RADU TUDORAN

UN PORT LA RĂSĂRIT

ROMAN

EDITURA ARTA GRAFICA

RADU TUDORAN

UN PORT LA RĂSĂRIT

– roman –

EDITURA ARTA GRAFICĂ

UN PORT LA RĂSĂRIT,

faţă cu timpul şi cu mine însumi

O carte care îmi aparţine şi mă reprezintă se retipăreşte după o tăcere îndelungată, la cinci decenii de la prima apariţie.

Privit ca unitate de măsură a timpului istoric, o jumătate de secol, faţă de secole întregi şi de milenii nu impresionează pe nimeni. Cu ce uşurinţă spunem astăzi "războiul de o sută de ani!" Dar ce vor fi însemnat anii aceia pentru lumea care s-a tot populat cu invalizi, orfani şi văduve, şi a fost semănată cu ruine!?

O jumătate de secol, al meu şi al cărţii mele, înseamnă o viaţă întreagă trăită zi de zi, lună de lună, an de an, şi nu într-o vreme idilică, ci în cea mai zbuciumată epocă a istoriei contemporane, cînd s-ar fi putut să mor, nu o singură dată, cum a murit cea mai mare parte a generaţiei mele. Nu sînt uimit, nici nu zburd că am apucat ziua prezentă; sentimentul meu dominant acum este reţinerea şi sobrietatea. Mult mai mult mă emoţionează că a trăit cartea, deşi în cinci decenii am scris altele, prin care am supravieţuit, salvîndu-mi şi spiritul, pe lîngă fiinţa mea fizică.

Este o carte de tinereţe. Ea s-a datorat unei experienţe directe, surprinzătoare şi inedite. Nu înseamnă că eroul cărţii e inspirat de propria mea trăire; doar i-am împrumutat cunoştinţele, sentimentele şi convingerile mele, fără a fi dorit să-i semăn, după teoria lui Freud, care, dacă o fi valabilă în unele cazuri, poate în multe, sau chiar în cele mai multe, mie nu mi se potriveşte; nimic nu mi-a lipsit, bun sau rău, din ce i-am dat eroului.

Pe lîngă acumulările copleşitoare din vremea cînd am trăit trei anotimpuri în oraşul de pe Limanul Nistrului, aveam o destul de lungă experienţă a scrisului, deşi nu publicasem nimic şi nici nu năzuisem pînă atunci să public. Am început să scriu de timpuriu, fără să mă fi îndemnat cineva, fără să ştiu ce urmăresc, decît poate subconştient – şi spun aşa ca să nu par cu totul incredibil.

Am scris fiindcă nu se putea altfel. E o vorbă pe care ştiu că am mai spus-o odată; deşi nu-mi amintesc unde şi cînd, oricum cu decenii în urmă, nu uitasem de ea, e o credinţă vie în mine, poate singura constantă a credinţelor mele; ce am simţit atunci, simt şi astăzi: Nu se putea altfel!

Scriam cu plăcere, uneori chiar euforic, aşteptam nerăbdător ora cînd să mă aşez în faţa caietului. După ce am publicat primele cărţi, scrisul a devenit treptat o spaimă; acum hîrtia albă îmi face frică, totul îmi face frică, gîndurile, frazele nescrise şi cele scrise, din care arunc cu lopata; singura bucurie o simt seara, dacă sînt mulţumit măcar de o pagină scrisă peste ziuă; dar şi acea bucurie e umbrită de grija lucrului de a doua zi. În schimb, la sfîrşitul unei cărţi simt o bucurie adevărată, o satisfacţie prelungă şi caldă, cu un zîmbet pe faţă, chiar dacă ştiu că voi relua manuscrisul de la capăt, că voi arunca fraze sau pagini, renunţînd la ele, sau înlocuindu-le. Gîndul că am sfîrşitul în mînă, că ştiu unde am ajuns şi nu mai există primejdia să mă rătăcesc prin hăţişuri îmi dă încredere în mine – şi atunci binecuvîntez clipa cînd am început lucrul, şi clipele cînd mi-am învins descurajarea, ca să merg înainte.

Un port la răsărit *l-am scris repede, cu sufletul la gură, contopit cu personajele, simţindu-le în jurul meu, visîndu-le, în somn şi în stare de veghe, ducînd conversaţii reale cu ele. La acestea s-au adăugat retrăiri lungi şi deseori repetate; căci în orele de repaus, sau în nopţile de insomnie, reluam în gînd un episod, apoi altul, cufundîndu-mă în ele pînă la halucinaţie, ceea ce dubla, tripla, înzecea timpul elaborării, prin ridicarea lui la puterea a doua, a treia sau a zecea.*

Am spus mai sus că Un port la răsărit *se datora unei experienţe directe, trăită cu cîţiva ani înainte şi devenită obsesie. Între întîmplările de tot felul care mobilează o viaţă de om, unele mai mult, altele mai puţin colorate, şi pe care un scriitor le fructifică în cărţile sale, conştient sau subconştient, după ce aparent erau uitate, sînt unele ieşite din comun, experienţe unice,*

neprevăzute, capabile să zdruncine nu doar sufletul unui om ci întreaga lui structură – şi acelea devin obsesii.

O obsesie veche pentru mine era lumea petrolului, cunoscută în adolescenţă şi în prima tinereţe, cînd m-a impresionat profund, fiindcă mă aflam la vîrsta deplinei puteri de înţelegere şi de receptivitate. În anii următori am încercat de mai multe ori să fac din acele impresii cutremurătoare o naraţiune, dar subiectul era copleşitor pentru mine, aşa că l-am lăsat în suspensie – nu pot spune că l-am abandonat, de vreme ce mă obseda în continuare. Abia cincisprezece ani mai tîrziu am izbutit să fac din el o carte, şi nu era prima între scrierile mele publicate, ci a patra, cînd căpătasem curaj să mă înfăţişez cititorilor. Nici atunci însă nu am construit-o cu uşurinţă – căci era într-adevăr o construcţie. *(*Flăcări, *1945).*

O altă obsesie a fost zborul, rezultatul altei experienţe directe, care m-a dus pînă la exaltare. Nu era o obsesie mai puţin puternică decît prima – de altfel cred că obsesiile nu comportă grade de comparaţie. Răsunetul ei a fost totuşi mai mic în conştiinţa mea, fiindcă la vremea aceea nu mai reprezenta o surpriză, ci devenise o pasiune publică în creştere, care avea să ajungă obişnuinţă. N-am scris cartea cu mai puţină participare, şi nici astăzi nu cred că n-ar fi trebuit scrisă, dimpotrivă, o socotesc foarte apropiată de suflet, şi reprezintă o treaptă *în cariera mea literară, care oricum trebuia urcată. (*Anotimpuri, *1943)*

După alţi ani, o experienţă inedită pentru mine a fost viaţa unui port de la Dunăre, şi ea obsedantă; nici ea n-a rămas nefructificată, mi-a prilejuit să urc încă o treaptă sau mai multe. (Deşi distanţat şi în timp şi în spaţiu, romanul zis de aventuri Toate pînzele sus *îl datorez trăirilor mele în oraşul de la Dunăre).*

Şi în alte cărţi după aceea mi-am făcut din timp şi din spaţiu, adică din istorie şi geografie, un bun propriu, îngăduindu-mi să le manevrez în chip fantezist, după voia mea, fără să mă sperii de profesori. (Un exemplu, Maria şi Marea.*)*

Însă experienţa cea mai obsedantă rămîne cea de la Limanul Nistrului, căreia îi datorez Un port la răsărit, *prima mea treaptă şi desigur cea mai importantă, părere pe care o subscriu abia astăzi, la peste cinci decenii de cînd am început să scriu cartea. Spre deosebire de alte experienţe, folosite cu mulţi ani de întîrziere, sau de gestaţie, cum se spune, aceasta m-a aruncat dintr-odată la masa de lucru, cu nevoia imperioasă de a povesti impresiile acumulate năvalnic, şi faptele abia trăite, cu multă intensitate.* Un port la răsărit *este o carte fără gestaţie, sau, ca să nu greşesc, gestaţia s-a făcut simultan cu scrisul. (Începusem alte două versiuni şi le abandonasem, după cîteva sute de pagini.)*

Nu trăisem o viaţă săracă nici mai înainte, împlinisem douăzeci şi şapte de ani, trecusem prin toate întîmplările posibile la această vîrstă, sufletul meu cunoştea toate sentimentele, de la tristeţe pînă la bucurie, de la iubire pînă la ură, dar probabil nimic nu avea destulă adîncime şi nu-mi dădeam seama, cum poate unii oameni nu-şi dau seama nici la bătrîneţe. Şi iată că deodată m-am pomenit aruncat într-un vîrtej de fapte nebănuite, o viaţă plină de contraste, care m-au prins şi m-au scuturat pînă mi-a venit ameţeală; iar cînd m-am dezmeticit eram alt om decît înainte, sau, dacă eu, cel care fusesem existam încă, se născuse o dublură a mea, urmîndu-mă pretutindeni. Acum ştiu că eul nostru, unic cum îl credem, în realitate are mai multe feţe.

Odată cu criza de dezadaptare provocată de această viaţă nouă, am cunoscut bucurii suculente, desfătări venite de-a gata, şi ele m-au dus la o adaptare nouă. Numai că, paralel cu toate acestea a intervenit experienţa nautică, în contrast deplin cu restul, creîndu-mi o lume idilică, pură, căreia m-am dăruit cu pasiune, fără să uit însă ce lăsasem în urmă. Din împletirea acestor două lumi se compune substanţa cărţii.

Ca să fiu sincer şi cu mine şi cu cititorul, trăirile atribuite eroului din carte depăşesc cu mult experienţa mea personală, eu, unul, stăpînindu-mi mai bine şi instinctele şi judecata. Dar nu înseamnă că mă îndepărtez de el, ci îl socotesc un eu posibil, unul din multele euri care ne caracterizează. Ştiu bine că i-am fost cu

totul alături, cel puţin în timpul cînd scriam cartea. Ca să arăt în ce măsură m-am contopit cu ficţiunea, confundînd-o adesea cu realitatea, am să dau un singur exemplu:

Într-o zi cînd scriam şi aveam o clipă bună, a venit un camion în faţa casei, să descarce mobilă; se cunoştea după zgomotele caracteristice, după glasurile hamalilor. Fiind absorbit de atmosfera cărţii, mi-am continuat lucrul, fără să dau atenţie acelor fapte exterioare, la figurat şi la propriu; zgomotele şi orice intrusiune mă enervează, alterîndu-mi starea de spirit numai atunci cînd mă aflu în faţa unui obstacol, un cuvînt nu-mi vine în minte, fraza nu se încheagă, o idee nu se clarifică.

Femeia care îmi îngrijea casa tocmai intra pe uşă; nici venirea ei nu m-a scos dintre personajele mele, am întrebat-o absent cine se mută; nu aşteptam răspunsul, cînd am auzit numele: jos se muta un domn numit Maximov, abia atunci am ridicat ochii din hîrtie, cu o tresărire. Aveam în faţă o pagină unde stăteam de vorbă cu comandorul Maximov, personaj determinant în carte. A fost o clipă cînd m-am gîndit că tocmai el era cel care se muta la parterul casei mele; mi-a zvîcnit inima, mi s-a aprins obrazul de emoţie. Clipa s-a prelungit, am apucat s-o întreb pe femeie cum arată noul meu vecin, am înregistrat şi răspunsul: omul nu semăna cu comandorul Maximov al meu, acesta de altfel nici nu existase vreodată, fiind un personaj inspirat de mai multe modele, de la care luasem cîte o trăsătură, restul fiind pus de la mine. Dar, iată o mărturisire hazardată, fiindcă nu oricine poate să o înţeleagă: în acea lungă clipă de halucinaţie am crezut cu convingere că este el, supraveghind descărcatul mobilei "în mantaua lui neagră, lungă pînă la pămînt", deşi era miezul verii, caniculă.

Am scris cartea repede, din primăvară pînă spre sfîrşitul verii, retrăind aproape în transă experienţa consumată nu cu mult timp înainte şi care mă urmărea, obsedantă. Acea trăire în anotimpuri diferite şi cu feţe multiple, aflată la originea cărţii, a fost un mare cîştig în viaţa mea, nu totdeauna la fel de dură, pe de o parte, pe de alta nu la fel de norocoasă.

Dacă am scris cartea repede este adevărat că mi-au folosit şi cele două versiuni de mai înainte, abandonate pe rînd din descurajare. Acum au fost ca o trambulină, m-au aruncat pînă la ultima pagină, fără să-mi trag răsuflarea. De altfel am şi folosit pasaje lungi din ele.

La apariţie cartea a fost o surpriză, pentru cititori, pentru critică şi mai ales pentru mine. Mai publicasem cu un an înainte o culegere de nuvele, Oraşul cu fete sărace, *dintre care unele prefigurau în mod vădit atmosfera din* Un port la răsărit; *era un* enunţ *făcut în mod conştient, fără să fi ştiut cît avea să mă ducă de departe. Cartea a apărut în timpul cînd monumentala* Istorie a literaturii *de G.Călinescu se afla în tipografie; dintr-o extremă conştiinciozitate, autorul, sau unul dintre secunzii săi a mai găsit timp să consemneze debutul meu: "Radu Tudoran scrie deocamdată nuvele (...) cu inspiraţie din toate patru vînturile", sau "toate punctele cardinale" – nu mai ţin minte. Nu se înşelau, iar acel "deocamdată" spunea multe. Am sărit peste aprecierea altminteri plăcută: "nuvele de magazin, agreabile", sau "foarte agreabile". Nu erau nici de magazin, nici agreabile (în conţinut), decît una singură,* Foen, *o scriere de pe la douăzeci de ani, pe care o publicam după un deceniu. O alesesem ca să fac un sondaj în trecutul meu de ucenic în literatură. Altminteri nu se potrivea deloc într-un "Oraş cu fete sărace", unde era multă tristeţe.*

Şase ani mai tîrziu, cînd l-am cunoscut, Călinescu mi-a cerut să-i trimit cărţile, ca să le citească. (Între timp apăruse "compendiul", unde făcuse o analiză sumară a scrierilor mele.) I-am replicat: "Dar aţi scris odată!". "Eu? Nu, nu, n-am scris!". Dacă nu s-ar putea citi negru pe alb unde scrisese, aş crede că nu ştiu pe ce lume mă aflu. E o întîmplare mai degrabă cu haz decît cu importanţă; am amintit-o gîndindu-mă că poate să aducă o notă picantă în vreo altă istorie a literaturii.

Un port la răsărit *a devenit ceea ce astăzi se numeşte un best-seller, cuvînt fără răspîndire la vremea aceea. Au apărut ediţii după ediţii, şase în trei ani, ultima fiind 1944, cînd cartea a fost înmormîntată.*

După ezitări şi îndoieli chinuitoare m-am învoit să fie retipărită, la stăruinţa domnului Valeriu Râpeanu, care a devenit lectorul ei, pentru Editura Eminescu, al cărei director era în vremea aceea. În acelaşi sens a stăruit şi doamna Elena Docsănescu, care, înainte de a fi îndepărtată din Consiliul Culturii, ca indezirabilă, a susţinut şi a reuşit să salveze de cenzură multe cărţi neconformiste.

Aşa cum priveam cartea, scrisă de peste cinci decenii, mi se părea că nu se potriveşte cu epoca noastră, avea naivităţile vîrstei, pe care nu le-aş mai fi admis astăzi. Am reparcurs-o la început fără convingere, pe urmă am acceptat-o, iar la sfîrşit m-a cîştigat pe de-a întregul. Am revizuit stilul, lăsînd neschimbat fondul. Cînd a citit noul manuscris, la numai cîteva luni după ce analizase amănunţit ediţia iniţială, domnul Valeriu Râpeanu n-a remarcat nici o modificare vizibilă. Nu am renunţat la naivitatea şi candoarea din prima versiune, decît în puţine locuri; le-am dat însă o expresie purificată, mai simplă şi mai discretă, şi în acest fel mai convingătoare. Am vrut să rămînă cartea de acum cincizeci de ani, aşa trebuie privită. Nu înseamnă că îi cer cititorului tot atîta indulgenţă cîtă ar trebui pentru a înţelege şi admite o scriere ca Suferinţele tînărului Werther, *ce-i drept mult mai veche.*

Terminînd de revizuit textul vechi, ceea ce a fost o migală lungă, o luptă grea cu îndoielile, oscilînd între exigenţă şi prudenţă, pe lîngă bucurie m-au cuprins nedumerirea şi tristeţea. Nu cred că Un port la răsărit *ar fi cartea mea cea mai bună, după cum se tot spune; poate fiindcă a fost o surpriză. Dar convin că mă reprezintă atît de deplin, încît, atunci, cînd am pus punct după ultima frază, m-am întrebat de ce a trebuit să mai scriu şi cărţile următoare.*

Bineînţeles, fiindcă nu se putea altfel!

PARTEA ÎNTÎI

În dimineaţa plecării, comandorul Maximov rămăsese pe chei, singur, puţin palid, puţin trist. Era îmbrăcat în mantaua lui neagră, cu mînecile largi, lungă pînă în pămînt care îl învelea ca o plapumă. Cînd am ajuns la capul digului, înainte de a lua drumul cu vîntul larg spre mare, am mai privit o dată în urmă şi l-am văzut în acelaşi loc, nemişcat. Negurile dimineţii îl învăluiau într-o umbră umedă şi opacă. Mi-a făcut un semn prietenesc de despărţire, apoi, în clipa cînd digul l-a acoperit, a rămas cu mîna apăsată pe piept, gestul cu care îşi reprima tusea măruntă şi uscată. Am mai văzut cum vîntul rece îi scutura mînios pulpanele largi ale mantalei. Atunci, în timp ce întorceam cîrma spre sud, mi-am amintit încă o dată vorbele lui, pe care uneori, mai tîrziu, în momente de răzvrătire le-am socotit maladive:

"Gîndeşte-te să pleci, nu să ajungi. Ultimul port e foarte departe sau foarte aproape; nu te gîndi niciodată la el. Nu calcula niciodată sosirile; nu te supăra dacă te lasă vîntul; cînd te opreşti, nu lua prea mult în seamă bucuriile de la uscat, fiindcă ele îţi lungesc drumul; fii gata să ridici pînzele în orice clipă. Se poate întîmpla să te prindă furtuna şi să nu mai ajungi niciodată; nu te gîndi: de ajuns este că ai plecat!"

Peste două ceasuri, strîngeam pînzele în micul port al Bugazului. Nadia îmi ajuta să înfăşor randa pe ghiu. O uimea şi o încînta atît de mult această treabă, încît îmi părea rău că nu aveam mai multe pînze de strîns, ca să le strîngem împreună.

– Îmi place marea, cît nu poţi să-ţi închipui, spunea. Aş vrea să mă fac marinar.

O găsisem rătăcind pe chei, cu picioarele goale în sandale albe, cu mîinile înfundate în buzunarele unui pardesiu gri, croit larg, ca

un macferlan, care îi dădea o înfăţişare băieţească. Apa, luată de vînt de pe crestele valurilor, îi stropea îmbrăcămintea şi picioarele bronzate, dar părea că nu-i pasă.

Fiindcă nu se găsea nimeni în port să-mi ajute la acostare, îi zvîrlisem parîma pe chei; acum e pe punte, încurcîndu-şi cu tragere de inimă mîinile între ale mele, de parcă legătura aceasta de cînepă ne-ar fi unit de multă vreme.

O dimineaţă de iulie, cu cerul înalt şi pal; vîntul a măturat negurile, azvîrlindu-le în mare, dincolo de linia vînătă a orizontului. În aerul foarte curat, peisajul se vede pînă departe, limpede, ca sub un clopot de sticlă: spre apus Limanul, cenuşiu, încă mînios, între malul românesc, înverzit cu sălcii scunde şi cu stuf, şi malul rusesc, retezat în nisip, pustiu şi sterp. Spre răsărit marea e argintie în lumina dimineţii; pe ţărm se văd vile mici, albe, cu acoperişuri roşii pierdute sub salcîmi, iar deasupra, soarele străluceşte victorios.

Am făcut ultimul nod; toate parîmele sînt întinse, să nu joace, ghiul e fixat la mijlocul punţii, focul e strîns jos, pe strai; numai în vîrful catargului, flamura violetă, triunghiulară, flutură în vînt.

Nadia s-a aşezat pe colacul de parîme din prova, cu picioarele adunate dedesubt, în felul turcoaicelor de la Balcic, care aşteaptă pictorii, ca pe peţitori; nu m-ar mira s-o cheme Aişhè. Şi-a scos pardesiul mohorît; acum a pierdut aerul de ştrengar şi pare speriată că mi-a venit în ajutor cu atîta îndrăzneală. Peste ochii negri, care adineaori luceau, neastîmpăraţi, pleoapele s-au lăsat lungi şi grele; le-aş asemui cu nişte obloane de serai, pentru că nu ştiu ce se ascunde sub ele.

– Mă cheamă Nadina, reîncepe după ce un timp tăcuse, timidă, îndrăznind în sfîrşit să ridice din nou capul, deşi de data asta mai sfioasă. Tata îmi spune Dada; mama are alte griji, nu se prea gîndeşte la mine. Fratele meu mă porecleşte Leanca, dar nu mi se potriveşte; dumneata spune-mi Nadia, aşa răspund mai uşor.

Iar după o clipă, şovăind, urmărindu-mă să vadă cît mă va dezamăgi:

– Nu sînt rusoaică, să ştii; tata e de la Roman. Doar mama e de la Chişinău... Dar, nici ea nu-i rusoaică; îi spunem Luisa Antonovna numai aşa, ca să glumim, fiindcă a făcut şcoala la Odesa şi a învăţat ruseşte.

Îmi ridic părul de pe frunte şi o privesc, uimit. Nadia a întins un picior, urmînd cu călcîiul sandalei dunga de smoală dintre două scînduri ale punţii. Are o gleznă subţire, cu pielea atît de fină încît lasă să se vadă o mică arteră, pulsînd dedesubt. Îşi ţine mîinile una în alta, pe genunchii goi a căror linie rotundă şi inocentă a scăpat de sub marginea rochiei. După o pauză în care şi-a mai adunat curajul, cu privirea sub pleoape, ridică din nou capul; părul de culoarea aramei, îndulcit puţin de soare, îl poartă ridicat în creştet, prins cu un şiret alb, care îi face o pieptănătură nevinovată, nedîndu-i deloc aerul rafinat al japonezelor. Pe ceafa dezgolită, graţioasă, soarele îşi regăseşte culoarea de bronz auriu a propriilor lui raze arzătoare. Cîteva şuviţe buclate îi atîrnă pe frunte, fără să-i întunce privirea.

– Mă plimb în port, fiindcă n-am ce face, spune, aşteptînd să-mi citească în ochi înţelegerea. Mama dă pasenţe toată ziua, tata e la Chişinău, cu Stan, dogul lui – am să ţi-l arăt în fotografie; fratele meu e aici, la sanatoriu – nu poate să umble. Dacă vrei, am să te duc să-l vezi. Spune, în locul meu nu ţi-ai lua lumea în cap?

Sub tonul ei nevinovat, întrebarea e prea gravă ca să-i pot răspunde. O privesc, din ce în ce mai uimit.

– Spune, nu ţi-ai lua lumea în cap? repetă, căutîndu-mă pe sub gene, în lumina strălucitoare a soarelui.

Numai cînd vorbeşte, arătîndu-şi dinţii albi, se vede cît sînt de roşii buzele; altfel, culoarea arămie a obrazului ars de soare aruncă asupra lor o tentă care le face conturul vag, copilăresc. Din cînd în cînd şi le umezeşte, şi atunci gura ei capătă un luciu fascinant.

– Cîţi ani ai? o întreb deodată, fiindu-mi imposibil să-mi dau seama dacă este o adolescentă, sau abia o copilă.

Roşeşte puţin, îşi apleacă genele, sfioasă. Are şaptesprezece ani. După ce îşi mărturiseşte vîrsta, nu ştiu de ce reţinută, revine la tonul camaraderesc de mai înainte:

– Mi-am dat bacalaureatul; am terminat cu călugăriţele. Tata spune să mă duc la Cambridge. Crezi că e bine? Face să plec aşa departe?

Îmi vine să rîd, dar tot atunci simt primul val de amărăciune. "Cambridge? mă întreb. Da, e la capătul lumii! De ce te întristează depărtările?"

Nadia se ridică şi îmi apucă braţul atît de firesc, încît mi-e ruşine că în prima clipă atingerea mîinii ei calde mi-a dat o tulburare nepermisă. Fără pardesiu, cu cordonul strîns pe mijloc care-i rotunjeşte şoldurile şi-i subţiază talia, pare mai înaltă. Acum, sub bluză sînii i se văd vibrînd, supli, liberi, transmiţînd pînzei toate semnele vieţii lor bănuite dar impenetrabile. Gesturile ei se împletesc şi ritmează ca ale unei dansatoare. E o armonie deplină în înfăţişarea ei, în tot ce face şi ce spune.

– Nu, e o prostie! N-am ce căuta la Cambridge; nu vreau să merg la universitate. Să nu-mi faci morală, ca tata.

Apoi, apucîndu-mi şi mîna cealaltă şi apropiindu-se pînă ce îi simt mirosul părului încins de soare:

– Nu vreau să mă duc la universitate, să nu mai vorbim despre asta. De unde vii? Sînt o bună camaradă, să ştii, cred că o să ne împrietenim. Mi-ar plăcea să fiu marinar, e ceva care într-adevăr mi-ar plăcea; nu iubesc nimic mai mult decît marea. Rămîi toată vara aici?

Sub acest potop de vorbe îmi vine în minte chipul comandorului Maximov, aşa cum l-am lăsat în zorii zilei pe chei, tuşind încet, în mantaua lui neagră, bătută de vîntul rece al dimineţii; în cabină am hărţile pregătite de el, cărţile de navigaţie, cronometrul...

– Spune, rămîi toată vara aici? repetă Nadia, scuturîndu-mi mîinile, puţin nedumerită de tăcerea mea.

Cum au rămas întredeschise întrebător pe dinţii sănătoşi şi albi, m-aş apleca acum peste buzele ei roşii şi aş săruta-o cu o pornire în care s-ar topi, cu religiozitate şi cu patimă, tristeţea sfîşietoare a atîtor aşteptări, a atîtor căutări. Un val de duioşie amară îmi îneacă sufletul; ochii mi se scufundă încet într-o apă rece, în care razele soarelui joacă, irizate, ca pe-o sticlă mată, nelăsînd să se mai vadă imagini clare, ci doar umbre. Şi în această apă se pierd, nu numai liniile decorului, ci şi ale timpului. Nu ştiu ce anume, din mine, ceva care a fost de mult uitat, regăsesc lîngă fata asta. E peste putinţă să-mi alung emoţia. Iată, tremurînd în ochi, neclar, catargul; iată flamura violetă, iată cerul, înalt şi gol, iată soarele strălucind, iată orizontul vînăt. Şi aud: valurile care se sparg în bordaj, şi scripeţii care pentru mine scîrţîie melodios, şi pescăruşii care se întorc din larg ţipînd. Mă simt, rezemat de catarg si mă recunosc, aşa cum m-aş recunoaşte, la orice vîrstă ar fi să renasc. Dar unde sînt aici? mă întreb, şi ce rost are această escală? Cine este fata asta, care îmi strînge mîinile, ca unui prieten vechi? Despre ce cîmp cosit îmi aminteşte mirosul părului ei încins de soare?

– Spune, rămîi toată vara aici?

Aş crede că o cunosc de undeva. Dacă aş fi avut o soră nu i-ar fi semănat?

Fiindcă nu-i răspund, se trage înapoi, nedumerită:

– Hei, unde te gîndeşti?

Pe comandorul Maximov îl cunoscusem într-o toamnă rece cînd veneam, zgribulit, în oraşul de pe Limanul Nistrului, să aduc motorul uzinei electrice a lui Igor Ronsky, cel mai ciudat beţiv din cîţi am văzut în viaţă. Eram la o societate de maşini ale cărei treburi nu mergeau prea bine şi plictiseala afacerilor proaste o răsfrîngeam pe nedrept asupra meseriei acesteia tehnice, aride, clădită pe cifre şi pe calcule, care stabilea o mulţime de adevăruri despre materiale, despre randamentul lor, dar care nu putea să dezlege unele probleme simple, ale vieţii.

În compartimentul strîmt şi prăfuit, mirosind acru, a zgură şi a fum de locomotivă, cum miros toate compartimentele de trenuri pe linii uitate, întîlnisem pe omul acesta înalt, foarte palid, cu pielea obrazului străvezie, şi călătorisem o noapte întreagă, împreună. Se întorcea de la Timiş, după un concediu lung petrecut la sanatoriu. Era îmbrăcat cu o manta neagră, groasă, închisă pînă la gît, cu mîneci lungi, în care îşi ascundea mîinile, friguros. Avea părul alb, dar nu acesta era semnul bătrîneţii şi oboselii; poate nici nu era bătrîn. Uneori ochii îşi pierdeau sclipirea, pleoapele cădeau, acoperindu-i pe jumătate; atunci părea sfîrşit. Cînd îşi revenea, o undă nouă îi străbătea privirea de parcă i s-ar fi vărsat în sînge un balsam miraculos. Mai tîrziu am înţeles că îşi extrăgea din organism cu eforturi, continuu, resturile lui de energie. Atunci întinerea, scînteietor, plin de elanuri, contagios de optimist. Era unul din oamenii aceia fără vîrstă, fiindcă bătrîneţea li se vede numai cînd uită s-o ascundă.

O boală de plămîni îi uscase obrazul şi-i făcuse privirea tăioasă, rece ca de gheaţă. În timpul revoluţiei, la Sevastopol, ca să nu-şi rupă galoanele cum făceau ceilalţi, sărise noaptea peste

bord, înotase îmbrăcat pînă într-o margine uitată a portului şi se salvase, fugind în larg, spre sud, pe un mic iaht cu pînze, care rămăsese nescufundat. Trei zile, fără apă şi fără hrană, hărţuit de furtună, de sete şi de foame, cu hainele îmbibate de apă, rătăcise pe mare, pînă ce vîntul îl dusese într-un port românesc. Mult timp după această călătorie dramatică zăcuse în spitalul marinarilor, cu amîndoi plămînii aprinşi.

Bolnav şi sfîrşit, fără să se vadă, comandorul Maximov îndeplinea acum funcţia administrativă de căpitan al micilor porturi de pe Liman. Îşi încheia astfel, decăzut, o carieră pe care o începuse eroic, traversînd Pacificul cu un velier rusesc.

A fost singurul om din oraşul acela cenuşiu, cu care am legat prietenie. Maşinile uzinei veneau greu; adesea piesele nu erau cele prevăzute şi trebuiau trimise înapoi, ca să mărească dezordinea unei întreprinderi parcă în curs de lichidare. Am petrecut acolo, aşteptînd, zilele nesfîrşit de lungi ale unei toamne cu ploi sîcîitoare şi o iarnă atît de cumplită, încît, multe nopţi, pînă m-am deprins, am tremurat deznădăjduit, sub păturile reci. Pe urmă am luat obiceiul unor băuturi înspăimîntătoare, mai tari decît gerul şi am cunoscut prin ele o foarte păcătoasă fericire lumească.

În dimineaţa cînd am sosit acolo, după ce mi-am lăsat lucrurile la hotel, am plecat la uzină, într-o birjă cît o roabă, trasă de un cal slab şi trist, ca şi omul de pe capră. La sfîrşitul drumului ştiam jumătate din necazurile oraşului şi birjarul făgăduia să-mi spună restul la înapoiere. N-a fost nevoie, fiindcă le-am aflat pe toate mai înainte, de la Ronsky. De altfel, pe birjar nici nu l-am mai văzut în ziua aceea: cei de la uzină nu s-au lăsat pînă nu mi-au dat să beau, atît încît nu ştiu cu ce birjar am plecat acasă.

Stăpînul uzinei era un om mititel, negru, cu fruntea pleşuvă şi zbîrcită, ca de maimuţă, cu pîntecul mare şi cu picioarele subţiri. Aducea a gorilă, după înfăţişare ca şi după mişcări; în schimb ochii mari, adînci, cafenii, cu privirea blîndă, aveau o căldură atît de omenească încît te îndulcoşau.

L-am găsit într-o încăpere mare, la biroul uzinei, stînd răsturnat în spătarul scaunului, ţinînd mîinile încrucişate pe pîntec, în spatele unei mese acoperite cu cristal, pe care nu se vedeau nici hîrtii, nici dosare şi nimic din ce se poate vedea pe birouri, ci doar o sticlă rotundă, cu gîtul lung, ca o piesă de laborator. Pe fundul ei băutura rămăsese de două degete, un lichid alb, atît de limpede, încît nu s-ar fi bănuit cît era de tare; alături aştepta un păhăruţ cam opacizat, cum sînt paharele din care s-a sorbit multă vreme. M-am apropiat cu toată nevinovăţia de această masă şi de omul din spatele ei, am arătat planul şi hîrtiile trebuitoare, apoi, cum socoteam firesc, am cerut să fiu dus în uzină, ca să marchez liniile terasamentului, fără pierdere de timp.

Acum nu mi se mai pare ciudat că graba mea l-a făcut pe Ronsky să izbucnească în rîs.

– Dragul meu, spuse după un timp, abia izbutind să-şi stăpînească hohotele, meriţi să te sărut, ca pe un înger cuminte şi harnic, ce eşti.

Îl priveam numai uimit, fiindcă altfel nici rîsul, nici glasul lui, nu aveau nimic jignitor. Tot hohotind, Ronsky îşi săltă pîntecele şi ridicîndu-se de pe scaun alergă crăcănat la o uşă, în fund, apoi la alta, şi încă la una, şi le deschise pe rînd.

– Veniţi, veniţi! strigă, bine dispus. Veniţi să vă prezint pe inginerul de la Bucureşti.

Cîteva capete apărură în uşi. Erau funcţionarii uzinei: contabilul Păuca, moldovean de la Huşi, înalt, slab, nehrănit, – mai tîrziu am aflat: strîngea bani ca să-şi cumpere un barcaz, să ducă grîu la Galaţi – însurat cu o armeancă din partea locului; apoi directorul tehnic, Walter, un neamţ mare, roşu la faţă, foarte miop, cu ochii bulbucaţi sub lentilele ochelarilor; şi alţi cîţiva oameni pe care după aceea i-am văzut prea rar, ca să-i mai ţin minte...

– Dumnealui este inginerul cel nou, spuse Ronsky, fără să lămurească încă pricina rîsului. Dumnealui a sosit cu trenul de 9; aici are planurile...

Se opri şi aruncă o privire în jur.

– Hei, Liuda! strigă, bătînd puţin nemulţumit cu palma în masă. Unde eşti? De ce nu vii cu toată lumea?

Cîţiva paşi şovăitori se auziră în odaia din fund şi o fată palidă, apăru, nehotărîtă, în prag. Era prima femeie pe care o vedeam în oraşul acesta cu rase amestecate, unde sîngele încrucişat creează exemplare stranii. Am întors capul şi am privit-o cu o curiozitate care lui Ronsky nu-i scăpă. Alunecă pe după birou şi-mi spuse, în timp ce fata se apropia stînjenită:

– E nepoata mea; ştie maşina de scris; Păuca o învaţă registrele.

Apoi la ureche apăsîndu-mi braţul cu cotul osos şi chicotind, cu înţeles:

– Dacă îţi place, nu-i nici o supărare că mi-e nepoată. Liuda, continuă tare, dumnealui este inginerul de la Bucureşti. Cred că inginer ca el n-ai văzut tu încă.

Fata se opri, ruşinată, şi obrazul palid i se îmbujoră uşor. Cînd îndrăzni să ridice capul şi să mă privească zăpăcită, ochii ei semănau cu ai unei sălbăticiuni încolţite. Chipul, nu frumos, avea o frăgezime atrăgătoare. În locul părului gălbui, lins pe creştet, o altă pieptănătură i-ar fi făcut pomeţii mai puţin ascuţiţi şi atunci obrazul ar fi părut mai cald. Purta o bluză albastră, închisă pînă la gît, pe un piept aproape sterp. Sub şoldurile ososase, picioarele se desenau prin fustă, poate prea groase şi prea scurte; mai tîrziu aveam să văd altele la fel, pe străzi, pe la colţuri, prin case, ca o caracteristică a locului; nu urîte: puţin prea pline şi prea scurte, cu ciorapi groşi, aspri, cu pantofi sărăcuţi, picioare foarte femeieşti totuşi, şi foarte generoase.

– Acum, că l-aţi văzut cu toţii, continuă Ronsky, cred că nu-i daţi voie să se apuce de treabă, înainte de a ciocni un păhărel cu noi.

Şi întorcîndu-se cu faţa plină de bucurie spre mine, continuă:

– Dragul meu, trebuie să afli mai întîi frumoasele noastre obiceiuri; noi aici nu începem o treabă, pînă nu bem aldămaşul. Că şi dracu' face aldămaş, cînd ne înhaţă şi ne duce în iad, pe lumea celalată. Aşa, încaltea să ştim de ce am trăit.

În felul acesta am cunoscut primii oameni din oraş. Ronsky porunci numaidecît să se aducă băutură. Mi se făcea o primire atît de neaşteptată, atît de caldă şi de prietenoasă, încît era peste putinţă să nu mă zăpăcească. M-am pomenit ciocnind paharul, cu Ronsky, cu contabilul, cu Walter, cu Liuda şi cu ceilalţi, şi după oameni am cunoscut băuturile lor, rachiurile înspăimîntătoare, pe care ei le beau cu seninătate, cum ar bea apă de izvor.

După rachiuri se aduse, fără să bag de seamă cum se trecea de la una la alta, vin rece, de la gheaţă, pregătit dinainte încît aş fi putut crede că se aşteptau să sosesc şi erau nerăbdători să mă cinstească. Mai tîrziu am aflat că la Ronsky sticlele cu vin stăteau întruna gata să fie destupate, cum stau tunurile, la război, gata să tragă...

Şi, pe negîndite, de unde începusem să ciocnim în picioare, ca oamenii grăbiţi, după un timp m-am văzut la un loc cu ceilalţi, aşezaţi în jurul biroului, pe care se grămădeau farfurii, sticle şi pahare, cum se grămădesc hîrtiile pe masă la un congres unde se pun la cale mari prietenii şi afaceri.

– Noi avem aici obiceiuri ruseşti, spunea Ronsky, mestecînd plin de fericire, ca şi cînd sediul fericirii lui ar fi fost în fălci şi în stomac; obiceiuri ruseşti, sănătoase. Ruşii, dragul meu inginer, află de la mine, nu beau mult, ci des...

De la un timp am început să înţeleg ce înseamnă fericirea lor; mi s-a părut că ferestrele largi se luminează deodată, deşi soarele n-avea cum să iasă din nori; în creier mi s-a lăsat o căldură dulce, şi îndată am auzit în cap acordurile unei muzici vrăjite. Împins de un curaj necunoscut, am început să deşert paharele, cu tragerea de inimă a începătorului conştiincios.

– Eşti omul nostru! striga, uimit Ronsky. Omul nostru! Straşnică şcoală ai urmat la Bucureşti!

Am băut încă un pahar, şi încă unul, pe urmă am lăsat mîna fierbinte, în poala Liudei.

– Acuma să începem cu adevărat aldămaşul! am bîiguit, fără să recunosc nimic din mine.

Şi-am mai auzit pe Ronsky aprobînd, în hohote:

– De bună seamă, dragul meu; să fie aldămaşul întreg!

După aceea cred că am alunecat cu capul greu pe umărul Liudei, în timp ce cu mîna încercam, dezgustător, să-i cuprind coapsele pe sub cămaşa de pînză aspră. Aveam, cu toată beţia, intuiţia că nimeni nu mă dezaprobă.

M-am trezit în amurg, cu ochii umflaţi, cu fruntea asudată, în patul de la hotel, îngust şi înalt. M-am dat anevoie jos şi am alunecat pînă la uşă, împleticindu-mă, ca să strig pe cineva, pe sala pustie cu ecou de criptă. A venit Grişa, hotelierul, tropăind; aducea de afară tot frigul şi umezeala toamnei; camera s-a făcut deodată şi mai rece.

Cînd i-am spus că frigul mă răpune, că nu pot îndura umezeala pereţilor neîncălziţi, Grişa m-a privit, neîncrezător. Era pe la începutul lui noiembrie şi acolo, pînă spre Crăciun, nu se făcea focul decît la spitale. L-am rugat să aducă un braţ de lemne; apoi, neîndrăznind să fac ceva înainte de a simţi căldura, m-am îndreptat spre fereastra peste care se lăsase pînza fumurie a amurgului de toamnă. În curtea hotelului, sub cerul vînăt şi scund, căzut parcă pe acoperişurile caselor, în ploaia măruntă care tocmai începea să se cearnă, o femeie spăla rufe. Din albie se ridicau aburi albi, şi vîntul îi risipea într-o clipă.

Cum stătea aplecată cu spatele spre fereastră, picioarele femeii se vedeau albe, pînă la jumătatea coapsei; semănau ca ale Liudei: vînjoase, primitive, ca nişte trunchiuri de arbori, crescute din pămîntul ud, şi aveau, în linia lor groasă, o feminitate îndîrjită, ca un semn permanent şi neascuns al rostului lor lumesc. Mai

tîrziu trebuia să înţeleg că picioarele spălătoresei făceau parte din peisaj, ca picioarele asemănătoare ale multor femei de acolo, şi că funcţia lor, întruna aţîţătoare, ca al unor organe destinate nu atît mersului cît dragostei, completa climatul locului.

După o oră, peretele, spre uşă, a început la sfîrşit să se dezmorţească. Acolo, sobele se fac în zidurile caselor, la colţurî, pentru a se încălzi mai multe odăi deodată. Atunci am auzit zgomot pe sală, apoi în odaia de alături. Am deschis uşa, nedumerit. Coridorul era foarte întunecos, şi în gura sobei jăraticul punea o culoare roşie atît de prietenoasă şi promiţătoare, încît mi-am simţit sufletul înduioşat, ca în unele seri de iarnă ale copilăriei, cînd îmi descifram un viitor foarte cald în flăcările adormite ale căminului.

Am zîmbit, puţin trist, puţin vesel: familia hotelierului se muta în camera vecină, să nu se piardă căldura zadarnic. Se întuneca; afară continua să plouă şi femeia cu picioarele albe încă spăla rufele în albie.

*

* *

A doua zi, dimineaţa, cînd am intrat în biroul uzinei, Ronsky tocmai dădea de duşcă păhăruţul lui năclăit. Mi-a ieşit înainte, ţopăind, săltîndu-şi pîntecul cu mîinile păroase, de gorilă:

– Dragul meu inginer, nici nu-ţi închipui cît îmi pare de bine că te văd!

În timp ce mă aşezam stînjenit, am văzut, pieziş, că ochii lui veseli mă cercetau curioşi, căutînd să-mi întîlnească privirea complice, ca pe a unei mirese satisfăcute, după noaptea nunţii. M-am încruntat.

– Nădăjduiesc că ai să bei un pahar cu mine, continuă Ronsky puţin contrariat de chipul meu acru.

– Mulţumesc, nu mai beau. Aş vrea să mă apuc de lucru.

Se aplecă peste masă, cu braţele date în lături şi mă privi cu uimire, dar şi cu un pic de plictiseală.

– De ce atîta grabă, dragul meu?

Aveam cu el un contract care ne obliga să-i punem motorul în funcţiune pînă la sfîrşitul anului. Peste o săptămînă, cînd urmau să sosească primele piese, vroiam să găsească terasamentul terminat, ca să se poată începe numaidecît montajul. Şi Ronsky se arăta, totuşi, foarte nedumerit de graba mea.

– Cine te zoreşte, dragul meu inginer? Nu vrei să mai răsuflăm puţin? spunea, cătînd cu jind la sticla pîntecoasă, de pe masă, pe care i-ar fi plăcut s-o deşertăm împreună.

La drept vorbind, uzina nici n-avea nevoie de motorul nostru. În oraş se folosea prea puţin lumina electrică; o bună parte dintre abonaţi aveau legăturile tăiate de multă vreme, fiindcă nu puteau, sau nu vroiau să plătească. Ei se întorceau fără şovăire la lampa cu petrol, poate ca să aibă simţămîntul izolării şi al independenţei. Firele electrice, care împînzeau străzile, intrînd prin curţi şi prin case, legau într-un fel palpabil gospodăriile între ele, lăsînd poate oamenilor impresia că în viaţa şi în destinul lor este ceva comun. Seara, cînd se întuneca şi uzina dădea drumul la lumină, oamenii ştiau că în toate casele se petrec aceleaşi fapte: mobilele negre ies deodată din întuneric, ochii surprinşi clipesc, şi toată lumea spune "Bună seara". Ei se întorceau la lampa cu gaz, pe care puteau s-o ardă fiecare după capul lui.

Uzina îşi găsea un rost mai important la anumite sărbători, cînd se aprindeau lumini multe, pe la toate colţurile străzilor, prin parcuri, prin pieţe, şi ardeau toată noaptea, ba uneori rămîneau uitate şi a doua zi, pînă la amiază, sau chiar pînă mai tîrziu.

– Mai bine să fii negustor de gaz, spunea Ronsky, chinuit de apropierea sticlei de pe masă, înfăţişarea mea încruntată împiedicîndu-l să-şi toarne în pahar. Negustor de gaz, da, zic

şi eu, poţi să mai cîştigi ceva. Cu uzina, nu merge. Noroc că eu nu umblu după bani; eu am alte socoteli.

Cu aceste cuvinte un zîmbet ciudat i se întipări pe faţa cu pielea zbîrcită, uscată, şi în ochii lui mari şi blînzi apăru deodată o lumină drăcească.

– Eu am alte socoteli, socoteli care nu se scriu în registre. Nu trebuie să plătesc dări pentru ele; sînt socoteli numai pentru mine; cum s-ar spune, socoteli familiale, dragul meu inginer. Să nu-ţi baţi capul cu mine; nu e nevoie să mă pricepi. Cînd o fi gata motorul dumitale, o să facem o petrecere de pomină...

Acum, cînd nu mai înţelegeam nimic din vorbele lui, cînd îi vedeam doar zîmbetul drăcesc întipărit pe chipul de maimuţă, mi se părea că pune la cale o mascaradă şi mă sileşte să-i fiu complice.

– Nu înţeleg de ce aţi comandat motorul? am întrebat, sperînd că îmi va răspunde mai limpede. De ce, dacă nu aveţi nevoie de el?

– Nimic nu-i zadarnic, dragul meu inginer, răspunse Ronsky, cu acelaşi zîmbet. Orice lucru făcut, rămîne bun făcut, şi odată trebuie să fie de folos la ceva. Haide, mai bine să bem un păhărel, aşa ne înţelegem. Dacă mi-ar spune cineva că tot ce am băut pînă astăzi nu foloseşte la nimic, ar însemna să mă împuşc? După ce ai să mă cunoşti, ai să te uiţi altfel la mine. Jos în uzină este un loc, tocmai bun pentru motorul dumitale. Închipuie-ţi că nu-mi plăcea locul gol; vreau să pun acolo un motor. De ce?... Dar motorul poate merge şi fără întrebări, dragul meu inginer! Ei doamne! Cînd chem în casa mea cincizeci de domni, cu doamnele lor şi le dau să bea, pînă cad pe jos, cîştig eu ceva? Haide, n-ai să refuzi tocmai dumneata!

L-am întrerupt din nou:

– Domnule Ronsky, contractul trebuie să-l respectăm; şi nici nu vreau să rămîn prea mult aici.

Ochii lui se măriră, cu o uimire în care, egal, plutea dezamăgirea:

– Dar ce nu-ţi place la noi? E un oraş minunat; avem tot ce poate dori un om: vin, straşnic, de la Şaba, nu vin, şampanie curată – nu l-ai gustat încă. Eşti mîncăcios? Face Pancoff o păstrugă cu sos polonez, să n-o uiţi toată viaţa. La el ai să găseşti oricînd şi o lecuţă de icre negre şi stridii şi homar, căci sînt şi pe la noi unii care ştiu cum se mănîncă boiereşte. Vrei lucruri subţiri? Avem lichioruri franţuzeşti, să mulţumească pe toţi înfumuraţii din lume. Ce-ţi trebuie altceva? Avem cinematograf şi grădină publică. Aici, jos, iarna se face patinaj; merită să te duci, căci n-ai să te plictiseşti. Se trăieşte bine la noi, nu-ţi fie teamă! Poate te gîndeşti la dragoste, aşa-i? La femei te gîndeşti? Cîte-ţi doreşte inima! Avem întîi cocoane şi domnişoare, pe urmă fete din popor. De toate felurile, din cele înalte sau din cele scunde, grase sau subţiri, oacheşe şi bălaie. De toate neamurile, dragul meu: românce, armence, grecoaice, rusoaice şi jidoavce. Tot nu-i de ajuns? Avem şi franţuzoaice şi nemţoaice, şi turcoaice; pînă şi chinezoaice.

Se opri deodată şi se aplecă iarăşi peste masă, privindu-mă atent:

– Spune, n-ai dat de nici una? Nu-i nimic, diseară ai s-o găseşti. O, nu trebuie s-o cauţi, ascultă-mă pe mine!

Apoi, văzîndu-mă nehotărît:

– Eşti mahmur astăzi; nu ţi-a priit băutura noastră. Este şi aici un secret, ai să-l înveţi cu timpul. Trebuie să dai de vinul cu care te potriveşti, şi pe urmă lasă! Acum, ca să nu te mai plictisesc, du-te şi te plimbă, ai destule de văzut. Treaba să o lăsăm pe mîine. Întreabă la cafenea de Nagavişka; el are să-ţi arate tot ce vrei. Să-ţi caute odaie, în oraş, să nu rămîi la hotel, că te bate Grişa la cap.

Cînd să închid uşa, l-am văzut prăvălindu-se deasupra mesei, ca să destupe sticla care-l chinuise atît. Zîmbetul lui drăcesc îi rămăsese întipărit pe figură, dar acum se lăsase peste el masca unei fericiri dumnezeieşti.

*

* *

Soarele de toamnă, cu razele puţin asprite de o ceaţă acum destrămată, s-a ridicat obosit pe cerul albastru şi foarte înalt. În această zi, neaşteptat de frumoasă după cea din ajun, oraşul mi s-a părut mai mic, mai curat şi mai luminos. Crisparea de ieri mi-a trecut şi, umblînd pe străzi, peste care copacii aplecaţi din curţi îşi scuturau cu o graţie tristă ultimele frunze galbene, amintirea beţiei dezgustătoare s-a şters, cum s-au şters urmele ploii de pe trotuar. Lumina calmă şi dulce a toamnei, respiraţia suavă a naturii obosite, mă duceau atît de departe de întîmplările din ajun şi de oamenii pe care-i văzusem, încît puteam începe să cunosc oraşul şi lumea de la început, ca şi cînd aş fi sosit abia acum.

Azi, cînd mă gîndesc în urmă, îmi amintesc dimineaţa aceea luminoasă şi, cu toate că mai tîrziu au venit zile urîte şi întîmplări triste, oraşul nu mi se pare cenuşiu; dar altfel se văd toate cînd le priveşti din depărtare.

Îmi amintesc că prin curţi oamenii puneau flori, şi le îngrijeau cu o stăruinţă ciudată faţă de sărăcia lor. Peste gardurile vechi, putrezite, se aplecau în stradă copaci verzi şi ramuri de liliac, din care primăvara cădeau picuri suave de parfum, ca din pulverizatoare minuscule, cu miile. Pe drumul de la gară se înşirau tei uriaşi, care dădeau şi umbră, şi flori de leac. De la marginea oraşului, în nisipul stepei, creşteau, pe răzoarele viţei de vie, caişi şi piersici, trăgîndu-şi seva din cine ştie ce adîncuri binecuvîntate, fiindcă rodeau cu o bogăţie prodigioasă.

Dar toate aceste frumuseţi nu se puteau vedea decît dacă le-ai fi privit de undeva de sus, sau din depărtare, cum le privesc astăzi.

Acolo oamenii umblau cu ochii în pămînt, cu gîndul la nevoi şi poate nu băgau de seamă cîte culori înfloreau în jurul lor, sau le erau grefate definitiv pe retină şi le vedeau fără să le mai simtă.

Uneori veneau ploi vijelioase, ori furtuni, aducînd nori grei de nisip, din stepă. Îndată, lumea fugea de pe stradă, uşile şi porţile se zăvoreau şi se obloneau ferestrele cu o grabă înfrigurată. Vîntul pătrundea prin răsuflători în poduri şi umfla pe dedesubt tabla de pe acoperişuri, făcînd-o să scoată ţipete seci, ca nişte semnale de alarmă. Atunci florile se chirceau speriate la pămînt, copacii se piteau pe după garduri şi străzile rămîneau pustii, numai uluci, ziduri şi ferestre oblonite. Şi atunci abia se vedeau tristeţile oraşului strivit între stepă şi Liman.

Ciudată întindere de apă, Limanul! Uneori adormitor de blîndă, alteori înfuriată năpraznic, în ea nu te poţi încrede niciodată fără riscuri. Am privit-o, scurgîndu-se pe sub zidurile oraşului, din toamna aceea cenuşie, pînă în primăvară, cînd pe malul ei au înflorit primele albăstrele. Am văzut, în nenumăratele zile a două anotimpuri grele, bărcile negre ale pescarilor plecînd în zori, ca să se înapoieze seara, aducînd uneori coşurile pline, alteori goale, sau ca uneori să nu se mai înapoieze. Am căutat să înţeleg pricina ascunsă căreia se datora dorinţa de viaţă a acestor oameni necăjiţi şi am reuşit uneori s-o citesc în privirile lor puţin înveselite de băutură, altfel prea puţin vorbitoare. Am respirat adesea, cu nesaţ, mirosul de stuf şi flori de baltă, adus din sus, dinspre gura Nistrului. Îmi amintesc cu nostalgie de unele nopţi de mai tîrziu, nopţi calde, luminate de lună şi legănate în cîntece de armonică îndepărtate.

Revăd acum malul Limanului de sus, de la Gura Roşie, pînă la mare, pas cu pas, cu toate cotiturile, cu toate aşezările omeneşti, cu tot ce-am întîlnit în cale. Am în suflet farmecul fiecărui apus şi al fiecărui răsărit, amintirea tuturor basmelor spuse de stuful legănat de vînt, a tuturor tristeţilor scuturate deasupra apei de sălciile plîngătoare. Dar cum aş putea să uit ceva de acolo, neîntîlnit în altă parte?

Vara, un vaporaş alb străbate Limanul de două ori pe zi, de la un cap la altul. Face un drum de cincizeci de kilometri în patru ceasuri, aşa încît dacă priveşti de pe punte ai destul timp să-ţi întipăreşti în minte fiecare copac de pe ţărm, fiecare colibă, fiecare cuib de raţe sălbatice ascuns în stuf. Kilometri după kilometri, nesfîrşite valuri de verdeaţă rămîn în urmă legănate de vînt; privindu-le, uneori ochii ţi se împăienjenesc şi atunci, cînd nu-ţi mai dai bine seama unde te afli te cuprinde teama de a nu pierde firul celeilalte vieţi, de a nu aluneca la nesfîrşit într-o lume alcătuită numai de apă şi stuf. Uneori soarele arzător al verii ridică în aer o boare umedă şi fierbinte şi atunci, sub vălul acesta pîlpîitor, malul verde al Limanului pare un ţărm de insulă îndepărtată, dintr-un ocean albastru, ecuatorial. In faţa satelor de pescari, bărcile negre trase pe nisipul argintiu, cum le estompează depărtarea şi boarea zilei de vară, par piroge ale altor popoare; te-ai aştepta să vezi răsărind, de după pînza vegetaţiei, triburile cu tam-tam-urile lor şi cu strigăte războinice. Dar oamenii care vin pe mal abia se mişcă şi în blînda lor toropeală nu flutură barem o batistă la trecerea vaporului.

Pe acest pămînt, întîia piatră de cetate au pus-o, la jumătatea ţărmului apusean, genovezii, tot atîta negustori cît vagabonzi pe ape. În jurul ei, un domn moldovean, evlavios şi războinic, a mai ridicat două brîuri crenelate, pe care nu le-au răpus nici năvălitorii, nici vremea, nici valurile Limanului. Ele stau acolo de sute de ani, ca un semn de hotar în colţul cel mai de răsărit al ţării.

Poate, cu grijile lui de astăzi, oraşul a uitat istoria Cetăţii Albe, sau nu se mai gîndeşte la ea. Peste străzile lui au căzut veri secetoase şi ierni necrezut de aspre. Apoi în case a venit vîntul de vest şi a adus, în mijlocul sărăciei, preocupări lumeşti; s-au făcut baluri şi sindrofii; oamenii, sătui de necazuri, s-au grăbit, cînd le-a stat în putinţă, să se bucure de părţile trandafirii ale vieţii şi au uitat că pe acolo au umblat odată pîrcălabii lui Ştefan cel Mare.

La Cetate vin uneori fetele să se plimbe, seara, la ore destinate dragostei. Zidurile închid ochii crenelaţi şi îşi dorm somnul, mai departe... Sînt nopţi învălite în tăceri depline şi profunde. În aer nu stăruie nici mirosul prafului de puşcă, nici zăngănitul din alte veacuri al iataganelor. Dintre ziduri, se ridică fără putere şi fără convingere un minaret pe jumătate năruit. În nopţile cu lună, proiectat pe boltă, el pare o sentinelă rănită, veghind deasupra oraşului, o ultimă clipă înainte să cadă.

Iar oraşul, învălit într-o tăcere nevinovată, îşi continuă viaţa prin case, pe întuneric, sau prin pivniţe abia luminate, înăbuşite în aburi de vin şi fum de tutun; viaţă de dragoste şi beţie, în drum spre moarte.

*

* *

Nagavişka, luptător de circ, decăzut, rus fără ţară, vagabond internaţional, apasă clanţa ruginită şi îmi face loc să intru. În poarta mare, înaltă, de lemn vopsit verde, închizînd dincolo de stradă un domeniu şi o viaţă necunoscută, este tăiată o altă poartă, mai mică, prin care intru, aplecîndu-mă, în grădina sălbatică, răvăşită de toamnă. Firul şerpuit al potecuţei e năpădit pe alocuri de iarbă; mai departe se deschide o mică bătătură. Casa se vede în dreapta, scundă, micuţă şi curată. În faţa ei cîţiva vişini aproape desfrunziţi; la umbra lor rărită, o bancă de lemn, înnegrită de ploaie. În fundul curţii, printre copaci se vede un puţ cu roată, iar lîngă gard un chioşc, din lemn de mesteacăn, de pe care pe alocurea cămaşa albă a căzut, ca o poleială învechită.

– N-ai auzit dumneata, căcoane, de Pantera Neagră? Eu sînt acela, continuă Nagavişka să spună, în momentul cînd

ajungem. La campionatele interbalcanice, de la Istambul, l-am făcut dublu–Nelson pe Selim Safi; n-a mai spus turcul nici pis.

O linişte nefirească apasă ograda pustie; obloanele ferestrelor sînt închise. Peste gard, într-o curte îndepărtată, un steag mare flutură leneş, în vîrful unui par strîmb.

Nagavişka ştie însă treburile casei, cum le ştie pe ale întregului oraş. Face cîţiva paşi şi ciocăne la uşa din fund. După un timp, o fereastră mică se deschide în uşă şi după gratiile care o cadrilează apare, temător, capul unei bătrîne. Vorbesc între ei ceva în şoaptă, pe ruseşte, pe urmă ferăstruica se închide la loc.

– Numaidecit, mă linişteşte Nagavişka, apropiindu-se mulţumit. D-apoi ştiam eu bine: odaia e goală, tocmai ieri a plecat lăcătinientul.

Aşadar, a stat un ofiţer aici, îmi spun, şi mă întreb ce l-o fi atras în mijlocul acestei grădini sălbatice.

– Sînt foarte mulţi lăcătinienţi în oraş, urmează rusul, după o clipă.

Nu poate să tacă mult timp, şi e ciudat: pe aici, ceilalţi, nu vorbesc prea mult. Dar el a umblat în lume, a avut de-a face cu alţi oameni şi a învăţat altfel rosturile vieţii. Simte că-l privesc pe furiş, de aceea, deodată îşi lasă umerii să-i atîrne dezarticulaţi în jos, cu spinarea adusă şi cu capul căzut într-o parte. Izbuteşte astfel să capete un aer de prostănac, ceea ce nu este în realitate; s-ar crede că-i e ruşine să pară cuiva isteţ. Cum stă în soare, în mijlocul bătăturii, înalt, cu spinarea lată, cu capul mare, osos, cu pumnii groşi şi cu privirea adormită, pare un bătrîn cal de sacă, aşteptîndu-şi cuminte în ham, stăpînul intrat la cîrciumă să bea o cinzeacă. Însă continuă să vorbească, fără să ridice privirea, scoţînd vorbele tărăgănat, ca o maşină pe care cineva a uitat s-o oprească şi trebuie să meargă pînă i se desface arcul:

– Sînt şi călănei la noi; trei călănei şi patru maiori, şi mulţi căpitani, şi mulţi sublăcătinienţi, dar cei mai mulţi sînt lăcătinienţii. Aşa mulţi lăcătinienţi sînt, căcoane, că nu mai ai

loc de ei; şi fac gălăgie peste tot, şi dacă nu te dai la o parte, o păţeşti numaidecît, că sînt tare mînioşi.

Femeia vine să ne deschidă uşa din faţă, la odaia unde a stat locotenentul. Pătrundem într-o săliţă curată, cu un ochi de geam în curtea dinspre stradă, apoi într-o încăpere apăsată de un întuneric greu. Gazda îşi tîrşîie papucii pînă la fereastră şi crapă puţin oblonul, cu teamă, ca şi cînd lumina ar putea să supere pe cineva dinăuntru. Acum încăperea se vede, pînă în fund, mai mare decît te-ai fi aşteptat. În faţă, un dulap uriaş acoperă jumătate din perete; lîngă el o măsuţă cu oglindă în ramă de nuc, sculptată. În colţul ei de jos, între lemn şi sticlă, locotenentul a uitat fotografia unei fete; una grăsuţă, îmbrăcată în pardesiu, cu gulerul ridicat, cu bască albă trasă pe ochi şi cu gropiţe în obraji. Nagavişka se apleacă s-o privească de aproape.

– Asta este Şura! mă informează apoi, ridicîndu-se, mulţumit că le ştie pe toate.

Şi ducîndu-şi mîna osoasă la gură, o căinează, legănînd cu amărăciune capul lui de cal:

– Ei, Şură, Şură, acu ţi-a plecat lăcătinientul!

Amestecă accentul rusesc cu acela moldovenesc şi astfel vorba lui devine într-un fel plîngătoare.

– Ei, Şură, Şură! oftează, legănînd capul, iacă ai rămas fără lăcătinient!

Sub fereastră stă strîmb un birou învelit cu hîrtie albastră, iar lîngă el, o etajeră prăfuită. În colţul celălalt, patul de fier, foarte înalt. Pe pereţi cîteva cromolitografii lucioase, în cadre mari de lemn aurit, iar din plafon atîrnă abajurul becului electric, un clopot mare de foiţă albastră, gofrată, pusă pe schelet de sîrmă.

Mă îndrept spre pat şi îl cercetez, fără tragere de inimă; e îngust, şi înalt pînă la jumătatea peretelui. Nagavişka, înţelegîndu-mi gîndul, îmi explică, sperînd să mă resemnez:

– Aşa sînt toate paturile pe aici.

Nu, peste putinţă! Într-un asemenea pat ar sta mulţumit numai un mort.

– Du-mă în altă parte!

Omul se trage înapoi, ascunzîndu-şi dezamăgirea sub răbdarea lui de misit.

– Vai de mine! O odaie mai bună nu-i! Eu ştiu ce spun, că doară eu dau locuinţă la toată lumea care vine în oraş.

Mai privesc o dată în jur, apoi, prin crăpătura oblonului văd afară grădina largă, sălbatică, apăsată de tristeţea dulce a toamnei.

– Bine! Să te duci în tîrg, să-mi cumperi un divan. Patul, spune-i babei să-l dea afară; nu pot dormi în el.

Nagavişka deschide mari, ochii lui de gloabă prostănacă.

– Un divan? face uimit. Vrei dumneata chiar un divan?

Pe urmă se întoarce spre bătrînă şi începe să-i spună ceva repede, în ruseşte. Ea pricepe tîrziu, după ce Nagavişka îi explică, de multe ori, cu vorbe şi cu gesturi: divan, un divan.

– Dghivan? repetă ea, privindu-mă uimită, nevenindu-i să creadă.

Are o voce ascuţită, pe care numai vorba rusească o rotunjeşte puţin. Simt că am căzut între ei, ca o revoluţie.

– Dghivan! face baba, de fiecare dată cînd el se opreşte să răsufle. Dghivan!? şi glasul i se înmoaie, de parcă vorbele misitului ar lovi-o în cap, ameţind-o. Dghivan?!

– Da. Şi pe perete, deasupra, să pună un covor; nu pot suferi zidul gol.

– Căvăor? întreabă femeia, ridicînd ochii, cu teamă.

– Da, un covor. Pe urmă să deschideţi fereastra şi să faceţi curăţenie.

La uşă îmi aduc aminte că seara are să fie iarăşi frig.

– Şi să faceţi foc în sobă!

Iată-l pe Nagavişka, stînd plouat, cu umerii căzuţi, semănînd atît de bine, ca şi adineauri, cu un cal obosit.

Amiaza călduţă, de toamnă, cu lumina ei pălită puţin, cu atmosfera calmă, ca în ,pragul unui repaus dulce, îmi dă o mulţumire ciudată, pe care o simt cuprinzîndu-mi încet fiinţa; mi se pare că mă aflu în uşa unui sanatoriu unde m-am vindecat de o boală grea şi acum plec să-mi încep convalescenţa.

– Hei! strig din prag, rîzînd, ce-mi stai aşa prăpădit? Panteră Neagră eşti dumneata, ori ce?

Nagavişka însă nu mai are nevoie să spună nimic; este biruit şi cîştigat de partea mea. Numai bătrîna iese după mine, neîncrezătoare, să mă mai întrebe o dată, cu glasul ei ascuţit, în timp ce mă îndrept spre poartă:

– Dghivan?

– Dghivan!

– Căvăor?

– Da, covor şi foc şi curăţenie! Şi să deschizi fereastra.

Lîngă poartă mă opresc, uimit: două tufe de crizanteme albe înfloresc, de o parte şi de alta a potecii. Tulpinele lor robuste dar graţioase îmi ţin drumul. La venire nu le văzusem.

*

* *

Într-o parte-i portul, în alta cherhanaua; la mijloc este oraşul, pe o ridicătură de pămînt care înaintează ca o peninsulă în Liman, înconjurată din trei părţi de apă. În locul cel mai ieşit al acestui istm circular, sînt zidurile Cetăţii. De acolo străzile pornesc mănunchi, ca nişte nervuri de evantai şi după ce dau formă oraşului se pierd în partea cealaltă, în cîmpul nisipos, unde încep

viile şi caişii. Alte cîteva străzi cad de-a curmezişul, mergînd de la un ţărm la altul. Aceea care leagă portul de cherhana, trecînd prin mijlocul oraşului, e strada principală. În lungul ei se înşiră casele oamenilor mai înstăriţi, deşi toate fără etaj, şi prăvăliile cu ferestre mari. În centru, ea atinge pe o latură grădina publică, nu prea mare, cu flori, cu copaci mici şi cu bănci de scîndură vopsite verde. Nu departe de acolo e o piaţetă, de unde porneşte strada lungă, înspre gară şi unde, la prînz şi seara, lumea iese la plimbare. Acolo sînt şi cele două restaurante mai mari, pline de glasuri înfierbîntate şi de acorduri muzicale; acolo se fac în fiecare seară chefuri de pomină, şi din cînd în cînd se trage cu pistolul, în tavan sau în oglinzi.

Mai departe, străzile merg iarăşi liniştite să se piardă în cîmp, sau în Liman.

O după amiază întreagă străbat cu pasul rar aceste străzi curate. Casele sînt toate la fel, mărunte, ascunse după garduri, sub copacii desfrunziţi şi la ferestrele lor nu se vede nici o mişcare. Pare că oamenilor le e teamă să privească afară, în acest timp al după amiezii, cînd străzile sînt pustii.

Cobor în port, unde cheiurile părăsite se năruie; cîteva şlepuri negre, înecate, spintecă faţa liniştită a apei; un grănicer se plimbă alene pe mal. Pe ultimul chei, înspre Cetate, cîţiva marinari fac instrucţie; deasupra lor, pe un catarg flutură pavilionul tricolor.

O tristeţe calmă se ridică din apa Limanului, pe care soarele, coborînd înspre apus, o face să sticlească. În luciul ei zboară spre malul rusesc un stol de raţe sălbatice, nesocotind graniţa, dincolo de care trăiesc alţi oameni. După ce ele se pierd în zarea apăsată de pîclă, Limanul rămîne pustiu şi marinarii, de pe chei, par uitaţi acolo, fără nici un rost în portul părăsit.

Urc malul, pe strada bolovănoasă, străbat iarăşi oraşul ca să cobor în partea cealaltă, înspre cherhana, unde pescarii şi-au întins pe mal, să se usuce, sutele lor de plase. În aer stăruie un miros greu, de peşte putrezit; vîntul îl ia şi-l împinge de-a lungul oraşului, pe uliţa largă a Soborului, cu case rare, de

oameni săraci, în care locuiesc pescari. În praful ei, cîţiva copii se joacă, fugărindu-se fără tragere de inimă, mai mult gînditori decît zburdalnici.

La cîţiva paşi, după caşele mărunte, începe pădurea de stuf, subliniind malul circular al Limanului; toamna l-a făcut să pălească. În curînd, cînd va fi galben, vor veni să-l taie şi să-l strîngă în snopi ca să-l aibă de băgat în foc, la iarnă. Acum vîntul îl mai netezeşte odată, făcîndu-l să se aplece peste apă în valuri largi, înfiorate.

Se înserează şi odată cu întunericul, nori cenuşii se lasă deasupra oraşului. De pe Liman se adună neguri umede, ameninţătoare. Pe străzi, felinarele răzleţe par scăldate în ceaţă; cînd ajung acasă, ploaia măruntă de toamnă a început, ştergînd cu ţîrîitul ei rece de pe acoperiş ultimele amintiri calde ale unei zile frumoase.

De sub clopotul de foiţă din tavan, becul slab răspîndeşte o lumină albăstrie, plină de umbre; acum cadrele de pe pereţi capătă o altă viaţă; din tabloul cel mare, nişte personaje în armuri, cu lăncile îndreptate spre cer, vor să coboare războinice în mijlocul odăii. Pe lumină se vede altceva: un praznic liniştit, pe iarbă, la marginea unei păduri. Copacii sînt suliţele, iar stacanele pe care gospodarii le dau peste cap, cu sete, seamănă cu nişte coifuri lucioase.

În colţul camerei găsesc divanul, întocmai cum l-am dorit; bătrîna l-a îmbrăcat cu cearceafuri curate, cu miros de scrin învechit. Alături, zidul lipit cu soba de pe sală răspîndeşte o dîră plăpîndă de căldură care face deodată încăperea foarte prietenoasă. Alung orice gînd negru şi, rezemîndu-mă de peretele cald, încerc să regăsesc firul limpede al existenţei mele, pe care sosirea în acest oraş l-a destrămat, răspîndind în jur scamele, ca dintr-o vînturătoare. Mă văd la gară, în dimineaţa noroasă a sosirii, luîndu-mi rămas bun de la tovarăşul de călătorie, comandorul Maximov. Caut un drum neted pînă aici, în această încăpere dar mă izbesc ca de pereţii unui coridor îngust, întunecat

de chipurile celorlaţi oameni. Şi-i văd, ca şi cînd ar fi alături, spionîndu-mă, voind să nu le scape nimic din ceea ce am de gînd să fac. Îl văd pe Ronsky, maimuţa pîntecoasă, turnîndu-mi să beau; pe Liuda, stînd pe scaun, supusă, în timp ce încerc să-i cuprind picioarele groase, pe sub fustă; pe Walter, cum bea paharul rînjind şi mîrîind: "N-avem nevoie de nici un motor nou". Îl văd pe Grişa, hotelierul, intrînd în cameră să-mi arate, plin de mîndrie, epoleţii auriţi, de căpitan, pe care i-a purtat el însuşi în armata ţarului. Văd femeia cu picioarele albe, spălînd rufe în ploaie: sînt picioarele Liudei, aşa cum le-am cuprins pe sub fusta aspră.

Fiindcă e o seară liniştită, mă voi lepăda de amintirea obsedantă a acestor oameni; voi scoate din geamantan cartea de călătorie a lui Joshua Slocum, minunatul navigator solitar, pe care mi-a dăruit-o comandorul Maximov. Mă voi izola de toate întîmplările trecute şi viitoare, ca temerarul marinar, care a ocolit cu mica lui corabie pămîntul, fără nici un însoţitor.

Dar, nu! Cartea căpitanului Slocum va aştepta acolo, în geamantan. Aici nu-i timp să rămîi cu tine singur; nu poţi să te judeci, să te încurajezi, sau să te mustri; nu poţi face nimic din ceea ce doreşti, din ceea ce te juri să faci. Viaţa te cuprinde şi te zgîlţîie cu o forţă care îţi turteşte creierul în cap; apoi îţi pune un pumn mare în bărbie şi îţi face vînt pe duşumele. De acolo de jos, lumea se vede altfel. Ia te uită!?

Cineva a ciocănit în oblon, de două ori, cu vîrful degetelor, ca un semnal. În liniştea care urmează, mai grea, dulapul trozneşte; pe urmă se aude apa picurînd afară, pe burlan. Dincolo de uşă domneşte întunericul ud al nopţii de toamnă. Zgomotul misterios de la fereastră mă face să tresar. Nu ştiu nimic despre oraşul acesta de frontieră, nu-mi cunosc vecinii, nu ştiu ce taine se ascund în bălăriile grădinii. Cîteva clipe trec greu; pe urmă iarăşi ciocănitul în oblon, încet, la fel ca prima dată; e o mînă sfioasă. Ar trebui să nu-mi fie frică de un om care ciocăneşte aşa. Rămîn

totuşi lipit de zid, pînă ce aud chemînd de afară, un glas tot atît de sfios ca şi ciocănitul:

– Saşa! Saşa, dieschidi, tie rog!

E o fiinţă rătăcită tîrziu, sub geamul lui Saşa, cel care a plecat. Ies în sală şi deschid ferestruica zăbrelită, din uşă. Un pardesiu negru, cu gulerul ridicat, un obraz rotund, cu gropiţe, şi o bască albă, trasă pe frunte. Nu mă poate vedea, în întuneric.

– Dieschidi repedie, Saşa, că m-a udat!

Are un glas dulceag, plîngător.

– Domnul locotenent s-a mutat, îi spun prin zăbrele.

Nu se miră; este sigură că mint.

– Lasă pie mine, tie rog, înăuntru!

– Domnişoară, sînt singur; locotenentul a plecat.

– Lasă pie mine, tie rog, înăuntru!

Cînd deschid uşa, devine şi mai sfioasă.

– Bună seara! spune, în prag, clipind, neîndrăznind să intre udă de ploaie.

Pe urmă face un pas şi bagă numai capul, în odaie. Schimbarea dinăuntru, în sfîrşit, o surprinde; se întoarce spre mine, puţin rătăcită:

– Domnu lăcătinient chiar a pliecat?

Mă priveşte măsurîndu-mă cu ochii de sus pînă jos, puţin înciudată, ca şi cum eu i-aş fi alungat locotenentul.

– Şi nu ştii dumniata undie a pliecat?

Ridic din umeri: îmi pare rău; nu ştiu. Apoi îmi amintesc de fotografia uitată la oglindă.

– Dumneata eşti Şura? o întreb, intrînd în odaie.

Mă urmează, ca la ea acasă, şi nu se miră de întrebare.

– Nu. Eu sînt Vera. Şura iesti altă fată. Ai făcut dumniata cănăştinţă cu ea?

Viaţa curge, pe sub garduri, pe sub copacii desfrunziţi, prin umbră, îşi caută drumul, pătrunde pe uşi sau pe ferestrele oblonite, şi te găseşte oriunde te-ai ascunde. E peste putinţă să i-o iei înainte, sau să-i rămîi în urmă. Ea are nenumărate feţe; acum a luat chipul acestei fete, a ciocănit în oblon şi a intrat, aducînd frigul umed de afară. Nu-i cu putinţă să te gîndeşti în urmă, sau înainte; trebuie să te gîndeşti numai la ea.

– Şi lăcătinientul unde a pliecat? întreabă Vera.

– Nu ţi-am spus că azi am sosit aici? Nici nu-l cunosc.

Şade pe scaun, lîngă oglindă, cu cotul rezemat pe măsuţă. Pare gata de plecare: nu şi-a scos nici basca, nici pardesiul de pe care picură apă; dar nu pleacă. Dă cu ochii încă un înconjur odăii.

– Aici este frămos; nu ţi-a plăcut dumitale pat care a fost?

– N-aveam loc în el.

Afară se aude ploaia, ţîrîind în burlane. Vera mă priveşte surprinsă; caută desigur să vadă ce anume din fiinţa mea mă împiedică să pot dormi într-un pat ca toată lumea. Pe urmă, renunţă să dezlege misterul şi întoarce capul spre oglindă, unde fotografia Şurei a rămas neclintită, ca un obiect care aparţine pentru totdeauna încăperii.

– Şura crede că lăcătinientul ia pe ia die nievastă! rîde, cu o răutate neascunsă.

Apoi, după o pauză, în care a dat iarăşi roată cu ochii camerii, oftează, plictisită:

– Radio nu iesti?

– Nu.

– Nici patifon?

– Nici.

– Nici cănfieti?

– Ce să fie?

– Bănboane.

– Nu.

Oftează:

– Păcat!

După o clipă însă, se înflăcărează:

– Spune-mi, atunci, despre Bucureşti!

Un val de vînt zgîlţîie oblonul; Vera se strînge puţin, înfiorată, dar elanul ei nu este încă înfrînt. Îmbujorarea o face atrăgătoare; pe sub poala pardesiului ud i se văd genunchii înveliţi în ciorapi groşi, şi începutul coapselor, care trebuie să fie calde.

– De ce nu vii aici? o întreb, cu glasul puţin tremurat, făcîndu-i loc alături.

Ea se ridică, fără o vorbă şi se apropie simplu, de pat.

– Nu-ţi scoţi pardesiul?

Îl scoate şi-l agaţă în cuiul de lîngă uşă, cunoscut dinainte. Pe dedesubt are o bluză cafenie, de lînă împletită, strîmtă, care îi turteşte sînii mari şi poate moi. De la şolduri în jos seamănă cu Liuda; doar fusta o face mai plină.

– Nu-ţi spun nimic ai tăi, dacă întîrzii? o întreb, în timp ce se aşază sfioasă la picioarele divanului.

Face semn din cap: nu.

– De ce nu vii mai aproape?

Vine. Îi apuc întîi mîna şi i-o mîngîi; stă, nepăsătoare.

– Bascul nu ţi-l scoţi?

Şi-l scoate; cu capul gol pare o copilă; numai buza de jos, atîrnînd, îi dă un aer de plictiseală, făcînd-o mai matură.

– Păcat că nu iesti patifon! spune, pe gînduri.

Îi cuprind genunchiul aspru, cu palma fierbinte; cînd o ridic în sus, peste nodul ciorapului şi întîlnesc pielea goală, tresare. Nu-i dau răgaz să se opună; mă aplec peste ea şi-i caut nasturii fustei. Îmbrăcămintea ei miroase a cîrpă veche, neaerisită. Şi cînd rămîne goală, încearcă, prea tîrziu, să se ridice într-un cot, parcă supărată, parcă nedumerită:

– Dar cie-i vrea acuma? Asta nu sie poati! Nici n-am făcut cănăştinţă, noi doi...

*

* *

Şi dacă aş şti măcar cum a arătat acest locotenent Saşa, plecat în altă garnizoană, a cărui gălăgioasă moştenire am luat-o, fără să vreau! Cînd a aflat unde locuiesc, Ronsky s-a prăpădit de rîs:

– Casa cu maimuţe! Ia te uită Nagavişka, unde te-a băgat!

Saşa a plecat pe furiş, şi a avut motive; vin datornicii, unul după altul.

– Două costumuri noi, nouţe! se văicăreşte Freiberg, croitorul, smulgîndu-şi cu ciudă perii din barbă. Două costumuri faine, furnitură prima! De unde să scot acum pe lăcătinient?

– Şi cizmele, cine le plăteşte, mama lor de cizme!? înjură olteneşte Lache, cizmar craiovean, pripăşit de curînd în oraş. Cizme de lac "şanti", domnule; numai carîmbii m-au costat două mii de lei.

Vine şi-un băiat de la Pancoff să ceară o datorie, pentru băutură; şi cofetarul are de luat bani pe două torturi, de la ziua ofiţerului; şi cămătarul Lobel, cel mai opărit dintre toţi, fiindcă a rămas în buzunar cu o poliţă de zece mii de lei, pe care se teme s-o sconteze.

– De la el nu poţi să iei bani decît cu binişorul! spune cămătarul. Cine se poate pune cu lăcătinientul ăsta? Dacă bag poliţa la Bancă şi mă află, se urcă nebunul pe tren şi vine să-mi tragă două pălmi, tocmai la cafinea, unde ne vede lumea!

După ce pleacă datornicii, se face seară; atunci, în liniştea care cuprinde curtea, se aud ciocăniturile încete, sfioase, în oblon.

– Vera?

– Nu, eu sînt Mania; Vera esti altă fată. Ai făcut dumneata cănăştinţă cu ea?

De la un timp, se află, în sfîrşit, peste tot în oraş, că locotenentul a plecat, dar ciocăniturile în oblon nu contenesc. Poate fetele continuă să vină numai din obişnuinţă, ca la un vad, la această casă cu maimuţe, pe care o cunosc de atîta timp. De cele mai multe ori, însă, nu sînt acasă, sau dorm, trudit.

Am început lucrul la uzină. Hala maşinilor e friguroasă; stau toată ziua îmbrăcat cu pardesiul, sub un luminator de sticlă, spălat necontenit de ploaie. Pe fereastra largă, jos se vede Limanul, răscolit de vînt, plin de mîl, aruncînd îndesat, cu mînie, valuri mici şi dese pe ţărmul pustiu. La sfîrşitul primei săptămîni au sosit în gară cei doi cilindri verticali ai motorului; betonul pus la postament nu se întărise încă şi a trebuit să aşteptăm.

Îmi petrec tot timpul în hală, de dimineaţa pînă seara. Cîteva zile nu ştiu nimic din ce se întîmplă în oraş. Odată, urcînd la birou, o întîlnesc pe Liuda, în colţul unui coridor; aproape n-o mai recunosc. Mi se pare ciudat că, atît de necunoscuţi cît sîntem, mîna mea i s-a plimbat pe coapsele pline, care se văd sub rochie cum ar fi dezgolite. Mi-e atît de la îndemînă, încît încep să o confund cu un obiect. Obrajii ei s-au îmbujorat puţin, dar pudoarea porneşte poate din altă parte, nu de la picioare.

– Ai fost dumneta la Pancoff? mă întreabă, cu teama că o voi repezi.

Pancoff e un restaurant; toate fetele pomenesc de el, acolo se dansează şi ele tînjesc după dans.

– Nu, n-am fost.

– Niciodată? se minunează Liuda, făcînd ochii mari.

– Niciodată; n-am timp.

– O, păcat! Trebuie să te duci.

După o săptămînă, ploaia continuă; cilindrii sînt montaţi şi piesele celelalte nu mai sosesc. Ronsky a prins de veste că n-am

de lucru; coboară în uzină, ţinîndu-şi pîntecele în mîini. Cum e îmbrăcat în haine cenuşii, seamănă ciudat de bine cu un greiere de cîmp, un greiere borţos, care-şi duce abdomenul prin mirişti, pe picioarele subţiri. Zîmbeşte mulţumit.

– Acum trebuie să bei un pahar! mă îmbie, ca şi cînd ar spune: "Haide, n-ai încotro, te-am prins!"

Din ziua sosirii, cînd m-am îmbătat, n-am mai gustat un strop de vin. Amintirea oţetită a acelei beţii îmi stăruie dezgustător în măruntaie. N-am înclinare pentru asemenea patimă.

– Iartă-mă, nu pot să beau!

– Dar ce faci dumneata toată ziua? întreabă, înciudat.

Acum îmi dau seama că, deşi noaptea se lasă mai repede, aici ziua e mai lungă decît în alte părţi. Cum am umplut spaţiul cenuşiu al unei săptămîni ploioase? Sînt într-o insulă pustie. Oamenii din jurul meu îmi sînt străini; nu mă pot apropia nici de ei, nici de obiceiurile lor. O altă săptămînă va începe şi alte tone de apă se vor scurge pe acoperişuri... Simt că începe teama. Voi telegrafia la Bucureşti, îi voi ruga, îi voi implora să trimită piesele, să se termine mai repede, să mă scoată din acest oraş, pe care toamna îl turteşte cu tăvălugul ei ud.

– Domnule Ronsky, spun, palid, simţind cum cutele din colţul gurii mi se adîncesc, iartă-mă, nu pot să beau!

E zadarnic să-i explic ceva. Înţeleg că mă dispreţuieşte şi plec spre casă, cu sentimentul că am suferit o condamnare fără să fiu vinovat. Străbat ograda sfîşiată de toamnă, în care numai crizantemele mai înfloresc, ude, ude şi triste. Deschid geamantanul, iau cartea dăruită de comandorul Maximov, mă trîntesc în pat şi citesc: *Singur în jurul lumii...*

Joshua Slocum sau comandorul Maximov a făcut această călătorie? În cameră se lasă întunericul; picăturile de ploaie curg adormitor pe burlane. Ce voi face săptămîna viitoare? Şi deodată, aceste picături de ploaie care se aud afară, mi se pare că se scurg prin cutele creierului meu, să spele de acolo toate amintirile. Aprind lumina şi sub lumina albastră văd toate

amănuntele încăperii, aşa cum am lăsat-o de dimineaţă. Şura continuă să zîmbească, cu gropiţe în obraji, din rama oglinzii.

"Dar cine este fata asta? mă întreb după un timp, cînd parcă mă cuprinde somnul. Ce caută fotografia ei aici? E sora sau iubita mea?"

Din rama neagră, aflată pe un perete umbrit, războinicii, cu suliţele în mînă, par gata să coboare în odaie.

"Dar eu ce caut aici?" mă întreb toropit.

Afară ploaia continuă să picure pe burlane, scoţînd cîntecul ei monoton, care te adoarme. Şi mi-e teamă că dacă aş adormi acum, aici, aş pierde toate legăturile mele cu trecutul. Nu ştiu dacă am ceva de regretat în urmă, dar nu vreau să mă pierd.

Deschid ochii mari şi-mi spun: "Eu nu sînt de aici! Sînt doar un trecător. Lumea mea este în urmă..."

Pe placa de onoare a unei uzine construită în munţi, este trecut şi numele meu, între altele. Acum îmi dau seama, zîmbind cu o uşoară mîhnire, că va fi singura mărturie a existenţei mele. Mă gîndisem şi altădată, mai puţin stăruitor ca azi, că nu am o dotaţie deosebită, că deci nu pot aspira decît la un ideal mijlociu. Atunci aş fi vrut să renunţ la orice năzuinţă. Îmi era teamă că trebuie să am vreuna, nemărturisită, şi mă cercetam bănuitor, căutam să mă surprind, pentru a mi-o găsi şi a-mi arăta zădărnicia ei. Îmi plăcea viaţa; o socoteam un bun de care n-aş fi vrut să mă lipsesc, fiindcă era un spectacol necunoscut, cu nenumărate surprize. Gîndeam că merită să-l priveşti, chiar dintr-un loc ieftin. Nu credeam însă în putinţa mea de a mă urca pe scenă, în văzul lumii, să-mi conduc destinul şi să-l tîrăsc pe al altora după al meu. Înţelegeam că oamenii care ajung acolo sînt într-o continuă întrecere, fiindcă unde vin doi inşi, locul întîi trebuie disputat. N-aş fi îndrăznit să compar vreodată oamenii între ei, dar ştiam că dacă apar mai mulţi alături, într-o arenă sau pe acelaşi drum, luptînd pentru acelaşi ideal, trebuie să se vadă că unul e mai puternic şi altul mai slab. Nu vroiam să mă iau la întrecere cu nimeni, nu mă

interesa locul nimănui. Dacă vreunul ar fi vrut locul meu, i l-aş fi dat, fiindcă nu înţelegeam de ce l-aş apăra.

Abia acum, departe de casă, văd că n-am lăsat în urmă puncte de reper, nici albe, nici negre, după care să mă întorc.

"Eu nu sînt de aici!" continui totuşi să-mi spun, cum m-aş apăra de o obsesie.

Ploaia îmi adoarme încet cugetul, cu ţîrîitul ei plîngător. Şi, de la o vreme, golul din urmă nu mă mai sperie; mă simt împăcat cu mine, cu războinicii din cadră, cu ploaia de afară şi cu întunericul trist care se lasă peste fereastră. Iau cartea lui Joshua Slocum, o privesc fără gînd şi o bag la loc, în cufăr.

Se înserează. Îmi îmbrac haina de ploaie şi ies pe stradă. Felinarele au început să se aprindă; în pîlnia lor proiectată în jos, spre caldarîm, picăturile de ploaie, bătute de vînt, încearcă un joc vesel, neconvingător. Străbat oraşul pustiu şi mă opresc la Pancoff.

Cîrciumile aici sînt la tot pasul; cele mai multe sub pămînt. În stradă se vede numai o dîră de lumină, şi fumul de tutun, urcîndu-se în valuri, pe trotuar. Coborînd treptele, ajungi într-o încăpere umedă, cu tavanul proptit pe stîlpi de lemn îmbrăcaţi în hîrtie colorată. În fund, după tejghea e un negustor bărbos, cu şapca neagră dată pe ceafă, sau o femeie grasă, unsuroasă, cercetînd cu ochii răi muşterii care chefuiesc. Aceştia de fapt stau cuminţi în jurul meselor murdare, de lemn nevopsit şi deşeartă, cu o mulţumire tăcută paharele, pe gîtul lor nesăţios. Acolo se bea vinul bun de Şaba cu douăzeci de lei litrul, ca să se poată îmbăta omeneşte şi cel mai umil gospodar.

Deasupra capetelor lor, abia luminate de lampa cu petrol atîrnată în tavan, un aparat de radio cu baterii, vechi, din cele dintîi vremuri ale lui, toarnă, horcăind, vorbe şi cîntece, pe care băutorii le ascultă, evlavioşi.

Sînt asemenea cîrciumi pe uliţa Şoborului mai ales, unde vin pescarii să bea, în fiecare zi, cîte un aldămaş. Beau atunci cînd

vînd ceva, ca şi atunci cînd cumpără. Beau cînd îşi iau o pereche de bocanci noi, sau numai o pereche de potcoave, pentru bocancii vechi; beau cînd le naşte nevasta şi cînd le moare copilul, cînd dau pe apă o barcă nouă şi cînd repară fundul bărcii vechi. Beau, dimineaţa sau seara, la amiază sau la miezul nopţii, sau mai spre ziuă, cînd zorile tulburi încep să coboare în beciurile lor; beau în zile de lucru, ca şi la sărbători, după ce se întorc smeriţi de la liturghie. Beţia lor e totdeauna cuviincioasă; dacă îi urcă în stradă şi le dau vînt să plece, nu se leagă de lume, nici nu fac gălăgie; îşi caută drumul, cuminţi, sprijinindu-se cu grijă de garduri, iar cînd nu mai pot, se întind jos, într-o margine a trotuarului, ca să nu încurce drumul. Rar se întîmplă cîte o gîlceavă, sau cîte vreo bătaie. Dacă au întîmplător un cuţit la brîu, îl ţin doar ca să spintece cu el peştele, sau ca să taie pîine; în aproapele lor nu-l vîră niciodată. Ei seamănă atît de bine cu Limanul pe malul căruia s-au născut! Mîniile lor nu trec niciodată peste maluri, cum nici mîniile Limanului nu trec, oricît l-ar bate vîntul.

Dar cîrciumi se găsesc pe toate drumurile. Poate, trăind înconjuraţi din trei părţi de apă, oamenii iubesc mai temeinic vinul. Acolo cercheleala este o obişnuinţă obştească, a boierilor ca şi a mujicilor. Beau şi arendaşii durdulii, cu obrajii roşii, şi muncitorii palizi, cu pomeţii ascuţiţi. Patima lor nu are nimic murdar, fiindcă ei ştiu să cinstească vinul, oricît ar bea. Sînt unii care beau aşa de mult, încît sfîrşesc această viaţă fericită cu vinele sclerozate şi cu ficatul făcut piatră. Dar cine ştie dacă o astfel de moarte nu chezăşuieşte dobîndirea vieţii de apoi?

La Pancoff, în locul aparatului de radio, cîntă orchestră, cu vioară, acordeon şi pian, ca în oraşele mari. Acolo se găsesc o sumă de bunătăţi vestite, ca mîncare şi băutură, şi ce beţiv sau ce mîncăcios din cei ce coboară în subsolul acela binecuvîntat ar putea să plece nemulţumit?

Cum intri, pe un bufet mare, în faţă, sînt o sută de farfurii, dacă nu mai multe, în care se înşiră toate soiurile de gustări, de

la chefalul sărat, făcut cu oţet şi cu ceapă, pînă la pîinişoarele date cu unt şi icre negre, moi. Acolo poţi să-i vezi pe mîncăcioşi aplecîndu-se deasupra farfuriilor şi alegînd cu nesaţ felurile pe care poruncesc chelnerului să le dea la masă. Mesele sînt aşezate de-a lungul zidurilor, de jur împrejur, în firide tainice unde te poţi îndestula netulburat de nimeni. În mijloc, cine are poftă poate să danseze şi nu se găseşte nimeni să ceară socoteală cuiva dacă, ameţit, îşi înlănţuieşte partenera nu tocmai cuviincios. De altfel e şi greu să se ştie de unde începe necuviinţa, deoarece lumea în oraş nu cunoaşte ultimele dansuri. Cînd vin în vacanţă studenţii şi studentele, de la Bucureşti şi de la Iaşi, aduc figuri noi de foxtrot sau de tangou; localnicii le urmăresc uimiţi şi timizi, neîncumetîndu-se să le dezaprobe, chiar dacă sînt mai deşuchiate, fiindcă împotriva obiceiurilor aduse din oraşele mari, nu se cîrteşte.

Cînd am coborît în beciul lui Pancoff, era lume puţină; mulţi se duceau acum alături, la "Ural", alt restaurant, unde cînta din gură o artistă negricioasă, Ilona, venită tocmai de la Arad, cu putere de atracţie apuseană.

La o masă stăteau două perechi, curînd am aflat că erau primarul şi avocatul primăriei, cu nevestele lor, dar nevestele nu li se potriveau defel, ai fi zis că le-au schimbat între ei, din greşeală. Pe cînd primarul, cu ochii de miop ascunşi sub ochelari cu ramă groasă care-i dădeau ceva de scafandru, se pierdea în spatele mesei, primăreasa, înaltă şi puternică, părea pusă acolo ca să-i păzească pe toţi patru. Chiar şi avocatul, cît era el de voinic şi de gros, nu izbutea s-o întreacă, dar, oricum, intra în competiţie; deocamdată se lupta cu mîncarea şi cu băutura, mînca şi bea mult, cu voie bună, iar cînd rîdea burta îi juca sub masă cu atîta amplitudine că se mişcau paharele de deasupra; din cînd în cînd se întorcea spre nevastă, ca s-o ciupească părinteşte de obraz şi atunci părea un bătrîn elefant care îşi dezmiardă puiul.

Un grup de ofiţeri stăteau într-un colţ; alături, cîţiva civili îmbrăcaţi şi foarte gravi, poate preşedintele tribunalului sau

procurorul şi alţii de-o seamă întreţineau o convorbire serioasă, ca într-o cancelarie. Mai departe, în celelalte firide, nu se vedea, dar fumul de tutun, care se înălţa deasupra, dovedea că mai sînt şi acolo alţi oameni.

La masa de lîngă orchestră, un locotenent mititel, negricios, cu un smoc de mustaţă zbîrlită, stătea cu capul în piept şi cînta pe nas, subţire, ca un ţîrcovnic, un cîntec plîngător, cu tonuri puţine:

Niii-istrule, pe malul tăă-ău...

Vioristul îi ţinea isonul, aplecat cu arcuşul la urechea lui, iar ceilalţi muzicanţi îl însoţeau fără tragere de inimă.

Deasupra acestui cîntec, pe care locotenentul îl îngîna încetişor, ca şi cînd s-ar fi temut să nu-şi tulbure vecinii, din firide se rostogolea zumzetul subsolului încălzit de băutură. Cîte un clinchet de pahar ciocnit, sau cîte un rîs cristalin de femeie, se ridica spre tavan, în triluri.

În clipa cînd am intrat, ofiţerul tocmai îşi termina cîntecul şi cauta în buzunarul pantalonilor strînşi pe picior, un ban, pentru muzicanţi. Văzîndu-mă că umblu cu ochii după o masă, îmi făcu semn, prietenos, să mă apropii.

– Locotenent Ilinca! se prezentă, ridicîndu-se în picioare, drept, şi izbind carîmbii cizmelor cu o politeţe militărească.

Apoi, în timp ce se aşeza clătinîndu-se, la locul lui, după ce mă poftise să stau pe scaunul din faţă, continuă:

– Te rog să bei un pahar cu mine. Nu te uita că sînt cam turtit; mi-am pus în gînd să mă fotografiez în seara asta şi eu nu pot să mă fotografiez decît beat.

Acestea zise, îşi lăsă capul în piept şi îşi reluă isonul, cu glasul le ţîrcovnic:

Niii-istrule rîu blestema-at...

Chelnerul îmi turnă în pahar din sticla locotenentului, fără nici o vorbă, ca unul care ştia dinainte ce trebuie să facă.

Adusesem de afară, pe chipul încruntat, toată umezeala şi tristeţea toamnei, dar eram hotărît să le spulber. Toate piedicile sufleteşti fuseseră îndepărtate, numai teama fizică de băutură, amintirea acră a primei beţii care mă dezgustase, lăsîndu-mi o săptămînă urmele ei acide în creier şi în sînge, mă făcea să şovăi. Băusem de atîtea ori pînă acum, dar niciodată băutura nu mă silise să cuget la rostul ei. De data aceasta, paharul din faţă căpăta o altă semnificaţie, devenea simbolul unor renunţări, al unor adaptări, al unei înfrăţiri cu oamenii din partea locului, cu firea, cu mentalitatea lor de grăniceri.

Am dus paharul la gură cu teamă, dar vinul mi-o luă înainte, peste gest, şi peste intenţie, alunecînd cu o fluiditate neaşteptată. În gură mi se răspîndi o aromă de fragă, aducîndu-mi deodată în minte imaginea colorată a unei podgorii însorite, cu ciorchini de chihlimbar şi cu flori pe răzoare, ca într-un colţ de rai. Am privit uimit paharul, pe care urmele licoarei se scurgeau la vale, lăsînd în urmă dîre trandafirii, transparente şi volatile.

Nu trebuia să întreb, nu trebuia să explic nimic; locotenentul îşi cunoştea vinul. Se întoarse doar, să spună, cu o superioritate categorică deşi calmă, cum ar fi lipit pe conştiinţa mea o etichetă:

– Muscat, de la Efleri!

Vru să continue cîntecul, apoi se răzgîndi şi, întorcîndu-se mai mult spre mine, mă privi cu luare aminte:

– Eşti inginerul de la uzină, nu?

Am ridicat ochii, mirat:

– Da; de unde mă cunoşti?

Locotenentul lăsă să-i cadă mîinile pe genunchi şi oftă:

– Dar ce nu se ştie aici?! Crezi că scapă cineva nebăgat în seamă? Stai la baba de lîngă liceu, la Gutulenka, în locul lui Alecu, locotenentul Petrache, Saşa, cum îi spun ei; a plecat la

Focşani; gata, a scăpat. Haide, bea un pahar, nu te necăji! Să ne fotografiem împreună, dar să arătăm bine.

Apoi, amintindu-şi ceva, şi aplecîndu-se peste masă, rîse încetişor, pe sub mustaţa lui zbîrlită:

– Cum te simţi cu maimuţele? Te înţelegi cu ele? Alecu le cam încurca. Bine c-a scăpat de aici, c-o apucase rău. Vezi, nu le căuta în coarne.

Şi, din senin, locotenentul mă lăsă, ca să-şi reînceapă cîntecul:

Niii-istrule, pe malul tăă-ău...

O mare tristeţe i se aşternuse pe chipul negricios. Părea că în cîntecul acesta monoton, îşi plînge o durere amară şi nesfîrşită. Şi deodată, cum cînta, cu capul în piept, lacrimi mari i se desprinseră din ochii roşii, alunecîndu-i pe obraz, pînă în cutele din colţul gurii. Le şterse cu dosul mîinii cu silă, apoi îşi întrerupse cîntecul, ca să mai deşerte un pahar.

– E un cîntec care mă face să plîng, mărturisi, puţin ruşinat, în timp ce lăsa paharul pe masă. Mi-aduce aminte de taica; de la el îl ştiu.

Şi după o clipă, căutîndu-şi batista în buzunarul unde umblase adineauri după bani:

– Pe taica, săracul, l-au ucis duşmanii, cu toporul, la pădure...

Mi-era teamă că-l va cuprinde iarăşi plînsul. Dar locotenentul îşi revenise şi zîmbea, privindu-mă cu ochii lui roşii. Numai mustaţa îi mai rămăsese supărată.

– Eşti un om deştept, spuse. Te-am văzut, cum ai intrat; eu cunosc oamenii. E bine să fii inginer? Spune-mi, dumneata te pricepi, nimeni n-a putut să-mi explice, cum umblă curentul electric pe fir. Eu ştiu ce-i aia pozitiv şi negativ şi că merge de la unul la altul, dar ce nevoie are să meargă? Dumneata, care lucrezi la uzină, ştii mai mult decît ei toţi de acolo; ei bine, dovedeşte-mi dumneata că merge curentul pe sîrmă.

Am zîmbit, căutînd un răspuns pe înţelesul lui.

– Dar ai o dovadă sigură: cînd suceşti butonul, se aprinde becul; înseamnă că între buton şi bec, pe firul care le uneşte, s-a întîmplat ceva.

– Erezii! Erezii! se apără el, lovind aerul cu palmele, în faţa ochilor. Mai bine să bem un pahar. Cu vinul ne împăcăm altfel. Muscat, ţine minte. De la Efleri!

Căldura mi se lăsă în vine, îmbrăcîndu-mi corpul într-un început de fericire, ca o plasă caldă. Am văzut perechi, ieşind de după perdeaua de fum din fund şi venind în mijloc, să danseze. Orchestra începuse un cîntec repede, care dădea prilejul pianistului să trîntească, înfuriat, nişte groaznici pumni în clape. Zgomotul drăcesc îl făcu pe Ilinca să tresară.

– Ar fi o idee, spuse, ducînd degetul la frunte, s-o fac pe primăreasă un dans. Haide, să-mi spui la urmă dacă ştiu să dansez.

Se sculă şi alunecă, în zig-zag, parcă patinînd, pînă la masa primarului, unde, sprijinindu-se de marginea tăbliei îi spuse ceva femeii celei mari, fără ca măcar să fi cerut mai întîi îngăduinţa bărbaţilor. Femeia îşi privi soţul, înveselită, slobozind un val de fum albastru de ţigară pe gura vopsită cu roşu. Se vede însă că tovarăşul meu nu le făcea impresie bună celorlalţi, căci drept răspuns, fără să ţină seama cît era de mic, primarul scoase mîinile de sub masă şi îl împinse în lături.

– Du-te, domnule locotenent, bolborosi, el însuşi cherchelit. Du-te, nu vezi că eşti beat? Cum ai să dansezi cu nevasta mea în halul în care te afli?

Ilinca se dădu un pas înapoi şi îşi înfipse mîinile în şolduri, izbutind să-şi găsească echilibrul, ca prin minune.

– Asta-i nevasta ta, mă, primarule? rînji cu dispreţ. Păpuşă asta, nevasta ta? Păi te-ai uitat în oglindă, să vezi cum arăţi? Ţi-ai văzut mutra, mă, primarule?

Vorbind astfel, întinse pe negîndite mîna spre el, cu o îndrăzneală de om beat, şi-i răvăşi părul gălbui, tocit, adunat cu grijă în creştet, dezvelindu-i chelia, rotundă şi lucioasă.

– Ţi-ai văzut chelia, primarule? urmă, rîzînd. Păi dacă ţi-ai văzut-o, cum poţi îndrăzni să spui că păpuşa asta e nevasta ta?

Mă aşteptam, înmărmurit, să înceapă un scandal şi nu înţelegeam de ce întîrzie. Femeile rîdeau, înveselite. Avocatul ridică mîna şi-l bătu pe primar pe umăr, prieteneşte.

– Ţi-a spus-o, bădie, ţi-a spus-o! hohoti, zgomotos. Mai zi ceva, dacă poţi!

Cum se aplecase, am văzut că şi capul avocatului era pleşuv, întocmai ca al primarului. Am înlemnit: dacă Ilinca se va lega acum şi de el? Cine îl va mai scăpa din mîna lor?

Dar nenorocirea nu veni. Dimpotrivă, primarul începu să rîdă, încetişor, un rîs puţin cam strîmb, e drept, dar destul ca să înlăture orice urmare neplăcută. Ba chiar întinse mîna spre locotenent, şi-l trase lîngă dînsul, făcîndu-i loc alături, cu un gest afectuos. Ilinca se aşeză, bucuros să nu se mai chinuiască pe picioarele lui nestabile. Cînd să ciocnească paharul cu noii comeseni, îşi aduse aminte de mine, se ridică şi veni să mă ia la ei. Nu înţelegeam de ce m-aş împotrivi, din moment ce toţi ceilalţi patru mă aşteptau zîmbind, cu capetele întoarse.

Cînd m-am ridicat, am simţit muscatul căzîndu-mi cu furnicături plăcute în genunchi, pe urmă în fluierele picioarelor şi mi s-a părut că paşii îmi alunecă mai elastici, ca şi cînd cineva mi-ar fi pus nişte arcuri sub călcîie. Cred că îmi era foarte cald în seara aceea şi mă simţeam foarte bine. Din clipa în care m-am aşezat la masă, la căldură, între coapsele celor două femei, nu mai ştiu prea limpede ce s-a întîmplat. Se poate să fi ciocnit prieteneşte paharul, cu primarul şi cu avocatul. Mi-e că, apoi, aşa ameţit cum eram, am dansat cu nevestele lor, după o muzică foarte veselă, care cînta în capul meu, nu ştiu dacă în acelaşi ritm cu muzicanţii. Dar femeile zîmbeau, mulţumite. Nevasta avocatului era prea măruntă şi firavă pentru starea în care mă aflam; îmi era frică să nu mă prăvălesc cu ea. A primarului în schimb putea să mă sprijine, ceea ce şi făcea cu bunăvoinţă. Avea un miros îngrijit de cucoană, care la început m-a intimidat.

– Să mă scuzaţi, doamnă, am spus, împleticindu-mă, mi-e teamă că m-am îmbătat.

Ea m-a strîns zdravăn cu braţul peste omoplaţi. Am simţit că pot să mă încred în sprijinul ei.

– Nu-i nimic! a zîmbit îngăduitoare. Am eu grijă de dumneata.

Pe urmă şi-a dat capul înapoi şi m-a privit în ochi cu un interes care mă zăpăcea.

– Noi am făcut mult haz de întîmplarea dumitale cu divanul, a spus rîzînd. Nagavişka, misitul, a umblat mult timp pînă l-a găsit. Eşti mulţumit acum de el?

Am clipit repede, mirat, şi fiindcă nu înţelegeam nimic, am rîs ca şi ea, cu gura în gura ei. Ce s-a întîmplat apoi, cu greu îmi mai aduc aminte. Primăreasa mă ţinea în braţele ei calde, puternice, şi parcă mă legăna, ca să mă adoarmă, ori ca să mă facă să-i uit pe ceilalţi, să rămîn cu gîndul numai la ea.

Mai tîrziu m-am pomenit la masă, lipit de şoldul ei mare, cald şi promiţător. Ilinca îmi turna întruna în pahar, arătîndu-mi eticheta sticlei, de fiecare dată:

– Muscat de la Efleri, nu uita!

La urmă am alunecat fericit pe sînii primăresii, mari şi moi ca o pernă şi-am adormit, ocrotit de ea, ca la pieptul mamei.

*

* *

Ronsky citeşte ziarul în spatele biroului; cînd intru îmi aruncă o privire piezişă: a renunţat să-şi mai bată capul cu mine.

– Au sosit două lăzi în gară, mormăie, reluînd lectura. Am trimis camionul după ele.

Înaintez spre el zîmbind, un zîmbet puţin dulce şi misterios.

– Gospodin Ronsky, spun, smulgîndu-i cu familiaritate ziarul din mînă, vreau să beau un păhăruţ cu dumneata.

Parcă i-aş fi dat un pumn sub bărbie: capul îi cade descentrat, pe spate.

– A! îngînă, privindu-mă cu ochii măriţi, fără să înţeleagă, crezînd poate că am înnebunit.

– Un Muscat de la Efleri vreau să beau cu dumneata. Ce te uiţi aşa la mine? Dă-le dracului de maşini!

Dar cum ar putea să mă înţeleagă Ronsky? El e un burdihan desfundat, în care poţi să torni băutura fără teamă că va plesni. Mai mult pîntec decît creier, aducînd a gorilă cîteodată, a greier borţos alteori, bea fără pricină şi fără să-şi facă socoteli. El nu poate şti ce-i revelaţia beţiei, fiindcă s-a născut beţiv. Mi-e milă de acest biet stăpîn de uzină şi totuşi mi-a devenit, pe neaşteptate, necrezut de drag.

Cînd m-am deşteptat azi dimineaţă, prin crăpăturile oblonului intra o dîră de soare, aurie, atît de nesperată, încît un timp am continuat să cred că dorm, dus de vise într-o ţară fără toamnă şi fără ploi. Nu puteam să-mi adun gîndurile. Îmi aminteam înserarea tristă şi drumul în oraş, şi cele patru trepte sub pămînt, de la Pancoff. Vedeam un ofiţer negricios, pe care uitasem cum îl cheamă, cîntînd încetişor, cu capul lăsat în piept, isonul lui plîngător, şi de acolo înainte doar obrazul mai ţinea minte, neclar, perna moale şi caldă, pe care se odihnise.

Acum capul îmi era limpede; recunoşteam oblonul, oglinda de lîngă fereastră şi abajurul de hîrtie, atîrnînd în mijlocul odăii. Recunoşteam totul, care mi se părea mai prietenos decît ieri. Dar nu îndrăzneam să mă mişc; îmi era teamă că alcoolul mocneşte undeva, în mădulare, şi că n-aştepta altceva decît să explodeze. Nu credeam într-o trezire atît de luminoasă. Mă mira mulţumirea calmă a întregului meu organism; îmi simţeam fruntea netedă şi ochii luminoşi, iar mădularele se odihneau în cearşaf, fericite, ca după un masaj meşteşugit. Şi mă miram...

M-am ridicat uimit; o vigoare nouă îmi pulsa în vine, nu recunoşteam nimic din fiinţa mea de ieri. Am coborît din pat, am alergat la fereastră mînat de un avînt tineresc şi-am deschis oblonul. Lumina pătrunse în odaie, veselă. M-am aplecat peste oglindă: ochii, clari, mă priveau zîmbitori; pe obraz, barba crescută peste noapte pusese o umbră brună, dar pielea era netedă, respirînd plină de viaţă.

– Gospodin Ronsky, spun, aşezîndu-mă cu o libertate firească pe biroul lui, vreau să beau un pahar cu dumneata. Porunceşte să ne aducă o sticlă cu Muscat de la Efleri.

Nu poate să-şi revină.

– Rîzi de mine!

Şi rămîne înţepenit, cu capul pe spate.

Nu-mi mai spune "dragul meu inginer". Rîd, rîd şi m-aplec înspre dînsul, bătîndu-l cu palma pe umăr, ca pe un bun prieten. Bietule Ronsky, mă gîndesc, nu rîd de tine; rîd fiindcă a ieşit soarele, fiindcă sînt sănătos, fiindcă am găsit un scop zilelor pe care va trebui să le pierd aici, aşteptînd să vină piesele maşinilor. Un scop foarte anatemizat dar dulce şi luminos ca obrazul ultimei iubite.

După capul meu, continui în gînd, sărmane Ronsky, beţiv de duzină ce eşti! nimic nu-i mai nobil acum decît acest minunat Muscat de la Efleri! Te întinereşte şi te face mai bun. Pe tine, ieri nu te sufeream; astăzi te bat pe umăr, ca pe un prieten. Aş vrea să fac o faptă care să-ţi placă, să-ţi transmit o parte din mulţumirea mea. Şi pe ceilalţi aş vrea să-i pot mulţumi; pe Walter, omul tău de încredere, pe Păuca, slăbănogul, calicul: să-l duc la mezelar şi să-i dau zece kilograme de tobă, cu sînge: "Uite, să-ţi legi zilele tale ticăloase!"

Şi Liuda, cu picioarele ei scorţoase, şi ea are drept la un pic de mulţumire; s-o chem, să-i spun: "Liuda, pune-ţi rochia ta cea mai frumoasă, spală-te la subţiori, încreţeşte-ţi părul, şi haide să dansăm diseară la Pancoff. Îţi voi da să bei Muscat cu miros de fragă, din via fermecată a lui Efleri!"

– Gospodin Ronsky, îi spun, de astădată nu doar în gînd, apăsîndu-l cu mîna pe umăr şi privindu-l adînc în ochii lui mari de buhnă, încă nedumeriţi. Gospodin Ronsky, nici nu ştii ce simplu şi ce bine este să te îmbeţi! Dumneata mi-ai spus odată o vorbă înţeleaptă, în care n-am crezut: " Trebuie să dai de vinul cu care te potriveşti!". Dar ce potriveală, gospodin Ronski! Parcă viţa lui a încolţit sub capul meu, cînd eram copil şi umblau ursitoarele să-mi găsească un rost...

A rămas înţepenit pe scaun şi mă priveşte, cu gura căscată. Cum stă aşa, prostit, mi se pare că-i sînt dator o explicaţie lungă, care să-l lumineze. Şi cum am un ciudat chef de vorbă, încep, luînd-o pe departe, ca pentru capul lui:

– Gospodine, spun, dacă gîndul meu nu e prea îndrăzneţ, eu cred că toate nenorocirile în viaţă vin de acolo că nu ştim cum să ne potrivim pasul cu al celor din jurul nostru, sau că nu-i căutăm pe aceia care au pasul ca noi. Vezi dumneata, gospodine, ca să-ţi spun o păţanie de a mea, mie, cînd m-am urcat prima dată în aeroplan, mi-a fost o teamă cumplită: încăpusem pe mîna unuia care şi-a făcut de cap, mă ducea cînd pe-o aripă, cînd pe alta, cu botul cînd spre pamînt, cînd spre cer. Şi-aşa am rămas încredinţat că nu-i de mine o asemenea treabă, şi nici de vreun alt om sănătos. Pînă ce, odată am fost nevoit să plec undeva în grabă şi ca să nu mă fac de rîs, am plecat în aeroplan. Dar nu-ţi spun cu ce teamă!... Şi cînd colo, la fel ca în autobus!

Ronsky continuă să mă privească nedumerit de pe scaun, unde stă, ca la început, tot cu gura căscată. Peste ochii lui mari, miraţi, pleoapele se bat repede, îmi dau seama că se sileşte să mă înţeleagă. Îmi iau un scaun, mă aşez alături, cu mîna pe umărul lui, apăsîndu-l cu blîndeţe, ca pe un şcolar întîrziat, şi reîncep, plin de bunăvoinţă:

– Gospodin Ronsky, îndrăznesc să spun că la fel se întîmplă cu tot ce încercăm în viaţa noastră. Gîndeşte-te că, în faţa dumitale, se învîrteşte o podea mare, rotundă, de acelea pe care se zbenguieşte lumea la bîlci. Deşi dumneata nu vezi roata, fii sigur

că ţi se cuvine pe ea un loc însemnat dinainte, pătrăţelul dumitale, pe care nu ţi-l ocupă nimeni. Dar parcă poţi să-l ştii care-i? Îţi faci curaj şi pui piciorul la nimereală; şi cum se învîrteşte, roata alunecoasă îţi face vînt şi te dă de duşumea.Întocmai ca la bîlc, gospodin Ronsky. O dată, de două ori, îţi dă brînci, de trei ori de cine ştie cîte ori!... Numai cînd îţi găseşti locul adevărat, cu numele tău scris acolo, nu te mai poate arunca roata afară, fiindcă, pe faţa ei alunecoasă, e săpată dinainte forma fiinţei tale. Şi atunci te aşezi bine, îţi ştergi fruntea de sudoare, îţi potriveşti hainele boţite şi te miri că toate îţi merg bine!

Razele soarelui blînd de toamnă, intrînd pe ferestrele mari ale biroului, după ce s-au plimbat leneşe în lungul duşumelii, se urcă încet pe piciorul scaunului, pe genunchiul lui Ronsky, pe braţul care îi atîrnă în jos, îi ajung la umăr, la grumaz şi deodată i se împrăştie pe figură, îmbrăcînd-o într-o lumină veselă, tremurătoare. Acum capul lui, cu fruntea pleşuvă, cu pielea tăbăcită, plină de creţuri pe care lumina le înmulţeşte, pare înconjurat de un nimb, ca al sfinţilor.

– Gospodin Ronsky, urmez, împins de un alt val de voioşie, dacă acest exemplu nu te indispune pe dumneata, îmi iau libertatea să-ţi mai spun că femeile care nu cunosc bucuria dragostei, n-au avut parte de bărbatul dorit de ele; nu că le trebuie unul mai frumos, mai deştept şi mai voinic; adesea poate să vină unul strîmb şi netot şi să le transmită, Dumnezeu ştie de unde, scînteia de care are nevoie corpul lor amăgit... Dar, ce să pierdem atîta vreme! Dumneata, gospodine, ai spus totul mai pe scurt: "Trebuie să dai de vinul cu care te potriveşti".

Aici, Ronsky, în sfîrşit, zîmbeşte. Cred că a priceput ceva, deşi ochii lui mai păstrează o urmă de îndoială. E un om bănuitor; tot se teme să nu-mi bat cumva joc de el. Ca să-l liniştesc pe deplin, mă ridic şi apăs pe butonul soneriei:

– Haide, gospodine, dă poruncă să ne aducă vinul! După atîta vorbărie, avem dreptul să bem împreună o sticlă din acelea minunate, cu Muscat de la Efleri!...

*

* *

M-am apucat de lucru, cu sîrguinţă; după o zi de desfătare am coborît în uzină, mulţumit să ajut celor doi mecanici nu prea pricepuţi, să văd adăugîndu-se, una după alta, fiecare parte a motorului.

Despre acel timp îmi amintesc, senin, că a însemnat o epocă de linişte şi de echilibru. Mă sculam dimineaţa, în zori, netulburat de vremea mohorîtă, îmi luam pardesiul sau haina de ploaie, ocoleam o parte a oraşului ca să ies pe malul Limanului, la Cetate, îmi umpleam nesăţios plămînii cu aerul curat şi rece, apoi, pe strada portului, mă îndreptam spre uzină. Pînă la amiază lucram, alături de oameni, schimbînd prieteneşte glume şi ţigări, cu ei. Nu mă îndoiesc că au rămas mulţumiţi de mine, cum am rămas şi eu de ei.

La prînz nu mai îmi aduceau mîncarea acasă, ca în primele zile. Începuse să-mi placă oraşul, cu casele lui mici şi cenuşii, pitite pe după garduri, cu lumea care se plimba, puţin neliniştită de apropierea iernii, cu ochii pe cer, să vadă schimbările norilor. Ploile se răreau şi, în locul lor, se lăsa o răceală uscată plină de prevestiri rele.

Ieşeam în strada principală şi străbăteam oraşul, pînă la piaţetă. Întîlneam mulţi oameni, cu care mă salutam, fără să-mi amintesc de toţi. Cunoştinţele acestea mă făceau să mă simt cetăţean al oraşului şi nu-mi mai părea rău că mă adaptasem la ceva repudiat înainte. Mîncam la Pancoff, cu multă poftă, mîncăruri gustoase, peşte pregătit în nenumărate feluri şi mai ales mîncam "bef stroganoff", ceva ce nu am mai putut mînca în altă parte, fiindcă, de fapt, nici nu ştiu ce era. Beam cu multă

plăcere un sfert de litru de vin, după care mai ceream unul, şi oricine trebuia să admită că nu era mult. După masă îmi făceam drum pe la cafenea, unde ofiţerii mai tineri şi funcţionarii fără familii veneau să joace table sau biliard. Nu am putut să deprind nici unul din jocurile acestea, dar nici nu mi-am dat prea multă silinţă, fiindcă mai mult îmi plăcea să bag de seamă ce făceau şi ce vorbeau ceilalţi.

Jucătorii vorbeau despre întîmplările din tîrg, despre fete şi despre păţaniile lor, precum şi despre unele treburi ale lumii, dar nu spuneau cine ştie ce, fiindcă nici nu ştiau mare lucru.

Am ascultat uneori convorbiri despre muzică şi literatură, unii dintre ei citeau cărţi sau ascultau simfonii la patefon şi ţineau să-şi lărgească, prin discuţii, priceperea în artă, pe care lumea cealaltă o preţuia cu un respect intimidat. Cu medicul regimentului, un maior tînăr, blond, cu fruntea împinsă de pleşuvie pînă spre creştet, nu prea priceput în medicină, dar altfel cel mai cult dintre toţi, vorbeam uneori filozofie, nu fiindcă mi-ar fi plăcut, dar el citise ceva prin cărţi şi vroia să vadă dacă şi alţii le-au înţeles ca el.

Pierdeam astfel vremea pînă înspre ora patru cînd, fără deosebire de ceilalţi, beam un ceai nevinovat. Pe urmă, înainte de a se face întuneric, dădeam o fugă la uzină să văd ce este de făcut a doua zi. La căderea serii mă plimbam, odată cu toată lumea, pe trotuarul dinspre grădina publică al străzii principale şi prilejuiam astfel celor care nu mă văzuseră încă, să afle cine sînt.

Pe la ora opt, o parte din tîrgoveţi se duceau la cinematograf, iar alţii, fiindcă începea să se simtă frigul, dispăreau prin cîrciumi sau prin casele lor. Un timp mai continuau să se plimbe cîte unele fete, toate cu bască albă, ţinîndu-se de braţ două cîte două, spunîndu-şi şotii cu glasul subţire, îndulcit de accentul rusesc, cu i-uri prelungite şi chicotind în spatele cîte vreunui trecător bîrfit.

Atunci coboram iarăşi la Pancoff, sau la "Ural", unde cunoscuţii, gata încălziţi de băutură, mă primeau cu strigăte

prieteneşti. Mă aşezam la o masă, sau la alta şi luam parte cu tragere de inimă la veselia lor. Acum ştiam cît trebuie să beau ca să pot ajunge acasă pe picioare, dar această reţinere nu îmi făcea serile mai puţin fericite. După miezul nopţii, cînd plecam, duceam în cîrcă de fiecare dată un alt paradis ca să-l bag sub pernă, să-mi încînte somnul.

Din acel timp păstrez credinţa că nu-i nevoie să te naşti cu viciul în tine ca să ajungi beţiv, ci trebuie doar să-ţi dai silinţa. Căci isprăvisem de mult cu Muscatul lui Efleri, vinul aromat, pentru cucoane. Vedeam uimit că unele băuturi îngrozitoare, zubrowka, belogalowka, şi altele ca şi ele, spirt curat, care odată îmi otrăviseră organismul, acum le dădeam pe gît fără ezitare, fără o grimasă, şi eram mîndru, ca după o biruinţă. Tovarăşii de băutură nu mă mai priveau indulgent, ca pe un ucenic sîrguincios, ci ca pe o calfă învechită.

După petrecerile cuviincioase din fiecare seară, sîmbăta, ca salahorii care îşi iau simbria, prelungeam cheful fără oră şi atunci s-a întîmplat adesea să trec peste cumpătare şi să nu ştiu ce pozne mai fac. A doua zi mă trezeam spre prînz, cu capul limpede după un somn greu, cu o mare sete de viaţă. Uneori găseam alături, fără să mă mir, cîte una din fetele acelea triste şi tăcute, cu picioarele lor groase şi cu pielea aspră. Le îmbrăţişam cu o pornire sănătoasă, pe care o primeau aproape nepăsătoare, gîndindu-se la cine ştie ce nevoi. Mirosul lor de rufă veche îmi străpungea nările, trezindu-mi în vine un nesaţ primitiv, sălbatic, căruia îi dădeam drumul, dezlănţuit, ca unei fiare, să-şi sfîşie prada.

Dar nu mi se făcea silă, nici după aceea. Ele se sculau, tăcute şi cuminţi, şi se îmbrăcau să plece, fără să ceară nimic, nici măcar un încălţător de pantofi. Cînd rămîneam singur, mirosul lor aspru, de menajerie, îmi rămînea în nări şi îl păstram ca pe un act de legătură cu viaţa adevărată.

Restul zilei se scurgea în linişte, era o perioadă de purificare înaintea noii săptămîni. Nagavişka îmi aducea în sală un hîrdău mare, pe care îl umplea cu apă caldă, ca să mă îmbăiez. În timp

ce îmi trecea mănuşa cu săpun pe spate, îmi povestea ultimele întîmplări din tîrg.

Parcă îl văd şi acuma, cu capul lui mare, ca un cap de cal, cu trupul mătăhălos, abia încăpînd între pereţii sălii, cu mînecile sumese ca spălătoresele, încreţindu-şi pielea din coada ochilor, într-un nevinovat rîs linguşitor:

– Da ai făcut-o, căcoane, astă noapte!

– Ce-am făcut?

– Nu ştii ce-ai făcut? Hâ, d-apăi toată lumea ştie!

– Spune, măi, ce am făcut.

Trăgea odată cu mănuşa pe spinare.

– Mai întîi şi mai întîi, ai fost dumneata la Pancoff.

– Am fost; şi?

– Şi păormă la Armean.

– La care Armean?

– La "Ural", n-ai fost dumneata?

Mă întorceam răstindu-mă:

– Nagavişka, ai de spus ceva sau doar mă baţi la cap? Ai început să vorbeşti mult, ca jidovii!

– Văleu, lasă-mă căcoane cu vorba asta, că nu mi-o crescut încă perciuni. Ducă-se pe pustii de jîdani! Din patru, trei fac misitie în tîrg, c-am ajuns băeş, de răul lor!

Tăcea îmbufnat şi mă săpunea mai departe pe spinare, apăsînd duşmănos mănuşa aspră. De la un timp însă, îl prindea iarăşi rîsul:

– Fie, căcoane, da mi-a plăcut cum ai petrecut!

– Spune, haide, nu mă sîcîi!

– Spun, iacă, spun tot! Mai întîi ai băut dumneata la Pancoff; de cît ai băut, nu ştiu. Pe urmă a venit Clănţău, şi-a spus...

– Care clănţău?

– Da' nu-l ştii dumneata? Ceasornicarul.

– Klentzer!

– Aşa; şi v-a poftit pe toţi la "Ural", că l-a trimis...

– Nagavişka, dacă mai mă baţi la cap îţi bag săpunul pe gît. Spune-mi ce s-a întîmplat la urmă.

– La care urmă, căcoane? Cînd a cîntat femeia lui Clănţău, la contrabas?

– Ce spui, măi, la contrabas?

– Să mor dacă mint, căcoane, chiar la contrabas.

– Dar Klentzer ce zicea?

Nagavişka se punea pe rîs:

– Clănţer, ha, ha, Clănţer bătea tactul din mîini, ca lăcătinientul de la muzica militară...

– Şi ce-a cîntat madam Klentzer?

– Asta n-aş putea să spun căcoane; la toate sînt priceput, numai muzică n-am mai avut vreme să învăţ.

– Spune, şi p-ormă, ce s-a mai întîmplat?

Nagavişka ieşea în curte şi aducea căldarea cu apă rece, pentru limpezit.

– Păormă, hm! păormă, cînd ai fost la coafăr, mai ştii dumneata?

Mă înfioram sub ibricul de apă pe care mi-l turna în cap; dîra ei rece îmi îngheţa ceafa, pe urmă se despărţea fulgerător în două: o parte cobora ascuţit pe şira spinării, alta ocolea gîtul şi se lăţea peste piept.

– Ce spui, ciolovece, la ce coafor?

– La Malinsky, pe Mihai Viteaz; ai ciocănit în oblon, ai făcut gălăgie mare să deschidă prăvălia, dar Malinsky n-a deschis.

– Nu mă minţi? Ce dracu vroiam la coafor?

Încă o cană cu apă rece în cap; mă scuturam. Nagavişka rîdea, ca de o poznă cu haz.

– Ai vrut să-ţi vopsească părul roşu; na, să crăp în două dacă mint!

Rîdeam şi eu. Îmi punea halatul în spinare şi-mi ajuta să ies din hîrdău.

– Roşu, mă?

– Roşu, căcoane!

– Bine că nu mi l-a vopsit!

– Aaşi! făcea Nagavişka. Malinsky e un om cu scaun la cap. Cea mai bună coafăr!

– Cel mai bun, că-i bărbat; cînd ai să vorbeşti ca lumea?

Treceam înăuntru şi misitul mă urma, bătîndu-mă cu palmele pe spinare.

– Da pe urmă ştii unde-ai fost?

– Spune!

– La Danea, croitoreasa.

– Unde vine asta?

– Nu ştii dumneata casa lungă, lîngă spital? Nevasta lui Tudosea, perceptorul, a scris peretele cu păcură: "Hotel pentru golani".

– Ce golani, mă?

– Ce golani? Fiindcă Danea are fată la liceu, lasă c-ai văzut-o, Katiuşa, aia slabă, şi Tudosea umblă după ea.

– N-am fost eu la Danea, mă ciolovecule!

Nagavişka rîdea uşurel, sigur pe informaţia lui, în timp ce-mi potrivea ciorapii în picioare.

– Ba chiar acolo ai fost, da nu te-ai luat nici de Danea, nici de fată; de maşina de cusut te-ai luat, şi cum ai învîrtit iute cu piciorul, ai betegit suveica, să ştii.

– Mă, astea le scorneşti tu acuma!

– Bine, dacă le scornesc; da' cînd o veni Danea, să plăteşti suveica şi mosorelul de aţă, ce-o să zici? O să zici: Mă, al ciorilor ciolovec, cît e el de prostănac, pe toate le-a aflat!

Îl lăsam să deretice odaia şi plecam la plimbare, pe strada principală, unde întîlneam tovarăşii de aseară, senini, reculeşi,

cu ochii luminoşi şi cu sufletul împăcat, de parcă în acea zi de sărbătoare, cînd sunau pravoslavnic clopotele Soborului, harul sfînt venea să cureţe tot oraşul de păcate. Mai tîrziu ieşeau femeile de la biserică, femei necăjite, îmbrăcate în negru, şi ele, cu resturile de lumînări în mînă, sau cu sticluţele de aghiasmă, răspîndeau încă un val de reculegere şi de bunăcuviinţă pe străzile oraşului.

După amiază citeam ziarul sau începeam, fără tragere de inimă, vreo carte greu de urmărit, şi aşteptam, cu ochii pe ceasornic, să se facă seară, ca să mă duc la cinematograf. Acolo vedeam filme foarte vechi, şi chiar dacă nu-mi plăceau, aşteptam să se sfîrşească; îmi lipsea tăria să mă ridic de pe scaun înaintea celorlalţi. Pe urmă intram la cofetărie, ocolind dinadins piaţeta unde se auzea muzica de la Pancoff şi de la Ural, ispititoare; beam un pahar cu lapte şi mă întorceam către casă, cuminte şi mulţumit.

Uneori întîlneam pe stradă cîte o fată, care tremura de frig, în paltonaşul ei subţire. Îi cuprindeam umărul, cu o tandreţe calmă, ca unei prietene foarte vechi, şi-o duceam acasă, la căldură.

– Tu eşti Olga?

– Nu, eu sînt Genka. Olga este altă fată; ai făcut dumneata cănăştinţă cu ea?

O aşezam pe scaun, lîngă zidul încălzit şi privindu-i chipul palid căutam să văd, ce are în el de fiinţă uşuratică şi ce de madonă. Mi-o închipuiam într-o capelă, pură, îngenunchiată sub icoane, cu mădularele lumeşti pierdute, fără formă, în haina neagră, monahală. Atunci mă gîndeam la viaţa călugărilor şi-mi aduceam aminte de o carte cu poeme, pe care o aveam în cufăr. Şi în timp ce fata mă privea uimită, luam cartea, mă aşezam în faţa ei, şi începeam să-i citesc, încet, transfigurat:

"Ich habe viele Brüder in Soutanen,
im Süden, wo in Klostern Lorbeer steht..."

Mă gîndeam atunci, cu adevărat, la fraţii mei, şi la surorile mele, din afara acestei vieţi destrăbălate şi mă cutremuram.

– Genka, şopteam, nu vrei să te duci la mănăstire?

Dar fata nu ştia ce trebuie să răspundă la ceea ce credea că este o bătaie de joc. Şi eu citeam mai departe, cu glasul tremurat:

"Ich weiss, wie menschlich sie Madonnen planen,
"und träume oft von jungen Tizianen,
"durch die der Gott in gluten geht..."

Atunci, fata nu mai putea să rabde; se ridica, pregătindu-se de plecare:

– De ce nu iei dumneata radio? spunea, cu adîncă părere de rău.

După plecarea ei mă culcam împăcat şi adormeam repede, zîmbind, ca un prunc uns cu mir.

*

* *

Într-o zi, pe strada portului, îl întîlnesc pe comandorul Maximov; o lună de zile s-a scurs de cînd am sosit şi nu m-am dus să-l văd.

Acum mi se pare, deodată, că sînt aici de o viaţă întreagă. Nimic din oraş nu-mi mai e străin, cunosc străzile, casele, oamenii, obiceiurile şi patimile lor. Aştept senin venirea maşinilor în gară şi în locul lor vine iarna de pe Liman.

Au trecut, după ploi, furtunile cu nisip; zile întregi vîntul rece a ridicat nisipul din stepă şi l-a aruncat mînios peste oraş. Îl găseam atunci la tot pasul: pe trotuare, în copaci, pe ziduri, în

frunzele albe ale crizantemelor din curte; intra pe sub prag în casă şi se aşeza pe pat, pe masă, pe oglindă. Îl găseam în buzunar, în urechi, în dinţi, troznind.

Acum văzduhul s-a liniştit. Cerul stă de dimineaţa pînă seara ascuns într-o pătură de nori, compactă, cenuşie. Apa Limanului curge paşnic la vale, însă în mersul ei domol se simt avangărzile iernii. O teamă grea pluteşte deasupra oraşului; oamenii merg acum mai repede şi se feresc unii de alţii, ca şi cînd s-ar teme să nu afle veşti rele. La ferestrele caselor s-au lipit fîşii de hîrtie albă, în lungul giurgiuvelelor, ca să oprească frigul. Femei bătrîne au orînduit, cu mîinile uscate şi fricoase, pe pervazuri, suluri de pînză umplute cu vată, proteguitoare, înflorate cu ciucuri de arnici. Pe ele se aşază cîte o pisică neagră şi priveşte afară, cu ochii cenuşii, trecătorii grăbiţi. Din sus încep să vină şiruri de căruţe cu stuf. Snopii grei şi lungi, îngălbeniţi, atîrnă pe caldarîm şi fîşîitul lor stăruie monoton în aer, de dimineaţă pînă la înnoptat. În urmă, pe străzile oraşului rămîn fire scuturate, ca un reper pentru celelalte căruţe care vin. Pe acelaşi drum va sosi şi iarna.

Comandorul Maximov urcă strada, dinspre port, în mantaua lui neagră, lungă, pe care o cunosc. E tîrziu să mă întorc, fiindcă m-a văzut şi vine spre mine încercînd să ridice, din sufletul lui bun, un zîmbet pe chipul palid. Mergem o bucată de drum împreună; vorbim despre faptele întîmplate în lume, despre uzină, despre iarna care se apropie.

– Te prinde timpul rău aici! spune, şi simt că umerii căzuţi i se înfioară.

– Domnule comandor, am vrut să trec pe la dumneata...

– O, mă întrerupe blajin, mi-am închipuit că n-ai avut timp. Ştiu ce de lucru este la uzină.

E cu putinţă să nu fi aflat nimic despre mine? Întorc puţin capul şi îl privesc pe furiş, să descopăr pe chipul lui gîndul adevărat. Chipul îi e palid şi neclintit, cum l-am văzut mereu; în fălcile încleştate strînge o durere sau o amărăciune.

– Ai citit cartea lui Slocum? mă întreabă după un timp.

Mă înroşesc şi mint:

– Da, aproape toată.

Întoarce capul înviorat:

– Dacă ţi-a plăcut, am să-ţi dau alta; vrei să mergi să cauţi în biblioteca mea?

Comandorul Maximov stă pe strada portului, în sus, lîngă pichetul de grăniceri, într-o casă de piatră înnegrită, cu ferestrele spre Liman. El simte vîntul venit din toate direcţiile, fugărindu-se pe sub streşini, şi aude valurile, spărgîndu-se jos, de mal. Sub ochii lui se scurge întruna Limanul, schimbîndu-şi faţa în fiecare anotimp. Primăvara: plin de mîl galben, şi de ramuri verzi, smulse cu furie din lunci. În miezul verii, albastru, toamna cenuşiu, iar iarna, pînă dă îngheţul, vînăt şi încruntat. Vede, de dimineaţă pînă seara, bărcile negre, ale pescarilor, cu pînzele lor cenuşii coborînd spre mare, şi barcazurile încărcate cu grîu, înfundate adînc în apă, plecînd în zori de zi spre Sulina, sau spre Galaţi, de unde se întorc greu, abia după o lună, aducînd marfă grosolană şi ieftină, pentru negustorii de rînd.

Ce răni taie, oare, aceste plecări şi aceste sosiri, în sufletul lui de marinar bătrîn?

Cînd ajungem la poartă, umerii i se înfioară de frig.

– Am să-ţi dau un ceai, să te încălzeşti.

Mă gîndesc la singurătatea din casa lui.

Trecem printr-o sală, apoi printr-o încăpere mare, rece, cu ferestre largi, ca un geamlîc şi ne oprim în fund, într-o odăiţă scundă, prietenoasă. Pe masa din mijloc, un samovar, sub care mai dogoresc cîţiva cărbuni trecuţi, sîsîie încetişor muzica lui caldă şi adormitoare. Comandorul toarnă ceaiul în ceşti, îmi face loc pe un jilţ lîngă sobă, iar el se urcă în fundul divanului şi îşi acoperă picioarele cu mantaua groasă.

Ne sorbim ceaiul, în tăcere. El şade rezemat cu capul în covorul din perete; cum duce ceaşca la gură, din mînecile hainei mîinile îi ies prelungi, fine, cu degetele frumoase, albe, ca de

fildeş. Aburii îl învăluie, estompîndu-i trăsăturile, scoţîndu-l parcă din realitate, făcîndu-l să semene cu un chip răsfrînt într-o apă mişcătoare.

– Sînt cumplite iernile aici, spune, trăgîndu-şi friguros mantaua, pe genunchi.

În cameră e cald, dar pe fereastră se vede cum vine iarna, adusă de apele vinete ale Limanului.

– De ce nu pleci de aici, domnule comandor? întreb, înfiorat.

Face un semn vag, de indiferenţă sau de resemnare. Apoi, visător, întoarce privirea în altă parte a încăperii.

– Am atlase şi hărţi din toată lumea; dacă vreodată te plictiseşti, vino să le vezi; poţi să începi oricînd, în zilele friguroase, o călătorie, la gura sobei.

Mă ridic şi mă apropii de dulapul cu cărţi, să privesc de aproape volumele în legătură albastră. Deasupra dulapului văd un glob pămîntesc, de dimensiuni mari, pe care sînt trase cu creionul roşu, linii şerpuite, ca un altfel de paralele şi meridiane.

– Sînt drumurile mele.

Are în glas o umbră de melancolie.

Alături, într-o ramă neagră, o fotografie veche înfăţişează o copilă, cu ochii mari, privind la mine puţin uimiţi, cu părul lung dat pe spate peste gulerul alb al rochiei.

– Ludmila, fata mea, spune comandorul, aproape în şoaptă.

Apoi se ridică, lasă ceaşca pe masă, îşi ia mantaua pe umeri şi trece la fereastră, să privească afară, în lungul Limanului, peste care cade înserarea. Dincolo, pe malul rusesc, la Ovidiopol, au început să se aprindă lumini mici, pîlpîitoare, ca un pumn de stele.

– Au înecat-o la Sevastopol; pe mama ei au împuşcat-o alţii, în aceeaşi zi.

Nu înţeleg cum poate încăpea în aceste cuvinte, pronunţate liniştit şi simplu, o atît de cumplită tragedie. Privesc încă o dată fotografia fetei, şi o clipă, cu mintea împăienjenită, aştept

să coboare din ramă, să bea o ceşcă de ceai cu noi. Comandorul Maximov şi-a lipit fruntea de fereastră şi continuă să privească jos, apa vînătă rostogolindu-se la vale.

– Avea şaisprezece ani. Era cea mai bună înotătoare din Crimeea şi cel mai bun secund al meu. Întindea pînzele pe vergi, în vîrful catargului şi cobora pe sarturi în mîini. Cunoştea hărţile de navigaţie mai bine decît ofiţerii mei...

Acum se întunecă repede; fără să prind de veste, înserarea acoperă fereastra pe care comandorul continuă să privească, nădăjduind parcă să vadă ceva venind pe apă, de pe malul celălalt.

Cînd plec, mă conduce pînă la poartă. Vîntul, pornit rece de la nord, îi fîlfîie duşmănos poalele mantalei.

– La noapte o să fulguiască, spune, privind încruntat norii care se rostogolesc pe cer. Mă gîndesc la barcazul lui Cristu; a plecat ieri de la Sulina şi n-a ajuns încă la Bugaz; dacă îl prinde viscolul pe drum, nu mai poate să intre în port.

Termină tuşind, încet, şi pare ruşinat că nu-şi poate învinge boala:

– Vino, cînd vrei, să mai stăm de vorbă; nu primesc niciodată musafiri.

Are mîna puţin fierbinte şi asudată.

Îl văd dincolo de gard, ducîndu-se încet, cu vîntul în spate, spre casa pustie unde îl aşteaptă morţii lui, şi rămîn cîteva clipe în drum, nehotărît, ca la o răscruce. Apoi îmi scutur gîndurile, şi mă îndrept spre oraş, să intru în viaţa lui, ca într-o apă tulbure şi călduţă. La colţ simt pe obraz primii fulgi de zăpadă; îi primesc, fără nici un gînd. Doar întorc capul şi mai privesc o dată în urmă; peste casa mohorîtă a comandorului norii plumburii se zbat ca nişte aripi îngheţate.

*

* *

A nins două zile, frumos, ca în copilărie; oraşul s-a îmbrăcat în poleiala festivă a iernii. Străzile, casele, copacii au luat o înfăţişare artificială, ca nişte piese de decor, presărate cu scamă albă. Au apărut sănii, cu zurgălăi cristalini. Caii lor slabi alunecă obosiţi, cu trapul mic, dintr-un trotuar în altul. Mă opresc şi mă uit după ele, cu o sfîşiere greu de a fi explicată. Unde-i troica, troica nebună aducînd domniţe cu diademe albe şi cu obrajii palizi, de peste stepă? Unde sînt surugiii spătoşi, cu şuba mare, cu barbă sură, surugiii beţivi şi cu inima largă, mînînd caii ca pe năluci în vîrtejul de zăpadă?

Săniile alunecă alene, de la un colţ de uliţă la altul; caii strănută şi vizitiul îngheţat pe capră, cu mîinile în sîn, tuşeşte, speriat de iarnă. Fetele se plimbă pe strada pustie, palide ca domniţele de peste stepă, dar n-au diademe, nici mantie albă, ci paltoane subţiri, roase de sărăcie, şi bascuri micuţe, trase pînă deasupra ochilor.

A fost o sărbătoare tristă venirea acestei ierni frumoase.

Apoi, ninsoarea a contenit; cerul s-a ridicat mai sus, lăsînd să scape sub boltă, de la orizont, o lumină mai albă. Şi s-a abătut gerul; într-o noapte, Limanul a îngheţat, simplu, cuminte, fără să-l ajute nimeni. Atunci iarna s-a statornicit.

Stăteam zile întregi jos la uzină, chinuindu-mi mecanicii să monteze piese care nu se potriveau. Lăzile venite de la Bucureşti mărturiseau dezordinea unei societăţi în lichidare. Aproape că nu-mi păsa; refăceam lăzile, le trimiteam la gară, şi aşteptam.

Nu mai ştiu dacă zilele acelea au fost urîte. Stăteam rezemat de fereastră privind în lungul Limanului îngheţat şirul de sălcii,

chinuite de vînt, fără odihnă. Căutam să prind în ochi semne de viaţă, dar cît se vedea în zare şi gheaţa şi malul rămîneau pustii. Numai departe, peste coline, din cine ştie ce sat nevăzut se ridica uneori cîte un fuior de fum, pe care vîntul îl împrăştia într-o clipită. Alteori, din aceleaşi locuri se ridicau stoluri negre de ciori; croncănitul lor sec se răspîndea ca o jelanie deasupra cîmpului înzăpezit; pe urmă se făceau şi ele nevăzute, şi atunci rămîneau din nou, ceasuri întregi, numai vîntul şi sălciile desfrunzite.

Cînd mă lua frigul, urcam sus în birou la Ronsky, îl găseam citindu-şi ziarul, în spatele mesei. Beam cîte un păhărel din sticla lui pîntecoasă, spirt aromat cu scorţişoară, apoi îmi spunea noutăţile din ziare. Ar fi greu să-mi aduc aminte dacă mă interesau cele ce se întîmplau atunci în lume. Se vorbea de război în nişte ţări îndepărtate, unele spre apus, altele spre răsărit, dar ceva mă oprea să le cred adevărate. În ţară se schimbau guverne, se făceau legi, se ţineau lungi cuvîntări la radio, sau la întruniri, unde adesea se isca bătaie. Ronsky ţinea socoteala tuturor acestor întîmplări, scrîşnea cînd auzea de una, izbucnea satisfăcut cînd auzea de alta şi era mereu nemulţumit că nu şi-a pus capul în politică.

– Ah, să fiu acum deputat, ce i-aş mai răspunde secăturii!

Şi bătea cu dosul palmei, mînios, în ziar, acolo unde se vorbea de secătură. N-am ştiut niciodată cine erau oamenii pe care îi hulea.

Cîteodată mă apuca îngrijorarea şi-i spuneam:

– Ce facem, că întîrziem? Ar trebui să trimiţi dumneata o scrisoare la Bucureşti...

– Ia dă-l dracului de motor! Asta-i acum! Ţi s-a urît la noi?

Nu, nu mi s-a urît; dar nici nu mai ştiu cum îmi e. Zilele se scurg, toate în acelaşi fel, fără să-mi aducă vreo nemulţumire. Cîte o fată care bate la geam, cîte o petrecere la Pancoff, cîte vreo ispravă, de care vorbeşte pe urmă oraşul.

– Căcoane, da cînd te-ai urcat pe monument, mai ştii dumneata? întreabă duminică dimineaţă, Nagavişka, în timp ce-mi toarnă apa rece în cap.

Mă scutur, fiindcă apa din găleată prinde acum pojghiţă de gheaţă.

– Ce spui, mă, ciolovece?!

– Hă, uite aşa, să-mi cadă dinţii dacă te mint; în vîrful monumentului te-ai urcat.

Ascult şi încep să mă simt trist. Nagavişka, însă, nu ia seama, continuă să-mi povestească întîmplările din afară. Pe urmă, în casă, în timp ce-mi încheie pantofii, prinde să rîdă uşurel:

– Căcoane, am să-ţi spun dumitale o vorbă.

– Spune.

– O ştii dumneata pe căcoana lui Agopian?

E o georgiancă sprintenă, cu picioarele lungi, cu şoldurile rotunde şi cu talia subţire. Sclipirile de oţel ale ochilor săi negri s-au oprit odată pe mine, astă-toamnă şi am simţit, sfîşiat, o durere în inimă.

Nagavişka rîde, şiret:

– Şi dacă te place căcoana pe dumneata?

Într-o seară la "Ural" stătea aplecată puţin peste masă, cu umerii aduşi înainte, începutul gestului de a te lipi de cineva, şi, în timp ce strivea ţigara în scrumieră, pieptul i se zbătea, agitat, cu respiraţia pripită. Atunci mă gîndeam de multe ori la ea. Atunci.

– Ia lasă-mă în pace! spun. Nu mă mai plictisi!

Nagavişka se trage înapoi nedumerit şi supărat:

– Atunci n-o ştii pe căcoana lui Agopian!

O ştiu, dar a rămas într-o lume de care mă îndepărtez, pe care o uit.

După o săptămînă zăpada începe să se topească; pe trotuare apar pete cenuşii, ca nişte răni. Şi atunci, nevăzut, nesimţit,

fără să adie o urmă de vînt, fără să clintească o creangă, un alt val de ger se abate într-o noapte peste oraş, greu, consistent, ca placa de fier a unei prese uriaşe. Este peste putinţă să te lupţi cu el. Nagavişka s-a transformat în fochist: de dimineaţa pînă noaptea tîrziu şade chircit la gura sobei şi îndeasă înăuntru snopi de stuf. Stuful uscat trozneşte de parcă ar fi bastoane de artificii, dar veselia lui nu se răspîndeşte în odaie, rămîne în gura sobei, nereală, ca într-o pictură. Pe chipul asudat al lui Nagavişka, funinginea aruncată din sobă se aşază straturi, straturi; pare un diavol aţîţînd ucigătorul foc al iadului. Şi, la jumătate de metru mai departe, aerul e îngheţat:

– Văleu, văleu! se plînge Nagavişka, năduşit în obraz. Văleu, mi-au degerat picioarele!

Nu adie un pic de vînt, nu se clinteşte un nor pe cer, nu mişcă o ramură de copac; o linişte de moarte. Oraşul pare o aşezare încremenită, de pe alt tărîm.

Stau în casă, în vîrful patului, cu spatele rezemat de peretele cald, şi, cu toate păturile puse pe genunchi, tremur de frig.

Acum prea puţină lume mai umblă pe străzi; fetele nu mai ciocănesc la geam. La uzină nu se lucrează, multe zile, fiindcă în hala maşinilor e ger ca afară, şi mîinile mecanicilor se lipesc pe fierul îngheţat.

Ronsky stă acasă, de o săptamînă încheiată, şi acum în biroul lui e frig. Într-o zi o întîlnesc pe Liuda, ieşind de la contabil; îi apuc mîinile, poate cu dorinţa să simt că mai e ceva cald pe lume, dar mîinile ei sînt reci, ca moarte.

Nici la Pancoff, nici la "Ural" nu mai vine acum lumea. Doar cîţiva necunoscuţi, care stau la masă cu şubele pe ei şi cu căciulile în cap.

Într-o seară mă apucă disperarea; îmi simt creierul stîlcit, în neputinţă de a aduce o lumină, de a căuta marginile suferinţei, spre a ieşi din ea. Am uitat de unde am venit aici şi pentru ce. Nu ştiu dacă sînt un om liber, sau un deportat, nu ştiu cînd voi avea dreptul să plec, şi mai ales nu ştiu unde aş putea să mă refugiez.

Lîngă dulap sînt cîteva sticle; le văd luciul rece, sub lumina lămpii, şi le privesc fix, pînă ce sticlirea lor îmi dă o altă ameteală. Atunci mă ridic, ţeapăn, mă tîrăsc pînă la ele, ridic una, îi smulg dopul, grăbit, tremurînd, şi o răstorn pe gît fără să cuget; mă simt blestemat. Îmi vin în minte pionierii ţinuturilor sălbatice, de la tropice, oameni abrutizaţi, pe jumătate nebuni care îşi învinge singurătatea şi frigurile cuwhisky, băut fără socoteală. Soarta lor acum nu mă întristează; aş vrea să am şi eu o sticlă cu băutura lor, s-o deşert pe nerăsuflate. Şi deodată simt alergîndu-mi prin vine căldura tropicală în care trăiesc ei. Mi se pare că sînt acum în altă parte a lumii, în ţările lor calde; dacă aş deschide fereastra, în locul vişinilor din grădină, desfrunziţi, cu zăpada îngheţată pe ramuri, ar trebui să văd alţi copaci, verzi, viguroşi, neînvinşi, împletiţi cu liane, în vegetaţia dezlănţuită a tropicelor. Mă pomenesc rîzînd; îmi înţeleg beţia şi ştiu că rîsul e bolnav, ceea ce însă nu stinge jarul care îmi arde măruntaiele şi mă încălzeşte ca soarele de pe alte latitudini. Mă duc în faţa oglinzii şi văd un străin, cu sticla într-o mînă, cu ochii roşii, cu chipul desfigurat de un zîmbet strîmb, artificial, subuman.

Sînt fericit, fiindcă înainte de a-mi pierde cu totul judecata, îmi dau seama de nebănuita putere dinlăuntrul acestei sticle pe care o ţin strîns în mînă. Ea face mai mult decît toate căruţele de stuf de pe Liman; nu am decît s-o salt de fund şi spirtul coboară pe gît în stomac, ca un elixir capabil să dezlege cel mai mare secret al vieţii.

Simt acum, în sfîrşit, căldura, aşa de bună, aşa de dulce, legănîndu-mi fiinţa chinuită. Uit dintr-odată toată suferinţa, o fericire violentă îi ia locul. Şi atunci, tranfigurat, apuc condeiul de pe masă ca să scriu, mare, apăsat, convins, pe peretele dinspre răsărit, acolo unde ar trebui să fie o icoană: "Numai băutura – restul e deşertăciune."

Dar acum e o altfel de beţie; ea nu poate prinde oricînd, şi în organismul oricui. Nu-i numai alcoolul, nu-i numai frigul, nici singurătatea; e un climat intraductibil. E beţia dincolo de care

se întinde zona stearpă, cenuşie, a disperărilor. Cînd te trezeşti, ai de dat atîtea socoteli nenorocitei tale conştiinţe! Dar mai sînt destule sticle care aşteaptă să fie destupate!

Mă privesc în oglindă şi în clipa cînd chipul cu părul căzut în ochi mi se şterge în apele ei tulburi, îmi mai spun o dată, hotărît, semnînd un legămînt cu mine însumi: "Voi bea! Voi bea, orice ar fi să se întîmple, şi nu voi renega niciodată această seară fericită din viaţa mea".

*

* *

În aceste zile cînd străzile, sub gerul uscat şi pătrunzător, rămîneau pustii, cînd urmele vieţii nu mai puteau răzbate în afara zidurilor, cînd oraşul părea o aşezare moartă, din era glaciară, în fiecare casă se pregătea ceva important şi grav. De la Cetate pînă la gară, din marginea portului pînă la cherhana, peste tot locul unde era o locuinţă de oameni cu dare de mînă sau de calici, la lumina candelabrelor sau a opaiţelor afumate, în faţa căminelor înţesate cu lemne aduse din cine ştie ce depărtări, sau lîngă sobele abia dezmorţite cu un braţ de stuf, femeile şi fetele coseau. O nelinişte ciudată le stăpînea pe toate; frunţile lor erau cutate, ochii îngrijoraţi, buzele arse ca de friguri şi mîinile alergau pe stofe, ducînd acul şi aţa după ele, cu o grabă înfrigurată: se pregăteau rochiile de bal.

Jurnale de modă aduse de la Bucureşti erau întinse pe podele, unele peste altele, amestecate cu valuri de mătase, cu panglici, cu mărgele, cu flori artificiale, cu ornamente scumpe sau ieftine. dar toate strălucitoare. Croitoresele şi ucenicele lor nu mai conteneau cu lucrul, de dimineaţă pînă în noapte. Unele cucoane erau plecate înadins la Bucureşti, de unde se întorceau cu toalete noi;

jumătate din oraş ar fi vrut să ştie ce se află în cutiile mari, albe, pe care le coborau din tren. Pînă să se întoarcă, servitorii erau cîştigaţi cu viclenii sau cu bani să spună, cu o zi mai devreme, cum va veni îmbrăcată la bal stăpîna lor.

Zeci de fete necăjite, vînzătoare în prăvălii, lucrătoare la fabrica de conserve, ori fără nici un căpătîi, îngheţate sau flămînde, erau cuprinse de aceeaşi fierbere. Seara, cînd se întorceau trudite de la lucru, se aplecau peste cîrpe şi descoseau şi iar coseau, silindu-se, cu lacrimi de ciudă în ochi, să facă dintr-o vechitură o rochie frumoasă de bal.

Profesoarele de la liceu, nevestele slujbaşilor şi ofiţeresele se adunau cîte mai multe la un loc, şi se ajutau, cu sfatul, cu acul, cu foarfeca, probîndu-şi unele altora toaletele noi, în faţa oglinzilor şi admirîndu-se fără sinceritate, oricît ar fi fost de prietene.

Era, sub liniştea oraşului îngheţat, o muncă migăloasă de furnici, o întrecere mută, îndîrjită, o luptă aprigă, din care nimeni nu voia să iasă învins. Cele bogate se bizuiau pe croitorese, cele sărace pe frumuseţea lor, cele urîte pe tinereţe, cele trecute pe şiretenie şi astfel nici una nu dădea alteia locul întîi.

Bărbaţii, molipsiţi de orgoliul femeilor, priveau pregătirile acestora şi, cînd se întîlneau unii cu alţii la slujbe, la cafenea sau la un pahar de vin, se priveau cu un început de duşmănie, ca şi cum în curînd aveau să împartă ceva între ei. În acest timp, gerul crîncen nu slăbea deloc. Urmele zăpezii vechi stăteau, murdare, pe la colţurile străzilor, pe acoperişuri, prin curţi, ca nişte petece hîde pe spinarea unui oraş în care femeile îşi făceau rochii de bal.

Bal la prefectură, cu cîteva zile înainte de Crăciun, cînd au rămas acasă numai bătrînii, bolnavii şi copiii. După căderea serii, sub gerul ucigător, o mare de lumini începe să se reverse pe străzi, pornind din fiecare colţ al oraşului încremenit, îndreptîndu-se toate spre bal. E o procesiune stranie: femei şi fete, în rochii lungi pînă în pămînt, măturînd praful vînăt al străzii, cu umerii goi înveliţi într-o umbră de palton, cu respiraţia îngheţată în nări,

cu genunchii tăbaciţi de frig, ţinînd în mînă capete de lumînări aprinse, ca la Înviere, se scurg spre prefectură. Vin trăsuri cu şine de fier la roţi, rostogolindu-se gălăgioase pe caldarîm, speriind tăcerea străzii.

Vin căruţe şi poştalioane, cu protipendada rurală din judeţ şi dau drumul în faţa prefecturii unor oameni prăpădiţi de ger, după un drum lung. Cînd, amestecaţi cu orăşenii pătrund în sala mare de jos, la fel de friguroasă ca strada, unde trebuie să se dezbrace de paltoane, nu mai pot scoate un cuvînt. Dar îşi adună ultima putere, trec în faţa oglinzilor întunecate de frig, îşi aranjează cu mîinile îngheţate femeile părul, bărbaţii cravata, îşi pun pe chipul schimonosit un zîmbet fabricat anevoie şi, braţ la braţ, cu paşii rari, cumpăniţi, ca pe o mare scenă, în văzul a mii de spectatori, încep să urce scările, spre sălile de bal.

Trei saloane imense sînt pregătite sus, pentru dans. Din tavane, candelabrele, împodobite cu ghirlande de hîrtie tricoloră şi cu ramuri de brad, răspîndesc o lumină albă, ţipătoare, ca de acetilenă. De jur împrejur, pe lîngă pereţi sînt aşezate mese rotunde, balul trebuie să fie un prilej de mulţumire pentru tinerii dornici de dans, dar şi pentru cei vîrstnici, înclinaţi mai mult spre mîncare şi spre băutură. Mese mai sînt aşezate şi în alte încăperi, ca şi pe coridoare, iar în fund, o aripă întreagă a clădirii serveşte de bufet. Acolo, pe mese înguste şi lungi, aşezate în rînduri ca paturile la cazarmă, este adunată mîncare pentru tot acest popor. Sferturi de viţel sau de porc fript sînt atîrnate pe cîrlige, curcanii stau în stive, cazane întregi cu salată rusească şi butoiaşe cu murături umplu locurile goale dintre mese. În alte odăi se ţine băutura, mii de sticle puse, care în rafturi, care în jgheaburi, la gheaţă, cu tot gerul de afară. Iar într-o altă încăpere, cu pereţii îmbrăcaţi în covoare, zece femei, cu şalvari şi cu cercei mari în urechi, vrînd să creeze o atmosferă turcească, fierb cafea în ibrice de alamă.

În sălile de dans cîntă cîte o orchestră, aduse de la Pancoff şi "Ural"; o seară, toate restaurantele din oraş sînt închise.

La mijloc, aşteaptă să-i vină rîndul fanfara regimentului, cu trompetele, tromboanele şi toate instrumentele de alamă lucind sub lumina candelabrelor.

În sobe s-a făcut focul de o săptămînă, dar răceala din pereţii încăperilor imense n-a pucat să se înmoaie. Respiraţiile scot aburi, frigul învineţeşte umerii goi ai femeilor. Curînd însă, peste mulţimea învălmăşită, vinul, tinereţea, veselia, simţurile răscolite varsă un val de căldură. Perechile se învîrtesc pe parchet, înghesuite unele în altele, şi din frecarea lor, din corpurile lor întărîtate, din capetele ameţite, din sufletele împăcate, se ridică triumfătoare în aer, pînă la tavanul împodobit cu ghirlande, valuri de fericire şi miros cald de năduşeală.

Lîngă uşă, într-un chioşc de carton pictat primăvăratic, o femeie blondă, mare, voinică, plesnind de sănătate şi de veselie, vinde cruşon, în pocale mari. În faţă are un borcan uriaş de sticlă, din care scoate băutura cu polonicul şi o toarnă, rîzînd, în pahare. Fiecare, cum intră şi-l primeşte pe al lui ca pe o porţie de bucurie. Bea pocalul, cu obişnuinţă, urmărit de zîmbetul femeii, care aşteaptă cu polonicul plin:

– Mai bea unul; e pentru orfani.

Îl beau şi pe acesta, pe urmă trec mai departe şi beau pentru Crucea Roşie, pentru spital, pentru vagabonzi, cu pornirea generoasă de a face bine. Cineva mă strigă, de la o masă, şi-mi întinde paharul plin; îl beau, în picioare, ca un călător grăbit, şi plec plutind, parcă spre rai. Trec pe lîngă oameni care îmi zîmbesc, deşi îi văd prima oară, pe lîngă fete îmbujorate, cu sînii palpitînd sub rochiile subţiri, care îţi stau în cale şi nu se feresc cînd, înghesuit, te freci de trupul lor. Nu mai ştiu pe cine cunosc şi pe cine nu cunosc, dar acum toata lumea mi-e prietenă. Simt că nu trebuie să mă tem, să mă feresc de nimeni şi trec printre ei cu gîndul că toate duşmăniile din lume au pierit. Într-un colţ îl văd pe Păuca, şeful contabil al uzinei, îmbrăcat în haine negre, cum au venit mai toţi bărbaţii la bal. Îşi urmăreşte fata cum dansează cu un ofiţer, şi îndrăzneala dansatorului îl face vînăt de mînie.

E zgîrcit şi cu ceea ce fata ar putea pierde în braţele ofiţerului.Îl trag după mine, pe coridor.

– Haide, domnu' Păuca, nu te mai ţine după ea, îţi faci sînge rău degeaba!

Mergem la bufet, aleg o ciosvîrtă de porc, un hartan mare de curcan fript, o farfurie de salată, un clondir de vin şi le aşez în faţa lui, pe masă.

– Domnu' Păuca, dacă vrei să-mi faci o plăcere, stai jos şi mănîncă tot, chiar dacă o fi să crăpi.

Nu se supără; de la miezul nopţii înainte, nimeni nu-şi mai caută cuvintele.

Mă întorc la bal; fumul de tutun de pe coridoare pătrunde pe toate uşile înăuntru, îmbrăcînd dansatorii în văluri albăstrii. La o masă, lîngă zid, Ronsky, în frac, cu pîntecul rezemat pe genunchi, cu ochii mari şi blînzi, scăldaţi în fericire, îmi face semne să vin.

– Ce zici de lumina asta? mă întreabă, arătînd încîntat candelabrele strălucitoare.

Într-adevăr, dacă stai să te gîndeşti, lumina e a lui; motoarele lui o trimit aici pe fir. Ar putea să se ducă jos, la uzină, să dea o poruncă, şi balul ar rămîne în întuneric. Dar lui Ronsky nu-i trece prin cap o asemenea idee, pe el îl încîntă lumina.

– Îţi place? Aşa-i că arde frumos? mă întreabă îmbătat de sticlirea cristalelor.

Mă aşez alături şi golim repede o sticlă de vin.

– Nici nu te mai recunosc! face Ronsky uimit. O să cer în consiliu, la primărie, să te facem cetăţean de onoare al oraşului; pe onoarea mea că nu glumesc.

În sală, numărul dansatorilor s-a mărit, cei de pe margini sînt împinşi peste mese. Şi vin alţii, mereu. Se amestecă aici toţi oamenii oraşului, de la bogătaşii în redingote negre, pînă la ucenicii de fierărie cu funinginea nespălată sub cămaşă. Acum nu se mai sfiesc unii, nu se mai feresc alţii şi cînd, în înghesuială,

bocancul unora calcă peste pantofii de lac ai celorlaţi, îşi zîmbesc cu prietenie.

Şi cu toate că nu ştii unde au să mai încapă, alţi dansatori se revarsă pe uşă, venind de la bufet, rîzînd, ţinînd fetele de mijloc, slobozind pe nări, înainte de a se pierde în mulţime, ultimul fum al ţigării. O fată împinsă cu spatele spre noi îşi aşază o clipă pe masa noastra fesele care, sub rochia verzuie, dungată, par două pepenoaice. Ronsky se joacă pe ele cu cuţitul, cum ar vrea să taie o felie.

– Unde-i nevasta dumitale? îl întreb.

Rîde ştrengăreşte şi-mi face cu ochiul:

– Acasă, n-am luat-o la bal!

Apoi, ca nu cumva să-l cred în stare de atîta cruzime, începe altă explicaţie, puţin încurcat, parcă neavînd la îndemînă cuvintele trebuitoare:

– Nu i-a ieşit rochia bine, spune, cu privirea in jos, pe faţa de masă. Înţelegi dumneata, nu i-a ieşit rochia bine, de aceea nu a venit; a apucat-o durerea de cap. Ştii dumeata ce înseamnă o rochie pentru cucoane!

Dar din felul nervos cum bate toba cu degetele pe faţa de masă, înţeleg că altceva trebuie să se ascundă sub aceste cuvinte şi mă simt încurcat că am pus o întrebare nepotrivită. Schimb vorba:

– Frumos arde! spun, ridicînd ochii spre candelabre.

Ronsky încuviinţează din cap, dar s-a făcut negru la faţă. E mai bine să-l las singur.

– Iartă-mă, gospodin Ronsky, vreau să mai dau o raită pe dincolo.

Plec să văd dacă Păuca şi-a terminat mîncarea. În uşă, primăreasa, cu care am dansat atunci la Pancoff, mă prinde de braţ; o clipă, n-o recunosc, dar mă las moale peste sînii ei, şi-o înghesui între dansatori, ca pe un sac fără identitate. În spate, îi simt sudoarea curgînd şuviţe fierbinţi, pe sub rochie. Mă strînge

zdravăn, îmi freacă piciorul între coapse, mă suge cu corpul ei, ca o ventuză, ar vrea sa mă consume pînă la sfîrşitul dansului. Simt o plăcere ciudată să mă las aşa, devorat, într-o delăsare pasivă, ceea ce o nemulţumeşte, aşteaptă un răspuns la strînsoarea şi la căldura ei; izbutesc să rămîn insensibil, ca şi cum aş avea în braţe o saltea, nu o femeie. La sfîrşit îmi dă drumul înciudată, şi pleacă fără un cuvînt, pierzîndu-se în mulţime.

În sala din mijloc fiind lume mai puţină, e mai frig. Fumul de tutun este rece şi umed, luciul instrumentelor de alamă ale fanfarei a dispărut; muzicanţii cîntă însă mai departe şi bătăile tobei arată cîte secunde trec. Nu se mai gîndeşte nimeni la ceasornic, nici la calendar. Toţi au uitat ce-i dincolo de ziduri, şi ce începe la sfîrşitul sărbătorii.

O fată se apropie cu un pahar în mînă, mi-l întinde rîzînd şi mă sileşte să-l beau; dar nu pînă la fund: ultima picătură o soarbe ea, dînd capul pe spate. Cum stă aşa, gîtul i se vede, subţire, cu pielea străvezie sub care sîngele pulsează în artere. Mă aplec, înfierbîntat, peste gîtul ei; fuge, rîzînd, să ofere altuia un pahar. O urmăresc, nehotărît. În dreptul ferestrei mari din faţa scărilor, simt o răbufnire rece de vînt şi mă opresc, surprins, parcă mi-a pus cineva o mînă mare şi grea în piept.

Un om vine de jos, cu umerii strînşi de frig, gonit parcă din urmă, se opreşte în capul scărilor, gîfîind, şi dă alarma:

– Gata, a început să viscolească!

Muzicile se opresc; în liniştea care se lasă, se aude vîntul, la ferestre, şuierînd înfricoşător. Oamenii ascultă, speriaţi. Pare că şi luminile candelabrelor au început să tremure, făcînd umbrele să se mişte pe pereţi. Dar după o clipă un dop de şampanie pocneşte undeva şi atunci, ca la un semnal, toate trei muzicile încep să cînte, deodată, acoperind cu explozia lor de sunete şuierul de la ferestere. Oamenii se regăsesc în locul de mai înainte şi sîngele lor în care se amestecă alcoolul, prinde iarăşi să fiarbă. Petrecerea reîncepe cu o forţă nouă, cu o furie în care omul îşi ascunde, crispat, teama de dezlănţuirea iernii. Acum oamenii

beau şi dansează, gîfîind, silindu-se să se scufunde cît mai adînc şi mai deplin în apele ameţitoare ale balului. E o risipă în tot ce se face: risipă de muzică, de vin, de veselie. Cîteodată geamurile bufnesc, zgîlţîite mînios, dar nimeni nu le mai aude, fiindcă acum toţi vorbesc tare, cîntă în cor după muzică, şi rîd gălăgios.

Fata de adineauri trece pe lîngă mine, rătăcită, cu paharul în mînă, gol. Chipul i s-a făcut acum palid; abia o recunosc. Nu mă vede şi mi-e peste putinţă să-mi dau seama unde se duce aşa, ca o frunză luată de vînt. Urmărindu-o cu privirea, o văd pe Liuda, nepoata lui Ronsky, într-o rochie albastră care dă chipului ei alb şi speriat o distincţie de prinţesă. Dansează cu medicul regimentului; fiindcă nu suferă băutura, e singurul om aici, care nu s-a îmbătat. Dansează cu seriozitate, conştiincios, ţinînd braţul fetei la distanţă, ca pe al unei paciente căreia îi numără pulsul. Şi această palidă principesă în rochie albastră va veni mîine, nu mîine, luni, la uzină în fusta ei aspră, pe sub care mi-am vîrît odată mîna ca într-un coş cu cumpărături personale, şi va scrie la maşină încă un rînd de somaţii de plată, pentru cei cinci sute de abonaţi, cărora li s-a tăiat curentul electric acum un an.

Lîngă uşă, femeia blondă şi voinică rîde, neobosită şi continuă să vîndă cruşon pentru orfani. Tot oraşul a dat ceva pentru ei şi acum, tuturor acestor suflete miloase, binefacerea li s-a urcat la cap. Nu e nimeni trist, după cum nu-i nimeni treaz, toţi sînt beţi dacă nu de vin, de veselia celorlalţi, de fumul de tutun, de aburul acid al alcoolului, aşezat în straturi, din duşumea pînă în tavan.

Mă duc după Păuca, la bufet, şi-l găsesc chinuindu-se cu hartanul de curcan; friptura de porc a dat-o gata. Bărbia lui ascuţită luceşte de grăsime. Ridică ochii şi mă priveşte puţin ameţit, şi foarte fericit, cu privirea galeşă a dobitocului mîngîiat.

Îl las în primirea unui chelner:

– Cînd termină, să-i mai dai; dar să-i dai pînă n-o mai vrea.

Pe coridor, îl întîlnesc pe locotenentul cel mic şi negricios, cu mustăcioara zburlită, Ilinca, tovarăşul de beţie de la Pancoff.

Avem prilejul să fim din nou foarte prieteni; mă ia deci de gît şi mă sărută ud, pe obraz.

– Inginerule, sînt gata de fotografiat! borboroseşte, cu limba împleticită. Haidem împreună la fotograf. Vreau să avem o amintire frumoasă de la bal.

Cineva ne aruncă un pumn de confeti în cap; mica lor ploaie ni se opreşte gingaşă în păr. În sălile de dans s-a dat drumul la serpentine; nenumărate panglici trandafirii şi albastre se înfăşoară după grumajii dansatorilor, unindu-i într-o urzeală care simbolizează destinul lor comun. Pe undeva pocnesc dopuri de şampanie, canonada continuă.

Ilinca tresare, deodată, şi mă tîrăşte după colţul coridorului.

– Stai aici, că vine!

– Cine vine? întreb, neînţelegînd spaima lui.

– Primăreasa, mă, Mili, o ştii din seara aia, de la Pancoff.

O fată trece rîzînd pe lîngă noi şi ne lasă o nouă ploaie de confeti în cap. Ilinca se fereşte, cu gîndul la altceva:

– Mă, nu mai pot să scap de ea; ţine tu fişicul, altfel mă sugrumă.

Scoate din buzunarul strîmt al pantalonilor lipiţi pe picior, gata să plesnească, un fişic mare de bani.

– Am luat solda azi, explică, şi porcul de casier mi-a dat numai fişicuri; două le-am măritat, am rămas cu unu în buzunar. Cînd am dansat cu Mili, mă, a simţit fişicul, nebuna!

Nevasta primarului se aproprie, tiptil, pe lîngă zid, căutînd ceva hotărîtă să-şi găsească prada.

– Măi, şi nu-i urîtă, dar sînt prea plăpînd pentru ea, mă omoară, se plînge Ilinca. Dracu' m-a pus să uit fişicul în buzunar!

Au cîntat cocoşii înghetaţi pe afară, în viscol; peste ferestre se lasă o lumină murdară şi tristă; becurile electrice pălesc, dar petrecerea continuă; dopurile de şampanie pocnesc, chemînd la o nouă veselie pe cei toropiţi; serpentinele plutesc încă în aer, încolăcindu-se după umerii dansatorilor, prelungind contopirea

acestor sute de oameni pe care în curînd viscolul îi va împrăştia spre cele patru puncte cardinale unde locuiesc.

Prin uşă o mai văd o dată pe Liuda, dansînd încă, palidă, cu maiorul. În jurul lor perechile se răresc. Ca un vîrtej trece Mili valsînd, ducîndu-l pe Ilinca în braţe, învelit în poalele rochiei ei largi şi lungi. Primarul s-a întovărăşit cu Ronsky şi beau împreună, la o masă, în fund. Din cînd în cînd primarul ridică privirea şi, văzînd-o pe Mili dansînd, surîde, mulţumit.

"Cum o fi nevasta lui Ronsky?" mă întreb. Şi fiindcă stau împreună la masă, îmi vine gîndul, neîndoios, că nevasta primarului trebuie să semene cu a lui Ronsky: Tamara.

"Oare nu mi-a spus Nagavişka o istorie, despre ea?... Dar cine ţine minte toate istoriile din oraş?"

În timp ce lumina vînătă a dimineţii pătrunde rece, pe ferestrele îngheţate, se scurg ultimele sticle în pahare, se desprind ultimele hălci de carne de pe oase şi chelnerii fac socotelile acestei nopţi de fericire.

Zorile intră pe ferestre, reci, triste, chinuitoare, ritmul muzicilor e obosit; fumul de tutun miroase acru. În lumina dimineţii amestecată cu a candelabrelor, pereţii sălilor capătă umbre ostile. Amăgirea se termină aci, în această lumină neclară care descompune şi chipurile, şi sufletele. Şi atunci, aşa cum au venit, perechile pornesc pe rînd să coboare scările, în sala mare de jos, unde paltoanele, făcute scoarţă, aşteaptă în cuiere. Oamenii încep să se privescă indiferenţi şi grăbiţi, ca nişte străini. Se mai uită o dată în oglinzi şi nu se recunosc. De la uşa pe sub care viscolul a împins înăuntru o pătură albă de nea, ca un covor la intrarea amarnicei lui împărăţii, începe pentru fiecare o altă viaţă. Unii mai au pe umeri fîşii de serpentine şi confeti în păr; ele se pierd însă, sub paltoane, sub pălării şi cînd sînt gata, îmbrăcaţi, ultima amintire a balului se şterge.

E dezlănţuirea iernii, afară. Într-o singură noapte, oraşul, îmbrăcat în troiene, a pierdut toate liniile lui vechi. Casele par mai mici şi strîmbe, aplecate într-o rînă, deasupra străzii. Prin

unele locuri zăpada se ridică pînă spre streşini, acoperind uşile şi ferestrele, despărţind oamenii, ca două lumi, de o parte cei care au fost la bal, de alta cei rămaşi acasă. La colţurile străzilor, afurisite vînturători drăceşti sfîşie neaua cum ar sfîşia nişte pînze albe, şi scama o repede în garduri, îndesat, zidind în lungul lor parapete îngheţate, acoperind porţile în panică, de parcă ar pregăti oraşul pentru asediu.

Cînd cei de la bal îşi fac curaj şi se reped afară, cu capul în piept, orbiţi de aşchiile zăpezii, viscolul îi prinde cu furie şi îi poartă ameţiţi, ca pe nişte păpuşi de cîrpă, dintr-un troian în altul. Femeilor le ridică poalele rochiilor lungi şi le sfichiuieşte, vîrîndu-le pe sub rufărie pumni de ninsoare în intimitatea lor caldă. Şi în timp ce-i scarmănă aşa şi-i mînă, ca pe o turmă speriată, singur stăpîn pe oraş, şuierînd şi pocnind din miile lui de bice, vîntul pare că spune rînjind, răzbunat: "V-aţi făcut voi de cap, o noapte întreagă, dar ia să vedem, cine vă scapă acum din mîna mea?..."

*

* *

Acum nu mai am nici o grijă: trenul s-a înzăpezit în gară, maşinile nu mai vin şi eu nu mai pot pleca. Viaţa a luat altă înfăţişare. Oamenii se închid în case, de unde nu ies săptămîni întregi decît după pîine, după rachiu şi după tutun. La ferestrele ferecate astă toamnă, viscolul încearcă să rupă hîrtia lipită în lungul giurgiuvelelor şi mînios că nu poate, se izbeşte răzbunător în geam. Înăuntru, neprimenit, îngroşat de fumul tutunului, de aburii băuturii şi de răsuflarea grea a oamenilor, aerul se aşază pe duşumele în straturi vîscoase, în care mişcările şi vorbele se încleiesc, bolnăvicios.

Oraşul pare o insulă pierdută dincolo de calea vapoarelor, o arcă înţepenită în oceane nordice. Nu mai vin jurnale, nici scrisori, şi nimeni nu ştie ce s-a mai întîmplat în lume. Pe urmă se aude că undeva au ieşit lupii; oamenii nu îndrăznesc să mai plece pe Liman după stuf şi atunci, în multe case sobele îngheaţă. Unii încep să rabde de foame. Într-o dimineaţă, la capătul răbdării, o gloată de pescari înfruntă viscolul, coboară pe malul apei, sparg gheaţa cu toporul şi vîră undiţele în copci. Ore întregi stau aplecaţi deasupra spărturii, încremeniţi, cu mustăţile şi barba albite de gheaţă, fără să mişte, ca nişte stane de piatră, hotărîţi să aducă mîncare acasă, sau să moară.

Acum nu mai am treabă la uzină; încep o viaţă fericită. Colind fără griji casele, unde judecătorii şi ofiţerii joacă zile întregi pocher, ca să-şi ia unii altora nişte bani cu care nu au ce face; nicăieri nu se simte mai bine deşertăciunea avuţiei, dar ei joacă, şi strîng sub coate hîrtiile albastre sau metalul alb, bucurîndu-se cînd sărăcesc pe altul, uitînd că sînt toţi la fel de săraci.

Intru în case unde n-am fost niciodată, şi peste tot sînt bine primit. Viscolul, care înspăimîntă lumea, o face mai bună. Trimit să aducă vin şi ciocnesc, din pahare năclăite, cu gazdele întîmplătoare. Sînt femei ai căror bărbaţi au plecat sau au murit; au cîte o fată pe care o cresc din greu, ţinînd-o la şcoală ca să-şi facă un rost mai bun. Le ajut fetelor să-şi scrie lecţiile în caiet şi le descurc problemele grele, dar ştiu că bunăvoinţa mea şi a lor e zadarnică, fiindcă ele vor sfîrşi şcoala în altă parte, acolo unde într-adevăr vor izbuti să înveţe ceva, în stufărişul de pe Liman, primăvara, cînd miroase a iarbă verde şi fierbe sîngele puber.

Acum umblu tot timpul ameţit şi nimeni nu mă dispreţuieşte; desigur nici Dumnezeu. Între oameni găsesc o primire din ce în ce mai caldă. Drumul de acasă la Pancoff mi-e cel mai cunoscut drum din viaţă şi nu mă voi lepăda niciodată de el. În băutură găsesc tot ce căutam altădată zadarnic, în cuget, în suflet sau în cărţi.

Zilele trec repede. Aşa trece Crăciunul, apoi Anul Nou. Şi nu ştiu nimic din ce se întîmplă pe lume. Duminica dimineaţa, în timp ce cu tot frigul, continui să mă îmbăiez în hîrdău, Nagavişka îmi istoriseşte ultimele întîmplări din oraş. La dentistul Bugusky au intrat hoţii nopţile trecute şi i-au furat toţi cleştii de dinţi; hoţi nenorocoşi.

– Ptiu! face Nagavişka, frecîndu-mi spinarea cu săpun, dar mai proşti hoţi n-am văzut. Ce să facă dînşii cu cleştele de dinţi? L-a durut pe careva măseaua? De ce n-a venit ziua, să spună că doară Bugusky-i om bun! Crezi dumneata că hoţul o să-şi poată scoate singur măseaua? Ce, el e dentist? Pune-l pe Bugusky să spargă o uşă, cum s-o spargă, dacă n-a învăţat? Fiecare cu meseria lui!...

Joi seara, aflu, a fost joc de cărţi, mare joc, la Miriassof, lîngă sinagogă. Pezevenghiul a adus o masă verde, lungă şi a pus să joace un joc nou, *şmen de fier*. A fost maiorul de la cercul de recrutare, Beni, cu cinematograful, procurorul, acela cu barbişon, Ganea, de la Bancă, toţi cu cucoanele lor. Cum vine jocul, vine cu folos pentru gazdă, fiindcă din cîştig îi pică şi lui ceva, care cum ia potul, îi dă lui Miriassof o parte, cum e ştiut.

– Mare pungăşie! spune Nagavişka. Masa armeanului e întocmai ca o sită; curge mălaiul prin ea. Se bat ca orbii între ei şi armeanul adună de pe lături. La urmă, cînd pleacă, stau să facă socoteala în sală: maiorul a pierdut, Beni a pierdut, prăcurorul a pierdut, Ganea a pierdut. Cum vine socoteala asta? Armeanu şi-a bătut joc de ei!

Şi pune mîna pe armean, şi dă-i, şi dă-i după ceafă, să-i piară pofta de şmen.

– Da' ştii dumneata ce-a păţit Ronsky, în noaptea cînd o fost bal, la prefectură?

Stau să-mi aduc aminte, dacă l-am mai văzut pe Ronsky de atunci, dar nu-mi dau seama. Cît Dumnezeu a trecut de la bal?

– Ia spune, Nagavişka!

– Vrei să rîzi dumneata de mine! Parcă nu ştie tot tîrgul că şi-a găsit Ronsky femeia cu ofiţerul de la pompieri, cînd a venit dimineaţa de la prefectură. Pompierul avusese foc o noapte înainte, ştii dumneata, la Mailachi, lîngă puşcărie, a ars coteţul cîinelui şi o magazie şi casa, dar Mailachi şi cîinele n-au ars. Apa a fost îngheţată în saca, de aceea n-a putut să stingă nimic. Acu', pesemne că ofiţerul a fost tare trudit, şi l-a luat somnul la Ronsky în casă, lîngă femeia lui, altfel nu-l prindea dimineaţa în pat.

Aşa trec zilele; după un timp aud că trenurile au pornit; acum vin scrisori şi jurnale, dar pentru mine nu vine nimic. Amestec zilele săptămînii, în toate sînt la fel de mulţumit; trec fără să le număr. Viscolul a contenit de mult; în locul lui peste troiene s-a lăsat iarăşi gerul. Oamenii mai ies cîteodată pe stradă, tot în fugă, uitîndu-se cu teamă în lături, să vadă dacă nu-i pîndeşte vreo primejdie. Fetele bat din cînd în cînd, la geam, şi dacă se întîmplă să mă găsească, intră bucuroase, la căldură.

– Tăt nu iesti radio!

– Nu-i!

– Nici patifon!

– Nici.

– Da' cie fiel de om ieşti dumniata?

Trec zilele, fără să le număr, fără să mă întreb de rostul lor. Şi, într-o dimineaţă vînătă, după ce ultimii cheflii au fost izgoniţi afară, mă pomenesc pe un scaun, la Pancoff, cu bărbia în piept, îngînînd încetişor un cîntec monoton, cu tonul subţire şi prelung:

Niii-istrule pe malul tă-ău...

Atunci îmi vin în minte, ca foarte de departe, unele seri de primăvară, la Bucureşti, cînd înverzeşte Cişmigiul şi femeile ies să se plimbe, proaspete şi curate, mirosind frumos, în rochii subţiri de mătasă, care le fac să semene cu nişte tulpini de flori. Îmi sună în ureche nişte acorduri gingaşe, pe care le auzeam, pe înnoptat, peste drum, la o fereastră unde cînta, în surdină, un clavir.

Mi-aduc aminte o nocturnă de Chopin, clară şi gravă, care făcea să-mi vibreze dureros şi dulce nişte strune adînci în suflet. Dar cel mai des îmi amintesc ceva de Grieg, descrierea unei primăveri calme, suave, peste care se abate furtuna plină de violenţă şi de veselie. Aud fîşîitul copacilor bătuţi de vînt, şi primele picături de ploaie, mici, rotunde, armonioase; pe urmă dintr-un registru grav se ridică încet şi cresc, neliniştile, fugărindu-se din octavă în octavă, ajungîndu-se, suprapunîndu-se, acoperind toate clapele, ca furtuna să izbucnească victorioasă peste biata primăvară covîrşită. Pe urmă liniştea revine, se regăseşte în acordurile gingaşe de la început. Din cînd în cînd, mai cade o picătura de ploaie, un ram care se scutură, ca o înfiorare; şi cîntecul adoarme împăcat...

În sala mare şi pustie a lui Pancoff, intră murdară, dimineaţa. Stau pe scaunul pe care poate odată a stat locotenentul Ilinca şi cînt, fără gînd, cu capul în piept, cîntecul subţire şi plîngător:

Niii-istrule pe malul tă-ău...

Deodată simt că pe obrazul înroşit de băutură mi se scurg lacrimi. Nu ştiu de unde vin, nu ştiu cum li s-a rupt zăgazul; curg fără durere şi fără înţeles. Prin pînza lor golul din jur începe să se lărgească şi să îngheţe; văd sala pustie, mesele aşezate una peste alta, estrada şi instrumentele muzicanţilor, părăsite, bufetul unde au rămas farfuriile slinoase, ferestrele mici, aproape de tavan lăsînd să pătrundă, de sus, de pe trotuar, lumina tulbure a dimineţii. Nu mi-e nici frig, nici cald; nu mă simt nici vesel nici trist. Numai un nod mi se lasă în inimă, ca un ghem de sînge închegat. Şi lacrimile îmi curg şiroaie pe obraz.

Atunci mă ridic, îmi iau fără gînd paltonul pe umeri, ies în strada îngheţată, cu capul gol, şi pornesc în neştire. Ferestrele caselor sînt oblonite şi oraşul pare pustiu; numai dinspre cazarmă vine, hurducăind, căruţa să ia pîine pentru soldaţi. De peste Liman, încearcă să iasă soarele, prin norii înroşiţi.

Merg fără să ştiu unde, fără să memorez drumul, ca unul care n-are de gînd să se mai întoarcă. Străbat tot oraşul gol şi chinuit, ajung la Cetate, unde antena de radio a marinei, ridicată deasupra zidurilor, şuieră sinistru sub bătaia vîntului.

Ţinutul e încremenit pînă la orizont. Peste apa îngheţată, satele de dincolo, cu conturul şters de zăpadă, se pierd sub greutatea albă a iernii care a simplificat peisajul înglobîndu-l în trei tente, ca nişte benzi orizontale: cenuşiu cerul, alb pămîntul, vînăt Limanul.

Cobor pe strada portului. Cîţiva lucrători ies din case şi pornesc grăbiţi la treabă: în urma lor rămîne doar golul. Numai departe, un om înalt, cu spinarea adusă, îmbrăcat într-o manta neagră, lungă pînă în pămînt, merge încet de-a lungul Limanului. Grăbesc pasul, pe urmă alerg să ajung această fiinţă rătăcită ca şi mine.

Comandorul Maximov, cu căciula trasă peste urechi, cu gîtul înfăşurat într-un şal mare, negru ca mantaua, îşi ia nevoia zilnică de aer curat pentru plămînii lui obosiţi. Mă opresc lîngă el, cu picioarele înfipte strîmb în zăpadă, cu umerii coborîţi, cu paltonul atîrnîndu-mi pe spate, gata să cadă, şi-l privesc, prin perdeaua de lacrimi îngheţate.

– Numai cu dumneata n-am băut niciodată! îi spun, ca un reproş. Nu vrei să ciocneşti un pahar cu mine?

Pe faţa lui trece un val de compătimire; întinde mîna şi-mi apucă braţul, cu un gest plin de bunătate.

– Ai să răceşti, îmi spune ridicîndu-mi paltonul pe umeri. Haide să te duc la căldură!

Îl urmez, supus, fără să înţeleg unde mă duce; abia cînd intru în casă, recunosc samovarul, dulapul cu cărţi, globul pămîntesc de deasupra şi fotografia fetei.

Cad strîmb în jilţul de lîngă sobă, cu bărbia în piept, neînţelegînd de ce am venit aici. O clipă mi se pare că în locul comandorului, care aşteaptă să mă liniştesc, cu mîna pe umărul meu, stă locotenentul Ilinca. Nu el oare m-a învăţat să beau?

Revăd sticla, din care îmi turna: "Muscat de la Efleri, să nu uiţi!". Îl revăd pe locotenent, căzînd cu capul în piept, ca să-şi înceapă isonul lui îngrozitor:

Niii-istrule pe malul tă-ău...

Prin fereastră, pe malul celălalt se vede soarele, străpungînd norii vineţi. O dîră de lumină roşie pătrunde în odaie, schimbîndu-i înfăţişarea. Iar mie, această lumină îmi face fiinţa străvezie, ca să pot vedea acum tot ce-a fost ascuns şi de neînţeles, în sufletul meu. Cu respiraţia oprită, cuprins de frigul pe care săptămîni întregi l-am înşelat, mă ridic în picioare tremurînd. Acum nu mai pot să mă amăgesc, înţeleg că totul trebuie plătit în viaţă, care nu se lasă înşelată de nimeni. Aflu, în lumina roşie şi rece a dimineţii, preţul fericirii mele iluzorii. Ştiu locul de unde se ridică lacrimile şi le înţeleg dintr-o dată înţelesul.

– Domnule comandor, spun privindu-l rătăcit, cu ochii înroşiţi, sînt un beţiv. Un beţiv!...

Simt pentru mine o milă amară.

– Sînt un beţiv, un beţiv!... îngîn, cu ochii în soarele răsărit pe malul celălalt.

Mîna comandorului mi se lasă blînd pe umăr. Din ramă fata lui mă priveşte, cu ochii mari, uimiţi.

Dar cîte feţe are viaţa! Gîndeşti repetat că ultima e cea adevărată şi te dispreţuieşti că ai putut să crezi în cele dinainte. Oare nu te vei lepăda şi de aceasta, cum te-ai lepădat de toate? Întruna schimbător ca toate în natură (*panta rei*), dai binelui şi răului, de la un ceas la altul, sensul care îţi convine şi crezi cu deplină convingere în el.

Numai cînd m-am mutat, m-a străbătut o părere de rău. Încolo, mă scuturasem de amintirea celor trei luni petrecute aici, cu o uşurinţă de care nu m-aş fi crezut în stare.

Comandorul Maximov ar fi fost bucuros să locuiesc la el, dar nu avea mobilată decît o cameră, singura care se putea încălzi. Sub celelalte două încăperi erau pivniţa şi magazia, cu uşile înspre ţărm, frigul de pe Liman pătrundea înăuntru, străbătea duşumeaua şi făcea casa rece ca o gheţărie.

M-am mutat pe strada portului, lîngă o biserică mică, şi vecinătatea ei mi s-a părut că e un îndemn la pocăinţă. Eram aproape şi de comandor şi de uzină, aşa că în drumurile mele nu mai trebuia să străbat oraşul. Mult timp am rămas izolat de oameni şi, dacă n-ar fi fost Nagavişka să vină din cînd în cînd, să-mi povestească întîmplările din tîrg, aş fi uitat că alături continua să trăiască o lume ale cărei bucurii şi necazuri le cunoşteam atît de bine şi ale cărei patimi fuseseră şi ale mele.

Acum mă lepădam de toate, cu aceeaşi convingere şi tragere de inimă cu care mi le însuşisem. Nu mai întîlneam pe nimeni din vechii cunoscuţi; în casa singuratică, de pe strada mărginaşă, n-a putut sau n-a vrut nimeni să dea de mine. Lumea mă uita aşa cum o uitam şi eu şi în privinţa felului cum ne despărţim de oameni, nu trebuie să punem nimic la inimă. Nici pe Ronsky nu-l

mai vedeam; auzisem că boleşte, dar socoteam că boala lui nu mă privea deloc.

La jumătatea lui ianuarie sosise ultimul transport de piese ale motorului; mai trebuia să vină generatorul şi aparatele de măsurat, pentru tabloul electric. Lucram acum cu tragere de inimă, fiindcă vedeam apropiindu-se eliberarea. Prima explozie în cilindrii motorului avea să însemne pentru mine semnalul de plecare. Aflasem că societatea lichidează, ceea ce se potrivea cu planurile mele.

După dezlănţuirea de nervi, cînd comandorul Maximov mă adunase din stradă, venise o perioadă de linişte, în care mă regăseam firesc, fără nici o mirare şi fără dispreţ pentru faptele mele. Nu mă stînjenea să-i povestesc comandorului întîmplările de peste iarnă, ca să căutăm împreună înţelesurile lor atît de umane. Mă asculta cu multă răbdare şi cred că niciodată nu m-a judecat fără indulgenţă, nici nu m-a socotit slab de fire; căci nu fusesem mai slab decît altădată în viată, ci împrejurările îmi depăşiseră puterea.

– Totuşi, spunea comandorul, gînditor, e mult mai nobil să rămîi totdeauna lucid, oricît te-ar copleşi viaţa. Eşti totdeauna mai puţin om, cînd te îmbeţi, indiferent cum, şi dacă fuga de realitate nu-i chiar o decădere, rămîne în orice caz, o înfrîngere... De ce nu te duci pentru o săptămînă la Bucureşti? Şi aşa nu se lucrează prea mult la uzină.

Zîmbeam; abia acum înţelegeam deşărtăciunea acelui miraj care este metropola, oricum s-ar numi ea, Bucureşti, Paris sau Londra. Fiindcă locuiesc într-o cetate luminoasă, cu străzile asfaltate şi canalizate, în case confortabile, fiindcă în loc să se spele în hîrdău se spală în baie de faianţă, fiindcă au biblioteci, teatre, muzee, concerte şi toate instituţiile de distracţie sau de cultură, oamenii din marile oraşe se socotesc privilegiaţi. Dar în muzee nu intră decît rar, şi numai unii dintre ei; la concerte merg o sută de inşi dintr-un milion de locuitori, la teatre văd o piesă, din cincizeci şi niciodată pe cea mai bună, la biblioteci

se duc doar studenţii care sînt nişte trecători. Nu doar omul nevoiaş de la barieră, ci chiar acel cu dare de mînă, care locuieşte într-o casă civilizată, pe una din marile artere ale oraşului, nu cunoaşte adesea alt drum decît cel dintre căminul lui şi locul unde îşi cîştigă existenţa; încolo celelalte bunuri fiinţează zadarnic pentru ei. Dacă părţile oraşului care nu i-au interesat niciodată s-ar închide după paravane, unde n-ar avea dreptul să intre sau să privească, atunci abia ar rîvni la ele şi s-ar simţi nenorociţi că le-au pierdut.

N-aveam aici, nimic mai puţin decît oamenii aceia. Aveam un pat curat, o sobă care, acum cînd iarna se înmuia, izbutea să mă încălzească şi un hîrdău în care să fac baie. Citeam cărţile pe care n-aş fi avut timp niciodată să le citesc la Bucureşti şi descopeream în ele noi rosturi ale vieţii, ceea ce viaţa trăită nu îmi arătase. Vecinătatea unei lumi halucinante, cunoscută pe deplin de mine fiindcă făcusem parte din ea, continua să mă ţină legat de realitate, ca să nu mă confund cu personajele din carte.

După iarna petrecută aici, îmi era aproape silă şi ruşine să mă mai întorc în locul de unde plecasem, să mă statornicesc într-un oraş unde viaţa nu e niciodată adevărată, unde sufletul oamenilor este deformat, fiindcă natura este izgonită din jurul lor, la zeci de kilometri, findcă nu simt niciodată pămîntul sub picioare, ci asfaltul, fiindcă plantele, buruienile şi arborii au etichetă zmălţuită, în parcuri şi grădini botanice. Între zidurile lor nu intră nici viscolul, nici gerul, şi ei nu tremură niciodată de frig, fiindcă stă unul de ai lor jos în beci şi bagă păcură în cazan, ca să le trimită căldură pe ţevi în apartamente.Ei nu văd zăpada decît uneori, dimineaţa, înainte de a o ridica primăria; nu simt mîlul sub picioare, primăvara, nu simt suflul cîmpului, nu simt arşiţa verii, cînd se coace grîul, ci simt doar miasmele asfaltului încins. Ei au uitat mirosul florilor, au la îndemînă alte parfumuri, concentrate în sticluţe de cristal ce-i drept, cu mult rafinament. Stau închişi într-o cuşcă, străini de lumea din afara gratiilor, şi sînt mai nenorociţi decît animalele robite; acestea, dacă ar putea să evadeze ar ştii să regăsească drumul spre libertate, pe cînd

oamenii nu, dimpotrivă, ei îşi dau necontenit silinţa să intre mai adînc în sclavie, aşa cum se învaţă din primii ani de şcoală.

Îmi pusesem în gînd ca odată cu primăvara să plec într-o călătorie lungă, spre nişte ţinuturi pe care nu le aveam încă în minte, undeva unde să nu umble turişti, unde oamenii să-şi trăiască viaţa simplu, cum le-a fost dată. Nu lăsam în urmă pe nimeni ca să întrebe de mine şi să-mi ducă dorul. Îmi aminteam cu indiferenţă de părinţi, erau despărţiţi de mult, încă din copilăria mea şi nu ştiam altceva despre ei decît că se urau, după ce se iubiseră ca să-mi dea viaţă. Cînd terminasem şcolile, le pierdusem urma. Vroise fiecare în parte să-mi arate o dragoste mai mare, numai fiindcă erau duşmani, aşa încît obosiră şi sfîrşiră prin a mă uita. Îmi aminteam de nişte neamuri clevetitoare, dar nu le căutasem urma, fericit că nici ele nu o căutau pe a mea. Un avocat, fost coleg de şcoală, îmi administra necontrolat, poate cinstit, averea lăsată de bunici şi îmi trimitea de două ori pe an cîteva zeci de mii de lei, venitul nestrălucitor al unei case sau al unor pămînturi, pe care le văzusem cînd eram prea mic, ca să-mi mai amintesc de ele.

Nu trebuia să vînd această avere care îmi era indiferentă, ca să pot pleca pentru mult timp; pentru planurile mele, venitul ei avea să-mi ajungă. Mă gîndeam la o călătorie cu vaporul, cu cel mai încet şi mai ieftin vapor, fără cabină, ca emigranţii. Comandorul Maximov îmi povestea călătoriile sale şi în acel timp ele găseau în sufeltul meu cea mai înfierbîntată înţelegere. Aşa am cunoscut o lume nici măcar închipuită pînă atunci, o lume mai mare decît cea din atlase şi cărţi, pe care acum o vedeam, o simţeam, ca şi cînd globul pămîntesc de pe dulap ar fi fost însuşi pămîntul, desfăşurat sub ochii mei.

Aşa s-au scurs ultimele luni ale iernii. Comandorul stătea în fundul divanului, rezemat de perete, învelit pe genunchi cu mantaua, veşnic friguros. Povestea cu glasul liniştit, cu tonul egal, fără să se înfirbînte, cum ar fi citit dintr-o carte o epopee monotonă, care în realitate era palpitantă. Îl ascultam ceasuri

întregi fără să obosesc, fiindcă în monotonia lui glasul avea un suflu ciudat, care dădea consistenţă oamenilor şi locurilor evocate de el. Aceste locuri şi aceşti oameni atît de îndepărtaţi treceau prin faţa ochilor mei reali şi vii, şi cînd imaginile lor animate mă uimeau, mă gîndeam că şi la cinematograf o sumă de imagini capătă viaţă pe ecran, fără nici o sforţare, prin învîrtirea monotonă a unor rotiţe.

Vedeam în faţa ochilor corabia cu trei catarge, "Meduana" pe care comandorul se îmbarcase prima oară, la şaisprezece ani, ca să se facă marinar. Vedeam pe acest adolescent, înalt şi slăbuţ, tăcut şi nu prea vesel, trăgînd cu mîinile lui plăpînde parîmele, pe covertă, urcîndu-se în vîrful catargelor să întindă în vînt cele mai de sus pînze, rîndunicile, vii ca nişte aripi, scoţînd apă din mare cu ghiordelul şi spălînd puntea, ţinînd cîrma în orele de cart, aplecîndu-se peste hărţi, peste instrumente, peste cărţi şi table de navigaţie, urmărind noaptea stelele pe cer, ca să le cunoască tainele şi să înveţe de la ele conducerea corabiei. Şi în acest timp corabia înainta pe mare, dusă de vînt, tăind meridianele, dintr-un port într-altul, de o parte şi de alta a ecuatorului, întîlnind mereu alte ape, alte ţărmuri.

În lunile de iarnă am făcut un fascinant înconjur al pămîntului. Am stăbătut Pacificul, spre răsărit, după o lungă crucieră în mările Chinei, de la Vladivostok la Nagasaki, cu niponi ageri, buni înotători, buni scufundători, buni marinari; am ocolit pe la răsărit insula Formoza apoi, luînd alizeul şi curenţii marini în faţă, cu vîntul cînd într-un bord cînd în celălalt, am călătorit, între ecuator şi tropic, la insulele Mariane, unde jumătate din echipaj s-a îmbolnăvit de friguri; am ocolit insulele Gilbert, salutîndu-ne cu marile vase de linie britanice, care patrulau în imperiul Maiestăţii sale, iar de acolo am pus capul către sud, spre Tahiti, şi am trecut ecuatorul.

Comandorul Maximov stătea mereu la locul ştiut, în fundul divanului, învelit cu mantaua pe genunchi, cu ceaşca de ceai aburind în mînă, şi povestea. Cu fiecare vorbă a lui imaginea

corabiei îmi apărea şi mai clară şi, adesea, inima mi se strîngea, ştiind dinainte, că înainte de sfîrşitul călătoriei avea să naufragieze. Patru corăbii schimbase comandorul şi toate patru dormeau acum în portul navelor pierdute.

Uneori, povestind, în ochii lui se citea o oboseală tristă.

– Acum, spunea, mîhnit, în locul corăbiilor cu pînze au venit vapoarele, care merg regulat, ca nişte trenuri, şi aşa toată poezia mărilor a pierit. Ce poate să ştie despre mare, cum poate să o simtă, să-i audă glasul, călătorul de pe transatlantice? Dar şi-ar putea el închipui vreodată ce profunzime de simţăminte ţi se nasc în suflet, într-o noapte cînd te culci la prova, cu capul pe parîme şi etrava tăind valurile trimise pînă sus, în murmurul ei, cîntece pline de vrajă? Şi ce leagăn din copilărie te-a putut legăna mai dulce, decît te leagănă o corabie? Şi cînd ai mai avut vreodată timpul să priveşti atît, nemărginirea cerului şi s-o înţelegi? Acum, vapoarele străbat oceanul cu treizeci de noduri; nici nu ai timp să te dezmeticeşti, şi te debarcă în altă lume. Acum pe vapor vin telegrame şi se tipăresc ziare. Călătorii nu mai au răgazul să privească marea şi nici nu-şi amintesc de ea, decît dacă e furtună. Altfel stau la bar, sau în saloane, unde vin îmbrăcaţi în haine negre, ca la bal. Căpitanul, doamne dumnezeule! ce-a ajuns acum căpitanul!? El umblă bărbierit ca un lord, are veşnic guler scrobit şi cravată neagră, se îngrijeşte de călători ca o gazdă de musafirii săi, patronează călătoria ca pe o reuniune, stă în capul mesei, ţine discursuri şi dansează. Ce-ar mai rîde mateloţii mei să vadă un asemenea căpitan!

Aşa, în fiecare zi, pe nesimţite, comandorul mă ducea într-o altă lume. Îl urmam fermecat în drumul lui, mai departe, străbătînd Pacificul spre sud-est, la Tahiti, de acolo la Tuamotu, la Valparaiso în Chile, unde făceam o lungă escală, la insula Sfînta Ines, unde ne-a prins furtuna şi ne-a rupt arborele artimon, ocoleam capul Hoorn, ne opream o săptămînă în Georgia de sud, să reparăm urmele altei furtuni, pe urmă începeau lungile zile de navigaţie în Atlantic.

Cînd gheaţa de pe Liman începu să troznească, străbătusem şi Atlanticul şi Mediterana, trecusem prin insulele stîncoase ale Mării Egee, cunoscusem porturi orientale, unde femei vopsite crunt se tocmeau de la distanţă cu mateloţii plecaţi rînjind peste copastie, ajunsesem în Marea Neagră, la Sevastopol. Într-o după amiază ceţoasă de toamnă, luasem iarăşi drumul către sud, şi peste două zile lăsasem şi ceaţa şi toamna, în urmă. Acum navigam prin Bosforul de smarald cu palate albe oglindite în apă, mărginit de dealuri tivite cu măslini, în lungul cărora mergeau dimineaţa asini în caravane, ducînd poveri, cuminţi şi resemnaţi. Ne oprisem la Larnaka, în Cipru, unde vinul se bea din chiupuri de pămînt, cu fundul rotund, ca să nu se poată lăsa pe masă decît după ce s-a deşărtat; aruncasem ancora în portul murdar al Alexandriei, cu mulţimea lui de cerşetori orbi, şi de acolo, după Port Said, apăreau apele ciudat colorate al Mării Roşii, cu legende pline de cruzime.

Într-o zi la sfîrşitul lui martie, cînd comandorul, cu glasul lui calm pe care îl auzisem parcă o viaţă întreagă, îmi povestea întîlnirea cu furtunile Oceanului Indian, la răsărit de Locative, cele mai înfricoşătoare furtuni din cîte cunoscuse, am simţit brusc primăvara intrînd pe fereastră, cu suflul ei suav. Era o adiere umedă, puţin caldă, puţin aspră, cu miros de iarbă încolţită, care venea din sus, de la gura Nistrului.

Atunci am simţit că toate măduralele mă dor; m-am ridicat din jilţ, m-am dus la fereastră şi, după ce am tras cu nesaţ aerul în piept, mi-am dat seama că de aici începea altă viaţă. Eram la sfîrşitul unei călătorii fabuloase şi acum începea alta, nu ştiam nici cît are să fie de minunată, nici ce tragic avea să se sfîrşească.

– Domnule comandor, am spus, haide să coborîm jos, la apă, să vedem ce ştie Limanul să povestească!

*

* *

Şi într-adevăr, viaţa care a început a fost minunată.

Îmi amintesc de nişte zile calme şi senine, cu cerul înalt şi albastru, care făceau de nerecunoscut acest colţ de pămînt, unde pătimisem o toamnă şi o iarnă îngrozitoare. Copacii înverzeau repede, prin curţi, pe străzi, pe malul apei şi oraşul, înconjurat de caişi înfloriţi căpăta culori ireale. După multe luni petrecute în case sau în cîrciumi, oamenii veneau acum să se plimbe pe malul Limanului; erau aceiaşi oameni pe care îi cunoşteam prea bine, dar vederea lor nu-mi amintea întîmplările de peste iarnă. Şi chiar oamenii păreau acum alţii, fiindcă lepădaseră hainele lor mohorîte, îmbibate cu fum de tutun şi cu mirosuri stătute. Fetele, în locul paltoanelor negre îmbrăcau rochii subţiri, înflorate, care le schimbau înfăţişarea, cum schimbau caişii înfăţişarea oraşului. Sub cîrpa subţire lipită de trup, picioarele lor păreau mai puţin groase, păreau că se alungesc, iar sînii se rotunjeau, învioraţi de venirea primăverii.

Dimineaţa, după ce vedeam cum merge lucrul la uzină, porneam în sus, pe malul Limanului, în lungul străzilor locuite de pescari, cu năvoadele întinse la uscat pe garduri, treceam de cherhana şi mă pomeneam în pădurea scundă de trestii şi stuf, pe unde venea primăvara, verde şi umedă. Mă aşezam pe cîte o buturugă putredă, lîngă ţărm şi priveam apa în care sticlea soarele, pînă îmi lăcrămau ochii. O sumă de gîze se trezeau şi scoteau ochii la lumină din pămîntul jilav. Mai departe, în smîrcuri se auzeau buhaii de baltă mugind, atît de gros şi de pătrunzător, încît te minunai că o gînganie cît o nucă, poate avea atîta glas. În sălcii păsările îşi începeau şi ele ciripitul, iar pe

Liman, în acest golf ferit de vînt veneau să se încălzească la soare stoluri de raţe sălbatice. Se lăsau pe apă ca nişte hidroavioane pîntecoase, apoi, în aşteptarea vreunuia din vînătorii nedibaci ai oraşului, ridicau o aripă, apoi alta şi se ciuguleau ud şi indecent, la subţioară.

În vremea aceea am cunoscut-o pe Iris, nu tot atît de pură ca numele ei, fata unui funcţionar bătrîn, puţin cam romantic, cu bune maniere anacronice.

Iris mă însoţea în plimbările pe malul apei, recitîndu-mi versuri cărora ştia să le dea intonaţia corectă. Nu cred că era frumoasă dar în alte locuri şi în alt timp ar fi putut să-mi încălzească un mic loc în suflet. Avea bucle mătăsoase, castanii, pe care le-am mîngîiat adesea cu tandreţe, ochi căprui, cam obosiţi şi nu tocmai expresivi, obrazul străveziu, foarte gingaş. Cam subţire, trupul ei, cu oase mici, ascundea sub pielea netedă şi moale un tremur care, fără să ajungă la dezlănţuire era foarte feminin.

Îmi vorbea cu aceeaşi uşurinţă despre treburile casei, mama ei murise demult, ca şi despre cărţile citite, şi tot atît de uşor se răsturna în bălării, unde îi găseam pe sub rochie pielea curată şi răcoroasă.

M-am gîndit adesea cu melancolie la această bună camaradă care a ştiut să nu mă stînjenească niciodată şi căreia i s-ar fi cuvenit măcar una din bătăile inimii mele. Dar atunci s-a întîmplat ca ea să plece. Şi-mi vine un rîs trist pe faţă gîndindu-mă că viaţa mea a luat o altă cale şi una atît de dramatică nu datorită unui oracol malefic, ci poate doar acestei plecări întîmplătoare.

În sufletul meu era loc pentru o patimă; cum blînda şi dulcea Iris n-a apucat să-l ocupe, l-a ocupat Limanul, apoi Marea şi Nadia...

Într-o zi, stăteam pe verandă, cu ochii spre sud, acolo unde Limanul se varsă în mare şi insula Carolina se vede ca un fir de

nor la orizont.

Comandorul era alături, în jilţ, acoperit, ca totdeauna, cu mantaua lui mare pe genunchi. De cîteva minute tăcusem şi, sub lumina alb-verzuie a amiezii de primăvară, priveam departe.

– Ce este dincolo? am întrebat, arătîndu-i fîşia de pămînt de la orizont.

– Marea.

– Nu ştiu de ce, am adăugat, peisajul neclar de la orizont, îmbinarea cerului cu pămîntul şi cu apa nu par de pe latitudinea noastră. Acolo parcă începe altă lume...

Şi iarăşi am tăcut o bucată de vreme. Jos, o barcă pescărească aluneca pe lîngă ţărm, cu pînza ei triunghiulară umflată de vînt.

– Oare un pescar ar vrea să mă ia şi pe mine pînă la mare? am întrebat.

– Poţi să te duci cu trenul, răspunse liniştit comandorul. Pleacă în fiecare dimineaţă un automotor.

Dacă Iris ar fi rămas! Dacă aş fi plecat cu automotorul!... Iată ce întîmplări ne pot schimba viaţa!...

– Nu! am spus. Aş vrea să mă duc cu o barcă.

Dar nu ştiu cît de clară era atunci această dorinţă şi ce chemări tainice o determinau.

Comandorul tăcu un timp, apoi se întoarse încet şi mă privi atent.

– M-am gîndit la ceva, spuse. Cît crezi că ai să mai rămîi aici?

– Treizeci–patruzeci de zile. Sper că la începutul lui iunie să pot preda lucrarea. Ne-a făcut ridicoli un motor de patru sute de cai.

– Atunci, am să pun cuterul meu pe apă şi o să mergem împreună.

L-am privit întrebător, nu ştiam ce este un cuter.

Mai tîrziu, cînd mînuiam singur pinzele iahtului pe mare şi uitasem de cît timp eram marinar, ignoranţa mea iniţială mă făcea

să zîmbesc, îmi aminteam că începusem de la cea mai deplină necunoaştere. Comandorul îmi explică:

– Este un mic iaht cu pînze. Dacă vrei, mergem după masă să-l vedem. O să avem de făcut ceva reparaţii; te va distra.

Iahtul comandorului, de care se lega amintirea dramatică a fugii lui de la Sevastopol, în noaptea revoluţiei, stătea de mulţi ani tras pe uscat, în port. Am înţeles, din melancolia cu care venea acolo, că renunţase la el. Ne-am apucat însă de reparaţii şi a fost pentru amîndoi o plăcere. Lucram singuri, fără ajutoare, curăţind cu raşcheta vopseaua veche, înlocuind scîndurile putrezite, înfundînd golul dintre ele cu cîlţi răsuciţi, chituind pe deasupra şi netezind, cu glaspapir, ca bordul să rămînă neted. Cel puţin unele din aceste reparaţii nu poate să le facă bine decît un om de meserie; comandorul avea o pricepere şi o îndemînare depline.

– De aici începe matelotajul, spunea el, cu voie bună. Dar nu-i o treabă pentru cei care se tem să-şi bătătorească mîinile.

Aşa am făcut o foarte apropiată şi strînsă cunoştinţă cu această corăbioară, cum îi spun ca să ocolesc denumirea adevărată, iaht, cam preţioasă. Ea avea să însemne atît de mult în viaţa mea, amintindu-mi atîtea întîmplări frumoase şi tragice. Cercetînd-o palmă cu palmă, am aflat toate detaliile construcţiei ei; încetul cu încetul mi-am însuşit limbajul marinăresc şi atunci am înţeles cît trebuie să i se pară de ciudat un alt limbaj, unui marinar. Atîţi termeni întîlniţi prin cărţi, luau acum formă concretă şi de multe ori alta decît aceea pe care mi-o închipuisem din descrieri.

– Noi, marinarii, sîntem o lume, şi cei de la uscat alta, spunea comandorul. Cei care nu se apropie de noi cu sinceritate, cine nu trăieşte viaţa noastră, nu ne poate nici cunoaşte, nici înţelege. Despre noi se scriu o mulţime de cărţi, dar nici una nu-i convingătoare, decît dacă autorul ei a fost marinar.

"Corabia" comandorului nu măsura mai mult de nouă metri lungime şi în apă intra numai un metru, dar putea să înfrunte

orice vreme pe mare, ceea ce am văzut eu însumi. La mijloc avea o cabină, lungă de doi metri, ai cărei pereţi se ridicau cîteva palme deasupra punţii, formînd un dreptunghi acoperit, căruia constructorii îi spun *roof* (noi citim ruf). Înăuntru lumina intra prin patru hublouri, ferestre mici, rotunde, în ramă de alamă, aflate în pereţii rufului, cîte două într-un bord şi în altul. O altă cabină, mai mică, la prova, folosea ca magazie pentru parîme şi pînze. La pupa, în spatele rufului, era bara cîrmei şi cockpitul, locul de unde se manevra vasul, aflat cu jumătate de metru mai jos decît puntea, dar deasupra liniei de plutire, aşa că valurile care trec peste bord, să se poată scurge în mare printr-o simplă tubulatură.

– Alte iahturi, îmi spunea comandorul, au pereţii cabinei în tăblii de palisandru, iar puntea de mahon. Dar acelea sînt pentru marinari mai bogaţi.

Al nostru – am început să-l numesc aşa, mai tîrziu urma să fie al meu, pentru scurt timp, iar la urmă al nimănui – avea puntea de stejar înnegrit de vreme, iar pereţii cabinei de brad vopsit în alb, ca şi bordajul.

Se apropia ziua cînd trebuia să-l dăm la apă.

– Cum îl botezăm? întrebă într-o dimineaţă comandorul.

– Dar are un nume!

În lădiţa cu scule erau cele patrusprezece litere de bronz, pe care le desprinsesem de la prova, cînd vopsisem bordajul. Sub vopseaua albă, urmele lor se mai vedeau, de o parte şi de alta a etravei: "Ludmila".

Comandorul nu răspunse.

– Nu-i lăsăm numele vechi? am întrebat, şi numaidecît mi-a venit în minte chipul fetei din rama de pe dulap, al Ludmilei, înecată la Sevastopol.

Comandorul care strîngea un şurub la pana cîrmei, se ridică şi îşi şterse fruntea de sudoare. Acum avea un pic de sînge în obraji.

Ar fi trebuit să înţeleg din prima clipă de ce trebuia schimbat numele; fiindcă era al unei fiinţe moarte. Comandorul se aplecă, scoase literele din lădiţă şi le alese, două cîte două, pentru un bord şi pentru celălalt.

– Să vedem cum are să-l boteze soarta, spuse, cu un zîmbet împăcat.

Şi luă literele, una după alta, ca să le prindă în holţşuruburi, în bord, la prova, acolo unde fusese numele vechi. Cei care mai tîrziu căutau un sens, şi uneori izbuteau chiar să găsească unul, absurd, acestui nume inexplicabil, inexistent în nici un dicţionar sau enciclopedie, n-aveau de unde şti cum se născuse el. Comandorul scoase pe M apoi pe I, apoi pe L, destrămînd cu bună ştiinţă, zîmbind puţin crispat, numele Ludmilei. Şi, din întîmplare, corabia se numi de atunci înainte "Miladul", aşa cum fu înregistrată şi lacăpitănia portului. Era un nume căruia numai noi îi ştiam înţelesul, dar niciodată n-am vorbit despre el. Şi sub literele de bronz, înşurubate în această ordine ciudată, urmele celuilalt nume niciodată nu s-au şters. Ele mi-au amintit într-una, uneori devenind obsesie, chipul frumos, cu ochii miraţi şi cu părul dat pe spate, al nefericitei Ludmila Maximov.

La sfîrşitul lui mai, într-una din zilele însorite care anunţau statornicirea verii pe Liman, "Miladul" fu pus pe apă. Plutind, părea neînsemnat de mic; valurile îl săltau, ca pe o coajă de bostan, chinuindu-l fără milă în ancoră. L-am lăsat două zile să i se umfle bordajul, apoi, după ce ne-am încredinţat că nu ia apă pe nicăieri, l-am tras la chei să-i punem catargul, şi velele, să-l "armăm", cum spunea. cu oarecare ceremonie, comandorul.

Catargul era din lemn de pin, lustruit, lung de apropape doisprezece metri; mă aşteptam că, odată fixat în punte, corăbioara îşi va pierde echilibrul; dar cînd am văzut că se legăna pe valuri cu mişcări cumpănite, am înţeles că în corpul ei înfundat în apă ascunde o putere mult mai mare decît ar fi putut să se bănuiască.

În timp ce lucram, învăţînd cu tragere de inimă îndatoririle celui din urmă matelot, comandorul îmi explica rostul fiecărei părţi a micii lui corăbii.

– Catargul nu foloseşte atît pentru ridicat pavoazul în zile de sărbătoare, spunea, încercînd să glumească, ci mai ales pentru a susţine pînzele; ai să vezi îndată. El se consolidează deasupra punţii cu cabluri de oţel, prinse în patru direcţii: cel din faţă este *straiul*, cele din părţi *sarturile*, iar cea dinspre pupa, *pataraţina*. Acest fel de vas, cu un singur catarg, e ceea ce se cheamă un "cuter". Al nostru este cel mai simplu model; l-am ales aşa, ca să poată fi manevrat de un singur om, pe orice vreme.

"Miladul" avea numai două vele, amîndouă triunghiulare: un *foc*, în faţa catargului, care se ridica pe strai şi o *randă* în spate.

– Parîmele care folosesc la ridicarea velelor, îmi explica mai departe comandorul, în timp ce continuam treaba, sînt botezate *fungi*; ele se petrec prin scripeţi, în limba noastră *palancuri*, fixaţi în vîrful catargului. După ce velele se ridică, fungile se leagă strîns pe *tacheţii* de la bază.

Mă familiarizasem astfel cu numele ultimelor părţi ale corabiei. (Îi spun cînd corabie, cînd corăbioară, după cum pică mai bine în frază). Vergeaua orizontală de lemn, articulată pe catarg, putîndu-se mişca dintr-un bord în altul, pe care se fixa baza randei, era *ghiul*; *şcote* erau parîmele legate la colţurile de jos ale velelor, ca să le poţi manevra. Bara cîrmei, avea alt nume: *eche*; intrarea în cabină, acoperită să nu poată intra înăuntru valurile sau ploaia se numea *tambuchi*; apa care pătrundea totuşi înăuntru se scurgea, prin canalizări făcute anume, într-un locaş, pe fundul navei, *santină*, de unde putea fi dată afară cu o pompă de mînă, aşezată la intrarea cabinei. Şi, în sfîrşit, tot ce se ridica deasupra punţii, de la baza catargului pînă în vîrful lui, sarturile, scripeţii, fungile, toată mulţimea de cabluri şi parîme, tot ce folosea la întinderea şi manevrarea veleturii, se numea *greement*, partea care dă viaţă unei corăbii.

Curînd toate aceste numiri au început să trăiască; am văzut vela ridicată pe catarg, în bătaia vîntului, am văzut şcotele întinzîndu-se, şi corabia aplecîndu-se suplu pe un bord, ca o pasăre care desface deasupra apei aripa ei mare, am auzit sarturile troznind şi scripeţii scîrţîind muzical, ca un ţîrîit de greier. Dar sunetul cel mai vorbitor, mai caracteristic şi mai obsedant pe un vas cu vele, care navighează în linişte, netulburat de trepidaţia motorului, era foşnetul ritmic al etravei tăind valurile.

Ieşeam din port în zilele frumoase, cu vîntul potolit. Comandorul stătea la cîrmă, puţin friguros, în mantaua lui neagră, cu gulerul ridicat, pe care nu îndrăznea încă să o lepede, deşi venise vara. Conducea calm, cu mişcări încete, elegante. Manevrînd şcotele şi cîrma, mîinile lui albe păreau mîinile unei dansatoare, schiţînd un joc ritmic şi armonios. Apoi alegea o direcţie, în sus, spre gura Nistrului, sau spre mare şi mergeam mult timp aşa, fără nici o vorbă, ascultînd murmurul valurilor şi şuieratul vîntului în sarturi. Atunci în ochii lui se aprindea o lumină ciudată, ca şi cînd peste orizontul nostru mărginit de stuf, vedea un alt orizont, mai îndepărtat, sub alte constelaţii; nările subţiri, străvezii, i se lărgeau, palpitînd, şi el trăgea cu nesaţ în pieptul obosit, aerul umed cu miros de salcie verde.

Începusem să prind taina alunecării pe apă; vîntul devenea al treilea tovarăş în plimbările noastre; el căpăta acum formă consistentă, începeam să-l simt, să-l cunosc, şi mai ales să-l înţeleg. Îl simţeam venind, de departe, după înfiorarea apei. Dimineaţa, cînd mă sculam şi deschideam fereastra, nu mai priveam întîi cerul, ca altădată, ci frunzele copacilor, ca să văd în tremurul lor ce face vîntul. Îl vedeam în pavilionul care fîlfîia peste garduri în curţile şcolilor, pe stîlpi înalţi, şi tricolorul devenea acum pentru mine un alt fel de simbol. Vîntul se vedea pretutindeni, în praful de pe uliţi, în fumul din hornuri, în rufele întinse pe frînghii. Cînd mă apropiam de port, îl simţeam rece pe obraz şi-l auzeam în antena postului de radio al marinei, pe care veşnic o făcea să se tînguiască. Atunci am început să simt goliciunea zilelor calme, fără vînt, cînd copacii dormeau

prin curţi, pavilioanele atîrnau pe stîlpi, praful stîrnit de roţile trăsurilor sau al căruţelor plutea nemişcat deasupra uliţei, iar Limanul părea mort sub lumina albă a soarelui. În zilele acelea îmi făceam de lucru, plictisit, pe la uzină, unde se monta, în sfîrşit, generatorul, apoi mă duceam la comandor. Îl găseam în jilţ, pe terasă. Aduceam un atlas, din casă, îl deschideam pe genunchi şi, tăcut, reluam pe hartă vechile călătorii visate.

Despre Ludmila n-am mai vorbit niciodată, dar în orele noastre de singurătate, pe apă, am simţit că e prezentă totdeauna între noi, ca adierea vîntului. Atunci, îmi aminteam că numele ei tot nu fusese şters de pe această mică navă care, după cum înţelesesem, îi aparţinuse. Intram în cabina scundă, unde mirosul de vopsea proaspătă stăruia, încercînd să şterg amintirea ei. Aş fi vrut să-l întreb pe comandor cum fusese orînduită cabina, acum goală, ce obiecte avusese ea în acest mic domeniu plutitor; dar n-am îndrăznit să-l întreb niciodată. Am încercat să cobor chipul ei blînd din fotografie, să-i găsesc locul aici, şi uneori l-am şi văzut, neclar, alunecînd pe pereţii albi. Atunci simţeam o stare ciudată, voluptatea unei intimităţi secrete; o vedeam zîmbindu-mi, de după văluri şi întinzîndu-mi o mînă frumoasă, bronzată de vîntul mării. Pe urmă îmi aminteam că azi ar fi fost o femeie, aproape de-o vîrstă cu mine dar n-am putut niciodată să mi-o închipui ca pe o fiinţă matură, şi de atunci, chipul din fotografie a devenit şi mai puţin clar, nenumărate ecrane s-au interpus între noi, estompînd-o. Ea a rămas întotdeauna aici, gata parcă să devină reală.

Mai tîrziu, cînd ieşeam singur în larg, prezenţa ei căpăta alt înţeles, mi se părea că ne leagă o intimitate şi gîndul se accentua atît, încît uneori îmi simţeam obrajii arzînd. Atunci mă simţeam vinovat şi mă temeam să nu afle tatăl ei. Umbra Ludmilei se ridica de pe puntea din faţă, ca şi cînd ar fi ieşit din valuri, aluneca pe lîngă catarg şi se topea pe pînzele albe. Nu izbuteam s-o văd, cu obrazul ei ars de soare, cu părul dat pe spate, fluturat de vînt, cu braţele rotunde şi cu picioarele lungi, de înotătoare, dar o simţeam

atît de aproape, încît uneori foşnetul unui val spart în etravă mi se părea că îl face rochia ei. Ea se apleca spre mine, privindu-mă uimită, neînţelegînd ce caut aici. Aş fi vrut să-i vorbesc, să-i spun un cuvînt tandru, dar ştiam că nu mi-ar înţelege limba. Odată, într-un amurg călduţ, cînd toropeam la cîrmă, cu ochii pierduţi în gol, m-am pomenit şoptind:

– Draga mea Ludmila!

Atunci am tresărit, neliniştit şi ruşinat. Dar Ludmila a continuat să fie prezentă pe corabia ei, între mine şi comandor, aşa cum era prezent şi vîntul, fără să-l vedem.

*

* *

Eram un matelot ascultător şi harnic; nu mă dădeam în lături de la nici o treabă, nici chiar de la acelea care s-ar fi putut socoti plictisitoare. Am învăţat să arunc apă, cu ghiordelul, în fiecare dimineaţă, pe punte, ca să n-o dogească soarele şi veneam să-mi fac datoria, chiar dacă aveam altă treabă. Am învăţat să croiesc velele şi să le cos, să *matisesc* o parîmă ruptă, îmbinînd cu îndemînare firele celor două capete aşa fel ca înăditura să nu se mai cunoască; am învăţat să mă urc fără frică în vîrful catargului, ca să petrec prin scripeţi o fungă nouă sau ca să văd în zare dacă vine vîntul. Şi toate tainele acestei meserii s-au destrămat, de la sine, încetul cu încetul. Peste un timp mă mişcam atît de firesc pe puntea îngustă încît mi se părea că m-am născut aici, din nişte părinţi rătăcitori pe apă.

Comandorul îmi încredinţase manevrele corabiei şi niciodată n-a trebuit să mi le mai ia din mînă.

Jumătatea lui iunie ne-a găsit pe apă, brăzdînd Limanul în toate sensurile. În timp ce ţineam cîrma, el se întindea la

soare, pe puntea din spate, învelindu-şi picioarele cu mantaua şi continua să-mi explice taine, pe care gîndul meu le depăşise. Ascultîndu-l şi îndeplinindu-i comenzile, m-am pomenit făcînd mişcările mecanic, urmărind cu mîinile sensibile pe şcote şi pe cîrmă fiecare schimbare a vîntului, luînd din forţa lui tot ce se putea lua, nelăsînd să scape nefolosită nici o şuviţă, strunindu-l, cum un călăreţ îşi struneşte calul în frîu.

Soarele se ridica la zenit, răspîndind peste apă lumina arzătoare a amiezii, sau se apleca, roşiatic, peste sălciile de la capul Limanului. Vîntul bătea, uneori de la Nistru, aducînd miros de stuf verde, alteori de la mare, mirosind a iod şi algă putrezită. Dimineaţa sau seara, pe apă era totdeauna aceeaşi răcoare umedă, ca într-o baie cu aburi reci, şi comandorul se învelea îngrijorat, cu mantaua lui groasă. Aceste lungi exerciţii, în care el îşi punea întreaga pasiune de fost corăbier, îl oboseau. Sub ochii lui cearcănele se adînceau, privirea îi devenea sticloasă, şi sîngele îi fugea din obraz. Atunci ne îndreptam spre port, unde adesea ajungeam o dată cu amurgul.

Respirînd greu, aproape sfîrşit, comandorul mai găsea o dată prilejul să mă înveţe cîte ceva:

– Nu acostezi niciodată, decît cu vîntul în faţă, fiindcă altfel, te loveşti de chei. Dacă debarcaderul nu este orientat convenabil, întorci prova în vînt, arunci ancora şi apoi *filezi* parîma pînă ce pupa ajunge la mal.

Urcam încet strada, spre oraşul peste care se lăsa întunericul, adesea fără să scoatem un cuvînt. Îmi era atunci o milă dureroasă de omul acesta, bolnav şi singur, care îşi tîra viaţa, ca o corabie cu catargele rupte. Dar îndată ce îl lăsam la poarta casei lui posomorîte, toate umbrele din suflet mi se destrămau şi mă revedeam pe Liman, manevrînd pînzele după vînt, legănat de valuri, fermecat de murmurul lor. Mă lăsam stăpînit de această patimă sublimă, dăruindu-mă ei cu tot sufletul, cum peste iarnă mă dăruisem unei patimi dezonorante.

E plină de farmec amintirea zilelor cînd comandorul îmi îngăduise să ies singur în larg. Erau amieze călduţe, molcome, cînd pe Liman vîntul sufla leneş, căutînd nehotărît în ce parte să-şi schimbe drumul, sau erau dimineţi reci, învelite într-o pîclă umedă. Dar mai frumoase mi se păreau serile, înaintea apusului, cînd Limanul respira obosit, ca o vietate trudită care se întinde să doarmă.

Atunci, cînd ieşeam în larg, clopotele Soborului sunau pravoslavnic şi răspîndeau peste apă muzica lor profundă, de aramă. Era ceva solemn în glasul grav al clopotelor. Vedeam, din depărtare, linia cenuşie, crenelată, a Cetăţii încă neruinate, proiectîndu-se pe cerul violet în amurg. Jos, în port, marinarii se adunau în careu pentru coborîrea pavilionului. În vîrful catargului de pe chei tricolorul flutura uşor, bătut de vînt... Caporalul de cart sufla în siflie; era un sunet subţire, pătrunzător, care se întipărea adînc în ureche. Oamenii prezentau arma şi pavilionul cobora încet pe stîlp. Pe malul celălalt, la Ovidiopol se aprindeau luminile, sclipind, atît de multe şi de îndepărtate că nu păreau reale...

Şi în timp ce clopotele continuau să-şi răspîndească peste apa liniştită sunetele lor armonioase, ca nişte acorduri de orgă, mă gîndeam că în oraş sînt oameni care acum, în clipa amurgului, îngenunche în faţa peretelui dinspre răsărit, acoperit cu icoane, şi se închină. Îi vedeam, puţin cam încruntaţi, cam negri la faţă, ducînd degetele bătătorite la frunte şi ţinîndu-le îndelung. În numele Tatălui!... Uneori nu au pîine, alteori le e femeia bolnavă, sau e năvodul rupt. Ei se închină rar, tot atît de rar şi de grav cum bat clopotele mari ale Soborului... În numele Tatălui şi al Fiului!... Alteori le e capul plin de rachiu; ei se închină gînditori, lent, apăsat, dînd lui Dumnezeu tot ceea ce i se cuvine...

În serile acelea calme, rămîneam în larg pînă se întuneca. Legam velele, fixam cîrma şi mă culcam pe punte, rezemîndu-mi capul pe parîmele cu miros aspru de catran. "Miladul" naviga

singur, cuminte, în penumbră. Etrava tăia apa domol şi valurile ridicau un murmur mic, fermecător, ca un cîntec de sirenă...

După un timp clopotele conteneau şi peste oraş se lăsa tăcerea. Atunci ştiam că din mahalalele colbuite, din casele strîmbe şi murdare, o lume amestecată se revărsa în întuneric, adulmecînd patimile ieftine ale nopţii: dragostea şi beţia; în beciuri luminate cu opaiţe, unde vinul se vinde nu doar cu douăzeci de lei ocaua, ci şi cu zece, şi chiar mai ieftin; pe maidane, în bălării, în fundul carierelor de nisip, unde fetele îşi dezgolesc ritual coapsele, urmărind răsăritul stelelor pe cerul albastru.

Mă gîndeam, înfiorat, că odată căzusem în această viaţă, trăgînd în plămîni, cu o pornire nestăpînită, toate izurile ei. Dar poate acel timp fusese un purgatoriu, înainte de a intra în împărăţia de astăzi a seninătăţii.

Uneori vîntul trimitea cîte o rafală, făcînd velele să fluture, neliniştit. Fîşîitul aspru al pînzei se unea cu murmurul valurilor şi atunci tot farmecul vieţii noi şi curate se contopea cu această simfonie cunoscută numai de mine.

Îmi veneau uneori în minte chipuri şi întîmplări de peste iarnă dar se topeau repede, o cămaşă fermecată mă apăra de atingeri impure. Vedeam fotografia Şurei, în colţul oglinzii, aşa cum a rămas pînă cînd m-am mutat de acolo. Îl auzeam pe Nagavişka, Pantera Neagră, căinînd-o: "Ei, Şură, Şură! Acu ţi-a plecat lăcătinientul..."

Apoi venea acel lung cortegiu de fete necăjite şi scorţoase, ca să bată la geam. "Dumneata eşti Şura?". "Nu, eu sînt Vera. Şura esti altă fată. Ai făcut dumniata cănăştinţă cu ea?"

Dar cine poate să le ţină minte numele? Vera, Mura, Jenea, Mania, Olea, Mila, Tania... Nu sînt toate la fel, cu picioarele cam scurte şi cam groase, în pantofi cu tocul scîlciat? Nu au toate acelaşi palton negru şi aceeaşi bască albă, trasă pe ochi? Şi nu vorbesc la fel, dulce şi plîngător: "Nu iesti radio? Nici patifon? Nici cănfieti?... Haide, atunci spunie diespre Bucureşti..."

Şi deodată, pe pînza albă, deasupra acestui cortegiu cenuşiu, apărea pentru o clipă chipul Ludmilei. Părul ei dat pe spate flutura mătăsos în vînt, apoi totul aluneca şi cădea în apă. Dar duhul fetei rămînea cu mine. O simţeam, lipită de catarg, privindu-mă întrebător, neînţelegînd ce caut pe domeniul ei. Atunci mă ridicam într-un cot, silindu-mă, obsedat, să-i mai desluşesc o dată în umbră, chipul de înger. Şi în timp ce corabia ei aluneca pe apă, cu pînzele albe, îi şopteam, în gînd, transfigurat: "Îţi mulţumesc, Ludmila, că amintirea ta e atît de pură!..."

Intram în port tîrziu, după ce apele se înnegreau. Cînd aruncam ancora, începuse de pe atunci să mi se pară că o rup din suflet. Lăsam pînzele încet, gînditor, şi le înfăşuram pe ghiu cu gesturi mîngîietoare, de rămas bun. Comandorul mă aştepta pe mal, stînd pe o bancă, ascuns în mantaua lui groasă, şi tuşea încet, apăsîndu-şi palma pe piept, parcă îşi dădea silinţa să nu tulbure murmurul valurilor.

Apoi plecam împreună cu paşii rari. De sus, mai priveam o dată, Limanul. Spre sud, farul de la Bugaz clipea alene, făcîndu-mi semne largi, cu braţele lui de lumină. Jos, în port, "Miladul", cu pînzele strînse, părea o pasăre tristă, rătăcită.

*

* *

De la sfîrşitul lui mai, de cînd începusem să fac baie în Liman, Nagavişka găsea rar prilejul să-mi spună ce se mai întîmplă în oraş, şi aşa mă simţeam şi mai izolat de lume. Acum oamenii pe care-i întîlneam mi se păreau din ce în ce mai străini. Singurii cunoscuţi erau lucrătorii de la uzină, şi comandorul Maximov. Pe la birou nu mai treceam niciodată. Nu ştiam nimic de Ronsky,

nici de ceilalţi. Se instala tabloul electric; peste cîteva zile totul avea să fie gata, dar îmi era indiferent, nu mă privea pe mine.

Îmi continuam drumurile obişnuite, între uzină, port şi casa lui Maximov, care era la cîţiva paşi de a mea. În zilele de lucru, portul rămînea părăsit; grănicerul patrula pe chei, cu paşii leneşi, înmuiaţi de soare, cu puşca atîrnînd strîmb de curea. Cîte cinci–şase oameni pe zi veneau să se urce în vaporaşul alb care îşi făceą regulat şi aproape zadarnic drumurile, întîi spre gura Nistrului, unde sînt cîteva aşezări de pescari, apoi în jos, la Bugaz. Îndată ce aceşti călători plecau, portul rămînea iarăşi pustiu.

Duminica însă, o mulţime de tîrgoveţi se strîngeau să prindă peşte, cu undiţa. Se aşezau jos pe chei, cu picioarele atîrnînd deasupra apei, unul lîngă altul, cu umerii lipiţi, îndurînd ceasuri întregi sub soarele dogorîtor, unul căldura celuilalt. Cum stăteau aşa, aduşi de umeri, cu undiţele în mînă, atenţi şi nemişcaţi, suferind muţi arşiţa, păreau că ispăşesc o pedeapsă, sau că împlinesc un ritual necruţător.

Prea rar prindea cîte unul din ei un peşte, care se zbătea în undiţă, cu solzii lucind în soare. Ei continuau însă să aştepte, de dimineaţă pînă după amiază, cînd îi răpunea foamea şi căldura. Atunci îşi luau în mînă găleata în care înotau cîţiva morunaşi speriaţi, îşi strîngeau undiţele la subţioară, îşi trăgeau pălăria pe ochi, să se ferească de lumina prea puternică, şi plecaŭ, cu paşii tîrşiţi, spre mahalalele oraşului.

Mai sus, aproape de Cetate, veneau alţi tîrgoveţi, să facă baie, bărbaţi şi femei, în costume largi şi urîte, de aţă. Nu stăteau niciodată să-i ardă soarele. Îndată ce se săţurau de răcoarea apei, îşi luau îmbrăcămintea în spinare şi se trăgeau la umbră, sub sălcii, unde ciocneau cîte un păhărel de vin, ori plecau şi se ascundeau în case întunecoase. Pielea lor rămînea toată vara albă, ca a bolnavilor ieşiţi din spitale. Erau însă bucuroşi că soarele dă căldură de ajuns, că încălzeşte apa şi face să se coacă holdele.

Dincolo de Cetate, înspre cherhana, o puzderie de bărcuţe, de cele mai felurite forme, vopsite în toate culorile, brăzdau apa

de dimineaţă pînă seara. Acolo, pe malul golfului, trăiau vreo trei–patru lemnari care ştiau să facă, pe bani puţini, asemenea bărcuţe. Feciorii negustorilor şi ai celor cu dare de mînă aveau fiecare una. Cei mai săraci, una la trei–patru, în tovărăşie; o foloseau cu schimbul. Iar cei care nu puteau nici măcar atît, cumpărau scîndură proastă şi o lucrau singuri, cu fierăstrăul şi cu tesla, mai rar şi cu rîndeaua. Bărcile făcute aşa, cu fundul plat, ca nişte troace, alunecau greu pe apă şi stăpînii lor trebuiau să tragă un ceas la rame, ca să străbată tot golful, pînă la Ceair, unde se duceau toţi de obicei.

Acolo, printre sălcii şi stuf, se vedea o căsuţă scundă, cu pereţii văruiţi albastru şi cu două ochiuleţe negre de fereastră. Unul, Pavel, pescar fără noroc, gîndise că ar fi mai bine să se facă negustor. Aşa că, vînzîndu-şi năvoadele şi barca, cumpărase două poloboace cu vin şi le vîrîse în căsuţa albastră. În bătătura mărginită de trestii, la umbra sălciilor pline de freamăt verde, făcuse mese înguste şi bănci, pe pari înfipţi în pămînt. Apoi adusese din piaţă vreo douăzeci de pahare cu buza groasă, vreo zece carafe şi cîţeva farfurii, ca să aibă în ce da muşteriilor chefal sărat, cu oţet.

Vinul lui Pavel era mai prost decît cel din tîrg; un fel de borş tulbure, care parcă nu se trăgea din viţa de vie, ci din pătlăgele roşii. Dar tinerilor le plăcea să străbată golful, cu bărcile greoaie, ca să bea un clondir sau două la umbra sălciilor.

Cîteodată, venind din sus, mă încrucişam cu această flotilă multicoloră, pe lîngă care, vîntul umflînd velele din plin, mă ducea repede. Vreo cîţiva aveau pînze, croite la voia întîmplării, întinse strîmb pe catarge scunde, dar uneori căpătau ceva viaţă, se aplecau icnind peste valuri şi atunci păreau nişte fluturi greoi căzuţi în apă, zbătîndu-se să-si reia zborul.

Cîteodată furtuna îi prindea la Ceair. Cunoşteam răbufnirile mînioase ale Limanului, care ridicau de pe fundul lui de mîl, valuri scurte şi îndesate, mai primejdioase uneori decît pe mare. Atunci tinerii navigatori, puţin ameţiţi de băutură,

trăgeau bărcile pe uscat, şi dacă furtuna se prelungea mai mult decît pînă spre seară, le luau pe umeri, ca pe nişte năsălii, şi se întorceau acasă ocolind golful pe uscat. Nu-i ardea nimănui să rîdă de ei, toată lumea ştia ce este Limanul în stare. Nici pescarii bătrîni, care aveau altfel de bărci şi altă îndemînare, nu îndrăzneau să iasă în larg pe asemenea vreme.

După ce furtuna se liniştea, a doua zi, cu valurile încă tulburi, băieţii porneau iarăşi pe apă, de data asta spre locuri mai îndepărtate, spre satele dinspre gura Nistrului. Pe fundul bărcilor îngrămădeau coşuri cu mîncare şi sticle cu vin, care se cloceau încet, sub bătaia soarelui. Pe drum puneau patefoanele să cînte, cîntece aduse cine ştie de unde, care nu se potriveau deloc cu malul pustiu, acoperit cu stuf şi lipsit de orice viaţă. Echipajele se opreau undeva, la umbră şi coborau pe uscat, să petreacă, aşa cum debarcau odinioară piraţii, pe vreo insulă nelocuită, să-şi împartă prada. Cînd cădea seara, soseau şi ei la marginea oraşului, beţi şi osteniţi, şi după ce-şi priponeau bărcile la ţărm, porneau cîntînd spre casele lor, pe uliţele tăcute.

De mult nu mai ştiam ce se întîmplă cu cealaltă lume din oraş. Uneori, seara, vîntul aducea în lungul străzilor sunetele vesele ale muzicii militare, care cînta în grădina publică. Uitasem unde era grădina, aşa cum îi uitasem pe toţi cei care se plimbau seara pe stradă. Un lucrător de la uzină îmi spusese că lumea nu mai petrece vara la Pancoff, fiindcă în beciul lui e prea mare năduf, ci la un restaurant facut de primărie, chiar între copacii din grădina publică. Nu mă interesa nici Pancoff, nici restaurantul nou.

Într-o după-amiază, coborînd în port, l-am găsit pe Nagavişka aşteptîndu-mă pe chei. Îmbrăcase un tricou vărgat, sub care se vedeau muşchii lui, de luptător, moleşiţi. Îşi făcea vînt, cu o şapcă marinărească, şi părea amărît.

– Ce e, Nagavişka?

Îşi lăsă umerii în jos, arătîndu-şi mai evident amărăciunea.

– Prost, căcoane!

– Dar ce-ai păţit? l-am întrebat, pregătindu-mă să sar pe puntea corăbioarei, pe care valurile o legănau uşor lîngă chei.

– Nu mai merge, căcoane! oftă Nagavişka. Vară ticăloasă ca asta n-am pomenit. Nu trebuie la nimeni casă, nu vine nimeni în javra asta de oraş. Nu cumpără nimeni nimic şi nu vinde. Adică, de vîndut, ar vinde ei mulţi, dar cui dracu să vîndă! Lui Nagavişka, Pantera Neagră, campion european? Şi ce dacă sînt campion? Îmi dă cineva să mănînc pentru asta?

– Măi Nagavişka, dacă-ţi merge rău, de ce eşti atît de gras?

– Asta-i grăsime, căcoane? se căină Nagavişka. Să dea Dumnezeu grăsimea asta la cel mai mare duşman al meu! Na, c-am ajuns să mă jur şi ovreieşte, numai să mă crezi! Nu vezi dumneata cum curge nădragul de pe mine? Ptiu, vară păcătoasă! Că astă iarnă am trăit şi eu pe lîngă dumneata!

Apoi, după o pauză, înclinînd capul într-o parte, şi privindu-mă cu un singur ochi, ca gîştele care se uită în soare:

– Da' de ce te-ai supărat dumneata pe noi, căcoane şi umbli toată ziua pe apă, parcă n-ar mai fi străzi în oraş?

– Ascultă Nagavişka, nu lungi vorba. Ce vrei de la mine?

– Căcoane, cînd ai venit dumneata la noi, ştii bine că m-ai găsit misit. Că doară eu ţi-am căutat casă şi acu n-ai să te plîngi că n-a fost casa bună. Pe urmă, căcoane, m-am făcut valet de şambr, şi dac-a fost nevoie m-am făcut şi băieş. Ba de două ori, cînd n-a venit strîmbu cela, bărbierul, cum fusese vorba, şi bărbier m-am făcut, că nu puteai dumneata căcoane, să pleci la plimbare, cu ţăpi pe obraz. Dacă m-ai fi trimis să-ţi aduc lapte de fată mare, lapte ţi-aduceam; ba ţi-aduceam şi fata pe deasupra, ca să nu crezi că te păcălesc. Căcoane, după cum se vede, de toate celea am făcut, numai doică şi marinar n-am fost. Doică, nici c-aş putea să mă fac vreodată, că iacă, în aşa mare minune nu cred, dar marinar, n-am încotro, şi mă fac.

Acum înţelegeam rostul şepcii şi al tricoului vărgat. Mi-a venit să rîd, fiindcă Nagavişka părea foarte nenorocit în noua lui îmbrăcăminte.

– Şi nu ţi-e teamă, Nagavişka?

Închise ochii şi strînse din fălci, ca să-şi arate starea de spirit.

– Ba îmi este, păi ce crezi dumneata!... Tare frică!...

După o clipă îşi reveni şi mă privi, nedumerit.

– Ia stai! De ce să-mi fie frică? Eu nu vreau să mă fac marinar pe apă, eu pe uscat vreau să fiu. Ce, săldaţii de jos, de la marină, umblă vreodată pe apă? Nu fac toată ziua instrucţie în praf, un-doi, un-doi, stînga-n pre', ca la reghiment?

Şi deveni deodată, hotărît:

– Căcoane, eu de aici nu mai plec! Cînd ai venit dumneata în tîrg, m-ai găsit samsar. Acuma sînt şomer, dacă ai auzit vorba asta. Şomer, adică golan! Iaca asta am ajuns, eu care l-am făcut de două ori dublu–Nelson pe Selim, la Constantinopol! Şi n-ar fi nimic, da nevasta mă lasă, că nu vrea să stea cu un golan... Şi tot n-ar fi nimic, da Leibu s-a urcat ieri în copac, şi-a alunecat, şi-a căzut; şi cînd a căzut, s-a prins nădragu în cracă, şi s-a sfîşiat... Leibu este băietul meu; nu te uita la nume, s-a întîmplat să fie naş-su jidov, şi i-a dat numele lui. Altfel, Leibu al meu îi rus, şi creştin; să-l vezi numai cum se-nchină, cînd simte că m-apropii cu bataia! Eu i-am spus: "Leibu să nu te mai urci în copac!" Dar crezi dumneata că ascultă vreodată? Acu, gata, a căzut, şi dacă a căzut, şi-a rupt nădragul, în cracă. Şi asta tot n-ar fi nimic, că un nădrag mai găsim noi undeva, da şi-a rupt şi osul; osul de la picior, şi-i băietul acu la spital... Şi asta încă n-ar fi nimic...

– Nagavişka, îţi pun piedică şi te arunc în apă!

– Vai de mine, numai una ca asta să nu faci, că nu poţi să mă mai scoţi; ca toporul mă dau la fund. Şi fratele, tot aşa s-a înecat... Şi bunicu, a căzut în gîrlă şi acolo a rămas... N-avem pe nimeni în neam cu noroc la apă.

– Spune, acu ce vrei?

– Căcoane, să mă pripăşesc şi eu pe lîngă dumneata. Cu corabia asta frumoasă şi mică nu pot să umblu, că-mi face rău înăuntru, la stomac. Am păţit-o odată, cînd m-au urcat pe vapor

şi m-au dus la Constantinopol. Ferească Dumnezeu, altă dată nu mă mai urc! Da îţi grijesc corabia, căcoane, ca pe o fimeie. Ca pe o fimeie fină, ai să mă vezi dumneata.

Aşa s-a pripăşit Nagavişka în port. Mare lucru n-a apucat să facă, de treburile de la bord mă ocupam singur. Odată l-am pus să cureţe santina şi după cîteva minute a ieşit din cabină, galben, cu ochii mari şi cu fruntea asudată, ţinîndu-se cu mîna de burtă. Simţea răul de mare, oricît de puţin s-ar fi legănat vasul. De atunci nu s-a mai încumetat să pună piciorul pe punte, dar nici nu şi-a socotit misiunea terminată. Îl găseam dimineaţa pe chei, aşteptîndu-mă statornic, ca să mă salute milităreşte. Purta întotdeauna costumul lui de marinar, pe care nu l-a mai lepădat pînă am plecat de acolo. În timp ce desfăceam vela de pe ghiu şi întindeam fungile, făcînd cu îndemînare, cu o singură mînă, noduri marinăreşti pe tacheţi, mă privea atent de pe chei, dîndu-mi să înţeleg că-l interesează treaba, ca s-o facă şi el odată. Din cînd în cînd, izbucnea, minunîndu-se:

– Vai de mine, vai de mine! Mult am umblat în lume şi multe am văzut! Da' dumneata mă dai gata! Iacă, dumneata pe toate le ştii!

Cînd mă întorceam din larg, îl găseam în acelaşi loc, pe chei, aşteptîndu-mă cu răbdare şi salutîndu-mă iarăşi, milităreşte, cît se poate de solemn.

– Căcoane, acu am văzut şi minunea asta! Să mergi cu vîntul, cum ai merge cu motorul! Aşa minune nu mi-a dat prin gînd.

Şi după o clipă, privindu-mă bănuitor, o bănuială care trebuia, fireşte, să devină măgulire:

– Da ia spune drept, n-ai dumneata un motor ascuns acolo, dedesubt? Că prea merge iute năzdrăvana asta de barcă! Şi în toate părţile se duce, nu-i pasă de unde vine vînt, din spate, sau din faţă.

– Ascultă, Panteră Neagră, nu umbla să mă faci dublu–Nelson pe mine, că eu nu sînt Selim! Ce mi te prosteşti aşa?! Bărcile pescarilor, cum merg? Ele nu au tot pînze?

Îşi lăsa capul în jos, nu că s-ar fi socotit prins cu şoalda, ci recunoscînd cît e de prost, atît de prost încît, vezi, nici nu s-a gîndit la pîrliţii de pescari. "Adevărat, adevărat", părea că spune, legănînd din cap, cu părere de rău pentru neghiobia lui. "Adevărat, parcă pescarii n-au tot pînze?" Pe urmă schimba vorba cu nevinovăţie, tot legănînd din cap:

– Vai de mama lor, bieţii pescari! Că toată viaţa numai pe apă umblă! Şi ce cîştigă? Tot de pămînt au parte!... Doi metri, nu mai mult.

Cîteodată mă întorceam împins de furtună, cu puntea şi cu îmbrăcămintea udate de valuri. Acum nu îmi mai era frică de vreme rea; micşoram la nevoie velele, dar mai mult îmi plăcea să le las pline în furia vîntului şi să intru în port, la adăpost, împins vijelios din urmă, cu sarturile şuierînd. Atunci Nagavişka era cu adevărat îngrozit: îşi lua capul în mîini şi îşi strîngea tîmplele, de teamă să nu-i pleznească. Cînd îi aruncam parîma pe mal ca să acostez, mîinile îi tremurau atît de tare, încît nici nu o putea prinde.

– Vai de mine, vai de mine, căcoane! gîfîia, alergînd după ea prin praful cheiului. Să nu mai faci una de asta, că mă bolnăvesc de tot. N-ai văzut cum era să te răstoarne, colo după colţ? Să păţeşti şi dumneata ca bietul frate şi ca bunicu! Da nu-i păcat să mori pe apă, cînd poţi să mori la fel de bine şi pe pămînt?

Mă obişnuisem să-l văd mereu în port, ca pe unul din obiectele nemişcate, ca pe una din babalele de fontă ruginită, de care se legau vapoarele altădată. În ziua cînd nu l-aş mai fi văzut, cu capul lui mare de cal, pe care şapca stătea ţugui, cu umerii largi şi cu picioarele subţiri, îmbrăcat în tricoul vărgat, întins peste musculatura topită acum în grăsime, umblînd cu braţele puţin depărtate de corp şi îndoite din cot, ca atleţii, aş fi simţit o sinceră părere de rău, nu mai mică decît dacă aş fi văzut că unul din salcîmii piperniciţi de pe strada portului, s-ar fi uscat şi ar fi fost tăiat de la rădăcină.

Din păcate însă, Nagavişka n-a mai apucat să fie mult timp marinar în portul fără mateloţi şi fără vapoare. Nu că ar fi găsit o meserie mai bună, dar foarte curînd am plecat, şi l-am lăsat fără căpătîi, ca pe un orfan.

*

* *

De un timp, vîntul bătea aproape regulat: dimineaţa de la nord, după amiaza de la sud. Pescarii se foloseau de el ca să plece în zori la mare, de unde se întorceau în amurg. Le urmăream plecările cu o curiozitate din ce în ce mai vie. Pe urmă, la acest sentiment s-a adăugat nerăbdarea şi pe urmă, o melancolie în creştere. Bugazul se zărea, la douăzeci de kilometri; ştiam că pescarii nu fac pînă acolo, cu vînt bun, mai mult de două ore.

– Cînd ieşim în mare? îl întrebam uneori pe comandor.

El privea departe, cu ochii micşoraţi, spre insula Carolina, cum ar fi aşteptat răspunsul cuiva de acolo, apoi întorcînd capul încet, îmi răspundea:

– De ce te grăbeşti? Marea e altfel decît Limanul. Dacă nu eşti pregătit destul, o să te dezamăgească.

Într-o zi, către sfîrşitul lunii, o furtună năpraznică s-a abătut peste Liman. Două bărci cu pescari au fost azvîrlite pe ţărm şi unul din oameni, şchiopul Matia, s-a înecat, zdrobit de stîncile ascunse sub apă, în dreptul pichetului grăniceresc. Această nenorocire, la care am privit neputincios, şi furtuna, în creştere, mi-au dat o îndîrjire duşmănoasă, un fel de revoltă bolnavă împotriva mea însumi, împotriva oraşului şi împotriva comandorului, care privea neclintit, de la geam.

Am coborît fără o vorbă în port, am ridicat pînzele cu mişcări nervoase, dezlănţuite ca furtuna. şi mi-am dat drumul spre larg,

cum m-aş fi aruncat într-o prăpastie. Ştiam că "Miladul" nu s-ar fi răsturnat, dar vîntul putea să-i sfîşie pînzele, să-i rupă catargul, apoi să-l împingă, fără putinţă de a-l mai manevra, spre malul rusesc. Mi-am fixat picioarele sub bancheta din faţă, mi-am trecut o parîmă peste mijloc şi aşa, cu şcotele într-o mînă, cu mîna cealaltă înţepenită pe cîrmă, făcînd un singur corp cu vasul prins de furtună, am plecat în larg, în timp ce ultimele bărci de pescari se refugiau în golf. Această dezlănţuire a mea nu semăna cu nici una din dezlănţuirile trecute, cu nimic din ce mi-aş fi putut vreodată închipui despre mine. Vîntul ridica de pe crestele valurilor trombe de apă şi le arunca, furios, peste bord; la fiecare lovitură simţeam catargul trosnind şi cîrma smucindu-se să-mi scape din mînă. Dar de fiecare dată, îmi simteam îndîrjirea crescînd; era o întrecere nebună între fiinţa mea insignifiantă, şi natura magnifică scăpată de frîie.

Nu trecuse mult de amiază; peste apă, însă, norii grei lăsau o umbră înfricoşătoare, o noapte cenuşie, biciuită de vînt, de valuri, de vedenii macabre. Deodată am văzut răsărind din întuneric linia albă, stîlcită de furtună, a vaporaşului care se întorcea de la gura Nistrului. (N-a putut să intre în port, şi vîntul l-a dus, de capul lui, pînă la Bugaz). Am avut timpul să-l ocolesc şi i-am trecut cu viteză uluitoare prin prova acoperită de valuri. De pe puntea de comandă, cineva îmi făcea semne disperate. Peste cîteva clipe l-a înghiţit întunericul; nu se mai vedea nimic, doar se auzea zgomotul maşinii, amestecat cu şuierul vîntului şi cu mugetul valurilor sparte în bordaj.

Mai tîrziu, cînd m-am gîndit la această întîmplare, mi-am dat seama că lupta cu furtuna nu dovedea nici o bravură; era numai o rupere de nervi, tot atît de firească într-un organism uman, ca dezlănţuirea furtunilor pe mări şi oceane. Am văzut însă cît pot rezista, a fost o învăţătură bună, pentru totdeauna.

Cînd, după o lungă luptă cu valurile, am izbutit să fac o voltă şi să intru în port cu sforţări uriaşe, funga focului se rupsese şi pînza atîrna în apă ca o aripă frîntă; îi simţeam durerea în trup,

ca şi cînd mi-ar fi aparţinut organic, şi cred că îmi aparţinea într-adevăr în acele clipe. N-am mai putut manevra să acostez; am lăsat ancora în mijlocul bazinului, la adăpost şi aruncîndu-mă în apă îmbrăcat, cu o voluptate incontrolabilă, am venit înot pînă la chei. Aveam doar o bluză şi pantaloni de doc şi nimic nu putea să mă ude mai mult decît mă udaseră valurile.

Comandorul venise neliniştit în port şi mă aştepta, bătut de vînt. Credeam că are să mă mustre şi avea dreptul. Dar ce puţin îl cunoşteam eu pe acest bătrîn marinar!

Mi-a întins mîna fierbinte, ajutîndu-mi să mă ridic pe chei. O, dacă aş fi putut atunci să citesc în întregime gîndurile lui!

– Du-te şi te schimbă! îmi spuse, neizbutind să-şi ascundă îngrijorarea. Ar fi păcat să răceşti!

Peste îngrijorare, în tonul lui era admiraţie.

Spre seară, servitorul căpităniei îmi aduse o sticluţă cu rom şi un bilet: "Cînd te culci, toarnă-ţi romul în păr. Aşa se face, după furtună".

Citind aceste rînduri cred că am roşit, fiindcă nu era atît de îndepărtată încît s-o fi uitat, ziua cînd comandorul mă găsise pe stradă, răpus de beţie.

Mai departe, adăuga: "Dacă mîine pînă în prînz, pînzele sînt reparate, după-amiază ieşim în Mare".

Unde s-a dus acum, acel entuziasm? Ştiam că n-o să afle niciodată comandorul, şi atunci, febril, am răsturnat pe gît sticluţa lui caldă cu rom; dar era un gest de adolescent zburdalnic, nu de beţiv, alcoolul nu-mi mai amintea nici una din întîmplările de peste iarnă, părea că ne întîlnim acum prima oară, fără să ştim atîtea istorii, unul despre altul.

Şi n-am avut răbdare pînă în zori. În aceeaşi noapte, după ce furtuna trecuse, am coborît în port. Pe cer, vîntul împingea obosit, spre sud, ultimii nori negri, sfîşiaţi. Între ei îşi arăta faţa argintie luna, palidă şi curată, îmbrăcînd într-o scînteietoare lumină rece, portul părăsit.

Cu sfîşietoare melancolie mă revăd acum, ghemuit în fundul cabinei, cu vela pe genunchi, cu guardamana în mînă, împungînd cu acul, la lumina lămpii cu petrol. Din nefericire, întîmplarea nu se va repeta niciodată! Fiindcă destinul nostru, sfîşiat, nu poate fi cusut cu acul şi cu guardamana, ca o pînză de corabie.

În zori, cînd lumina dimineţii îşi făcea loc pe hublourile aburite, coseam încă, mărunt, ochi lîngă ochi, şi vorbeam încă, aşa cum vorbisem toată noaptea, în gîndul meu exaltat, cu Ludmila Maximov: "Azi ieşim în Mare, înţelegi? În Marea aceea nemărginită. Dar tu o cunoşti, ce-aş putea eu să-ţi spun despre ea?..."

*

* *

Ne-am întors luni înspre seară, cu vîntul larg de la sud. Purtam în suflet o nemulţumire surdă; marea mă obosise şi eram crunt dezamăgit. Nici una din închipuirile pe care le ţesusem în cugetul meu exaltat despre această călătorie, nu s-a potrivit cu realitatea. Dormisem în prima seara la Bugaz. A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, plecasem în lungul coastei, la jumătate de milă de ţărm. Un curent invizibil făcea să mă simt nesigur pe cîrmă; mi se părea că ghiul joacă şi nu mai ştiam cum să întind şcotele, ca să prind bine vîntul. De la un timp, impresia de nesiguranţă a dispărut, dar am rămas tot timpul cu părerea că pe valurile largi, "Miladul" nu înainta destul de docil, că era gata în orice clipă să treacă prova prin vînt, ca să se întoarcă în Liman, la el acasă.

Am mers întins pînă la Burnas, unde am sosit după prînz. N-am văzut nimic din peisajul coastei basarabene, a cărei frumuseţe aveam să o descopăr mai tîrziu. Nu vedeam decît

marea, cînd verde, cînd albastră, cînd neagră, nemărginită şi pustie, în care soarele punea o pată sticloasă, obositoare.

Seara am rămas pe bord, la ancoră, în faţa Burnasului şi n-am dormit toată noaptea de teamă să nu se ridice furtuna. Comandorul se dusese să doarmă la pichet şi simţeam o revoltă surdă împotriva lui, că putuse să mă lase singur în mijlocul unei mări ale cărei taine nu le cunoaşteam. În zori, cînd l-am văzut coborînd pe plajă, purtînd pe umeri aceeaşi îngrozitoare manta de astă iarnă, mi-am simţit ochii sticlind de ură, şi acest simţămînt nici măcar nu m-a mirat.

Am făcut drumul înapoi repede, cu un vînt care a bătut toată ziua de la sud. Trebuia să ne oprim la Cordon, să mîncăm, dar am renunţat, cu gîndul să ajungem mai repede acasă. Am băut numai o cafea fiartă de comandor, la lampa cu spirt, în cabină. Orele s-au scurs greu, în mijlocul mării verzi, care nu-mi spunea nimic; îmi dădea o continuă iritare în nervi şi-o sfîrşeală leşioasă în capul pieptului. Lumina soarelui răsfrîntă alb din valuri îmi sfredelea ochii şi-mi punea pe retină stele colorate, clipind dezordonat, răspîndindu-mi în creier furnicături insuportabile.

Am intrat în Liman la trei ore după prînz şi-am continuat drumul, fără să-l mai întreb pe comandor. Dacă mi-ar fi vorbit atunci, cred că i-aş fi răspuns necuviincios. Dar comandorul stătea tăcut, pe punte. Soarele arzător îi scosese pe fruntea palidă broboane de sudoare; şi le ştergea din cînd în cînd cu batista, privind într-una stăruitor, ca şi la venire, malul rusesc, pustiu şi sterp.

Din apa Limanului soarele, căzînd în faţă, se răsfrîngea mai puţin supărător ca pe mare, însă ochii tot mă mai usturau şi, în mod ciudat, nu regăseam în aceste ape cunoscute, liniştea de altădată.

Cînd am ajuns în port, am coborît pînzele în grabă, dezordonat şi le-am legat la întîmplare, cu mîinile tremurînd, gîndindu-mă să ajung cît mai curînd acasă, să-mi torn o găleată cu apă rece în cap şi să mă trîntesc în pat. Comandorul mă

privea de pe chei, îngăduitor, bunătatea privirii lui acum mi se părea prefăcută, şi mă scotea din fire. Am avut însă puterea să mă stăpînesc şi nu i-am spus nimic.La poarta casei cînd mi-a întins mîna, am simţit că frigea, şi-am înţeles că este bolnav. Am plecat fără să mă gîndesc că ar putea avea nevoie de vreun ajutor.

Acasă mi-am văzut chipul în oglindă, desfigurat de soarele şi de vîntul mării, care două zile mă arseseră neîntrerupt. M-am întins în pat, am închis ochii; pleoapele îmi frigeau, ca sub comprese fierbinţi. Am căzut într-un somn întrerupt de spasme; m-am liniştit abia spre dimineaţă. După cîteva ore, cînd am deschis ochii, eram trist şi dezorientat, neînţelegîndu-mi rostul. M-am îmbrăcat, şi cu sufletul prăbuşit am alergat la uzină, cuprins de panică.

*

* *

A doua zi, motorul era gata; prima probă s-a făcut de cu vreme, apoi l-am chemat pe Ronsky. Cînd a venit, cu Walter, ochii lui mari, de buhnă, aveau culoarea galbenă, semnul bolii de fiere, şi picioarele subţiri, crăcănate, îi duceau pîntecele cu greu, mai mult tîrîndu-se.

Motorul a fost pornit de faţă cu el şi a mers neîntrerupt două zile, luminînd oraşul ca de sărbătoare. Agenţii uzinei au umblat din casă în casă refăcînd legăturile acolo unde erau tăiate, ca să nu rămînă nimeni pe întuneric. După două zile aveau să fie tăiate din nou, din porunca nevestei lui Ronsky, fiindcă el unul nu mai putea să dea nici o poruncă. Dar două zile, tot oraşul a avut lumină din belşug, pe străzi felinarele ardeau neîntrerupt, nu se stingeau nici dimineaţa. Ronsky, cu toata boala, s-a urcat în trăsură şi a mers să vadă cu ochii lui lumina, să se asigure că nu se face economie.

În faţa regimentului, la închisoare, la monument şi în colţurile grădinii publice, a dat poruncă să se pună becuri mai mari. S-a dus apoi la cimitire, la cel evanghelic, pe urmă la cel ortodox, la cel armenesc şi chiar la al evreilor. Fiindcă nu i s-a îngăduit să pună becuri pe alei, a pornit să pună cîte două la fiecare poartă, cele mai mari becuri care existau. O zi întreagă a colindat oraşul în trăsură, cercetînd străzile cu ochii lui mari şi galbeni, făcînd semn cu bastonul:

–Şi aici să puneţi un bec! Şi aici unul!...Şi aici!...

A pus becuri la biserici, la cişmele şi în copacii de pe strada gării. S-a întors pe uliţa prăfuită a Soborului, unde locuiesc pescari săraci, şi a cerut să se pună la fiecare curte, cîte un bec. Ar fi pus poate şi în alte părţi, răspîndind fără zgîrcenie lumina motorului nou, dacă spre seară, n-ar fi căzut răpus la pat.

Cînd am venit să-l văd, fiindcă trimisese să mă cheme, nu l-am mai recunoscut. Chipul lui era galben şi uscat, ca păpuşile de tutun, după ce se strîng toamna, de pe cîmp şi se usucă întinse pe garduri.

Mi-a zîmbit ironic, bătîndu-şi joc de boală.

– Ce crezi despre doctori? a spus, silindu-se să-şi întoarcă într-o parte, sub plapumă, pîntecul lui mare cît un hîrdău. Sînt nişte proşti! Auzi, să nu beau! Dar cum îşi închipuie că pot să trăiesc aşa?

O dîră de sudoare i se prelingea de pe tîmplă, în lungul obrazului ţepos, spre gîtul ascuns sub plapumă. Şi-o şterse cu mîna, plictisit că îşi simţea existenţa lumească, de bolnav căzut la pat.

– Cum aş putea să trăiesc, dacă nu beau? reluă, de astă dată cu revoltă, cu obrazul galben crispat. Dragul meu inginer, continuă apoi gîfîit, mărturisindu-şi isprava, le-am făcut-o, mama lor de doctori! O vadră am dat de duşcă, numai azi. Acum, dacă vrei, hai să mai bem un păhăruţ, împreună.

– Ar trebui să te linişteşti, am îngîimat.

Ronsky mă fulgeră mustrător cu ochii lui îngălbeniţi.

– Adică mă refuzi!

Alcoolul înghiţit de el fără întrerupere în cursul bolii îl răpunea acuma, repede. Chipul lui galben se făcea pămîntiu, moartea care îl pîndea pe aproape nu avea răbdare să-l vadă mai întîi sfîrşit şi pe urmă să-i dea culoarea ei.

După un timp deschise ochii şi fixă stăruitor lustra din tavan. În cele cinci braţe ale ei ardea un singur bec, luminînd slab încăperea. Peste ferestre noaptea cădea repede.

– Dragul meu inginer, murmură privindu-mă rugător, fii bun, învîrteşte întrerupătorul; mi-e frică de întuneric. Încă o dată dragul meu; vreau să ardă toate luminile.

Întinse apoi mîna şi apăsă întrerupătorul lămpii de pe noptieră; becul se aprinse la capul lui, ca o lumînare.

– Totdeauna mi-a plăcut lumina, continuă, puţin mai liniştit, privind becurile aprinse în jur. De aceea am făcut şi uzina. Eu singur am făcut-o, fără primar; cînd am venit aici, ardeau lămpi cu gaz şi pe stradă era beznă ca pe cîmp. Dragul meu, vrei să te uiţi puţin pe fereastră? Ard toate luminile?

Strada se vedea, în lung, pînă în mijlocul oraşului, luminată ca la zile mari. Fu mulţumit.

– Eu sînt polon, urmă Ronsky, privind becurile din tavan. Cînd am venit aici, acu treizeci de ani, n-am crezut că am să rămîn multă vreme.

Zîmbi amar:

– Dar parcă-i după gîndul nostru! Mi-am legat capul de gard; eram tînăr, n-aveam burtă, dar nici minte; eram tocmai bun de însurătoare.

Se ridică greu într-un cot, silindu-se să se întoarcă spre mine şi continuă, cu o însufleţire nouă:

– Noi, polonii, sîntem îngîmfaţi. Aşa sîntem noi! Fiecare neam îşi are păcatele lui. Îngîmfaţi! Aştia, sînt altfel; şi ele, muierile de aici, din neamul lor cu care m-am încuscrit sînt nişte...

Căzu în perne, icnind:

– Nişte desfrînate! scrîşni, cu ură, adunîndu-şi ultima putere în gîtlejul contractat. Desfrînate!...

Apoi un alt gînd îi aduse o nouă undă de viaţă; izbuti să se ridice, iarăşi, în cot şi să mă privească pătrunzător.

– Inginerule, gîfîi, e un oraş blestemat. Ai să simţi! Ai să înţelegi. Un oraş care te omoară încet, de care nu te poţi desprinde, în care te cufunzi, ca în beznă. Un oraş de beţivi şi de femei desfrînate! Toate neamurile s-au amestecat aici, toate plodurile s-au încrucişat, şi au rodit... De cît timp eşti la noi?

Aştepta răspunsul privindu-mă fix, cu ochii lucioşi, cu pieptul agitat, gîfîind. Hohoti:

– De opt luni! Ţi-am făcut socoteala! În curînd, are să vină toamna, şi are să fie un an... Dar n-ai să poţi pleca! Ai să vezi; niciodată n-ai să poţi pleca! Nu te teme, are să se găsească un loc şi pentru dumneata în cimitirul de pe Liman.

Apoi, cu o dispoziţie neaşteptată pentru umor, urmă, calmat, abia stăpînindu-şi rîsul:

– Din partea mea, eu am cavou, cavou în toată legea, cu pereţii de marmură şi cu uşă de fier. Pentru un polon îngîmfat, nici că se putea altfel! Şi cu un glob mare de alabastru, înăuntru; dă o lumină dulce, ca în rai, ai să vezi...

Ridică ochii şi mă privi, dar înfăţişarea mea îl supără.

– Dragul meu inginer, uite ce te rog, nu face mutra asta de înmormîntare, că încă nu am crăpat. Aş vrea să bem un păhăruţ împreună; haide, ce Dumnezeu, parcă n-ai fi bărbat! Întinde mîna, aici sub pat am sticluţa, o ştii dumneata. Îmi pare rău că nu sînt o gazdă bună, dar nu mai izbutesc să ajung pînă la ea.

Am făcut gestul mecanic, privind de foarte departe întîmplarea la care aveam părerea că nu iau parte eu, ci o fiinţă străină de mine, întîlnită poate în alte vieţi, uitate. Am ridicat sticla şi i-am dat-o, Ronsky luă păhăruţul de pe noptieră, îl umplu, mi-l întinse cu mîna tremurînd, apoi, fiindcă nu mai avea încă unul, îşi potrivi

sticla la gură, cu un zîmbet pişicher, şi-i împinse cu multă plăcere fundul în sus. L-am lăsat să bea pînă la fund, apoi am băut şi eu păhărelul; era spirt, cu scorţişoară. M-am cutremurat. Pe figura lui Ronsky se lăsă însă un val proaspăt de viaţă. Zîmbi mulţumit.

– Dragul meu inginer, mi-am luat porţia pentru astăzi; acuma am să dorm fericit. Nu-ţi fie teamă, nu mor în noaptea asta; simt eu cît mai am. Cînd oi muri, vreau să mor beat; pentru un polon trufaş nu-i prea mult.

Întoarse capul spre uşă, cu teama că-l ascultă cineva, apoi făcu cu mîna un gest de nepăsare:

– Tamara Kalinova, dulcea mea nevastă, joacă dincolo pocher, cu pompierul şi cu nepoată-sa. Dacă nu crezi, deschde uşa şi uită-te! Dar te asigur că i-ai deranja degeaba; poţi să te bizui pe cuvîntul meu. Ei bine, ai să spui că nu se cuvine să vorbesc aşa; dar trebuie să ştii şi dumneata, să nu-ţi închipui că Tamara mea e mai desfrînată decît altele. Nu, dragul meu inginer! Că joacă pocher, în vreme ce eu bolesc? Doar n-o să-şi închipuie că o să mă ia moartea, duhnind a rachiu! Şi apoi, ce vrei, e o biată femeie; cum să-şi petreacă vremea acestei triste şi lungi vieţi? Eu din partea mea, sînt bucuros că se desfată.

Se opri un timp, apoi îmi făcu semn să mă apropii şi spuse mai încet, trecîndu-şi cuvintele printre dinţii încleştaţi:

– Numai de ceva mi-e teamă: să nu mă lase pe întuneric. Dragul meu, vrei să te mai uiţi o dată afară, ard toate luminile?

Ardeau. Ronsky fu mulţumit.

– Numai de nu mi le-ar stinge!... Inginerule, merge bine motorul? Nu m-aţi păcălit voi? O, nu te supăra, dar în viaţa asta, toată lumea m-a păcălit, începînd cu bietul meu părinte, care mi-a dat numai jumătate din mintea care mi s-ar fi cuvenit şi terminînd cu dulcea Tamara, care mi-a îmbrobodit şi jumătatea cealaltă.

Apoi porni să rîdă încetişor, cu o mică răutate întipărită pe figura lui galbenă:

–Dar încaltea, i-am tras şi eu o păcăleală: i-am băgat pe gît un motor nou! Asta înseamnă cinci milioane, într-un condei.Societatea voastră este o societate de şnapani, să ştii. Dar tocmai de asta v-am ales pe voi, fiindcă mi-aţi făcut preţul cel mai scump. Buna mea nevastă trebuie să se aleagă cu un motor ca lumea, nu?

Rîse diavoleşte.

– La timp l-ai terminat! Tocmai la timp! Iată ce înseamnă să fii un inginer bun!

El ştia, tot aşa cum ştiam şi eu, de ce se terminase montajul motorului abia acum. Însă l-am lăsat să vorbească, mulţumit că eu, ajutat de providenţă îi făcusem un serviciu. După o pauză, reîncepu:

– Ca să vezi că e cineva, undeva, care mă sfătuieşte, un diavol, pesemne, că Dumnezeu nu s-o amesteca în treburi ca astea. Cînd am comandat motorul, nu ştiam că am să mă îmbolnăvesc. Ce boală curioasă! Ai auzit de ea? Închipuie-ţi că fierea, adică amăreala din corpul meu păcătos, şi-a dat drumul în sînge, şi acuma umblă în voie prin inimă, prin creier, prin plămîni. Curioasă boală, oricum! Acu', că s-a vărsat fierea, nu neg, vina mea o fi: dacă nu m-am astîmpărat, şi-am tot băut! Dar să ştii că amăreala, de la Tamara s-a strîns!

Închise un ochi şi mă privi cu celălalt, în care se adunase însă răutatea drăcească din amîndoi.

– Sînt bucuros că i-am lăsat Tamarei, pentru amăreala asta, un motor nou-nouţ. Nu mă gîndeam c-o să mă ia naiba chiar aşa de repede. Dacă ştiam, mai comandam unul. Cinci milioane şi cu cinci milioane, rămînea Tamara tocmai bine cu zece mii de lei, pe care-i are Păuca jos, în casa de bani. Să-şi facă, săraca, rochie de doliu! În schimb îi lăsam lumină, cîtă pofteşti!

Rîse în hohote, apoi, brusc, un nou val galben i se vărsă pe faţă; o clipă, colţurile gurii i se strîmbară îngrozitor. Închise ochii şi rămase aşa, cu figura chinuită. Pe urmă mă privi, ca foarte de departe:

– Inginerule, şopti, te rog, acum du-te! Gîndesc că nu m-oi sfîrşi, doar m-a luat oboseala. Lasă-mă să dorm! Şi ai grijă de motor, să nu se oprească totă noaptea, nici mîine. Să ardă lumina pe străzi, tot timpul. Vino mîine, să mai bem un păhărel.

Apoi închise ochii. Putea tot atît de bine să doarmă sau să fi murit, dar şi una şi alta îmi erau la fel de indiferente. Înainte de-a pleca, am mai privit încă o dată încăperea, luminată viu de becurile candelabrului. Am ocolit patul şi fără să ştiu de ce am aprins şi lampa de pe noptiera cealaltă; acum, chipul lui Ronsky, galben-pămîntiu, era luminat din toate părţile. M-am simţit mulţumit.

Pe sală, cînd să plec, m-am lovit de Liuda; ieşea, rîzînd, ducînd un val de fum după ea, dintr-o încăpere unde se auzea gălăgie. Văzîndu-mă, chipul ei se întristă, deodată.

– Ce face unchiu? întreabă, smiorcăind.

Fără să-i răspund, i-am apucat braţul şi am tras-o afară, în strada albită de becurile electrice.

– Liuda, haide să ne plimbăm! am spus, şi fără să-i mai dau timp de gîndire, am tras-o după mine, de braţ.

Mă urmă, moale, puţin nedumerită, dar nu îndrăzni să întrebe nimic. Apropiind-o de mine am simţit, prin rochie, căldura şoldului ei osos, şi a coapsei groase, care în mers se freca de piciorul meu. I-am trecut mîna pe după umeri şi am lipit-o mai strîns; nu s-a împotrivit. Acum, cînd din gesturile mele începea să înţeleagă ceva, să găsească un scop acestei plimbări, paşii ei căpătară o elasticitate nouă, mai femeiască. După un timp îşi lăsă capul pe umărul meu, cu tandreţe. Apropierea corpului cald, care fremăta, nu-mi trezea însă simţurile bărbăteşti, ci o ascuţită dorinţă de beţie. Îmbrăcămintea ei îmbibată cu fum de tutun mirosea stătut a cîrciumă. Abia acum am simţit alergîndu-mi prin vine paharul cu spirt băut la Ronsky.

– Liuda, am spus, oprindu-mă şi privind-o în ochi, nu ţi-e sete?

– Nu, răspunse, scuturînd nemulţumită capul.

– Eu vreau să beau un păhăruţ. Du-mă într-o cîrciumă necunoscută, într-un beci, unde să nu ne tulbure nimeni.

– Dar ce ţi-a venit?! scînci, scuturîndu-mi mîinile, ca să mă aducă la alte gînduri. Haide, şi-ai să bei acasă!...

– Liuda, vreau să beau numai o sticluţă din acelea rotunde şi frumoase, într-o cîrciumă, într-o cîrciumă adevărată, unde să miroasă a spirt şi a beţivi.

Am tîrît-o, pe sub becurile strălucitoare, în lumina cărora roiau mii de gîze, şi am ieşit în strada regimentului. Cîţiva soldaţi stăteau de vorbă cu o femeie, în umbra unui copac. Liuda îmi strînse braţul, întărîtată de ceea ce îşi închipuia că se pune la cale acolo.

– Haide, şi n-ăi mai bea! scînci, atîrnînd greu, în urmă.

M-am întors şi i-am apucat bărbia în mînă, mîngîind-o cu afecţiune prefăcută:

– Liuda, Liudeica, doar o sticluţă vreau să beau; nu mă lipsi de o mică plăcere!

Şi deodată i-am trecut braţele după umeri, cu o pornire violentă, lipind-o strîns de mine.

Se înmuie, deodată.

– Haide, spuse gîfîind, este aici o cîrciumă; şi eu vreau să beau cu tine!

Am coborît treptele unuia dintre beciurile acelea înecate în fum, unde muncitorii aşezaţi la mese murdare, beau în tăcere rachiu prost. Ne-am oprit în picioare, lîngă tejghea şi am cerut zubrovkă, o sticlă cu gîtul lung, ca o retortă, bună să o ţii în palme cînd eşti necăjit. În ochii Liudei se citea un început de dezmăţare; luă paharul şi-l dădu dintr-odată pe gît, apoi rîse prosteşte:

– Vreau să mă îmbăt, cu tine, să văd cum e cînd eşti beat.

Am fixat-o rece şi entuziasmul ei rămase suspendat în fumul de tutun care ne cădea peste capete. Continuă însă să bea, un

pahar, apoi încă unul, ca şi mine. Cînd am scos-o în stradă, tîrînd-o de braţ, se împleticea.

– Liuda, tu ştii unde-i cimitirul? am întrebat-o, lipind-o iarăşi de mine, cu gîndul nu la ea.

– E foarte departe, răspunse, ridicînd capul şi privindu-mă, cu ochii tulburi, nedumerită.

– Nu vrei să mergem pînă acolo?

– Dar e dincolo de închisoare, tocmai afară din oraş.

Şi deodată începu să se alinte:

– Merg acolo dacă vrei, consimţi, agăţîndu-mi-se de braţ, dar să mă duci tu pe sus, că nu mai pot.

Am privit-o cîteva clipe, cu un amestec de silă şi de ură, apoi m-am aplecat şi i-am ridicat trupul scorţos în braţe. Se lipi de mine, fericită, lăsîndu-mi-se greu peste piept, cu capul dat pe spate:

– Chiar mă duci, chiar mă duci! se bucura prosteşte. Am crezut că n-ai putere... Ah, dacă mă strîngi, leşin...

Mergeam tăcut, cu o îndîrjire surdă, ducînd trupul ciolănos în braţe, ca o penitenţă. Strada largă, cu case mici şi rare, luminată de becuri puternice trecea pe lîngă regiment, apoi pe lîngă închisoarea împrejmuită cu zid de lut, deasupra căruia se vedeau santinele, şi se pierdea în cîmpul răcoros. Departe în întunericul care acoperea cîmpul gol, luceau cele două becuri din poarta cimitirului.

Deodată Liuda tresări şi mi se smuci în braţe:

– Dar unde vrei să mă duci?

Într-o parte şi alta a şoselei, se simţea mirosul verde, puţin umed al ierbii. Se smuci iarăşi, şi-mi alunecă la picioare.

– Haide aici, nu merg mai departe. Unde vrei să mă duci?

Priveam luminile din poarta cimitirului. Dincolo de ele noaptea era atît de neagră încît oprea pînă şi gîndul de a o străbate.

– Liuda, am spus, mîngîindu-i umerii înfioraţi, nu te teme, hai cu mine să ne plimbăm în cimitir.

– E întuneric, mi-e frică!

– Tu crezi în duhuri necurate? Haide, nu-i nimeni în cimitir, nu te teme, morţii au grijile lor, nu se gîndesc la noi.

Era nehotărîtă; i-am apucat mijlocul şi mai mult tîrînd-o, strîmbîndu-ne picioarele pe drumul gloduros, am intrat pe poarta cimitirului. Îi simţeam sub braţ bătăile speriate ale inimii şi-i auzeam răsuflarea gîfîită. În cimitirul întunecat nu se ridica nici un zgomot, nu clintea nici o frunză; dădusem de nisip, paşii nu ni se mai auzeau. Totul părea încremenit.

– Liuda, am întrebat după un timp, în şoaptă, parcă speriat de propriul meu glas, tu ştii unde este cavoul lui Ronsky?

Acum aleea cimitirului cobora încet, spre apă; mi se părea că ne ducem spre altă lume. Jos se auzea Limanul, clipocind.

Liuda se opri puţin, tremurînd, privind nehotărîtă de jur împrejur, în noapte.

– Nu ştiu unde este, răspunse, cu glasul speriat. Mi se pare că l-am lăsat în urmă.

Am întors capul; în spatele nostru, pe deal, cimitirul era acoperit de întuneric, dar deasupra lui, cerul, luminat de miile de becuri aprinse în oraş, părea incandescent.

– Pe tine tot acolo au să te îngroape? am întrebat-o, tîrînd-o mai departe. Ce neam eşti tu cu Ronsky?

– Nu sînt nimic cu el, răspunse fata, tremurînd. Doar Tamara, mi-e mătuşă.

Am rînjit, cu un început de răutate, pe care n-o înţelegeam. Băutura mi se aprindea în cap.

– Atunci n-ai dreptul la cavou! Auzi tu, n-ai ce căuta acolo. Au să te îngroape în pămînt şi-au să te mănînce viermii, auzi tu?

Mă urma, tremurînd; acum nu mai trebuia s-o tîrăsc, venea singură după mine, grăbind pasul, de teamă să nu mă piardă şi să rămînă singură, în întuneric. Jos, aproape de apă, aleea cotea

într-o parte. Liuda se împiedică în marginea şanţului şi alunecă în iarbă.

– Stai, stai, gemu, nu mă lăsa aici!

Îi recunoşteam toată spaima, în glasul cuprins de tremur, dar nu simţeam nici o remuşcare că o tîrîsem după mine.

M-am apropiat şi am îngenuncheat alături de ea, în iarbă. Era o iarbă mare, grasă, puţin umedă, care mirosea a sevă; se hrănea dintr-un pămînt bogat.

– Liuda, am reînceput, cu vocea schimbată, mai blîndă, dar pe mine unde crezi că au să mă îngroape? Unde se fac mormintele pentru străini?

Întinse mîna rece şi-mi cuprinse braţul tremurînd.

– Te rog, nu mă speria! Te rog, scoate-mă de aici! Fie-ţi milă, scoate-mă de aici!

Vocea ei gîfîită, speriată, îmi răscolea în suflet un adînc şi de neexplicat val de răutate sau ură. Între vorbe, auzeam jos apa Limanului, şoşotind lîngă mal, ca şi cum ar fi vrut să-mi aducă aminte că sînt înconjurat de bariere din toate părţile.

– Liuda, am şoptit, printre dinţi, pe mine n-o să mă îngropaţi aici. Să-l îngropaţi pe Ronsky, beţivul, şi pe neamul vostru. Pe mine n-o să puneţi mîna voi, n-o să puneţi mîna! Acuma plec, nu mai am ce căuta aici!

– Te rog, linişteşte-te! scîncea. Te rog, linişteşte-te! Te-ai îmbătat şi mă sperii! Te rog, nu mai spune aşa!

Mîinile ei umblînd în întuneric îmi prinseră braţele şi se agăţară de mine, convulsiv, trăgîndu-mă spre ea. Am alunecat în iarbă, în lungul trupului ei speriat. Atunci o nouă furie mi-a cuprins fiinţa. Am împins mîna pe sub rochie, în lungul picioarelor ei aspre pe care le cunoşteam, şi cu o smucitură am dezgolit-o, sfîşiindu-i rufăria. Prin gestul brutal cu care mă prăvăleam apoi deasupra mi se părea, în clipa aceea de beţie, că lichidez o veche socoteală cu întreg oraşul.

*

Se apropia miezul nopţii cînd am adus-o acasă, cu rochia mototolită, cu părul despletit, tremurînd, încă speriată. La ferestrele lui Ronsky lumina tot mai ardea. Am lăsat-o în poartă, fără o vorbă de rămas bun şi m-am îndreptat spre oraş. M-am pomenit mergînd atît de sigur, cu paşii atît de hotărîţi, încît m-a prins teama să nu mă trezesc; la prima cîrciumă întîlnită în drum m-am oprit şi am băut pe nerăsuflate încă o sticluţă de zubrovkă, privind prosteşte la cei doi zimbri înfuriaţi care se iau în coarne, pe etichetă. Am plecat pe străzi, în neştire, dar paşii care tociseră multe pietre pe aici, mă duceau tot în locuri cunoscute. Am intrat în grădina Gutulenkăi, unde locuisem o iarnă grea. Căsuţa dormea între vişini, cu pereţii lucind la lună. Am ciocănit în oblon, pînă ce baba speriată s-a încumetat să deschidă.

– Vreau să mai văd o dată odaia!

Nu înţelegea. Am tras-o de mînă şi am dus-o la uşa din faţă.

– Deschide! i-am spus, şi i-am făcut semn cum se răsuceşte cheia în broască.

– Nu sie poati! Esti lăcătinient!

– Ai iar un locotenent acuma?

– Da, da, esti lăcătinient.

Făceam prea multă gălăgie ca să nu trezim pe nimeni; o umbră albă se desprinse dinspre chioşcul din fundul grădinii şi se apropie, pe potecă.

– Lăcătinient! Uiti lăcătinient! piţigăi baba, mulţumită că scapă de mine.

– Dar ce-i bre, domnule inginer? întrebă omul, care mă recunoscuse, după glas. Ai venit să te fotografiezi aici?

Era Ilinca, locotenentul negricios, cu mustaţa zbîrlită, pe care nu-l mai văzusem poate tocmai de la bal. Peste izmenele albe îi atîrna, lungă, cămaşa de noapte cusută cu arnici. În grabă, uitase să-şi ia papucii în picioare şi călca cu talpa lată, în praf.

– Vreau să intru în casă, am spus, legănîndu-mă. Vreau să văd ceva!

– Măi dar straşnic te-ai fotografiat! se minună, invidios, Ilinca. Asta zic şi eu că-i poză serioasă! Pe unde dracu ai umblat? Stai să aduc cheia, c-am lăsat-o în chioşc.

Peste cîteva clipe se întoarse tîrşîind picioarele pe potecă.

– Nu ştiu unde e putoarea de ordonanţă, mormăi, în timp ce se chinuia să deschidă uşa. De cînd a dat căldura, îşi face de cap.

Îmi făcu loc să intru. În cameră, aerul cald, stătut, duhnea. Am sucit întrerupătorul şi sub abajurul albastru de foiţă, am recunoscut încăperea, aşa cum o lăsasem. Numai divanul lipsea; în locul lui, baba pusese patul cel vechi, îngust şi înalt.

Ilinca se aplecă şi scoase de sub masă o sticlă, apoi rîndui două pahare.

– Acum, dacă ai venit, barem să ştim ce facem, spuse turnîndu-mi.

N-aveam nici un motiv să mă dau în lături de la băutura lui. Locotenentul mă privea, minunat.

– Măi, da să ştii că m-ai dat gata! Habar n-ai cît eşti de fotografiat. Eu, de cînd cu căldura asta, am lăsat-o mai moale; mă făcea praf. Dar să ştii că-mi placi. Să te duci la fotograf şi să-i baţi în geam, să-ţi mai scoată un clişeu, că merită, pe cinstea mea!

Aici scrisesem astă iarnă, pe peretele de la răsărit, ceva. Scrisul nu se mai vedea; de Paşti, odaia fusese văruită. Dar mi-aduceam aminte, cuvînt cu cuvînt, ce fusese scris, şi priveam zidul, prostit...

– Hai în chioşc, dacă vrei să mai bem, spuse Ilinca, aplecîndu-se să ridice încă o sticlă. Sînt cu una Tania, o ştii, aia de lîngă cofetar, da n-o să se supere că-i duc un musafir.

Nu, nu mai aveam de ce sta.

–Mă duc; noapte bună, Ilinca!

În prag m-am oprit şi m-am înclinat adînc:

– Transmite-i domnişoarei Tania, întregul meu respect!

– Măi, dar straşnic te-ai fotografiat! rîse încă o dată Ilinca, plecînd cu picioarele goale, prin praf.

Am ieşit în stradă, printre două rînduri de flori albe, cu miros suav. Aş fi vrut să mă trîntesc peste ele şi să le strîng la piept, ca pe o iubită frumoasă şi curată. Dar paşii beţi mă tîrau înainte. Recunoşteam acum fiecare casă, fiecare colţ de stradă, fiecare cîrciumă pe care de atîta timp nu le mai văzusem. Mi se părea că revin în oraş după o călătorie lungă.

Am mers aşa, pînă la piaţetă. Grădina publică era pustie; la Pancoff, uşa încuiată. Peste drum însă, de pe gura unui beci, ieşea o dîră de lumină şi fum. Am coborît şi-am mai băut un pahar. La urmă m-am pomenit la casa lungă de lîngă spital. Abia acum vedeam literele murdare, de păcură, pe care nimeni nu le ştersese de pe zid: "Hotel pentru golani". Am ciocănit la geam:

– Katiuşka!

Un obraz încruntat a apărut în cadră.

– Katia doarme!

– Dania, tu eşti? Deschide-mi!

Înăuntru s-a aprins o lumînare şi s-au auzit vorbe: "Ascunde maşina de cusut! Repede, bag-o sub pat!"

Am plecat mai departe, fără să le aştept. Îmi aminteam aerul greu dinăuntru; o vedeam pe Katia, în cămaşa de noapte cenuşie, ca un halat scorţos, pitită sub pătură, în fundul patului. Şi-o ştiam şi pe mama ei, pe Dania:" Ia mîna de pe fată! Nu ţi-i ruşine? Ei, doamne, ce om cu şcoală eşti dumneata?!"

Am plecat mai departe pe străzi; duceam în nări mirosul stătut din case, cunoscut de astă iarnă; îl simţeam în plămîni, clocind. Şi-aş fi vrut să-mi mai bag o dată capul pe ferestre, în toate casele, să aspir din nou, cu o plăcere bolnavă, mirosul acid de fructă fermentată, să-mi îmbăt plămînul cu miasme.

La colţ, unde se întretaie strada regimentului cu strada portului, sub becul uriaş care luminează caldarîmul, ca ziua, mă

întîlnesc cu maiorul medic. Duce la subţioară, dîndu-şi ifose, deşi n-are cine să-l vadă, o trusă medicală. E un moment potrivit să discutăm puţină filosofie. Ceva despre deşertăciune. Maiorul are în privinţa asta teoria lui. Îl strig:

– Hei, maiorule!

Dar el, acum e foarte grav.

– Vin de la un bolnav, spune, neîncăpîndu-şi în piele.

– Ce vorbeşti? Sînt bolnavi pe aici?

– Ia ascultă, mie nu-mi arde de glumă!

Mă clatin pe picioare şi-mi vine deodată să rîd, aşa, fără nici un motiv.

– Şi ce-ţi face bolnavul, doctore? întreb, izbutind să rămîn serios.

– Mulţumesc, e mai bine; a avut o criză de cord. I-am făcut o injecţie cu morfină, să-l liniştesc.

– Mare lucru!

E indignat:

– Crezi că e uşor? Dacă greşeşti doza poate să moară!

– Şi n-a murit?

E probabil prima injecţie pe care o face în acest oraş, unde nimeni n-are nevoie de ştiinţa lui medicală.

– Lasă gluma! Cum o să moară?

– Bravo, maiorule. Ai scăpat un bolnav de la moarte!?

Nu-şi dă seama dacă îmi bat joc de el, de aceea nu ştie: să-mi ia mîna pe care i-o întind?

– Uite ce este, spune, poate glumeşti, dar să ştii că medicina nu-i de luat peste picior!

Iată ce minune! Peste noapte, un bolnav cheamă pe acest sceptic la căpătîiul lui, să-i facă o injecţie sedativă. Şi odată cu bolnavul, înaintea lui, şi mai temeinic, se vindecă medicul de scepticism.

– Înţelegi, continuă maiorul, strîngîndu-şi trusa la subţioară, noi avem un rol bine stabilit în societate; fără noi, societatea...

Da, maiorul are acum alte teorii... Spun:

– Doctore, cred tot, de la început; ştii că niciodată nu te-am contrazis. Hai să bem un păhăruţ împreună!

Se trage înapoi, cu multă demnitate.

– Nu eşti serios! Dacă mă caută cineva acasă?

– Aşa-i, acum ai clientelă! Un medic nu se cuvine să umble prin cîrciumi. Ia spune, unde ţi-ai găsit bolnavul?

– E căpitanul portului. Cred că-l cunoşti.

– Comandorul?

– Comandorul! Ce vorbă-i asta? Comandorul! A fost comandor la ei, acolo, la ruşi, dac-o fi fost!

– Aşa, aşa, foarte bine! îl aprob. Ai toată dreptatea, domnule maior.

Şi mă prinde o mînie surdă împotriva acestui comandor, care toată ziua priveşte stăruitor malul celălalt. De ce n-a rămas acolo, să-l înece, sau să-i rupă epoleţii, cum au rămas atîţia? Toţi generalii şi toţi comandorii ţarului, au plecat în lume?

– Nu trebuia să-l îngrijeşti! spun, privindu-l pe maior cu un amestec de convingere şi ironie.

Mă contrazice, destul de calm:

– Ei, nu, nu! să nu exagerăm. Noi medicii avem anumite datorii. Înţelegi, noi avem datoria să îngrijim un bolnav, chiar dacă ne-ar fi duşman.

Mi-ar plăcea mult să beau un pahar, cu acest doctor minunat care acum ştie să facă teorii atît de frumoase. Dau să-l apuc de braţ.

– Doctore, hai, zău, să-i tragem o duşcă!

Mă respinge, nu tocmai cu blîndeţe. Şi deodată, îmi aduc aminte că l-am văzut dansînd la un bal, astă iarnă, cu Liuda. Ea era îmbrăcată într-o rochie albastră, şi, cu obrazul palid, părea o

prinţesă venită de peste stepă. Acum probabil gemea, în vreun fund de pat, cu vînătăi pe coapse şi pe pîntec, cu fesele tăvălite prin iarbă, înţepate de ghimpi.

– Maiorule, hai să bem un pahar, rînjesc, şi am să-ţi spun ceva, despre o fată pe care o iubeşti.

– Se vede că n-ai de lucru, face doctorul, strîngîndu-şi iarăşi trusa la subţioară. Nu vezi că vin de la un bolnav? Dumitale ţi-e gîndul numai la prostii!

Nu ştiu de ce vorbele lui mă mulţumesc adînc. Aş fi fericit dacă maiorul le-ar repeta; dar el îmi întinde mîna, cam dispreţuitor şi se pregăteşte să plece.

– Noapte bună, doctore! Ce injecţie spui că i-ai făcut?

– Morfină!

– Aşa? Iată ce înseamnă să fii un medic priceput.

După cîţiva paşi îmi amintesc ceva şi mă întorc. Maiorul se duce repede, puţin încovoiat, cu trusa la subţioară, pe sub becurile care luminează strada, strălucitor.

– Doctore! îl strig, hei doctore! Mai este un bolnav în tîrg. Pe cuvîntul meu că nu te mint. Ronsky, de la uzină. Suferă de ciroză şi n-o mai duce mult. De ce nu vrei să-i faci şi lui o injecţie cu morfină?

Maiorul face semn cu mîna, să-l las în pace şi ca să nu-şi mai pună mintea cu mine, o ia la pas pe sub felinarele puternice.

Apuc la stînga pe strada portului. Pe aici sînt felinare mai puţine, dar cu becuri tot atît de mari. În jos, dinspre uzină, se aude motorul cel nou, al cărui sunet îl cunosc, pufăind înfundat în eşapament.

"Ronsky poate să fie mulţumit, gîndesc: Va avea toată lumina dorită. O să moară fericit."

Casa comandorului e cufundată în întuneric. Mă opresc la poartă, nehotărît şi cîteva clipe rumeg în minte, cu răutate, mulţumirea de a-l şti bolnav.

"Drumul pe mare i-a făcut rău! Soarele, care arde în creştet, şi vîntul care te seacă, şi valurile care te zgîlţîie!"

E răul pe care l-am simţit şi eu, răul care mi-a deconcertat fiinţa, răul care încă mai stăruie în fundul creierului şi în nervi. O ură mă împinge să-l văd, să-i confrunt boala cu răutatea mea.

Intru în curte şi apăs clanţa de la intrare; ca de obicei uşa e deschisă, casa n-o păzeşte nimeni, servitorul căpităniei doarme vara în odaia de jos, dinspre Liman. Străbat cele două încăperi goale, ale căror podele putrezite piriie sub fiecare pas. Cînd deschid uşa din fund, la camera comandorului, se aude dintr-o curte vecină un cocoş ţipînd, parcă speriat; alţii îi răspund din depărtare: lumina puternică le-a aprins capul şi i-a zăpăcit.

Comandorul stă în fundul patului, cu fruntea udă, cu ochii mari, sticlind. Nu-l miră cîtuşi de puţin vizita mea tîrzie; privirea calmă cu care mă întîmpină, mă scoate din fire. Înaintez spre el cu genunchii ţepeni, tîrşîindu-mi încordat piciorul pe podea, ca şi cînd m-aş lupta cu mine însumi să nu-l gîtui.

Atîta spirt îmi fierbe în cap! Cum aş putea să-mi mai înţeleg cuvintele?

– De ce n-ai rămas la ruşi? scrîşnesc, apropiindu-mă de el. Vagabond pe ape, corsar, pirat ce eşti! De ce-ai venit aici, să-mi tulburi viaţa? De ce nu m-ai lăsat în pace? De ce mi-ai făcut vînt pe apă? Mi-e frică de apă şi o urăsc! Nu vreau să iau drumurile tale, sceptrul tău de vagabond, pe care nu-l mai poţi duce! Să crăpi aici, fără urmaşi! Nu vreau să mă las înfiat de tine!

Mă arde ceva înăuntru, nu ştiu unde, în creier, în inimă, în toate măruntaiele, de parcă prin vine mi-ar alerga vitriol. Dacă aş putea să beau ceva, încă o sticluţă, să mă potolesc!

Comandorul nu spune nimic; mă priveşte cu milă, privirea de astă iarnă, cînd m-a ridicat, într-o dimineaţă, din zăpadă, şi m-a adus la căldură, în casa lui. Casa lui! Această peşteră de vrăjitor, unde trebuia să primesc încet, încet, în sînge, otrava din sîngele lui, ca să-şi perpetueze prin mine, viaţa de vagabond. Iată, samovarul de pe masă al cărui ţîrîit armonios trebuia să mă

adoarmă, iată, globul pămîntesc de pe dulap, care trebuia să mă vrăjească, iată, cărţile de călătorie care şi-au picurat încet, otrava în fiinţa mea.

Îmi sfîriie ceva în creier, poate un fitil a cărui flacără va ajunge la un detonator, să-mi azvîrle capul în aer. O! Ce bine ar fi, să mă eliberez, să plesnească toate arcurile care îmi stîlcesc craniul! Să mă liniştesc!...

– Nu vreau să fiu vagabond! îi şuier. Marea mă omoară! Mi-e frică de ea, înţelegi? Mi-e frică! Vreau o casă albă, liniştită, cu zorele la ferestre şi cu regina–nopţii lîngă poartă. Să nu fie nici o apă pe aproape!

Mă întorc şi-mi tîrşîi paşii spre dulap.

– Nu vreau să ştiu ce formă are pămîntul! scrîşnesc.

Şi, cu furie, ridic globul pe care dungile roşii arată drumurile comandorului, şi-l trîntesc pe duşumea. Nu se sparge; încerc să-l zdrobesc cu piciorul dar alunec şi mă prăbuşesc peste dulap. În faţă, din rama neagră, mă privesc nevinovaţi şi uimiţi, ochii Ludmilei. Ridic fotografia, cu mîna tremurînd.

– Cît e de frumoasă! şoptesc, puţin îmbunat, întorcîndu-mă spre comandor. Cîtă nevinovăţie în ochii ei uimiţi! Şi ce pur e părul ei, şi gulerul ei alb!...

Apoi privirea mi se face rea; colţurile gurii coboară, crispate.

– Comandorule, scrîşnesc, apropiindu-mă de el, cu fotografia în mînă. Într-o noapte, am visat că m-am culcat cu ea. Cu fata ta neprihănită. Da, am visat tot, de la început pînă la sfîrşit!

– Linişteşte-te! şopteşte blînd comandorul, întinzînd mîna lui slabă şi asudată, să-mi ia fotografia din mînă.

Rînjesc:

– Şi dacă era aici, crezi că nu s-ar fi întîmplat? Crezi că ar fi fost ea altfel decît toate celelalte? Decît Tamara, nevasta lui Ronsky, care joacă pocher cu amantul ei, în timp ce alături bărbatu-său trage să moară? Decît nevasta lui Agopian, care se

culcă cu pescarii? Decît toate celelalte, care ajung într-un culcuş, înainte de a se fi răcit culcuşul din care au plecat?

– Linişteşte-te! mă roagă comandorul.

Las să-mi scape fotografia din mînă şi mă întorc spre fereastră. De jos, Limanul trimite o undă de răcoare umedă. Pe malul celălalt, înspre rasărit, o geană albă clăteşte orizontul. Mă cutremur.

– Nu mai vreau pe apă! strig. Vreau o casă liniştită şi curată!

Şi mă prăbuşesc cu pieptul pe glaful ferestrei, cu mîinile încleştate în lemn.

Jos, Limanul peste care dimineaţa îşi varsă lumina neclară, murmură încet, netulburat.

*

* *

M-am trezit cu oasele zdrobite, cu năpraznice dureri de cap, în jilţul larg de pe terasă. Soarele se ridicase spre zenit, pe un cer fără nori, şi îmbrăca zarea într-o lumină clară, albă. O briză uşoară, de la nord, făcea să fluture încet ramurile salcîmilor şi împingea spre mare cîteva bărci leneşe cu pescari.

Comandorul, foarte palid, slăbit, cu vinele gîtului ieşite, ca după boală, mă priveghia, din celălalt jilţ. Nu-mi aminteam tot ce se întîmplase dar simţeam că trebuie să mă ruşinez; sufletul îmi era amar şi veşted. După o tăcere lungă, am lăsat capul în piept, descumpănit:

– Domnule comandor, am spus în şoaptă, cred că sînt bolnav, nu stiu ce otravă am băut, ce blestem s-a împlinit. Nu mă mai pot rupe de amintiri. Am trăit aici, pe deplin, viaţa tulbure a oraşului; îi ştiu toate cîrciumile, toate patimile, toate blestemăţiile. Sînt liber să plec şi nu ştiu încotro s-o iau...

Comandorul vorbi, ridicînd încet ochii spre mine:

– Trebuie să pleci! Nu eşti nimic dator aici! Dumneata vii dintr-o lume, aici e alta; nu te confunda cu ea. Aici este hotarul nu doar între două popoare; este hotarul fierbinte, convulsiv, dureros ca o rană mereu deschisă, între două lumi. Dumneata vii din lumea senină, surîzătoare chiar dacă e agitată, a latinităţii; dincolo e lumea slavă, sumbră chiar cînd se veseleşte. Pleacă de aici, pînă nu uiţi drumul înapoi.

O înfiorare îi scutură umerii încovoiaţi. Îşi trase mantaua pe genunchi şi urmă, cu un tremur ca de frig în glas:

– Nemărginita, nepătrunsa, imprevizibila lume slavă!... La noi totul e mare, neînţeles şi posomorit. Trenurile noastre merg pe altfel de şine decît merg celelalte trenuri; vagoanele noastre sînt largi, ca nişte biserici şi necurăţate, ca nişte grajduri. Scriitorii noştri sînt întunecaţi şi tragici. Gînditorii noştri îşi pun întrebări nu ca să le lumineze ci ca să intre mai adînc în beznă, să arate oamenilor nu armonia universului, ci disperarea. Cîntecele noastre vesele sînt cîntece de beţie, fiindcă noi căutăm în băutură tot ce mintea noastră nu poate cuprinde şi tot ceea ce viaţa nu ne poate da... Altminteri sîntem foarte trişti şi foarte greu de înţeles. Uită-te pe malul celălalt; acolo sînt totdeauna pe cer nori negri şi ameninţători... Ei se întind peste o împărăţie la fel de ameninţătoare. Avem pămînt mult şi nicăieri nu cresc mai multe buruieni şi mai multă zădărnicie, ca pe pămîntul nostru. Pleacă de aici, de la acest hotar, din marginea acestei lumi slave, care nu ştie prea bine ce deosebire este între fericire şi nenorocire, între noapte şi zi, între diavol şi Dumnezeu. Nu eşti făcut din lutul răbdător din care sîntem făcuţi noi. Pe noi viaţa ne încovoaie şi trăim aşa, încovoiaţi, continuăm să răsuflăm, cu fruntea lipită de ţărînă. Pe dumneata te năruie; nu cunoşti măsura de mijloc, a resemnării. Noi aplecăm capul şi spunem: Nicevo! În ce limbă din lume mai există un cuvînt cu un atît de larg şi deprimant înţeles? Nicevo: nu-i nimic, lasă, nu-ţi face inimă rea, ce-ţi pasă!

Întoarse capul spre malul rusesc şi rămase aşa, cu ochii pierduţi în depărtarea cenuşie.

– Nicevo! murmură, Nicevo! Iată tot ce ştim despre sufletul nostru. Iată un cuvînt care ne cuprinde pe noi toţi, de aici pînă în fundul Siberiei, pe noi toţi, cu pămîntul şi viaţa noastră. Trebuie să pleci de aici!

Se întoarse, cu privirea obosită.

– De-ai şti cîte locuri senine sînt în lume! De ce nu te duci să cauţi unul? Toate drumurile sînt libere... Du-te pe mare; în singurătatea ei ai să găseşti tocmai ce îţi lipseşte; ai să găseşti alte înţelesuri ale vieţii, ai să te vindeci de tot ce ţi-a rănit sufletul aici.

După o clipă continuă, cu tristeţe:

– Mă gîndisem la o crucieră pe care s-o facem împreună; ai spirit de marinar, ştiu, ai fi mers... Din nenorocire eu nu mai pot pleca!...

Zîmbi, cu colţurile gurii lăsate amar, în jos:

– Marea la început te oboseşte, dar pe urmă, cînd intri în ritmul ei... Ai putea să pleci, de la Bugaz, la Sulina, pe lîngă coastă. Dacă ar fi furtună, te-ai refugia la Zibrieni. De la Sulina la Constanţa, cu vînt bun, ai face numai o zi. De-acolo ai putea să mergi mai departe, tot pe lîngă coastă, la Caliacra, Burgaz, pînă în Bosfor. Pe drum ai să înveţi navigaţia; îţi dau de aici, tot ce-ţi trebuie: busolă, hărţi, table, cronometru. Numai sextantul trebuie să-l iei, de la Constanţa; dar n-o să ai nevoie de el, decît în Mediterană. Toamna are să te prindă la Pireu. Nu poţi să-ţi închipui ce frumos e arhipelagul toamna! Şi de acolo, ţi se deschid atîtea drumuri: poţi să porneşti spre apus, pe lîngă coastă, să ocoleşti insula Cerigo şi să intri în Adriatică; sau spre răsărit, printre Keos şi Syra, pe la miazănoapte de Naxos, să atingi insulele de pe coasta Asiei Mici, pe urmă Rhodos. Să mergi mai departe spre frontiera siriană, sau, dacă te încumeţi, să părăseşti aici coasta şi să încerci o traversadă către sud, la

Alexandria. Cînd aici vine crivăţul de pe Nistru, ai fi pe coasta egipteană, unde atunci înfloresc portocalii!...

Îl priveam înmărmurit, fiindcă simţeam cum vorbele lui izbeau în sufletul meu o membrană cu vibraţii profunde. Zîmbind blajin, comandorul se ridică greu din jilţ şi se întoarse cu faţa către sud, unde, în lumina albă a amiezii, se vedea, neclar, pe orizont, firul subţire, cenuşiu, al insulei Carolina şi farul de la Bugaz.

– Nu te mai atrage marea? mă întrebă, zîmbind.

Acum cîteva zile mă întorsesem de acolo, răpus. Acum, mirosul de sare, de iod şi de algă putredă pe care încă îl aveam în nări, murmurul valurilor rare, sparte leneş în bordaj, pe care continuam să le aud, obsedant, legănatul lor larg, prelung, vîntul aspru arzîndu-mi obrazul, lumina soarelui răsfrîngîndu-se lucios din unde, şi orizontul, mai ales orizontul acela circular, atît de continuu, şi de promiţător, orizontul dincolo de care e iarăşi numai apă, exercitau din depărtarea unde privea comandorul zîmbind, o chemare irezistibilă.

– La început marea te oboseşte, spuse el, întorcîndu-se. E şi firesc: sîntem prea mici pentru măreţia ei.

Apoi se apropie, şi-mi puse uşor mîna pe umăr, privindu-mă fix, în ochi:

– Cînd vrei să pleci?

– Cît de curînd! am şoptit, după o pauză, cu simţămîntul de teamă şi de plăcere, de eliberare, pe care îl ai cînd te arunci de undeva de sus, în valurile reci.

*

* *

E o după-amiază liniştită, la începutul lui iulie; vara s-a statornicit caldă, pe Liman. O boare de vînt se joacă alene în

pavilionul care atîrnă pe catargul marinarilor. Soarele coboară îmblînzit pe partea de apus a cerului şi trimite peste apă o lumină calmă, odihnitoare. După o săptămînă de vreme liniştită, Limanul e în sfîrşit albastru, un albastru pal, curat, ca al cerului la amiază. De sus se vede, atît de limpede şi atît de liniştit, încît pare emailat.

La chei, "Miladul" doarme, cu puntea lucind în soare. Îl privesc cum se leagănă uşor în parîme şi am o clipă impresia că ne cunoaştem de multă vreme, că mi-e un foarte vechi prieten. O undă de duioşie îmi străbate sufletul; aş vrea să mă aplec, să-i mîngîi bordajul, să-mi lipesc buzele de etrava lui, să-l îmbrăţişez, ca pe o fiinţă iubită.

În această după amiază cînd portul părăsit doarme cum doarme şi oraşul, tăcut, sus pe mal, între salcîmi, îmi fac ultimele pregătiri înainte de plecare. Cred că toate sînt gata; acest mic iaht de curse a fost transformat acum, pentru călătorie. În magazia de sub punte, în faţa catargului, am pus un rezervor în care încap o sută de litri de apă. Prea mult; nu mă mîndresc că voi rămîne vreodată pe mare un timp atît de îndelungat, încît să am nevoie de toată; comandorul a hotărît să iau de cinci ori cîtă îmi trebuie. Sub rezervor este lada pentru alimente, *cambuza*, pe care o voi umple chiar în astă seară: zahăr, ceai, pesmeţi, marmeladă, ciocolată, cafea şi cîteva cutii cu carne conservată. În partea opusă a cambuzei, într-o altă ladă, am parîme de rezervă, cîţiva metri de pînză pentru reparaţii, ace, sfoară de cusut şi mici unelte de bord. Capacul acestei lăzi poate folosi ca masă de gătit, pentru zilele cînd va trebui să-mi pregătesc mîncarea la bord. Deasupra, suspendată de o traversă a punţii, stă în echilibru o maşină de gătit, cu petrol, care rămîne orizontală cînd vasul nu se leagănă prea tare. Între aceste mobile, îmi rămîne numai locul în care să mă învîrtesc, nu cu prea multă libertate.

În cabină, pe o latură se află acum o banchetă lată, de lemn; în faţă, pe latura cealaltă, mi-am făcut patul, o sofa fără teluri, pe şipci elastice, cu salteaua din stofă albastră, umplută cu iarbă

de mare. La mijloc este o masă fixă pe care vor sta hărţile şi cărţile de navigaţie împreună cu samovarul comandorului.

– E o tovărăşie plăcută, ai să vezi. Ia-l cu dumneata, eu nu mai beau ceai!

Se îngrijea să nu-mi lipsească nimic, ca într-o casă de zestre.

Pe pereţi, deasupra banchetei şi patului, sînt două poliţe, pentru cărţi, rămase în bună parte goale, căci, afară de volumele dăruite de comandor, n-am prea avut altele. Dedesubt sînt lăzi pentru haine şi rufărie, iar pe peretele din faţă o oglindă, deasupra unei cutii în care îmi voi pune obiectele de întrebuinţare zilnică. De spălat va trebui să mă spăl pe punte, ceea ce voi face cu plăcere; în cabină nu mai încăpea aproape nimic. Ultima mobilă, acolo, este un mic dulap cu medicamente, pe perete, în colţul din fund.

În timp ce făceam aceste pregătiri, am luat de la comandor lecţii de navigaţie astronomică; deşi nu voi avea nevoie de ele decît mai tîrziu, cînd voi părăsi coasta, mi-a plăcut să le urmăresc şi mi le-am însuşit cu uşurinţă. Cunoşteam dinainte hărţile, cu sistemul lor de proiecţie, ca şi principiile după care vapoarele îşi stabilesc locul pe glob, în grade de latitudine şi longitudine. De altminteri, lectura cărţilor de specialitate îmi era foarte uşoară şi ştiam că în timpul drumului mă voi putea instrui singur. Îndată ce aveam să găsesc un sextant, puteam să încep exerciţiile şi mă gîndeam de pe acum, cu plăcere, că ştiinţa aceasta nouă mă va cîştiga şi va fi încă una din bucuriile călătoriei singuratice, pe mare.

Nu-mi lipseşte nimic pentru a pleca. Nu mă interesează soarta societăţii mele; acum o săptămînă, după ce am primit de la uzină banii care mi se cuveneau, am trimis o scrisoare de demisie; cred că era inutilă, fiindcă după toate semnele, societatea nu mai are mult pînă la lichidare. La începutul lui august un om mă va găsi la Constanţa, pentru a-mi aduce ultimii bani ce mi se mai cuvin pe acest an. Fiindcă aici nu am avut de făcut cheltuieli, cred că-mi vor ajunge, într-o călătorie modestă, pentru mult timp. Nu-mi

vor trebui, de altfel, decît pentru mîncare şi pentru reparaţiile corabiei, acelea pe care nu le voi putea face singur.

Mă mai gîndesc o dată în urmă, să văd dacă nu am uitat ceva; am credinţa că nu. Nu mă mai leagă nimic de oraş; întorc capul şi privesc în sus zidurile lui cenuşii şi acoperişurile roşii, printre salcîmii legănaţi leneş de vînt. La ora aceasta de după prînz nu se vede nimic mişcînd. Grănicerul a adormit, pe chei, în umbra gheretei, cu bărbia căzută în piept. Limanul albastru e pustiu; pescarii sînt plecaţi toţi, din zorii zilei, la mare şi nu se vor întoarce decît seara.

Stau mulţumit, pe chei, cu picioarele deasupra apei, urmărind mişcările uşoare ale corăbiei. Am mai spus, o numesc cînd într-un fel, cînd în altul, dar corabie îmi place mai mult, deşi se potriveşte cel mai puţin. Căldura blîndă a soarelui mă cufundă într-o toropeală dulce; mi se pare deodată că bordura de piatră se mişcă, se leagănă uşor, să mă adoarmă şi zîmbesc împăcat; nu mai doresc nimic şi am răgazul să-mi mistui în tihnă mulţumirea. (Sau fericirea?)

Tîrziu mă trezesc paşii îndesaţi ai lui Nagavişka. Vine la vale, pe strada bolovănoasă, călcînd în tocuri, cu două coşuri în spate.

– M-au răpus, căcoane, nu mai pot!

Sînt proviziile. Trebuie să le duc singur jos, fiindcă răul de mare al lui Nagavişka a luat forme necrezute: chiar apropierea apei îl îmbolnăveşte, de aceea în port stă cu cozorocul şepcii peste ochi, ca să nu vadă mai mult decît metrul de pămînt peste care trebuie să pună pasul. Continuă însă să poarte tricou marinăresc şi nu-l poartă cu nepăsare. Leibu, băiatul lui, care de o lună şade la spital, cu piciorul în ghips, are credinţa că taică-su e marinar, şi de-abia aşteaptă să se facă bine, ca să-l ia, să-l plimbe cu vaporul pe Liman.

– Las' că n-apucă el plimbarea! se linişteşte singur, Nagavişka. Un împieliţat ca el, pînă să ajungă acasă, mai găseşte un copac să se suie, să-şi scrîntească şi celălalt picior. Nu îndrăzneşte să se

ducă cu gîndul la o nouă fractură; piciorul scrîntit e la jumătatea drumului, între dragostea lui de părinte şi demnitatea de marinar.

Desfac coşurile şi duc pachetele pe punte, unul cîte unul. Nagavişka s-a aşezat jos, pe chei, în praf, cu spatele la apă şi îşi şterge, gîfîind, sudoarea de pe ceafă.

– Uff! da tare-i cald, căcoane, vai de mine, tare cald!

– Dezbracă-te şi bagă-te în apă, nu te mai plînge atît!

Nagavişka se scutură, străbătut de un fior:

– Văleau! Vrei să nu mai ies de acolo? De acum nu mai ai dumneata treabă cu mine?

Şi deodată se opreşte, mirat.

– Iacă, numai cît m-am gîndit la apă, şi mi-a luat căldura, parcă mi-a băgat gheaţă la subţiori. Da' ştii, că tot îi bună şi apa la ceva? Iacă, să te minunezi!

În timp ce aşez lucrurile în cambuză, îl aud pe Nagavişka, reflectînd:

– Da de ce adică trebuie să fie vara aşa cald şi iarna aşa frig? De ce nu se face o tocmeală, omeneşte: să mai las eu, să mai dai tu, iarna şi vara, să nu fie nici cald, să nu fie nici frig; să fie cum îi mai bine?

Apoi fără să se întorcă, mă strigă:

– Da' de ce nu mergi dumneata niciodată la tenis?

Îmi văd mai departe, de treabă, în timp ce Nagavişka trăncăneşte:

– Fimeia primarului şi nevasta lui Agopian joacă toată ziua cu mingea albă, în curte, la Cetate; a pus primarul, pe jos, praf de cărămidă şi seara vine Ivan cu furtunu, că dacă nu plouă se face praf; şi p-ormă trage cu tăvălugu pe deasupra. Şi fata lui Gherghel, cu moara, vine; aia care este studentă, la Bucureşti. N-o ştii dumneata? Numai franţuzeşte vorbeşte. Şi cînd vede pe Ivan, cu nădragu peticit în dos, vai–vai, cum strîmbă din nas! Da parcă lui Ivan îi pasă! Că el, cînd îi vine, tot pe linia albă, unde joacă căcoanele, îşi scuipă mucii lui de mujic.

Ce sînge amestecat, ce ovrei, ce armean, ce grec au intrat în rîndul strămoşilor lui, să-l facă atît de vorbăreţ? Cîte naţii s-au contopit în el?

– Căcoane, da ştii dumneata ce s-a întîmplat astă noapte, la şeful gării? Hă, o daravelă cu haz s-a întîmplat!...

Şi spune, spune... Ascult pentru ultima oară întîmplările din tîrg: La "Ural" a venit o cîntăreaţă nouă, o poloneză din Lemberg şi mor ofiţerii după ea; dar ea nu vrea ofiţeri, c-a avut destui la ea acasă; vrea un moşier, cu brişcă şi cu doi cai albi, s-o plimbe seara, pe strada principală şi pe cîmp, prin lanuri, cum a văzut la cinematograf.

Katia, fata Daniei croitoreasa, nu mai este la liceu; au dat-o afară chiar de la examen, la sfîrşitul anului de şcoală, fiindcă nevasta lui Tudosea perceptorul, a făcut plîngere, tocmai la Bucureşti, la minister. A venit de acolo un inspector şi a aflat multe fapte rele. Acum, degeaba, Katia n-o să mai fie studentă, cum s-a ambiţionat Dania; tot la maşina de cusut o să rămînă.

Locotenentul Ilinca are zece zile de arest, fiindcă l-a pus pe fotograf să-l scoată în poză, călare pe butoi, cu mîna în şold şi cu sticla la gură şi poza s-o aşeze în geamul mare, pe Mihai Viteazu, unde-s fotografiaţi colonelul cu nevasta.

– Da ieri cînd l-a îngropat pe Ronsky, n-ai fost dumneata, spune Nagavişka. Păcat, a fost frumoasă înmormîntare. Cu muzica militară. Vai, vai, amarnic a cîntat! Şi au venit toate trăsurile din tîrg. La urmă au dat pomană la calici. La becuri, pe stradă, au pus cîrpă neagră şi a ars lumina toată ziua.

Am terminat treaba în magazie; cînd ies pe punte, soarele coboară spre apus. Pe chei, aşezat în ţărînă, Nagavişka tot mai trăncăneşte:

– Frumoasă înmormîntare, n-am ce să zic! Păcat că nu ai fost să vezi! Fimeia lui, Tamara, a avut pînză neagră, pînă în pămînt, şi-a mers pe jos după dric. Lumea spune că pînă n-a murit, l-a cam batjocorit pe Ronsky... Da acuma, tare a plîns; din inimă a plîns, căcoana, am crezut că nu mai ajunge la cimitir.

Şi tot drumul a răcnit: "Văleu, văleu, oameni buni, nu-mi luaţi pe Bliţ!" c-aşa nume pocit a avut bietul Ronsky! "Nu-mi luaţi pe Bliţ, că rămîn singură fără el, şi n-am pe nimeni pe lume!" Că parcă lăcătinientul de la pompieri a plecat din tîrg! Da ea săraca, din suflet o răcnit; întîi pe ruseşte: "Oi, oi, dobrâe liudi, ne zabiraite moego Bliţa! Ne berite moego Bliţa! Bez nego ia ostanusi odna odioşenica nu svete!" Pe urmă pe româneşte, să înţeleagă toată lumea. "Văleu, văleu, oameni buni!"... Pe urmă şi-n polonă a răcnit: "Bliţ, Bliţ, dla cego zostavil meu? De ce mă laşi? Ratuiţie, dobri ludzie!" că era limba lui bietu Ronsky. În alte limbi n-a mai spus nimic, d-apoi eu acolo eram, s-aud, şi să crezi dumneata, căcoane, că atîtea limbi cîte ştiu eu, nu ştie nimeni din tîrg. Aşa, biata fimeie, vai de tinereţea ei, că tot drumul a plîns şi s-o văicărit: "Bliţ, Bliţ, de ce mă laşi? Văleu, oameni buni". Şi cînd termina pe româneşte, răpide-i trăgea şi pe ruseşte; numai poloneşte a uitat de vreo două ori să traducă, da las' că afară de Ronsky şi de mine, n-avea cui să mai spună. Şi dacă mie nu mi-a păsat, crezi dumneata că lui Ronsky i-a păsat mai mult?

Îl las pe Nagavişka să trăncănească şi plec spre oraş. Mai are să-mi spună că la cafenea au adus un biliard nou, şi cum l-au adus, grefierul a şi băgat băţul în pînză, încît trebuie să-şi facă acum cu ea, pantaloni verzi. Aşa; e vorba, pe urmă, să vină alt prefect, fiindcă pe cel vechi vor să-l facă subministru. Pe urmă... La "Ural" s-a tras cu pistolul în oglindă, astă-noapte; dar în care noapte nu s-a tras? Barcazul lui Manole, care a plecat de la Sulina acum trei săptămîni n-a mai ajuns nici pînă azi la Bugaz, şi nevasta omului umblă nebună pe străzi... La Tănăsică au intrat nişte derbedei în pivniţă, nopţile trecute şi după ce s-au îmbătat, au scos cepurile la butoaie şi au lăsat vinul să curgă, de-a surda...

Trec pe lîngă uzină cu o mică strîngere de inimă; de nimic nu te poţi despărţi, fără emoţii. Ocolesc zidul ei roşu şi intru la birou. Încăperea în care lucra Ronsky, e pustie; pe ferestrele mari, intră lumina roşie a amurgului, punînd pete însîngerate pe pereţi. Pe masă a rămas, goală, sticla sferică, din acelea din

care am băut adesea, iar alături, paharul năclăit. Îl mai văd o dată pe Ronsky în spatele biroului, unde acum scaunul e gol, cu fruntea pelşuvă şi zbîrcită, cu ochii de buhnă, cercetători şi buni, cu pîntecul susţinut de mîinile păroase. Cînd a murit avusese grijă să-l umple cu spirt, ca pe un rezervor, să-i ţină pe cea lume, în cavoul lui de marmură cu glob de alabastru.

"Dragul meu inginer, îl aud, nu vrei să bei un păhăruţ cu mine?"

Deschid uşa din fund. Păuca, străveziu, lucrează aplecat peste registre, urmărind cifrele cu ochii lui de miop, ca un avar care-şi numără arginţii. Imi iau rămas bun de la el şi mi-e atît de milă că îl las pentru totdeauna în această încăpere, unde va muri, cu nasul în registre! Dar n-am nici cum să-l scot, nici unde să-l trimit. Şi, sigur, el înţelge viaţa mai bine decît o înţelg eu.

Trec mai departe, în biroul lui Walter.

– Eşti mulţumit de motor? îl întreb. Cum a mers în ultimele zile?

– Bine! Dar acum nu-l mai pornim, pînă n-o plesni celălalt; şi n-o să plesnească aşa curînd.

Apoi, cînd să plec, adaugă, supărat, vrînd parcă să mă supere şi pe mine:

– Nu ţi-am spus că n-avem nevoie de motor? Ţi-ai pus capul cu nebunul de Ronsky! Uite, acum ne-a lăsat cinci milioane băgate în fier! Un motor ne era de-ajuns!

– Domnule Walter, îi spun, de ce-ţi faci inimă rea? Sîntem mult mai mici, dumneata decît cele cinci milioane, eu decît motorul pe care vi l-am instalat. N-au fost banii dumitale şi n-a fost motorul meu. Dacă eu, care am stat opt luni aici, nu mă gîndesc la zădărnicia lui, de ce te gîndeşti dumneata, care, oricum ai fi stat?... Noi sîntem mult mai mici decît întîmplările la care luăm parte. Motorul n-a fost nici pentru dumneata, nici pentru Ronsky, nici pentru oraş; a fost poate, numai ca să mă aducă pe mine aici... Şi, dacă mă întrebi de ce trebuia să vin aici, iată, închei zîmbind, deschizînd uşa, iată domnule Walter,

asta-i dincolo de gîndul nostru; dar dincolo de gîndul nostru este întotdeauna gîndul altcuiva, care, şi cînd ne iubeşte, şi cînd ne urăşte, se îngrijeşte de noi.

În uşă o întîlnesc pe Liuda. A îmbrăcat rochie neagră de doliu şi pare palidă. Glasul ii tremură uşor, cu un fel de teamă:

– Mătuşa Tamara te roagă să nu pleci, pînă n-o vezi.

De ce a trebuit s-o înspăimînt pe această biată fată? Cînd îi strîng mîna rece, îi aud dinţii că încep să clănţănească. Iată în cîte feluri te pot cunoaşte alţii! Mai bun, sau mai rău şi niciodată aşa cum eşti!

Ajung la casa lui Ronsky o dată cu amurgul. O femeie bătrînă, cu mîini de vrăjitoare, îmi deschide uşa şi mă duce într-o încăpere mare, la Tamara. Pe Tamara n-am văzut-o niciodată; acum mă opresc în prag, uimit. E o femeie tînără, pare aproape o fetiţă, cu trăsături pure, cu privirea atît de nevinovată sub genele grele, încît seamănă cu îngerii aceia care se pictează pe tăbliile trandafirii ale pătucurilor pentru copii. Mici bucle mătăsoase, cu luciu auriu, îi acoperă fruntea, zboară pe tîmple, îi dezgolesc urechile delicate şi se opresc pe ceafa albă, îmbrăcîndu-i chipul într-o lumină plină de nevinovăţie.

Numai cînd se ridică să-mi iasă înainte, se vede cît e de femeie. Poartă o rochie neagră de catifea, desfăcută în faţă pînă între sîni, unde pielea se subţie, mai întinsă şi mai albă, neizbutind să ascundă freamătul vieţii care pulsează dedesubt. Cum înaintează, şoldurile se desenează sub catifeaua strînsă, arcuite în prelungirea coapsei lungi. Înţelege uimirea mea, o aştepta, şi-mi întinde zîmbind, mîna albă cu degetele subţiri. Nu poartă nici o bijuterie, nici o piatră strălucitoare; gîtul, urechile, degetele sînt goale; numai catifea şi piele.

Mă conduce în colţul celălalt al încăperii, luminat de o lampă japoneză. Înainte de a mă aşeza, mă măsoară o dată de sus pînă jos, cu privirea ochilor verzi, care continuă să fie foarte nevinovată.

– Domnule inginer, spune apoi, încetînd să zîmbească, cu o gravitate care face chipul ei şi mai copilăros, sîntem foarte mulţumiţi de priceperea dumneavoastră.

Aştept cu respiraţia oprită, să continue. Ea îşi aşază, sub rochie, piciorul peste picior şi genunchiul i se vede prin catifea, rotund.

– Dacă aţi vrea să rămîneţi aici, am fi foarte bucuroşi să vă lăsăm conducerea uzinei.

Vorbeşte cu accent rusesc şi acum observ în glasul ei un timbru strident, care îl face vulgar. Mi-o închpui, deodată, în urma dricului, strigîndu-şi disperarea, în toate limbile asistenţei: "Bliţ, Bliţ, nu mă lăsa!..."

– Ar fi foarte bine, dacă aţi rămîne; dumneavoastră aţi putea să faceţi ordine...

Deodată vocea ei devine plîngătoare:

– Eu sînt o femeie singură, nu ştiu ce trebuie să fac. Nu mă ajută nimeni...

Cu fiecare cuvînt, chipul i se schimbă; trăsăturile se aspresc. Cîţi ani poate să aibă? Şi cu ce efort şi-i ascunde?

– Doamnă, spun, îmi pare foarte rău, dar chiar mîine plec.

Un val de ciudă îi întunecă privirile verzi; nu mai are nimic din ceea ce m-a fascinat la început. Buclele blonde lucesc, la fel de curat, dar pielea, pe frunte şi pe gît, unde inelele lor se fugăresc, şi-a pierdut culoarea pură, de petală trandafirie.

– Unde plecaţi? întreabă mai mult cu răutate decît cu părere de rău. Walter mi-a spus că societatea dumneavoastră s-a închis. Noi vă oferim aici un post foarte bun.

– Vă mulţumesc, doamnă, dar mi-e peste putinţă să rămîn.

Şi tac, cu capul în piept, aşteptînd momentul să mă ridic, ca să plec. Sub marginea rochiei îi văd piciorul, încălţat în pantof mic de mătasă, agitîndu-se nervos. Mişcările lui transmit catifelei un tremur care îi face apele să vibreze pînă în şolduri, ca şi cînd sub ea întregul corp ar fremăta.

– Îmi pare foarte rău! şopteşte, cu alt glas.

Ridic ochii şi pe chipul ei descopăr un zîmbet, puţin trist, care îi dă înfăţişarea nevinovată de la început. Pare iarăşi o copilă. Ce se ascunde în această privire, în acest suflet, în acest trup?

– Îmi pare foarte rău! repetă, şi mă priveşte fix, stăruitor, cum ar vrea să-mi transmită un gînd pe care nu-l poate spune.

De data asta, respiraţia mi se opreşte în gît. Chipul ei este pur, luminat de o nevinovăţie îngerească, în timp ce între pleoapele întredeschise, s-au aprins flăcări provocatoare.

Oraşul mai întinde un braţ, să mă oprească. O privesc, cu respiraţia gîtuită. S-a lăsat pe spate, în coate, peste maldărul de perne din fundul canapelei. E toată un freamăt, din tălpi pînă în creştet, în glezna subţire, nervoasă, în genunchii rotunzi desenaţi sub rochie, în coapsele prelungi, în mijlocul subţire, în sînii care stau sub catifea la pîndă şi-n braţele goale, captivante. Parcă dogoreşte.

Şi atunci, cum o privesc, cu ochii înţepeniţi, cu gîtul contractat, chipul lui Ronsky apare alături, aşa cum l-am văzut ultima oară, galben, în pernă, cînd ea juca pocher în camera vecină. Îl văd întorcîndu-se spre ea, hîd, cuprinzînd-o cu braţele lui de gorilă, lăsîndu-şi pieptul îngust şi păros peste sînii ei şi pîntecul plin cu vin pe coapsele ei, stăpînind-o, cu dreptul lui de soţ, cum a stăpînit-o o viaţă întreagă.

"Unde şi-a ascuns anii, Dumnezeule? mă întreb, înmărmurit. Şi cum a putut să rămînă atît de curată, după ce pe trupul ei s-a scurs atîta murdărie? Dar ce se ascunde sub rochia ei frumoasă, sub pielea ei îmbăiată, în sufletul ei nevăzut? Ronsky, şi locotenentul de pompieri, şi alţii, alţii, cine poate şti cîţi?"

Mă ridic, cu mîinile reci.

– Doamnă, trebuie să plec.

Spun "doamnă" şi gîndesc: Tîrfă! Tîrfă în rochie de catifea! Tîrfă, cu părul buclat! Tîrfă, cu pielea parfumată! Tîrfă, fiindcă

te-ai născut din sămînţă de tîrfă, fiindcă ai crescut pe un pămînt care le prieşte tîrfelor, şi e atît de nedrept cu făpturile curate.

Cînd ies în stradă, noaptea s-a lăsat neagră peste oraş. Toate becurile lui Ronsky sînt acum stinse, ca după o serbare la care toată lumea a obosit şi vrea să doarmă. Şi astfel, ultimul drum, spre port, îl fac pe întuneric, fără să mai văd pe cineva de la care să-mi iau rămas bun.

*

* *

A doua zi am plecat. Orizontul era acoperit de neguri şi soarele întîrzia să se arate. Comandorul, foarte palid, tuşea încet şi-şi apăsa mîna pe piept, gestul lui cunoscut. Vîntul puternic, aducînd de la gura Nistrului răcoarea umedă a dimineţii noroase, îi flutura duşmănos poalele mantalei.

Prin faţa portului treceau, una după alta, duse de vînt din spate, spre Bugaz, bărcile negre ale pescarilor. Oamenii stăteau îngrămădiţi pe bancuri, cu privirea aţintită înainte, nemişcaţi, gravi.

– S-ar putea atît de uşor să nu se mai întoarcă diseară! spuse comandorul, privindu-i pe gînduri.

M-am înfiorat. Era poate numai frigul dimineţii.

– Gîndeşte-te la ei, şi la atîţi alţii, care trăiesc pe mare. E o voluptate să accepţi riscul.

Am sărit pe punte şi cu mîinile tremurătoare am început să desfac de pe ghiu vela umezită de rouă. "Miladul" se mişca, puţin neliniştit, în legăturile care îl ţineau cu prova la chei.

– Gîndeşte-te numai la plecare, reîncepu comandorul, urmărindu-mi mişcările cu ochiul lui de marinar bătrîn. Sosirile nu

sînt niciodată prevăzute... Se poate să te lase vîntul...; sau să te prindă furtuna...

Am desfăcut funga randei de pe tachet şi am început să ridic pînza, repede; vîntul o scutura, pe o parte şi pe alta, ca şi cînd, sprinţar, ar fi vrut s-o trezească din somn. Fîşîitul ei îmi amintea cearşafurile albe şi calde, cu urmele dulci ale nopţii întipărite în ţesătură, pe care le scutură femeile, dimineaţa, la ferestre.

– Se poate să nu mai ajungi niciodată... La asta să nu te gîndeşti; de-ajuns este că ai plecat.

O ultimă privire pe bord: ancora era la locul ei, pe puntea din faţă, parîmele strînse, colacii de salvare fixaţi pe sarturi. Pînzele ridicate fluturau, nerăbdătoare, şi bara cîrmei trepida. Eram gata de plecare. Am revenit pe chei, să-mi iau rămas bun de la comandor. Mîna lui mare şi bună, de prieten, frigea, umezită de febră şi în ea simţeam întreaga lui tristeţe.

– Curînd plec şi eu, la sanatoriu, la Timiş. Dacă vrei să-mi scrii, două luni sînt acolo.

Apoi zîmbi:

– Sînt foarte fericit că pleci în locul meu. Mă voi gîndi tot timpul la dumneata. Te aştept la toamna viitoare, să-mi povesteşti.

Şi deodată, chipul lui se făcu grav:

– Sper că n-ai să renunţi!

Iar după o pauză:

– Cînd ai să fii singur şi ai să te simţi descurajat, gîndeşte-te la bătrînul Maximov.

Apoi ridică mîna cu degetele unite, cum ar fi vrut să mă binecuvînteze. I-am apucat umerii cu o duioşie de copil şi l-am privit o clipă cu ochii umezi. Ochii lui sticleau.

– Te las cu bine, domnule comandor! am îngăimat, şi m-am întors spre apă.

Cînd am desfăcut legătura de la chei, am avut un moment presentimentul că nu voi mai arunca niciodată ancora în acest

port părăsit. Inima mi s-a strîns, nu de teamă, ci de o îndoială ciudată... Apoi "Miladul" a prins vîntul în coastă şi a pornit repede, spre larg. De pe ţărm, comandorul, proiectîndu-se pe cerul noros, îmi făcea semne de rămas bun, cu mîna. Şi aşa, cum îl lăsasem singur, pe chei, vîntul îi flutura cu furie poalele mantalei.

De la capul digului, cînd am luat vîntul larg, din prapa, nu l-am mai văzut. Am privit sus, pe mal, casele cenuşii ale oraşului încă adormit, salcîmii verzi din curţi, cele două cimitire cu cruci albe, de pe ţărm. La cazarmă o trompetă suna deşteptarea; peste cîteva minute soldaţii coborau, în cămăşi, să se spele la Liman. După ce oraşul s-a ascuns în neguri, pe ei i-am mai văzut încă un timp, ca nişte pete albe pe malul cenuşiu al apei.

Apoi am întors capul către sud. Eram încredinţat că multe zile nu mă voi mai opri între oameni. N-aveam de unde să ştiu că, de la prima escală, apariţia Nadiei, cu înfăţişarea ei stranie, cu părul arămiu, căzut în ochi, cu obrazul ars de soare, cu pardesiul mohorît stropit de valuri, cu picioarele goale vîrîte în sandalele albe, cu privirea candidă şi cu sufletul de vagabond, avea să dea călătoriei în care mă căutam pe mine, cu totul alt sens decît cel întrevăzut.

PARTEA A DOUA

În acest loc, la umbra şlepului negru, în spuma albă pe care o făceau valurile lovindu-se de chei, acostasem nu de mult, cînd ieşisem prima oară pe mare, cu comandorul Maximov. Aici dormisem într-o noapte răcoroasă, şi calmă; de aici plecasem în zori, puţin neliniştit, în lungul geamandurilor, spre larg. Pe aici trecusem, în după-amiaza următoare, cu vîntul tare din spate, gonind spre casă, zdrobit, fără să mai privesc în urmă.

Acum nu mai recunoşteam nimic; sub lumina veselă a soarelui, cheiul mi se părea mai curat, şlepul mai puţin urît, magaziile din port, căpitănia, vama, pichetul cu pereţii lui proaspăt văruiţi nu mai aveau nimic din liniile lor sumbre, de rîndul trecut.

– E timpul să mă duc la sanatoriu, spuse Nadia, privind ceasornicul de la mînă. Trebuie să văd ce face Ştefănel. Aseară avea febră; l-a operat ieri dimineaţă doctorul Mieluş, la genunchi. Pe urmă trec pe acasă, să-mi iau costumul de baie; mă aştepţi să mergem împreună la plajă?

Şi, înainte de a-i răspunde, sări pe chei, ducînd pardesiul cenuşiu la subţioară.

– Dacă nu mă aştepţi, mă supăr!

Îşi aminti ceva şi se opri.

– Mi-ai promis un pachet de ciocolată, fiindcă ţi-am ajutat. Te rog să mi-l dai!

Vorbea cu o minunată seriozitate. Am coborît zîmbind în magazie, să iau ciocolata din cambuză.

– Dacă nu e bună, mai bine să nu-mi dai! i-am auzit glasul copilăros de pe chei. Ba nu, să-mi dai în orice caz; e dreptul meu, am muncit pentru ea.

Aştepta, ca unul din hamalii aceia din porturi, neîncrezători în vătaful lor. I-am aruncat pachetul şi l-a prins cu o mînă, apoi a plecat în fugă, lipăind cu sandalele printre magazii, pe poteca mărginită de ciulini.

Vîntul care mă adusese din susul Limanului şi gonise norii în mare, dincolo de orizont, se potolea. Limanul, vînăt în zori, îşi lua acum încet culoarea albastră-pală, a zilei de vară; pe malurile lui, pînă departe, se vedeau sălciile şi stuful dormind deasupra apei. În partea cealaltă, peste limba de nisip a Bugazului, marea continua să murmure domol, rostogolind pe plajă valuri mici, albe, cum ar fi deşertat nişte coşuri cu lînă.

Departe, în lungul căii ferate, printre salcîmi, se vedea gara, unde dintr-un tren abia sosit cobora un furnicar de oameni, amestecînd pe peron nenumăratele culori ale îmbrăcăminţii lor de vilegiaturişti. Din vilele tăcute şi micuţe, alţi oameni, în halate ţipătoare, cu capul sub pălării largi de soare, plecau spre plajă. Pe malul mării se înşirau pînă departe corturi tărcate şi umbrele, printre care mişuna lume, în costum de baie. Năvala acestor orăşeni cu maniere civilizate, mişcîndu-se aici tot atît de firesc, cu aceeaşi libertate, ca pe străzile lor citadine, sfîşia zgomotos, agresiv, linia simplă, curată, a peisajului mai înainte pustiu. Privită chiar de departe, mulţimea mă speria şi mă obosea; simţeam acum, poate cu o umbră de tristeţe, că n-am să mă pot contopi cu ea şi că va trebui într-adevăr să ridic pînzele, spre alte ţărmuri. Dacă aş fi avut vînt, oare nu aş fi plecat numaidecît? Atunci călătoria s-ar fi desfăşurat altfel. Dar pot să spun cum ar fi fost mai bine?

În vîrful catargului, flamura triunghiulară, violetă, atîrna fără viaţă. Ea simţea înaintea mea, de unde bate vîntul. Cînd se apropia vreo rafală, fîlfîia, neliniştită ca aripile pescăruşilor cînd vin din larg, goniţi de furtună. Pentru fiecare fel de vînt avea un sunet, pe care îl cunoşteam, cum îmi cunoşteam felul de a-mi bate al inimii, diferit de la o stare sufletească la alta.

Limanul adormise, albastru, sub lumina albă a soarelui care se urca repede, strălucitor, înspre zenit. Pe mare, deasupra orizontului răsăreau fire de nori, albi, uşori, ca nişte voaluri destrămate. Cît se vedea, de jur împrejur, pînă în zări nimic nu clintea sub acest cer de iulie, foarte înalt.

Trebuia să mă duc la căpitănia portului, să-mi vizez actele, dar am întîrziat pe bord, căutîndu-mi de lucru în cabină, în magazie, strîngînd parîmele pe punte şi privind din cînd în cînd pe potecă să văd dacă vine Nadia.

Mi-am petrecut aşa tot restul dimineţii, ca într-o puşcărie, puţin nemulţumit de aşteptare, nemulţumit de lipsa vîntului şi de întîrzierea fetei. Am cercetat încă o dată, pe hartă, kilometru cu kilometru, litoralul basarabean, alegîndu-mi punctele de oprire, nerăbdător să trag o linie reală, în largul mării, peste linia pe care comandorul mi-o însemnase pe hîrtie.

Nadia veni îndată după prînz, alergînd, şi cînd mă văzu îmi făcu semn cu mîna, de departe, bucuroasă că o aşteptasem.

– Iartă-mă, spuse, lui Ştefănel nu i-a fost bine, de aceea am întîrziat.

Îmbrăcase costumul de baie peste care îşi strînsese, cu cordonul alb, o rochie de plajă, înflorată, fără mîneci şi cu spatele gol pînă în talie.

– Nu mergi la plajă? mă întrebă, mirată.

Aveam încă pe mine tricoul şi pantalonii de doc, aşa cum sosisem azi-dimineaţă. Plaja, unde la această oră mai era încă foarte multă lume, nu mi se părea potrivită pentru mine.

– Vrei să mergem?

Se vedea că n-am tragere de inimă.

– Nu-ţi place? Atunci trecem pe insulă.

Dincolo de canal, între apă şi sălcii, lucea în soare un colţ argintiu de nisip.

– Ştii să înoţi? am întrebat, măsurînd din ochi depărtarea pînă la ţărmul de dincolo.

Drept răspuns, zîmbi, într-un fel care mi se părea ironic.

– Vrei să ne luăm la întrecere? spuse apoi, cu tonul la fel ca zîmbetul.

Era o deosebire frapantă între atitudinea ei de azi-dimineaţă, cînd îmi urmărea mişcările intimidată, şi cea de acum, căci mă privea cu o superioritate provocatoare.

– Înoţi bine? am întrebat şovăind, neştiind cum să primesc provocarea şi dacă să-mi pun mintea cu ea.

Ca să nu mai lungească vorba, Nadia sări pe punte, cum ar fi sărit într-un careu de şotron, şi desfăcîndu-şi cordonul, lăsă rochia să-i alunece de pe umeri.

– Încercăm! Trecem pînă dincolo, vrei? spuse, apucîndu-mă de braţ, ca azi dimineaţă, şi privindu-mă de aproape în ochi.

Mă simţeam, iarăşi, puţin tulburat de apropierea ei. Avea o mînă caldă, care îmi transmitea un fluid ciudat, o tinereţe năvalnică, fierbinte. Dar ce apropiere se putea face între mîna aceasta stăruitor apăsată pe braţul meu, şi ochii ei deschişi mari, căutîndu-mi complicitatea cu o nevinovăţie copilărească?

Spre a-mi ascunde starea, am rîs, silindu-mă să-mi iau un aer de camarad mai mare, protector:

– Haide, încercăm! am spus.

– Bravo! se bucură Nadia. Du-te şi-ţi ia costumul de baie.

Cînd am revenit, am găsit-o muncindu-se să-şi adune buclele de pe frunte sub o bonetă de pînză. Dacă n-ar fi fost linia gîtului, foarte pură, rotunjimea umerilor şi a şoldurilor şi sînii curbînd cald linia costumului, care să-i ateste feminitatea, ar fi semănat cu un adolescent sportiv, gata să se arunce în apă.

– Unde te-ai bronzat aşa? mă întreabă, cu o invidie care nu acoperea admiraţia. Ai o culoare splendidă, nu mă aşteptam! continuă, înaintînd şi privindu-mă de aproape, fără sfială. Credeam că nu e nimeni mai bronzat ca mine... Lasă că am să te ajung... Faci plajă de mult, nu-i aşa? Eu n-am avut

timp... Haide să trecem dincolo! Dar e greu de sărit de pe vaporul dumitale.

Căuta să-şi găsească pe marginea punţii un loc unde să-şi fixeze picioarele.

– Haide, fii gata! Să nu spui că am trişat; număr pînă la trei. Una...

– Nu vrei să-ţi dau colacul de salvare?

– Ţine-l pentru dumneata. Două...

– Dacă ai să te îneci?

– Vezi mai bine că ai să rămîi în urmă. Trei!

Nu mă preocupase tehnica acestei sărituri de plecare. Era o zvîcnire, o destindere, prin care corpul, proiectat înainte aproape balistic, întins la maximum, lua dintr-odată, în lung, contact cu apa, forţînd inerţiile, pornind din prima clipă cu toată viteza. Surprins, am văzut-o alunecînd într-o spumă de apă, depărtîndu-se neaşteptat de repede. Nu ştiam dacă sînt un bun înotător, însă în nici un caz, nu mă gîndeam că o fată putea să mi-o ia înainte. M-am zvîrlit în apă, urmînd-o, fără să mă grăbesc, încredinţat că din cîteva mişcări o voi ajunge. Am văzut însă îndată că distanţa între noi se mărea, necrezut de repede şi atunci mi-am dat seama că mă înşelasem, că fusesem atras într-o cursă în care mica mea parteneră vroia cu tot dinadinsul să mă învingă. O clipă mi s-a părut ruşinos să mă iau la întrecere cu ea, plecam să ocolesc Mediterana, să înfrunt singurătatea şi furtunile mării, după ce înfruntasem atîtea singurătăţi şi furtuni, şi acum, sub soarele luminos al acestei zile calme, îmi puneam mintea cu o fată zvăpăiată, ca şi cînd aş fi putut să mă întorc la vîrsta şi la cugetul ei. Dar, fără să-mi dau seama, m-am pomenit luptîndu-mă să o ajung, întrebuinţîndu-mi întreaga forţă, încordîndu-mă, cuprins de o ambiţie care îmi era improprie, de parcă ar fi trebuit să apăr sau să cuceresc un trofeu de primă importanţă.

Am ajuns dincolo aproape în aceeaşi clipă cu ea, sfîrşit, gîfîind, cu inima zbătîndu-se suprasolicitată. Mai tîrziu mi-am dat seama că întrecerea aceasta neprevăzută nu făcuse altceva decît să mă

ducă într-o altă lume şi mă luptasem să ajung la ea de parcă ar fi fost tocmai lumea atîta timp căutată.

Nadia era dezamăgită, se aşteptase la o victorie certă. Mă privi, înciudată.

– Ia intră în apă, să văd cum înoţi! spuse, cu un glas poruncitor.

M-am supus, rîzînd, fiindcă într-o astfel de împrejurare împotrivirea m-ar fi făcut ridicol. După cîteva mişcări, mă chemă înapoi.

– Înoţi îngrozitor! Nu înţeleg cum ai putut să te ţii după mine!

Făcu un pas şi mă privi iarăşi, mai de aproape, cu aceeaşi ciudă, în care acum însă se amesteca o admiraţie, ce-i drept cam perplexă.

– Eşti mai înalt, hotărî apoi, mai mult pentru sine. Altfel înotul dumitale nu face nici doi bani. Iată, ai şi obosit! Ai un stil îngrozitor!

Vorbind, mă trase de mînă spre plajă, ca pe un elev dezorientat de mustrări. Ne-am aşezat pe nisipul fierbinte, în bătaia soarelui, încă arzătoare. Începea să se ridice briza de la sud; în lungul insulei linia stufului se unduia, neliniştită, aducînd un fîşîit modulat, crescînd şi descrescînd, ca respiraţia parcă speriată a unei vietăţi uriaşe. Din sus, de pe Liman, venea un şir lung de bărci negre, cu pînzele strînse; pescarii trăgeau la vîsle, rar, cadenţat, cu mişcări cumpănite; păreau plecaţi la un drum lung.

Un timp, vîntul care începea să bată nu-mi aduse nici un gînd, ca şi cînd nici nu l-aş fi simţit. Nadia se ridicase într-un cot şi mă cerceta, cu un mic necaz care îi dădea înfăţişarea de copil burzuluit.

– Dacă ai şti să înoţi, spuse, cu înălţimea şi cu forţa dumitale ai fi campion. Nu înţeleg cum nu ţi-ai făcut un stil. E o nelegiuire să chinuieşti apa inutil.

Am văzut-o înflăcărîndu-se, ridicîndu-se în genunchi, pe urmă în picioare, făcîndu-mi un agitat curs de nataţie, care era totodată o batjocorire continuă a neştiinţei şi delăsării mele.

– Înţelegi, spunea, există un secret, o cheie, trebuie să ştii un singur lucru: să te întinzi pe apă. Simţi cuvîntul? Să te întinzi pe apă, cum te-ai întinde pe o masă; să-ţi forţezi organismul, să faci, cu braţele, cu trunchiul, cu picioarele, o linie dreaptă, să simţi că tendoanele au ajuns pînă la limită, că sînt întinse şi degetele de la mîini şi de la picioare, că nu există nimic chircit.

Odată cu aceste cuvinte se ridică pe vîrfuri, întinse braţele în sus, paralele, ca doi vlăstari gemeni, desprinşi din linia armonioasă a umerilor. Încercînd să materializeze elanul din cuvinte, corpul ei înfăţişa acum, în adevăr, un resort destins la maximum, printr-o zvîcnire superbă, care îl ridica deasupra propriei lui materii.

O priveam uimit, stăpînit de un sentiment neclar, amestec de încîntare şi melancolie, cum simţisem uneori în viaţă trecînd pe lîngă lucruri frumoase, fără să mă pot opri la ele. Mă gîndeam la soarta mediocră pe care putea s-o aibă fata asta, al cărei elan şi-a cărei tinereţe fermecătoare, nu era exclus să se piardă, cum se întîmplă adesea cu multe fiinţe bine dotate.

Aşa cum stătea, înălţată, corpul ei alungit, subţiat, avea o frumuseţe rece, o frumuseţe de oţel încordat. Dar se simţea că după destindere, curbele acum pierdute, ale umerilor, ale sînilor şi şoldurilor aveau să se refacă, pentru ca feminitatea ei să se regăsească în ele întreagă şi caldă. Părea cast şi provocator în acelaşi timp, acest corp de sportivă, cu pielea întinsă, bronzată, respirînd nevinovăţie, pe care numai părul de la subţiori punea, sub braţele ridicate, umbre femeieşti. Era greu să-ţi dai seama ce avea de copil, ce de adolescentă şi ce de femeie, fata zglobie pe care o întîlnisem vagabondînd prin port, care sărise pe punte ca un ştrengar fără ocupaţie. Gesturile ei, uneori stîngace, de copilă, alteori degajate, de sportivă, descopereau cîteodată, cînd nu te-ai fi aşteptat, mişcări unduioase, caline, ca nişte mîngîieri,

sau ca nişte alintări. Atunci vocea ei căpăta inflexiunile feminine, din murmurele de dragoste. Numai ochii rămîneau aşa cum erau de dimineaţă, nevinovaţi şi luminoşi, privind lumea cu deplină încredere.

În timp ce o urmăream, am văzut vîntul jucîndu-se în buclele ei de pe frunte; abia atunci l-am simţit, îmbrăcîndu-mi umerii cu dulcea lui răcoare mirosind a algă, şi dîndu-mi o tresărire. Întorcînd surprins capul, m-am pomenit în faţa unei mări care se schimbase pe neaşteptate; o pătură vînătă, uşor încreţită, o acoperise pînă la orizont. În port, în vîrful catargului, flamura violetă care flutura neliniştită, părea că mă cheamă.

Am aplecat capul în jos, nehotărît.

– Ce este? întrebă Nadia, lăsîndu-se în genunchi, în faţa mea.

– Trebuie să plec! am răspuns.

Îmi aduc aminte că ea n-a spus nimic; o cuminţenie gravă i s-a întipărit pe faţă.

– Te duci departe?

Şi atunci m-a străbătut un val de revoltă: Dar unde mă duc? Şi cînd trebuie să ajung acolo, în acel loc necunoscut?

Mi-am adus aminte cuvintele comandorului, care îmi sunau în cuget ca un catehism: "Cînd te opreşti, nu lua prea mult seama la bucuriile de pe uscat. Fii gata să ridici pînzele , în orice clipă!..."

De ce această teroare? Ce crimă trebuie să ispăşesc? Mă simt bine, în acest loc însorit, în tovărăşia acestei fete, cu farmecul ei simplu, nevinovat, odihnitor. Îmi place s-o ascult cum vorbeşte; nu m-a întrebat cine sînt şi în jumătate de oră mi-a povestit jumătate din viaţa ei. Vreau să mă duc pe punte, să îmbrac un pantalon alb şi un tricou albastru, ca vilegiaturiştii, şi să mă plimb spre seară cu ea, pe malul mării, ţinînd-o de mînă ca pe o soră mai mică, pe care totdeauna mi-a părut rău că n-am avut-o. Am să plec mîine, sau peste zece zile, sau n-am să plec niciodată. Rămîn acolo unde mă simt bine. Cînd mă va supăra ceva, voi şti să plec, la timp.

– Nu mai plec astă seară, am spus, cu încă destulă îndoială, ridicînd capul şi încercînd să transform încruntarea în zîmbet.

Ea înţelese că este o renunţare; rămase cu genunchii în nisip, în faţa mea, cu capul puţin aplecat, neştiind ce trebuie să facă.

– Haide, vorbeşte, nu mă lăsa singur! Explică-mi cum ai învăţat să înoţi!

O lumină veselă i se aprinse în ochi.

– Te interesează? spuse, apucîndu-mi mîinile şi apropiindu-şi obrazul de al meu. Ah, dacă ai sta mai mult, te-aş învăţa şi pe dumneata! E cuceritor, cuceritor! Mi-e silă şi milă de oamenii care nu iubesc apa.

Am stat pînă spre seară, pe plajă, unul lîngă altul, ca nişte prieteni vechi. Eram stînjenit, fiindcă pe măsură ce timpul trecea şi ne împrieteneam mai mult, nu ştiam cum trebuie să mă port cu această fată, care îmi lua mîinile şi mi le strîngea, ca unui mic tovarăş de joacă, îşi lăsa spontan capul spre mine să mă privească de aproape în ochi, pînă ce simţeam parfumul părului încălzit de soare, care făcea totul cu o nevinovăţie de copil şi care era, totuşi, o mică femeie.

– Am mai fost o dată aici, la Paşti, spunea. Atunci nu era lume şi marea, singură, părea foarte tristă, dar mult mai frumoasă.

Cînd, în primăvară, Ştefănel, fratele ei mai mic, fusese adus aici, la sanatoriu, cu dureri în genunchi şi în coloana vertebrală, venise cu el, fiindcă în familie numai ea ştia să-l iubească. Stătuse în spatele uşii negre unde se developa placa radiografică, privise pata albicioasă pe care i-o arătase medicul în colţul unei vertebre, îl văzuse pe Ştefănel intrînd în sala de operaţii, şi aşteptase tremurînd să-l vadă scos afară, pe cărucior, împachetat în ghips, ca într-un sicriu.

După o săptămînă trebui să se întoarcă la şcoală. Pe urmă îşi dăduse bacalaureatul; între timp citise cărţi de medicină. Cînd se înapoie la Bugaz, la începutul verii, îşi închipuia că ştie tot ce ştiu şi savanţii, despre tuberculoza oaselor. Acum cunoştea sanatoriul, se împrietenise cu medicii şi cu surorile şi era încredinţată că

Ştefănel se va face bine. Numai pe vilegiaturişti nu-i suferea. Nu înţelegea, cum puteau oamenii aceştia sănătoşi şi veseli, să umble în voie, pe picioarele lor tefere, să rîdă, să petreacă, să se joace cu mingea pe plajă, fără să fie stînjeniţi că alături, numai la cîţiva paşi, dincolo de gardul scund, de sîrmă, patru sute de trupuri schiloade erau înţepenite în ghips şi aşteptau mîntuirea de la acelaşi soare, de la acelaşi aer, de la acelaşi cer sub care ei trăiau din plin.

Pe Ştefănel îl găsise tot în corsetul îngrozitor de ghips, imobilizat în pat, pe terasă, în rînd cu alte cîteva zeci de copii suferinzi. Îi purta o dragoste maternă pe care părinţii nu aveau timp să i-o arate băiatului, cum nu i-o arătaseră nici ei. Avusese o copilărie rece, petrecută la călugăriţe, departe de ai săi, şi izgonirea în loc s-o facă sălbatică, aspră, neîncrezătoare, o făcuse contemplativă, sensibilă şi foarte miloasă, cum se întîmplă adesea cu unii oameni care devin buni, prin suferinţă.

Tatăl ei era un savant (sau aşa ceva, spunea Nadia cu neîncredere), doctorul Leon Rabega, de la Chişinău. În orice caz, un om despre ale cărui comunicări se ocupau uneori revistele străine de specialitate, fiindcă savanţii de la noi nu-l băgau în seamă. De altfel, şi doctorul, era din cale afară de ursuz. Îşi petrecuse mulţi ani într-o leprozerie basarabeană, pe malul Dunării, fără plată, şi urmărise, cu o stăruinţă neostenită, procesul acestei boli ciudate.

Era un om negru, mare, cu ochii lucioşi şi reci, cu o barbă de Rasputin, bogată şi sălbatică. Nu-i plăcea nici să vorbească, nici să rîdă...

– Dar crezi că-i place ceva în lumea asta? spunea Nadia.

Îşi amintea cu inima strînsă, serile de iarnă petrecute acasă. Fiindcă în camera lui de dormit doctorul nu îngăduia să se facă foc, venea, înainte de culcare, să se încălzească la căminul din salon. Se aşeza pe un butuc, în faţa focului şi rămînea aşa, ore întregi, fără să vorbească, fără să mişte, parcă fără să respire.

În serile acelea, mama ei, Luisa Antonovna, după cum îi spuneau toţi în casă, stătea într-un colţ al încăperii, într-un jilţ vechi şi dădea pasenţe, întinzînd cărţile pe genunchi; era un colţ întunecos, însă ochii ei aveau facultatea să vadă fără greutate figurile din cărţi în ale căror prevestiri credea nezdruncinat.

– Are ceva de rusoaică, spunea Nadia. Un fatalism faţă de tot ce ni se întîmplă în viaţă.

Apoi, stînjenită:

– Şi apoi, îi place să şi bea.

Mă văzu roşind, fiindcă mărturisirea ei candidă mă intimidase, şi îmi apucă mîinile:

– O, nu, să nu crezi că-i beţivă! Numai vorba, mă şi îngrozeşte. Bea mai mult sirop, dar din cînd în cînd soarbe şi cîte un păhărel cu lichior slab. Are totdeauna o sticlă, lîngă jilţul ei. Şi-l face singură din coji de portocală pe care le pune să se mureze în spirt. Am gustat şi eu; e apă chioară. Chira, bucătăreasa noastră, are grijă să i-l subţie, pînă îşi pierde toată tăria. Luisa Antonovna nu bagă de seamă. Bea din sticlă ca un mujic însetat şi e încredinţată că se cercheleşte...

Acum doctorul Rabega rămăsese la Chişinău, cufundat în tăcerea de criptă a unei locuinţe cu multe încăperi goale, unde era stăpîn un dog uriaş, singurul lui prieten, poate şi el sălbăticit. La Bugaz Nadia venise cu Luisa Antonovna şi cu bucătăreasa, o văduvă pripăşită pe lîngă casa lor. Locuiau aproape de gară, într-o vilă construită de Leon Rabega, nechibzuit cu tot ce nu însemna medicină, o casă mare, rece, urîtă, cu odăi inutile.

Într-una din încăperile acestei vile mai mult goală, aşezată într-un jilţ, în colţul cel mai întunecos al odăii, Luisa Antonovna îşi continua pasenţele, oprindu-se după fiecare numai cît să bea o duşcă din sticla cu apă chioară pusă alături, dacă în cărţi se arăta bine, sau două duşti dacă se arăta rău. La sanatoriu venea o dată pe zi şi stătea puţin. Cînd îi spunea că băiatului îi merge bine, dădea neîncrezătoare din cap, cărţile îi arătau altfel şi în prezicerile lor se încredea mai mult decît în medici.

– La pensionul ei din Odesa, au omorît-o cu pianul, cu dansul şi cu Dostoievsky, pe care îl citeau seara fetele sub plapumă în loc să-l citească pe Turgheniev, fără să se ascundă. Pe urmă, n-a mai dansat, n-a mai cîntat şi n-a mai citit nimic. Pe mine nu mă supără; acum sînt mare şi m-am obişnuit cu ea. Uneori îmi pare bine că nu mă întreabă nimic. Dacă aş vrea, (aici rîse cu nevinovăţie) aş putea să fiu o haimana!...

Ziua era foarte lungă, la Bugaz. Nu putea să stea în apă tot timpul. Şi apoi, fără bazin şi fără un mediu sportiv nici nu se putea gîndi la un înot metodic. Deţinea un record regional feminin şi spera să ia şi altele dar, din păcate, în toamna următoare nu putea să concureze. Acum se mulţumea să-şi revizuiască forţele, ieşind în fiecare dimineaţă în larg, atît de departe încît pentru lumea de pe plajă trecea, demult, drept un fenomen. Mamele, mai ales cele care atunci cînd nu e vorba de fiicele lor, au păreri foarte ciudate despre buna-cuviinţă, socoteau că pentru o fată de vîrsta ei, cu liceul abia terminat, căci toate îi cunoşteau biografia, asemenea isprăvi trebuiau dispreţuite.

Este adevărat, mărturisea Nadia, fără să-şi plece privirile, că în jurul ei se învîrteau cîţiva băieţi, dar ea se purta cu ei camaradereşte, le spunea pe nume, îi tutuia, le scornea porecle, lua parte la jocurile şi poznele lor, fără să-i pese ce spun alţii din moment ce ea n-avea ce să-şi reproşeze. Era, de altfel, atît de preocupată de idealul ei sportiv, încît avea un dispreţ secret pentru toţi cei care credeau că pot să-i vorbească despre altceva. Urmărea rubricile de specialitate ale ziarelor, cunoştea toate recordurile, se interesa de campionatele din toată lumea, avea simpatii şi antipatii între concurenţi şi se bucura, sau se înfuria, cînd cîştigau unii, sau alţii. Ştia biografiile campionilor mondiali, cărora le urmărea etapele gloriei, scoţînd învăţăminte din victoriile sau din înfrîngerile lor.

– N-am să mă mărit decît cu un campion de înot; să ne facem o piscină şi să lucrăm toată ziua.

M-am simţit stînjenit şi poate mi s-a aprins puţin obrazul, fiindcă vorbele ei mă puneau, indirect, într-o inferioritate supărătoare. Dar, ca şi cînd şi-ar fi dat seama, după o pauză în care mă privi dezorientată, Nadia reîncepu, cu o însufleţire nouă, ca să mă reantreneze în entuziasmul ei:

– Nu poate fi nimic mai perfect decît înotul! Şi este aşa de uşor să-l înveţi! Nu se cere să ai talent; numai curaj, bunăvoinţă, şi să fii sănătos.

Îl învăţase abia de cîţiva ani, la şcoala lui Suru, din Iaşi, în joile şi duminicile cînd, trecînd peste vigilenţa călugăriţelor şi avînd un eventual apărător în chiar Leon Rabega, gata să dea oricînd încuviinţări, izbutea, în orele destinate plimbării la Copou, să ajungă la ştrand. Nu era nici la Iaşi un mediu sportiv, şi nici Suru nu-şi pierdea prea multă vreme cu puţinii lui elevi; Nadia îşi descoperise singură aptitudinile şi îşi făcuse din înot o pasiune precoce.

– Celelalte fete făceau muzică, sau brodau; multe scriau bilete de dragoste la liceeni, (roşi puţin), sau învăţau poezii pe dinafară. Îmi plăcea să cînt la pian, dar nu puteam să stau atîta timp nemişcată şi nici cine ştie ce talent nu aveam. Cînd mă puneau să brodez, parcă îmi umblau furnici prin vîrfurile degetelor, n-am izbutit niciodată să fac mai mult de zece ochiuri fără să le încurc.

Amintindu-şi această penitenţă, îşi scutură umerii, ca de un fior.

– Dacă mi-ar fi plăcut şcoala cum îmi plăcea înotul, aş fi luat toate medaliile călugăriţelor... Am să te învăţ să înoţi... De ce nu rămîi mai mult aici? Cu puţină tragere de inimă, în cîteva zile poţi să prinzi ceva.

Ţinea de altfel să treacă numaidecît la treabă. Mă împinse, fără pierdere de vreme în apă şi veni după mine, ca într-un domeniu al ei, unde avea dreptul să mă supună la orice cazană. Mă apucă de păr şi mă dădu la fund, arătîndu-mi, în primul rînd, cum să-mi reglez respiraţia.

– Pe nas nu mai ai voie să respiri. Te ridici deasupra, inspiri pe gură, apoi te bagi la fund şi dai drumul la aer. Trebuie să te obişnuieşti cu apa care îţi intră în gură, numai să n-o înghiţi.

Un sfert de oră am repetat acest exerciţiu, simţind cum îmi lărgeşte plămînii. Începea să mă intereseze şcoala ei; mă întrebam, cu părere de rău, cum putusem să înot atît de mult timp în felul meu dezordonat şi neraţional. Mă puse apoi să mă întind pe apă, cu capul la fund, ca să echilibrez corpul, cu braţele întinse, cu încheieturile moi. Cînd fu mulţumită, veni alături, îmi luă mîinile şi îmi arătă primele mişcări, descompunîndu-le în fragmente corecte. Îi simţeam deasupra apei respiraţia umedă şi caldă şi mă lăsam, pe nesimţite, cucerit de lecţie. De cîteva ori, întîmplător, picioarele mele le atinse pe ale ei; le-am simţit catifelate şi mai calde decît apa. Cînd îmi purta braţele ritmic, pentru a le întipări cursa corectă, i-am atins, fără voie, în treacăt, sînii elastici de sub costum. Ea însă nu observă nimic, îşi continuă lecţia, firesc, cu stăruinţă, pînă ce mă văzu făcînd fără greşeală primele mişcări. Atunci se arătă mulţumită, mă scoase afară, trăgîndu-mă de mînă ca pe un copil şi pe mal îmi mai făcu încă mult timp teorii, pe care le ascultam zîmbind, cucerit şi intimidat, privind-o cu încîntare.

Cînd traversam canalul înapoi, soarele cobora spre asfinţit. În susul Limanului se întindea o dîră ruginie, jucată de valuri domol. Linia stufului de pe ţărmuri, învelindu-se în răcoarea umedă a serii, prindea umbre tainice.

Fiindcă trebuia să treacă pe la sanatoriu înainte de a se înnopta, Nadia nu putea să aştepte pînă cînd i s-ar fi uscat costumul de baie, mai ales că soarele, aproape asfinţit, avea prea puţină putere.

– Pot să mă schimb în cabină? mă întreabă, roşind puţin.

Ezitase, îmi dădeam seama, dar nu avea altă soluţie.

Am aşteptat-o sus, înfiorat de frig, sau de gîndul că se dezbrăcase şi rămăsese goală, între cei patru pereţi ai mei; poate se aşezase pe pat, fiindcă pe banchetă erau aruncate parîme.

Închipuirea aceasta îmi umplea sufletul de o emoţie mult mai puternică, mai vie şi mai intensă, mai naturală decît cea pe care o simţeam altădată visînd-o pe Ludmila Maximov în spaţiul meu. Fără nici o sforţare, refăceam imaginea ei în interiorul cabinei, ca şi cînd aş fi văzut-o aievea, o goliciune pură, castă dar femeiască, deşi intangibilă.

Cînd Nadia ieşi, în rochia subţire de plajă, cu costumul în mînă, am simţit din nou uşoara electrocutare de mai devreme; îmi era peste putinţă să uit că sub pînza înflorată, era cu desăvîrşire goală.

– Să nu răceşti, am spus, căutînd să-mi ascund tremurul glasului.

– Nu, am să merg repede.

Am pornit împreună, pe poteca dintre magazii, ca să ieşim apoi pe plaja goală, învăluită în umbra tristă a apusului. Din larg, de pe faţa neagră a mării, întunericul părea că se înalţă ca nişte văluri sumbre, pe care vîntul le flutura, şi le aducea spre ţărm. De deasupra pîlcului de salcîmi se ridica fum alb de la vile şi răzbea un zumzet potolit, confuz, ca undeva la ţară, cînd satul se pregăteşte de culcare.

Ne-am despărţit la poarta sanatoriului, puţin încurcaţi, fiindcă la sfîrşitul unei după-amieze petrecute împreună, nu găseam ce cuvinte de rămas bun să ne spunem, să nu meargă prea departe, dar nici să fie goale. Nadia îmi întinse mîna, care tremura puţin de frig, apoi se întoarse şi porni repede, spre intrare.

Eram contrariat că nu hotărîsem nimic pentru mai tîrziu, şi în clipa aceea m-am gîndit că ar fi foarte bine să nu mă mai găsească mîine în port. Cînd dispărea pe uşa mare a sanatoriului, din spatele clădirii se auzi sunînd clopotul, pentru masă. Pe terase se aprinseră luminile. Tot atunci farul începu să clipească şi îndată cerul se făcu mai negru.

Am pornit înapoi încet, descumpănit. Briza de noapte, aspră, îmi străbătea veşmintele, dar simţeam în mîngîierea ei rece o voluptate ciudată. Şi pe măsură ce paşii mă duceau pe nisip,

în lungul ţărmului peste care se rostogoleau uşor valurile albe, sufletul mi se curăţa de neguri. Aş fi vrut să am un drum lung deschis înainte, să merg toată noaptea, să refac în gînd întîmplările de după-amiază, care acum, cînd rămăsesem singur, căpătau culori mai vii şi semnificaţii mai neliniştitoare.

În seara aceea am rămas pe bord, cu toate că sunetele jazzurilor din staţiune se auzeau pînă în port, aducîndu-mi aminte de o viaţă la care mi-ar fi plăcut să iau parte, ca să mă mai văd o dată în epoca naivă şi puţin nebunească a primelor dansuri şi-a primelor fete strînse în braţe, cu timiditate şi fără rafinament. Dar îmi era teamă să fac o incursiune acolo, lipsea cineva să mă ducă de mînă în acea lume uitată de mult. Întins pe punte, legănat uşor de valuri am ascultat cu melancolie muzica îndepărtată, amestecîndu-se cu scîrţîitul scripeţilor mişcaţi de parîme. Mi-au trecut prin minte, ca în ajunul unei spovedanii sau al unui duel, întîmplări foarte vechi, din copilărie, mi-am urmărit în fugă firul vieţii, ca pe a unui străin, trecînd de la un an la altul, cum ai întoarce în fugă filele unei cărţi citite de prea multe ori; m-am revăzut în iarna trecută, în oraşul de pe Liman; o sumă de figuri omeneşti mi s-au amestecat în minte şi deodată, peste ele a răsărit, luminoasă, imaginea Nadiei. Întîmplările din viaţa ei, pe care mi le povestea după-amiază, cu accente spontane şi sincere, ca unui camarad bun, îmi veneau acum în minte mai puternice decît întîmplările din viaţa trecută. O vedeam stînd în genunchi, pe nisip, cu părul căzut în ochi, cu mîinile mobile, ca şi cînd şi ele ar fi avut ceva de spus, povestindu-mi întîmplări mai vechi sau mai noi, din copilărie, despre casa lor, despre Leon Rabega, "Ursul negru", cum îl poreclea, despre viaţa de la internat, unde făcea în fiecare zi cîte o poznă. Vorbea despre Ştefănel, despre isprăvile lui, cum pleca de acasă, desculţ, ca un pui de ţigan, să spargă cu praştia ceştile de porţelan care ţin firele electrice pe stîlpi; cum se întorcea în goană, urmărit de gardist, o matahală cît o butie, abia putîndu-se mişca de gras. Copiii se apropiau pe la spate şi îl înţepau cu bolduri, siguri că n-are să-i poată ajunge.

Odată gardistul s-a înfuriat şi a tras cu pistolul în aer. Au vrut să-l dea afară din poliţie; doctorul Rabega l-a scăpat şi de atunci, Ştefănel era liber să facă orice blestemăţii, în sectorul sergentului cel gros.

Nadia îşi amintea, apoi, de serile petrecute la vie, lîngă Chişinău. Stătea jos, pe treptele de piatră ale casei, învelită într-un şal negru şi greu, urmărind mersul repede al lunii, printre nori. Nu se îndoia că umbrele care se vedeau în lună erau, după cum spunea Luisa Antonovna, o turmă de oi cu ciobanul lor sprijinit în bîtă şi se mira că în fiecare seară oile păşteau iarbă din acelaşi loc. Într-unele seri doctorul cobora din pridvor şi se aşeza şi el alături, pe scara de piatră, cufundîndu-se în gînduri. Cum îl privea, dintr-o parte, Nadiei uneori i se părea că are un chip nespus de blînd, ca al lui Dumnezeu, alteori atît de aspru şi rău, încît se temea de el.

La Leon Rabega nu veneau bolnavi. Doctorul era ursuz şi nu primea pe nimeni, nici chiar pe cei săraci, pentru care arăta milă. Timpul şi-l petrecea în bibliotecă, citind şi scriind, cerînd să nu fie tulburat de nimeni, decît pentru mîncare, o dată pe zi. După masă se ridica, se închina rar, apoi ieşea în curte, îşi hrănea cîinele şi pornea cu el prin parc, unde hoinărea cîtăva vreme, înainte de a se întoarce în bibliotecă.

O moşie mare a lui, de lîngă Vaslui, despre care Nadia îşi amintea prea puţin fiindcă se duceau rar acolo, o îngrijea fratele doctorului, Eusebiu, un om tînăr, cu patima jocului de cărţi şi cu alte patimi. În scrisorile pe care le trimitea la Chişinău, Eusebiu trebuia să se plîngă întruna de cîte ceva, împotriva lui Dumnezeu: sau de secetă, sau de ploaie, sau de frig, sau de arşiţă, dar n-ar fi fost nevoie să născocească nimic, fiindcă Leon Rabega nu-i cerea niciodată socoteală de mersul semănăturilor. Veniturile pe care le primea toamna prin Banca Moldovei prisoseau întotdeauna. Gospodăria lor nu avea cerinţe mari şi doctorul mai trimitea o bună parte din bani la Bucureşti, la un depozit de medicamente, să se cumpere ulei albastru, pentru leproşii de la Tirchileşti.

Îmi vorbise de unele amintiri ale ei, care o făceau să roşească puţin, despre o iubire avută la doisprezece ani pentru un actor de cinematograf, un meridional cu turban de şeic, slăbiciunea tuturor inimilor de femeie, într-un timp.

Avea un fel cuceritor de a prezenta oamenii şi lucrurile. Mă pomenisem ascultînd-o cu interes, trăind odată cu ea amintirile ei şi acum le trăiam încă o dată, surprinzător de viu. Figurile lui Ştefănel, a doctorului, a Luisei, a lui Eusebiu, "excrocul familiei", cum spunea ea rîzînd, îmi veneau în minte, ca şi cînd i-aş fi cunoscut pe toţi, de multă vreme. Vedeam chiar şi casa lor, mare şi întunecoasă de pe strada Ştefan cel Mare, de la Chişinău, şi parcul sălbatic şi chiar pe Stan, dogul doctorului.

– Are o mutră de Stan, spunea Nadia, prezentîndu-l. E mare şi bleg. Şi blagoslovit cu nişte urechi cît două foi de lipan. Alt nume nici nu i se potrivea. Închipuie-ţi: ne jucăm cu el, eu şi Ştefănel, cu toate că nu ne prea dă atenţie. Eu îl mîngîi pe cap şi deodată, Ştefănel, îl apucă de coadă şi i-o răsuceşte ca pe o manivelă de automobil. Ce crezi că face dogul tatălui meu? Se repede la mine, mîrîind! Noroc că nu ştie să muşte!

Ultimele umbre roşii ale apusului se şterseseră de mult şi ea continua să-mi povestească, în gînd. Peste Liman se lăsase acelaşi întuneric, ca peste mare. Sclipirile rare, prelungi, ale farului, răzbeau pînă departe. trimiţînd pe apă dîre de lumină ceţoasă; dincolo de ele noaptea se întindea, vastă şi rece, fără nici un clipit de stele. Ţărmurile, cu tainele lor, cu freamătul de stuf, cu murmurul valurilor, cu paşii furişaţi ai grănicerilor, intrau în întuneric ca într-o apă neagră, potolită, sub care toate urmele vieţii se înecau. Dintre vile, mai răzbăteau sunetele slabe ale jazzului, stranii în liniştea peisajului sălbatic, adormit şi pustiu.

Am coborît în cabină, înfiorat de profunzimea nopţii încremenite. Mi-am aranjat culcuşul, m-am acoperit cu păturile pînă sub bărbie, fiindcă mă simţeam pătruns de frig şi am stins lumina. Atunci, numaidecît, imaginea fetei se înfăţişă, surprinzător de clară, aproape reală. Am revăzut-o în pardesiul

mohorît, stînd udă de valuri, speriată pe chei de dimineaţă; apoi, rîzînd, pregătindu-se să se arunce în apă; apoi, dincolo, pe nisip, în bătaia arzătoare a soarelui, ridicîndu-se zveltă pe vîrfurile picioarelor. Mi-am amintit iarăşi glasul ei, povestind isprăvile lui Ştefănel, pasenţele Luisei Antonovna şi tăcerile lui Leon Rabega. Am revăzut-o întinsă pe nisip; avea picioarele prelungi, armonioase, cu glezna subţire, cu genunchii rotunzi. Purta un costum de baie albastru-marin, simplu, foarte strîns, sub care şoldurile se curbau delicat şi cald, înscriind în prelungirea coapsei, pînă în talia subţire, o linie mlădioasă.

Am mîngîiat cu mîna pledul pe care stătuse ea, aşteptîndu-mă să găsesc în moliciunea lînii urma caldă a corpului ei gol. Mi s-a părut atît de prezentă, cu părul ei arămiu, lucios, căzîndu-i buclat în ochi şi dîndu-i un aer burzuluit, cu umerii rotunzi, cu braţele mobile, cu sînii vibrînd sub rochia subţire, am văzut-o atît de clar între pereţii cabinei încît m-am temut că imaginea ei nu mi se va şterge uşor din gînd. Şi m-a cuprins o întristare neclară, amestecată cu speranţă şi bucurie; îmi dădeam seama că aştept dimineaţa nu ca să ridic pînzele, ci ca s-o văd pe ea.

Pe urmă mi-am amintit că o lună mai înainte, cînd ţărmul mării era pustiu, dormisem o noapte, în acest port. Atunci, am închis ochii, cu un fel de teamă, aşteptînd să văd dacă imaginea Ludmilei nu va ieşi din vreun ungher al cabinei care îi aparţinuse. Dar ea nu se mai arătă, ca să ia locul Nadiei şi, uitînd întristarea, am adormit, zîmbind.

*

* *

Privit de departe, de pe Liman sau de pe mare, Bugazul, aşezat pe limba de nisip fără înălţime, dintre cele două ape,

era atît de colorat, cu salcîmii verzi, cu acoperişurile roşii ale vilelor, cu pereţii lor albi, ascunşi între ramuri, încît părea o pictură plutitoare, o închipuire. Apropiindu-te descopereai stepa, prelungită pînă în inima lui. Pămîntul nedomesticit pătrundea printre case, traversa străzile pavate, îşi întindea vegetaţia lui sărăcăcioasă dar plină de o vigoare îndîrjită prin curţi, prin grădini, pe alei, dînd locului un aer de sălbăticie pe care prezenţa oamenilor n-o învinsese; stepa era mai puternică decît ei şi decît casele. Dacă n-ar fi fost clădirea gării, sanatoriul, farul şi cele cîteva magazii din port, care se impuneau în peisaj ca o realitate puţin stridentă, orăşelul, cu vilele lui mici, puse ici-colo, ar fi semănat cu o construcţie de cuburi colorate, făcută în joacă.

Toamna, cînd vilegiaturiştii plecau, acest colţ de lume rămînea pustiu, iar cînd se scuturau frunzele copacilor şi se usca toată vegetaţia, părea părăsit pentru totdeauna. Cei cîţiva oameni care rămîneau pe loc, trăiau în port ca pe o insulă abia populată; erau grănicerii, un funcţionar de vamă şi căpitanul portului, cu familia. Mai departe, ca pe altă insulă, în gară, erau doi acari şi un impiegat care stăteau mai mult degeaba; şeful gării, cu copii şi nevastă plecau pînă primăvara. La jumătatea drumului, între port şi gară, ţinea un fel de dugheană una, Crasaviţa, femeie fără bărbat, care, după semne în tinereţea ei fusese frumoasă, după cum spunea chiar numele. Dar şi ea pleca înainte de venirea iernii.

Micul port al Bugazului, unde acosta cîte un barcaz pe săptămînă, ca să încarce grîu, avea un chei lung de piatră, jumătate în mare, jumătate în Liman. La mijlocul lui, într-o baracă, era vama şi căpitănia, iar puţin mai departe pichetul grănicerilor, la intrarea căruia stătea necontenit de pază un cîine ciobănesc, făcut colac pe nisip, sau, iarna, pe zăpadă.

Pentru vapoarele rare care veneau acolo, portul n-ar fi avut nevoie de un căpitan; dar fiindcă îl avea, acesta îşi făcea datoria cu multă tragere de inimă, şi mai mult decît atîta, de pildă, trecea zilnic în registre bărcile pescarilor care ieşeau, sau se

întorceau de pe mare. Pescarii erau siliţi să tragă la chei, să coboare şi să se prezinte cu hîrtiile la căpitănie, unde căpitanul, după ce-i cerceta îndelung, îi trecea în scripte, cu scrisul lui meticulos, apăsat, foarte caligrafic. Pentru fiecare luntre care părăsea portul, îşi îmbrăca haina cu două rînduri de nasturi galbeni, marinăreşti, îşi punea şapca împodobită în faţă cu o ancoră brodată în fir şi ieşea măreţ pe chei, să salute, ca la plecarea unui transatlantic. Sînt sigur că visa un alt port, pe unde să treacă toate vapoarele mari din lume, despre care citea în ziare. Uneori, după ce-şi termina treaba la cancelarie, rămînea pe gînduri, în faţa registrului deschis, în care operase foarte conştiincios trecerea vreunui barcaz cu pînze, care se încumeta să ducă, la voia norocului, cîteva vagoane cu grîu la Galaţi sau la Brăila. În asemenea momente de reverie se închipuia trecînd în registru nave de mii de tone, cu zeci de oameni echipaj, ai căror comandanţi să fie lupi de mare adevăraţi, cu bărbuţă neagră şi cu kilograme de aur pe cozorocul şepcii.

Patima marinăriei o dobîndise din copilărie, cînd, stînd pe malul Dunării, la Turnu–Măgurele de unde se trăgea, văzuse atît de multe vapoare trecînd în sus şi-n jos, încît nu mai visa altceva, decît să poată călători cu ele.

S-au văzut marinari care, cînd au ieşit la pensie, şi-au făcut casa să semene a vapor; membrilor familiei le-au impus vocabularul lor, au dat multor obiecte casnice, denumiri marinăreşti; soţiile şi le-au tratat drept secunzi, copiii drept mateloţi, iar ei, plimbîndu-se pe pridvor, cu şapca în cap şi cu pipa în colţul gurii, s-au crezut încă pe puntea de comandă.

Dar oare, cînd se întîlnesc, în toate colţurile lumii, despre ce vorbesc bătrînii mateloţi, dacă nu despre întîmplările lor pe mare? Şi cînd nu mai au ce-şi spune, ce fac, dacă nu să-şi arate tatuajele, semnele celei mai credincioase înfrăţiri cu meseria?

Din mai multe pricini, căpitanul portului nu putuse să intre în marină. Se făcuse însă slujbaş de port şi ajunsese, după o muncă sîrguincioasă, la o treaptă care îi dădea dreptul să poarte

uniformă cu două trese pe mîneca hainei, şi şapcă de ofiţer, ceea ce corespundea într-o bună măsură idealului său marinăresc.

Avea un nume mai mult de chirigiu decît de căpitan, Ioniţă Ghinea, din cauza căruia suferea destul, dar pe care nu îndrăznea să şi-l schimbe, ca să nu-şi supere părinţii, negustori de barieră la Turnu–Măgurele. În oraşele pe unde umblase, unii îi spuneau Ioniţă–Corabie, poreclă care îl scotea din fire, alţii, Ioniţă–Pachebotu, mai suportabil, dacă nu chiar măgulitor. Cînd ajunsese la Bugaz, unde nu avea cunoştinţe, porecla i se pierduse şi el rămăsese pentru toată lumea căpitanul Ioniţă, nume care îl satisfăcea pe deplin.

Căpitanul Ioniţă era un bărbat încă tînăr, cu toate că lăsase în urmă o droaie de copii, cît să echipezi cu ei o corabie cu două catarge. De pe urma lor avusese să sufere mai mult nevasta, cucoana Mira, grecoaică de la Brăila, puioasă ca o iepuroaică de prăsilă, care făcea un copil pe an, cum ai face o pîine pe zi.

Comandorul Maximov îi telefonase că am să vin. Căpitanul mă văzuse ieri, pe fereastră, poate din clipa cînd sosisem şi fără îndoială că aşteptase toată ziua la căpitănie, cu registrul deschis în faţă, ca să mă înscrie în rubricile lui, după regulile portului. Fusese probabil foarte urîtă pentru căpitan, ziua cînd un navigator, călcînd peste regulamente, în loc să se prezinte la căpitănie, lua lecţii de înot, pe malul insulei Carolina, la două sute de paşi, în nasul lui. Prietenia mea cu comandorul îl punea în încurcătură; simţindu-se obligat să-mi rezerve o parte din respectul datorat şefului său, nu îndrăznea să trimită după mine.

De aceea, a doua zi de dimineaţă, cînd mă văzu intrînd, fu foarte bucuros.

– Nu ştiu dacă v-a telefonat comandorul Maximov, despre mine.

Ochii lui Ioniţă se făcură întîi foarte mari, ca de mirare, apoi foarte mici, de plăcere. Obrazul lui rotund era bărbierit proaspăt, ca de inspecţie şi părul galben, pieptănat într-o parte, avea o cărare aleasă cu multă grijă. Cu faţa lucioasă scăldată într-un

zîmbet încîntat, confirmă din toată inima, lăsînd să i se vadă aurul din gură, în timp ce se repezea de după birou să-mi apuce mîinile.

– Cum să nu, cum să nu! Domnul comandor mi-a vorbit de dumneavoastră! Sînteţi cu "Ludmila"? Frumoasă ambarcaţiune, o cunosc. (Nu văzuse alta). Se comportă bine?

Vorbea ca despre o persoană respectată.

Cancelaria căpităniei era o încăpere nu prea mare, cu pereţii albi, puţin afumaţi în partea sobei şi cu tavanul scund. O uşă vopsită roşu dădea direct afară, înspre chei. Alături era o fereastră largă, ca un geamlîc, cu ochiuri multe, prin care se vedea tot portul. Într-un colţ stătea strîmb dulapul arhivei; lîngă el, pe o masă înclinată, ca un pupitru, era deschis un registru mare. Biroul căpitanului, de brad vopsit cu baiţ cafeniu, se afla în partea cealaltă a încăperii, lîngă uşa care dădea în dormitor. Pe un perete atîrnau tablourile familiei regale, pe altul o fotografie îngălbenită, cu un vapor uriaş, probabil într-un port oceanic, iar lîngă fereastră era prinsă o hartă hidrografică a Limanului.

Harta şi nasturii ca de aur ai căpitanului, erau singurele lucruri frumoase.

– Aveţi hîrtiile în regulă?

Tonul lui devenise oficial.

I-am întins mapa de pînză impermeabilă:

– Aici e rolul de drum. Nu vă temeţi, nu-i lipseşte nimic.

– O, nici o teamă, nici o teamă, vai de mine, doar este iahtul domnului comandor! Ne facem numai datoria, ştiţi, aici, lîngă frontieră... Chiar domnul comandor ne-a spus... O, i-aţi schimbat numele? Mi-la-dul...Miladul? Ce nume! Şi ce vrea să însemne?

Mă privea nedumerit şi neîncrezător. Dar fiindcă îşi dădea seama că n-avea ce să suspecteze renunţă să mai facă un mister din numele nou, trecu în faţa registrului deschis pe pupitru şi, cu vădită plăcere, se pregăti de scris.

– Nu vreţi să luaţi loc la biroul meu? spuse întorcînd capul peste umăr. Scuzaţi-ne că n-avem alt scaun la îndemînă. Nu primim des musafiri ca dumneavoastră.

Sigur, pe ceilalţi îi ţinea în picioare.

Cercetam încă o dată cancelaria, cu privirea plictisită, cînd l-am auzit pe Ioniţă, vorbind cu nasul în registru:

– Domnul comandor pleacă astăzi în concediu, ştiaţi? Îi ţin locul; de altfel, portul principal e aici.

– Da, ştiam, am răspuns, dîndu-mi silinţa să fiu cît mai nepăsător.

Nu credeam că va pleca atît de repede. Am simţit că mi se lua o greutate de pe inimă: dacă el pleca, puteam să mai rămîn, fără teama că s-ar fi interesat de mine şi ar fi trebuit să-i dau socoteală. La Timiş nu putea să afle ce se întîmpla aici; dezlegarea venea pe neaşteptate.

– Astăzi plecaţi? întrebă Ioniţă, scoţînd capul din registru.

Nu mai aveam nici un motiv să mă simt încurcat.

– Nu, domnule căpitan, mai rămîn cîteva zile; nu ştiu cum e vremea pe mare, în iulie. Aţi putea să-mi daţi o statistică meteorologică, pe cîţiva ani în urmă?

– Cu multă plăcere! Peste o oră, dacă treceţi pe aici, găsiţi hîrtiile care vă trebuie; am să le caut în arhivă.

Eram sigur că n-o să le găsească, dar nici nu mă gîndeam să i le mai cer. Cînd am ieşit pe chei, lumina soarelui mi s-a părut deodată mai veselă, marea mai frumoasă, murmurul valurilor mai armonios. Mă simţeam uşor, cu sufletul limpede, de parcă aş fi avut de încasat un cec mare, liber să fac cu banii orice mi-o da prin gînd. Era încă devreme, lumea abia începea să iasă la plajă. Am aruncat instinctiv o privire pe poteca nisipoasă care se pierdea printre magazii, înspre sanatoriu, dar nu se vedea nimeni; cîteva flori roşii se legănau de vînt, printre mărăcini. Încă nu ştiam ce să fac în această dimineaţă începută atît de frumos. Mă mulţumea cerul, aerul, vîntul uşor de la nord care încreţea puţin Limanul,

făcîndu-l cenuşiu, mă mulţumea mirosul de stuf verde, adus din sus, de la gura Nistrului, amintire atît de pregnantă.

Am plecat fără să aleg drumul, în sus, de-a lungul căii ferate, ca să vizitez mica localitate acoperită de salcîmi. În gară tocmai sosise un tren şi cobora o mulţime de oameni, orăşeni de toate felurile, din toate părţile ţării, dezorientaţi într-o gară fără hamali şi fără trăsuri. Erau supărător de albi în peisajul unde se simţea briza şi se auzeau valurile mării răsturnîndu-se pe plajă. Soarele, fără să dogorească prea tare, avea multă strălucire. Am trecut cu grabă prin mulţimea speriată, care se agita ca un muşuroi de furnici intrat în panică. Nici o figură nu mi-a atras luarea-aminte; am plecat mai departe, pe drumul gloduros din marginea căii ferate. În stînga erau magazii vopsite maroniu, în dreapta pîlcuri de salcîmi, printre care, mai sus, se vedea cherhanaua, o hală de scînduri înnegrite. Am mers aşa pînă la ultima casă, unde calea ferată apuca spre miază-noapte, spre locurile de unde venisem. În partea celalată se vedea marea, sticlind sub bătaia soarelui. Alături se întindea un lac, cu apele verzi–negricioase, ţinîndu-se de-a lungul mării, numai la cîţiva zeci de metri de ţărmul ei înspumat, pînă se pierdea în zare. Între aceste două ape, atît de neînrudite, se întindea o şuviţă de nisip, dreaptă ca un pai, albă şi lucioasă, cum se văd din avion şoselele pe un cîmp înverzit.

M-am întors pe plajă înspre port. În faţa sanatoriului m-am gîndit că poate Nadia mă căutase şi am pornit repede pe poteca dintre magazii, pe unde o însoţisem ieri. Cheiul era însă gol; numai grănicerul care patrula, se ducea cu paşi rari, spre far. Eram nemulţumit că aseară nu hotărîsem nimic cu ea, pentru astăzi. Pe urmă m-am simţit ruşinat şi nemulţumit că mă gîndeam atît de mult la întîmplările din ajun; începute în primul port, trebuiau să se termine cum începuseră; nu se legau prin nimic de mine şi de drumul meu.

Am coborît pe punte şi, fără să-mi regăsesc bucuria de altădată cînd ieşeam în larg, am ridicat pînzele, încet, şovăind, gata să le cobor la loc. Însă cînd vîntul le prinse şi începu să le

fluture, foşnetul lor mă învioră pe loc. Am şi acum acest sunet în ureche şi fiindcă niciodată n-am să-l pot uita, ştiu cu ce coarde armonioase mi s-a legat de suflet.

Am desfăcut prova şi am lăsat-o să alunece sub vîntul slab, ca să ocolesc şlepul, spre mare. În clipa cînd mă desprindeam de chei m-am întrebat, speriat, dacă nu cumva plecam definitiv, dar îndată mi-am adus aminte că rolul de drum îl lăsasem la căpitănie şi trebuia oricum să mă întorc. O dulce laşitate m-a făcut să zîmbesc, ca după un vis rău.

*

* *

Vîntul căzuse ducîndu-mă spre larg şi la nici o milă de ţărm mă oprisem între apele adormite. Era prima mea călătorie singur pe mare şi începea puţin cam plictisitor. Cînd m-am convins că pe mare nu se vedea venind vîntul din nici o direcţie şi m-am văzut izolat, atît de departe de oameni, m-a străbătut o urmă de nelinişte, apoi una de tristeţe. Începea să-mi fie teamă că nu voi putea trăi în imensitatea apei, departe de pămîntul unde îmi aveam rădăcinile omeneşti, departe de semenii mei pe care nu puteam nici să-i părăsesc nici să-i reneg, chiar dacă pe unii îi dispreţuiam, cu alţii nu aveam nimic comun; dar populau şi ei lumea. Mă gîndeam că în această aventură mă atrăgea doar noutatea ei, frumuseţea mării ca peisaj, nu ca mijloc de viaţă, liniştea ei doar ca prilej de repaus, şi forţa doar fiindcă îmi trezea îndrăzneala s-o înfrunt. Mă amăgisem, nu aveam vocaţia aventurii, altfel nu m-aş fi uitat în urmă.

Soarele se ridica spre zenit şi marea dormea; încă nu vedeam venind vîntul. Pe malul îndepărtat distingeam numai salcîmii şi zidurile albe ale sanatoriului lucind în soare. O clipă m-am

gîndit la Nadia, aşa cum o văzusem ultima oară, aseară, dispărînd în întuneric. Aici, în largul mării, imaginea ei îmi apărea mai puţin clară, de parcă apa şi depărtarea ar fi pus între noi văluri, peste văluri. Cînd chipul i se şterse sub aceste pînze, gesturile ei continuară să se vadă. Îmi aminteam cum stătusem alături pe nisip, cum îmi făcuse vînt în apă, cum intrase în cabină să îşi scoată costumul. M-am gîndit deodată că poate gesturile ei, pe care le credeam copilăreşti, erau în realitate, provocatoare. Acolo de unde veneam, fetele începeau să cunoască viaţa şi bărbaţii de la paisprezece ani. Mă întrebam, ce ar putea-o opri pe Nadia, să fie la fel? Îmi vorbise cu nevinovăţie despre viaţa ei, dar sinceritatea se opreşte totdeauna la un punct, nu merge pînă la capăt, relaţiile între oameni ar deveni inconfortabile sau chiar imposibile. Era greu să cred că între camarazii ei de sport nu se găsise nici unul pe care să-l privească altfel. Şi apoi, ea trecuse de vîrsta cînd natura începe să vorbească; ar fi fost atît de firesc să aibă o dragoste, încît a crede altfel era o naivitate.

Cu o insistenţă care devenea iritantă, căutam să-mi închipui cum ar fi putut să arate omul plăcut de ea, ce cuvinte ar fi putut să-i spună, ce gesturi ar fi putut să facă. Aşa cum o văzusem ieri, copilăroasă, mi-o închipuiam, pe rînd, tandră sau pătimaşă, mîngîind sau încordîndu-se, cu buzele ei roşii umezite de sărutări, cu corpul fremătînd. Pe urmă, aceste imagini mi se părură false şi m-am ruşinat de ele. Ar fi trebuit să mă gîndesc la privirea ei, căci privirea nu înşeală, decît pe cei care se supun înşelăciunii, o acceptă ca pe o condiţie de viaţă. În ochi poţi citi, odată cu dorinţele prezente, toate dorinţele consumate. Privirea ei era tot ce ea avea mai nevinovat, aşa cum îmbrăţişa cu nevinovăţie spaţiul, găsind pe fiecare metru pătrat un lucru şi în fiecare clipă un fapt, care să o uimească. Dacă nu înţelegea ceva, pleoapele i se zbăteau repede şi ochii, cu pupila mărită ca la pisici noaptea, îi dădeau cel mai convingător aer de candoare.

Dar toate aceste gînduri contradictorii mă oboseau şi îndată, ca şi cînd un zăgaz s-ar fi rupt în creier, peste imaginea ei se rostogoliră altele; am văzut-o pe Liuda, despuiată, cu picioarele

groase, cu vînătăi pe pîntec; pe Iris, făptura dulce, cu pielea moale şi răcoroasă care, cu urmele ierbii încă întipărite pe coapse, spunea inspirată, poezii, pe malul Limanului; pe Katia, fata croitoresei, urcată în vîrful patului, sub pătură, în cămaşa ei de noapte cenuşie şi scorţoasă; pe Tamara în rochia neagră de catifea, cu sînii pe jumătate dezgoliţi şi gata să explodeze...

Trebuia să plec de aici, cum plecasem şi de acolo; dar nu mă îndepărtasem destul, amintirile continuau să mă urmărească. Purificarea începea în altă parte, în alt punct geografic.

Am coborît în cabină, am desfăcut atlasul şi mult timp am stat adîncit în filele lui, urmărind pe hartă, înfrigurat, drumurile viitoare. Pe urmă mi-am amintit cărţile de călătorie; m-am urcat în genunchi pe pat şi le-am luat pe fiecare la rînd, răsfoindu-le, absorbind ca pe un balsam aerul dintre paginile lor. Cînd am ieşit pe punte, soarele ardea, în vîrful catargului. Atunci mi-am adus aminte că va trebui să mănînc şi m-a cuprins bucuria la gîndul că îmi voi pregăti singur masa. Foamea e o senzaţie optimistă, pentru cine are ce mînca. M-am gîndit că nişte guvizi ar putea să înlocuiască peştii zburători pe care căpitanul Slocum îi găsea dimineaţa pe punte, în Atlantic. După culoarea neagră a mării, dedesubt, fundul era stîncos. Am aruncat cîteva undiţe, în borduri şi peste cîteva clipe, trei guvizi sfîrîiau jos, în tigaie. Au fost şi singurii, fiindcă nu vroiam să mă lăcomesc, deşi ei se lăcomeau la undiţele mele.

Nu mă socoteam un bun bucătar, dar izbutisem să spintec cei trei guvizi, singuri vinovaţi de soarta lor, îi spălasem în apă de mare şi le dădusem drumul în undelemnul încins. În bucătăria strîmtă, maşina cu petrol făcea în amiaza de iulie, o căldură de nesuferit. Era poate numai cu puţin mai bine decît în tigaia unde sfîrîiau guvizii. Părul îmi căzuse pe frunte şi sudoarea mi se scurgea gîrlă pe obraz, mă simţeam însă bine. Eram în casa mea, singur, şi n-aveam nevoie de nimeni. Mă gîndeam să mănînc pe punte, lîngă catarg, la umbra velei mari, legănat de marea adormită. Guvizii căpătau o culoare arămie, plină de promisiuni

şi mirosul proaspăt, de peşte prăjit, care umplea magazia încinsă, îmi amintea zilele foarte frumoase cînd eram mic şi la ora prînzului veneam să pîndesc cratiţele, în uşa bucătăriei.

Acum îmi părea rău că nu îmi luasem actele, să pot pleca la prima adiere de vînt; să nu mă mai întorc în port...

Tocmai ridicasem tigaia, ca să întorc guvizii, fiindcă deasupra focului nu izbuteam, cînd o lovitură în bord mă făcu să tresar, speriat prin exagerare; mi-a venit în minte întîmplarea căpitanului Slocum, care se crede că a pierit în ocean, lovit noaptea de un vapor, în timp ce dormea sub punte. Tigaia mi-a căzut din mînă sunînd infernal pe podea şi cîteva picături de ulei încins mi-au pişcat picioarele.

– Heei! strigă cineva de afară, bătînd cu pumnul în bordaj.

Mă dezmeticisem, nu putea să fie decît un pescar, care se întorcea din larg. Mă irita însă vizita nedorită şi picioarele stropite cu undelemn începeau abia acum să mă usture. M-am agăţat furios de scară şi am scos capul deasupra punţii, gata să scap printre dinţi una din înjurăturile învăţate peste iarnă. De jur-împrejur marea era pustie, cum o lăsasem mai înainte. Numai soarele se mişcase, alunecînd din vîrful catargului. Şi totuşi, cineva mă strigase, un om sau un duh, şi izbise atît de tare cu pumnul în bordaj, încît mă şi văzusem scufundat. Atunci am auzit o voce udă, venind de sub bord:

– Bună dimineaţa!

O mînă bronzată se ţinea de marginea punţii.

– Ce este? am strigat, ieşind repede pe punte, cuprins de nelinişte.

Un chip ieşit din apă, cu părul strîns sub o bonetă de pînză care îmi era cunoscută, cu genele negre, ude, îmi zîmbea dintre valuri, intimidat de precipitarea mea. Dar după o clipă, cînd mă văzu mai bine, cu părul căzut pe frunte, cu obrazul transpirat, plin de funingine şi mai ales, cu şorţul de bucătărie prins peste costumul de baie şi stropit cu undelemn, pufni în rîs. Atunci am recunoscut-o, dar eram încă zăpăcit, fiindcă nu ştiam de unde

răsărise în mijlocul mării pustii, ca o sirenă, ca să nu spun ca un diavol al apei.

– Nadia! Cum ai venit aici?

Îşi scoase boneta şi o aruncă udă, pe punte; buclele arămii îi căzură în ochi.

– Băieţii îmi spun Naiada, rîse. Au învăţat şi ei puţină mitologie, altfel sînt nişte proşti! Credeau că n-am să pot înota atît de departe.

– Dar cum ai venit?

– Ce întrebare! Am înotat!

– Bine, dar e o distanţă...

– A fost vorba de un pariu.

– Şi?

– Cum, şi? L-am cîştigat!

M-am gîndit la guvizii care înotau în undelemn, pe podeaua magaziei, şi am dat să cobor, zăpăcit, apoi m-am întors, cuprins de o nouă grijă:

– Ai mîncat?

– Nu.

– Ei drăcia dracului! am făcut, scărpinîndu-mă în cap, ca oamenii aflaţi în încurcătură.

Eram obligat s-o invit la masă.

– Ştii, am reînceput, negăsindu-mi cuvintele, după toate, am scăpat şi guvizii pe jos. Din cauza ta, bineînţeles. Altădată, cînd vezi o barcă în larg, să strigi de departe; să nu mai sperii lumea. În sfîrşit, acum o s-o scoatem la capăt, dar alţi guvizi nu mai prind.

– Am înţeles că putem vorbi fără ceremonie; îmi place, spune-mi pe nume... Acum îmi dai voie să mă urc pe punte?

– Bineînţeles! Eu mă duc jos să văd ce mai pot salva din guvizi.

– Nu vrei să mă ajuţi? Nu ajung pînă sus.

– Fă-ţi vînt şi ai să reuşeşti! am sfătuit-o, în timp ce coboram grăbit, sub punte.

Am auzit-o rîzînd de această politeţe prea marinărească, apoi, după cîteva clipe, paşi goi trecură pe punte şi capul ei apăru deasupra, în gura magaziei.

– Toţi trei sînt în stare bună, am spus, bucuros, privind în sus. Dacă nu eşti pretenţioasă, masa noastră s-a aranjat.

– Vrei să-ţi ajut?

– Nu vezi că abia am loc eu aici?

– Dar mie ce treabă îmi dai să fac?

– Nimic; stai să ţi se usuce costumul.

– Nu mă laşi să-ţi aranjez cabina?

– Am aranjat-o singur, azi dimineaţă.

– Ei! ce poate să aranjeze un bărbat!

– Uită-te, să vezi dacă nu-ţi place!

Se duse să privească înăuntru.

– De ce n-ai fotografii pe pereţi?

– Nu-mi plac fotografiile.

– Dar nu ţi-e urît, aşa singur, cu pereţii goi? La ce te gîndeşti cînd eşti pe mare? Fotografiile îţi aduc aminte de ceva. Nu ai nici în sertare? Eu am o cutie plină. Dacă vrei am să-ţi dau fotografia lui Stan.

– A cui? am întrebat, rîzînd.

Îşi băgă iarăşi capul pe gura magaziei.

– Stan, dogul tatălui meu, ţi-am vorbit depsre el. E foarte prost, dar în fotografie nu se cunoaşte; are să-ţi placă.

– Bine, am spus, rîzînd, să-mi dai fotografia lui Stan.

– Şi ai s-o prinzi în perete?

– Sigur!

– Mă bucur. Credeam că dacă umbli singur pe mare, nici n-ai să-ţi pui mintea cu mine.

– Dar tu, care ai înotat doi kilometri pînă aici, cum ţi-o pui cu mine?

– Va să zică, a rămas că vorbim fără ceremonie.

– Vrei să-mi spui pe nume?

– Sigur! Spune-mi şi tu!

Ezită.

– Trebuie să-mi fac curaj.

Apoi schimbă vorba:

– Sînt doi kilometri pînă aici?

– Cred că da.

– Înseamnă că am un pic de antrenament. N-am obosit deloc, aş putea să plec numaidecît înapoi.

– Bine, dar acum stai să mănînci guvizii.

Mă deruta şi mă întrista gîndul că ar putea să plece; era cam mult, dar nu puteam şi nu vroiam să dau înapoi.

– Nu glumeşti? Chiar îmi dai să mănînc?

– Nu ţi-e foame?

– Ba da, cum să nu! Mor de foame. Ce-mi dai să mănînc?

– Nu ţi-am spus? Guvizi!

Făcu un cap amărît:

– Trei guvizi la doi oameni?

Chipul ei necăjit mă făcea să rîd.

– Eşti mîncăcioasă?

– Da.

– Bine, atunci am să-ţi dau doi guvizi şi eu am să mănînc unu.

– Ai să slăbeşti pentru mine!...

Vorbise cu o mîhnire atît de comică, încît am pufnit în rîs, amîndoi deodată.

– Haide, ai vrut să faci treabă; ajută-mi să pun masa!

În timp ce ea aşeza un şervet pe punte, lîngă catarg, am scos farfurii de metal cromat şi tacîmuri, deşi aveau să rămînă fără întrebuinţare.

– Afară de peşte nu pot să-ţi dau decît caşcaval şi marmeladă, am spus, ieşind pe punte, cu braţele încărcate. Şi n-am piine. Poţi să mănînci pezmeţi? Dacă nu, pune-ţi boneta şi înoată pînă la mal, să aduci piine proaspătă.

Mai mult am rîs, decît să mîncăm. Pe Nadia, masa neobişnuită şi neaşteptată o făcea să se bucure, încîntată. Toate erau altfel aici decît pe uscat, începînd cu peisajul, cu pustietatea mării calme, cu izolarea pe care n-o tulburau nici măcar pescăruşii, căci zburaseră toţi spre ţărm, şi terminînd cu existenţa noastră simultană.

– Eşti un om foarte ciudat, spuse, privindu-mă cu seriozitate. Nu ştiu cînd ai de gînd să rîzi, şi cînd să te încrunţi; parcă ai sta cu un picior în zăpadă şi cu altul în nisip fierbinte.

Stătea la umbra velei mari, rezemată de catarg, în locul unde, înainte de venirea ei, credeam că voi sta eu.

– Ai plecat de mult, azi dimineaţă? Cînd te-am căutat în port nu mai erai. Mi-a părut foarte rău.

Era o mărturisire involuntară; se fă u roşie.

– Dacă ştiam că vii, te aşteptam.

Era tot o mărturisire, dar nu invo ntară. Ridică genele şi lăsă să i se vadă bucuria în ochi:

– Adevărat? spuse, apucîndu-mi mîna Ştiam eu că eşti un camarad bun. Nu mă înşel niciodată...

Apoi, după o pauză, urmă, cu însufleţire

– Am fost pe plajă şi te-am văzut în larg Cînd a stat vîntul m-am gîndit să vin să-ţi ţin de urît. Senegalezul spunea că sînt cinci kilometri pînă aici. Puc e mai deştept, dar şi el, a dat trei kilometri. Nu-i ştii, pe Puc şi pe Senegalezul? Ai să-i cunoşti... I-am lăsat să-mi păzească lucrurile. Puc e cavalerul meu servant; îl ştiu de la Chişinău; pe Senegalez l-am cunoscut aici; e bronzat şi are părul creţ, de aceea îi spun aşa. Am făcut prinsoare cu ei,

că nu-mi trebuie mai mult de o oră să înot pînă aici. S-au uitat cu binoclul; sper că au văzut cînd am ajuns. Nu cred că am depăşit o oră.

– Crezi că se uită şi acum cu binoclul?

Scoase capul pe sub pînză, ca să privească spre ţărm.

– Trebuia să fi pus masa în partea cealaltă, să le facă în necaz guvizii noştri, spuse rîzînd. În binoclu n-ar fi văzut că erau afumaţi.

– Acum, după ce i-ai mîncat, rîzi de mine?

– Doamne fereşte, mi-au plăcut foarte mult. Chira noastră îi afumă mai rău.

Îmi ajută, rîzînd, să strîng masa, apoi am trecut în cockpit, să bem ceai.

– Ascultă, spuse Nadia, privind flacăra albastră a spirtierei, cînd e vînt şi valuri, înţeleg. Dar cînd nu bate vîntul, ce faci?

– N-ai văzut? Frig guvizi.

– Nu, fără glumă. Nu te plictiseşti singur, în barca asta?

– De ce? N-ai stat niciodată singură, într-o odaie? N-ai văzut la cîte poţi să te gîndeşti, ce lume ai în cap? Ce tovarăş mai bun şi mai inteligent poţi avea, decît pe tine însuţi? Şi aici, mai e şi marea cu care poţi vorbi. Valurile sînt mereu aceleaşi, orizontul rămîne totdeauna neschimbat, circular. Nimic nu se schimbă, minute, ceasuri, zile întregi. Dar marea e mereu altfel, în fiecare clipă. Nu te-ai gîndit că are o viaţă a ei, vizibilă şi pentru noi? N-ai stat niciodată nemişcată, pe ţărm, să o priveşti? Nu ai simţit atunci, în murmurul ei neîntrerupt, un puls, ca un puls omenesc, o respiraţie, ca a unui om bătrîn şi obosit?... Dar vîntul? Nu ţi l-ai închipuit ca un nor care se rostogoleşte pe cer? Ia uită-te în zare, ridică-te, vezi o dungă neagră, spre orizont?

– Da, cred că e din cauza luminii.

– Nu, e din cauza vîntului. Cînd vine, marea îşi schimbă culoarea. Aici are să ajungă abia peste o oră; atunci ai să-l simţi, pe obraz, şi-n păr; acum îl vezi cu ochii. Dar

ce poţi să ştii despre el, pînă nu v-aţi luptat unul cu altul? Sau dacă n-ai auzit niciodată velele tresărind la venirea lui? Cum să-ţi înfioare sufletul cînd nu ştii cum împinge cu umărul la catarg?... Dar pescăruşii? Ai auzit vreodată ţipătul lor îndepărtat, răspîndindu-se trist peste valuri, amestecîndu-se cu scîrţîitul scripeţilor, cu murmurul apei în bordaj, cu fîlfîitul velelor, ca al unor aripi? Pe ce partitură, şi cine ar putea să noteze o simfonie atît de inedită?

Atunci nu mă gîndeam la zilele de acalmie, pe mări unde vîntul se opreşte cu săptămînile şi apa se preface în asfalt albastru. Dar poate le-aş fi găsit şi lor un farmec, zilelor cînd te arde soarele în creştet, cînd gîtul ţi se umflă de arşiţă şi în jurul corabiei rechinii aşteaptă, ca nişte ciocli. Acum uitasem toate îndoielile, chiar pe acelea de azi dimineaţă şi eram gata să întind pînzele, pentru o călătorie lungă. Vîntul care se apropia, îmbrăcînd faţa apei într-un fel de nelinişte, îmi deştepta în suflet toată patima pusă acolo de comandorul Maximov, cînd îmi vorbea despre mare.

– Cum poţi să mînuieşti singur nişte pînze aşa mari? întrebă Nadia.

Intimidată de exaltarea mea, simţea nevoia să se întoarcă la ceva mai tangibil.

– Mult mai uşor decît crezi. Ai să-ţi dai seama îndată, cînd o să vină vîntul.

– Ştii, continuă ea, rotindu-şi capul pe domeniul meu de nouă metri, a cărui mulţime de scripeţi şi parîme o zăpăcea, mi-ar plăcea mult să învăţ meseria asta. Dacă aş fi fost băiat, m-aş fi făcut marinar. Crezi că ar fi fost greu?

– Dacă îţi place, nu-i greu. Dar dacă nu simţi că într-adevăr îţi place, mai bine să nu încerci; ai să renunţi de la prima bătătură care îţi iese în palmă.

Îşi privi palmele mici, cu pielea trandafirie şi fină.

– Cum, trebuie să-ţi facă bătături? întrebă, dezamăgită. Ia dă mîna! Vezi, rîzi de mine! N-ai nici una.

– Am avut; acum pielea s-a obişnuit.

– Ei bine, să ştii că nu mi-e frică; vreau să învăţ şi eu. Haide, spune, îmi arăţi? Cred că aş fi un elev bun. Eu te învăţ să înoţi, dar să ştii că te învăţ bine şi... (să spun tu?), învaţă-mă cum se conduce corabia. Vrei, spune-mi?

– Vreau, dar nu e uşor totdeauna, ţine seama!

– N-are a face. Dacă învăţ, îl conving pe tatăl meu să-mi cumpere şi mie o corabie ca asta, cum îi spui. Crezi că pentru o fată merge? Haide, te rog, explică-mi ce-i cu pînzele? Nu înţeleg, cum mergi în toate direcţiile, cînd vîntul bate dintr-o singură parte? Hai, arată-mi, care e secretul?

În aşteptarea vîntului, am început să-i explic, aşa cum în primăvară comandorul Maximov îmi explicase mie. Eram acum atît de familiarizat cu toate, încît mi se părea că sînt matelot de o viaţă întreagă. I-am arătat apoi cum se manevrează cîrma şi şcotele, pentru a prinde vîntul în pînze.

– Ia arată-mi ce-ai înţeles. Vezi de unde vine vîntul?

– Da.

– Portul îl vezi?

Soarele cădea înspre apus şi în lumina lui, ţărmul înverzit şi clădirile scăldate în apă, nu mai aveau contur.

– Văd numai farul.

– Întoarce-te cu faţa acolo; închipuie-ţi că s-a întors şi prova. Din ce parte o să cadă vîntul?

– Din coastă... adică, stai, cum i-ai spus? Din travers.

– Bine! Acum ridicăm focul.

– Randa de ce ai lăsat-o ridicată?

– I-ai ţinut minte numele?

– Spune-mi, de ce n-ai coborît-o?

– Fiindcă dacă nu bătea vîntul era totuna să stea ridicată, sau strînsă.

– Atunci pe cea din faţă de ce-ai coborît-o?

– Pentru un motiv foarte important: nu puteam să frig guvizii. Nu vezi că-i tocmai deasupra bucătăriei?

O înfiorare, ca un fîlfîit de aripi, trecu prin aer; vela flutură. Vîntul aducea, in răcoarea lui proaspătă, un miros de algă şi de iod. După el marea venea neliniştită şi întunecată, verde închis, aproape neagră, fierbînd, alungînd spre nord cealaltă apă, albastră.

Am văzut atunci pe chipul Nadiei trecînd o înfiorare şi am înţeles-o, fiindcă şi pe mine mă înfiorau aceste ape care se alungau una pe alta. Am trecut la catarg să întind funga focului; pînza se ridică pe strai fluturînd, cu vîrful triunghiului ei în sus, ascuţit, ca o săgeată albă. Am revenit apoi la cîrmă, unde Nadia aştepta, urmărindu-mi atentă manevrele, şi am întins şcotele, să aduc pînzele în bătaia vîntului. Sub apăsarea puternică "Miladul" se aplecă brusc pe o coastă şi porni imediat cu o viteză neaşteptată; era mai degrabă un salt, o zvîcnire, decît o alunecare. Înfăţişarea lui se schimbă deodată, părea că în cablurile şi în parîmele întinse, în etrava care tăia apa scoţînd un fîşîit învingător, ca al coasei în fîn, s-a trezit o viaţă pînă atunci adormită. Toate părţile lui, mai înainte amorfe şi independente unele de altele, ca nişte accesorii disparate într-o vitrină, catargul, sarturile, parîmele, pînzele şi corpul plutitor, părea că abia acum se leagă unele de altele, că se contopesc într-un acord puternic, devenind un tot zvelt şi elastic, un albatros care îşi ia zborul cu aripile larg întinse. Se simţea că se dă o luptă, că se consumă o forţă trepidantă, dînd naştere alunecării noastre victorioase.

Nadia stătea pe marginea cockpitului, încordată, luînd parte cu întreaga ei fiinţă la această izbîndă, pentru ea încă inexplicabilă şi poate incertă. Avea obrazul palid, şi ochii mari, plini de uimire. După o clipă îşi puse mîna fierbinte peste mîna mea, pe cîrmă, şi se aplecă să mă privească de aproape. În obraji îi venise o culoare nouă, aprinsă.

– Te rog să nu pleci! a spus, temătoare, şi teama îi mărea farmecul, făcîndu-l aproape patetic. Spuneai că nu eşti niciodată grăbit. Închipuie-ţi că nu mai ai vînt..

Se retrăsese puţin şi căută argumente.

– Spune-mi, dacă te rog mult, ai să rămîi? M-am îndrăgostit de corabia... Să spun corabia ta?

M-am simţit emoţionat, ca şi cînd declaraţia de dragoste mi-ar fi fost adresată mie.

– Aşa-i că rămîi? întrebă Nadia, strîngîndu-mi mîna.

Am înclinat capul, pe jumătate convins, în timp ce aşteptam să se convertească şi jumătatea cealaltă.

– Îmi pare bine, izbucni. Mă iei matelot? Sînt foarte ascultătoare. Dacă am să te supăr vreodată să mă spînzuri de catarg!

În urmă, marea se ridica, tulbure şi pustie. Valurile erau acum cenuşii, o culoare urîtă, ameninţătoare, dar în imensitatea lor goală părea că se află mai multă căldură şi mai multă linişte decît pe ţărmul însorit.

Deodată, pe chipul Nadiei trecu o umbră de îngrijorare: numai o clipă, fiindcă repede, rîsul ei tineresc şi sănătos o alungă.

– Să vezi ce-i fac lui Puc, spuse, dacă o fi plecat şi m-a lăsat fără rochie!

*

* *

Şi iată-mă începînd o altă viaţă, în acest port, între mare şi Liman.

Dimineaţa cînd mă sculam şi ieşeam pe punte, departe, pe ţărmul cenuşiu, zăream pierdute în neguri, ruinele Cetăţii şi oraşul

de unde plecasem, ascuns sub straturi vaporoase de pîclă, ca de fum, dar nu mă mai gîndeam acolo, de parcă aş fi venit aici din altă parte. Nici la comandorul Maximov nu mă mai gîndeam.

Cu copiii căpitanului, în port trăiau cincisprezece oameni; eu am venit al şaisprezecelea între ei. Dacă n-ar fi catargul care să se legene deasupra cheiului, nici nu s-ar băga de seamă prezenţa mea. Aici lumea umblă pe furiş; se ascund de soare, de vînt, sau de ochii cine ştie cui. Pe chei umblă numai grănicerul, căpitanul portului şi cîinii pichetului, în afară de cel care stă de pază la uşă, cu schimbul. În spatele căpităniei se aude uneori larmă; sînt copiii lui Ioniţă, cărora cucoana Mira le face educaţie, cu coada polonicului. Cîteodată, după ce vreo locomotivă din gară ajunge pînă aici şi îşi goleşte focarul între şinele ruginite din port, răsar cîţiva copii desculţi, Dumnezeu ştie de unde şi culeg, cu degetele arse, cum se culeg castanele din foc, cărbunii din cenuşă. La fereastra vămii perdele stau tot timpul trase, iar la pichet, grănicerii, cînd nu sînt în patrulare sau de sentinelă, dorm pe paturi de fier, cu saltele de paie, rotunde ca nişte suluri. În bătătură cîinii rod oase mari, albe, de vită, pînă îi apucă somnul; atunci se strîng colac pe nisip şi aţipesc.

Mai e un om în port: Nail, paznicul şlepului. Îl văd rar, dar ştiu că el mă vede tot timpul. E un bătrîn arţăgos, gata să se mînie din nimic, alergînd, mereu înciudat de ceva, de colo pînă colo, pe puntea încinsă de soare. Tîrîie după el, cu necaz, un picior de lemn pe care îl izbeşte în toate pietrele, să le scoale din somn; l-ar izbi cu plăcere chiar în capul oamenilor, dacă ar avea putinţa. În tinereţe umblase cu o corabie pînă pe la Alexandria, şi acolo îşi lăsase un picior în gura unui rechin.

Infirmitatea l-a făcut bănuitor şi rău. Are un cap rotund, ca un bostan, cu ochi galbeni, parcă afumaţi de tutun, cu priviri agere, de veveriţă; nu-i clipă în care să nu aibă de văzut ceva, chiar în acest port unde nu umblă nimeni, şi nimeni nu face nimic. Nasul lui, lipit în mijlocul figurii, pare un boţ mare de cocă, zvîrlit de

departe şi întîmplător oprit acolo, deasupra mustăţii sure, zbîrlită şi rară, cu firele tocite, ca părul năpîrlit de la dosul maimuţelor.

Cînd scoate capul deasupra punţii, ca să privească iscoditor în jos, pare o sperietoare din acelea puse pe arcuri în cutii de păcăleală, de unde ţîşnesc comic, cînd deschizi capacul.

Îl aud noaptea şi ziua, bocănind cu piciorul lui de lemn, pe puntea de fier a şlepului. Cînd se opreşte, îmi dau seama că pîndeşte pe cineva, şi aş fi curios să ştiu ce poate să vadă în portul pustiu.

Dincolo de magaziile goale, prin care guzganii slabi şi flămînzi aleargă ca nişte umbre, e prăvălia Crasaviţei; ea face legătura între Bugaz şi port. Are acolo o baracă de scînduri, cu şopron, sub care se află două mese lungi, de scîndură nedată la rîndea, puse pe picioare bătute în nisip. Ca lucruri de vînzare în prăvălie nu se găsesc prea multe: cvas în culori felurite, în sticle mari expuse la fereastră; apoi seminţe de floarea soarelui, cîteva capete de salam înnegrit, un butoiaş cu brînză, mai mult pentru muşte decît pentru muşterii, precum şi mărunţişuri casnice, rămase de mulţi ani în cutiile lor: nasturi de tablă, ruginiţi, copci, ace de siguranţă, şireturi de piele scorojite şi o maşinuţă de rîşnit piper. Muşterii Crasaviţei sînt cei cinci hamali care n-au de lucru în port şi care toată ziua dorm pe mesele ei, sub şopron. Cînd vine vreun barcaz la încărcat, muncesc în schimb cu tragere de inimă şi banii cîştigaţi îi lasă Crasaviţei în păstrare, ca să le dea de-ale gurii pînă or găsi iar de lucru.

Băuturi, Crasaviţa nu ţine, nici măcar pe sub mînă, dar nici hamalii nu cer. Ei dorm cuminţi, de dimineaţă pînă seara, pe mese, şi prea rar dacă deschid un ochi ca să se uite în strachina cu ciorbă a Crasaviţei. Duminica însă, după ce se închină creştineşte, la răsăritul soarelui, se bărbieresc, se spală în Liman, îşi pun haine de sărbătoare, de dimie neagră şi tocmesc o barcă pescărească, să-i ducă pînă la Şaba. Acolo au ei un elveţian cu vinuri bune, un om de înţeles, care pentru cincizeci de lei de căciulă îi lasă să intre în pivniţă şi să rămînă, fără priveghere, cît le-o plăcea. Pe

la timpul prînzului, podgoreanul coboară la dînşii şi îi scoate în cîrcă, unul cîte unul, după ce îi întreabă, cinstit, dacă s-au săturat într-adevăr de băutură. Fireşte că musafirii nu mai sînt în stare să răspundă, dar elveţianul, fiind un om cu frica lui Dumnezeu, înţelege să nu-l înşele pe aproapele, nici cînd e beat turtă.

Seara, pescarul vine să-i ia, după înţelegere, îi întinde pe fundul bărcii unde ei dorm împăcaţi, şi-i dă pe mîna Crasaviţei; aceasta îi trage de subţiori unul după altul şi-i culcă pe mese, sub umbrar.

Puţin trecută, dar frumoasă femeie Crasaviţa, după cum spune şi numele. Despre faptele ei de dragoste, din trecut, umblă multe vorbe, care ar face cinste oricărei femei. Şi acum, plutonierul de la grăniceri, cu mustaţa bălaie, răsucită, şi cu pinteni sunători la cizme, îi dă tîrcoale. Dar unde şi la ce ore se întîlnesc, numai Nail ar putea să ştie.

În unele zile soseşte în port cîte un barcaz, de la Sulina să încarce grîne. Sînt corăbii negre, cu două catarge, cu pînze puţine pe care le mînuiesc anevoie chiar stăpînii lor, cu cîte un om de ajutor, fiindcă nu prea se găsesc marinari, sau, mai ales, din economie. Uneori, plecînd, nu se mai ştie nimic de ele; vin altele în loc. Căpitanul Ioniţă îşi pune şapca în cap, iese pe chei şi le arată unde să acosteze, dincolo de şlep, înspre far, ca pleava, cînd se încarcă grîul, să nu vină la Căpitănia portului. A doua zi, locomotiva aduce din gară cinci vagoane cu grîu. Un vătaf de la moşie, cu cizme roşii şi cu biciuşcă în mînă, ars de soare şi cu ochii răi, după ce schimbă hîrtiile trebuitoare cu stăpînul barcazului, pleacă să caute oameni pentru încărcat. Cei cinci hamali dorm, la Crasaviţa. Ei nu joacă nici în cărţi nici în zaruri ca hamalii fără lucru din alte porturi; dorm şi Crasaviţa are grijă ca nimeni să nu le tulbure somnul.

– Am venit să-i luăm la lucru, surată, spune vătaful, cu vocea lui spartă, ca un lătrat de căţea, bătîndu-şi carîmbul cizmei cu coada biciuştii, nervos.

– Vezi dacă-ţi convine preţul, răspunde Crasaviţa, tîrîndu-şi papucii prin faţa prăvăliei.

Pe talpa bocancilor, hamalii au scris de cu seară cu cretă, după obiceiul locului, preţul pe vagon, cum se pune în piaţă, pe tăbliţe, preţul la kilogramul de cartofi.

Vătaful se apleacă şi priveşte:

– Da' ce-s nebuni? De unde să le dau o mie de lei la vagon? Rîndul trecut am plătit pe jumătate.

Femeia ridică din umeri:

– Degeaba vorbeşti cu mine; tocmeşte-te cu ei.

Dar vătaful ştie obiceiul, nu încape tocmeală: sub preţul scris, hamalii nu muncesc, zadarnic să le strici somnul.

– Hai! Hai, la lucru! răcneşte, lovind cu codirişca în scîndura mesei.

N-are ce face; le va plăti atît cît scrie pe bocanc. Şi lucrul în port, începe. E o treabă aspră, îndîrjită. Nu sînt cinci oameni: e o maşină cu zece mîini, ca zece ochiuri de lanţ, care leagă vagonul de barcaz. Pentru un vagon, fiecare om are de dus peste o sută treizeci de saci. Ţin sacul la gîrliciul de sub vagon, pînă se umple, îl iau la spinare, urcă schela şi-l varsă în gura barcazului. La prînz, Crasaviţa le aduce ciorba. Golesc strachinile, în soare, plini de praf, fără un cuvînt, şi iar dau drumul la maşină. Dimineaţa, schela care leagă cheiul de barcaz era ridicată mult, că abia o urcai: acum a ajuns orizontală, după prînz coboară spre apă. Seara barcazul nu se mai vede deasupra cheiului. Atunci se duc la vătaf şi spun:

– Avem gata trei vagoane: dă-ne banii!

Trei mii de lei! Şi fiecare om a cărat patru sute de saci, într-o zi; e de necrezut. Sînt bani munciţi din greu, bani plini de pleavă şi sudoare. După ce-i cercetează, pe o parte şi pe cealaltă, sută cu sută, spun:

– Noi ne legăm să mîntuim treaba acum; să stai aici, să ne plăteşti restul!

Lucrul continuă, la lumina fanarelor, pînă după miezul nopţii. Sus, pe şlep, Nail, pe care puntea încinsă de soarele zilei, încă nerăcorită, nu-l lasă să doarmă, bocăneşte de colo pînă colo, cu piciorul lui de lemn. Vîntul îi aduce în mustaţa zbîrlită pleava vînturată de hamali, şi îl face să pufnească pe nas, înciudat. Din cînd în cînd se apleacă peste bord, în lumina ceţoasă a fanarului şi mîrîie la ei:

– Ruski, ruski, puturos! Nu lăsam nici noaptea dormeam!

Dar oamenii nu-i răspund; numai leneşi nu-i poate socoti cineva, imprecaţia turcului e absurdă. Lanţul lor leagă neîntrerupt vagoanele de barcaz care, sac după sac, coboară mai adînc. Cînd mijeşte prima geană de lumină, printre neguri, dincolo de orizont, puntea a ajuns la două palme de apă. Atunci abia, lucrul e terminat; prin vagoanele goale, bate vîntul scuturînd ultimele urme de pleavă.

– Ruski puturos! mîrîie de sus Nail, care toată noaptea n-a dormit. Ruski puturos! Mergem acum culcam, o săptămînă nu mai sculam, bre!

La răsăritul soarelui, barcazul ridică pînzele şi iese din port, greoi, printre geamanduri, cu vîntul slab de la nord; dacă ai mai pune pe el un sac de grîu, s-a îneca. Şi portul rămîne iarăşi singur. Cu toate măsurile de prevedere ale căpitanului Ioniţă, pe ferestrele căpităniei vîntul a lipit peste noapte un strat de pleavă cenuşie, ca o perdea. Îndată, nevasta căpitanului va veni cu un şomoiog, s-o şteargă. Pe şlep, Nail, a dat Dumnezeu şi-a adormit, răpus, în umbra cabinei de scînduri de la cîrmă, cu mîinile înţepenite pe piciorul lui de lemn, ca pe un ciomag destinat inamicilor. Dorm şi hamalii acum, pe mesele Crasaviţei, după ce au mai sorbit o strachină de ciorbă, ca să le ţină toată ziua, şi după ce au-pus, ca în mîna unei mame, cele cinci mii de lei luate de la vătaf pe optsprezece ore muncite mai greu ca în iad. Pe talpa bocancului au tras cu creta o linie albă în lung şi alta cruciş, adică: azi nu mergem la lucru! Dar nici nu are cine-i

tocmi, fiindcă vor trece multe zile pînă să vină un alt barcaz ca să încarce grîne şi poate să se înece pe drum.

Cînd străinii din Bugaz se scoală şi ies din vilele lor însorite, ca să plece la plajă, portul s-a chircit, între magazii şi chei, tăcut şi gol; numai grănicerul se plimbă, pînă la far, iar în uşa pichetului, cîinele de pază doarme făcut colac, pe nisip.

*

* *

Aveam nevoie de un om ca să-mi cureţe santina şi să verse, din cînd în cînd, în lipsa mea, cîte un ghiordel cu apă pe puntea încinsă de soare. L-am rugat pe căpitan să mi-l găsească. Nu ştiu de unde l-a scos; poate de dincolo de lac, de la Sergeivka, unde venise să se bage argat. Aşa s-a pripăşit în port Ifim Mihailiuc, ucrainian de la Hotin.

La două zile după sosirea mea, dimineaţa, l-am găsit dormind pe chei, ca un cîine căruia i s-a dat ceva în pază. Era un flăcău voinic, negricios, cu faţa rotundă, cu ochii cercetători, dar nu vicleni, în care te puteai încrede. Plecase din satul lui sărac, odată cu multe surori şi mulţi fraţi, să caute de lucru în ţară, ca să-şi cumpere pămînt. Unul ajunsese la Bucureşti, la abator, unde căra jumătăţi de porc în spinare, la camion; nevasta lui spăla rufe. Altul era la drumul de fier, altul la fabrica de săpun, altul tăia lemne, la depozit, în Chişinău. Nevestele lor spălau rufe. Ifim vroise să se bage paznic de vie, la Şaba, dar nu găsise loc şi cheltuise banii de pomană. Acum se pripăşise în port; era prieten cu Crasaviţa, şi cu hamalii.

– Îţi place la noi, Ifim? îl întrebau ei, dîndu-i să soarbă din ciorba lor de pătlăgele roşii.

– Place, da!

Apoi rămînea pe gînduri, privind oamenii care, printre vile, se duceau la plajă.

– Păcat că n-am nevastă! ofta. Aici sînt multe rufe de spălat!

Numai cu Nail nu se împăca. Turcu scotea capul cu nasul lui boţit, deasupra şlepului şi îl vedea pe chei, de dimineaţă pînă seara, cu picioarele deasupra apei, fumîndu-şi gînditor ţigara. Mustaţa tocită i se zburlea, cu răutate şi pufnea:

– Rusky, rusky, nu făceam rădăcină în ţiment, bre!

Uneori omul îşi pierdea răbdarea, zvîrlea ţigara în apă şi sărea în picioare:

– Mă turcule, eu nu sînt rus, mă! Sînt ucrainian, mă. Zi-mi hohol mă, dacă vrei. Altfel să taci că arunc cuţitul după capul tău!

Lui Ifim, treaba în port îi plăcea. Nu era grea şi putea să fie toată ziua, curat. Numai apa şi nisipul nu-i plăceau. Ofta. Aici nu erau păduri, ca la el acasă, la Hotin. O, ce mult iubea el copacii! Copacii mari, care întunecă soarele şi fac noapte dedesubt! La el în curte creştea un tei, numai un tei, dar dădea umbră pentru toată casa. Era atît de întuneric la rădăcina lui, că ai fi putut să omori acolo un om, ca în codru, fără să te ştie cineva. Primăvara curgeau din copac flori parfumate si se aşezau în curte, ca un covor de fată mare.

Aici mirosea a stuf, a ierburi clocite. Marea aducea uneori miresme de cimitir, de la peştii morţi şi putreziţi în adîncuri sau, mai rău, pe plajă, la aer.

Ofta:

– Unde nu este pădure, nu-i bine să trăieşti!

Atunci scotea din sîn o armonică mică, de gură, şi începea să cînte ţinînd-o ascunsă în pumni, ca să-i înăbuşe sunetele triste. Cînta acelaşi cîntec mereu, un cîntec de stepă, cu sunete prelungi, în care îşi spunea toate dorurile lui. Pe banca din faţa pichetului, cîţiva grăniceri moţăiau; alături cîinii lor rodeau oase.

Pe urmă Ifim contenea şi rămînea gînditor, cu picioarele atîrnînd deasupra apei. Se gîndea la Zina, sora lui mai mică, rămasă acasă să vadă de bătrîni. "Păcat! gîndea. Dacă Zina venea aici! Aici sînt multe rufe de spălat!"

*

* *

Privesc uneori ţărmul, spre sud, unde ar trebui să plec şi simt un val de frig străbătîndu-mi inima, ca în dimineţile din copilărie, cînd mă trezeam cu lecţia neînvăţată şi trebuia să mă duc la şcoală. Nu ştiu cît am să rămîn aici; nu ştiu pe cine aştept.

Căpitanul Ioniţă însă ştie, şi zîmbeşte cu îngăduinţă: pentru un marinar neîncercat, nu e timpul să plece pe mare. Două barcazuri s-au înecat săptămîna trecută. E un an ciudat, dezminte statisticile meteorologice, pe mulţi ani în urmă. În mijlocul lui iulie, furtunile vin din senin. Deunăzi, zece bărci pescăreşti au fost prinse în larg şi purtate de valuri pînă aproape de Constanţa. Cinci oameni s-au înecat, un al şaselea a înnebunit; ceilalţi sînt în spital.

– Să mai stăm, să mai stăm! spunea căpitanul, cu îngăduinţă. Un marinar adevărat trebuie să asculte barometrul...

Şi stăteam, fiindcă bătrînul Maximov era foarte departe.

– Hai să vedem ce arată barometrul! continua căpitanul, rîzînd prieteneşte, cu gura lui largă plină de aur.

Era un om căruia îi plăcea să citească şi nu se sfia să-şi dezvăluie în faţa oamenilor această slăbiciune. Citea nu numai gazetele, care vara veneau în fiecare zi, iar în restul anului o dată, sau de două ori pe săptămînă, ci şi romane, precum şi tot felul de scrieri, dacă se întîmpla să-i pice în mînă. Slăbiciunea cea mare, însă, o avea pentru almanahuri, le strîngea într-un dulap

din dormitor, de unde le scotea din cînd în cînd să le consulte, ca pe nişte oracole. În ele găseai de toate, ca într-un ghiveci bine gătit: găseai şi istorioare duioase, şi snoave, şi cimilituri şi oleacă de politică, tocmai atît cît îi trebuia lui, dar mai ales găseai o sumă de sfaturi, toate la fel de folositoare: cum să faci dintr-o farfurie spartă o farfurie bună, lipind cioburile cu nişte clei miraculos; cum să fabrici în casă crema de ghete, sau cerneala, sau lumînările de ceară, ce întrebuinţări se pot da cutiilor goale de conserve, cum se scot petele de pe haine, şi cîte altele.

Cînd îşi termina treburile căpităniei, Ioniţă se ascundea în magazia de lemne, unde-şi făcuse atelierul, şi meşterea cîte unul din obiectele casnice descrise în almanahuri. De mult, casa lui era plină cu astfel de născociri, unele într-adevăr folositoare, multe încurcînd locul degeaba.

Însă obiectul cu care se mîndrea căpitanul cel mai mult, era barometrul său cu brotăcel, şi avea de ce să se mîndrească, fiindcă arăta mersul vremii mai bine decît barometrul celălalt, cu tub în spirală, al căpităniei. Acela, la drept vorbind, nici nu se mai putea spune că arăta ceva, fiindcă acul lui se oprise de mult la "Vreme frumoasă", nu se mişca nici cînd afară ploua cu găleata.

Ioniţă ştia că unele vietăţi au darul să prevestească schimbarea timpului; că, de pildă, dacă umblă porcul cu paiul în gură, e semn de ninsoare, că dacă pisica se spală în urechi, ori dacă rîndunelele zboară neliniştite pe lîngă pămînt, se apropie furtuna, că dacă, dimpotrivă, se înalţă drept spre cer, arată vreme frumoasă. Dar toate nu făceau doi bani pe lîngă cele ce scria almanahul despre brotăcel.

Brotăcelul este o fiinţă mică, un soi de broscuţă verde, foarte delicată, cu pielea netedă ca de catifea, nu buboasă cum o au celelalte broaşte, o vietate de care poate să-i fie drag celui mai greţos om. Fără a pierde multă vreme, căpitanul plecă în stufăriş, umblă o dimineaţă întreagă, găsi brotăcelul care îi trebuia, ba găsi chiar doi, dar unul îl pierdu pe drum, şi se apucă să-şi facă barometrul, după cum scria în almanah. Anume, luă un borcan de

sticlă, îngust şi înalt, în care fusese bulion, îi aşternu un strat de nisip pe fund, turnă puţină apă, ca să fie umezeală, puse deasupra frunze şi crenguţe mici de salcie verde, o altă creangă mai mare o fixă să stea în picioare, vîrî brotăcelul înăuntru şi se aşeză să-l vadă cum prevesteşte timpul.

Pe semne că, într-adevăr, broscuţa avea simţuri deosebite. Nu o nimerea chiar totdeauna, dar de cele mai multe ori arăta tocmai ce-o să fie cu vremea. Dacă, de pildă, se afunda în nisipul umed, nelăsîndu-şi afară decît spinarea verde şi rămînea astfel nemişcată, era semn neîndoios de secetă. Cînd simţea sfîrşitul uscăciunii, scotea capul din nisip, îşi umfla guşa ei mică, verzuie, cu aer proaspăt şi se căţăra zglobie pe crenguţă cu atît mai sus cu cît avea să fie mai multă umezeală.

Ioniţă o urmărise, minunîndu-se de deşteptăciunea ei şi-o lăudase la toată lumea. Curînd ajunse să-i interpreteze obiceiurile ca şi cînd ea i-ar fi vorbit, ca oamenii, şi atunci, ca să nu lase lucrul neterminat, gradă cu cerneală violetă peretele borcanului, înscriind semnele vremii, cum sînt înscrise pe orice barometru.

Brotăcelul se urca, sau cobora, se oprea într-un anume loc, pe o frunzuliţă verde, privea de jur împrejur cu ochii miraţi, respirînd repede din delicatele foale ale guşiţei şi, fie că lua în seamă cerneala violetă a lui Ioniţă, fie că n-o lua, făcea aproape totdeauna să vină tocmai timpul scris pe borcan în dreptul lui. E adevărat însă că, uneori o mai încurca şi el, ca barometrul stricat. Aşa, de pildă, într-unele zile cu năduf, cînd s-ar fi căzut să şadă cu capul în nisip, acolo unde pe borcan era scris "Secetă", cuteza să se urce pe scara lui înverzită, nesocotind toate gradaţiile, trecea de "Timp schimbător", de "Ploaie", ba chiar şi de "Furtună", care se afla aproape de gura borcanului, iar de acolo făcîndu-şi vînt peste buza de sticlă îşi dădea drumul în ţărînă, (borcanul era pus afară, pe o poliţă sub şopron) şi se pierdea pentru totdeauna în stufărişul de pe Liman, chemat de freamătul naturii.

Văzînd faptul, Ioniţă se gîndea că, la urma urmei, şi ceasornicelor le mai sare cîteodată arcul, sau li se strică o rotiţă.

Aşa încît pleca pe malul apei să-şi caute altă broscuţă. Iar noul venit, îndată ce-i dădea drumul în borcan se aşeza pe crenguţa verde, tocmai la locul potrivit, ca şi cînd o viaţă întreagă n-ar fi fost altceva decît barometru. Căpitanul se mîndrea cu brotăceii, de parcă el i-ar fi învăţat să prevestească timpul, nu scăpa nici un prilej să-i laude: îl scotea pe şeful vămii de la vamă, pe plutonier de la pichet, pe Crasaviţa din prăvălia ei, pe Nail îl dădea jos de pe şlep, şi-i aducea să vadă barometrul, ca să fie cu toţii martori la schimbarea vremii.

Brotăcelul era respectat în port ca şi stăpînă-su, care reprezenta acolo cea mai înaltă autoritate. Nimeni n-ar fi cutezat să se îndoiască, mai ales pe faţă, de deşteptăciunea lui. În ceea ce-l priveşte pe Ioniţă, el, dacă n-ar fi avut frica lui Dumnezeu, ar fi putut să creadă că însuşi cel împieliţat se făcuse brotac, aşa, pentru a arăta oamenilor, că deşi nu el stăpîneşte vîntul şi ploile, rostul lor tot îl cunoaşte.

Acum brotacul înţepenise pe gura sticlei; nici nu mînca, nici nu bea apă. Stătea cuminte, cu ochii pe jumătate închişi, respirînd rar, mulţumit, aerul în care simţea furtuna.

– Să mai stăm, să mai stăm, spunea căpitanul, nu-i vreme de plecat!

Şi astfel, îmi dădea în fiecare zi motivul să-mi amîn plecarea. Dimineaţa, cînd mă trezeam legănat de valuri şi ieşeam pe punte, în faţă vedeam Limanul. În sus, pe malul lui cenuşiu înotau în neguri zidurile atît de cunoscute, ale oraşului. Şi, cu toate că erau atît de aproape, uitasem că de acolo am plecat. Fiindcă, pe acelaşi meridian, numai cu douăzeci de kilometri mai la sud, lumea era alta. Iar între aceste lumi, cugetul meu ridicase, pe nesimţite, un zid foarte înalt.

*

* *

După prima lecţie de matelotaj, seara, Nadia veni să mă ia la restaurantul gării, unde se ducea uneori la dans.

– Am un pluton de recruţi, pe care îi muştruluiesc. Vino să ţi-i arăt.

Îmbrăcase o rochie albă, de pichet, strînsă pe talie cu acelaşi cordon îngust, băieţesc, de piele neagră, purtat mereu. În picioare avea tot sandale, dar unele cu tocul înalt; fără să-i răpească libertatea mişcărilor ei de sportivă, această încălţăminte îi făcea mersul mai studiat, dîndu-i ceva de domnişoară. În timp ce mergeam alături, în lungul căii ferate, am băgat de seamă, în lumina amurgului, că îşi dăduse o umbră de roşu pe buze şi fiindcă se vedea cu cîtă neîndemînare folosise fardul, cochetăria ei neexersată mă măgulea, era neîndoios adresată mie. Buclele de pe frunte, lăsate de obicei în voia lor şi le aranjase îngrijit, şi în locul pieptenului alb, care îi strîngea părul în creştet, avea unul negru, mai potrivit seara. Coafura mi se părea de inspiraţie japoneză; peste cîţiva ani avea să fie foarte la modă; ea o adoptase nu ca să frapeze, ci în scop practic, să-şi poată aduna mai uşor părul sub bonetă, cînd intra în apă. Ceafa dezgolită făcea ca linia gîtului să se prelungească graţios, dîndu-i o fragilitate de figurină preţioasă, a unei alte epoci, cînd stilul consta în fineţea trăsăturilor.

Îi dădea un pic de emoţie întîlnirea pusă la cale, fiindcă era vorba să vadă ce impresie vor face unii altora, prietenii de pe plajă, şi profesorul ei de matelotaj. Cînd am ajuns la gară, aceşti tineri, şase sau şapte, toţi la fel de bronzaţi, în cămăşi asemănătoare, cu mîneci scurte, cu basmale de mătase legate la gît, cu pulovere pe umeri, aşteptau la o masă, sub salcîmi. Pe

chipurile lor de adolescenţi se putea citi o duşmănie inocentă; părea că aşteaptă să se ia la harţă cu cineva şi mi-am închipuit uşor că eu eram cel de care s-ar fi legat, să nu-i fi oprit buna creştere.

O lume îmbrăcată de vilegiatură ocupa celelalte mese de sub salcîmi şi de pe peronul gării. Nadia mă apucă de mînă, să mă conducă în înghesuială. Îndată ce intrasem în lumină, îşi luase o altă înfăţişare, de gazdă, dar mai mult de protectoare şi cred că în mijlocul acestei lumi, unde mă simţeam dezorientat, aveam într-adevăr nevoie de cineva, să mă protejeze.

Restaurantul nu semăna deloc cu cele obişnuite din gări. Aici, seara, după ce pleca ultimul tren, şeful gării îngăduia să cînte muzica şi lumea venea să danseze, pe o platformă de scîndură, care se aducea în mijlocul peronului. Jazzul se aşeza chiar pe treptele din faţa biroului de mişcare şi telegraf, unde telegrafistul nu mai avea de ce să intre, pînă în zorii zilei.

La Bugaz nu erau nici cazinou, nici restaurante mari, nici alee asfaltată pe malul mării, pentru promenadă. Oamenii care veneau aici erau mai modeşti, mai liniştiţi, mai sfioşi decît în alte părţi. Ei îşi căutau sănătatea, sau se odihneau, în liniştea acestui colţ de ţară unde toată lumea era cuviincioasă şi tăcută. Dimineaţa, cînd ieşeau din case, se pomeneau dintr-odată pe nisip; plaja venea să-i ia din prag. În urma lor, vilele cubice rămîneau tăcute, pustii, dormind albe, sub arşiţa soarelui. Pe străzi nu se plimba nimeni. Nu se găseau nici cafenele, nici cofetării, nici magazine, ai fi zis că oamenii trăiau din nimic, ca păsările cerului. Cele cîteva restaurante, unde mesele se aşezau afară, sub salcîmi, pe pămîntul nisipos, erau mici, curate şi tăcute. Seara, jazzurile cîntau în surdină muzică de dans pentru cîteva perechi de tineri cuminţi şi intimidaţi. Un pic de gălăgie se făcea la gară, unde perechile erau mai exuberante, poate datorită numai toboşarului, un virtuoz dinamic care, cînd se înfierbînta, îşi zvîrlea accesoriile instrumentelor sale gălăgioase, în aer, scoţînd strigăte sacadate, ca muzicanţii negri, inventatorii jazzului. Dar muzica se pierdea

în mai multe perdele de salcîmi pînă să ajungă între vilele unde ceilalţi dormeau. Pe străzi luminile se stingeau repede, lăsînd în întuneric o tăcere misterioasă, întreruptă rar de lătratul leneş al cîte unui cîine, ca în nopţile de la ţară.

Plutonul de recruţi ai Nadiei mă aşteptase cu o curiozitate ostilă, era vizibil. Mai tîrziu, curiozitatea lor tinerească de a mă cunoaşte avea să-mi ierte venirea aici, ca să ne despărţim prieteni. În timp ce Nadia dansa cu Puc, se strînseră în jurul meu, cerîndu-mi să le istorisesc întîmplări de călătorie. Unii citiseră o carte a unui navigator solitar, celebru atunci, şi fiindcă în ea era vorba, într-adevăr, de o călătorie extraordinară, se aşteptau să afle de la mine întîmplări tot atît de mari. Îmi părea rău să-i deziluzionez, dar a trebuit să mărturisesc că nu cunosc decît Limanul, frumoasă apă şi cu multe taine, dar că în călătoria adevărată voi pleca abia de-acum înainte.

"Cînd?" mă întrebam, urmărind rochia albă a Nadiei, între dansatori. Ea nu mă vedea; avea uneori momente de slăbiciune pentru dans, care într-un fel e înrudit puţin cu înotul.

Mi-am petrecut seara fără să ştiu cum, nici mulţumit, nici nemulţumit, vorbind cu băieţii despre "Miladul", despre felul lui de construcţie şi despre navigaţia cu pînze.

– Ai văzut lista de mîncare? mă întrebă Senegalezul.

Era singurul căruia îi reţinusem porecla, fiindcă şi-o merita cu prisosinţă.

– Ia uite ce de specialităţi feroviare! continuă, întinzîndu-mi hîrtia trasă la şapirograf.

Lista era cunoscută între toţi vizitatorii şi unii veneau la gară anume, ca să facă haz de ea, fiindcă restauratorul, cu umorul lui, dăduse mîncărurilor numiri luate din vocabularul căii ferate. Aşa era "omleta vintileanca", imagine mai mult macabră, fiindcă ouăle sparte trebuiau să evoce un accident groaznic, întîmplat într-o gară de lîngă Buzău. Vinurile se numeau "accelerat" şi "rapid", după calitate. Ţuica era de asemenea de două feluri, ca trenurile de marfă: "mică" şi "mare viteză". Băuturii

aceleia gălbui, numită "zabrovkă", tare să te ucidă, i se spunea "carambol". Alte mîncăruri sau băuturi se intitulau: "vagon lit", "pe linia doua", "încet la macaz", "un minut oprire"...

Aproape de miezul nopţii, cînd am plecat, m-au condus cu toţii pînă în port. Pe potecă, Nadia a trecut lîngă mine şi braţul ei rece s-a lipit de al meu. Se lăsa frigul umed de peste Liman; simţeam că lîngă mine căuta o ocrotire. Aş fi putut să întind mîna şi să-i cuprind umerii, ca s-o încălzesc; ar fi fost un gest cam tandru, şi m-am gîndit la băieţii care veneau în urmă, adolescenţi de seama ei, cu zece ani mai tineri ca mine, atunci mi-am dat seama, cu resemnare şi cu orgoliu, că eram prea bătrîn pentru o asemenea seară. Dacă n-aş fi fost dezorientat, satisfacţia mea era să plec îndată, să nu mă mai găsească a doua zi nici Nadia, nici recruţii ei.

"De ce şi-o fi dat cu roşu pe buze?" mă întrebam, după ce rămăsesem singur, înainte de a mă cuprinde somnul. Şi multă vreme m-am gîndit că în seara asta ea nu semăna deloc cu fata cunoscută de mine. Dar gîndul nu mă duse la nici o hotărîre, şi se pierdu odată cu somnul, căci a doua zi nu mi-am mai amintit de el.

*

* *

Încă nu mă trezisem, cînd Nadia sări pe punte şi-mi ciocăni în acoperişul cabinei. Prin hubloul aburit am văzut-o, în pardesiul ei cenuşiu, din ziua cînd o cunoscusem.

– Haide să ieşim pe mare, îmi strigă, aplecîndu-se să mai ciocănească o dată. Pescarii trag năvoadele.

Cînd am ieşit pe punte, încă somnoros, cu părul căzut în ochi, îşi dezbrăcase pardesiul şi se chinuia să desfacă vela de pe ghiu.

– Lasă-mă pe mine să ridic pînzele; să vezi că am învăţat ceva.

Nu erau nici cinci ceasuri de cînd ne despărţisem.

– Ce ţi-a venit să mă scoli cu noaptea în cap? N-ai mai putut să dormi?

Abia acum răsăreau ţărmurile din întuneric, desfăşurîndu-se încet spre zarea apăsată de neguri. Peste stelele care păleau, vîntul rece al dimineţii fugărea către sud crîmpeie vinete de nori. Deasupra mării farul mai clipi de cîteva ori, nehotărît, apoi se stinse şi atunci scheletul lui luă dintr-odată o înfăţişare mai materială.

– Ce fel de marinar eşti! îmi răspunse, mustrîndu-mă. Acum e frumos să ieşi pe mare; pescarii sînt de mult în larg.

Era o dimineaţă neguroasă şi rece, neobişnuită în miezul verii. Pînza mohorîtă a norilor lua, spre răsărit, o culoare nemaiîntîlnită, între violet şi roşu, care parcă se ridica dintr-un cuptor încins dincolo de linia orizontului. Marea, în loc să se lumineze, se făcu dintr-odată mai vînătă. Numai înspre răsărit, crestele valurilor se pătară de lumina roşiatică şi o clipă semănară cu spinările unei turme, care se pierdea în zare ca pe un drum de aramă.

– Mai departe n-am curaj, mărturisi Nadia, luîndu-şi înfăţişarea supusă din primele zile.

Vîntul zmucea furios velele ridicate, răspîndind în aer un început de panică. Am desfăcut legătura de la chei şi am împins prova sub vînt, lăsînd-o dusă de curent spre mijlocul canalului. Nadia îmi urmărea mişcările puţin intimidată fiindcă de pe Liman veneau valuri mari. Eram însă obişnuit cu Limanul şi cu valurile lui.

– Vrei să ţii cîrma?

– Dacă m-ajuţi.

Se aşeză lîngă mine, atît de aproape încît în răcoarea dimineţii i-am simţit căldura, ca într-o îmbrăţişare.

– Să observi că dacă împingi bara cîrmei în tribord, îi explicam, prova vine în babord. E greu pînă te deprinzi; pe urmă faci mişcările mecanic. Alege-ţi o direcţie şi sileşte-te să nu te abaţi de la ea.

În larg, în lumina roşiatică pe care răsăritul o vărsa peste valuri, se vedeau bărcile negre ale pescarilor, trăgînd încet, spre ţărm, cu mişcări rare de vîsle, năvoadele lăsate pe mare, de cu seară. Plasele lungi de zeci de metri, agăţate pe bucăţi de plută, adunau o lume întreagă de peşti, şi o împingeau din val în val spre uscat. În faţa acestei greble care răscolea viaţa mării, apa fierbea, şi pe măsură ce năvodul se apropia de ţărm, alte vietăţi marine erau adunate în capcana uriaşă din care nu mai puteau să scape.

Am ocolit pe departe procesiunea acvatică, deasupra căreia sute de pescăruşi se roteau, scoţînd ţipetele isterice. Uneori se repezeau în apă şi, băgîndu-şi fulgerător capul la fund, furau din năvodul pescarilor cîte un peşte argintiu, apoi fugeau, bătînd aerul cu aripile ude.

– Sînt nişte pasări laşe! exclamă Nadia, indignată. E o vînătoare neloială.

– Dar pescarii nu vînează şi ei?

– Este altceva: ei riscă. Îi poate prinde furtuna, se pot îneca, pot pierde năvodul. Pescăruşii sînt ca hoţii care fură cînd arde o casă. Vrei să mergem la ţărm, să vedem ce-au prins?

– Nu ne putem apropia; dăm de fund şi nu are cine să ne mai scoată.

– Dar mergem înot.

– Ai costumul de baie?

– Sigur, îl am totdeauna.

Am aruncat ancora la o sută de paşi de ţărm şi ne-am dat drumul în apă. Nadia îmi urmărea mişcările, gata să mă corecteze. Aici îmi era superioară, recunoaşteam.

– Eşti un elev bun, spuse, cînd furăm pe ţărm. Să nu mai înoţi niciodată ca înainte.

Mă prinse de braţ, cu mîna udă, şi mă duse după ea, în lungul plajei.

Pescarii se apropiau încet, trăgînd rar la vîsle. Ne-am aşezat pe nisip să-i aşteptăm. Umărul Nadiei îmi atingea braţul şi ea nu se ferea, se rezema firesc de mine. Mi se părea că se naşte între noi o intimitate neîngrădită, fiindcă eram singuri, ca pe o insulă pustie; departe de oameni, gestul ei părea un început de dăruire. Calm, involuntar, pielea ei o căuta pe a mea, pentru a se cunoaşte şi a-şi vorbi, cu sfiiciune, cu teamă, inconştient şi irezistibil.

Deşi abia ieşisem din apă nu simţeam răcoarea dimineţii noroase. Vîntul de la nord trecea pe lîngă noi, fără să ne atingă. Nadia îşi scoase boneta de pînză şi-o aruncă pe nisip; buclele îi căzură luminoase, pe frunte. Era atît de tînără, atît de copilă, atît de nevinovată, încît gîndurile care o clipă mai înainte îmi aduseseră un început de freamăt în inimă, mi s-au părut vulgare. Aş fi vrut să mă ridic ca o umbră şi să plec singur pe ţărm, trist, dar să plec, fiindcă nu mai găseam în sufletul meu nici un colţ unde să fac loc acestei făpturi pure. Mi se părea imaterial de curată şi de frumoasă. Am privit-o cum stătea, cu călcîiele înfipte în nisip, cu coatele pe genunchi şi cu bărbia sprijinită în pumni, uitîndu-se pe mare. Vroiam poate, să găsesc la ea ceva să nu-mi placă, să-mi fac un reazem, ca să nu alunec la vale. Aseară, cînd dansa, mi se păruse banală, pe de-o parte, puţin provocatoare pe de alta; multe fete, la vîrsta ei, se simt măgulite să placă, indiferent cui şi prin ce mijloace. Acum nu mai avea nimic asemănător cu fata de aseară; somnul de peste noapte şi apropierea mării, o purificaseră.

Primele bărci ale pescarilor se opriră la ţărm, lîngă noi. Oamenii săriră în apă, cu pantalonii lor groşi, negri, sumeşi pînă la genunchi şi ieşiră pe mal, trăgînd greu capătul năvodului. La o sută de paşi mai departe, alţii trăgeau capul celălalt, desfăşurîndu-se pe plajă într-un lung şir negru şi aşa cum tîrau plasa grea, încordaţi, aplecaţi înainte, păreau că vor să scoată din

adîncimi unul din tenebroasele mistere ale mării. Cercul de apă fierbînd, se apropia încet de mal; puzderie de vietăţi se zbăteau înăuntru, disperate.

Nadia alergă să vadă sfîrşitul. De pe malul lacului unde pescarii îşi aveau colibele, femeile şi copiii veneau peste plajă, cu coşuri mari de nuiele, să deşerte năvodul. Plasa ieşea încet pe nisip, şi între ochiurile ei, o lume marină înnebunită se zbătea de moarte. Erau mii de peşti, argintii, galbeni, cenuşii, negri, stavrizi, zargani ca şerpii, scrumbii cu reflexe de oţel, cu ochii mici, ca doi fluturaşi de ie, guvizi cu capul monstruos şi cu ochii bulbucaţi, calcani rotunzi, turtiţi, cu spinarea ţepoasă, crabi arămii, mişcîndu-se lent de-a latul, singurii nepăsători în această mulţime agitată. Aşezaţi în genunchi în nisipul ud, femeile şi copiii îşi înfigeau mîinile, ca nişte lopeţi, în grămada vie şi o trăgeau în coşuri cu o grabă de fiinţe hămesite, de parcă le-ar fi fost teamă să nu vină cineva să-i alunge, sau că marea se poate ridica, vînătă şi mînioasă, să-şi ia înapoi vietăţile ei răpite. Deasupra plasei desfăcute pe nisip, se ridica mirosul greu de peşte şi de algă putrezită în iod. Femeile şi copiii îl trăgeau în piept cu aceeaşi lăcomie cu care trăgeau prada în coşurile negre.

– Acum nu-mi mai place! spuse Nadia. Mi-e milă şi de peşti şi de pescari.

Era una din dimineţile acelea cenuşii, cu cerul foarte scund şi greu, care pe malul mării sînt mult mai triste ca oriunde. Vîntul bătea dinspre nord, de peste lac, de aceea, la adăpostul ţărmului marea rămînea liniştită. Mai departe însă, în larg, prindea umbre tot mai închise, pînă ajungeau de un negru înfricoşător. Cînd soarele scăpa printre nori cîte o rază de lumină, tentele negre ale mării se descompuneau şi atunci se vedeau valurile, unele cenuşii, altele vinete, fugărindu-se pe orizont. Mugetul nu li se auzea şi frămîntarea lor părea ireală.

Ne-am plimbat un timp pe plajă, sub cerul acoperit. În sus, înspre Bugaz, se vedeau corturile întinse pe nisip, bătute de vînt, şi lumea, în costume multicolore; îmi părea bine că nu sîntem

între ei. Aş fi vrut să ştiu ce-i în sufletul acestei fete care mergea cuminte lîngă mine, ţinîndu-mă de mînă, potrivindu-şi paşii după ai mei, dar îmi simţeam sufletul prea veştejit ca s-o poată înţelege.

– Vrei să mergem la Ştefănel? spuse, oprindu-se deodată şi privindu-mă rugător, cu genele bătîndu-se repede, cu teamă.

În ochii ei era toată lumina pe care în ziua aceea n-o avea cerul. Aş fi vrut să-i mîngîi obrazul.

– Nadia, am spus, sînt trist cînd nu-i soare. Într-o dimineaţă ca asta, am să plec.

Ea îmi strînse mîna, încet, şi zîmbi blînd.

– De ce trebuie să plec şi tu să rămîi? am urmat, fără s-o privesc.

Mîna i se crispă pe mîna mea şi am simţit că se face deodată foarte rece. Cînd am întors capul, ochii ei mă priveau speriaţi. Pe urmă un fior îi străbătu umerii.

– Mi-e frig. Vrei să mergem? şopti, lăsîndu-şi capul în jos, fiindcă altfel nu-şi putea dezlipi privirea de a mea.

După starea ei simţeam că îi spusesem ceva grav şi-mi era teamă că greşisem. Dar nu mă putusem opri să-i mărturisesc ce aveam în suflet.

Se aruncă în mare şi înotă repede, luîndu-mi-o înainte. Mă aştepta în apă, agăţată de parîma ancorei şi ne-am urcat pe punte amîndoi odată. Peste o clipă, cînd întindeam şcotele, mîna ei se aşeză lîngă a mea, pe cîrmă, ca la venire. Atunci am simţit că niciodată nu va fi supărată pe mine, fiindcă bara cîrmii va sta între mîinile noastre, ca o trăsătură de unire.

– Nadia, i-am spus, în timp ce vîntul ne înclina pe un bord, ducîndu-ne repede spre port, cred că eşti o prietenă bună.

Ea ridică umerii şi întoarse capul în vînt, lăsîndu-şi obrajii biciuiţi de bătaia lui rece.

– De ce-ţi pare rău că pleci? spuse, fără să mă privească. Ţi se deschide în faţă un drum lung şi extraordinar, de care au parte

puţini oameni. Trebuie să fii fericit! Eu, dacă aş putea să plec, nu m-aş gîndi la alţii.

Am întors capul, uimit. Chipul ei, bătut de vînt, era grav şi părea, deodată, matur. Credea ce spune, fiindcă pînă acum nu se despărţise niciodată, de nimeni.

*

* *

Cînd am ajuns la sanatoriu, ceasornicul de la intrare arăta ora 9 şi jumătate. Vizita medicilor făcîndu-se foarte de dimineaţă, se terminase. În faţa sălii de operaţie însă, era o mişcare neobişnuită.

– Se pregătesc să ciopîrţească pe cineva, spuse Nadia.

Mă apucă de mînă, cu gestul ei obişnuit şi mă trase repede pe scări, în sus, temîndu-se parcă de ceea ce se întîmpla în urmă.

Ştefănel fusese dus înăuntru, nu putea suporta soarele, avea febră şi era palid. Semăna atît de bine cu Nadia, încît îmi fu, dintr-odată foarte drag. Ochii lui măriţi de boală, în care se vedea suferinţa şi resemnarea, erau înduioşător de blînzi. Stătea de patru luni în ghips, şi avea să rămînă aşa pînă la toamnă. M-am gîndit, cu inima strînsă, la copilăria lui, cum mi-o povestise Nadia, la vremea cînd fugea de acasă desculţ, cu praştia în mînă. Mi-am amintit de sergentul cel gros, de la Chişinău, protectorul lui, la Stan, pe care îl chinuia învîrtindu-i coada ca pe o manivelă de automobil.

Nadia, speriată de paloarea lui, alergă după infirmieră, întrebă de doctorul Mieluş, se întoarse cu alt medic, plecă din nou să mai caute ceva. Acum semăna cu o mamă afectuoasă şi speriată, nu mai era cea de pe plajă.

– Am văzut cuterul dumitale, spuse Ştefănel, încercînd să se ridice din pernă.

Avea o voce clară, dulce, de fată; începutul adolescenţei nu i-o alterase.

– Cînd am să mă fac bine, am să merg şi eu pe mare. Nadia mi-a vorbit de dumneata.

Mă cerceta de sus pînă jos, cu o curiozitate neascunsă, sinceră, camaraderească. Înţelegeam că mă confruntă cu descrierea făcută de sora lui şi m-am simţit emoţionat, ca un copilandru, că Nadia îi vorbise despre mine.

Curînd, ea se întoarse, nemulţumită. Sora Ana, îngrijitoarea de pînă atunci a lui Ştefănel, fusese mutată la alt serviciu, la maturi. Cineva o pîrîse că se poartă urît cu copiii.

– Fiindcă este cea mai bună dintre toate, spuse Nadia, mîhnită. Celelalte sînt rele şi nemiloase, aproape că îi urăsc pe bolnavi.

M-am gîndit la femeile acestea, singure într-un colţ de ţară, scoase din lumea lor, trăind între trupuri schiloade. Timpul le veştejea sufletul, le făcea poate rele, invidioase, gata să pîrască, să lovească; erau doar nişte infirme. M-am gîndit la lungile lor luni de iarnă, închise între zidurile sanatoriului, ascultînd, ziua şi noaptea, urletele mării şi ale viscolului, sculîndu-se la aceeaşi oră în fiecare dimineaţă, ca nişte maşini în halate albe, ca să îngrijească bolnavii şi să nu facă nimic altceva. Nimic altceva, zile întregi, săptămîni, luni fără măcar să poată aştepta, pentru mai tîrziu, altă viaţă. Sub ochii lor, bolnavii veneau cu trenul în gara pustie, erau duşi în sala de radiografie, apoi alături, ca să fie operaţi sau puşi în ghips, apoi erau scoşi pe terasă, ţinuţi luni în şir cu faţa în sus, nemişcaţi. Era îngrozitor să te gîndeşti la zilele lor, dar ei, după un an, după doi ani, după un lung şir de ani, plecau; cu un corset care să le susţină şira spinării şubredă, cu un picior mai scurt, cu un genunchi înţepenit pentru totdeauna... Întregi, sau jumătăţi de oameni, se urcau în tren şi plecau în lumea lor, departe de mugetul fără odihnă al mării, departe de orizontul vînăt şi gol, departe de zidurile îngrozitor de albe ale sanatoriului. Medicii se schimbau; plecau

în alte oraşe, sau la şcoli, în străinătate. Administratorii se schimbau şi ei de cîte ori se schimba ministrul sănătăţii; odată cu ei plecau, contabilul, casierul, şi ceilalţi funcţionari; şi bucătarul chiar. Toate se schimbau: copacii înverzeau în fiecare an; alte flori răsăreau, în fiecare primăvară, flori sărace, de stepă; potecile vechi erau astupate de ierburi şi pe nesimţite, apăreau altele; nici vizitatorii, vara, nu erau mereu aceiaşi. Numai marea, vînătă, Limanul cenuşiu, zidurile albe şi infirmierele, nu se schimbau niciodată.

Am stat tot restul dimineţii la sanatoriu. Febra lui Ştefănel scăzuse şi el ne povesti, rîzînd, întîmplările cu haz ale bolnavilor, fiindcă în trupurile schiloade sentimentele omeneşti nu puteau fi sugrumate de acel îngrozitor morb al lui Pott, care le rodea vertebrele. Pe terasele unde erau imobilizaţi ei îşi continuau viaţa, ca pe o stradă, ca într-un oraş, unde se petrec atîtea fapte, vesele sau triste, bune şi rele.

Spre prînz, veni Luisa Antonovna, sub o umbrelă de soare, din alte vremuri; toată fiinţa ei părea scoasă dintr-o ramă de la începutul secolului. Era cît Nadia de înaltă şi avea ceva din mersul ei; dar încolo nu i-am găsit nici o altă asemănare. Păstra încă un aer tineresc, deşi dragostea ei de întuneric şi zilele petrecute deasupra cărţilor de joc, nemişcată, ar fi putut s-o năruie. Nu se înfrumuseţa; poate nu cunoscuse niciodată cochetăria, sau nu avusese cui să placă. Obrazul ei fără culoare, cu pielea străvezie, avea o graţie firavă, puţin bolnăvicioasă; semăna cu o fată de pension îmbătrînită în bancă.

Nu putea să fie o mamă bună, m-am gîndit, şi numaidecît m-a cuprins înduioşarea, gîndindu-mă la copilăria Nadiei, petrecută lîngă această femeie străină.

Cînd mă văzu la capul lui Ştefănel, scoase din geantă o lorgnetă mică, montată în aur cizelat, şi mă privi prin lentile, cu o curiozitate de care n-ai fi crezut-o în stare. Nadia îi vorbise şi ei despre mine; aş fi vrut să-i mîngîi uşor braţul, dar era în partea cealaltă a patului de unde ne urmărea, puţin îmbujorată.

– Chira a jumulit azi doi pui, spune Luisa Antonovna, lăsîndu-şi lorgneta să cadă în geantă şi îndreptîndu-şi privirea, indiferentă, în altă parte. Dacă vrea, Nadia să te invite la masă. Nu te invit eu, fiindcă sînt prea bătrînă ca să fiu gazdă. Îţi plac puii cu smîntînă? Dacă nu-ţi plac, să se descurce Nadia, cum o şti.

Se ridică, sprijinindu-se în umbrela cu mîner lung de os.

Am urmat-o eu într-o parte, Nadia în cealaltă şi, cu toată vîrsta mea, păream amîndoi copiii ei. Eram înduioşat, mă gîndeam la o mamă pe care nu o însoţisem niciodată aşa; şi cu toate că între noi Luisa Antonovna nu era o mamă, nici pentru mine, nici pentru Nadia, ci un personaj străin, ţinînd locul mamelor noastre, ca o figurantă, ne regăseam, amîndoi în acelaşi timp şi cu aceeaşi duioşie, o copilărie mai caldă.

După ce am traversat plaja şi am ajuns la poteca îngustă, am lăsat-o să treacă înainte şi atunci Nadia mi-a apucat mîna, lipindu-şi umărul de braţul meu.

– Să ştii că s-a întîmplat o minune cu Luisa Antonovna, îmi şopti, veselă, la ureche. De cînd o ştiu, n-am avut musafiri la masă.

A urmat o altă minune: cînd am intrat în casa ascunsă sub salcîmi, pe drumul gării, Luisa Antonovna ne lăsă în sufragerie şi se duse, ceea ce nu se întîmpla niciodată, să vadă de masă, ciorovăindu-se cu Chira, în bucătărie. Era o revoluţie.

– Mama mă face geloasă, spuse Nadia, în timp ce-mi turna apă să mă spăl pe mîini.

Cu toate că era numai o glumă pripită, am roşit amîndoi deodată.

– Nu glumesc deloc, reluă ea, după o clipă, puţin confuză, căutînd să dea un sens mai convenabil primei afirmaţii, care acum, după purpura din obraz, înţelegeam că i se părea de proporţii alarmante. Zău că nu glumesc; îţi dă o atenţie pe care nouă nu ne-a arătat-o niciodată.

M-am gîndit că nu făcusem nimic ca să cîştig simpatia Luisei Antonovna; nu spusesem nici măcar un cuvînt. Dar observasem că oamenii pe care îi cunoşteam, mă iubeau sau mă antipatizau, fără să doresc una sau alta şi nu-mi arătau niciodată sentimente de mijloc. Nu mă simţeam răspunzător nici de unele sentimente, nici de celelalte şi ştiu că nici nu trebuia să fiu, fiindcă părerile bune sau rele despre noi, prea rar pot fi motivate de gesturile noastre, voite sau involuntare.

Masa era pusă în mijlocul sufrageriei; Luisa Antonovna mai aduse un tacîm şi ne-am aşezat, de o parte şi alta a ei. Mi se părea că îmi regăsesc aici o familie, şi fiindcă pe a mea o pierdusem din copilărie, gîndul îmi încălzea sufletul care suferise adesea de frig şi singurătate.

Sufrageria, neobişnuit de mare, avea o singură fereastră, către apus, prin care intra prea puţină lumină, cu toate că afară soarele, scăpat de nori, strălucea vesel în ramurile verzi ale copacilor. În jurul mesei, prea mari numai pentru noi trei, erau scaune cu spătarul înalt, de stejar sculptat, ca nişte strane. Într-un colţ se vedea, în penumbră, un bufet vechi, iar lîngă el, în colţul cel mai întunecos al încăperii, jilţul gazdei. Pe o măsuţă, alături aşteptau cărţile de joc, răvăşite. Restul încăperii era gol, ca un hambar primăvara. O scoarţă ţărănească în culori vii, pusă pe jos, ca să acopere o parte din duşumeaua înnegrită, nu înveselea interiorul posomorît. Vesel aici erau numai rochia albă a Nadiei şi ochii ei luminoşi, care mă priveau tot timpul, mulţumiţi de a mă vedea în casa ei.

Chira, făcută din rotunzimi de pepene, apăru, cu o farfurie purtată misterios deasupra capului.

– Să ştii că sînt guvizi! rîse Nadia. Nici aici nu scap de ei.

– Acu i-am prăjit, domnişoară, se îmbufnă bucătăreasa. Ia să-i mănînci, că n-am găsit alt peşte.

– Nu mănînc guvizi!

Luisa Antonova întoarse capul spre mine.

– Uite ce copil rău este, îmi spuse. Aşa-i că în străini nu face atîtea nazuri?

Nadia roşi şi atunci am înţeles că ea povestise acasă întîmplarea de deunăzi, cînd mîncase guvizii mei afumaţi. M-am simţit, fără să ştiu de ce, stînjenit şi restul mesei s-a scurs în tăcere. Cît o priveşte pe Luisa Antonovna, făcuse un efort prea mare ca să mai poată rămîne mult timp prezentă între noi; privirea ei se fixă într-un punct îndepărtat al sufrageriei ca şi cînd ar fi vrut să străpungă acolo pînza opacă a destinului; şi astfel ne lăsă singuri, pînă la sfîrşit.

Prima se ridică Nadia.

– Vino cu mine, mă chemă, părînd că se grăbeşte să mă scoată din încăperea întunecoasă. Am să-ţi arăt fotografia lui Stan.

Mă duse în camera ei şi mă aşeză pe un scăunel, lîngă divan.

– E foarte urît la mine, spuse, în timp ce cotrobăia într-un cufăr. La Chişinău am o odaie mai frumoasă, deşi mult prea mare. Tatăl meu parcă ar fi rus, în loc de un metru, pune unu şi jumătate.

Camera era, şi aici, atît de mare, încît părea goală ca sufrageria. Avea două ferestre înguste şi înalte, care răspundeau între salcîmi, spre calea ferată. Pereţii văruiţi o făceau luminoasă dar îi dădeau ceva de şcoală sau de spital. Numai în partea de lîngă uşă, unde era divanul, Nadia izbutise să facă un colţ mai prietenos. Pe zidul alb atîrna o scoarţă mare basarabeană şi una la fel, dintr-o lînă mătăsoasă, moale, îmbrăca divanul. Deasupra, între perne brodate, dormea aruncat strîmb un motan de catifea neagră, cu ochi lucioşi de sticlă şi cu mustăţi albe ţepoase, înfipte comic deasupra gurii pictate cu roz.

– El e Năstase, spuse Nadia, văzînd că îl priveam, şi veni din fund ca să-l ia şi să mi-l pună în braţe. E în foarte proaste raporturi cu Stan, continuă apoi, aşezîndu-se pe covor lîngă divan, la picioarele mele. Odată a căzut de pe fereastră în grădină şi cîinele l-a scărmănat aşa de rău încît mi-a trebuit o jumătate de metru de catifea, ca să-l repar. Uite, se cunoaşte pe unde-i cîrpit.

Îşi răvăşi în poală un vraf de fotografii pe care le adusese într-o cutie, din cufăr.

– Vino să-ţi arăt pe Stan, spuse, întinzînd mîna şi trăgîndu-mă jos, lîngă ea.

Mă regăseam ca în zilele de iarnă ale copilăriei cînd mă jucam pe covor la gura căminului. Îmbrăcămintea mea de bord, pe care o purtam peste tot, un tricou de lînă albă, cu mîneci scurte şi pantaloni de doc, strînşi pe gleznă deasupra pantofului de tenis, fără ciorap, îmi îngăduia să iau parte nestingherit la această scenă. Mi-am adus aminte că de dimineaţă, la sanatoriu, mă socotisem prost îmbrăcat, fiindcă doctorul venise în haine elegante.

Stăteam amîndoi cu spatele lipit de divan, umăr lîngă umăr. Nadia îmi întindea pe rînd cîte o fotografie şi de fiecare dată cînd întorcea capul, buclele ei de pe frunte îmi atingeau obrazul.

– Asta-i toată familia noastră, încheie; numai pe tatăl meu şi pe Stan nu-i ştii; pe ceilalţi i-ai văzut. I-ai făcut o impresie bună Luisei Antonovna. adăugă, rîzînd. Are să te cheme cît de curînd, să-ţi ghicească viitorul. Să n-o asculţi, fiindcă prevesteşte numai rele.

– Îi spui toate Luisei Antonovna? am întrebat-o, cu un fel de imputare.

Rîse.

– Te-ai supărat că i-am povestit întîmplarea cu guvizii? Ai văzut că şi ai Chirei erau afumaţi.

– Dacă ai avea un secret, unde l-ai păstra?

Întoarse capul şi mă privi, cu ochii mari, surprinsă. Era atît de aproape încît îi simţeam căldura obrazului. M-am aplecat pînă ce părul ei de pe timple mi-a atins buzele. Nu-i mai vedeam ochii, dar simţeam că au rămas tot aşa de mari, cu aceeaşi privire, nedumerită.

– Îi spui toate, Luisei Antonovna? am repetat, în şoaptă. cu inima oprită.

– Ei poftim! Vino să vezi, Nadia! se auzi de dincolo, izbucnind, glasul Luisei Antonovna. Vino să vezi! Să spui că mint cărţile. De trei zile cade la fel: şaptele de treflă lîngă asul de pică; necaz, fată dragă. Trebuie că s-a întîmplat ceva cu Rabega, la Chişinău.

Nadia se ridică şi deschise uşa. Vîntul dezlănţui un curent vesel, jucîndu-se cu rochia ei, cu perdelele, cu scoarţa de pe jos, cu faţa de masă, ducînd o mică panică zglobie între pereţii mohorîţi ai sufrageriei.

– Închide uşa, că ne ia pe sus, ce stai! ţipă Luisa Antonovna, păzindu-şi cu o mînă cărţile, cu alta ţinîndu-şi şalul pe umeri şi înghesuindu-se în fundul fotoliului, speriată ca de un taifun.

Nadia întinse mîna şi mă trase în sufragerie, ca să închidă uşa.

Luisa Antonovna stătea în colţul ei, în fundul jilţului vechi, cu cărţile pe genunchi şi arăta, cu degetul, bătînd insistent cartea, asul de pică lîngă şaptele de treflă.

– Vino să vezi! Vino, să nu spui că nu s-a arătat. De trei zile cade la fel.

Şi întinzînd mîna, luă de pe măsuţă, emoţionată, păhăruţul, ca să-l deşerte pe gît.

– S-a întîmplat ceva cu Rabega, la Chişinău, să ştii, fată dragă. Dacă n-o veni telegramă, mare minune!

– Vrei să mergem? mă întrebă Nadia.

Era nemulţumită de întîmplare. În timp ce ne îndreptam spre uşă, întoarse capul în urmă.

– Mamă, noi ne ducem. Îţi mulţumim pentru masă!

Iar afară, adăugă, mai încet, fără să-şi fi recăpătat voia bună: "Şi pentru prevestire!"

Cînd treceam prin dreptul ferestrei de la bucătărie, Luisa Antonovna se auzea ţipînd dinăuntru, cu vocea ei de cobe, care ar fi putut fi atît de armonioasă:

– Chiro! Vino să vezi, Chiro, lasă-le naibii de vase! Vino să vezi ce-a căzut în cărţi. Iară a căzut la fel, să nu spui că nu s-a arătat.

În drum spre gară Nadia se mai însenină.

– Vezi în ce casă tristă locuiesc? spuse, cu o mîhnire dată la spate. De-aia umblu toată ziua haimana! Vrei să ieşim pe mare?

– N-ai obosit azi dimineaţă?

– Nu m-am simţit niciodată obosită. Sînt prea tînără.

Am ieşit în larg, în faţa sanatoriului şi pe o briză plăcută a învăţat să facă voltele. Simţeam o adevărată bucurie cînd vedeam că "Miladul" asculta de mîinile ei, ca de ale mele. Apoi m-am întins pe punte, cu mîinile sub cap şi am lăsat-o să conducă singură, în lungul coastei, spre sud. Priveam numai velele şi cît timp nu fluturau, ştiam că ţine direcţia bine. Am mers aşa mult timp cu briza uşoară, uitînd de noi, pînă ce în urmă farul a început să clipească. Abia atunci ne-am dat seama că se face noapte, şi ne-am întors. Am intrat în port odată cu lumina lunii care răsărea, roşie, deasupra mării.

– Astăzi am stat toată ziua împreună, observă Nadia, în timp ce legam vela pe ghiu. Nu mi-am văzut recruţii.

– Îţi pare rău?

– Nu, dar să nu creadă că m-am înecat.

Cînd să plecăm, se opri o clipă în uşa cabinei şi privi în jos, întunericul cald dinăuntru.

– Mai ai şi altă casă afară de asta? întrebă, mai mult îngîndurată decît curioasă.

– Nu.

– Ştii, mi se pare groaznic să nu te poţi duce cu gîndul undeva, într-un loc fix, să te odihneşti, cînd eşti obosit, sau amărît. La şcoală, dacă eram tristă, mă gîndeam la odaia mea de la Chişinău, mă refugiam acolo ca într-o cetate, unde nu mai putea veni nimeni să mă necăjească. Cînd mergeam cu trenul, noaptea, ştii nopţile lungi şi urîte din tren, îmi spuneam: Casa mea nu e aici, casa

mea e acolo... Şi mă gîndeam la patul meu, la plapuma mea, la covoarele de pe pereţi, la perdele, la fotografii. Iarna cînd ţi-e frig, spui: Să ajung acasă, la căldură, să mă aşez la gura sobei şi să beau un ceai fierbinte. Şi vagabonzii se gîndesc la fel. Să aibă o bucăţică de acoperiş, sub care să-şi deşerte sacul lor cu boarfe şi cu amintiri. Nu crezi că e sufletul nostru făcut aşa, să avem un adăpost într-un loc?

– Casa mea, acum e aici, am spus înfrîngînd o îndoială, trădată de tremurul glasului.

– Nu, o casă trebuie să fie altfel, să aibă repere fixe, să ştim unde ne putem întoarce; vagabondajul nu-i o condiţie normală, la oameni; poate doar la şătrari, deşi nu sînt sigură.

Mergeam alături, în lungul căii ferate luminate de lună. În jurul nostru, salcîmii bătuţi de vînt, fremătau. Pe chipul Nadiei, lumina palidă punea o gravitate sub care nu recunoşteam nimic din copilăria ei. Un fior de frig îi străbătu umerii.

– E un eroism, continuă ea, să pleci în lume, pe o corabie ca asta şi să nu ai în urmă o casă, la care să te gîndeşti, la care să-ţi spui că o dată ai să te întorci.

Apoi deodată, schimbă vorba:

– Vrei să-ţi dau o iconiţă? spuse, întorcîndu-se spre mine. Am o Sfîntă Maria, în argint. Vrei? S-o pui în cabină?

I-am strîns mîna mişcat.

– Are să-ţi poarte noroc! Sfînta Maria protejează pe marinari.

Ne-am despărţit la poartă, sub pîlcul de salcîmi. Am stat cîteva clipe, faţă în faţă, aproape lipiţi unul de altul, fără să ştim ce să ne spunem. Nu-i vedeam chipul, fiindcă intrase în umbră, dar simţeam că mă privea cu ochii cu care mă privise după amiază, înăuntru, cînd o uimise o întrebare a mea. Şi, parcă aducîndu-şi aminte întrebarea, şopti, ca o dezvinovăţire:

– Ştii, n-am avut niciodată un secret. Te rog să crezi că nu te mint.

Apoi, speriată de această mărturisire, îmi atinse mîna, ca din greşeală, în treacăt, şi plecă repede, fără alt cuvînt.

*

* *

Războiul între Nail şi Ifim a început; astă-seară a fost primul scandal în port.

L-am găsit pe Ifim, înfuriat. Se plimba pe chei, dezlănţuit, cu şapca dată pe spate, cu mîinile înfundate duşmănos în buzunarele pantalonilor. Sus pe şlep, în uşa cabinei de la pupa, ardea un felinar afumat. Alături, ascuns în umbră, aplecat peste balustradă, Nail îşi sfîrşea luleaua, cercetînd cu ochii lui iscoditori ascunzişurile întunecoase ale portului. Încă de departe îl auzisem pufnind, cu vocea aceea subţire, veşnic nemulţumită:

– Ruski, ruski lenevos!

– Ce-i, Mihailuc, n-ai plecat la culcare?

Ifim îmi făcu un semn cu braţul vrînd să arate că nu-i vorba de dormit acum, şi continuă să se plimbe mînios pe chei. Abia mai tîrziu, cînd îmi făceam patul, l-am auzit sărind pe punte şi chipul lui negru, înfuriat a apărut în lumină, sus, la intrarea cabinei.

– Domnu, sînteţi aucat dumneavoastră?

Chipul lui mînios mai înainte, acum luase o înfăţişare tainică.

– Avocat? Nu, Mihailiuc. Dar ce pricină ai?

Clătină din cap dezamăgit.

– Eu am crezut că dumneavoastră sînteţi aucat!...

– Ai vreun proces?

– Nu, eu vreau doar să vorbesc cu aucat.

În clipa aceea se auzi iar, de sus de pe şlep, rîsul rău al turcului, subţire ca un nechezat de cîrlan:

– Ruski, ruski puturos. Mergeam culcam, nu muream de somn, bre!

Ifim strînse pumnii pe marginile scării; o mînie crîncenă îi întunecă obrazul. Vru să se întoarcă, să-i răspundă ceva lui Nail, apoi se răzgîndi.

– Domnu, scrîşni printre dinţi, eu omor pe turc! Nu mai stau cu turc aici.

Şi coborînd scările, în cabină, se desfăcu furios la piept, să-mi arate cămaşa albă, sub haină.

– De ce mă face turcu pe mine puturos? Eu spăl cămaşa în fiecare zi! La noi aşa e, multă curăţenie; şi surori şi cumnate, toţi, spălăm cămaşa în fiecare zi. Noi sîntem curaţi şi vrednici, de ce face turcu puturos?

Se opri o clipă să-şi refacă mînia şi urmă, cu ochii scăpărînd:

– Domnu, nu noi sîntem puturoşi. Turcu este puturos. Dumneavoastră nu ştiţi, nici domnu căpitan din port nu ştie, nici grăniceri, dar eu astăzi am văzut: casa turcului, pe şlep, este plină cu păduchi de lemn. Pentru aia nu doarme turcu fiecare noapte: păduchii nu lasă să doarmă. Fiecare scîndură are păduchi, şi patu şi masa... Domnu, eu nu văzut astăzi, şi piciorul turcului, ăla de lemn, are păduchi. Eu am văzut cum a stat la umbră şi a turnat gaz pe el şi lighioi au ieşit din crăpătură şi au fugit.

Iarăşi se auzi de afară, rîsul subţire, al lui Nail:

– Ruski, ruski, lenevos!

– Păduchi nu lasă să doarmă, pentru aia caută pricină, mîrîi Ifim, strîngînd pumnii.

Apoi, continuă, pornit:

– Domnu, dacă mai spune ceva eu omor pe turc.

Avea o hotărîre surdă întipărită pe chipul negricios, pe care mînia îl făcea să scapere, ca oţelul lovit.

– Linişteşte-te, Mihailiuc! Mîine o să ne plîngem căpitanului.

Scutură capul, dispreţuitor:

– Ce poate face căpitanul? Ăsta este căpitan? Ăsta cîrciumar! Ce cîrciumar? Găzar! Eu ştiu ce-i căpitan: care ştie carte şi nu are frică, nici de mare, nici de furtună, nici de jandarm. Eu am văzut căpitan, cînd am mers cu Boris, fratele, cu vapor de la Galaţi la Sulina şi pe Marea Neagră, la Constanţa. A fost furtună, dar ăla a fost căpitan! Cînd vezi pe el, scoţi şapca şi spui: "Să trăiţi, domnu căpitan!" Eu, Ifim Mihailiuc, hohol de la Hotin, scot şapca şi spun, da: "Să trăiţi, domnu căpitan". Da ăsta este căpitan? Eri a plecat cu barca, cu pescari, să prindă scrumbie, şi cum a ajuns la butoi negru unde vine vînt tare şi valuri sînt mari, a strigat: "Duceţi înapoi, eu nu mai vreau!" Şi p'ormă a stat pînă diseară în casă şi a mîncat lămîie... Ăsta căpitan?

– Ruski, ruski, unde am intrat bre? necheză Nail de afară, înciudat că nu-şi mai vede victima.

Ifim tresări.

– Domnu, întrebă, puţin misterios, dacă omor pe turc, bagă pe mine la puşcărie?

Aştepta cu atîta nevinovăţie răspunsul, încît m-am pomenit rîzînd.

– Sigur că te bagă. Cum poţi să întrebi una ca asta?

– Trebuie să-l las pe turc sănătos? continuă dezamăgit.

Apoi oftă:

– Hei, dacă dumneavoastră nu sînteţi aucat! Este la noi, la Hotin un aucat! Cel mai bun aucat! Toate legile ştie.

Stătu un timp pe gînduri, negru, cu capul aplecat.

– He, urmă mîhnit, dacă dumneavoastră nu sînteţi aucat! Omoram pe turc şi scoteaţi dumneavoastră din puşcărie!

– Ruski, bre ruski, necheză Nail de afară, haidem bre la culcam, că mîine estem treabă multă, hi, hi, hi!...

Ifim strînse pumnii şi se repezi pe scări, sus. Urmă o tăcere. Doar paşii lui se învîrteau în loc, furioşi; căuta ceva, pe chei, îmi dădeam seama. Pe urmă se auzi o icnitură îndesată, şi un pietroi

bubui pe şlep, în peretele cabinei. Sticla felinarului sări ţăndări, risipindu-se cu sunete cristaline, pe puntea de fier.

– Să taci, turcule, să taci! răcnea Ifim. Să taci că destul te-am răbdat toată ziua azi!

Am ieşit în capul scării, neliniştit. Pe şlep nu se mai simţea nici o mişcare; Nail tăcea chitic, pitit pe burtă, după un lădoi. Un grănicer rîdea zgomotos, în uşa pichetului; altul patrula spre far, cu paşii rari, netulburat, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

Ifim se mai plimbă un timp, bocănind furios cu potcoavele pe chei, pe urmă dispăru bombănind, în întuneric, ducîndu-se, printre magazii, la Crasaviţa, să doarmă. În port se lăsă liniştea deplină de la miezul noptii. De pe Liman vîntul de la nord începea să sufle, rece, gonind mirosul de algă şi aducîndu-l pe acela de luncă verde.

Luna, în primul pătrar, asfinţea, învelind cheiul într-o umbră roşiatică, tristă.

*

* *

Am plecat în zori şi ne-am întors seara, tîrziu, pe întuneric. De dimineaţă vîntul ne dusese aşa de repede, încît ajunşi în dreptul Cordonului, unde începe faleza basarabeană, abia răsărea soarele. Sus, pe mal, vilele dormeau încă, în răcoarea de peste noapte; nu se vedea nici un om.

– Ne oprim?

– Haide, n-am fost niciodată aici.

Am aruncat ancora, la o sută de metri de ţărm şi am ajuns la plajă înotînd alături. Nisipul era rece şi soarele care se ridica greu printre norii matinali de la orizont, abia începea să se încălzească.

Ne-am aşezat pe plajă, cu faţa în jos, unul lîngă altul, cu umerii lipiţi. Valurile rostogolindu-se pe ţărm, îmi dădeau o ciudată senzaţie de frig, de parcă mi-ar fi atins picioarele, ciudată fiindcă nu-mi displăcea, şi acest murmur neîntrerupt, nu ştiu ce farmec îmi transmitea în toată fiinţa.

Era o dimineaţă rece; am simţit-o că tremură şi i-am trecut braţul peste umeri, ca s-o încălzesc. Stătea atît de supusă sub îmbrăţişarea mea protectoare, încît mi se părea că o stăpînesc, că sîntem înţeleşi, să nu se mai dezlipească niciodată de mine. Am întins capul şi mi-am lipit buzele pe mîna ei care era în faţa mea, pe nisip. A întors-o încet şi mi-a apăsat palma pe gură, cu o sfială seducătoare.

Am stat aşa, fără să spunem un cuvînt, pînă ce au început să coboare primii oameni, la plajă. Soarele învingea norii de la orizont şi apărea deasupra mării, strălucitor. Ne-am aruncat în valuri ca nişte sălbatici care fug de lume, am înotat, luîndu-ne la întrecere, ne-am urcat pe punte, am ridicat pînzele şi, cu vîntul care continua să bată de la nord, ne-am continuat drumul.

Nadia stătea la cîrmă, puţin încordată, temîndu-se să nu facă vreo greşeală. M-am aşezat pe banchetă, cu faţa spre cerul luminos, lăsîndu-mi capul pe piciorul ei ars de soare; ni se părea la amîndoi firesc. După un timp, cînd, depărtîndu-ne de mal vîntul a devenit constant, a fixat şcota randei pe tachet, ca să-şi lase mîna eliberată pe fruntea mea. Am simţit-o mîngîindu-mi părul, încet, sfios şi am ştiut că nu face altceva decît să-mi mulţumească pentru acest drum. Atunci am ridicat ochii şi am privit-o. Cerceta zarea, puţin încruntată din cauza luminii răsfrînte din apă. Întîlnindu-mi privirea, chipul ei cu buclele căzute în ochi, se lumină. Mi se părea că o cunosc de o viaţă întreagă, că am început această călătorie fără sfîrşit, de mult, că vom rămîne tot timpul împreună, aici, departe de ţărm şi de oameni. Nu ştiam din ce timp îndepărtat, chipul ei îmi stătea în minte, aşa cum îmi stătuse în suflet, ascunsă, dragostea pentru mare. Mi-a venit în gînd prima călătorie făcută cu comandorul Maximov, cînd soarele,

vîntul şi valurile mă înfrînseseră. Fiecare dragoste are o durere la început şi una la sfîrşit, mă gîndeam. Dacă s-ar putea ca dragostea începută acum să nu se termine niciodată! Să nu mai trebuiască niciodată să încep altă viaţă!

– Eşti mulţumită?

Drept răspuns mi-a apăsat uşor mîna pe frunte. Am închis ochii şi am rămas aşa, mîngîiat de mîna ei şi de briză, şi legănat de valuri. Atunci, ca înaintea unei beţii în care simţeam că mă cufund, m-am gîndit la ultima mea iarnă şi la tot şirul ei de disperări. Ele sau eu, eram acum dincolo de real.

Zîmbeam, cu ochii închişi. "Cît de murdară, de rece şi de tristă ar fi viaţa în urmă, îmi spuneam, şi cît de puţin ai avea de sperat înainte, ea tot are de ce să fie trăită. Chiar numai pentru acest cer, pentru această mînă de pe frunte, pentru acest neîntrerupt fîşîit al valurilor sparte în bordaj. O singură zi, le poate plăti pe toate celelalte."

La prînz, cînd vîntul contenea, eram la capătul de sud al falezei, acolo de unde se întinde la nesfîrşit o altă coastă de nisip, între lacuri şi mare. Dar mai întîi, o mică localitate de vilegiatură, Burnas.

Aceleaşi căsuţe albe, sus pe mal, între salcîmi şi flori. Lumea de pe plajă urcă pe potecă, într-un şir multicolor.

– Burnas? se miră Nadia, cu ochii mari. Eusebiu, fratele tatei, vine vara la Burnas.

Mă întristez. Nadia îmi apucă mîna, cald.

– Nu te teme, spune rîzînd. Nu mergem la el, nu ne suferim unul pe altul. Dar, din partea lui, el n-are nici un motiv.

Dezvinovăţirea ei mă face să rîd.

– Cum poate cineva să nu te sufere? o întreb, apucîndu-i mîinile şi apropiindu-mă de ea.

Păleşte puţin, în timp ce ochii mă privesc mari, uimiţi. E puţin speriată, dar simt că nu după mult timp nu va mai fi; trebuie doar să aştept, să nu fac nici un gest.

– Nadia, îi spun, grav, cu sufletul pe buze, niciodată n-am să te supăr, n-am să te jignesc; dacă am să te nemulţumesc în vreun fel, va fi fără voia mea. Te rog de pe acum să mă ierţi.

O nedumerire i se arată în ochii mari:

– De ce vorbeşti aşa?

Şi fiindcă tăcerea devine stînjenitoare, trece pe puntea din faţă, lîngă catarg, să coboare pînzele. Le legăm împreună, pe ghiu, apoi ne aruncăm în apă şi înotăm spre ţărm, cu mişcări rare, ca să prelungim cît mai mult plăcerea alunecării prin apa care este un catalizator între noi.

– Crezi că ne primeşte la masă în costum de baie?

Cum o să ne primească? Abia acum ne dăm seama, şi pufnim în rîs.

– Ce facem? întreabă, Nadia.

– Mergem pe punte şi prindem guvizi!

Ştie să-şi ascundă dezamăgirea:

– Vrei? face, cu glasul înmuiat.

– Da, o să mîncăm guvizi! hotărăsc, cu gîndul să o necăjesc, deşi nu merită şi mă doare inima.

Înotăm iarăşi, alături; o las să se urce pe punte, apoi desfac un colac de salvare de pe sarturi.

– Te absolv de guvizi! o vestesc, bucurîndu-mă de bucuria ei. Ne punem lucrurile pe colacul de salvare şi le ducem pe mal.

Se luminează:

– E o idee straşnică, spune, repezindu-se să coboare în cabină ca să scoată îmbrăcămintea.

Aduce şi hainele mele. Cînd o văd, cu ele în braţe, mi se pare că gestul ei e atît de intim, încît mă înfior.

Pe mal stăm să ni se usuce costumele de baie, apoi ne îmbrăcăm pe deasupra lor şi, ducînd colacul, unul de o parte altul de alta, ca pe o tavă cu colivă, urcăm poteca, spre faleză, De sus, marea adormită se vede albastră-palidă, acoperită de o

pîclă subţire. Spre sud, firul nisipos al coastei se duce pînă la orizont. Jos, "Miladul" se leagănă lent în ancoră; puntea curată, albită de apa mării, luceşte în soare.

– M-ai întrebat dacă am o casă, spun. Uite-o!

– Ce linie nobilă! îl admiră Nadia. Ce calm aşteaptă acum şi cum se încordează cînd vine vîntul! Îl iubeşti? Dacă s-ar îneca ai fi trist? Eu aş plînge.

Pornim pe stradă ducînd comic, colacul, între noi.

– Miladul! Mi-la-dul! silabiseşte Nadia. Ce înseamnă, de la ce vine?

– Hai, hai, mor de foame!

Miladul? Cine îşi mai aduce aminte de comadorul Maximov şi de biata lui Ludmila?

Am mîncat la o masă mică, într-o grădină mare, umbrită de salcîmi. O mulţime de polonezi, cu nevestele şi copiii, ocupau celelalte mese. Un aparat de radio vorbea ceva pe limba lor şi ei ascultau tăcuţi, cu capetele blonde aplecate deasupra farfuriilor.

Aceste familii liniştite veneau aici de la sute de kilometri, în trenuri încinse de soare, străbătînd cîmpii pline de praf. După o lună care trecea în tăcere, se urcau în aceleaşi trenuri, ca să se întoarcă în ţara lor de atîtea ori urgisită. Mă gîndeam cu milă la acest lung şi trist drum al întoarcerii. Cum poţi să mergi două zile cu trenul, cînd o lună ai stat pe malul mării? Cum mai poţi să te întorci în oraşul secetos, cu străzi prăfuite, cu copacii ofiliţi, cu flori decolorate, unde nu se mai simte briza sărată, nici mirosul de algă şi de iod al mării, şi unde, în locul murmurului ei, dimineaţa te trezesc birjarii, mînîndu-şi trăsurile ponosite, pe caldarîmul străzii şi ea ponosită, căci totul e ponosit cînd te întorci de la mare.

Erau palizi, tăcuţi şi mi se păreau trişti. Copiii lor aşteptau, cuminţi, să li se pună mîncarea în faţă apoi începeau să mestece, încet, gînditori, ca nişte persoane mature. Nu întrebau nimic,

nu se mirau de nimic. Blînzi ca nişte îngeri şi trişti... Bărbaţii ascultau pe vorbitorul de la radio; femeile ascultau, de asemenea, cu privirea plecată. Părul lor era blond-albicios, ochii albaştrii, obrazul palid, buzele nefardate. Şi în mijlocul acestui lan de grîu prăfuit, chipul Nadiei, ars de soare, îmbujorat, cu părul arămiu, atîrnîndu-i pe frunte în bucle cu luciu de mătase, răsărea viu, colorat, ca o floare de mac spălată de ploaie.

M-am aplecat peste masă:

– Nadia, să mergem repede de aici!

Am colindat străzile, pînă spre seară, cu colacul de salvare după noi. Am ieşit în marginea de apus a satului, unde începea stepa şi am tras în piept aerul cîmpului cu miros de fîn cosit.

– Nadia, am spus, n-aş mai putea să mă întorc într-un oraş, să trăiesc într-o casă cu pereţi de jur împrejur şi cu tavan deasupra, ca într-o puşcărie. De ce să respirăm numai atît aer cît intră pe o fereastră?

Către seară am plecat înapoi, cu briza de la sud. Era un vînt liniştit, plin, care întindea pînzele egal şi ne ducea repede spre casă. În dreptul cotului de la Balabanca, unde ţărmul se abate puţin înspre nord, am văzut soarele coborînd printre arbori, deasupra unor case acoperite de umbră. De acolo înainte, faleza a început să pară neagră; încet, noaptea se întindea spre larg. La Cordon, luminile erau aprinse şi lumea se plimba pe faleză; nu putea să ne vadă, în întuneric, şi nici să ne bănuiască. Un timp am auzit în urmă muzica militară care cînta un vals tînguios. Cînd am ieşit din umbra falezei, deasupra satului se mai vedeau pe cer urmele roşii ale apusului. De pe mare, în faţă, ne întîmpina luna, în creştere, şi farul de la Bugaz începea să clipească.

– Azi dimineaţă, cînd am plecat, spuse Nadia, încă nu se stinsese; mi se pare că ne-a aşteptat toată ziua.

Stătea pe puntea din spate, culcată pe o parte, sprijinită în cot, cu capul aproape de umărul meu. Am ales o stea la orizont şi îndreptînd prova într-acolo, am fixat cîrma, lăsînd barca să

meargă singură, cu vîntul plin. Nadia mi-a făcut loc alături, ca pe o bancă în parc, unde e dreptul oricui să se aşeze.

– Două zile n-am fost pe plajă, spuse. Vrei mîine să mergem, să-mi inspectez recruţii?

Nu am răspuns: după o zi petrecută împreună, departe de oamenii cunoscuţi, aceste cuvinte care îmi anunţau apropierea sfîrşitului, mă nemulţumeau. Nadia credea că sînt obosit şi vreau să dorm, de aceea îşi întoarse capul înainte, să supravegheze marea luminată palid de lună. O priveam, în penumbră, cum stătea ridicată în coate, cu bărbia întinsă, adulmecînd în întuneric. O legănare a vasului mă împinse înspre ea; nu se feri. Cum obrazul meu îi atingea braţul rece îmi simţi pe piele genele clipind.

– Nu dormi? întrebă, în şoaptă, temîndu-se parcă să nu tulbure pe cineva în mijlocul mării pustii.

– Nu.

Apoi după o clipă, am urmat, cu obrazul încă lipit de braţul ei:

– Îmi pare rău că ajungem.

Îmi citi mîhnirea în glas, se întoarse şi îmi mîngîie obrazul.

– Şi mie îmi pare rău, şopti.

Era toată căldura de care aveam nevoie, şi în mîna ei, şi în glas.

Pe urmă capul ei se aplecă încet spre mine, parcă vroia să-mi spună ceva la ureche, sau să-mi cînte, să mă adoarmă, în timp ce degetele îmi mîngîiau părul. Avea ceva bun şi curat, de soră castă. Nu o mai vedeam, dar îi simţeam căldura; apoi mîna îi coborî încet, aproape nematerială, pe tîmple, pe urechi, pe gît. Dacă aş fi avut o plapumă ar fi tras-o, să-mi învelească umerii. Erau gesturile ei vechi cu care îl mîngîia pe Ştefănel în copilăria lor tristă. Şi deodată, i-am auzit glasul, cum mă gîndisem, un murmur, sau un cîntec, încet, lin, ca o închipuire. Dar era un cîntec într-adevăr pe care îl îngina încet, fără cuvinte, cu gura

închisă, îl mai auzisem o dată foarte demult şi niciodată după aceea, nu ştiu unde şi de la cine. Imagini din copilărie mi se rostogoliră în minte, sunînd cristalin, ca o bilă de argint care sare din lamă în lamă pe un xilofon cu toate tonurile percepute de urechea omenească. Şi în loc să rămîn la copilăria mea, mi-am amintit de a ei: casa mare, şi parcul sălbatic, de la Chişinău, pe doctorul Rabega, negru şi ursuz, cu barba lui de Rasputin, pe Ştefănel care acum stătea în ghips, acolo unde clipea farul, pe Luisa Antonovna căutînd fericirea copiilor în cărţi, şi uitînd să-i binecuvînteze, seara, la căpătîiul pătucului unde dormeau singuri, ca nişte orfani. Mi-am închipuit-o pe Nadia, copilă, în şorţ mohorît de şcoală, ca de orfelinat, cu cosiţele pe umeri, aplecîndu-se, cum se apleca acum peste mine, la căpătîiul fratelui mai mic, şi cîntîndu-i, să-l adoarmă, cum alte fete cîntă păpuşilor.

Era un cîntec necunoscut, dulce şi mîngîitor, cu tonuri puţine, o melodie naivă dar cu putere de farmec. Încetase să fie un cîntec de leagăn, mi se părea o vrajă, un descînt de dragoste, premergînd un gest care trebuia să vină, pe nesimţite, ca prima adiere a brizei de seară. Încet, cu o mişcare imperceptibil de uşoară, braţul ei mi s-a lăsat pe umeri, cum o ţinusem eu de dimineaţă, iar murmurul dulce mi s-a oprit lîngă ureche. I-am simţit buzele, tremurînd pe obrazul meu, aproape fără să-l atingă. Un timp n-am mai auzit foşnetul valurilor sparte în bordaj, n-am mai simţit vîntul, nici răcoarea nopţii, ci numai căldura Nadiei, suavă, ca a unei flori de cîmp ţinută în sîn. Atunci am întors capul încet, lăsîndu-mi obrazul să alunece sub buzele ei care palpitau cu teamă, întîmpinîndu-mi apropierea. A fost un drum lung, pe care l-am străbătut încet, cu religiozitate, vrăjit tot mai mult cu fiecare clipă, şi speriat că vraja ar putea să se rupă, pînă ce colţul buzelor mele a întîlnit pe ale ei, calde. Atunci am simţit-o că freamătă, că în tremurul ei, peste uimire şi teamă mai puternic era un simţămînt nou născut: dorinţa care nu putea fi decît răsfrîngerea dorinţei mele. M-am dăruit acestui freamăt beat de voluptate. Şi am avut atunci senzaţia dumnezeiască a

contopirii, prin schimbarea inimilor noastre, inima Nadiei bătea acum în pieptul meu, şi în pieptul ei bătea inima mea.

Ne-am ridicat amîndoi în aceeaşi clipă, speriaţi de fîlfîitul aripilor; o pasăre neagră, uriaşă, răsărind din întuneric a trecut dezorientată pe deasupra noastră, a izbit pînza şi s-a pierdut pe dîra argintie a lunii. M-am aruncat peste bara cîrmei, împingînd-o brusc, cu tot trupul, în bordul de sub vînt. "Miladul" s-a înclinat în loc, pe o coastă, alunecînd cu ghiul prin apă, şi prova, sărind încordată peste valuri, s-a întors într-o singură clipă, către sud. Un pilon înfipt în nisip, pe fundul mării, aici apa nu e adîncă, ne-a atins bordajul, hîrjiindu-l.

– Ce s-a întîmplat? întreabă Nadia, înlemnită.

Se ţine strîns cu mîinile de eche, lîngă mîinile mele; nu ştiu cum ne-am desprins din îmbrăţişare.

Spre ţărm se vede clipind fanarul cherhanalei din Serghievka. De acolo porneşte pînă departe, în larg, o *taliană* de prins peşte, o plasă lungă întinsă pe piloni de lemn, ancoraţi puternic. Păsările de mare, care vin să fure peştele din plase, adorm adesea pe cîte un pilon, deasupra apei.

Cu mîinile încă tremurînd, manevrez pînzele să ieşim spre larg.

– Era să intrăm în plasă, spun, silindu-mă să-mi recapăt calmul. Dacă nu se speria pescăruşul de noi, n-aş fi băgat de seamă.

Nadia coboară în cockpit şi se aşază lîngă mine.

– Ce s-ar fi întîmplat?

– Dacă ne loveam în plin de un pilon, putea să ne spargă bordajul.

– Ne scufundam?

– Nu ştiu, poate nu; depinde cît de mare ar fi fost spărtura. Dar era grav oricum; putea să ne rupă catargul, să ne sfîşie pînzele, să ne rănească...

Nadia se înfioră; o simt tremurînd. Mă întreb dacă ştie că e vina mea; noaptea, lîngă tărm, nu se lasă cîrma din mînă, pentru nici un motiv.

"Pentru nici un motiv!" mă gîndesc, încercînd s-o readuc din amintirea apropiată, cum stătea pe punte, aproape îmbrăţişîndu-mă, cu buzele ei speriate pe obrazul meu.

– Mi-e frig

– Să-ţi aduc un pulovăr?

– Nu, să nu mai laşi cîrma.

– Ţi-e frică?

– Nu. Nu mi-e frică de ar putea să mi se întîmple mie; îmi place prea mult marea, ca să mă tem de ea. Ideea unui naufragiu mă îngrozeşte pentru tine; n-ai putea să pleci mai departe!

Mergem spre larg, să ocolim pilonii.

Cum aş pleca mai departe? Nici pe mine nu mă îngrozeşte naufragiul, ci întîlnirea cu comadorul Maximov.

Am intrat în port aproape de miezul nopţii. Pe drum, în lungul căii ferate, între vilele adormite, nu am scos nici un cuvînt; eram amîndoi obosiţi. Cînd ne-am despărţit, la poartă, sub salcîmi, Nadia tot mai tremura. A plecat repede, după ce mi-a strîns amîndouă mîinile, în fugă. Rămas singur, m-am întors pe acelaşi drum pustiu şi m-am culcat fără gînduri. Numai cînd să adorm, mi-a venit în minte odaia ei, divanul moale, lîngă care, pe covor, era aruncat motanul de catifea; m-am gîndit la cămaşa de noapte, lungă, cămaşă albă, de fată cuminte. Atunci în colţul gurii i-am simţit buzele tremurînd iar în nări am recunoscut mirosul ei cald, de buruiană ţinută în sîn. M-am simţit foarte părăsit şi foarte trist că trebuia totuşi să plec.

*

* *

Acum se ştie; operaţia lui Ştefănel, n-a reuşit. Aşchia de os scoasă din coapsă şi grefată la rotulă, nu s-a prins, ca să-i anchilozeze genunchiul. Este stupid, vindecarea lui înseamnă o infirmitate definitivă. Înţepenirea piciorului trebuie să dea oaselor, la încheietură, putinţa de a se odihni. Operaţia n-a reuşit; genunchiul e încă liber, boala roade mai departe, dedesubt; despre vertebră nu se mai spune nimic, a trecut pe un plan secundar, sau, poate, s-a vindecat. În timp ce Nadia aleargă după infirmieră, doctorul Mieluş m-a tras de-o parte şi mi-a spus. Nu ştie cum s-o anunţe: la început a avut credinţa că va scăpa. Şi-au dat toată silinţa.

– Mai mult decît silinţa, spune, mîhnit. Am încercat să facem imposibilul, dar prea puţini pleacă de aici pe deplin vindecaţi.

Pentru Ştefănel mîhnirea doctorului este altfel decît pentru ceilalţi bolnavi condamnaţi. În ochii lui cenuşii, veşnic aplecaţi, ochi de băiat timid, de îndrăgostit, nu de medic mai mare peste miile de microbi ai lui Pott, care rod aici vertebrele, acum citeşti tot ce altminteri pleoapele se silesc să ascundă; o iubeşte pe Nadia. Înţeleg tremurul mîinilor lui, îmbujorările de adolescent, privirile pe care i le aruncă uneori, pe furiş, speriat şi vrăjit de fiecare mişcare a ei. Peste acest cap care închide atîta ştiinţă despre misterele bolilor, peste mîinile acestea care umblă cu bisturiul la vertebrele omeneşti, cum ar umbla un ceasornicar cu şurubelniţa între roţile ceasonicului, peste nervii care unesc ştiinţa cu îndemînarea, creierul cu degetele, acum e mai mare şi mai puternic un simţămînt incontrolabil, despre care nu scrie, decît vag, în cărţi, despre care nu se învaţă clar, în facultăţi, care

nu are un microb, ca să te vaccinezi împotriva lui şi care nu-i o tumoare, ca să poată fi extirpat.

– Nu ştiu cum să-i spunem Nadiei.

Ochii lui cenuşii, mîhniţi şi speriaţi, caută un reazem în privirea mea.

Nadia vine de jos, îmbujorată. A cerut un vas ca să pună în el, la capul lui Ştefănel, florile de cîmp culese azi dimineaţă. Bolnavul îi zîmbeşte din pernă, cu ochii lui negri care azi sînt mai mari. Obrazul străveziu, are o gingăşie de statuetă tăiată în alabastru. Nadia îi pune mîna pe frunte şi îl mîngîie, aplecîndu-se deasupra lui, plină de dragoste. Mă înfior; e mîna care m-a mîngîiat pe mine, şi gesturile sînt aceleaşi.

– Ce complotaţi acolo? întreabă apoi, veselă, ridicînd capul înspre noi.

Pe acest colţ de terasă, în cei cîţiva metri cubi de aer în care ne aflăm noi patru, în lumina limpede a unei dimineţi ca de sărbătoare n-ai crede că pluteşte o nenorocire. Obrazul doctorului devine mai palid decît al bolnavului, dar Nadia nu-l vede, cum nu va vedea niciodată dragostea lui.

– Dumnealui îşi bîrfeşte colegii, spun. Uită-te la el, nu l-ai crede în stare.

Doctorul roşeşte, nu fiindcă l-am nedreptăţit, ci de teama că voi dezvălui un adevăr care trebuie să rămînă ascuns.

– Doctore Mieluş! exclamă Nadia, prefăcîndu-se scandalizată. Cum eşti în stare să bîrfeşti?

Între noi e patul lui Ştefănel; băiatul întoarce capul, cuminte, cînd într-o parte, cînd în alta, urmărind conversaţia stupidă. Pe gîtul subţire, slăbit, cu pielea întinsă, a apărut, prematur, mărul lui Adam, ca un nod care i s-a oprit în beregată, şi poate să-l sufoce.

– Să nu te iei niciodată după aparenţe, răspund, iarăşi stupid, în locul doctorului, zvîrlind cuvintele ca pe nişte mingi de tenis, peste o plasă care e patul bolnavului.

Sub pled, genunchiul lui mic, imobilizat în aparate, refuză să se sudeze, refuză să se vindece cu preţul unei anchilozări atît de nedrepte pentru tinereţea lui. Ce va face boala din micile lui oase răzvrătite? Cu ce furie va roade din ele? Ce alt sfîrşit va pregăti, dacă resping îngrozitoarea vindecare? Îmi vine în minte un singur gînd, izolat, dar clar şi persistent, că sergentul cel gros, de la Chişinău, îl va aştepta zadarnic pe Ştefănel să se întoarcă la joacă, pe stradă, cu praştia în mîini.

– Nadia, spun, ca să curm convorbirea fără noimă, trebuie să-l lăsăm pe Ştefănel să se odihnească.

Mă apropii de capul băiatului şi-l mîngîi, cum o clipă mai înainte îl mîngîia ea.

– Nu-i aşa, Ştefănel, că trebuie să plecăm?

El îşi poartă ochii neştiutori, ochi de victimă, de la unul la altul apoi întinde mîna cuprinsă de febră şi-o strînge prieteneşte pe a mea.

– Duceţi-vă! Îmi pare bine că aţi venit! Sînteţi foarte buni.

Mulţumirea lui, pe care trebuie s-o împărţim între noi, ca pe o pîine bună, mi se pare că ne apropie, pe mine şi pe Nadia, întinzînd de la unul la altul o legătură caldă şi intimă.

Pornim, împreună cu doctorul, pe terasă, spre ieşire. Aproape toate paturile sînt scoase afară, la soare. Camerele rămase cu uşile deschise stau scufundate într-o umbră tristă şi grea. La capătul scărilor ne despărţim de doctor şi el se întoarce la bolnavi. Îl vedem depărtîndu-se, puţin adus de spate, cu mîinile atîrnînd, printre paturile albe, aliniate ca nişte sicrie. Paşii lui sună sec pe pardoseala betonată şi cum se pierd, încetul cu încetul, mă fac să văd abia acum, ce vastă este terasa.

Nadia e veselă, o veselie de vînt matinal, care scutură, zglobiu, aşternuturile scoase pe fereastră, la aer. Alergă înaintea mea, pe potecă, rupe două flori galbene din iarbă, ca să le prindă la cingătoare; pe urmă se gindeşte că una trebuie să mi-o dăruiască mie. Încearcă să-mi transmită odată cu floarea şi veselia ei, dar mi-e peste putinţă s-o primesc.

Îi apuc braţul, cu strîngere de inimă.

– Nadia.

– De ce eşti urîcios? mă dojeneşte, oprindu-se în mijlocul potecii şi privindu-mă cu ochii pe jumătate întunecaţi de o dulce burzuluială.

– Nadia, încep iarăşi, cu teamă, şi cu mîhnire.

Ezit, mîngîindu-i braţul, îngîndurat.

– Eşti urîcios, mă mustră ea, trăgîndu-mă mai departe pe potecă, înspre plajă. Ţi-am spus că vreau să-mi văd recruţii. Haide, nu te pun în front cu ei. Trebuie să-i muştruluiesc puţin, ce Dumnezeu, nu înţelegi?

Ei ne văd de departe şi ne ies înainte, grămadă, rîzînd toţi cu aceiaşi dinţi albi. Într-o clipă au înconjurat-o.

– Unde ai fost? Te-am căutat acasă; tu nu spui niciodată unde pleci?

Au nume de gangster: Jim, Dillinger, Tom, Baxter, Bill, cum i-a botezat Nadia. Numele lor adevărat şi l-au uitat chiar ei. O apucă de mîini şi pornesc într-o goană care revoluţionează plaja. Oamenii paşnici, cărora le aruncă nisipul în ochi se ridică scandalizaţi dar nu au ce face, şi se trezesc rîzînd de nebuniile lor. Într-o clipă au ajuns departe ridicînd un nor de nisip în urmă, că nu-i mai văd. Mă găsesc singur, în mijlocul unei lumi necunoscute, fără să înţeleg ce caut aici. Îmi fac drum printre corturile bătute de vînt, printre cearşafurile întinse pe jos, dar nu ştiu încotro mă duc. Mă aşez, stingher, într-o margine a plajei, cu senzaţia că o vijelie mi-a smuls cortul sub care mă adăposteam şi m-a lăsat gol, în faţa lumii.

Nadia îşi face cursa de fond, cu băieţii, lipăind pe nisipul ud de lîngă ţărm, pînă la cherhana, apoi se întoarce, pe acelaşi drum. O văd, cu boneta în mînă, cu părul fluturat de vînt, cu obrazul aprins.

– De ce-ai rămas aici? spune, de departe, gîfîind.

Întrebarea îmi trezeşte un început de revoltă. Dar nu-i răspund şi privesc, cu ochii răi, un punct departe, un val rostogolindu-şi coama albă.

– De ce mă superi? continuă, venind lîngă mine şi aplecîndu-se să-mi pună o mînă pe umăr.

Gestul ei este evident împăciuitor, dar prezenţa celorlalţi aşa cum s-au oprit în spate, ca o armată gata s-o apere, asistînd la o scenă care nu-i priveşte, îmi aduce un nou val de îndîrjire în inimă.

– Hai să jucăm capra! spune, trăgîndu-mă de mînă, să mă ridice de pe nisip.

Socotesc că asemenea invitaţie este o umilire. Ceilalţi rîd şi dinţii lor albi, de băieţi tineri, mi se par nişte colţi de buldog.

Stăruie:

– Hai, te rog, nu fi urîcios!

Îi arunc o privire duşmănoasă.

– Nadia!

Tresare; acum a simţit că nu-i glasul meu.

Îi vorbesc printre dinţi, încet, să audă numai ea, apăsînd pe fiecare cuvînt, cum apeşi cu degetul pe trăgaciul unui revolver:

– Nadia, genunchiul lui Ştefănel nu se face bine. Mi-a spus doctorul azi dimineaţă.

O paloare de moarte îi acoperă obrazul; numai ochii mai rămîn vii, opriţi asupra mea. Dar nu mai sînt ochii ei, nu-i mai recunosc. Umerii încep să-i tremure încet, ca de frig. Se lasă uşor, în genunchi, în faţa mea, continuînd să mă fixeze, cu ochii aceia mari, în care a îngheţat tot sufletul ei. Buzele abia i se mişcă:

– Adevărat?

Acum pare îngenunchiată în faţa unei icoane, aşteptînd mîntuirea.

Înclin capul, fugind de privirea ei.

– Da.

Îi aud respiraţia lungă şi grea. Pe urmă linişte; pe urmă se ridică, încet.

– Vino! spune rugător.

O urmez pe potecă, sub soarele arzător, pînă între primele magazii din port. Acolo, la adăpost, se opreşte şi se întoarce încet, să-mi întîlnească iarăşi privirea, pe care o feresc.

– Ţi-a spus doctorul Mieluş?

Las capul în jos:

– Da.

Îi văd numai genunchii cum încep să-i tremure; apoi se înmoaie încet, ca o lumînare la flacără.

– Ţi-a spus doctorul Mieluş?

Nu mai este un glas; sînt cuvinte sfîşiate în gît şi înecate de lacrimi. Întinde mîna şi-mi ridică bărbia, să-mi întîlnească ochii, să caute în ei un reazem sau o povaţă.

– O să rămînă la sanatoriu? repetă, sfîşiată.

Apoi mai încet, din ce în ce mai stins:

– La sanatoriu? La iarnă, cînd are să ningă?... Să stea singur, aici, în pustiu?...

Şi deodată, se prăvăleşte în buruieni, cu faţa în jos, hohotind.

Mă aplec lîngă ea şi-i cuprind umerii zguduiţi.

– Nadia, spun, Nadia!...

Nu găsesc alte cuvinte. Ea plînge, cu faţa îngropată in buruieni:

– Ştefănel!... sărmanule!

Îmi sfîşie inima. Îmi îngrop capul în bălării, lîngă al ei, îmi lipesc obrazul de obrazul ei ud şi mă pomenesc plîngînd alături, amestecîndu-ne lacrimile.

– Nu mă minţi? suspină. Ţi-a spus doctorul Mieluş?

Îmi lipesc buzele de ochii ei uzi; simt gustul sărat al lacrimilor ca o împărtăşanie blestemată.

– Ştefănel, sărmanule! suspină. Să rămîi la iarnă singur, aici!

Apoi se întoarce, greu, şi cu ochii rătăciţi, înecaţi în lacrimi, mă priveşte, ca pe un străin.

– Tu de ce plîngi? mă întreabă, neînţelegînd ce caut lîngă ea.

Întind mîna să-i mîngîi obrazul, lăsînd să mi se scurgă prin degete toată mila pe care o poate simţi fiinţa mea. Se ridică spre mine, nedumerită, apoi, după o clipă, ochii umezi i se îndulcesc de parcă m-ar recunoaşte abia acum.

– Iartă-mă, n-am vrut să te supăr!

Îmi cuprinde grumazul cu braţele reci, se apleacă plîngînd pe pieptul meu. O bretea i-a căzut de pe umăr lăsînd costumul să alunece în jos. Nu-şi simte sînul strivindu-se, gol, pe pieptul meu. E alb, neatins de soare, cu pielea subţire, întinsă şi seamănă cu pieptul unei columbe care respiră speriată.

Îi mîngîi umerii, neştiind cum s-o liniştesc.

– Nadia, fii cuminte, te rog, linişteşte-te! Poate doctorul Mieluş se înşeală.

Se ridică, deodată.

– Vreau să merg acolo! Adu-mi rochia de pe plajă.

Acum îşi vede sînul gol, alb, palpitînd în faţa mea, ca o a treia fiinţă, care ascultă convorbirea noastră. Şi-l acoperă încet, fără să tresară, firesc, cum s-ar îmbrăca în odaia ei. Lacrimile pe care le-am plîns împreună ne-au dus dincolo de orice prejudecată.

– Nadia, să nu mergi la sanatoriu, acum, aşa plînsă.

– Vreau să-l văd pe Ştefănel.

– Nu, Nadia, ai să-l sperii. Lasă întîi să te linişteşti.

Îşi şterge lacrimile de pe obraz, cu dosul mîinii, apoi mă priveşte, cuminte şi recunoscătoare.

– Adu-mi rochia, te rog!

– Dar nu mergem la sanatoriu!

– Nu, mergem unde vrei; trebuie să umblu, să umblu, să merg oriunde, să mă duc departe.

O las cu ochii roşii între magazii şi plec spre plajă. Soarele se ridică arzător, spre zenit, topind ultima putere a brizei. Deasupra mării plutesc nori albi, străvezii, punînd pete lăptoase pe cerul gol. Îi găsesc pe băieţi jucîndu-se în locul unde i-am lăsat. Iau lucrurile de jos, fără un cuvînt şi plec, sub privirea lor nedumerită şi duşmănoasă.

O tristeţe calmă a îmbrăcat obrazul Nadiei. Îşi strînge cordonul băieţesc peste rochia albă şi mă apucă de braţ, aşteptînd supusă să o iau după mine. Păşim rar, cu capetele aplecate, ca după un car mortuar, pe străzile nisipoase, şi ieşim printre vilele tăcute, dincolo de cherhana, unde coasta se întinde către sud, pustie. Între mare şi lac, firul de nisip se pierde în zare, ca o potecă de argint. Deasupra ei se înalţă boarea fierbinte a amiezii.

Ne oprim o clipă să privim ţinutul gol pe care miezul zilei îl îmbracă într-o lumină incandescentă. Pare o cale de purgatoriu ducînd, printre cazane încinse, într-un colţ al infernului, care nu se vede, care nu ştim cît de departe este şi pentru ce păcate destinat, dar care se bănuieşte la orizont, unde aerul încins e vînăt, ca la gura unor furnale drăceşti.

Pornim, cu capul în piept, cu paşii rari, intrînd pînă la gleznă în nisip. Soarele amiezii ne arde în creştet.

Marea a adormit, albastră, abia murmurînd lîngă ţărm, cu fire de nori deasupra, ca nişte scame albe. Din lacul negru, sub care dracii de pe celălalt tărîm aţîţă focul, se ridică aburi otrăviţi. Părul mi-a căzut, ud şi năclăit, în ochi, îl ridic cu mîna şi-mi simt fruntea murdară de nisip. Pe sub haine sudoarea se scurge în şuviţe fierbinţi, ca într-o baie de aburi. Mergem fără un cuvînt, hotărîţi să ajungem undeva, dar nu ştim unde. Bugazul a rămas în urmă, între copacii lui verzi, şi pare o oază în pustiu. O altă oază se vede în zare, unde faleza se ridică în linii geometrice pe cerul gol; o alta, spre apus, dincolo de lac: e un sat acoperit cu olane roşii, între salcîmii mici, de stepă. Te aştepţi să vezi copacii pălind, otrăviţi de miasmele pe care lacul le ridică în aerul încins.

Mergem, neîntrerupt, un ceas, poate două ceasuri – şi acum parcă stăm pe loc, sau merge şi nisipul odată cu noi. Nu-i nici o barcă pe mare, nici o pînză, şi pe limba de nisip nici o fiinţă omenească. Numai la capătul talienelor care ies departe, în larg, în jurul pilonilor negri, o armată de păsări hrăpăreţe roieşte, bătînd aerul încins cu aripile lor mari. Par nişte corbi rămaşi deasupra unui cîmp de luptă, după ce armatele au plecat.

Întorc capul şi o privesc pe Nadia, din mers. Păşeşte greu, tîrîndu-şi paşii prin nisip. Pe chipul scăldat în sudoare, desfigurat de lacrimi şi de truda drumului infernal, i s-a întipărit o îndîrjire cruntă, ca o mască de fier; nu o recunosc.

– Mai poţi? o întreb.

Întoarce capul şi încearcă să-mi zîmbească, în timp ce paşii o duc înainte, pe nisip.

O colibă de pescari, neagră, afumată, ne închide drumul. Prin fundul ei spart se văd bălăriile de pe malul lacului. În uşă a fost o vatră, pe care au mai rămas cîţiva cărbuni, acoperiţi de nisip. Coliba părăsită întristează peisajul. Ne aşezăm, arzînd la umbra ei.

– Mi-e sete, vorbeşte Nadia, stins, cu gîtul uscat.

O mare imensă murmură la picioarele noastre şi n-avem nimic de băut.

– Intru în mare, spune apoi, desprinzîndu-şi rochia de pe umeri. Poate îmi trece setea.

O urmez. Înaintăm încet, pe un fund nisipos care coboară lin. Apa sărată creşte, pînă la genunchi, pînă la şolduri; deasupra, aburii ei nevăzuţi mi se aşază pe piele, ca un cearşaf jilav, răcoritor. Nu ne aruncăm înainte; o lăsăm să se ridice încet, pe piept, la subţiori, peste umeri, pe gît, pînă la bărbie, consumînd prelung plăcerea atingerii ei mîntuitoare. O las să-mi intre în gură, în urechi, în ochi, să-mi spele părul de sudoare şi de nisip. Acum simt ce uşor şi cu ce voluptate ai putea să te îneci, odată. Un vîjîit confuz îmi stăruie în ureche. Dacă aş lăsa braţele moi şi

nu m-aş mai gîndi la nimic, nici în urmă nici înainte, aş adormi ca într-un pat, legănat de valuri.

Înotăm mult timp în larg, cu mişcări cumpănite, în trei timpi rari, ca nişte mişcări de vals. Pe toată întinderea scînteietoare a mării sîntem numai noi, în largul unui ţărm de insulă nelocuită.

Cînd ne întoarcem, soarele cade din înaltul cerului parcă domolit. În lumina lui, trupurile noastre bronzate, ude, au străluciri de metal. Apa a şters de pe obrazul Nadiei urmele plînsului şi o regăsesc. Numai ochii ei au umbre viorii, care îi dau o fragilitate de convalescentă.

– Nu ţi-e foame? o întreb.

Ca şi mine, n-a mîncat nimic de azi dimineaţă, dar corpul zbuciumat n-a avut răgaz să simtă foamea. Face din cap semn: nu. Şi pornim, îndată ce putem să ne îmbrăcăm peste costumele zbicite, pe acelaşi drum, înapoi. Soarele continuă să coboare încet, spre apus, deasupra ţărmului înverzit de peste lac. Găsim urmele paşilor noştri şi călcăm în ele, ca pe un fir care trebuie să ne conducă unde trebuie să ne întoarcem. Linia nisipului, argintie la prînz, a căpătat acum reflexe roşiatice de la soarele care apune. E un drum straniu, această potecă de nisip sîngerie, între lac şi mare. Păşim în lungul ei, fără hotărîre, parcă nu ştim de unde am plecat. Sîntem nişte străini rătăciţi? Căutăm un adăpost pentru la noapte?

La marginea Bugazului sosim odată cu umbrele serii. Nadia se opreşte în faţa mea şi în lumina potolită a amurgului o văd privindu-mă cu milă. Suferă, pentru Ştefănel şi pentru mine; numai după aceea, pentru ea.

– Ce-a trebuit să ispăşeşti, ca să te tîresc după mine? spune, luîndu-mi mîna.

Apoi îmi netezeşte părul căzut în ochi. E un gest pe care mîna ei, învăţată cu duioşii, îl face instinctiv.

– Nu poţi să pleci aşa. Să mergem întîi acasă la noi, să te aranjezi puţin.

Casa lor a adormit, în întunericul de sub salcîmi; nu se vede nici o fereastră luminată. Mă ia de mînă şi mă trage după ea, în curtea întunecoasă, plină de taine.

– Să umbli încet în sufragerie, spune. Poate Luisa Antonovna a adormit în jilţ. Să n-o trezim; are grijă Chira s-o ducă în pat, mai tîrziu.

Deschide uşa încet, temîndu-se că va scîrţîi, şi mergînd în vîrful picioarelor, înaintea mea, mă conduce în camera din fund, pe care o cunosc. Aprinde o lampă de pe noptieră, apoi peste ferestrele înguste trage storurile albe; în încăpere s-a răspîndit o lumină albăstruie, ca într-un dormitor de copii unde arde o candelă de veghe. E o lumină tristă şi odihnitoare.

– Cît te-am chinuit! spune Nadia, venind din nou să-mi mîngîie obrazul. Şezi, întinde-te pe divan, să te odihneşti. Îţi aduc apă să te speli aici.

Mă las peste pernele moi, în care mă îngrop ca într-o apă caldă; abia acum simt oboseala, ridicîndu-se din vîrful picioarelor, peste genunchi, spre şolduri, din vîrful mîinilor spre umeri, spre piept, întîlnindu-se în dreptul inimii, într-un vîrtej care o striveşte. Dacă aş închide ochii aş dormi în patul acesta străin, liniştit şi împăcat, cu mirosul de floare încălzită al Nadiei, în nări. Îmi dau încă o dată seama, că tot atît de simplu cum aş adormi, aş putea să mor, fără durere şi fără păreri de rău, doar aş trece dintr-un vis în altul, unde aş întîlni-o din nou pe Nadia. E atît de mult în mine şi în jurul meu, încît în starea de vis, mi se pare că nu voi mai putea să plec undeva, fără ea.

Nu o simt cînd vine cu apă de spălat. Mă ridică de mînă, ca pe un copil care a aţipit înainte de a fi îmbăiat şi îmi conduce paşii adormiţi în colţul celălalt al încăperii unde a pus ligheanul alb, pe un cufăr. Îmi toarnă apă, multă, rece, în pumni şi mi-o arunc pe faţă, amintindu-mi dimineţile de şcoală cînd îmi alungam dulcele somn al copilăriei în acest chip nemilos. Dar apa îmi face bine; mă ridic înviorat, cu ochii limpeziţi. Nadia îmi întinde prosopul, cu o graţie de domniţă care îşi întîmpină peţitorul, apoi mă piaptănă

ea singură cu pieptenele ei. Mă las ocrotit şi aş vrea ca starea de vis să ţină cît mai mult, să nu mai trebuiască niciodată să-mi port singur de grijă.

Mă părăseşte cîteva minute, şi se înapoiază cu altă rochie şi cu altă înfăţişare; şi-a pieptănat buclele de pe frunte.

– Cît e ceasul? mă întreabă.

– Opt şi jumătate.

– Vrei să mănînci la noi? Cred că eşti sfîrşit; te-am alergat toată ziua.

– Nu ştiu dacă mi-e foame; dar n-aş putea să mănînc aici; mă înăbuş. Să mergem în altă parte, dacă vrei.

Cînd ieşim în drum, pe cer mai stăruie lumina roşie, stinsă, a apusului. E o seară caldă, fără briză, plină de zăpuşeală.

– Are să plouă? mă întreabă Nadia.

– Poate că da.

Simt că ploaia, dacă ar veni, mi-ar făcea bine, ca apa cu care mi-am limpezit ochii.

Pornim în lungul căii ferate. Nadia mă opreşte:

– Nu la gară; nu vreau să-i întîlnesc pe băieţi.

Mi se strînge inima pentru renunţarea ei, dar oare nu sînt făţarnic? Nu eu am urmărit să-i despart?

– Nadia, spun, ca să dau un preţ gestului ei, hai să-l vedem pe Ştefănel.

Mă priveşte cu ochii mari:

– Vrei?

– Da; te rog numai să nu plîngi! Dacă ţi-e teamă că nu poţi să te stăpîneşti, mai bine să nu mergem.

Îmi strînge braţul, cu hotărîre:

– Nu; să nu-ţi fie teamă!

Îl găsim pe Ştefănel dormind, în patul lui, pe terasă. Luna s-a ridicat deasupra mării şi îi îmbracă obrazul într-o paloare cu umbre pămîntii. Nadia se sprijină de marginea patului,

aplecîndu-se deasupra lui; pare un înger, venit să-i redea bolnavului sănătatea, într-o sărutare de sacrificiu, pe urmă nemaiputînd să se întoarcă în cer.

Cînd am plecat de aici, azi dimineaţă, în locul lunii era soarele. Acum soarele s-a dus în alte părţi ale lumii, unde luminează alte terase de sanatorii. Cît trebuie că seamănă un colţ de lume, cu altul! De ce mai e nevoie să plec? Cîte fete, cu ochii mari şi negri, arşi de lacrimi, nu se apleacă acum peste chipurile palide ale unor bolnavi, care le sînt fraţi, sau iubiţi? De ce mă aflu lîngă cea de aici, şi nu lîngă alta, la fel ca ea, în altă parte a lumii, unde acum răsare soarele?

Pieptul lui Ştefănel se mişcă, liniştit, ritmic, respirînd adînc.

– Ce frumos doarme! şopteşte Nadia.

Totdeauna dorm frumos fiinţele pe care le iubim. Plecăm în vîrful picioarelor pe terasa lungă, ca pe o alee de cimitir. Jos pe nisip, ne oprim, faţă în faţă. Luna îi luminează obrazul.

– Dacă Ştefănel nu se face bine, nu mai am altă bucurie în viaţă.

Îi apuc umerii şi o apropii de mine, negăsind nici un cuvînt de mîngîiere.

– Dacă ai şti cît sîntem de singuri! şopteşte. Cît sîntem de singuri...

Lumina lunii îi face ochii şi mai trişti. Glasul i se îneacă în amărăciune:

– Cînd eram mici, cineva a tăiat cu sapa, în grădină, picioruşul unui puişor de găină. Nenorocitul a trăit... Sărea într-un picior, printre ceilalţi; îi spuneam: şchiopul.

Începe să plîngă, încet. Aş vrea să-i şoptesc, la ureche: "Nadia, ai un prieten, care ţine la tine. Te iubeşte. Aş vrea să împarţi cu mine durerea ta!"

Clatină capul cu deznădejde şi plînge. Şi parcă îi aud răspunsul, picurînd printre lacrimi: "Dar tu, nu-i timpul să pleci?"

*

* *

Brotacul căpitanului era, într-adevăr, o ființă înțeleaptă. De cîteva zile coborîse în fundul borcanului și se oprise pe o creangă, puțin deasupra nisipului, nu acolo unde scrie "Secetă", dar nici la "Timp schimbător", ci la mijloc. Ioniță îl privea dimineața, cînd dintr-o parte, cînd din alta, cerceta apoi cerul senin, albastru și înalt, își cobora ochii pe zarea scăldată într-un abur subțire, străveziu, vedea copacii legănîndu-se sub bătaia vîntului domol și iar se întorcea la barometru.

Brotăcelul stătea cuminte, cu ochii pe jumătate închiși, respirînd rar, parcă obosit. Nici nu mînca, nici nu bea apă. Din ce-o fi trăind? se întrèba Ioniță.

S-ar fi putut crede că-i bolnav, dacă n-ar fi deschis din cînd în cînd gura lui umedă, trandafirie, căscînd a plictiseală, ca oamenii, ceea ce nu face un suferind.

Ce legătură tainică era între mica vietate și marile întîmplări ale naturii? Nu se mai vedeau acum decît nori alburii, prea sus și prea destrămați ca să-ți facă teamă; în calea soarelui se fereau, sau se topeau, așa că niciodată nu puneau umbre vinete pe pămînt. Marea era acum mereu limpede, albastră-verzuie, cu pete albe de soare. Vîntul începea să bată, înainte de miezul nopții, dinspre miazănoapte și tot creștea, pînă la ziuă. Apoi, din zori pînă la amiază, încetul cu încetul, scădea; părea atunci că se odihnește și el, ca salahorii. După o oră, sau două, se ridica domol din partea cealaltă, dinspre miazăzi, luînd-o de-a lungul țărmului, zburdînd încet pe nisip, pînă seara, cînd pescarii se întorceau la mal. După apus, abia mai rămînea o briză slabă, care să aducă noaptea, din larg.

Rareori se întîmpla altfel dar şi atunci vîntul îşi păstra măsura şi nu ridica niciodată valuri primejdioase pe mare.

Pescarii coborau acum de pe Liman în şiruri lungi, cu bărcile lor negre, date proaspăt cu smoală. Ieşeau în larg pe mai multe zile, rămîneau nevăzuţi dincolo de orizont. Barcazurile încărcate cu grîu ajungeau acum toate, în linişte, la Sulina, de unde se întorceau cu tricolorul fluturînd vesel pe catarg. O săptămînă nu se auzi nici o veste rea de pe toată marea. Intrasem în august cu voie bună.

Dimineaţa, căpitanul îşi privea brotacul, privea cerul, privea orizontul apoi îşi făcea de lucru, pe chei. Mă găsea adesea spălîndu-mă afară, pe punte, sau bărbierindu-mă, într-o oglindă prinsă pe catarg.

– Azi avem vreme frumoasă! îmi spunea.

Vreme frumoasă, într-adevăr.

– Nu v-a scris nimic domnul comandor? mă iscodea Ioniţă.

Unde să-mi scrie? Mă credea la Constanţa, sau în largul coastei, înspre Istambul şi aştepta să-i scriu la Timiş.

– Acum e bine de plecat, spunea căpitanul, insinuant, privind cerul, de jur împrejur. După Sfînta Maria o să fie mai greu; de obicei se schimbă vremea.

Dar mai era mult, pînă la Sfînta Maria! Şi nici nu-l priveau planurile mele.

Zilele treceau repede. Soarele răsărea de pe mare şi apunea pe Liman. Nadia venea dimineaţa în port, ridica pînzele şi ieşeam în larg. Adesea, obosit, mă trezeam legănat de valuri, în mijlocul mării; vremea fiind bună făcea manevrele singură şi din iniţiativă proprie. O găseam la cîrmă, puţin încruntată, dar sigură pe ea, ca un matelot cu vechime.

În momentul în care lumea începuse să vorbească despre acest lup de mare feminin, vizitatorii se schimbară şi noilor veniţi le trebui un timp, pînă să înceapă şoaptele lor de sezon; nu ţineam seama de ei. Am colindat împreună Bugazul, de la un cap la

altul, ţinîndu-ne de mînă. Cunoşteam potecile, desişurile, dunele, gropile cu scoici. Eram prieteni cu pescarii, pe care îi însoţeam în larg şi le ajutam să tragă năvoadele la ţărm. Ştiam acum toate misterele meseriei lor şi ne miram că ei sînt nemulţumiţi de ea, fiindcă nouă ni se părea frumoasă. Ne urcam în turla farului, la o înălţime de unde peisajul se vedea altfel decît de jos: marea părea neagră, brăzdată de curenţi verzi şi cenuşii; deasupra ei se ridicau aburi albi, ca o ceaţă subţire; orizontul părea mai depărtat şi mai întunecos. Coboram apoi pe plajă; plutonul de adolescenţi care exista încă, nu mă mai supăra acum; făceam împreună cu ei cursa zilnică de fond, lipăind pe nisip, alături de Nadia, în fruntea lor, ca doi comandanţi. Alteori înotam alături, numai eu şi ea, pînă departe în larg, cum ne-am fi plimbat pe un bulevard. Uneori, seara, cînd lumea mergea la culcare, ridicam pînzele şi cu briza liniştită, de noapte, porneam, în întuneric, către sud. Adesea băieţii mergeau cu noi; veselia lor mi se părea acum fermecătoare; nu mă puteam contopi cu ea, dar mă făcea să zîmbesc cu îngăduinţă, şi-mi era bine. În timp ce Nadia stătea la cîrmă, iar eu, atît de aproape încît îi simţeam căldura, de la umeri pînă la gleznă, ei se întindeau toţi laolaltă, pe puntea din faţă, ca nişte călători de altă clasă. Jim sau Bob, sau Bill sau cine mai ştie care dintre ei, cînta la acordeon, melodii languroase şi ceilalţi îl acompaniau încet, din gură, fiecare pe alt ton, într-o armonie care se unea cu murmurul mării, şi el pe mai multe tonuri. Cîteodată, Puc spunea versuri, poeme şi balade despre mare; glasul lui avea o sensibilitate care mă transfigura. Stătea în picioare, la prova, ţinîndu-se cu mîna de strai şi începea să recite lungile balade ale lui Kipling, sau poemele lui d'Annunzio, pe care nu ştiam încă să-l judec.

Spre miezul nopţii ajungeam la Cordon, unde zvîrleam ancora în larg. Un pescar venea cu lotca să ne aducă la ţărm şi urcam în fugă poteca, pînă sus pe faleză, unde restaurantele mai erau deschise şi unde o lume mai gălăgioasă decît la Bugaz continua să petreacă. Băieţii beau doar sirop, sau cvas şi luam parte la

cheful lor temperat, uitînd chefurile adevărate, din urmă; ei nu aveau nevoie de alcool, la vîrsta lor le era de-ajuns tinereţea.

După ora două din noapte, cînd luminile se stingeau, pescarul ne aducea înapoi, la corabia noastră, şi plecam cu vîntul potrivnic, de la nord, în volte, ieşind atît de mult în larg, că nu mai auzeam valurile răsturnate pe plajă. Băieţii se culcau obosiţi, pe punte, umăr la umăr, cu capetele sprijinite pe parîme, încălzindu-se unii în alţii.

Schimbam locul la cîrmă, cu Nadia, din oră în oră; cînd manevra ea mă aşezam, pe banchetă, cu capul pe genunchii ei, învelit cu mantaua, fiindcă spre ziuă vîntul era rece. Ea îşi lăsa mîna pe fruntea mea, să mă mîngîie, ca şi cînd ar fi fost una din datoriile cartului ei. Mai vie decît mine, cînd o schimbam, nu se culca, ci rămînea alături, transmiţîndu-mi căldura, cu capul pe umărul meu, şi visa, legănată de valuri. De multe ori zorile ne găseau pe mare şi intram în port odată cu răsăritul soarelui. Atunci, după ce băieţii plecau, Nadia mai rămînea un timp cu mine. Dacă nu eram prea obosiţi ne aruncam în apă şi înotam pînă la ţărmul insulei Carolina, acolo unde stătusem o după amiază împreună, în ziua sosirii. În unele dimineţi ea nici nu se mai ducea pe acasă.

– Luisa Antonovna nu te ceartă?

– Mama nu ştie nimic din ce se întîmplă în lume, afară de ce cade în cărţile ei.

Spre prînz treceam pe la sanatoriu. Surprinzător, lui Ştefănel îi mergea acum mai bine; medicii se mirau şi ei, era posibil să-i scoată corsetul de ghips la începutul toamnei. Speranţe se iveau şi pentru piciorul bolnav, împotriva pronosticului vechi; natura face surprize, medicina de asemenea. Speram să nu fie doar iluzii.

– Via de la Chişinău e a mea, spunea Nadia, însufleţindu-se. Am să-l rog pe tata s-o vîndă şi am să-l duc cu banii mei la cei mai mari medici din lume, la cel mai bun sanatoriu.

Cine plînge mult, uită repede; e o rînduială a firii. În ochii Nadiei, în locul lacrimilor, vedeam numai bucurie.

– Am să-l fac bine! spunea, ridicînd fruntea, curajoasă. Am să dau tot, tot ce am, pînă la ultima mea răsuflare, numai să nu rămînă cu o infirmitate.

Treceau zilele; soarele se ridica de pe mare, şi apunea pe Liman. Pe catarg, deasupra tacheţilor, lucea mica iconiţă de argint a Sfîntei Maria, pe care mi-o dăruise Nadia. În cabină, cînd mă deşteptam, din faţă mă privea capul de viţel tărcat al lui Stan, dogul doctorului Rabega. N-aveam altă fotografie decît pe-a acestui personaj comic; el îmi amintea de Nadia, de copilăria ei, de veselia ei contagioasă şi mă făcea să zîmbesc, luîndu-mi de pe suflet orice greutate.

Acum veneau barcazuri după grîu, în fiecare zi; portul devenise o mare de pleavă. Hamalii munceau de dimineaţă pînă după miezul nopţii şi tot nu dovedeau. Pereţii şlepului erau albiţi. Sus, pe puntea încinsă de soare, Nail îşi împărţea furia între hamali şi Ifim, zvîrlind-o peste bord, în capul lor, cum ar fi zvîrlit găleţi cu lături.

– Ruski, ruski lenevos, tot anul nu munceam şi-acum grăbeam! mîrîia, către hamali.

Apoi fugea în partea cealaltă a şlepului, la pupa,şi se apleca spre Ifim:

– Ruski puturos! Nu făceam rădăcini în ţiment!

Într-o zi, din înălţimea farului, l-am văzut pe Nail, despăduchindu-se. Era în umbra cabinei, aşezat turceşte, cu luleaua stinsă în colţul gurii; îşi scosese piciorul de lemn şi îl ţinea pe genunchiul teafăr, cercetîndu-i crăpăturile, cu ochii lui de veveriţă, în căutarea ouălor de ploşniţă. Cînd descoperea o urmă, înşfăca repede clondirul de-alături şi turna benzină deasupra, rînjind subţire, satisfăcut.

După ce şi-a curăţat astfel piciorul, şi l-a prins la loc în curele şi a ieşit în marginea punţii, ca să strige la hamali, cu glasul lui afurisit:

– Ruski lenevos!

Şi într-o bună dimineaţă, cînd soarele a ieşit din nori, sus, deasupra orizontului, şlepul lui Nail, murdar de pleavă, plecase din port. Fluierul unui vaporaş mă trezise în zorii zilei. Era un remorcher cu pavilion francez, al unei societăţi de navigaţie care îşi amintise că are un şlep gol, la Bugaz. Pe bordul lui scria, cu litere mari, albe: "Alliance". Actele au fost iscălite cu pompă la căpitănie, Ioniţă a ieşit grav pe chei, parîmele au fost desprinse şi "Alliance" a plecat în larg, trăgînd şlepul după el, lăsînd în locul lui un val de fum negru. Cînd fumul s-a risipit în vînt, cheiul a rămas gol şi parcă îndoliat.

Nail stătea aplecat peste bord, la pupa, şi nu mai spunea nimic; trecuse printr-o păţanie care îl înspăimîntase. La Alexandria, lăsase piciorul cel bun, iar aici îl lăsase pe cel de lemn. Dar s-ar fi putut prea bine să-şi lase viaţa.

Cu două zile înainte, cînd mă întorceam seara, în port, se întîmplase aşa: Ifim îmi ieşi în cale, puţin misterios, cum era el totdeauna, după apusul soarelui.

– Domnu, dumneavoastră sînteţi doctor, medic? mă întrebă, privindu-mă pe sub sprîncene.

– Nu, Mihailiuc, dar ce s-a întîmplat? Eşti bolnav?

Făcu semn că nu.

– Dar ia spune, despre ce-i vorba? Am doctorii.

– Degeaba, dacă dumneavoastră nu sînteţi medic... Eu cu medic vreau să vorbesc.

Dădu să plece, dar nu avea unde găsi medicul. Stătea nehotărît, cu mîinile atîrnînd moi pe lîngă trup.

– Turcu este bolnav, spuse, milos. Săracu, a ars la picior, şi-acum ustură rău. Dumneavoastră aveţi doctorie pentru foc?

Am adus din cabină cutia cu feşi şi medicamente şi ne-am urcat împreună, pe şlep. În cabina de scînduri de la pupa, în aerul fiert, la lumina fanarului, Nail, cu hainele sfîşiate, învelit într-un cearşaf murdar, era întins în patul lui îngust. Ciotul piciorului

drept îi sîngera, iar în sus, restul coapsei era plină de băşici cu apă, gata să spargă. Pe chipul lui se vedea mai mult spaima decît suferinţa.

– Dumnezeu a pedepsit pe Turc, spuse Ifim, trăgîndu-mă într-un colţ. Dar acum, fiindcă şi-a luat pedeapsa, trebuie să avem milă de el.

După prînz, venise locomotiva să aducă în port cinci vagoane cu grîu şi dăduse drumul la cenuşă, între şine. Copiii pescarilor, care pîndeau de după magazii, s-au repezit cu coşurile să adune cărbunii arşi incomplet, cum fac întodeauna cînd simt că a venit o locomotivă. Nail tocmai se dădea jos de pe şlep; mergea să-şi aprindă luleaua, la pichet. Cum nu poate suferi pe nimeni, s-a legat şi de copii: "Ruski lenevos, mergeam munceam, nu furam cărbuni! " Şi fiindcă între şine mai fumega un cărbune ici-colo, a dat să-şi aprindă luleaua, să nu mai meargă pînă la pichet, fiindcă el era cel lenevos. Dar n-a apucat Turcul să se aşeze pe şină, ca să scormonească în cărbuni, că l-a cuprins vîlvătaia; abia îşi turnase benzină pe piciorul de lemn.

– Domnu, povestea Ifim, cînd a răcnit păgînu o dată, am crezut că a venit vapor, aşa tare a răcnit.

Atunci a început o goană de groază prin port; zăpăcit, cuprins de flăcări, Nail fugea pe chei, mai mult sărind într-un picior, tîrîndu-şi piciorul de lemn ca pe o torţă. Nimănui nu-i dădea prin minte cum să-i sară în ajutor. Noroc că i-a venit gîndul bun lui Ifim; s-a repezit după el, l-a înşfăcat în braţe şi pînă să înţeleagă Turcul ce se întîmplă, i-a şi făcut vînt de pe chei, în apa limpede a Limanului. A sfîrîit, ca un cui înroşit; deasupra a rămas lemnul ars. Au venit pe urmă pescarii şi l-au tras afară, de păr. Flăcările îi arseseră sprîncenele şi mustaţa, îl lăsaseră spîn, ca un bostan. Dar tot el a fost cu harţagul; cînd îl urcau în barcă şi-a adus aminte de Ifim: "Ruski, ruski ticălos. La ce zvîrleam în apă, hai?" Pe urmă a început să-l usture şi s-a potolit.

– Domnu, se scutura Ifim, cu greaţă, povestind, pînă seara a mirosit în port a stelniţă arsă.

Apoi, rîzînd:

– Da' acu, încaltea, a scăpat Turcu de păduchi!

Cînd peste două zile a venit remorcherul şi cheiul a rămas gol, Ifim s-a uitat trist peste mare, unde rămăsese doar dîra neagră de fum.

– Domnu, a spus, pe gînduri, eu asta nu înţeleg, ce oameni sîntem noi; toată vara a rîs Turcu de mine, şi-acu, cînd am scăpat, îmi pare rău după el!

Dar cum ar fi putut Ifim să-şi explice acest simţămînt, dacă de atîtea zile eu însumi nu puteam să mi-l explic? Fiindcă aveam şi eu, în urmă o durere de neînţeles. De cîtva timp, cînd mă trezeam dimineaţa şi ieşeam pe punte, să privesc malurile Limanului în sus, îmi părea rău după oraşul acela de acolo, unde îmi fusese atît de greu.

*

* *

Ploaia a venit, fără ca barometrul căpitanului s-o prevadă. A început să cadă spre ziuă şi m-a găsit la ancoră, în mijlocul canalului. Seara fusesem la restaurantul gării, cu Nadia şi cu plutonul ei. Prima dată cînd mi-a dat în gînd să dansez cu ea; mi-am acordat aceeaşi indulgenţă pe care le-o acordasem în alte seri, dansatorilor de pe ring. Nadia dansa numai cu Puc. Pe băiatul acesta, cu sensibilităţi feminine, cu pielea obrazului netedă, subţire, cu ochii albaştri, mari, îl cunoştea de mult timp, de la Chişinău. În vacanţe se vedeau în fiecare zi, se plimbau prin parc, mergeau la vie împreună, se întorceau seara pe întuneric, singuri, şi duminica după amiază, la reuniuni familiale de adolescenţi învăţau să danseze, după patefon. Nadiei nu-i plăcea dansul, dar uneori îi acorda simpatie.

O uimise invitaţia mea.

– Tu, tu dansezi?

Era poate mai mult decît o uimire, era o deziluzie. Am dansat totuşi, dar fără entuziasm. La sfîrşit îmi spusese, cu francheţea ei de totdeauna:

– Nu-ţi stă bine! Tu trebuie să rămîi matelot şi călător; e rolul tău!

Întorcîndu-mă pe bord mă apucase ruşinea de mine însumi şi ridicasem pînzele, să plec fără să înştiinţez pe nimeni, fără să-mi iau rămas bun de la cineva; de astă dată actele erau la mine. Vîntul începuse să sufle, umed şi rece, de la nord. Desfăcusem hotărît legătura de la chei şi-mi dădusem drumul în curent, însă mă aflasem în faţa unei mări atît de întunecoase, încît mă temusem să nu intru cu prova în geamandurile neluminate care marcau ieşirea din port, şi aruncasem ancora în mijlocul canalului, unde rămăsesem bătut de valuri, pînă dimineaţa.

Ploaia a venit fără s-o fi aşteptat cineva. M-a trezit bătaia ei pe punte, ca pe un acoperiş de mansardă. Este nespus de tristă ploaia pe apă; într-un port gol e ucigătoare. Barăcile de scînduri cu pereţii înnegriţi de umezeală, cheiul pustiu, şinele căii ferate cu luciul lor rece, grănicerul ascuns sub o streaşină, cîinii uzi de ploaie, acum strînşi cu toţii în uşa pichetului, fumul alb luat de vînt din hornul bucătăriei de la căpitănie, toate liniile peisajului strivit de neguri, dădeau portului o înfăţişare de toamnă pustiitoare.

Atunci am simţit pătrunzîndu-mi în suflet toată răceala singurătăţii. Am tras la chei, în nădejdea că aşa voi fi mai aproape de oameni, apoi am aprins lumina şi am încercat să citesc. Dar flacăra lămpii cu petrol tremura şi punea pe pereţii cabinei umbre pîlpîitoare şi reci. Lumina cenuşie de afară colora palid cele patru hublouri mici, rotunde, făcîndu-le să semene cu nişte răsuflători de cavou.

Mi-am luat mantaua de ploaie, m-am acoperit cu gluga şi am plecat, fără scop, pe calea ferată, printre vilele atît de încremenite

încît păreau pustii. M-am abătut pe la cherhana, sperînd că voi găsi pescarii, să stăm de vorbă dar cherhanaua era goală. Atunci m-am întors pe bord şi mi-am petrecut restul dimineţii întins în pat, cu ochii închişi, ascultînd ploaia şi valurile, silindu-mă să nu-mi dau seama de cadenţa înceată şi de monotonia timpului. Poate că într-un tîrziu aţipisem, sau ieşisem din realitate fără să dorm, cînd am auzit paşi pe punte. În ziua aceea îmi dădusem într-atît silinţa să nu mă gindesc la Nadia încît văzînd-o, sus la intrarea cabinei, o clipă nici nu am recunoscut-o. Era îmbrăcată cu pelerina de ploaie iar pe cap avea o glugă de celuloid, străvezie şi lucioasă, care dădea chipului ei îmbujorat un aer de păpuşă pusă într-un ambalaj festiv.

Pentru ea ziua ploioasă însemna să stea închisă între pereţii sufrageriei mari şi friguroase, numai cu Luisa Antonovna şi cu tăcerea ei aplecată deasupra cărţilor de joc. Fusese de dimineaţă la sanatoriu, dar nu putuse să rămînă mult. Restul timpului şi-l petrecuse în bucătărie, încurcîndu-se între picioarele Chirei, încercînd să facă un tort, după indicaţiile cărţii de bucate. Nu ştia dacă îi reuşise, dar mi-l adusese, fiindcă îl făcuse pentru mine. Scoţînd pachetul din sîn, unde prăjitura se turtise, avea ceva de ţărăncuţă care-i duce de mîncare ibovnicului, pe ascuns.

– Am prădat căminul părintesc, spuse rîzînd, în timp ce cobora scările. Ţi-am adus un tort, ca să ai ce-mi da în loc de guvizi.

– Norocul guvizilor!

– Ba norocul meu!

– Bine, n-am să te mai invit niciodată la masă.

– Şi eu care abia aşteptam!...

– Aşa? Am să păstrez tortul pînă la o invitaţie viitoare, cînd am să pescuiesc guvizi.

– Ce vrei să spui? Nu-l mîncăm acum?

– Crezi că e comestibil?

– Încearcă. De otrăvit n-ai să te otrăveşti.

– Şi nu i-ai pus nici farmece? am întrebat-o, rîzînd, în timp ce ea, după ce îşi scosese pelerina, se urca în fundul patului, să se reazeme de perete.

Îşi plecă ochii, roşind.

– Nu mă pricep la farmece.

Această după amiază urîtă căpăta, cu venirea ei, un farmec care ştergea toată nehotărîrea şi mîhnirea din mine.

– Te-ai supărat aseară? mă întrebă, sfioasă, ţinînd încă ochii în jos.

Mă supărasem? Ştiu eu?

– Să nu mă judeci rău, urmă Nadia, cu aceeaşi sfială. După ce ne-am despărţit, mi s-a părut că am spus prostii; dar eu spusesem gîndul meu adevărat. Tu eşti altfel decît noi; nu vreau să iei obiceiurile noastre. Sînt foarte mîndră că am un prieten atît de serios. Să nu te schimbi pentru noi...

Picăturile de ploaie, lovind monoton puntea, păreau acum un cîntec dulce, adormitor, ca un ţîrîit de greier. Lumina cenuşie filtrată de hublouri învelea cabina într-o penumbră calmă şi valurile spălînd bordajul trimiteau înăuntru un fîşiit asemănător cu freamătul copacilor înfioraţi de vînt.

Pe măsuţa din mijlocul cabinei ardea samovarul comandorului; flăcările albăstrii ale spirtului care înlocuia jăraticul răspîndeau o adiere caldă, o simţeam pe obraji şi îmi sugera un cămin înţesat cu lemne, toamna, cînd se aprinde prima oară focul în casă.

Nadia stătea în vîrful patului şi îşi bea ceaiul încet, parcă meditînd. Avea întipărită pe figură o cuminţenie puţin gravă, care o făcea să pară, cu chipul ei foarte tînăr, un copil preocupat de gînduri prea grele pentru vîrsta lui. Purta o rochie neagră, de stofă, închisă pînă în gît, cu guler şi cu manşete albe, ca o fetiţă de şcoală.

– Nu ştiu de ce, spuse, privind în penumbră, printre genele grele, mă înduioşează întotdeauna samovarul aprins.

Ţîrîitul mic al samovarului, amestecat disonant cu plînsetul ploii, îi amintea poate după-amiezile de toamnă, în casa lor de la Chişinău, cînd se strîngeau toţi patru în salon să-şi bea ceaiul, tăcuţi, cum s-ar fi rugat în biserică. Acum însă, în locul salonului, prea mare şi prea gol numai pentru ei patru, cămăruţa mea îngustă, bătută de valuri şi de ploaie, îi trimitea în suflet o mulţumire calmă, pe care părea că o filtrează încet, să nu obosească şi să nu o termine prea repede. Penumbra cabinei nu putea fi asemănătoare cu întunericul din odăile lor, căci era caldă şi prietenoasă.

Lăsă ceaşca pe masă şi se întoarse la locul ei, ca să se reazeme de perete, cu ochii închişi.

– Ce-ar fi să adorm, şopti şi casa ta să plece, prin ploaie, să meargă, să mă trezesc în altă parte a lumii?...

În lumina slabă, obrazul ei se vedea, palid; numai buzele roşii, umede, parcă vibrînd, erau pline de viaţă.

– Nu ţi-ar părea rău după ce laşi în urmă?

Ridică umerii, încet şi răspunse, cu ochii închişi:

– Nu ştiu; încep să cred că sînt multe care se uită... Cînd aduc flori proaspete în casă, le pun în cel mai frumos vas, dar a doua zi le schimb în altul, şi în locul lor pun unele, proaspete. Sau, mă gîndesc la păpuşile mele. Nu prea m-am jucat cu păpuşile, cînd eram mică, dar vreo cîteva tot am avut. Pe ultima o iubeam cel mai mult. Cînd primeam alta, o uitam pe cea dintîi; îi luam pătucul, plăpumioara, perniţele, cearşafurile, într-un cuvînt, toată zestrea, ba chiar, dacă avea o rochie mai frumoasă o dezbrăcam, ca să i-o pun celei noi.

Ştiam, e totdeauna ceva gata să ne placă mai mult decît ce-a fost înainte. Pasiunile nu sînt definitive, decît la oamenii fără imaginaţie şi fără aspiraţii.

M-am gîndit cu emoţie că ar fi aşa de simplu, aşa de omenesc, să plec mai departe împreună cu fata asta, să nu întreb pe nimeni, să nu dau socoteală nimănui. Să ies pe punte, în ploaie, să întind

pînzele. Şi ea, cînd o deschide ochii, să se găsească, într-adevăr, în altă parte a lumii.

Am privit-o cum stătea ghemuită în fundul patului. De sub marginea rochiei negre, picioarele ieşeau goale, desenate armonios, cu glesna subţire, cu gambele alungite, bronzate, cu pielea netedă şi întinsă. În intimitatea cabinei acest început de goliciune devenea tulburător, lăsa să se bănuiască restul, coapsele, şoldurile, prelungindu-se sub rochie, cum un candelabru aprins în plafon lasă să se bănuiască firele care aduc lumina pe sub zid. Ar fi aşa de firesc, să mă apropii de ea, să-mi lipesc obrazul de al ei, să absorb nesăţios parfumul, cunoscut, al corpului ei tînăr.

Într-un amurg ne întorceam din larg pe o mare agitată. Ţărmul părea foarte departe, în întuneric. Nadia ţinea cîrma şi cum stăteam alături de ea, ca să-i ajut la nevoie, îi simţeam căldura ridicîndu-se, transmiţîndu-mi prin veşminte, de la umeri pînă la coapse, o chemare imperativă. Avusesem pornirea să o cuprind în braţe, să-mi lipesc gura pe ceafa ei cu pielea bronzată, poate încă fierbinte de soare; părul ridicat în creştet o dezgolea, era o ispită irezistibilă.

După un timp, cînd mă regăsisem, o întrebasem cu glasul tremurat:

– Nu ţi-e frică, singură, cu mine, aici, pe mare?

Îmi aruncase o privire repede, plină de nevinovăţie.

– De ce să-mi fie frică? Marea e sora mea!

O priveam cum stătea, respirînd liniştită în fundul patului, ca într-o cameră cu păpusi. Dar, oare, sub candoarea ei, corpul tînăr, împlinit, nu avea niciodată, nici o tresărire?

Braţul meu, atunci cînd îi cuprindea umerii, respiraţia mea care îi mîngîia obrazul, buzele mele care într-o noapte pe mare, le găsise pe ale ei, nu-i dezvăluiau nimic? Ce uimitor gust avea colţul gurii ei! Mi-a rămas pînă acum în simţuri, gustul unui fruct dulce şi aromat, amintind de o ţară de pe alte latitudini, reală dar netrecută pe hartă.

Afară ploaia şi-a schimbat ritmul; vîntul o prinde neregulat, cînd dintr-o parte cînd din alta, ca să o izbească, rece, în hublouri.

Nadia deschide ochii somnoroşi şi mă priveşte pe sub gene.

– Ce-ar fi să ieşim acum pe mare? îmi propune, nu fără speranţă, dar şi cu îndoială.

– Plouă, nu vezi?

– Nu-mi pasă!

– Are să ne ude.

– Ne îmbrăcăm pelerinele de ploaie.

Şi fiindcă n-a întîmpinat opunerea la care se aştepta, în ochii ei, în locul îndoielii se iveşte însufleţirea. Parcă a descoperit un joc nou. (O păpuşă nouă?)

– Hai, hai să mergem! spune, cu bucurie, dîndu-se repede jos din pat, ca să-şi îmbrace pelerina.

A urcat scările, în fugă, înaintea mea. Prin tambuchiul deschis, vîntul împinge ostil înăuntru o scuturătură de ploaie. Ies pe punte şi o găsesc desfăcînd randa. În gura portului apa aleargă spre mare, cenuşie, bătută de ploaia prin a cărei pînză deasă nu se vede nici pînă la o aruncătură de piatră; ţărmul insulei Carolina e acoperit de neguri; numai fîşîitul sălciilor chinuite de vînt, răzbate pînă la noi, cîte o clipă. Peste ape, întunericul s-a lăsat, vînăt, ca un amurg de toamnă.

– E o copilărie, să ştii! o mustru pe Nadia, în timp ce ea se pregăteşte să înalţe vela udă.

Dar totodată mă simt mic în faţa îndîrjirii ei. Mă apropii şi-i ajut, mîinile noastre se întîlnesc reci şi ude pe parîmele înmuiate de apă.

O clipă Nadia se opreşte şi se ridică, să mă privească în faţă. În ochii ei străluceşte bucuria, ca nişte cristale.

– Toţi s-au ascuns în case! strigă, să acopere zgomotul ploii, al valurilor sparte în bordaj şi al pînzelor fluturate. Spune, nu te simţi acum mai mare decît ei toţi?

Barăcile din port, căpitănia, vama, pichetul grănicerilor, sînt pe jumătate şterse de pînza ploii; dincolo de ele nu se mai vede nimic. Ştiu însă unde încep vilele mici şi albe, ascunse cu teamă sub salcîmii scuturaţi de ploaie şi de vînt. În odăile lor pătrate, cu duşumelele goale, oamenii, scîrbiţi de ploaie, au acoperit ferestrele cu transperante groase şi la lumina becurilor aprinse timpuriu îşi joacă norocul în cărţi.

Trec la cîrmă; Nadia desface legătura de la chei, împinge prova afară ţinîndu-se cu mîinile de strai şi cînd focul prinde vîntul, se aruncă pe punte, făcînd un salt îndemînatic. Mă uimeşte siguranţa cu care îşi îndeplineşte rolul de matelot. Acum o lună, nu ştia nimic.

– Cît e ora? strigă, făcîndu-şi loc pe sub pînze, să vină la pupa.

– Patru.

– Oho, pînă diseară avem destul timp!

– Trebuie să fim cu grijă, spun, puţin neliniştit. Abia se vede la o sută de paşi. Dacă ne depărtăm prea mult, n-o să mai ştim unde-i ţărmul.

– Dar farul?

– Farul se aprinde diseară, la opt.

– Ne întoarcem diseară.

Se bizuie pe mine; o simt din fiecare cuvînt şi din fiecare gest. Dar eu, de data asta, nu ştiu pe ce mă bizui.

Ne căutăm cu teamă drumul, în lungul geamandurilor negre, care arată ieşirea din port, şi după valurile deodată mai largi, simt că am ieşit în mare; vîntul bate nehotărît din toate direcţiile, făcînd manevra foarte grea. De nenumărate ori trec ghiul, dintr-un bord în altul, şi după fiecare mişcare, vîntul se schimbă din nou. Dar curentul ne duce totuşi repede, spre larg; în curînd valurile sparte la ţărm se aud foarte încet. "Miladul" se bandează mult, cînd pe un bord, cînd pe un altul, aproape atingînd valurile cu catargul. De cîteva ori ghiul intră adînc în apă; atunci orice

manevră e imposibilă, trebuie să aştept ca barca să se redreseze singură. Ştiu că nu ne putem răsturna, dar mă gîndesc îngrijorat că sarturile, care troznesc îngrozitor la fiecare zmucitură ar putea să plesnească şi catargul să se rupă. Atunci n-am mai avea nici o putinţă de a reveni la ţărm şi am rămîne în mijlocul mării.

Nadia stă lîngă mine, cu mîinile încleştate pe marginea cockpitului. Ploaia continuă să cadă şi i-a udat picioarele, de la genunchi în jos. Sandalele ei, negre, sînt îmbibate de apă ca nişte bureţi.

– Ai să răceşti, îi spun, chinuindu-mă cu ghiul şi cu cîrma. Nu vrei să ne întoarcem?

Un val se ridică din întuneric şi înainte de a-l mai putea ocoli, se sparge năpraznic în bordaj; jumătate din spuma lui albă trece peste punte. O clipă, în cockpit apa se ridică pînă la genunchi, apoi repede dispare prin canalele de scurgere; îmi simt stofa aspră a pantalonilor lipindu-se rece, de picior. Nadia rîde, exaltată.

– Mai vreau o dată! strigă, aplecîndu-se spre mine, apucîndu-mi strîns braţul cu care întind şcota. Încă un val! Nu e minunat?

Marea începe să mă nelinişteasca; după atîtea volte nu mai ştiu în ce direcţie mergem şi valurile nu se mai aud deloc, spărgîndu-se la ţărm.

– Nadia, spun, ca să împart neliniştea cu ea, nu mai ştiu unde sîntem.

– Ne-am rătăcit?

– Nu ştiu în ce parte e portul.

– Adevărat?

De jur împrejur, întunericul creşte repede.

– Spune, ne-am rătăcit? strigă Nadia, exaltată, apropiindu-şi obrazul ud de al meu. Dar e minunat! Minunat! Ce poate fi mai frumos?

Vîntul continua să bată nehotărît, dintr-o parte şi din alta, dar parcă a început să se liniştească, în schimb valurile cresc. Mă

gîndesc deodată, cu teamă, că fără vînt riscăm să rămînem în mijlocul mării huloase, şi, curentul să ne împingă în apele ruseşti.

Mă aplec să desluşesc cadranul busolei, care dansează bezmetic, făcînd dificilă orientarea. Ţărmul este spre nord-vest, dar acum nu mai caut ţărmul; acum o singură teamă le-a acoperit pe toate; să nu ajungem la ruşi; mă lupt cu valurile din răsputeri să pun prova în direcţia opusă, spre sud.

Vîntul slăbeşte mereu şi cum pînzele încep să se zbată în gol, mă cuprinde panica.

– Nadia, strig, nu mai putem manevra. Ne duce curentul...

Ea îmi strînge braţul şi, sub mîna ei, simt mîneca flanelei lipindu-mi-se udă, de piele. Pe sub gulerul desfăcut ploaia a pătruns şi m-a udat de sus pînă jos.

– De ce ţi-e teamă? îmi strigă în ureche. Spune, nu e minunat? Uite, uite, uite!

S-a ridicat în picioare, imprudentă sau nesocotită. Un val uriaş vine din bord, e peste putinţă să încerc o manevră, îl aştept neputincios, prostit, cu mîinile pe cîrma şi pe şcotele moi. O văd pe Nadia, aplecată înainte, rîzînd, beată şi peste o clipă valul spart în bord i se prăvăleşte în cap. Cînd apa se retrage, chipul ei apare rîzînd, cu părul ud lipit pe faţă, cu ochii lucind; gluga i-a fost smulsă.

– Ai să te îmbolnăveşti! strig, cuprins de furie.

Dar ea continuă să rîdă, nepăsîndu-i nici de ploaie nici de valuri.

Îmi dau seama că nici o manevră nu mai e posibilă. Ghiul se zbate în suportul lui de pe catarg, scoţînd sunete aspre; mi-e teamă că se va rupe, trebuie coborîte pînzele.

– Vino să-mi ajuţi!

Dă drumul la fungă, în timp ce eu, ţinîndu-mă de catarg, trag în jos pînza care nu mai alunecă. Valurile ne întorc acum în toate părţile şi la fiecare lovitură transversală, catargul trosneşte, chinuit. Trebuie să punem o ancoră plutitoare, ca să ne ţină prova

în direcţia valurilor. O las pe Nadia să lege vela pe ghiu şi cobor în cabină. Prin tambuchiul rămas deschis, sau prin magazia de la prova, apa a intrat înăuntru, pînă la genunchi. Dulapurile de sub pat, unde ţin hainele şi rufăria, sînt indundate; cîteva obiecte, plutind, se lovesc de pereţi; fotografia lui Stan a căzut în apă şi nu am timp s-o scot. Ies în gura tambuchiului şi-o strig pe Nadia. Tot nu-şi dă seama de ce se întîmplă; cînd vede apa din cabină, izbucneşte în rîs.

– Încetează! strig, înfuriat. Toate te distrează? Pompează apa afară!

Se supune numaidecît şî, puţin nedumerită, încetează rîsul. În timp ce mînuieşte din greu pîrghia pompei de mînă, încerc să înjghebez o ancoră plutitoare. N-am văzut niciodată una, dar nu e greu să mi-o îmaginez. Dintr-o velă veche croiesc un sac lung, apoi încep să-i cos marginile, anevoie, fiindcă acul abia intră prin pînza udă. Stau în apă pînă la genunchi. Nadia pompează de o jumătate de oră şi sîntem tot indundaţi.

– Cît e ceasul? mă întreabă, ştergîndu-şi năduşeala de pe frunte.

E şase; rătăcim de două ore pe mare, fără să ştiu unde e ţărmul. Ies pe punte, tîrînd sacul după mine; ploaia continuă să cadă, mai liniştită, aproape verticală. E întuneric ca noaptea. Mă tîrăsc pe puntea udă, pînă la prova, leg de gura sacului o parîmă şi un colac de salvare, fiindcă nu am altă plută şi-i dau drumul în valuri. Sacul, ţinut la suprafaţă, se umple repede cu apă, parîma se întinde şi numaidecît, mişcările dezordonate ale bărcii încetează. Prova se îndreaptă pe direcţia valurilor, trasă de sacul plutitor, ca de o ancoră. Am răgazul să privesc acum busola: alunecăm spre sud, ne îndepărtăm de apele ruseşti. Răsuflu, uşurat.

La intrarea cabinei Nadia continuă să pompeze, tăcută, şi-a pierdut exuberanţa. Cobor în cabină şi aprind lampa în clipa cînd panourile duşumelei apar de sub apă. Totul e ud; deschid

dulapurile şi dinăuntru năvăleşte un nou val. Nu mai avem nici o haină uscată să punem pe noi.

Nadia, care şi-a sfîrşit treaba, coboară în cabină, cu obrazul aprins, şi cu toate că pe frunte i se preling broboane de sudoare, o văd că tremură.

– Ai să răceşti, spun, îngrijorat.

Pe faţa ei încearcă zadarnic să treacă un zîmbet. Simt că ochii îi ard de febră. Îşi duce mîna la frunte.

– Am obosit! murmură, căutînd un loc unde să se aşeze.

Afară ploaia se aude încă, bătînd în punte, în timp ce valurile lovesc în bordaj. De pe rochia ei lipită pe corp, apa se scurge pe picioarele goale.

Nu am să-i dau nici o haină uscată, nici măcar o cămaşă. Tremură şi mă priveşte cu ochii lucind.

– Nadia, spun, poruncitor, dezbracă-te şi urcă-te în pat; păturile nu sînt ude.

Ca să o las singură, ies iarăşi pe punte. Ploaia slăbeşte; la orizont, printre norii sparţi, se vede un colţ roşu de cer; apune soarele. Într-acolo e ţărmul, dar fără vînt nu ne putem mişca din loc.

Cobor în magazie şi cu greu izbutesc să aprind sobiţa cu petrol; şi în cambuză a intrat apă; ar trebui să fac ordine dar nu am timp, aştept să fiarbă ceainicul şi ţin mîinile pe pereţii lui fierbinţi, ca să mă încălzesc. Cînd, mai tîrziu, ies iarăşi deasupra punţii, spărturile norilor s-au lărgit, lăsînd să se vadă bucăţi de cer. De pe mare, unde e încă întuneric, încearcă să răsară luna. Cîteva clipe, razele ei palide scapă printre nori, aruncînd pe valurile vinete raze argintii, neverosimile.

Cercetez încă o dată busola; valurile ne împing înspre sud-est; ne îndepărtăm de ţărm; nu-i nici o primejdie, o dată cu vîntul vom putea să venim înapoi.

O găsesc pe Nadia, cu obrazul aprins, ascunsă sub pătură pînă la gît. Şi-a pus îmbrăcămintea udă pe banchetă, strînsă sul, să

ocupe cît mai puţin loc, să se vadă cît mai puţin, ruşinată de a fi dezbrăcată la un pas de mine.

Trebuie să-i duc lucrurile sus, să le întind pe sarturi. Nadia scoate o mînă de sub pătură, ca să mă oprească, de astă dată cuprinsă de spaimă; acolo e rufăria ei intimă, dar nu e timpul să-i iau în seamă pudoarea.

Afară aerul începe să se usuce; cerul se limpezeşte; numai valurile nu slăbesc. Catargul scîrţîie la fiecare balans şi mi se pare că vrea să se rupă, să scape de zbucium. Cînd să cobor, văd, foarte departe, înspre nord, aproape de orizont, o scînteie răspîndindu-şi razele deasupra apei; este clipitul rar şi lung al farului de la Bugaz, pe care îl recunosc; sîntem la cinci-şase mile de ţărm.

Nadia toropeşte, îi pun mîna pe frunte şi simt că arde. O silesc să ia chinină cu aspirină, şi în ceaiul fierbinte îi torn un păhărel de rom.

– Şi hainele tale sînt ude, şopteşte.

Hainele îmi sînt ude, însă se usucă pe corp, fără să le simt răceala. E prea multă treabă de făcut, ca să mai ţin seama de mine. Dar iau aceleaşi medicamente ca ea, pe urmă după ce o învelesc pînă la gît, scot hainele din dulapuri şi le duc pe punte, la uscat. Marea e acum foarte neagră; doar farul sclipeşte rar, în depărtare şi luna scapă din cînd în cînd printre nori, în partea cealaltă, luminînd crestele valurilor, făcîndu-le să pară mai mari. Un ceas întreg îmi trebuie pînă să usuc cambuza şi să scot la aer pînzele de rezervă, din magazie. Valurile scad, dar deasupra aud încă trosnind catargul. Scot lucrurile afară, chinuindu-mă pe scara îngustă; nu am timp să mă gîndesc la înţelesul acestei aventuri. Corpul înfierbîntat face să se ridice aburi din îmbrăcămintea mea jilavă. Cînd, tîrziu, cobor în cabină, răpus de oboseală, Nadia a aţipit, liniştită, cu faţa în sus. Îi pun mîna uşor pe frunte; nu mai arde ca la început. Mă întind pe banchetă, cu mădularele frînte. Masa, care stă între noi, împarte cabina în două, ca un perete simbolic, dar de netrecut. Nu mai

pot să mă gîndesc la nimic; fruntea şi ochii îmi ard; prin braţe şi prin picioare mi se scurge o oboseală care parcă vrea să mă ţinutuiască pe scîndura tare. Peste o clipă nu mai ştiu de mine; adorm cu gîndul că mă aflu, copil, într-un scrînciob şi vin ameţit la vale.

M-a chemat, în soaptă. De cîteva ori mi-am auzit numele în vis şi mi s-a părut că e cineva care îmi priveghează somnul. Pe urmă, încet, am deschis ochii; m-am găsit în întuneric şi am continuat cîteva clipe să cred că visez. Îmi simţeam corpul frînt, dar era o senzaţie dulce, plăcută, de convalescenţă. Pe urmă am auzit valurile sparte în bordaj şi catargul scîrţîind. M-am ridicat speriat. Lampa agăţată în tavanul scund al cabinei se stinsese. Prin hublouri intrau, albe ca zorile, razele lunii. Nadia se ridicase, în fundul patului, învelită în pătură şi mă chema în şoaptă. Am tresărit, îngrijorat de soarta noastră.

– M-ai chemat?

Era tristă ca la sfîrşitul unei serbări obositoare şi nereuşite.

– Vino, te rog! şopti.

– Îţi mai e rău? Mai ai febră? am întrebat-o, apropiindu-mă îngrijorat.

– Nu, nu am nimic.

Am simţit după glas, că încearcă să zimbească. M-am aşezat alături, pe pat. Stătea rezemată de perete, ţinîndu-şi pătura, cu mîinile pe piept. În întuneric, nu i se vedea decît conturul obrazului şi ochii, lucind.

– Eşti supărat pe mine? mă întrebă, scoţînd de sub pătură o mînă, şi apucîndu-mi braţul, strîns.

– De ce să fiu supărat?

– Fiindcă s-a întîmplat aşa.

– Nu eşti tu de vină.

– Ba da; nu trebuia să fi plecat. Eu nu cunosc marea. Ţi-a udat toate lucrurile!

– N-au nimic, se usucă.

Un nou gînd, acela care în mod ciudat nu venise întîi, o făcu să tresară:

– N-am putut să intrăm în port? Ne-am rătăcit?

Dar ideea nu o înspăimînta; avea numai teama să nu o cert.

– Nu, farul se vede, am răpuns, insă n-avem nici un pic de vînt.

– Sîntem departe de ţărm?

– La cîteva mile.

Făcu un gest, să se ridice:

– Vreau să ies pe punte. Îmi aduci lucrurile?

Apoi se ruşină deodată la gîndul că sub pătură era dezbrăcată, şi îşi lăsă capul în piept, cum ar fi vrut să se ascundă; gestul îmi amintea mie însumi goliciunea ei. M-am gîndit, cu respiraţia oprită, că eram numai noi doi aici, în mijlocul nopţii, pe mare, la cîţiva kilometri de ţărm şi sub pătură ea nu avea nici o îmbrăcăminte, ca una din fetele de astă iarnă, care, cînd dădeau de căldură, erau mulţumite să rămînă, şi îşi agăţau singure veşmintele în cui. Între valurile sparte în bord, îi auzeam respiraţia, parcă speriată. Ce căuta aici cu mine? m-am întrebat deodată, ca trezit dintr-un vis. Ce căuta aici şi ce ştiam despre ea? Cîte chipuri avea şi care era chipul ei adevărat? Acum cîteva ore, stătea pe punte şi primea valurile în obraz, rîzînd exaltată. În alte zile se purta ca un matelot disciplinat, care îmi asculta comenzile cu pricepere şi cu supunere. Pe plajă era autoritară, acasă devenea cuminte, ca o fetiţă de şcoală care mai păstrează încă păpuşi prin fundul cufărului. La sanatoriu părea o mamă îngrijorată, încercînd să citească în ochii medicilor ceea ce nu era scris pe foaia de observaţie. Iar cînd dansa nu mai avea nimic din celelalte înfăţişări ale ei: atunci era preţioasă ca o domnişoară cu mulţi paji. Odată plînsese, zbuciumată, în faţa mea, cu capul în bălării şi lacrimile noastre se amestecaseră. Altădată mă mîngîiase cu o duioşie de soră mai mare şi îmi murmurase la

ureche un cîntec ciudat, care era un cîntec de leagăn şi părea de dragoste. Buzele ei îmi tremuraseră pe obraz şi cînd întorsesem capul stătuse, aşteptînd urmarea, cuminte şi supusă. Ce trebuia să însemne cîntecul şi răsuflarea ei pe obrazul meu, şi tremurul buzelor cînd s-au atins de ale mele? Acum se ascundea sfioasă, sub pătură, cu bărbia în piept, înţelegînd, desigur, ce reprezenta pentru mine nuditatea ei.

M-am aplecat deasupra ei, încercînd să-i disting chipul în penumbră.

– Nadia, am şoptit tremurat, la ce te gîndeşti acum? Ce crezi despre noi, despre întîmplarea noastră?

Tăcea, şi în întuneric nu puteam să-mi dau seama dacă mă priveşte.

– Spune, Nadia, ce crezi? Nu te miră, nu te sperie?

Apoi deodată, am trecut la alt gînd, cu o linişte rece, în care nu mă recunoşteam:

– Acolo de unde vin, fetele ştiu totul despre dragoste, de la paisprezece ani.

A tresărit, şi-a lăsat mai mult bărbia în piept, trăgîndu-şi cu mîinile pe dedesubt, pătura, peste umerii goi.

– Ele umblă din casă-n casă, am continuat, cu aceeaşi voce; ciocănesc la obloane, şi intră unde li se deschide. Nu trebuie să aibă rochia udă, ca să se dezbrace. Tu...

Întind mîna şi-i ridic bărbia, silind-o să mă privească în slaba lumină trimisă de lună pe hublouri.

– Tu ce ştii despre dragoste?

Se zbate, să coboare iarăşi capul, dar mă împotrivesc şi mă aplec mai mult deasupra ei.

– Tu, ce crezi tu, despre dragoste? Ce înseamnă ea în capul tău? Spune! Cînd stai lîngă mine, te gîndeşti că eu sînt altfel făcut decît tine? Cînd mă mîngîi, simţi că sub piele sîngele meu arde? Odată m-ai sărutat; de ce? Ştii ce te-a îndemnat?... Şi ce-ai simţit? Spune, ce ştii despre ceea ce o să fie odată? Acum,

dacă aş smulge pătura de pe tine, ai rămîne goală, în faţa mea şi atunci... Spune, ce crezi despre dragoste?

Nu pot să-mi dau seama dacă tremură, sau dacă plînge, dacă bărbia pe care i-o ţin în sus, mai încearcă să scape din mîna mea. Acum, cu o singură mişcare aş putea s-o dezgolesc; n-ar avea cum să se împotrivească.

Şi nimic n-ar fi mai firesc în lume, decît să-mi aplec buzele peste ea, să o dezvelesc cu ele, într-o procesiune caldă şi atît de omenească, de la umeri, peste sînii care tremură speriaţi, peste mijlocul subţire, peste pîntecul mic de fată, peste coapsele prelungi, peste genunchii rotunzi, să descifrez, pentru ea şi pentru mine, pe pielea subţire şi bronzată, cu miros de buruiană, toate tainele care se ascund în fiinţa ei nedumerită. Nimic nu m-ar opri; ea aşteaptă sub pătură, fără nici o apărare în suflet sau în mîini.

Dar, iată, între noi se află un zid de netrecut. Acum abia, îl simt; fruntea, pieptul, mîinile, sufletul mi se izbesc de el, şi aud sunetul sec, pe care îl scot. Acum ştiu numele tuturor ezitărilor mele; ştiu de ce niciodată nu i-am spus un cuvînt hotărîtor, de ce nu am limpezit imaginea ei în inima mea. E un demon, care mă mînă din urmă, care îmi numără zilele opririlor şi mi le umple de nelinişti. Nu ştiu unde este demonul: în sufletul meu, sau în afară? Acum înţeleg: Nadia nu înseamnă nimic în acest drum; e o escală. O escală prelungită prea mult, pe care va trebui s-o înscriu în inima mea, ca in jurnalul de bord, fără să-i păstrez mai multe pagini decît unui port unde ai acostat întîmplător. Acum ştiu: va trebui să ridic pînzele, curînd, pînă nu vine toamna, pînă nu se întoarce comandorul. Va trebui să desfac toate legăturile care m-au ţinut aici, la acest chei; nici una din ele nu trebuie să fie definitivă. "Ce ştii tu despre dragoste?" am întrebat-o. Dar eu, ce ştiu? Ce ştiu, în această noapte, cînd sîntem singuri în mijlocul mării, cînd corpul ei tînăr, atît de seducător tremură, despuiat, sub pătură, în patul meu, în locul care mi se cuvine? Cînd mîinile ei, ţinînd pătura pe umeri, au încetat de mult să se mai apere, fiindcă pătura le-a scăpat şi a căzut la vale, pe sînii dezgoliţi. Ce

ştii tu despre dragoste? Dar eu, ce ştiu? În sertarul mesei sînt hărţi şi cărţi de navigaţie. Cînd va bate vîntul voi ridica pînzele şi voi pleca, gonit de demonul meu. Iată tot ce ştiu.

Mă aplec, şi cu o tristeţe amară ridic pătura să-i învelesc umerii goi. Apoi alunec în genunchi lîngă pat şi-mi las capul obosit, pe perna ei. Şoptesc:

– Nadia, cît e de cînd ne-am cunoscut?

– Cinci săptămîni.

Îmi simt ochii umeziţi. Îi apuc mîna şi i-o mîngîi încet, cald:

– Acum trebuie să plec. E de neînţeles de ce trebuie să plec, cînd lîngă tine a fost atît de bine!

Rămîn mult timp, cu capul lîngă ea, pe pernă, mîngîindu-i mîna încet şi trist, ca pe un peron de gară, în minutele dinaintea despărţirii. Lumina lunii în hublouri păleşte; o altă lumină, mai crudă apare în bordul celălalt: sînt zorile. Mă străbate un fior de frig. Întind mîna şi-i mîngîi obrazul, apoi o cobor peste pătură în jos, oprind-o unde i se simt bătăile inimii.

Şi fiindcă mi-e teamă de cuvintele mele, îi spun în gînd, înfiorat: "Nadia, o noapte întreagă am stat singuri, aici unde nimeni nu ştia de noi; tu ai dormit goală în patul meu şi aş fi putut să dorm alături de tine, în braţele tale, cu capul pe pieptul tău. Dar fiindcă demonul meu mă mînă să plec, această minunată noapte poartă semnul celei mai absurde inutilităţi..."

Se face ziuă; simt briza dimineţii aducînd, în curmeziş, alte valuri în bordaj, peste valurile de astă noapte, care se potolesc încet. Faţa mării se schimbă, cum se schimbă cerul. Ies pe punte şi-i aduc îmbrăcămintea, uscată. Sînt nişte cîrpe; apa care s-a evaporat din ele le-a făcut impersonale: nişte cîrpe.

Cînd Nadia vine sus, palidă, cu umbre violete sub ochi, ca după o noapte de dragoste, "Miladul" alunecă peste valuri, către ţărm. Spre răsărit, dincolo de neguri, cerul se împurpurează. E o dimineaţă tristă şi rece, ca şi sufletele noastre bătute de vînt. Se aşază alături de mine, pe banchetă, dar nu-i mai simt căldura, ca

altădată: între noi a rămas loc să treacă suflul umed al dimineţii, şi gîndurile care ne despart.

Pînă la ţărm soarele biruie norii şi se suie vesel pe cerul curat. De departe, Bugazul se vede, albastru, roşu şi verde, foarte mult verde, poaspăt, tineresc. Intrăm în port, cu velele fluturate vesel de vînt; numai între noi golul a rămas, pînă la sfîrşit. Mîinile nu ni se mai întîlnesc pe parîme, ca la alte sosiri; Nadia a rămas în cockpit, absentă. Nu vede cînd las vela, cînd o leg pe ghiu. Tresare abia la urmă, cînd o strig, şi vine pe puntea din faţă, zîmbindu-mi şters.

– Aş vrea să mai stau puţin la soare, să mă încălzesc, spune, cu glasul obosit.

Se aşază pe parîme, unde stătuse în dimineaţa sosirii mele; atunci avea o rochie înflorată şi rîdea; acum rochia neagră o face să pară îndoliată.

– Cînd pleci? mă întreabă, fără să înalţe capul.

– Nu ştiu, poate la noapte.

Mi-aduc aminte că toate vapoarele pe care le-am văzut plecînd din vreun port, s-a întîmplat să plece seara, în amurg.

După cîteva clipe ridică ochii sfioşi; în obraz i-a venit o undă de viaţă.

– Aş vrea să-l văd şi eu pe comandorul Maximov! spune, privindu-mă cu teamă, de parcă ar aştepta un răspuns brutal.

Dorinţa ei nu mă miră, mi se pare că trebuie să-mi fie cu totul indiferentă, ca şi cînd nu mi-ar fi cunoscuţi, nici ea, nici comandorul.

– Comandorul e plecat la sanatoriu, în munţi, răspund, privind spre căpitănie, unde s-a ridicat o perdea.

Nadia întoarce capul în sus, pe Liman, cum ar urmări cu ochii drumul pe care am venit acum cinci săptămîni. În zare, pe malul cenuşiu, oraşul se vede, acoperit de neguri. Sînt într-adevăr trist că mă despart de el?

– Cît ai stat acolo? mă întreabă.

– Trei anotimpuri.

– E un oraş urît?

– Nu, dar te descompune. Nu oricine poate trăi acolo.

– Comandorul cum trăieşte?

Îmi scapă un rîs rău:

– Comandorul nu trăieşte în oraş; trăieşte în casa lui, cu hărţi şi cu cărţi de călătorie. Cînd vrea să respire adînc, se întoarce spre răsărit, ca să-i vină aer de pe malul celălalt.

– E un om ciudat?

– Poate.

– Şi tu eşti un om ciudat...

Ridic umerii, şi o privesc cu un fel de milă. Nu!, îmi spun, neştiind ce apăr din mine. Nu sînt un om ciudat! Sînt un om slab, atît; slab şi prea sincer, cu mine, cu ceilalţi, cu viaţa... Nu pot să lupt; mi-e teamă că dacă lupt jignesc pe cineva; nu pot refuza nimic, nici dacă mi-ar cere cineva să beau otravă. Nu sînt un om ciudat. Sînt un laş!

(Aceste gînduri nu mă reprezentau, dar atunci credeam în ele, datorită întîmplărilor din ultima vreme, şi mai ales a celor de peste noapte.)

Fiindcă înţelege altfel tăcerea mea, Nadia lasă capul în pămînt şi îmi şopteşte:

– N-am vrut să te supăr!

Apoi după un timp, o înviorare neaşteptată o face să-mi înfrunte privirea.

– Vreau să merg şi eu odată, acolo!

Arată cu mîna în sus, oraşul de pe Liman.

Tresar. Ţine fruntea ridicată, privindu-mă cu îndrăzneală. Îmi trec într-o singură clipă prin faţă toate chipurile de acolo, şi încerc să le confrunt cu al ei. Toate se rostogolesc, uluitor de repede în minte; nici una nu-i absentă: Şura. Liuba, Tania, Olga,

Iris, Tamara... Tamara avea bucle blonde pe frunte, pieptănate ca ale ei. Nu, Nadia e altfel. Mă aplec spre ea, uimit:

– Vrei să mergi cu mine?

Şi-mi vin în minte anotimpurile de acolo, toamna tristă, cu ploi şi cu nori de praf, iarna cu troiene, cu viscol, cu ger; primăvara, cînd fetele ies pe malul Limanului şi se trîntesc în bălării să facă dragoste, plimbîndu-şi picioarele scorţoase pe cerul înstelat. Îmi vin în minte cîrciumile, cu beţivi, cu miros de rachiu, cu fum de tutun şi cu aparatul de radio hîrîind de sus, de pe dulap.

Îi apuc mîna, înfrigurat şi o ridic în picioare:

– Nadia, da, vreau să mergem, să vedem oraşul împreună!

Da, vreau să mă întorc cu ea alături, să confrunt chipul ei cu celelalte chipuri de acolo, să străbat străzile ţinînd-o lîngă mine, ca pe un scut. Pe ea, care-i atît de pură... Să meargă acolo, cu mine; să ocolim oraşul, din port, pînă la cherhana, să ne întoarcem pe strada principală, cînd iese lumea la plimbare, şi cînd fetele cu basca albă chicotesc în spatele trecătorilor.

– Nadia, mîine e Sfînta Maria, acolo se fac serbări.

Îi e teamă să fie veselă, dar înclină capul, bucuroasă.

– Plecăm mîine în zori, continui, strîngîndu-i mîna. Nu ştii ce frumos e Limanul, dimineaţa.

Şi înviorat sar pe chei, tîrînd-o după mine. Sînt împăcat. Voi putea să-mi continui drumul cu inima liniştită, după ce Nadia îmi va fi dat tot de ce aveam nevoie, fără să fi sacrificat nimic din ea.

Între două trenuri, Ifim a fugit la oraş şi a cumpărat pînză colorată; roşie, neagră, galbenă, albastră, albă... Mîine e Sfînta Maria şi pe catarg vom ridica marele pavoaz de sărbătoare. O după amiază întreagă stăm pe punte, eu şi Nadia şi croim înfriguraţi, pavilioanele codului. Fluturarea lor multicoloră va face un triunghi festiv, din prova, pe strai, pînă în vîrful catargului şi de acolo, pe balansină, pînă la pupa.

Ne pregătim de serbare. Ifim coboară în apă şi spală bordajul, cu cîrpa îmbibată în săpun; sub ea, vopseaua albă îşi reia strălucirea din primăvară. Freacă apoi puntea, cu şomoiogul, cum se spală sîmbăta duşumelele, în gospodăriile curate. Spre seară ne despărţim, după ce mai trecem pe la sanatoriu, să ne luăm rămas bun, pentru o zi întreagă, de la Ştefănel.

Mă întorc în port şi privesc în susul Limanului, oraşul unde au început să se aprindă lumini. Am un bulgăre rece în inimă, ca înaintea unei bătălii. Dacă aici ar fi o capelă, m-aş duce să îngenunchez în faţa icoanelor, să-mi petrec noaptea în reculegere, ca surorile din mînăstiri în preziua sacrificării fiinţei lor lumeşti. Aş vrea să lepăd în noaptea asta toate amintirile; cînd vom ajunge să nu întorc capul, nici spre cimitirul de sub ţărm, unde luceşte marmura neagră de la cavoul lui Ronsky şi unde într-o noapte de beţie şi de tristeţe am chinuit-o pe Liuda, în bălării, nici spre casa comandorului, părăsită sus pe mal, nici spre uzina cu pereţii roşii, unde motoarele nu merg. Să ajung ca într-un loc nou, în oraşul care se ascunde cu atîta teamă, sub salcîmii bătuţi de vînt.

Aţipesc cîteva ore, după miezul nopţii. Cînd mă trezesc, vîntul suflă rece, de la nord. Nadia mă găseşte ridicînd pînzele. E îmbrăcată în pardesiul pe care îl purta în dimineaţa cînd am sosit aici.

Îmi vine să-i spun: "Dacă îmi ajuţi, îţi dau un pachet de ciocolată!" Dar acum nu mai pot glumi.

Plecăm înainte de a răsări soarele. În prova, valurile Limanului, pe care nu le-am mai înfruntat de atîta vreme, aduc mîlul cenuşiu de pe Nistru. Regăsesc cu emoţie, în tresăririle cîrmei, ritmul lor mai strîns. Vîntul, desfăcut în rafale de sălciile care îmbracă ţărmul, smuceşte pînzele mînios. Peste apa tulbure răsăritul aruncă o lumină roşu-cenuşie.

– Ce apă ciudată! spune Nadia, gînditoare.

Sigur că se gîndeşte la trecutul meu. Ochii mi se duc în zări, unde cerul coboară în stuful verde de pe Liman.

O flotă de bărci pescăreşti este ancorată la intrarea portului. Nu avem pe unde să intrăm, de aceea ocolim malul circular şi acostăm la cherhanaua pustie, unde ne primeşte numai grănicerul care se plimbă plictisit, pe mal.

– Păcat de munca noastră! face Nadia, mîhnită, privind pavoazul multicolor, fluturat de vînt.

Păşesc pe uscat cu o emoţie care este zadarnic să mi-o ascund. Strada Soborului se deschide largă şi plină de colb, pe sub marginea oraşului, cu casele ei rare şi sărace. Nu se vede pe nicăieri vreo fiinţă omenească, nici măcar vreunul din copiii care se jucau de obicei în praf.

– Sînt toţi la serbări, ne lămureşte grănicerul.

Nadia şi-a pus sandalele albe, cu tocuri înalte, încălţări mici şi delicate, ca nişte conduri de domniţă. Aş vrea s-o iau în braţe, să nu calce în praful unde sînt urmele atîtor picioare chinuite şi unde fiecare piatră ştie o întîmplare urîtă. Mă apucă de braţ, dezorientată de locurile noi, şi pornim repede, în sus. În capul dealului, unde se întretaie cele două străzi mari, alcătuind piaţeta oraşului, ultimii oameni se grăbesc spre port. Sînt toţi îmbrăcaţi în haine curate, de sărbătoare. În urma lor poţile rămîn închise, obloanele trase, curţile pustii. Numai cîte un cîine, care priveşte de după gard şi simte că sîntem străini, latră după noi, fără hotărîre.

De după primul colţ iese repede un întîrziat; e un ofiţer, cu ordonanţa după el. Cînd l-am văzut ultima oară? Mi se pare că ieri m-am despărţit de el, în zori, la un bal unde ne îmbătasem şi Mili, nevasta primarului, umbla să-l prindă la dans. Cum dau întotdeauna peste acest locotenent Ilinca? În urma lui, soldatul

duce, gîfîind, un coş greu, în spinare. Ilinca n-are timp să se mire că mă vede din nou aici; poate nici nu ştie că am plecat; poate i se pare, mai mult decît mie, că ultima dată ne-am văzut ieri. Se întoarce din mers şi, vesel, saltă coşul din spinarea soldatului, făcînd să se audă sunet de sticle.

– Azi fiind sărbătoarea apei, strigă de departe, rîzînd, toate cîrciumile sînt închise. Ordin de la colonel!

Şi mai saltă o dată coşul ca să aud muzica sticlelor.

– Ce are în coş? mă întreabă Nadia, nedumerită.

– Sticle cu vin, răspund rîzînd.

– Şi ce face cu ele?

– Le bea, în cinstea Sfintei Maria!

Oare ce vin o fi luat Ilinca? mă întreb. După cîte se pare, ieşea din pivniţa lui Titorenco. Mai ţin minte oare vinurile lui Titorenco? Sînt vinuri puţin acrişoare, dar sănătoase, cum să nu le ştiu! Oare o fi luat Aligoté, gălbui, sau Pinot, cenuşiu? Cîte denumiri! Ţin minte un vin rubiniu, al lui Titorenco; cînd îl deşertai pe gît, înţepa uşor şi lăsa spumă în gură; fermentaţie naturală, Titorenco nu umbla cu doctorii.

Mi se pare aşa de ciudat să-mi amintesc toate acestea şi să merg pe străzile oraşului, cu Nadia alături. Dar merg într-un oraş nou, şi amintirile sînt nu ale mele, ci ale cuiva care mi le-a povestit odată, demult.

Toate casele sînt părăsite, toate uliţele sînt pustii, toate prăvăliile au obloanele lăsate. Numai în piaţă, cîţiva cai moţăie, cu urdori la ochi, între hulubele birjilor jupuite. Birjarii moţăie, mai la vale, la umbra unui gard putred.

– Hai în port, o zoresc pe Nadia, aici n-ai ce vedea. Toată lumea s-a dus la serbare.

Soarele se ridică limpede pe cerul curat, albastru. Sfînta Maria are o zi frumoasă. Cînd ajungem pe mal, se văd jos, cheiurile, gemînd de lume. Se îngrămădesc acolo toate sufletele oraşului, tot ce-i fiinţă omenească între marginile lui, de la regiment pînă

dincolo de gară, din marginea circulară a Limanului pînă la spital, unde începe cîmpul de pe care s-a secerat grîul.

În faţa bazinului principal, unde valurile nu ajung şi apa mîngîie leneşă piatra cheiului, cinci preoţi în odăjdii strălucitoare fac slujba Domnului, cu faţa înspre răsărit. Glasurile lor, unite într-o armonie gravă se ridică pînă sus, adus de vînt:

Doa-a-mne, la lima-nul pocăi-inţei..."

E o slujbă necunoscută de mine, poate pentru mîntuirea celor înecaţi. În jurul lor, o mulţime de femei îmbrăcate în rochii negre, cu capetele îmbrobodite pînă peste ochi, au îngenuncheat şi, cu o cucernicie chinuitoare, stau ghemuite pe pumni, cu fruntea lipită de ţărînă.

Nadia se opreşte sus, uimită.

– De ce plîng?

– Cine?

– Preoţii.

– Nu plîng, se roagă.

Dar cîntecul lor e un plînset sfîşietor, pe care vîntul îl prinde, odată cu fumul de tămîie şi-l înalţă spre cerul Sfintei Marii:

"...aici ro-o-bii tăi s-au pocăit."

Cît se vede cu ochii, pînă unde malul coteşte, mulţimea e încremenită, cu capetele descoperite, cu mîinile strînse pe piept. În faţa lor, valurile cenuşii ale Limanului se duc încet spre mare, cum s-ar duce la Dumnezeu, să-i repete rugăciunea aceasta, pentru sufletele pescarilor înecaţi. Şi deodată, de sus, de peste oraş, deasupra capetelor lor descoperite, se varsă, ca la un semnal, toate în acelaşi ritm, clopotele cu sunete grave şi prelungi, de la biserica Soborului. Oamenii îngenunche pe ţărm ca o turmă însetată, care s-ar apleca să bea apă. Deasupra capetelor plecate clopotele se rostogolesc, cu dangăte prelungi, ţintuindu-i cu faţa la pămînt.

Ne facem loc prin spatele acestei lumi cucernice, şi ajungem în capul cheiului principal, care înaintează în Liman. De acolo

se înşiră, într-o lungă linie neagră, bărcile pescarilor, închizînd intrarea în port. Îi recunosc, îngenuncheaţi pe fundul luntrelor lor negre, cu aceleaşi capete bărboase, chinuite şi cuviincioase, cum îi ştiam din primăvară. Am trecut adesea cu "Miladul" prin mijlocul lor, cînd erau la pescuit, dar s-au ferit de mine, fiindcă pînzele mele erau albe, iar ale lor murdare şi peticite. Iată-l pe Stiopa, cel cu nouă copii, care a prins odată o păstrugă de trei metri. Poartă o cămaşă vînătă, închisă pînă la gît, cămaşa lui cea mai frumoasă. Lîngă el, în barcă , stau îngenuncheaţi copiii cei mici, şi nevasta; ceilalţi copii mai mari, flăcăi, au barca lor, mai încolo.

Îl strig:

– Hei, Stiopa, ai mai prins vreo păstrugă mare, ca atunci?

Nu răspunde; îşi lasă capul mai jos şi începe repede să se închine, cu multă evlavie.

Toţi pescarii stau îngenuncheaţi în capul luntrei iar în spatele lor îngenunche femeile şi copiii. Valurile îi leagănă încet, neîntrerupt şi clopotele li se rostogolesc în creştet pînă se termină slujba. Glasul preoţilor se aude de pe mal, pînă sus: *"...la li-i-manul pocăi-i-nţii,... în numele Tatălui... Amin."*

Primarul, ai cărui ochelari lucesc la soare, îmbrăcat în haine negre, din material subţire, lustrin îi spune, tare nepotrivite aici, se urcă pe podeaua unde au slujit preoţii şi ţine o cuvîntare. Îl ascultă doar cei din jurul lui, fiindcă vorbeşte prea încet ca să i se poată auzi vorba mai departe. Pescarii se ridică, înţepeniţi şi, în tăcere, cu toată bunăcuviinţa, scot din buzunarele largi ale bluzei cîte o sticluţă de rachiu, pe care o potrivesc însetaţi la gură şi apoi o saltă de fund. Rachiul li se rostogoleşte pe gît gîlgîind, cum se rostogolesc la vale apele Limanului.

– Stiopa, strig, ce-ţi fac copiii?

Stiopa întoarce o clipă capul, trudindu-se să-şi dea seama de ce-l iscodesc, apoi fiindcă în capul lui bănuitor nu licăre nici o lumină, pune iarăşi clondirul la gură şi-l saltă de fund.

– Ce se întîmplă aici? întreabă Nadia, uimită de tot ce se întîmplă.

Îmi vine să rîd, cu ironie şi să spun: "Dar voi n-aţi învăţat, la călugăriţe, tot ce se cuvine să ştii despre lume? N-aţi avut dascăli pricepuţi, care v-au arătat, cîte meridiane şi cîte paralele are pămîntul? N-aţi aflat cîte rase trăiesc pe cele cinci continente? N-aţi învăţat toată istoria omenirii: despre faraoni, despre împăraţi, despre regi şi domnitori? N-aţi aflat toate misterele pămîntului? Nu vi s-a spus despre vînturile alizee, despre tropice, despre ploile de la ecuator, despre liane, despre animalele care împînzesc pămîntul? N-aţi învăţat, unde pe glob se găseşte fier, petrol, cărbune, aur? N-aţi învăţat ce e frumos şi ce e urît în lume? Nu aţi citit atîtea cărţi, recomandate de profesorii voştri, cărţi minunate care vă arată în cuvinte fermecătoare viaţa semenilor voştri?"

Ce se întîmplă aici? Nu se întîmplă nimic deosebit; e o zi de sărbătoare în viaţa oraşului. Dar viaţa acestui oraş, în cele patru anotimpuri ale anului, cum ar putea fi scrisă în cărţile pe care le citiţi voi? Profesorii voştri! Dacă ar veni aici şi ar privi pe aceşti oameni, cum beau, ca să-şi uite necazurile, şi se obişnuiesc cu băutura într-atît încît apoi trebuie s-o bea mereu, chiar cînd sînt veseli; pe aceste fete cum umblă din culcuş în culcuş să se încălzească şi se obişnuiesc într-atît că umblă apoi prin acele culcuşuri, chiar cînd nu mai este frig profesorii s-ar întoarce spre voi şi v-ar spune: "Viaţa acestor oameni produce dezgust; ea nu poate fi scrisă, fiindcă omoară credinţa despre frumos, în care trebuie să vă creştem. Viaţa acestor oameni care se închină şi apoi sorb un clondir întreg cu rachiu, ca şi cum s-ar împărtăşi, îţi întoarce inima pe dos de silă".

O mişcare se produce în port; primarul şi-a terminat cuvîntarea şi acum, pescarii urmează să se ia la întrecere. Departe, în larg, a fost ancorată o plută pe care este înfipt un steag mare alb. Pînă acolo trebuie să meargă fiecare, să ocolească

semnul şi să se întoarcă. Un marinar vine pe cheiul celălalt, cu un pistol în mînă.

– Hei! strigă, aşa ca să audă toţi pescarii. Fiţi gata de plecare. Cînd auziţi împuşcătura, daţi drumul!

Oamenii au ridicat pînzele, şi vîntul slab le flutură leneş. Bărbaţii stau la cîrmă, copiii la prova, cu mîinile pe parîmă, gata să tragă ancora, femeile scot apă cu găleata şi stropesc pînzele, pînă sus.

– De ce fac aşa? întreabă Nadia.

– Ca să se îndesească pînza. E vîntul slab şi nu trebuie să scape nici o adiere prin ţesătură.

– Şi cîştigă mare lucru?

– La o întrecere, şi un metru cîştigat e bun. Dacă o parîmă atîrnă în apă, te poate frîna destul, ca să-ţi ia alţii înainte.

Lumea vine acum repede spre capul cheiului, ca să vadă plecarea.

– Bate Colea, Colea Marmeliuc! spun unii, care cunosc puterile pescarilor.

Colea e în prima barcă, lîngă chei; barca lui seamănă cu ale celorlalţi, dar după felul cum el zîmbeşte, se vede că se bizuie pe ceva. E un băiat tînăr, ars de soare, cu ochii albaştri, adînci şi blînzi; i-ar sta bine să fie preot şi să vorbească din amvon, despre Dumnezeu. Nu are nici mamă, nici tată, ca să-i ia în barcă; îl ajută doar o soră, o copilă nevîrstnică, semănîndu-i întru totul. Ea a udat pînzele cu apă şi acum stă la prova, gata să tragă ancora.

– Colea a scos astă-noapte barca pe mal şi a dat-o cu smoală, spune unul.

– Ce vorbeşti, parcă Ivanov n-a scos-o?

– Şi Alexei a dat-o cu smoală.

– Da' cine n-a dat-o, mă? se amestecă altul. Poate doar Stiopa, că aseară l-am văzut beat.

– Că Alexei şi Ivanov nu au fost beţi!

– Hei, fiţi gata! strigă marinarul de pe cheiul celălalt.

Şi cum termină vorba, pistolul se descarcă in aer, pocnind ca o sticlă de şampanie la banchet.

Într-o învolburare albă, sub greutatea corpurilor care trag de parîmele ancorelor, bărcile se lasă toate odată cu prova în apă şi pornesc, cu pînzele întinse, ca un roi de fluturi cenuşii.

Sînt poate două sute de bărci, şi se zbat, fiecare vrînd să taie vîntul celorlalte, ca să iasă în frunte. Bord lîngă bord, fiecare pescar trage nădejdea că va fi el cel dintîi. Copiii s-au întins pe burtă în fundul bărcilor, să nu fure vîntul. Femeile se apleacă, scot apă cu ghiordelul şi o aruncă în sus, pe pînze; apa trece dincolo şi-i udă pe ceilalţi, dar acum nimeni nu se mai gîndeşte la hainele de sărbătoare. Toţi au numai un gînd: să cîştige.

În lungul cheiului, oamenii vorbesc urmărind întrecerea:

– Ai văzut că în frunte e Colea?

– Colea? Ba uite că-i tocmai Alexei.

– Da, că îl şi cunoşti, de aici.

– Bine, să vezi dacă nu-i Alexei; eu l-am simţit aseară cînd a dat pe fundul bărcii cu smoală.

Ne apropiem de unul din ei. Ne priveşte cu neîncredere.

– Şi ce le dă la cei care ies întîi? întreb.

Cel întrebat nu-mi răspunde; ridică din umeri: nu ştie, sau nu vrea să spună. Dar iată că vine unul mai puţin sălbatic, un băietan cu haină de şcoală; poate acolo unde invaţă carte, dascălii lui l-au deprins să nu se teamă de oricine.

– Ce le dă? spune. Păi le dă: la cel care vine întîi...

– Lui Colea, strigă unu tăindu-i vorba.

– Ba lui Alexei...

Băietanul rîde cu înţelegere şi aşteaptă să se termine sfada.

– La cel dintîi îi dă o mie de lei, de la prefect şi o căldare cu vin; la cel de-al doilea, cinci sute de lei, de la primar şi o căldare cu vin; la cel de-al treilea, trei sute de lei, de la Bancă şi o căldare

cu vin... Iar la ceilalţi toţi, le dă două butoaie;... Butoaiele sînt colo, pe mal, uite ce mari! Vine cam o căldare de om.

Pe podeaua unde au slujit preoţii şi unde a vorbit primarul, s-au adus acum scaune iar deasupra lor s-a deschis o umbrelă mare, ca să facă umbră tuturor. La mijloc stă prefectul, în dreapta lui primarul, în stînga directorul Băncii, cel care a dat trei sute de lei; pe alături mai sînt comandantul regimentului, preşedintele tribunalului, un om cu bărbuţă sură şi cu privirea rea, cîţiva ofiţeri în haine albe, cîţiva judecători şi cîţiva funcţionari.

Cele dîntîi bărci ale pescarilor, după ce au ocolit semnul din larg, se întorc, plecate de vînt pe o coastă. Deasupra nu se văd decît pînzele cenuşii, ude, şi capul negru al omului de la cîrmă; toţi ceilalţi stau pitiţi pe fund, ca nişte bolovani, fără să mişte, ca să nu taie vîntul.

Lumea se grămădeşte spre capetele cheiurilor, ieşindu-le înainte, fluturînd în aer batiste şi basmale colorate.

– Colea, unde-i Colea? se aude cineva strigînd din grămadă, Colea a rămas în urmă! Nu e Colea cel dintîi!

Nu, e foarte ciudat, dar cel dintîi e tocmai Stiopa, la care nimeni nu s-ar fi aşteptat. Îndată după el vin Alexei şi Ivanov, amîndoi într-o linie, cu mîinile înţepenite pe marginile bărcii, înjurînd cît îi ţine gura. Stiopa se ţine numai cu o jumătate de barcă înaintea lor şi pe faţa lui bărboasă s-a lăsat un zîmbet ascuţit, de pişicher bătrîn.

– Pe Ivanov şi pe Alexei, că i-a bătut, se poate, am văzut noi, le-a luat-o înainte cînd a ocolit semnul şi pe urmă s-a ţinut în faţa lor, nu i-a mai lăsat să treacă, spun oamenii. Dar Colea? Cum să nu bată Colea?

Stiopa lasă cîrma băiatului cel mai mare şi sare pe mal. Lumea îl înconjoară, cu strigăte, şi-l aduce la masă, unde stă prefectul şi ceilalţi, sub umbrelă.

Prefectul îi întinde peste masă hîrtia albastră de o mie de lei şi, cu ţigara în colţul gurii, îi ţine o cuvîntare scurtă:

– Fiindcă eşti un pescar vrednic şi priceput, Stiopa, te răsplătim cu aceşti bani ai prefecturii, pe care ţi-i dăm nu să-i bei, ci să-ţi cumperi unelte pentru barca ta.

Stiopa se înclină, pînă la pămînt, apoi, fiindcă pe podea, în spatele prefectului, îl vede pe episcop, cel ce-a slujit în fruntea preoţilor, îşi face o cruce mare, ca să mulţumească nu doar oamenilor ci şi lui Dumnezeu.

– Şi vinul cînd ni-l daţi, luminăţiile voastre? întreabă, privind dintr-o parte spre prefect, aşa ca privirea să nu-i scape şi în spate, pînă la episcop.

– Vinul la urmă, la urmă, se amestecă primarul. Să fii aici cu găleata. Hei, Mişa! (Mişa este paznicul portului, funcţionînd astăzi ca pivnicer). Fii gata să dai cep, că uite, vin muşterii!

Indată după Stiopa, Ivanov şi Alexei aşteaptă să-şi primească banii; au venit cu căldarea în mînă şi aruncă priviri înveninate tovarăşului care i-a întrecut.

Acum nu se mai vede ce fac ceilalţi pescari, pe Liman, fiindcă lumea a năvălit pe chei în jurul podelei unde stă prefectul. Se apropie ora prînzului şi, în mod neobişnuit, vîntul de la nord se întăreşte, aducînd pe cerul albastru cîţiva nori spulberaţi. Deasupra mulţimii, pe catarg, tricolorul fluturat de vînt, scoate sunete smucite, ca nişte plesnituri de palmă.

– Fiindcă sînteţi pescari vrednici şi pricepuţi, spune prefectul, cu ţigara în mînă, întinzînd banii peste masă...

Dar în clipa aceea , un ins îşi face loc prin rîndurile lumii strînse în faţă, surpîndu-le, cum se surpă pămîntul afînat cînd umblă pe dedesubt o cîrtiţă.

– Ia păzea! gîfîie el, înfundat.

Şi îndată, Colea Marmeliuc, cu chipul lui ars de soare, cu cămaşa desfăcută la piept, cu mînecile sumese peste braţele vînjoase, se arată în faţă.

Fiindcă sînteţi pescari vrednici, vă răsplătesc cu aceşti bani ai primăriei şi ai Băncii, reia prefectul, fără să ţină seama de omul ieşit dintre rînduri.

Stiopa aşteaptă mai la o parte, cu găleata pe care i-a adus-o nevasta, gata să-şi ia partea de vin cuvenită. Colea a rotit o dată capul şi a dat cu ochii de el. Porneşte într-acolo, cu paşi îndesaţi, fără grabă, ca unul care ştie că răfuiala nu mai poate fi zădărnicită. Şi, în timp ce prefectul se lăsă, mulţumit, cu spatele în largul lui fotoliu de răchită, Colea îşi înfige mîna în pieptul lui Stiopa. În mîna cealaltă ţine o bucată de bocanc, înnegrită de apă.

– Stiopa, ăsta nu e bocancul tău?

Chipul bătrîn al lui Stiopa s-a făcut deodată galben; mîinile îi tremură şi găleata cade jos, sunînd gălăgios pe pietrele cheiului.

– Ce bocanc măi, eşti nebun? încearcă el să se apere. Cum să fie bocancul meu?

– Stiopa, să nu minţi! scrîşneşte Colea, cu ură.

În ochii lui albaştri, adineauri atît de blînzi, fierb acum ape tulburi.

– Să nu minţi măi, auzi! Eu ştiu cînd ai bătut ţinta asta galbenă, la margine, sus, ca să nu-l încurci stîngu', cu dreptu'. Este bocancul tău, îl cunosc; bocancul de acum un an, care ai purtat în piciorul drept.

Stiopa a lăsat capul în jos şi nu mai zice nimic. Lîngă el, găleata căzută pe o parte, încă se bălăngăne pe caldarîm. Se supune, moale, cînd flăcăul îl tîrăşte, de piept, în faţa podelei.

– Domnu prefect, şi domnu primar, spune Colea, ridicînd bocancul să-l vadă toată lumea, eu am dat aseară barca mea cu smoală, ca să meargă bine, dar a mers prost. Şi acum am intrat în apă, şi am găsit bocancul dedesubt; a bătut un cui în barcă şi-a legat bocancul cu sfoară. Domnu prefect şi domnu primar, asta numai Stiopa a făcut. Bocancul este al lui, îl cunosc, eu ştiu cînd a bătut ţinta galbenă, aici.

Şi întorcîndu-se spre Stiopa, ameninţător, ridică mîna să-i dea cu bocancul în cap:

–Măi, de ce-ai făcut, măi, pe mine de rîs? De ce, măi, să rîdă copiii şi femeile, c-am ajuns la urmă? Ştii tu să duci barca mai bine ca mine? De ce să ajungi tu întîi?

– Colea, vino aici! strigă prefectul, ridicîndu-se pe jumătate, sub umbrelă.

Dar flăcăul nu aude. Pare că o să cadă cu amîndoi pumnii grei, în capul celuilalt. Lumea s-a dat la o parte şi aşteaptă încremenită într-o tăcere grea; numai steagul fîlfîie deasupra pocnind cu sunete ascendente, ca nişte palme aplicate pe obrazul cuiva invizibil. La brîul lui Colea se vede lucind cuţitul lui scurt, pescăresc, cu vîrful arcuit. Nevasta lui Stiopa zăreşte fierul sub cingătoare şi scoate un răcnet:

– Stiopa, păzea că te-njunghie!

Stiopa stă însă prostit, cu capul în jos, în neputinţă de-a mai face vreo mişcare.

Înţelegînd că serbarea se poate termina sîngeros, prefectul se întoarce îngrijorat spre episcop:

– Prea Sfinte, cred că este timpul să spui vreo două vorbe, Sfînţia ta.

– Mai bine să vină poliţaiul, intervine repede directorul Băncii, care are mai multă încredere în lege decît în Dumnezeu.

– Dumneata nu cunoşti oamenii de la noi, pufneşte prefectul, atît de dispreţuitor pe cît îi îngăduie teama de-a nu se întîmpla o încăierare. Prea Sfinte, vino, Sfînţia ta!

Episcopul e un om mare, cu umeri largi, cu pieptul ca un luptător de ring. Pe chipul lui sănătos, toate sînt mari: ochii, sprîncenele stufoase, nasul şi gura, fiecare cît pentru doi oameni. Îşi face loc cu greutate printre scaunele asistenţei şi iese în faţa podelei, cu mîna ridicată, ca pentru binecuvîntare. Dar acum, cînd i se vede mai bine trupul înalt şi voinic, pare că mîna ridicată ameninţă pe cineva.

– În numele Domnului!...

Nu e glas de preot ci de haiduc, e cum ar tuna o poruncă oamenilor săi răzvrătiţi, în mijlocul pădurii. În mulţime toate capetele tresar. Colea rămîne nemişcat, cu pumnii ridicaţi deasupra duşmanului prostit.

– În numele Domnului, răsună pe deasupra, glasul episcopului, în ziua Sfintei Marii, care vă miluieşte, nu păcătuiţi, nenorociţilor!

Braţele lui Colea se lasă, tremurînd, pe lîngă trup. O mare tulburare se poate citi pe chipul oamenilor din mulţime. Ei privesc, puţin speriaţi, ca pe un arhanghel răzbunător, pe omul lui Dumnezeu, căruia vîntul îi joacă barba sură, în valuri, pe pieptul nemăsurat.

– Pentru pocăinţă, îngenuncheaţi! tună episcopul, mai departe.

Amîndoi în aceeaşi clipă, fulgeraţi, cei doi vrăjmaşi se lasă să cadă în genunchi, pe piatra cheiului, cu capetele plecate, ruşinaţi, sau înfricoşaţi de puterea lui Dumnezeu. Asupra lor, episcopul face mulţumit semnul crucii, semnul împăcării şi apoi se întoarce la locul lui, în spatele prefectului.

Acum se poate da cep la butoaie şi pescarii, cei ce au cîştigat ca şi ceilalţi, se apropie să-şi primească partea lor de vin. Numai Stiopa şi Colea rămîn în mijlocul cheiului, mult timp, îngenuncheaţi şi nimeni nu vine să-i izbăvească. La urmă, cînd lumea e gata să se împrăştie şi tovarăşii lor se urcă în bărci cu găleţile pline, ei pleacă, pe furiş, şi ca nişte cîini bătuţi se duc să-şi găsească neamurile.

– Credeţi că într-adevăr bătrînul a umblat cu înşelătorii? întreabă directorul bancii, pe prefect.

– Ohoho, te cred! Cine nu-l ştie pe Stiopa, cît e de pungaş!

– Bine, dar atunci e nedrept să rămînă el cu banii.

Prefectul ridică mîna, şi face un gest de nepăsare:

–Nu-ţi fie teamă, tot Colea îi va lua.

– Păi, s-au împăcat.

– Astăzi, că era sărbătoare; dar mîine, are el grijă de Stiopa.

Prefectul e de multă vreme prin partea locului; el îşi cunoaşte oamenii cum nu se poate mai bine, de aceea nici nu-şi pune prea mult mintea cu ei.

– Dar dacă pînă mîine Stiopa cheltuieşte banii? stăruie directorul băncii, tot nedumerit.

– Ohoho! Cum o să-i cheltuiască? El nu ştie că o să vină Colea, să-i ceară?

– Atunci de ce nu îi dă de pe acum, ca să scape de grija lor?

– Face şi el ce faceţi voi la bancă, îi mai ţine o zi, cu toate că nu sînt ai lui.

– Bine, dar noi investim banii pe care îi primim; banii noştri nu stau zadarnic în casă; ci produc.

Prefectul îl bate încetişor cu palma pe genunchi, şi zîmbeşte, ca unul care cunoaşte viaţa dincolo de suprafaţă.

- Şi mia de lei a lui Stiopa, produce. Nu produce dobîndă, ca la voi, produce ceva mai bun, ceva ce noi nu putem să pricepem; produce o mîncărime dulce în inima lui de om pîrlit. Înţelegi dumneata, hîrtia aia păcătoasă, pe care i-o dădurăm noi, are pentru el altă putere decît pentru noi. Noi o iubim pentru puterea ei de cumpărare; ne face plăcere fiindcă ştim că putem să luăm ceva în locul ei. Stiopa o iubeşte aşa cum este, ca hîrtie, cu desenele ei albastre, cum ar iubi o icoană pe care nu poţi cumpăra rachiu. O poartă la sîn, în bluza lui murdară şi hîrtia îi ţine de clad. Dar asta nu puteţi să înţelegeţi voi, pentru care la fiecare ceas scurs, banul trebuie să vă aducă dobîndă.

Serbarea în port nu e terminată. După ce vinul din cele două butoaie, vin amestecat, dăruit de toţi podgorenii la un loc, s-a împărţit pînă la cea din urmă picătură, se face botezul bărcilor noi. Sînt cîteva luntrii, încă nepuse pe apă, care aşteaptă dincolo de chei, pe malul nisipos, să fie binecuvîntate. Episcopul şi preoţii îşi îmbracă iarăsi odăjdiile şi merg prin soare, să le aghiasmuească. După apa sfinţită, prefectul le stropeşte, cum e obiceiul lumesc,

cu apa diavolului, vărsînd în prova fiecăreia cîte o găleată cu vin alb, aşa cum în alte părţi, la ceremonii asemănătoare se sparg sticle de şampanie.

Apoi bărcile cele noi se împing în apă şi pescarii întînd pînzele ca să-şi ajungă tovarăşii, plecaţi în sus, pe Liman. Se duc să petreacă pe malul de la Ceair, la cîrciuma lui Pavel, unde se găseşte vin ieftin, din belşug. Încet, încet portul se goleşte; pleacă, după prefect, primarul şi episcopul şi toţi ceilalţi, pe care îi aşteaptă trăsurile, sus. Din oraş se aude cîntînd muzica militară.

Curînd în tot portul rămîne numai grănicerul, plimbîndu-se pe chei, în timp ce Mişa se căzneşte să rostogolească butoaiele goale spre magazie, iar tricolorul filfîie sus, pe catarg.

De pe mal, Ilinca ne face semne şi salută civil, scoţîndu-şi chipiul.

– Astăzi fiind sărbătoarea apei, toate cîrciumile sînt închise! ne anunţă încă o dată, părînd foarte îngrijorat de soarta noastră. Dar diseară, să nu care cumva să lipsiţi de la bal!

– Ce bal? întreabă Nadia.

E încă uimită de tot ce a văzut; peste ochii ei mari, pleoapele se bat repede.

– De Sfînta Maria e bal mare în port. Uite că vin de la uzină, să pună lumini.

Lucrătorii coboară drumul, cu scări şi cu colaci de sîrmă la spinare, să pregătească iluminaţia.

– Nadia, spun, lumea se plimbă acum pe strada principală. Vrei să mergem şi noi?

Pornim, ţinîndu-ne de mînă. Dar ea nu ştie ce vedenii mergem să înfrunt.

Cum merge arcuită, dintr-o parte în alta a oraşului, strada nu se vede în lung; copacii şi casele apar pe rînd, cu fiecare pas, ca decorurile pe o scenă turnantă. Merg alături de Nadia, pe trotuarul grosolan, călcat pînă acum doar de tocuri scîlciate. Mă uit la chipul ei şi mă întreb: seamănă cu cineva, cu vreuna din

fetele pe care le-am cunoscut? Nu, seamănă, cum m-am mai gîndit şi altădată, cu îngerii trandafirii, pictaţi pe tăbliile albastre ale pătucurilor pentru copii. Priveşte cu ochii mari, miraţi, tot ce se vede în jur. Îi strîng braţul, cu teamă şi cu recunoştinţă. Cum ar putea să ştie între ce amintiri mă zbat?

Un pas, doi, trei, iată femeia care vinde seminţe de floarea soarelui, la colţul străzii; stă pe un scăunel, cu coşul dinainte, de dimineaţă pînă seara. Prea rari trecători se opresc să-i cumpere marfă, de un ban. Cînd ajung în dreptul ei, n-o recunosc.

– Parcă nu erai dumneata.

Face din cap: nu!

– Şi unde-i cealaltă?

– A trăsnit-o Dumnezeu.

Ce păcate putea să facă o femeie, care de dimineaţă pînă seara vindea seminţe?

– A fost o furtună, luna trecută; a luat acoperişul de pe case; a căzut trăsnetul în multe părţi; a căzut şi în capul ei, uite, chiar aici, sub pom.

Trunchiul copacului are o dîră neagră, de sus pînă jos, ca urma unui fier înroşit.

Plecăm. Nu mai cumpără nimeni seminţe; lumea se duce acum la cinematograf. Cîte un străin, care nu cunoaşte obiceiurile noi, zvîrle în poala femeii un ban şi capătă o cană de seminţe. Vin doi, trei cumpărători într-o zi. Dar femeia stă, de dimineaţă pînă seara, aşteptînd. Ce? Cîte zile sînt pînă la anul, cînd are să trăsnească iar?

Un pas, doi, trei... Iată casa lui Atanasie, directorul şcolii de meserii. Are o nepoată, sau o ţiitoare, care doarme în dos, într-o cameră băgată pe jumătate în pămînt. Astă iarnă m-am rătăcit odată, la uşa fetei, dar n-am mai apucat să intru. Dimineaţa, cînd s-a sculat Atanasie a ieşit din faţă, cu bretelele atîrnînd peste pantaloni, să meargă la privată, m-a găsit dormind într-o balie de zinc, uitată lîngă zid. Cum de m-am mai ridicat de acolo?

Pe fundul baliei zoile îngheţaseră şi am dormit de-a dreptul pe ele. Atanasie m-a luat înăuntru şi mi-a dat să beau coniac, iar Petra, nepoata lui, a pus să fiarbă ceai. De dimineaţă, în părul ei nepieptănat atîrnau fulgi din pernă, ca floarea albă pe care şi-a pus-o Nadia acum. Mirosea cum miros lămpile cu gaz, după ce se sting.

Strîng braţul Nadiei, m-aplec peste umărul ei şi aspir profund.

– Nadia, cît eşti de curată!

Din spatele unei perdele afumate, două capete rotunde, cu ochii mari ca nişte ochi de buhă, se apleacă şi privesc în stradă.

– Crasiva! şoptesc in urma noastră, cu o admiraţie în care intră totdeodată întreaga amărăciune din sufletul lor nedreptăţit de soartă.

– Ce-au spus?

– Că eşti frumoasă.

Îmi strînge mîna intimidată.

Un pas, doi paşi, trei... Iată casa unde a zăcut Marthon, fotograful; era un ovreiaş palid, cu bărbuţă cafenie, ascuţită şi întoarsă la cap. Umbla pe la bîlciuri, poza lumea în cutia lui de lemn fără lentile şi fără clişeu şi lua un leu, sau doi, sau patru, arvună, de la fiecare ţăran, sume pe care poate Dumnezeu le-ar fi iertat. Pînă la judecata lui Dumnezeu însă, oamenii i-au făcut-o pe-a lor şi în aşa fel încît Marthon a zăcut mult timp în pat. Am avut o dată dorinţa să beau un pahar cu dînsul, dar am nimerit-o rău, fiindcă tocmai în ziua aceea fotograful se lupta să nu-şi dea sufletul. Numai că nu şi l-a dat şi a început iar să pozeze lumea, pe la bîlciuri: "D'acu ştiu ce-i bătaia! N-o să mă sperii pentru cîţiva ghionţi!..."

La colţ, casa cea mare, e a iconarului Matei. Ce neam o fi zugravul, cu nume de evanghelist? Făcea icoane la biserici, şi uneori le scotea tare frumos. Dar numai uneori, fiindcă altfel, sfinţii lui aveau capete de beţivi.

– Meştere Matei, spuneau popii, cînd luau în primire comanda, da' ce-l făcuşi pe sfîntul Petru aşa afumat, că, slavă Domnului, a fost unul din sfinţii cumpătaţi.

Zugravul se dădea un pas înapoi, îşi privea isprava printre gene şi ridica din umeri:

– Nu-i vina mea, Prea Sfinte, e vina lui Ivan.

Matei îşi făcea sfinţii după chipul lui Ivan şi Ivan primea o oca de rachiu, pentru fiecare icoană.

– Ce să fac părinte? Umblă mereu pe două cărări!

Dar şi iconarul avea păcatul beţiei şi lumea spunea că icoanele cele mai frumoase le scotea atunci cînd el însuşi era beat. Ce s-o fi ales de fiinţa lui acum? De dragul băuturii vînduse tot: averea, nevasta, norocul şi rămăsese cu o casă mare, şi cu o fată slăbuţă. Prea mare casa şi fata prea nevîrstnică, pentru a le putea vinde cuiva.

Alături de Matei nu stătea oare Iusipenko, cel mai bun meşter la gătit păstruga? Dar morunaşii copţi în hîrtie, nu tot el îi făcea mai bine în tot tîrgul? Odată am mîncat acest soi de peşte, ungîndu-mi mîinile cu grăsimea lui, pînă la coate. Acum mîinile îmi erau spălate şi o ţineau pe Nadia de braţ. Îmi privesc mîinile şi o privesc pe ea. Ce caută mîinile mele pe braţul ei?

Aste mîini care au apăsat clanţe ţigăneşti, deschizînd uşi putrede, la case unde, cînd intri, trebuie să te apleci şi să-ţi laşi amintirile afară. Mîinile care s-au încleştat pe pahare năclăite sau pe bluze de cîrpă aspră. Oare acum, în acest drum, mă purific, sau o pierd pe ea?

Un pas, doi, trei... Strada circulară îşi scoate pe rînd, din culise, copacii şi casele atît de cunoscute. Nu-i asta pivniţa Dadei Vania, care vindea legume veştejite şi din cînd în cînd se mai vindea şi ea, sau se dădea şi gratis, pe nişte lăzi, în fundul prăvăliei? Şi ea, Dada Vania, cu nume bărbătesc, nu era atît de veştejită ca legumele ei!

Nu-i colo casa babei Sera, unde perechile de tineri, care nu vor să se mai ostenească pînă în stuful din marginea oraşului, ori n-au răbdare, ori le este frig, găsesc culcuş primitor? Baba Sera are în curtea ei, între lilieci, cinci cămăruţe, ca nişte chilii de mînăstire, albe şi curate, toate cu icoană înspre răsărit şi cu candela aprinsă, numai să îngenunchezi, şi să te închini.

Şi iată colţul înverzit, al grădinii publice. În această frumoasă amiază de sărbătoare, nu e nimeni în tot oraşul, să nu fi ieşit la plimbare. Pe trotuarul lat care mărgineşte grădina, pînă la piaţetă, oamenii se plimbă sub soarele pălit de la sfîrşitul verii, umăr lîngă umăr, ca pe un vapor încărcat peste măsură încît aştepţi să se scufunde. Sînt contopiţi unii în alţii, şi masa lor care se tîrăşte seamănă cu un şarpe gigantic; nu sînt oameni: e oraşul. Dacă ai împlînta undeva un cuţit, s-ar scurge printr-o singură rană, sîngele tuturor. Nu lipseşte nimeni de la această întîlnire; de la această răfuială. Sînt toate capetele pe care le-am cunoscut odată, sînt tovarăşii de băutură, cu care am închinat cine mai ştie cîte pahare! Sînt ofiţerii care jucau astă iarnă table la cafenea, şi judecătorii, şi funcţionarii, şi negustorii din piaţă, şi cei mai săraci, dinspre Sobor. Sînt profesorii care n-au plecat în alte părţi, deşi e vacanţă, sînt profesoarele, fete sărace, fără părinţi, care tot mai dau pasenţe şi nădăjduiesc să se mărite, tocmai aici, într-un oraş unde umblă prea multe fete şi bărbaţi prea puţini.

Trecem pe trotuarul celălalt şi aşa putem să-i vedem pe toţi, defilînd, ca la paradă.

Un pas, doi, trei. În grădina publică muzica militară cîntă un vals care m-ar deprima fără Nadia.

– Nadia, şoptesc, strîngîndu-i braţul, să nu întorci capul la ei.

Aşa cum merge cu capul înainte, văd chipul ei curat, cu ochii uimiţi şi nevinovaţi, alunecînd peste capetele de pe trotuarul celălalt. Fetele cu bască albă, care în locul paltoanelor de astă iarnă poartă acum rochii de stambă colorată, se opresc s-o privească. Ea seamănă cu o prinţesă coborîtă dintr-un rădvan de

aur. Fetele se opresc, uimite, cu mîna la gură, ca în faţa unei minuni:

– Crasiva! şoptesc.

– Spun că eşti frumoasă, Nadia!

Se îmbujorează şi sîngele care îi vine în obraz, parcă e sînge cald, din inima mea, unde simt acum un gol.

Un pas, doi, trei... Iat-o, dincolo, nemişcată în marginea trotuarului, ca unul din stîlpii care ţin firele electrice, pe Musia, cea mai frumoasă fată din oraş. Are obrazul rotund, cu pielea albă, întinsă, cu gropiţe; sub buzele ei subţiri, dinţii lucesc albi, mici şi ascuţiţi, ca de şoarec.

A vrut să se însoare cu ea procurorul şi poate că s-ar fi însurat, dacă n-ar fi găsit-o umblînd prin prea multe case. "Sînt fată frumoasă şi trebuie să petrec!" găsea ea de cuviinţă să-i spună acestui logodnic cu pălărie tare, şi cu obiceiuri boiereşti.

Am prins-o odată la un colţ de stradă:

– Musia, cînd vii pe la mine?

M-a privit mirată, cu ochii ei de cicoare.

– Dar unde stai dumneata?

– În casa Gutulenkei, lîngă liceul de băieţi.

– Şi patifon ai?

– Nu.

– Nici radio?

– Nici.

– Atunci nu vin.

Peste o zi, am întîlnit-o iar:

– Musia, acuma vii?

– Ai pus radio?

– Nu; am adus patefon.

– Bine, iacă merg; vrei chiar acum?

– Acum.

Pe drum s-a oprit şi m-a privit bănuitor:

– Măi, să nu mă minţi. Ci patifon ai adus?

– De la locotenentul Ilinca.

– Aşa? Binie! Că iesti al lui Dumitrachi, numai cutia, fără maşină; maşina s-a stricat şi nu cîntă diloc. Pie multe a păcălit Dumitrachi, numai pie mine, nu sie poati.

Era o seară de iarnă, cînd se pregătea să vină ninsoarea. I-am dat Musiei să bea rom, dar s-a împotrivit. S-a aşezat lîngă masă, şi-a dat numaidecît drumul la patefon. Ilinca avea douăzeci de plăci, de toate felurile: hore şi sîrbe olteneşti, romanţe vechi, cîntece cu două înţelesuri, ba chiar şi din acelea cu măscări spuse de-a dreptul, precum şi muzică de dans, mai mult zgîlţială decît melodie.

Pe toate la rînd, fără alegere, le-a pus, pe o parte şi pe alta. Stătea rezemată în coate, pe masă, cu capul ei bucălat aplecat deasupra patefonului, cuprinsă de o dulce încîntare. La urmă, s-a ridicat fermecată, cu mîinile strînse pe piept, ca un copil care a văzut o minune. I-am scos paltonul şi basca şi am tras-o spre pat. Nu se împotrivea; pe chipul ei încîntarea a rămas pînă la urmă. Numai cînd mîna mea fierbinte i-a atins genunciul, s-a ridicat deodată, cu ochii la patefon.

– Tie rog, nu tie supăra, numai una vreau s-o mai pun o dată; pie aia frumoasă, ştii tu.

Am rămas în pat, aşteptînd-o, puţin întărîtat. Ea a luat prima placă, fără s-o aleagă, toate erau frumoase, a dat drumul maşinii şi, pe jumătate dezbrăcată, şi-a rezemat coatele pe masă, aplecîndu-se fericită, deasupra patefonului.

Am strigat-o:

– Musia, hai!

Nu auzea, părea transportată. Aşa a stat pînă la urmă, cînd s-a terminat placa. Atunci s-a îndepărtat de patefon privind în urmă şi tot vrînd să se întoarcă.

– Nu mă laşi să mai pun o placă? a întrebat, cu ochii de copil, în marginea patului.

I-am apucat mîna şi am tras-o peste mine.

– Lasă tie rog să mai pun o placă; numai una, tie rog!

Dar glasul ei plîngător acum mă întărîta; i-am smuls cu furie ultimele veşminte şi m-am năpustit, cu cele douăzeci de plăci urlîndu-mi în urechi.

– Die ce nu laşi să mai pun un cîntiec? miorlăia Musia, cu ochii la patefon. Die ce eşti aşa rău?

Iar mai pe urmă, obosită, făcea socoteli, cu ochii în tavan:

– Digiaba, tot radio iesti mai bun; nu trebuie să învîrteşti, poţi să faci dragoste dacă vriei, şi el mierge singur.

Acum stă pe marginea trotuarului şi ne priveşte uimită, cu mîna la gură.

– Crasiva! spun buzele ei.

Pe ele le uimeşte şi le încîntă rochia frumoasă a Nadiei, sandalele albe, cu tocuri înalte, cum nu se poartă pe aici, picioarele lungi, cu glezna subţire, braţele rotunde, bronzate, părul arămiu şi mătăsos, cu bucle pe frunte. Şi ele nu ştiu, ce altă prăpastie le desparte, de la suflet la suflet, de la un trotuar la altul.

Îmi aplec capul pe umărul ei şi respir adînc, să-mi purific plămînul.

– Cît eşti de curată, Nadia! şoptesc.

Un pas, doi, trei... Iat-o, lîngă felinar, pe Lalea; poate n-are nici şaisprezece ani şi abia a ieşit din casa de nebuni. Şase luni a avut vedenii; medicii nu mai credeau c-o să se facă bine. Dar cine ştie dacă s-a făcut bine, cu adevărat? Anul trecut, în toamnă, cînd nu se răcorise vremea, a prins-o noaptea în şanţul Cetăţii, cu Vasia, băiatul tutungiului care o îmbătase bine şi-o tîrîse după el, prin bălării. După un timp, ameţiţi de băutură au căzut într-un somn greu. Şanţul Cetăţii e adînc de peste şase metri, cu malul drept, prăpăstios. Pe la miezul nopţii, Nichita, cel care ferecă

pietrele la moară, se întorcea tîrziu de la lucru, fiindcă trebuise să mîntuie ceva chiar atunci, noaptea. Şi cum mergea cu bicicleta pe potecă, în marginea şanţului, drumul lui de totdeauna, cine ar putea şti ce diavol i-a sucit roata din faţă şi i-a făcut vînt jos. Bicicleta a rămas agăţată în rădăcini pe mal; numai Nichita a alunecat la vale şi s-a oprit pe fundul şanţului, împăcat, cu mîinile pe piept şi cu faţa lucind la lună. Cei doi, cum dormeau alături, nici nu l-au simţit, aşa de lin s-a stins din viaţă norocosul Nichita.

Spre ziuă, Lalea a început să se trezească şi, fiindcă o luase frigul, s-a tras, cu ochii închişi, spre trupul de alături, să se încălzească.

– Vasia, de ce nu mă ţii în braţe? smiorcăia, lipindu-se de el. Ţine-mă dragă băiete, că mi s-a făcut frig!

Dar ea nu-i vorbea aşa lui Vasia, ci bietului Nichita, care nu putea s-o mai audă. Atunci, văzînd că în loc să-i vină cald de alături, mai mult i se face frig, Lalea s-a întors şi a deschis ochii, nedumerită. Şi deodată, în locul lui Vasia a văzut mortul, cum înţepenise acolo, cu ochii deschişi mari, albiţi, cu mustaţa bălaie, groasă, lăsată peste gură, cu bărbia strînsă în piept şi cu mîinile încrucişate, ca pe catafalc. N-a mai avut putere să răcnească. Oamenii au găsit-o în zori, ocolind în goană şanţul Cetăţii cu îmbrăcămintea sfîşiată, cu obrazul zgîriat în mărăcini, plină de sînge, rostogolindu-se prin gropi. Vasia dormea beat, alături de Nichita, fără să ştie ce se întîmplase.

Acum Lalea s-a oprit pe marginea trotuarului şi ne priveşte. Cine poate şti ce valuri de întuneric se rostogolesc în capul ei?

Mergem mai departe prin faţa acestui şarpe care îşi tîrîie inelele pe trotuar. Iat-o, la colţul grădinii, pe Gina, armeanca; zăcuse de tifos, la spital şi îi tunseseră părul din cap şi de peste tot; despuiată, cu sînii mari căzuţi în lături, cu pîntecul neumbrit şi cu tigva cheală, lucind, părea o arătare. Dar organismului ei însănătoşit nu-i lipsea nimic; el nu se simţea mutilat şi îşi cerea drepturile, cu înverşunare.

Un pas, doi, trei... La colţul străzii oare nu e Sonia, fata negustorului de rogojini? S-a oprit pe marginea trotuarului, ca şi celelalte şi ne priveşte uimită, cu mîna la gură.

– Crasiva! spun ochii ei măriţi.

– Nu, Gina şi Sonia, şi altele, cum vă mai cheamă, nu! "Crasiva" nu spune nimic. E altceva, de la trotuarul vostru, pînă aici, ceva ce nu poate fi spus într-un cuvînt, cum spuneţi voi cînd ceva vă place.

Sonia e acum în doliu; tatăl ei a murit, nu mai are grija lui. O iarnă întreagă umblase prin case, să strîngă, de ici douăzeci de lei, de colo mai mult, de dincolo mai puţin, pentru doctorii.

Într-o seară cu viscol s-a oprit la uşa mea. Avea o haină subţire, să ţi se sfîşie inima văzînd-o.

– Tata e bolnav, a spus, rezemîndu-se de zidul cald şi ştergîndu-şi ochii, cu dosul palmei.

În părul încreţit, adusese de afară fulgi albi, mari, ca nişte diamante. I-am mîngîiat obrazul îngheţat.

– Ce are tatăl tău?

– Se duce.

– Dar ce-l doare?

A ridicat din umeri. Cine putea să ştie? Murea, cum mor toţi bătrînii, răpuşi de băutură; ficatul, inima, arterele, rinichii, unul din organele pe unde se scurge vinul în lungii ani ai vieţii. Mai vine pe deasupra o supărare, o boală de suflet: o nevastă nărăvaşă, care umblă fără ruşine prin vecini, o fată care se ţine pe urma ei, un fecior plecat la oştire, o găină furată din coteţ...

– Moare tata...

De luni de zile murea, şi ea umbla prin case, să strîngă bani pentru doctorii. I-am dat o monedă albă; a strîns-o în pumn, speriată.

– Trebuie acum să stau cu dumneata?

– Nu, Sonia, du-te şi cumpără-i doctorii.

Peste o săptămînă s-a întors, în rochie de doliu. Scăpase.

– Acum pot să stau; vin de la cimitir; l-am dus.

Şi am oprit-o, fiindcă îmi era milă să ştie, acum, după ce rămăsese singură pe lume, că n-am nevoie de ea nici măcar pentru o seară.

Un pas, doi, trei... Iată oraşul, la plimbare; nu mă mai cunoaşte, dar eu îl cunosc. Cunosc fiecare obraz al lui şi cum aş putea vreodată să îl uit? Cum aş putea să le uit pe aceste sărmane fete cu bască albă? În rai, cu sufletele lor ar fi fost îngeri.

Aici viaţa le sileşte să fie altceva, şi nu au nici măcar satisfacţia de a înţelege că nu-şi bat joc de ele, ci de lumea în care trăiesc.

Întorc privirea spre Nadia; ei, poate numai norocul i-a hărăzit altă soartă. Dar nu pot să fiu mai bun eu decît viaţa; am nevoie de ea ca de o pavăză. O ţin strîns de braţ, între mine şi oameni, şi trec, învingător, pe strada unde odată, învins, m-am contopit cu ei. Iată, în piaţetă, cafeneaua, unde am vorbit filosofie, cu maiorul medic, iată restaurantul lui Pancoff, unde Ilinca mi-a dat să beau; iată restaurantul "Ural", unde am tras şi eu cu pistolul în oglinzi.

Nu ne oprim; trebuie să-mi urmez pînă la cap drumul, să străbat oraşul, dintr-o margine în alta, să consum, crispat această victorie, nu ştiu dacă dreaptă şi meritată.

Jos, la cherhana, catargul "Miladului" se vede dormind între pomi. Nimic nu-mi mai aduce aminte de comandorul Maximov. Un vînt blînd leagănă stuful; pe faţa liniştită a Limanului aleargă o înfiorare, o umbră vînătă, ca un stol de păsări mici care îşi iau zborul. Pe malul celălalt al glofului, unde între sălcii stă ascunsă casa albastră a lui Pavel, se văd acostate sutele de bărci ale pescarilor. Privesc cu ochii micşoraţi, în zare.

– Nadia, hai să vedem ce fac pescarii acolo...

Pescarii au venit de peste apă, cu bărcile lor negre, în şiruri. În mahalaua lor n-a mai rămas un suflet; nevestele şi copiii, şi pruncii în scutec, ţinuţi la sîn, sînt acum toţi pe malul celălalt, la Ceair, se văd printre sălcii. Pavel nu are destule mese şi destule pahare, pentru toţi, dar nici ei nu se grăbesc. Cei care au apucat un loc, îşi beau în tihnă kilogramul de vin roşu, apoi, fără vorbă, se scoală ca să-şi bea şi altul, partea lui. E atîta bunăcuviinţă în mişcările lor, încît te întrebi dacă vinul nu fierbe deloc în ei. Cine poate să ştie? Se aşază tăcuţi, îşi beau măsura cerută, apoi se scoală şi cu paşii cumpătaţi se îndreaptă spre malul apei, unde soarele se joacă leneş în Liman. Se strîng în pîlcuri, cîte zece-douăzeci laolaltă, după cum se au bine, şi stau unii în faţa altora, cu mîinile împreunate, fără să scoată un cuvînt. O oră întreagă aşteaptă acolo, tăcuţi şi nemişcaţi, ascultînd fîşîitul stufului în care se joacă vîntul, pînă ce se face iarăşi loc la mese. În ochii lor blînzi şi visători se citeşte o cuminţenie pravoslavnică.

E o după amiază liniştită; Limanul şi sălciile se odihnesc. Înfipte cu botul în mal, luntrile negre, bătute de atîtea valuri, se leagănă alene, prinse de somn. De pe fundul lor, unde sclipesc solzi argintii soarele ridică, în boarea călduţă, mirosul de peşte stătut, ca o răsuflare grea a apei. Pescarii aşteaptă tăcuţi să îşi bea kilogramul lor cu vin. Nu se aude o sfadă, ori o vorbă; numai paharele ciocnite şi paşii înfundaţi ai lui Pavel, care vine alergînd, cu sticlele, din beciul casei.

Mai sus, sub alt pîlc de sălcii, sînt adunate femeile lor. Stau cuminţi, aşezate pe smocurile rare de iarbă, crescute în nisip, cu capetele învelite în basmale negre, cu gura rezemată în mînă, ca şi cînd s-ar feri, să nu scoată o vorbă. Numai copiii, lăsaţi în libertate pe malul Limanului, fac gălăgie, şi glasurile lor subţiri se împletesc cu orăcăitul broaştelor din stuf şi cu gemetele prelungi ale buhailor de baltă.

Mai departe, flăcăii se pierd în pădurea de papură, cu fetele înveselite, care cîntă, pe multe glasuri, cîntece pline de gingăşie, de dragoste sau de alean învăţate de mici, cînd ascultă, în cele

patru anotimpuri, freamătul sălciilor, al stufului, al Limanului şi al inimii lor.

– Parcă sînt nişte iele! spune Nadia, fermecată de glasurile lor argintii.

Am vrea să le vedem, dar ele sînt ascunse, departe de mal, în crînguri. Mergem în lungul ţărmului, cu o briză slabă de la răsărit. În lumina soarelui care coboară domol şi blînd, Limanul capătă acum, la sfîrşitul verii, o culoare nouă, plină de linişte, melancolică. În zare, stuful se vede pălit, cu luciri de aramă. De aici, de pe Liman, vin anotimpurile, mă gîndesc. Am văzut venind iarna, cu nori cenuşii de zăpadă, apoi primăvara, cînd curg ramuri verzi pe valuri, pe urmă vara, cu boarea ei călduţă ridicată parcă din apă. Acum simt toamna, departe, acolo unde sălciile se leagănă desupra luciului sticlos al Limanului. E o oboseală tristă în aer. O privesc pe Nadia, cum stă tăcută pe banchetă, cu bărbia sprijinită în pumni, cu părul aprins de soare şi-mi spun: "Acum trebuie să ne despărţim".

Aş vrea să am un cuţitaş fin de argint, o lamă fermecată, să-i deschid încet ţeasta cu el, fără să simtă, fără să o doară, să văd ce gînduri se ascund acum în capul ei. Să-i deschid apoi pieptul, să-i iau inima în mînă, să văd ce simţăminte se filtrează acolo. Dar nu, e zadarnic; eu singur trebuie să hotărăsc viitorul meu.

Mergem în sus, în lungul ţărmului pustiu pe care sălciile scunde, cu ramurile argintate, dorm deasupra apei. Iată, în depărtare, plaja de la Războieni, pe urmă malul cenuşiu de la Mologa. Luntrile pescarilor din acele locuri sînt trase pe nisip şi oamenii se văd, în haine negre, adunaţi pe malul apei, neclintiţi, privind în larg.

– S-a micşorat ziua, spune Nadia, cu tristeţe, privind cum soarele coboară repede, spre apus.

Peste Liman începe să se verse lumina vînătă a amurgului; cîteva valuri mici ne urmăresc, cu coama însîngerată.

– Să ne întoarcem, adaugă, înfiorată. Ceva aici îmi sfîşie sufletul.

Mie, de cînd mi l-a sfîşiat!?

Facem o voltă largă şi îndată, ca şi cînd ne-ar fi simţit tristeţea, vîntul se lasă peste pînze, cu mici rafale zglobii, aplecîndu-ne peste valuri. Parîmele se întind, catargul tresare şi prova, înviorată, îşi începe fîşîitul ei învingător. În faţă flota neagră a pescarilor a plecat de la Ceair şi se îndreaptă peste golf, înspre oraş. Apusul colorează pînzele lor cenuşii, pe care le întind în vînt mîinile firave ale copiilor. Părinţii au adormit pe fundul bărcii, cu solzi de peşte aninaţi în bărbiile castanii. Femeile, îmbrobodite în basmale negre, stau tăcute cu capul în pămînt şi îşi alăptează pruncii, fără gînduri, parcă n-ar fi ai lor. Numai fetele, care au cîntat în stuf cu glasurile lor cristaline, mai zîmbesc, gîndindu-se la sărbătoarea viitoare, cînd vor veni iarăşi în barcă la Ceair şi se vor pierde iarăşi cu flăcăii în stufăriş.

Dar păpurişul acum păleşte repede; o duminică, două, trei, şi va fi galben. Atunci vor veni oamenii cu secera să-l taie, să-l facă snopi, pentru la iarnă, şi malul Limanului, dezgolit, va aştepta despuiat, ploile toamnei...

În oraş au început să se aprindă luminile; clopotele Soborului au sunat îndelung, de vecernie şi acum glasul lor s-a stins, odată cu soarele care a căzut dincolo de sălcii, lăsînd cerul împurpurat. Din casele mici înşirate în lungul ţărmului, se văd fuioare de fum ieşind pe hornuri; femeile încălzesc fiertura pentru cină. Cînd ajungem la cotul Cetăţii, unde ţărmul se deschide către mare, dinspre cazarmă se aude sunînd prelung şi trist, rugăciunea. Sunetele trompetei sfîşie parcă vălul fumuriu al serii şi noaptea cade, destrămată.

Sute de becuri puse pe stîlpi, în pomi, pe acoperişurile magaziei, trimit în jos o lumină strălucitoare. Parcă e una din nopţile cînd Ronsky trăgea să moară şi felinarele ardeau pe toate străzile. Aşa cum se vede, în spatele digului, portul seamănă cu o scenă, cu reflectoarele aprinse, şi te aştepţi să vezi actorii, ieşind din întuneric, ca din culise. Pe chei s-au pus, deasupra apei, de la

un cap la altul, şiruri de lampadare colorate, aruncînd în valuri stele sclipinde. Dîrele luminoase se întind pînă în larg, făcînd din Liman un decor nereal, de vis, de feerie.

Nadia se ridică, încîntată copilăreşte, şi bate din palme.

– E minunat! Uite ce tablou vrăjit se poate face din întuneric şi lumină!

Sus, pe stradă, se aud trăsuri; balul începe în curînd. Orchestra, ascunsă undeva în umbră, îşi acordează instrumentele într-un amestec disonant de tonuri pe care depărtarea le face să pară o polifonie continuă, împrospătată din ea însăşi, fără un sfîrşit posibil, fiindcă după ea ar rămîne un gol iremediabil, neantul.

E impresia mea, Nadia în schimb continuă să bată din palme, şi bucuria ei alungă toate tristeţile aduse în pînzele noastre, de pe Liman.

– Să mergem şi noi. Te rog! Să ne oprim.

Imi amintesc de Ilinca şi de invitaţia lui: "Da' diseară să nu cumva să lipsiţi de la bal!"

Nadia a pus mîna pe mîna mea, deasupra cîrmei şi o apasă, stăruitor. Oare este nevoie să mă roage, ca să mă opresc aici, în acest port, unde toate îmi sînt cunoscute şi unde încă nu sînt un străin?

În umbră, orchestra a început să cînte o melodie unduioasă, cu acorduri aşa de dulci, că pare un cîntec de sirene, o ademenire. Împing cîrma, şi prova se îndreaptă spre chei, lucind în luminile colorate.

– N-am crezut că poate fi atît de frumos! Parcă-i dintr-un basm, se minunează Nadia, alergînd la prova, să pregătească parîmele de acostare.

O văd în rochia ei albă, ţinîndu-se de strai, alunecînd ireală, în lumina de pe chei. Şi o clipă mi se pare că eu voi rămîne în întuneric.

Slăbesc şcotele; velele flutură, eliberate. La cîţiva paşi de mal trag cîrma. "Miladul" se aşază docil în lungul cheiului, cu prova în vînt. Cred că dacă ajungi în rai tot aşa se acostează.

*

* *

Lumina se opreşte sus, în salcîmii de pe mal, ca în nişte panouri de decor. De acolo înainte, oraşul este negru şi misterios; poate sute de ochi, ca într-o sală de spectacol, privesc din întuneric cheiul, jos. În mijloc, sub lumina crudă a becurilor electrice, s-a întins o mare podea de scînduri, pentru dansatori. De jur împrejurul ei sînt orînduite mese, pe mai multe rînduri. Orchestra este aranjată în umbră, sub salcîmi, iar dincolo de barăci îşi aşteaptă rîndul să cînte muzica militară, ale cărei instrumente de alamă frecate proaspăt, lucesc sub razele de lumină care le izbesc pieziş, din cînd în cînd. Cele două magazii mari ale portului, unde de mult nu s-a mai descărcat nimic, au fost transformate în bufet; într-una sînt înşiruite mîncăruri, în alta băuturi, la mijloc, între ele, un grătar cît două mese de biliard la un loc, scoate o dogoare aromată, de mangal ars peste care au curs grăsimi. Guţu, grataragiul de la "Ural", cu şorţ alb şi cu tichie scrobită, unge vergelele cu cîrpa muiată în seu de berbec. Cinci ajutoare stau pe de lături, gata să-i îndeplinească poruncile, dar Guţu nu are încă de dat porunci, fiindcă abia acum începe lumea să vină la bal.

Îi recunosc îndată ce, coborînd pe strada portului, intră în lumină. Sînt aceiaşi oameni pe care i-am întîlnit pe stradă, sau în cîrciumi şi care au mai fost odată la un bal, astă iarnă, la Prefectură, cînd nimeni din tot oraşul n-a lipsit. Acum doar că sînt îmbrăcaţi în haine de culori deschise; femeile poartă rochii

subţiri, înflorate şi sub ele se cunoaşte că răcoarea serii le face să se înfioare.

De pe Liman, vîntul aduce o umezeală rece.

– Nu ţi-e frig? o întreb pe Nadia.

Scutură umerii, înveselită, şi străbate cheiul, cercetînd cu o curiozitate vie, această scenă luminată şi actorii care coboară pe şosea. Unii vin cu trăsurile, alţii pe jos; unele rochii au trenă lungă şi femeile le ţin cu mîna, ridicate, cu un fel de pudoare, ca pe nişte cozi care ar face parte din organismul lor şi le-ar ruşina. Spre ziuă, cînd băutura le va fierbe în vine, vor uita şi de pudoare şi de trenele lor, şi vor mătura cu ele praful de pe chei, ca nişte păuniţe dezmăţate.

Ne aşezăm la o masă, aproape de apă, de unde putem să-i vedem pe toţi. Sus sosesc mereu trăsuri şi din ele coboară aceiaşi oameni ştiuţi. Nimic nu s-a schimbat în oraş, de astă iarnă pînă acum; cîţiva morţi au fost înghesuiţi în cimitirele de pe malul Limanului, cîteva fete au plecat, la Iaşi, la Chişinău, la Bucureşti, după alt noroc; altele s-au întors în locul lor dar n-au apucat să se întîlnească unele cu altele, ca să afle cele ce pleacă, ce poate fi găsit şi ce nu, acolo unde se duc. Ştiu doar de una norocoasă, care s-a măritat cu un moşier şi a ajuns actriţă de teatru.

– Azi fiind sărbătoarea apei...

Cine poate fi decît locotenentul întîlnit de dimineaţă, care acum coboară pe şosea, gălăgios:

– Azi fiind sărbătoarea apei, toate cîrciumile sînt închise... Să bea cine poate...

Duce la braţ, sau poate îl duc ele, două fete necunoscute de mine. Ilinca îşi scoate chipiul, ca pe o pălărie şi salută vesel, într-o parte şi alta, pe toată lumea; toţi îi răspund la fel.

Fetele îl tîrăsc la o masă mai umbrită, nu departe de a noastră. Seamănă una cu alta, parcă ar fi gemene. Blonde, cu părul tăiat pe frunte, cu ochii mari înfundaţi sub sprîncene stufoase, cu nasul mic, încovoiat, şi cu bărbia ascuţită, au ceva de cucuvea, sau de

huhurez, sau de altă pasăre care te-ai aştepta să lase fulgi cenuşii pe unde umblă. De la început, înfăţişarea lor mi se pare ciudată, dar poate nu e nimeni aici să nu aibă ceva ciudat. Îl ţin pe Ilinca de braţe, între ele, încercînd să-l potolească, fiindcă ofiţerul n-are de gînd să stea la un loc, umblă cu capul în toate părţile, să-şi găsească prieteni şi cunoscuţi ca să-i salute. Salută şi pe necunoscuţi, pe toată lumea, la fel de prietenos.

– Azi fiind sărbătoarea apei, înseamnă că nimeni n-are voie să bea vin!

Şi rîde prosteşte, ca unui complice, paharului pe care fetele i l-au umplut repede.

Încetul cu încetul, la mesele de primprejur se aşază lume; recunosc chipuri vechi şi mi se pare că ar trebui să ne salutăm. Prezenţa Nadiei însă îi stînjeneşte; nu îndrăznesc să ne privească, decît pe furiş. Simt că ea mă apără şi mă separă de ei, punînd un zid între noi şi între întîmplările noastre comune, din trecut.

Iată-l pe Agopian cu nevasta lui, ai cărei ochi de oţel m-au fulgerat odată, astă iarnă, acum nu mă vede. Iată-l pe Klentzer, ceasornicarul, cu fata lui, medicinistă la Cluj; madam Klentzer a plecat singură la băi, undeva unde se slăbeşte. De pe şosea coboară locotenentul de pompieri, singur, în tunică strînsă pe mijloc ca un corset şi cu cizme de lac împodobite cu pinteni de argint.

Nu prea se aprind case în oraş, şi cînd se întîmplă să se aprindă, nici nu pot fi stinse, căci sînt prea uscate şi prea mici, ca să dureze pînă sosesc pompierii. Locotenentul însă îşi muştruluieşte în fiecare zi soldaţii să fie gata la caz de nevoie. Uneori, cîte un copil desculţ şi speriat vine, într-un suflet, cu picioarele la spinare şi se opreşte la pompierie, bătînd cu piatra în uluci:

– Foc, foc la baba Martinoaia, sus, în capul pieţei!

Soldatul care stă de pază, pune mîna pe ciocanul de fier şi începe să bată în clopotul de alarmă, prins pe un stîlp, în mijlocul curţii. Pompierii se reped la grajduri; unii scot sacaua, alţii

pompa, alţii caii, care stau tot timpul cu hamurile pe ei, să fie gata în orice clipă. Şi soldaţii trebuie să fie gata oricînd, de aceea au consemn să doarmă cu hainele pe ei, cu cizmele la picioarele patului, cu centironul la cap; dar după trei ani de militărie se eliberează, pe cînd caii îndură hamurile toată viaţa.

Cînd expediţia e gata, vine şi locotenentul, căci locuieşte chiar la pompierie. În timp ce se fac pregătirile în curte, are grijă să se dichisească, de parcă ar merge la o sindrofie. Nici chiar atunci cînd a fost foc mare şi au ars patruzeci de barăci în piaţă, adică toate, că una n-a scăpat, şi nici chiar cînd s-au aprins paiele prefecturii, de au ars iarăşi pînă s-au sfîrşit, nu l-a văzut cineva pe pompier, nepudrat şi fără mănuşi pe mînă.

Îndată ce aude clopotul de foc, îşi trage cizmele în picioare, peste pantalonii strînşi pe coapsă, îşi agaţă pintenii strălucitori, îşi perie mustaţa castanie, îşi aşază chipiul pe-o sprînceană şi numai după ce se uită în oglindă şi e mulţumit, iese în curte, se suie pe capra sacalei, lîngă vizitiu, şi dă ordin de plecare.

Echipajul trece pe străzi cu gălăgie, fie că e zi, fie că e noapte. Un călăreţ deschide drumul, sunînd din trompetă, cum sunau odinioară pristavii în fruntea caleştilor domneşti. Îndată după trompetist vine sacaua, pe a cărei capră stă mîndru şeful pompierilor, pe urmă pompa, trasă de patru cai, şi ultima, scara pe roţi, lungă să o poţi întinde pînă la al patrulea cat, deşi în tot oraşul numai rezervorul cu apă de la gară e atît de înalt.

Lumea se dă speriată la o parte, în faţa convoiului gălăgios; pe cepul de deasupra, al cărui dop s-a pierdut odată şi n-a mai fost înlocuit, sacaua zvîrle apă dintr-un trotuar în altul, de parcă nu merge să stingă focul, ci doar să ude strada, ca să nu se mai ridice praf. Fetele din oraş, care mor după pompier fiindcă are mijlocul subţire şi mustaţa răsucită la vîrfuri, ca nişte ţepi, îi ies în cale să-l admire. Pe urmă aşteaptă, în zăduf sau în frig, să se întoarcă echipajul. Dar locotententul după ce s-a încredinţat că nu arde nimic, sau dacă a ars ceva, a ars pînă la sfîrşit, se întoarce pe alte străzi, să-l vadă şi alte fete cum stă de mîndru pe saca

Cine ştie cîte dintre ele, nemaiavînd ce să viseze, visează incendii uriaşe, care să prefacă în scrum tot oraşul, şi pe pompieri, să ardă sacaua, pompa, scara, caii in ham, şi să scape numai ele cu locotenentul.

Pompierul îşi face loc, mlădiindu-se, printre mese, salută în dreapta şi în stînga, ducînd elegant mîna înmănuşată la cozorocul chipiului şi se aşază la masa lui Agopian, unde e primit cu veselie. Tamara n-a venit, fireşte, fiindcă păstrează încă doliul. Pompierul aruncă priviri aprinse nevestei lui Agopian, dar el nu ştie că ei îi plac altfel de oameni, înalţi de nu încap pe uşă, cu umerii laţi, cu obrazul bărbos, cu mîinile vînjoase, întocmai cum sînt unii pescari pe Liman.

Orchestra a început să cînte, perechile s-au ridicat de la mese şi merg pe podeaua de lemn, la dans. Deasupra, in aer, dansează o altă lume, gîzele atrase de lumină. Uneori mi se pare că se leagănă şi ele în acelaşi ritm cu dansatorii, cucerite de acordurile orchestrei. Doi fluturi mari, cu aripile colorate, fugărindu-se, descriu între lămpi figuri graţioase, ca nişte balerine. Mişcările lor aeriene au un farmec care oamenilor le lipseşte; pe dansatori, podeaua de lemn unde se învălmăşesc, tîrşiindu-şi picioarele, îi leagă grosolan de pămînt, amintindu-le neîntrerupt apartenenţa lor terestră.

Ilinca se ridică de la masa lui, unde cele două fete îl ţineau sechestrat, şi vine spre noi, rîzind, legănîndu-se. Pînă ce ele să bagă de seamă, şi să-l cheme înapoi, ne pomenim cu el alături.

– Dat fiind că-i ziua apei, mi-am îngăduit şi eu să beau puţin, îmi mărturiseşte, sprijinindu-se cu pumnii în masa noastră. Dar n-am băut prea mult, nu. Doamne fereşte! Uită-te la mine şi spune dacă sint de fotografiat! Cînd oi fi gata, te chem, să mergem împreună, să stricăm numai un clişeu.

– Vania! îl strigă una dintre fete.

Are vorba tărăgănată, plîngătoare, cu accente prelungite pe fiecare silabă.

Ilinca întoarce capul, face semn că vine, apoi rîde prosteşte la noi:

– Chiar mie îmi spune aşa: Vania! Vezi ce nume frumos? Acasă mumă-mea îmi spune Ioane, de cînd mă ştiu. Astea au vorba mai dulce, ai văzut?

– Vania, de ce nu vii? îl cheamă acum cealaltă fată, la fel de plîngător, şi cu o vădită nerăbdare, în pofida glasului tărăgănat.

– Vin, vin! le strigă Ilinca, măgulit că ele îi poartă de grijă.

– Sînt singure, bietele, mărturiseşte apoi, înduioşat, către noi. N-au tată, nici mamă; i-au împuşcat soldaţii după revoluţie că s-au ascuns în pod şi-au tras amîndoi într-ai noştri. Da' ele, săracele, ce vină să aibă? Erau nişte copile. Pînă vara trecută le-a ţinut un frate, Feodor, un derbedeu. Acu e dincolo, a fugit noaptea, cu o barcă; pînă să-l simtă grănicerii, s-a dus. Au rămas fetele singure; ţi se rupe inima de mila lor!

– Vania, ci stai? strigă amîndouă deodată, aruncîndu-ne priviri înveninate, din ochii lor de huhurez, înfundaţi sub sprîncenele groase.

– Iacă vin, iacă vin! Să nu te duci singur la fotograf; să mă iei şi pe mine; încăpem amîndoi pe un clişeu.

– Nu-mi plac fetele astea, spune Nadia, cînd rămînem singuri.

Au, cu adevărat, ceva de păsări răpitoare, aşa cum îl apucă fiecare de cîte un braţ şi-l silesc să stea pe scaun, între ele.

– De ce-i dau să bea atît? urmează Nadia, nemulţumită. Nu văd că s-a îmbătat? Ce vor cu el?

Cele două fete, aplecate peste masă, îi toarnă neîntrerupt în pahar şi Ilinca n-aşteaptă să fie poftit, ca să-l deşerte.

– Aşa se bea pe aici, spun înţelegător.

Dar mi se pare şi mie acum că stăruinţa lor e ciudată. Ce-or fi vrînd să capete de la el?

Rămîn cu privirea aţintită asupra lor, stăpînit de o presimţire.

Acum unii se scoală de la mese, vin pe cheiul luminat cu becuri colorate şi coboară în bărci, să se plimbe pe Liman.

Dincolo de dîrele de lumină trimise de becuri peste valuri, apa se pierde într-un întuneric negru, cum se pierde deasupra şi oraşul, dincolo de linia de salcîmi. Bărcile mici, albe, galbene, negre, vopsite în toate chipurile, se văd jucînd pe valuri, ca nişte străchini luate de apă, şi se pierd repede în beznă. Se mai aud rîsetele subţiri ale femeilor, întărîtate de legănatul valurilor, ca de o mînă omenească; se aud armonici de gură cîntînd melodii sentimentale, sau coruri pe care depărtarea şi întunericul le fac puţin misterioase. Unii au felinare cu lumînări, şi cum se văd legănîndu-se în noapte par nişte stele căzute în valuri; te-ai aştepta să se stingă şi să le auzi sfîrîind.

Fetele de şcoală, mai mărişoare, cărora li s-a îngăduit să vină la serbare în uniformele lor albastre, cu guleraşe albe, nevinovate, ca să strîngă bani pentru pescarii săraci, umblă printre mese şi vînd artificii. Pe noi însă ne ocolesc; prezenţa Nadiei le intimidează sau le jigneşte.

"Oraşul mă reneagă", îmi spun, gîndindu-mă la fetele pe care anul trecut le apucam pe după umeri şi le duceam cu mine, fără ca ele să se opună. Acum trec pe alături şi întorc capul. Nadia nu observă. Ea urmăreşte pe cele două surori, cum continuă să-i toarne lui Ilinca de băut. În timp ce el deşartă nesocotit paharul pe gît, ele se apleacă şi-i spun amîndouă deodată ceva la ureche, poate o rugăminte de care el se fereşte, bătînd aerul în faţa ochilor, cu mîinile moi.

Locotenentul îmi prinde o clipă privirea şi, găsind parcă în ea un sprijin, se smulge iarăşi din mîinile surorilor, ca să se tîrască rîzînd cu hohot, pînă la noi, să ne împărtăşească năstruşnica lor dorinţă:

– Asta n-am pomenit-o încă! hohoteşte zgomotos, lăsîndu-se în pumni pe masa noastră şi încercînd să ne privească pe sub sprîncenele lui zburlite, căzute grele peste ochi. Astăzi fiind ziua apei, Niura şi Paşa pretind să le duc la plimbare pe Liman.

– Vania, die cie-ai plecat? strigă cu glasul lor plîngător, amîndouă cucuvaiele deodată, aruncîndu-ne priviri duşmănoase.

– Iaca vin, iaca vin! răspunde Ilinca, făcîndu-le semn să se liniştească.

Şi iarăşi se apleacă, rîzînd, înspre noi:

– Care va să zică, să mă duc pe apă?! Păi eu în viaţa mea nu m-am urcat în barcă! Ohoho!... Dacă pe Liman n-ar curge bragă cenuşie ci vin rubiniu de-al lui Titorenco, m-aş duce, cum să nu! Cu mare plăcere, mă înţelegi, căci dacă s-ar răsturna barca, e altceva să te îneci în vin decît în apă.

– Vania! plîng într-un glas fetele rămase singure, străfulgerîndu-l cu privirea lor de păsări răpitoare.

– Mă duc, nu-i chip să le las singure! se scuză locotenentul, plecînd de-a-ndăratelea, dibuind cu mîinile în aer o margine de masă inexistentă, care să-i înlesnească drumul pînă la ele.

– Au ceva ciudat fetele astea, spune Nadia.

Şi în clipa aceea văd că mai este cineva care îşi aţinteşte privirea acolo; de aseară s-a aşezat la o masă sub salcîmi şi din umbră urmăreşte ce se întîmplă la masa lui Ilinca. E comandantul portului militar al grănicerilor, un căpitan de marină, tînăr, scund, cu privirea ascunsă sub cozorocul şepcii. O cicatrice roşie, urma unei răni abia închise, îi brăzdează faţa, de la colţul sprîncenei pînă în falcă, despărţindu-i obrazul în două. Puţină lume îl vede în alte zile, fiindcă nu umblă niciodată prin oraş. Nici acum, în colţul lui întunecos nu poate fi observat.

Lumea petrece; mesele încep să se unească, două cîte două, sau mai multe la un loc. Dopurile sticlelor cu şampanie prind să pocnească, într-un ritm zglobiu, înveselindu-i pe toţi.

– Vania, mai bea şi paharul ăsta! se aud cucuvaiele, plîngînd.

Ilinca rîde zgomotos, cu capul căzut peste masă:

– Dat fiind că-i ziua apei, bolboroseşte, se cuvine să beau oricît.

Şi continua să golească paharele, unul după altul. Numai cînd fetele se apropie ca să-i vorbească iarăşi, în şoaptă, la ureche, se scutură, rîzînd subţire, cum s-ar feri de o gîdilitură.

– Cum o să merg cu voi în barcă? Ohoho! Voi nu ştiţi că apa îmi face rău la măruntaie? Ohoho, mai bine să beau încă un pahar!

Se apropie miezul nopţii; marinarii care au în grijă artificiile, pleacă spre capetele cheiurilor ca să aprindă cele două roate cu fuzee. Peste magazii, înspre mare, cerul începe să se coloreze; colţul lunii iese ud din valuri, îmi închipui cum va lumina roşiatic zidurile albe ale sanatoriului. Mă gîndesc la Ştefănel care doarme afară pe terasă, învelit în pături pînă sub bărbie şi amintirea lui îmi aduce în suflet o duioşie caldă. Aş vrea să întind mîna pe deasupra mesei şi să-i mîngîi braţul Nadiei. Ea a rămas gînditoare, cu ochii la cele două fete care îl îmbată pe Ilinca. Sînt numai douăzeci de kilometri pînă la Bugaz unde seara ne plimbam pe mare, singuri, fără să ne întrebăm ce fac semenii noştri în lume.

– Nu pot să înţeleg ce se întîmplă. De ce îi dau să bea atît?

Poate aşa se întreabă şi căpitanul de marină, urmărindu-le din umbră, de la masa lui, unde stă nemişcat, cu bărbia rezemată în pumni.

– Ţi-e frig? o întreb, fiindcă umerii îi tremură încetişor. Vrei să-ţi aduc pardesiul?

Încuviinţează din cap, cu o nouă înfiorare. Îmi fac loc printre mese, pînă la marginea cheiului unde "Miladul" se leagănă uşor în parîme. Aşa cum ne aşteaptă mi se pare că-i o fiinţă vie, cu minte şi cu suflet, care ne va scoate din mijlocul acestei lumi, ca să ne ducă în lumea noastră. Am pentru el dragostea călăreţului hoinar pentru calul de care nu se desparte niciodată.

Cobor cu o mulţumire caldă pe punte, cum aş intra în casa mea adevărată, la care uneori mă gîndesc cu inima strînsă, înstrăinat de ea. La douăzeci de paşi, pe chei, pe podeaua de scînduri, lumea ameţită de băutură se îmbrăţişează de-a valma, nimeni nu mai e sigur că ştie pe cine are în faţă.

In cabină, muzica de afară se aude mai dulce, mai îndepărtată şi pare că nu e cea după care îşi tîrăsc paşii grei dansatorii. Iau

pardesiul Nadiei şi ies pe chei, în clipa cînd, la cele două capete ale digurilor, roţile cu artificii încep să se învîrtească. Fuzeele se aprind pocnind, una de la alta şi roţile puse pe pivoţi, în vîrful stîlpilor, capătă viteză din ce în ce mai mare, răspîndind în jurul lor jerbe de flăcări. Lumea se scoală înveselită de la mese şi vine să privească mai de aproape. Fiecare îşi aprinde acum artificiile sale; unele ard sfîrîind, altele ţîşnesc spre cer, altele pocnesc, cum pocneau adineauri dopurile de şampanie. Cerul negru, deasupra portului, e o învălmăşeală de stele căzătoare. Muzica a tăcut şi se aude numai fîşîitul acestor astre efemere.

Pe Nadia o cucereşte repede orice joc nou; s-a ridicat în picioare şi aplaudă inveselită. Alături îl auzim pe Ilinca, rîzînd zgomotos:

– Dat fiind că-i ziua apei...

– Aprindi-o şi pi asta, Vania! Şi pi asta!... plîng cucuvaiele la urechea lui, întinzîndu-i artificii.

Ilinca rîde.

– Ohoho!... fiind ziua apei...

Una dintre fete îi pune în mînă un tub de carton, mai mare decît celelalte pocnitori.

– Aprindi-o şi pi asta Vania, te rog aprindi-o!

Locotenentul se supune, legănîndu-se. Un pocnet sec se amestecă între celelalte zgomote ale serbării şi, printre artificiile care brăzdează întunericul, o stea roşie ţîşneşte drept în sus, spre cerul negru. O clipă pare că s-a oprit în mălţime, pe urmă, cînd nu te aştepţi, pocneşte încă o dată, şi se desparte în mai multe lumini colorate, care cad una după alta şi se sting în apă, sfîrîind.

Locotenentul, care a urmărit cu ochii beţi fuzeea, se lasă pe scaun, mulţumit.

– Acum, putem să mergem la fotograf; dacă nu mai avem altă treabă, haidem! O să vedeţi ce bine ieşi în poză, n-o să vă pară rău. Dat fiind că-i ziua apei, se cuvine să ne fotografiem.

Cele două fete îşi aruncă o privire care mă intrigă; în aceeaşi clipă, fără să-mi dau seama ce nelinişte mă îndeamnă, ridic ochii spre masa de sub salcîmi, şi îl caut în penumbră pe căpitanul de marină. Sticla lui cu vin a rămas pe masă şi paharul e alături, neatins; scaunul e gol. Mi se pare că îl zăresc pe căpitan, scund, cu umerii laţi, îmbrăcat în uniformă de culoare închisă, strecurîndu-se pe sub salcîmi, spre dig. În întuneric, la capul cheiului, alte umbre îl aşteaptă; sînt poate soldaţii care au aprins fuzeele. Peste o clipă dispar cu toţii şi în lumina neclară a cornului de lună, ridicat deasupra magaziilor, digul rămîne atît de gol, încît te întrebi dacă o clipă mai devreme au putut să fie oameni acolo şi dacă au fost, unde s-au ascuns.

Jocul de artificii s-a terminat; roţile de la capul digului s-au stins şi cerul deasupra portului s-a făcut iarăşi negru. Luna alunecă ciopîrţită pe acoperişul magaziei şi pare că vrea să meargă mai repede, ca să se ascundă între salcîmi. Muzica a început iarăşi să cînte; dansatorii revin ameţiţi să se înlănţuiască pe podeaua de scîndură. Unele mese încep să se golească; o parte din lume pleacă, pe nesimţite. Un început de oboseală şi de tristeţe se lasă peste serbare; dincolo de vălurile negre care închid orizontul la răsărit, peste apă, se simte luptîndu-se să răzbată dimineaţa.

Cele două fete trec pe lîngă noi, ducîndu-l pe Ilinca la mijloc. Locotenentul se împleticeşte, şi rîde, parcă gîdilat:

– Hihihi!... să merg cu barca!... Una ca asta n-a făcut neam de neamul meu!... Să nu mă înecaţi mireselor, că niciodată n-am putut să sufăr apa...

Ele mai mult îl tîrăsc decît îl duc; în dreptul nostru îl smucesc de braţe, ca să nu se mai oprească, şi merg întins spre marginea cheiului unde o barcă neagră, pescărească, aşteaptă, parcă dinadins. Un timp îl mai auzim pe locotenent chicotind, pe urmă barca, la care vîslesc amîndouă fetele, se pierde în întuneric...

Mă înfior; vîntul de la nord a început să bată, rece şi umed; vine toamna atît de repede, încît nu ai timp să te obişnuieşti cu ea.

– Vrei să mergem? o întreb pe Nadia, apucîndu-i mîna rece pe deasupra mesei.

Îşi priveşte ceasornicul de la mînă:

– E două şi jumătate. Să mai stăm; peste o jumătate de oră începe să se lumineze.

Şi după o clipă, continuă, cu un zîmbet îngheţat:

– Mi se pare că se întîmplă ceva, mi-e frică să plecăm pe întuneric.

– Îţi pare rău că ne-am oprit aici?

Mă priveşte gînditoare. Chipul ei, puţin obosit după o noapte nedormită, mi se pare crispat.

– Ştii, spune, încreţindu-şi fruntea, nu-mi pare rău, dar mă întristează oamenii; dorinţa lor de petrecere mi se pare forţată; apoi luminile ţipătoare, artificiile, vinul băut fără socoteală... Parcă ar avea în ei simţămîntul dezmoştenirii.

La vîrsta ei, să aibă asemenea gînduri, şi chiar să le exprime! O privesc şi nu-mi vine a crede. Dar ce ştiu despre ea, la urma urmelor?

Orchestra s-a oprit şi muzicanţii au lăsat instrumentele jos, ca să se ducă la masă, în spatele magaziilor, unde grătarul lui Guţu s-a stins, răspîndind în aer mirosul greu al seului răcit, amestecat cu mangalul. Muzica militară începe să cînte un vals tînguios, potrivit cu dezolarea care începe. Podeaua de dans a rămas părăsită, sub becurile puternice. Bate vîntul dimineţii, rece; umerii femeilor se înfioară. În fund, după un stîlp care îi umbreşte, aplecaţi cu capetele deasupra mesei, stau Liuda şi maiorul medic; nu i-am văzut toată noaptea. Poate nu au dansat ci au rămas ascunşi în colţul lor, vorbind în şoaptă, cu mîinile prinse deasupra mesei, ca doi îndrăgostiţi, la vîrsta adolescenţei. Mă gîndesc la picioarele groase ale Liudei, la şoldurile ei osoase, la

pieptul mic, chircit deasupra maşinii de scris, unde bate în fiecare zi alte scrisori pentru oamenii care de luni de zile nu mai plătesc lumina electrică. Oare acum, fără Ronsky, cum o fi mergînd uzina? Tamara cum o duce-o cu văduvia?

Îmi amintesc de ea aşa cum era în preziua plecării mele, îmbrăcată în rochia neagră de catifea, rochie de doliu, decoltată, cu sînii albi pudraţi, cu părul pieptănat pe frunte, în bucle, ca ale Nadiei. Întorc capul să văd ce este asemănător între ele două. Ce ciudat; sub lumina abajurului de mătase, chipul Tamarei părea uneori ca al unui copil; al Nadiei pare acum matur şi aspru.

Vîntul mă face să mă înfior; văd la chei catargul "Miladului" legănîndu-se; oare nu-mi face semne, să nu uit că trebuie să plec la drum? Mă gîndesc la casa lui Ronsky, la căldura parfumată în care doarme acum Tamara, la rochia ei de catifea neagră, care acum stă aruncată pe vreun fotoliu, la sînii ei care, eliberaţi, palpită şi doar că nu gem de dorinţă. Nu ştiu ce oboseală, ce frig, ce descurajare, mă face să mă gîndesc cu inima strînsă la patul ei. Nu mă gîndesc la ea, ci la patul ei cu rufărie curată şi fină, în care să mă întind, să mă încălzesc, să mă odihnesc; să-mi las capul pe o pernă parfumată, să-mi întind o mînă pe sub grumazul ei, nu ca s-o îmbrăţişez, doar ca să simt că nu sînt singur, să vină lîngă mine, să-şi lipească în lungul meu trupul ei, pe care l-am văzut fremătînd sub rochie, şi să adorm în căldura lui.

– Nadia! spun, întinzînd mîna peste masă, să-i ating braţul, să-i simt căldura, să mă trezesc din visarea bolnavă, dar simt că tremură.

– Ţi-e frig?

Priveşte fix peste apă.

– Nu, am auzit un zgomot; se întîmplă ceva.

Şi în aceeaşi clipă îşi duce mîna la gură, să-şi înăbuşe un ţipăt.

– Uite!

Din capul digului a ţîşnit, ca un fulger, lumina unui reflector. Fascicolul lui concentrat, penetrant, brăzdează întunericul,

înfigîndu-se în apa neagră, departe, în larg. În aceeaşi clipă, un alt reflector se aprinde pe digul celălalt şi străpunge întunericul în direcţia unde se îndreaptă primul. Dîrele lor orbitoare se unesc, închizînd un mare triunghi de apă.

– Ce se întîmplă? întreabă Nadia, cu mîna la gură.

Muzica militară se opreşte deodată şi lumea se ridică, speriată. În clipa de linişte care urmează se aude duduitul înfundat al unui motor. La capul cheiului o şalupă se desprinde din umbră ca o nălucă, şi porneşte spre larg fulgerător de repede, catapultată. În curînd apa neagră îi înghite şi conturul şi duduitul motorului.

– Ce se întîmplă? repetă Nadia, scoasă din fire.

Îi strîng tare braţul; nu ştiu ce să-i răspund. Lumea a rămas încremenită la mese, nimeni nu îndrăzneşte să mişte; sub luminile puternice oamenii par nişte statui de ceară într-un panopticum.

Şi deodată, după liniştea grea în care a încremenit Limanul, un răcnet înfricoşător se răspîndeşte peste apă. În unghiul celor două reflectoare străfulgeră o lumină, ca un amnar şi, îndată, un pocnet sec izbeşte în pereţii magaziilor; parcă a trosnit o scîndură.

– Ce este? întreabă iarăşi Nadia, acum în panică.

Îi mîngîi braţul, apăsat, repede, ca să o liniştesc pe ea, şi poate tot atît, pe mine. Mi se pare că răcnetul a fost al lui Ilinca. Îmi vin în minte chipurile de păsări răpitoare ale celor două fete şi felul cum l-au îmbătat şi l-au urcat în barcă. Un nod rece, dureros, mi se aşază în capul pieptului; mă simt tremurînd ca de frig şi mi-e peste putinţă să mă stăpînesc.

– Nadia, şoptesc, cred c-au vrut să-l ducă dincolo.

Poate e doar o închipuire, datorată celor două fete care mi s-au părut ciudate. Şi dacă le suspectez degeaba?... Dar racheta pe care i-au dat-o lui Ilinca, s-o tragă, între artificii? N-a fost un semnal?

Nu ştiu. Poate judec pornind de la o neîncredere veche, de la o teamă; aici e locul unde lumea se desparte în două, şi nici o

apropiere nu se poate face, nici o întrepătrundere între o parte şi alta.

După împuşcătura de adineauri, căci n-a putut să fie altceva, peste Liman s-a lăsat o linişte care ne face urechile să ţiuie. Se văd reflectoarele alergînd neliniştite deasupra apei, căutînd în întuneric, pînă ce se opresc într-un loc; umbra neagră a şalupei alunecă în lumina lor; se aud strigăte, semnale, apoi reflectoarele se sting. Şi în aceeaşi clipă la orizont se văd zorile, izbucnind ca o explozie.

Ziua a venit fără să o simţim; totul s-a petrecut pe neaşteptate. Pe mal, unde oraşul încă mai doarme, umbra salcîmilor devine cenuşie; luminile din port pălesc, sub cerul care se învineţeşte sînt triste şi inutile.

Speriaţi de întîmplările neînţelese, ultimii oameni pleacă repede, urcînd pe şosea, fără să privească în urmă. Chelnerii, ascunşi înăuntrul magaziilor, ies, în sfîrşit, să strîngă paharele şi resturile. Cheiul a rămas pustiu; numai în fund, maiorul medic şi Liuda stau aplecaţi peste masă, cu capetele în jos, privindu-şi nemişcaţi mîinile împreunate. Deasupra, vîntul rece face să tremure ramurile salcîmilor, dar cei doi nu simt vîntul, cum nu aud freamătul frunzelor pălite.

Duduitul înfundat al motorului se aude din nou, crescînd, în întuneric; de sub vălurile cenuşii care îmbracă Limanul în zorile reci, prova şalupei se iveşte, într-o spumă albă, îndreptîndu-se încet spre chei, parcă obosită. Deasupra cabinei, lîngă timonier, se vede capul căpitanului, cu şapca trasă în jos, peste ochi. Au ceva ireal, aşa cum apar odată cu zorile, de peste apă; mi se pare că nu au plecat de aici, de la ţărm, ci acum vin prima oară, dintr-o altă lume. La pupa, barca neagră a fetelor, trasă la remorcă, joacă dezordonat pe valuri şi în penumbră seamănă cu un monstru marin, ucis.

Dimineaţa lasă să cadă pe Liman o ceaţă cenuşie, îngroşîndu-se pe măsură ce se face ziuă. Şalupa vine în lungul digului, încet cu motorul abia rotindu-se, face un rondou larg, se apropie de

chei, ca o umbră şi se opreşte încet lîngă "Miladul". Vecinătatea acestor două mici nave, una albă, alta cenuşie, cu o mitralieră pe punte, mă înfioară. Cîţiva marinari aleargă de la capul digului, unde au aşteptat întoarcerea şalupei.

– Aduceţi targa! strigă căpitanul ieşind cu paşii obosiţi, pe chei, şi îndreptîndu-şi spinarea.

Alţi marinari îl urmează, apărînd din fundul şalupei cu un trup inert şi însîngerat pe care îl ţin, unul de subţiori, celălalt de picioare; sînt cutremurat dar nu surprins să-l recunosc pe locotenentul Ilinca. În dreptul pîntecului, vestonul lui are o fioroasă pată roşie. Capul îi atîrnă pe umăr şi pe obrazul, altfel aprins de băutură, din care sîngele s-a scurs, acum au mai rămas doar vinişoare vinete, ca nişte nervuri uscate.

Cînd îl întind pe mal, locotenentul îşi revine pentru o clipă; deschide ochii şi ne priveşte rătăcit:

– Mama lor!... scrîşneşte, cu chipul închircit de durere, ducîndu-şi mîinile spre pîntec, şi încercînd să-şi sfîşie îmbrăcămintea.

Un chelner l-a văzut pe maiorul medic la masa din fund unde el continuă să strîngă mîinile Liudei, şi-l aduce în fugă.

– Domnule doctor, veniţi repede, un rănit!

Maiorul nu se poate dezmetici; priveşte aiurit cerul luminîndu-se şi becurile pălind. De la baraca marinarilor, un soldat vine în fugă cu o cutie metalică în care sînt pansamente.

– Ce s-a întîmplat? întreabă maiorul, oprindu-se fîstîcit lîngă trupul rănitului, cuprins de spasmuri.

Căpitanul îl salută, cu privirea în pămînt, punînd în gestul lui milităresc un fel de dispreţ pe care poate nu-l înţelege decît el singur.

– Are un glonţ în burtă, spune, continuînd să privească în pămînt; ar fi bine să-i faceţi o morfină; se chinuieşte zadarnic, a pierdut prea mult sînge.

– Să-l ducem la spital; nu putem să facem nimic aici, se codeşte maiorul, privindu-şi speriat mîinile albe.

– E inutil, domnule maior; îl chinuim degeaba. Uitaţi-vă în şalupă, cît sînge a curs.

– Mama lor! scrîşneşte Ilinca, strîngînd fălcile de durere.

Maiorul ia din mîna soldatului cutia cu medicamente şi caută zăpăcit în fundul ei, seringa.

– Mi-ar trebui spirt, bîiguie, în timp ce desface fiola.

– Nu-i nevoie; e vorba numai să-i calmaţi durerile, răspunde căpitanul, aplecîndu-se cu briceagul deschis să facă o tăietură în pantalonul rănitului. Dedesubt pielea apare deodată, necrezut de albă; nu mai are în ea nici un semn de viaţă. Acul seringii pătrunde cu un mic pîrîit sec, ca într-o bucată de iască.

– Făceţi-i şi un pansament, continuă căpitanul.

Ştie că este inutil, se cunoaşte după glas, dar nu-i omeneşte să laşi în părăsire un muribund, chiar fără speranţă.

Maiorul încearcă să desfacă vestonul încleiat de sînge; stofa scorţoasă îl sperie şi rămîne cu mîinile roşite deasupra, mişcînd fără noimă din degete.

– Scoateţi-i pe ceilalţi! ordonă căpitanul, întorcîndu-se spre chei.

Doi marinari sar în barca neagră şi de pe fundul ei ridică o fiinţă omenească înţepenită cu genunchii la gură. Recunosc rochia albă a uneia din surori. Aşa cum au aruncat-o pe mal, ca pe un sac, ea a rămas ţeapănă cu faţa în jos. Din umeri i se preling pe spinare, pînă sub talie, dîre late de sînge închegat.

Nadia îmi strînge braţul, îngrozită; şi ea are o rochie albă şi un cordon la fel ca al moartei.

– Nadia, îi spun, tremurînd, nu te uita. Te rog, nu te uita!

Deodată, un strigăt ascuţit străpunge liniştea sinistră:

– Paşa, Paşicica, surioară!

Doi soldaţi scot din fundul şalupei, ţinînd-o strîns de braţe, pe cealaltă fată. Seamănă într-atît cu moarta, încît pare că s-a ridicat din praf, înviată; numai că, rochia ei albă nu e plină de sînge, ca a celeilalte.

– Paşicica, unde eşti? răcneşte. Mi-aţi omorît surioara, o să vă pedepsească Dumnezeu, blestemaţilor.

Cînd să pună piciorul pe chei, se smulge din braţele soldaţilor şi se prăbuşeşte peste trupul fetei moarte.

– Lăsaţi-o! spune căpitanul. Aveţi grijă de celălalt.

Celălalt este Feodor, fratele fetelor, cel care trecuse dincolo, cu un an înainte. Pesemne, căpitanul îl pîndea de multă vreme. Apare din fundul şalupei, cu mîinile legate la spate, cu bluza cenuşie sfîşiată pe piept; pe braţul drept, vînjos, i se prelinge o dîră groasă de sînge.

– Şi aici o să trebuiască un pansament, spune căpitanul, întorcîndu-se spre medicul care încearcă să oblojească cu mîinile tremurînd, înspăimîntătoarea rană a lui Ilinca.

– Nu vă osteniţi degeaba! scrîşneşte prizonierul, aruncînd pe sub sprîncene priviri pline de ură. N-aveţi teamă, nu pier cu una cu două.

E un bărbat tînăr, al cărui chip, poate nu urît, privirea rea îl face fioros. Cu părul nepieptănat, căzut în ochi. cu obrazul ţepos, nu are nimic care să amintească pe surorile lui. Dacă ele aminteau nişte păsări hrăpăreţe, el seamănă cu o fiară, cu un lup hămesit. Te-ai aştepta să găseşti fîşii de carne crudă între dinţii lui lungi, ca nişte colţi, care scrîşnesc.

Căpitanul insistă:

– Domnule maior, vedeţi ce are la braţ.

Feodor se smuceşte în legături:

– N-am nevoie de doctorii voştri şi de feşile voastre. Să nu puneţi mîna pe mine!

Apoi se întoarce spre fata care boceşte în praf.

– Niura, vino să mă legi la mînă!

– Duceţi-i de aici! porunceşte căpitanul, îndreptîndu-se spre marginea barăcilor, unde l-au aşezat pe Ilinca.

Medicul îl urmează, cu desăvîrşire pierdut. În urma lui vin soldaţii, cu targa adusă de la pichet.

– Ne-ar trebui o ambulanţă, spune maiorul, privind aiurit în sus, pe mal.

– Nu e nevoie, domnule maior! repetă încă o dată căpitanul, mergînd cu capul în pămînt.

În marginea barăcii, Ilinca toropeşte, întins pe iarbă. Morfina l-a liniştit. Cînd ne vede, deschide încet ochii; nu ne recunoaşte, nu-şi dă seama unde este. Îşi trece limba pe buzele arse.

– Apă! şopteşte. Apă!

Maiorul se împotriveşte, nu se dă apă unui rănit cu intestinele perforate.

– Daţi-i, domnule maior, spune căpitanul. Nu-l mai chinuiţi degeaba!

Un om aduce paharul cu apă; maiorul, încă precaut şi neconvins, varsă jumătate din ea pe jos, apoi se apleacă spre rănit. Ilinca vede paharul şi face deodată ochii mari:

– Ce-i aici? întreabă, din gît.

– Apă.

Scutură capul, cu silă:

– Am cerut apă? Aiuresc! Daţi-mi vin; n-am mai băut apă de cînd eram mic.

Apoi, străbătut de un val de durere, se opreşte, cu faţa crispată.

– Mama lor!

– Domnule maior, şopteşte căpitanul, mai faceţi-i o morfină, faceţi-i două, trei, oricîte, să nu se mai chinuiască.

Medicul ridică ochii, zăpăcit.

– Trebuie să-l ducem la spital, îngînă.

Îi e teamă să moară rănitul sub privirea lui. Vrea să-l ducă repede, să-l încredinţeze altora, să asiste alţii la ultimul spasm.

– E zadarnic, domnule maior, repetă căpitanul, privind în pămînt. Nu ajunge pînă la spital. Aţi văzut rana? Cred că intestinele sînt făcute praf.

După un timp, Ilinca deschide iarăşi ochii.

– Dar ce s-a întîmplat? întreabă, mirîndu-se abia acum că se află aici, culcat, cu atîta lume necunoscută în jur.

Nu-şi mai simte rana. Poate morfina îl face să se creadă numai beat.

– Dar ce s-a întîmplat? repetă stins, dînd să se ridice în coate.

Ce s-a întîmplat? mă întreb şi eu. Au vrut să-l răpească? Prea multă osteneală pentru un beţiv. Să fi fost o răfuială între el şi Feodor, o încurcătură mai veche? Cine a tras? Cînd, cum? Nu înţeleg decît că e ceva îngrozitor, şi altceva, nimic.

Pe Ilinca puterile îl lasă, nu izbuteşte să se ridice.

– Am băut prea mult! murmură, neputincios.

După o clipă însă, tresare:

– Paşa, Niura, unde v-aţi băgat?

Şi deodată, ca şi cînd aceste nume ar face să i se limpezească amintirea, un spasm îi cutremură trupul din umeri, pînă în vîrful picioarelor. Acum îşi simte rana.

– M-au împuşcat! bîiguie, cu ochii mari, speriaţi. M-au împuşcat, m-au împuşcat...

Căpitanul îngenunche lîngă el şi-i pune mîinile pe umeri, aşezîndu-l în iarbă.

– Linişteşte-te! Ai o rană uşoară, nu te teme; te faci repede bine.

Medicul se hotărăşte să mai desfacă o fiolă cu morfină şi i-o injectează în piciorul lui amorţit. Îndată, spasmurile rănitului se liniştesc. Deschide ochii şi îi roteşte ameţit pe chipurile noastre. Îmi zîmbeşte, mi se pare că m-a recunoscut.

– Ce faci?

Bîigui, prosteşte:

– Bine!

– Eu m-am îmbătat, urmează Ilinca, cu o strîmbătură de nelinişte în colţul gurii; dar să ştii, m-am îmbătat rău!

Nu înţeleg cum mai poate vorbi, după atîta morfină; degeaba l-aş întreba pe medicul maior; poate densitatea alcoolului din sînge să fie o cauză?

Ilinca face ochii mari, cu o licărire drăcească în ei:

– Ce-ar fi să aducă un fotograf? Hai, ce spui? N-ar fi bine? Să aibă mama o fotografie de la mine?

Privirea lui inexplicabil de lucidă, se îndreaptă spre căpitan:

– De ce mă minţi, mă căpitane?

Îi recunosc vocea batjocoritoare din seara cînd l-am întîlnit la Pancoff şi s-a dus să danseze cu nevasta primarului: "Asta-i nevasta ta, mă primarule? Păi asta-i femeie frumoasă! Tu ţi-ai văzut chelia în oglindă?"

– De ce mă minţi mă, căpitane? urmează, cu acelaşi glas. Crezi că nu ştiu? Nu-mi simt eu mîinile, nu ştiu eu ce înseamnă asta? Şi pe tata, cînd a murit, tot aşa a fost, întîi i-au amorţit mîinile.

O înfiorare îi scutură încă o dată umerii; în trupul lui fără sînge, durerea se-ntoarce încă o dată, şi-i încleştează obrazul.

– Pe tata l-au răpus unii cu toporul, la pădure; cînd am venit, cu jandarmii, abia mai sufla. Da' pe mine, de ce m-au împuşcat?...

– Linişteşte-te! spune căpitanul, apăsîndu-i încet mîinile pe umeri.

Acum, medicul pare hotărît să-i vîre în trup toate fiolele cu morfină, din cutie. Nu mai e nevoie să-l îndemne căpitanul. Le desface una cîte una, pe rînd, şi i le injectează în coapsă. Ar vrea ca rănitul să-i moară aşa, fără să se vaite, liniştit, fără spasme, cum ar adormi. E o moarte la care ar asista mai uşor.

Cercetîndu-ne pe rînd, ochii lui Ilinca dau de targa aşezată alături.

– Dar asta de ce-aţi adus-o? întreabă, privind-o la început cu un fel de teamă şi cu nedumerire. A, vreţi să mă duceţi la fotograf cu ea? Bine, haide, duceţi-mă! Chiar vreau să mă fotografiez. Cred că o să iasă o poză bună.

– Să-l ducem la spital reîncepe medicul, fiindcă rănitul se agită, morfina nu îl potoleşte.

Doi soldaţi se apropie să-l ridice.

– Staţi! îi opreşte Ilinca. Staţi, nu merg fără lăutari!

Ne uităm unii la alţii, buimăciţi. Pe şosea, cîţiva muzicanţi din orchestră, care au întîrziat la masă în spatele barăcilor, urcă spre oraş, în hainele lor negre, cu instrumentele la subţioară. Un marinar aleargă după ei şi-i cheamă înapoi. Pe Liman ceaţa se ridică încet, ca o cortină, descoperind în larg, locul încăierării de peste noapte, unde o barcă mică neagră, se leagănă pe valuri, părăsită, şi parcă ancorată. E imposibil să înţeleg cum s-au petrecut faptele, şi mai ales ce-au însemnat.

Muzicanţii se întorc, nedumeriţi. Sînt cei doi viorişti de la "Ural". Îl cunosc de atîta timp pe locotenent; cînd îl văd, mîinile încep să le tremure şi în ochii lor obişnuiţi să se înduioşeze la fiecare cîntec, lacrimile nu întîrzie să apară.

– Ce-i mă, cioroilor? face Ilinca, privindu-i pieziş.
Ce v-a apucat bîţîielile? Să-mi cîntaţi cîntecul meu, că merg să mă fotografiez.

Nu mai am puterea să privesc cum îl ridică să-l aşeze pe targă. Îmi simt slăbiciunea, sub piept, ca un gol material care mă face să-mi par mai uşor şi fără echilibru. Acum, ar trebui să mă las undeva jos, să-mi pună o pernă în cap, să închid ochii strîns, să-mi încleştez fălcile, să nu mai aud nimic, să nu mai văd nimic, să uit tot ce se întîmplă.

O văd pe Nadia, cum a rămas părăsită, pe chei, cu pardesiul pe umeri, bătută de vînt, străvezie ca o nălucă. La cîţiva paşi

de ea, stă Liuda, cu mîinile împreunate, cu spinarea adusă, tremurînd. Ochii ni se întîlnesc o clipă, dar nici unul nici altul nu tresărim; nici eu nici ea, nu ne putem întreba acum dacă ne mai recunoaştem, dacă mai ştim ceva unul despre altul şi ce căutăm aici în această dimineaţă tristă. Mă simt sfîrşit, aş vrea să întind braţele, să le cuprind pe amîndouă, pe Liuda şi pe Nadia, să le apropii, să le strîng lîngă mine, să mă reazem de ele, cu un sentiment neclar pentru fiecare dintre ele, dar cu aceeaşi puternică dorinţă de a le simţi aproape.

Soldaţii se apleacă să ridice targa.

– Hai, cioroilor! îi îndeamnă Ilinca pe muzicanţi, nemulţumit că nu încep cîntecul.

Lăutarii îşi potrivesc viorile sub bărbie şi apasă, cu mîna tremurînd, arcuşul, pe coarde. Mă cutremur; au început un cîntec înfiorător, nu un cîntec, un plînset, un bocet, care o iarnă întreagă mi-a sunat în ureche, monoton, cu sunete prelungi, ca un cîntec de strană, ca un ison. Şi-n timp ce groaznicul alai porneşte, spre şosea, ca să iasă în stradă, sus, Ilinca, legănat în pasul soldaţilor, sfîrşit, cu bărbia căzută în piept, cu ochii închişi, încearcă să cînte, din pieptul lui lipsit de viaţă, cîntecul de la Pancoff:

Niii-istrule pe malul tă-ău...

Nu mai are putere să spună cuvintele; mai mult le şopteşte, dar după atenta încruntare de pe frunte, se vede că urmăreşte melodia cunoscută.

Rămîn împietrit, privind cum convoiul urcă pe şosea. medicul merge în frunte, ca un preot, deschizînd procesiunea, apoi vine targa dusă de soldaţi şi în spatele ei lăutarii, în hainele lor negre, ca nişte ciocli. O clipă, cuprinşi de plîns, lăutarii se opresc.

– Zi mă, cioroilor! îi îndeamnă Ilinca. De ce plîngeţi, mă? N-aţi mai văzut om beat?

Liuda a pornit, după maior, în urma convoiului; cum merge cu capul plecat, cu umerii aduşi, cu mîinile bălăbănind pe lîngă trup şi cum vîntul îi flutură poalele rochiei împingînd-o la deal, pare o pasăre rătăcită. Aş vrea să mă duc după ea, s-o opresc, să

mă aşez în genunchi în faţa ei, să-i sărut mîinile mari şi să-i spun: "Iartă-mă, Liuda, că plec, şi te las aici!"

Dar cîtor fete şi cîtor oameni n-ar trebui să le cer iertare că nu rămîn mai departe cu ei!

Nadia se apropie, tremurînd, cu pardesiul bătut de vînt. Se opreşte lividă, la o jumătate de pas de mine, neîndrăznind să mă atingă, urmărind cu privirea chinuită cum convoiul urcă spre oraş. O rază roşie de soare i se aşază în păr; nu-mi dau seama cum a putut să treacă prin atîţia nori negri şi grei.

Cîntecul lăutarilor, înfiorătorul scîrţîit al arcuşelor se aude, pierzîndu-se în sus, între salcîmii pe care îi scutură vîntul. Apoi, după cîteva clipe conteneşte brusc, ca şi cînd ar fi plesnit toate coardele viorilor, deodată. Nadia tresare şi-mi apucă braţul. În ochii ei mari, chinuiţi, înspăimîntaţi, se ivesc lacrimi, nişte bobiţe de gheaţă.

Mă întorc. Sus, între salcîmi, unde cîntecul a contenit, licăre o luminiţă; marinarii au lăsat targa jos, şi s-au descoperit. Lăutarii au îngenucheat în marginea drumului, strîngîndu-şi stingheriţi viorile, la subţioară. Numai Liuda a rămas în picioare, adusă de spate, nehotărîtă, bătută de vînt, neştiind încotro s-o apuce.

Nadia îşi lasă capul pe umărul meu, cutremurată de plîns. O întorc încet, spre chei. Pe malul celălalt, rămas în întuneric sub norii grei, soarele s-a ridicat deasupra şi trimîte peste apă o lumină albă, clară, plină de strălucire, făcînd Limanul să sticlească; în spatele nostru, dincolo de brîul salcîmilor, oraşul continuă să stea încremenit; e adormit, sau speriat.

– Să mergem, Nadia! spun, ajutîndu-i să coboare pe punte.

Umerii i se zgîlţîie de plîns. Sub soarele care se ridică strălucitor, malul răsăritean nu se mai vede.

Înalţ pînzele şi cu vîntul de la nord, nehotărît, plin de rafale, parcă şi el speriat, mă îndrept spre larg. Nadia stă nemişcată pe marginea cockpitului, aşa cum am aşezat-o; numai umerii lăsaţi în jos, se zguduie din cînd în cînd, de plîns. Cînd ajugem la capul digului, de unde se vede în jos farul de la Bugaz şi ţărmul scund al

insulei Carolina, subţiat de lumina puternică a dimineţii, răsfrîntă din apă, o înfiorare mă străbate, din creştet pînă în tălpi. Mi se pare că navigăm pe o apă blestemată, că în lungul Limanului, în învolburarea lăsată în urmă, se ridică duhurile atîtor morţi, ale celor înecaţi, gîtuiţi, înjunghiaţi, împuşcaţi pe acest îngrozitor hotar care desparte lumea în două.

Gîndul mi se duce spre oraşele din apus, unde viaţa se scurge în tihnă, pe bulevarde largi, în case somptuoase, unde lumea la această oră se întoarce zîmbind, de la petreceri, obosită de veselie şi fericire. Acolo nu ajung niciodată norii aceştia grei şi negri, care de azi dimineaţă, de astă-noapte, de totdeauna, plutesc deasupra ţărmului de la răsărit. Nori negri, ameninţători, ca un simbol, pe care vîntul nu poate să-i destrame, nici soarele să-i topească. Nori sterpi: din ei nu plouă nici nu ninge, întunecă doar cerul şi face soarele să răsară mai tîrziu.

Nadia plînge încetişor, cu capul în piept, pe marginea cockpitului. Mă aşez lîngă ea şi-i cuprind umerii.

– Uită, Nadia! Nu mai privi, nu te mai gîndi în urmă!

Pe strai şi pe balansină, flutură încă, uitat, marele pavoaz. Las cîrma şi mă duc să-l cobor; culorile lui festive şi-au împlinit rostul, serbarea e terminată.

*

* *

Ioniţă aştepta pe chei, plimbîndu-se nerăbdător în lungul bordurii de piatră, de la căpitănie pînă la far. În ultima parte a drumului vîntul slăbise. "Miladul" abia mai înainta şi, cum ne văzuse de departe venind, mersul acesta încet îl făcea pe căpitan să înnebunească. Abia spre ora zece am izbutit să acostăm. Ioniţă se repezi spre noi, rostogolindu-se, cu nasturii uniformei

descheiaţi, ca să nu-l înăbuşe căldura, cu şapca în mînă şi cu părul galben lipit de sudoare pe tîmple.

– Am o surpriză pentru dumneavoastră, spuse arătîndu-şi fericit dinţii de aur. O surpriză plăcută, pe onoarea mea.

Şi se propti în marginea cheiului, cu picioarele crăcănate, cu mîinile împreunate pe pîntece, rîzînd, aşteptînd să ne facă mai întîi curioşi.

– O surpriză plăcută, nu vă mint! reia, văzînd că nu-i arătăm interes.

Era cu adevărat, o surpriză, dar nu pentru noi, ci pentru căpitan. Cincizeci de americani care călătoreau în jurul lumii cu "Princesita", vaporul unei agenţii de la San Francisco, aveau să debarce chiar astăzi, la Bugaz. Era o fantezie americană, uşor de explicat la nişte oameni curioşi să vadă şi să înţeleagă totul, chiar şi ce-i de neînţeles. Litoralul basarabean, cu apropierea lui de Odesa, unde nu era programat să meargă, îi atrăgea, ca un punct senzaţional în programul călătoriei.

În ceea ce îl privea pe Ioniţă, sosirea unui transatlantic la Bugaz, întrecea toate speranţele sale. Era o surpriză care îl copleşea. În port se făceau mari pregătiri pentru primirea musafirilor. Cucoana Mira, cu pîntecul greu pentru a zecea oară, ştergea gemurile căpităniei; un hamal le ştergea pe cele de la vamă; cîinii grănicerilor fuseseră izgoniţi şi cheiul se măturase. În cancelaria căpităniei, Ioniţă îşi pregătise registrul şi condeiul cel mai bun, ca să opereze în rubrici sosirea "Princesitei". Ea se înscria în jurnalul de port, după "Idilia", barcaz cu două catarge, trei oameni echipaj, plecat la Sulina; încărcătura patru vagoane de grîu.

– Ei, ce spuneţi de aşa ceva? făcu Ioniţă, privindu-ne, triumfător.

– Mă bucur pentru plăcerea dumitale, domnule căpitan! am răspuns, îndreptîndu-mă, cu Nadia alături, spre sanatoriu.

În aceeaşi clipă Ioniţă îl văzu pe poliţai venind dinspre gară, pe calea ferată şi i se rostogoli mainte, cu haina luată de vînt, cu şapca în mînă.

– Am o surpriză pentru dumneata, domnule poliţai! îi strigă de departe. O surpriză plăcută, pe onoarea mea: soseşte "Princesita". Uite, chiar acum am primit telegramă.

Poliţaiul ridică mîna să-l liniştească:

– Ştiu, ştiu! Stai, nu mă-nebuni! Şi eu am primit telegramă. Stai, că avem treabă de făcut. Trebuie să telefonăm la oraş, după maşini. Să încercăm la prefectură; ăştia merg să viziteze ruinele Cetăţii. Că în altă parte n-au găsit să se ducă! Să vină cu balamucul pe capul meu!

– Cum adică, îl opri Ioniţă, dezamăgit, dar dumitale de ce ţi-au telegrafiat? Asta-i o treabă a căpităniei.

– Da, că n-ai vrea să lase cincizeci de nebuni de capul lor, aici, lîngă frontieră. Avem şi noi datoriile noastre, nu numai căpitănia.

Iată, îmi spuneam, gîndindu-mă la deziluzia lui Ioniţă, în timp ce mergeam pe poteca dintre magazii, spre sanatoriu, iată că totdeauna stă un diavol în umbră, pus să ne tulbure fericirea!

Ştefănel era afară, pe terasă. Ziua trecută nu venise nimeni să-l vadă.

– Doctorul Mieluş mi-a spus că peste o săptămînă îmi scoate ghipsul, ne anunţă, cu o fericire pe care o consumase atît, în lipsa noastră, încît se vedea că-l obosise.

Nadia se făcu o clipă palidă, dar numaidecît îşi reveni, ca să bată din palme, bucurîndu-se odată cu el. Se gîndise o clipă la genunchiul operat, despre care nu ştia în ce fel o să se vindece.

Ştefănel îmi apucă mîna şi mă trase lîngă el, privindu-mă vesel în ochi.

– Acum ai să mă iei şi pe mine pe mare, spuse, bucurîndu-se. Am întrebat pe doctorul Mieluş şi mi-a dat voie.. Sînt sănătos, ca voi!

Tăceam, stînjenit. Din veselia Nadiei rămăsese numai o umbră de zîmbet, crispat pe buze.

– Acum vine toamna, urmă Ştefănel, privind soarele pălit, care dispărea peste acoperişul terasei. N-o să mai stăm mult timp aici. Trebuie să mergem la Chişinău; dar la anul o să ne întoarcem din vreme. De aici înainte trebuie să vin în fiecare an, la mare; şi mă bucur. Aşa-i că o să ne întîlnim?

Ne privi o clipă, pe unul, apoi pe altul, neînţelegîndu-ne tăcerea.

– Haide, urmă, scuturîndu-ne mîinile, de ce sînteţi posomorîţi? Aţi obosit? Aşa-i că o să ne întîlnim la anul, să ne plimbăm pe mare? Nadia, dacă tu ai învăţat să conduci "Miladul", am să învăţ şi eu. Crezi că nu am destulă putere?

Îşi arătă braţele albe, slabe, de copil, pe care boala le făcuse străvezii.

– Oho, ia să vedeţi ce muşchi am, continuă, încercînd încruntat să-şi încordeze braţul.

Stăteam la capătul patului, cu privirile plecate, ca nişte vinovaţi. Ne gîndeam că la anul el va reveni la sanatoriu, să se aşeze iarăşi în ghips, să-şi întărească trupul cu oasele şubrede. Şi poate, sănătatea noastră ne făcea să suferim.

– Ce-i acolo? întrebă, încercînd să ridice capul din perne, ca să privească pe mare.

O dîră de fum trăgea o linie neagră, peste orizont.

– Vine un vapor! urmă bucurîndu-se, bătînd din palme. Vine un vapor la Bugaz.

Ceilalţi copii de pe terasă vedeau şi ei acum fumul şi se bucurau, la fel.

– Vine un vapor! Vine un vapor! strigau, înveseliţi, ca şi cînd vaporul care venea, trebuia să le aducă un leac nou şi o nouă speranţă pentru boala lor nemiloasă.

– Vine un vapor! cîntau în cor, pe terasă. Un vapo-or! Un vapo-or!

Glasurile ascuţite mă iritau, fiindcă ştiam ce-i aşteaptă. Nadia, în schimb, păru cuprinsă de aceeaşi bucurie ca ei.

– Asta-i "Princesita", nu? bătu din palme înveselită, Ia să vedem cum se prezintă americanii!

Rămase surprinsă văzînd că nu arătam nici un interes vaporului din larg.

– Ce faci acum? am întrebat-o, cu lipsa de hotărîre pe care o simţi dimineaţa, după un bal, cînd zorile te-au surprins cu gîndurile rămase în urmă, nepregătit să începi o zi nouă.

– Dau o fugă pînă acasă; pe urmă vin pe plajă...

Poate ar fi vrut să spună mai departe: "Vreau să-mi văd plutonul de recruţi".

Am privit-o cu un început de limpezire. Nu-i datoram nimic; după călătoria de ieri şi după întîmplările de astă noapte, se regăsea aici, pe malul mării, cum fusese înaintea plecării, firesc, fără nici o sforţare. Uita. Era prea tînără ca să se gîndească în urmă. Şi avea tot dreptul să se gîndească numai înainte.

– Tu ce faci? mă întrebă.

Am ridicat din umeri, cu nepăsare, deşi întrebarea ar fi trebuit să mă mîhnească, era tot ce putuse să mă întrebe, înainte de a ne despărţi, la sfîrşitul lungii noastre călătorii. Dar aveam o ciudată, o bolnavă mulţumire, să trec cu nepăsare peste toate amintirile, cum în copilărie călcam în picioare, împins de o ură inexplicabilă, castelele de nisip, după ce le făcem pe malul mării, cu trudă, cu migală şi uneori cu inspiraţie precoce.

Ne-am despărţit la ieşirea sanatoriului, sub soarele care ajungea sub zenit, fără să ne privim în ochi, fără să ne spunem o vorbă, ca doi străini. Nu eram trist; numai obosit. După ce a plecat, am privit-o din urmă, cum se ducea pe poteca nisipoasă spre casă, cu pardesiul în mînă, atîrnînd prin buruieni. Mi se părea că întinde după ea, de la mine, un lung fir elastic care se subţie şi care, îndată, după un pas, după doi, poate la colţul

potecii, poate la calea ferată, se va rupe şi nu va mai avea nici un rost să fie înnodat. Nu, nu eram trist. Numai obosit.

Aş fi vrut să strig, după ea: "Nadia, stai! Nu vrei să ne luăm acum rămas bun? Să nu ne mai vedem, să nu ne mai cunoaştem? Să ne uităm unul pe altul, acum, cît soarele mai este pe cer?"

*

* *

Aşteptînd ca "Princesita" să se apropie, îmi termin pregătirile de plecare. Fără să vreau, îmi aduc aminte de ziua cînd am plecat de dincolo, la începutul verii. Acum, în lumina palidă care face să lucească obosită apa Limanului, văd apropiindu-se toamna, plină de tristeţe.

Ifim îmi ajută să curăţ santina, să înlocuiesc şcolele uzate, să astup cu cîlţi şi cu smoală cîteva crăpături pe punte. Trebuie să se gîndească şi el la plecare; n-are ce să mai găsească de lucru în acest port mic, unde iarna nu mai rămîn decît grănicerii, căpitanul portului, vameşul şi cineva la gară. Fraţii şi surorile au să se întîlnească la Hotin, să dea fiecare socoteala de agoniseala lui, să vadă ce pămînt pot să mai cumpere, pentru gospodăria lor săracă.

– Domnu', mă întreabă, în timp ce aţîţă cîteva găteje, pe chei, ca să încălzească smoala, la dumneavoastră este pămîntu' scump?

– Nu ştiu, Mihailiuc, nu m-a interesat niciodată.

– Aşa-i, multă lume trăieşte cu alte meserii. La noi nu se poate fără pămînt... La noi costă zece mii de lei pogonu' şi noi avem numai cinci pogoane, dar în toamna asta poate mai cumpărăm două. Fratele de la Bucureşti, care lucrează la fabrica de săpun, Valodia, a strîns parale. Şi Jenea, nevasta lui, a spălat rufe şi a strîns... Şi Simion, fratele de la căsăpie, a strîns, şi nevasta lui şi

sora Raia şi bărbatul ei, Boris Petrenko. Ne adunăm şi cumpărăm două pogoane.

Oftează:

– Tare greu se cîştigă banu', dacă nu-i pămînt!

După o vreme, în timp ce amestecă smoala în căldare o altă idee îl face să ridice privirea spre mine, cu un interes nou:

– Domnu', dumneavoastră sînteţi profesor la şcoală?

– Nu, Mihailiuc, dar de ce întrebi?

Face semn cu mîinile, ca să arate zădărnicia răspunsului.

– Eu am crezut că sînteţi profesor. Eu am vrut să întreb pe dumneavoastră ceva.

– Întreabă-mă!

– Degeaba, asta pe profesor vreau să întreb. Să-mi spună profesoru', care ştie toate şi învaţă carte pe copii, de ce nu poate omu', fără pămînt? La noi toată lumea are pămînt; şi cine nu are, pleacă, nu poate să trăiască.

– Bine Mihailiuc, dar oamenii de la oraş, care n-au nici măcar o jumătate de pogon, cum trăiesc?

Face semn din cap, a milă: ce, parcă trăiesc?

Apoi se întoarce să mă privească, foarte curios, mirat că nu i-a venit în minte întrebarea mai din vreme:

– Domnu', dar dumneavoastră ce meserie aveţi?

– Sînt inginer, Mihailiuc.

– Inginer? face, cu neîncredere. Sînteţi dumneavoastră chiar inginer? Care ştie la maşini şi la motoare?

Cîteva clipe mă priveşte aşa, pieziş, apoi chipul i se luminează deodată:

– Dumneavoastră sînteţi inginer? De inginer am eu nevoie!

Sare bucuros de pe chei şi aduce găleata fierbinte.

– Cum n-am ştiut că sînteţi inginer? Că doar, de inginer am nevoie!

Lasă găleata de-o parte, ca să poată explica mai bine, cu braţele libere, ceea ce nu-l ajută graiul.

– Domnu', spune, muncindu-şi mîinile, încurcat, dacă dumneavoastră sînteţi inginer, dumneavoastră trebuie să ştiţi ce vreau eu; este meseria dumneavoastră. Cine poate să ştie mai bine?

– Spune. Mihailiuc!

– Hm! face, şovăind, străbătut de o altă îndoială, hm! Chiar sînteţi inginer?

Şi privindu-mă pieziş, cu un fel de nedumerire:

– Eu am văzut inginer, cînd am lucrat în judeţ, la drumul de fier unde a pus şină nouă, şi altfel a fost ingineru'.

– Cum era? întreb, rîzînd.

Ifim clatină din cap, cu admiraţie:

– Era îmbrăcat frumos, cu haine subţiri, şi umbla călare, spune, privind, cu o urmă de îndoială, îmbrăcămintea mea ponosită.

După o clipă continuă, cu mai puţină tragere de inimă, dar hotărît să-şi spună păsul pînă la capăt:

– Domnu', dacă dumneavoastră sînteţi inginer, dumneavoastră ştiţi cum se face săpun!

– Cum se face săpunul? Dar asta ştie orice gospodină.

Ifim clatină nemulţumit, din cap:

– Eu vreau să ştiu cum se face săpun la fabrică, unde lucrează Valodia; altfel de săpun, nu ca la voi şi la noi: pui untură multă, sodă multă, foc mult, muncă multă şi iese săpun puţin. La fabrică nu pune untură, pune cîini morţi, mi-a spus Valodia, şi sodă puţină, şi muncă puţină şi iese săpun mult. Dumneavoastră ştiţi cum se face săpun la fabrică?

– Asta nu ştiu Mihailiuc, răspund, îndeajuns de încurcat. Fiecare fabrică lucrează în felul ei.

– Vedeţi, dumneavoastră nu sînteţi inginer!

– Ba sînt! Dar nu sînt inginer de făcut săpun.

Ridică din umeri, ca să arate zădărnicia discuţiei.

– Degeaba, eu cu inginer am vrut să vorbesc.

– Mă, să nu mă scoţi din fire! Inginer sînt, dar n-am învăţat cum se face săpun!

– N-aţi învăţat la şcoală?

Se miră, privindu-mă nedumerit, ca şi cînd ar vrea să spună: "Da' la ce aţi mai umblat atunci prin şcoli?" Şi după o clipă, ca să ocolească discuţia supărătoare, începe să-şi spună planul, cum l-ar spune unui prieten la fel de nepriceput şi de prost:

– Eu m-am gîndit că dacă nu e pămînt, să facem săpun. Stăpînu la Valodia face săpun, pentru toate oraşele şi trăieşte bine, în casă frumoasă, cu automobil şi cu servitori. Eu nu vreau automobil şi servitori, dar vreau să nu mai spele surori şi cumnate, rufe. Să stea acasă, să pună perdele cu flori frumoase, la fereastră, să facă mîncare bună şi să meargă duminica la horă. Asta vreau. Să facem săpun. Dar cine ştie cum se face săpun la fabrică? Valodia nu ştie, că nu-l lasă să vadă înăuntru; acolo umblă numai stăpînu' fabricii, şi prietenii lui. Ei bagă cîini morţi şi sodă proastă, da' săpun este mult şi bun. Valodia cară lăzi, afară, şi pune foc la cazan; nu ştie cum se face săpun. Cine poate să ştie? Numai ingineru' ştie.

Mă priveşte, mustrător:

– Degeaba, dacă dumneavoastră nu sînteţi inginer! Eu am ştiut că nu sînteţi inginer. Ingineru' are treabă, la fabrică, sau la drumu' de fier; nu umblă cu barca, nu are timp de plimbare. Eu ştiu ce-i inginer!

Un sunet lung de sirenă, îl făcu să se oprească. "Princesita" lăsa ancora, la jumătate de milă în larg, acolo unde se termina linia neagră a geamandurilor.

Ioniţă apăru, consternat, din capul cheiului, unde aşteptase sosirea transatlanticului.

– Pilotul e un ticălos! izbucni, frămîntîndu-şi mîinile. De ce nu i-a adus în port? Aveam adîncime pentru ei, ştia doar. De ce i-a oprit în radă?

Ce fapt de nimic, poate să spulbere fericirea unui om! De ce-şi mai pusese Ioniţă uniforma nouă, de ce măturase cheiul, de ce ştersese ferestrele la căpitănie, de ce-şi îmbrăcase copiii în haine curate, cu gulere mari, pe spate, ca marinarii? "Princesita" se legăna la ancoră, în larg. Era o navă elegantă, un fost iaht particular al unora din mulţii regi americani, achiziţionat de agenţia care organiza călătorii colective în jurul lumii. În timp ce Ioniţă se agita, opărit, pe chei, călătorii de pe "Princesita", înghesuiţi în bordul dinspre ţărm, aşteptau să se pună pe apă şalupa, ca să debarce.

– De ce n-au tras la chei? se întreba cu glas tare, indignat, Ioniţă. Aveam doar, adîncime, pentru ei; pungaşul de pilot, de la Constanţa, mi-a făcut-o. Trebuie să fie vreun prieten care rîvneşte la postul meu!

Ar putea cineva să-l invidieze pentru căpitănia lui? Dar pentru ce colţ de pămînt nu sînt oamenii în stare să se bată?

– Iată-l pe Ioniţă, Ioniţă-Corabie, Ioniţă Marinarul de Baltă! Ce faci mă, frate Corabie?

Un om mărunţel, cu capul mic, ca de şoarece, cu ochii neastîmpăraţi, plin de veselie, stînd în picioare în prova şalupei care se apropia, îi făcea semne căpitanului, de departe, strigîndu-l, ca la Turnu-Măgurele, de unde se cunoşteau şi de unde îi venise lui Ioniţă patima marinăriei.

– Ce faci, frate Ioniţă! Te văzuşi căpitan de port! Mă, fir-ai să fii! Neam de neamul tău n-a umblat pe apă şi tu porţi uniformă de marinar!

Un val de sînge năvăli în obrazul căpitanului. Capul lui rotund, sub şapca nouă cu ancoră brodată în fir, păru că se clatină, ca la oamenii loviţi în creştet. Strînse pumnii, să-şi înăbuşe mînia. Prietenul de la Turnu Magurele, om vesel şi

nepăsător, nu ţinea seama de supărarea nimănui, fiindcă el, unul nu putea din fire să fie supărat pe cineva.

– Ioniţă-Corabie! Chiar tu în persoană, căpitan de port, la Bugaz! Măi, fir-ai să fii!...

Şi se întoarse să explice în englezeşte americanilor ceva despre el, arătîndu-l mereu cu mîna; americanii îl ascultau cu gura căscată, curioşi, hotărîţi să nu piardă nimic din ce se poate vedea şi auzi. În clipa cînd şalupa acosta, zece inşi săriră pe chei, cu aparate fotografice în mînă, înghesuindu-se în jurul lui Ionită să-l fotografieze, ca pe un exemplar ciudat.

– Ce, ce înseamnă asta? bîlbîia Ioniţă, roşu în obraz, cu sudoarea îngheţată pe frunte, strîngînd pumnii, dîndu-se înapoi, fîstîcit. Ce înseamnă asta? Domnule Mănoiu, am să mă plîng de dumneata! Eu sînt în funcţie aici, nu trebuie să-ţi baţi joc...

Pilotul îşi făcu loc printre americani, veni la el şi-l îmbrăţişă.

– Frate Ioniţă, parcă nu mă mai cunoşti! Acum îmi spui "domnule Mănoiu", cum îi spuneai tatii... Zi-mi mă: Guţă, ca la Turnu Măgurele, cînd jucam arşice în ţigănie, ce dracu, că doar n-oi fi uitat!

– Domnule Mănoiu, dumneata uiţi că aici sînt căpitanul portului şi că am o datorie! Cum debarcaţi lumea, fără nici o formalitate? Unde sînt actele navei? Unde este comandantul? Parcă aţi ancorat într-o insulă nelocuită.

– Stai măi, frate Corabie, nu te supăra! O să-ţi aducem şi actele, uite vine şi comandantul, pleacă şi el în excursie cu toată lumea.

Comandantul avea să vină cu a doua şalupă, avea să dea mîna cu Ioniţă, să-i spună "What do you do?", avea să intre chiar în cancelaria căpitanului, cu o curiozitate pe care nu era nevoit să şi-o ascundă, avea să se fotografieze, în faţa căpităniei, cu Ioniţă într-o parte şi cu Mănoiu în alta. Era un om de statură potrivită, uscăţiv la faţă, cu nasul ascuţit, ceea ce făcea ca înfăţişarea lui să pară aspră; nu reprezenta chiar chipul comandantului de transatlantic pe care şi-l închipuise Ioniţă, era însă un comandant

de cursă lungă şi dacă înfăţişarea lui ar fi lăsat vreo îndoială, aurul de pe cozorocul şepcii şi de pe mînecile hainei, ajungeau să convingă pe oricine.

Ioniţă ar fi putut fi, în sfîrşit, din nou fericit, după atîtea supărări şi deziluzii, dacă pilotul, om glumeţ şi neastîmpărat ar fi încetat să-l mai numească cu porecla din tinereţe, care îl supăra atît de rău.

– Frate Corabie, zi te făcuşi căpitan de port! Măi fir-ai să fii!

După ce-l fotografiară pe Ioniţă, curiozitatea americanilor se întoarse spre mica mea corabie. Mă găsiră matisind parîmele. Cîţiva coborîră pe punte şi se prezentară, camaradereşte. Nu le-am ţinut nici o clipă minte numele. Erau băieţi tineri, înalţi, svelţi, sportivi, plini de viaţă, cu o lumină în ochi care îţi cîştiga încrederea. M-am gîndit la privirile piezişe, tulburi, cenuşii, bănuitoare, ale oamenilor de aici, care pîndesc întruna şi întruna se tem de ceva... Ce curioasă undă de viaţă, ce sănătate primitivă, aduceau de peste ocean aceşti băieţi, care nu ştiau ce-i prefăcătoria, care spuneau lucrurilor pe numele lor, cu sinceritate, cu puţină naivitate, poate cu puţină inconştienţă, ca nişte copii care n-au avut încă timp să înveţe minciuna şi prefăcătoria.

Veni apoi şi comandantul, ca să îmi vadă corabia, cu o vie plăcere, surprins de existenţa ei aici. Se interesă de drumul pe care vroiam să-l fac, cercetă hărţile şi cărţile de navigaţie şi cînd află că nu am sextant, se grăbi să-mi spună că îmi va dărui unul. Nu ştiam cum să-i răspund, copleşit de atîta simpatie. Mai tîrziu avem să înţeleg dragostea pe care vechii navigatori cu vele o poartă tinerilor urmaşi ai lor, din ce în ce mai rari. N-avea oare ceva din comandorul Maximov, acest american comandant de transatlantic? Din două părţi îndepărtate ale lumii, din două rase atît de diferite, una atît de tînără, care numai în două sute de ani îşi făcuse o ţară şi o istorie, acum pe puntea acestei mici corăbii gesturile unuia semănau cu ale celuilat, de asemeni spiritul, comun tuturor marinarilor adevăraţi din lume. În aşteptarea autobuzelor care să-i ducă la Cetate, comandantul

se aşeză pe punte, ca la el acasă, cum făcuseră şi cei veniţi înaintea lui.

Nadia ne găsi bînd wisky din sticlele plate pe care le aveau în buzunare, nedespărţindu-se de ele, cum nu se despărţeau de aparatele fotografice. O primiră camaradereşte, cu strigăte vesele. Ea se îmbujoră puţin, între atîţia băieţi străini, şi sfiala o făcea încîntătoare.

– O rusoaică? Este o rusoaică? mă întrebară, cu o vie curiozitate.

– Nu sînt rusoaică! răspunse Nadia înaintea mea, sărind pe punte, mai îndrăzneaţă decît o ştiam.

– Dar aici nu sînt rusoaice? reluară, cu un fel de nerăbdare.

– Sînt, numai că altfel decît tipul imaginat de dumneavoastră, am răspuns, ridicîndu-mă să-i fac loc Nadiei. N-o să găsiţi nici una ca în cărţile care v-au înfierbîntat.

Se priviră, puţin încurcaţi şi nedumeriţi, apoi, vorbirăm, despre altele, despre călătoria lor, care se termina abia la anul. Le trebuia optsprezece luni să ocolească pămîntul, oprindu-se în fiecare ţară, cercetînd fiecare colţ al lumii, înregistrînd pe pelicule fotografice tot ce întîlneau în cale. După optsprezece luni se întorceau acasă, cunoscînd toate felurile de oameni din lume, e drept că mai mult după înfăţişare decît după suflet şi după obiceiuri. Dar important pentru ei era să aducă în valize cît mai mulţi kilometri de film.

– Sînteţi logodiţi? întrebă unul, căutînd să ne vadă pe degete, verighetele.

Acelaşi val de sînge ne făcu pe amîndoi să ne îmbujorăm.

– Nu, am răspuns, aplecînd capul. Sîntem...

Şi mă gîndeam: "Oare ce sîntem? Cum de nu am căutat un cuvînt care să ni se potrivească? Am fi avut timp, într-o lună şi jumătate de cînd ne cunoaştem."

– Sîntem camarazi, am răspuns, fără să mai ştiu în acea clipă ce însemna cuvîntul.

Nadia ridică privirea rîzînd, mai sigură pe ea decît eram eu pe mine.

– Eu sînt profesorul lui de înot şi el profesorul meu de matelotaj, spuse, închizînd în această formulă simplă toate întîmplările prin care trecusem împreună.

Avea dreptate. Cum nu mă gîndisem niciodată? Nu pornisem de aici? Şi nu aici rămăsesem pînă astăzi? "Acum, îmi spuneam, înainte de a ne despărţi ar trebui să ne dăm unul altuia cîte o diplomă, cum se dă la orice şcoală."

Pe şoseaua gloduroasă din lungul căii ferate se auzeau sosind autobuzele.

– Veniţi diseară pe bord! ne invită comandantul. Facem o mică petrecere. Ne-ar bucura să fiţi şi dumneavoastră cu noi.

Am privit-o pe Nadia. Surpriza îi adusese sîngele în obraz. Mă înfuria acum această mobilitate a sîngelui ei, acest sistem de circulaţie liber, lăsînd sîngele să se ducă din inimă direct în obraz, fără nici o piedică, fără să întîlnească zăgazul nici unei raţiuni, fără nici o putinţă de abţinere.

– Eu plec diseară, am răspuns. Îmi pare rău, dar n-am să pot veni la serbarea dumneavoastră.

Nadia lăsă capul în jos, fără să spună un cuvînt, mîhnită că răspunsese înaintea mea şi în alt fel decît mine.

– Nu se poate să pleci diseară! protestară tinerii americani. Ai să vii la petrecere, după aceea îţi dăm drumul. Acum te confiscăm.

Intervenţia lor gălăgioasă îi aduse şi Nadiei un curaj neaşteptat. Întoarse capul, privindu-mă în ochi, cu o îndrăzneală necunoscută.

– Rămîi, spuse, apucîndu-mi braţul. Te rog şi eu să rămîi. Ai să pleci mîine dimineaţă.

Am scuturat capul.

– Ai să pleci la noapte, după petrecere! urmă, concesiv.

O priveam, uimit. Îi era totuna dacă plecam acum, diseară, sau mîine dimineaţă. Avea un singur gînd, să meargă la distracţie pe iahtul americanilor. Ce nevinovat fel de a trăi viaţa! Nu-şi punea nici o întrebare, pentru mai tîrziu. Acum avea un singur gînd, care le îndepărta pe toate celelalte. Aşa se întîmplase cînd învăţase să înoate, aşa se întîmplase cînd voise să înveţe matelotajul, aşa se întîmplase cînd se îmbolnăvise Ştefănel şi cînd toată bunătatea din sufletul ei o îndreptase numai asupra lui. Nu se gîndea că mîine dimineaţă catargul "Miladului" nu se va mai legăna deasupra cheiului, nu se gîndea că între clipa de faţă şi plecarea mea, petrecerea era o deşertăciune.

Şi atunci, eu care, în faţa fiecărui gest, îmi puneam întrebări uneori chinuitoare, deşi adesea fără folos, m-am simţit pentru o clipă, poate pe nedrept, deasupra tuturor acestor oameni.

– Bine, am să vin! am răspuns, cu o veselie sinceră, pentru că în sufletul meu toate amărăciunile deveniseră şi ele deşertăciuni, ca petrecerea proiectată.

Americanii săriră pe chei, bucuroşi, de parcă răspunsul meu, aici, pe a patruzeci şi şasea paralelă şi pe meridianul al treizecilea, ar fi putut să aibă vreo importanţă pentru ei, care se opreau în toate punctele de pe glob, unde meridianele se întretaie cu paralelele.

– Eşti foarte drăguţ, foarte drăguţ! se bucură Nadia, agăţîndu-mi-se veselă de braţ. Cine a spus că nu ştii să fii decît urîcios? Aş vrea să te sărut!

Am întors capul şi am privit-o, uimit. Era atît de tînără, atît de frumoasă, şi rîdea cu atîta nevinovăţie, cu atîta inconştienţă, arătîndu-şi dinţii albi, strălucitori, sub buzele pîrguite, încît amărăciunea m-a cuprins din nou.

*

* *

Ce brutală schimbare de decor! Aseară, la zece mile de aici, pe malul acestui Liman al cărui suflu îl simt venind de peste sălciile insulei Carolina, altă muzică, alte lumini, alţi oameni... Alţi oameni mai ales.

Stau rezemat cu spatele de balustradă şi privesc puntea inundată de lumina reflectoarelor, sub care americanii, îmbătaţi mai puţin de whisky şi mai mult de tinereţea lor explozivă, pe care ştiu s-o conserve mai bine decît noi, dansează schimbînd reflecţii în gura mare. Sînt nişte copii în haine de oameni mari. Fiecare întîmplare e gata să-i entuziasmeze; găsesc la fiecare pas ceva să-i uimească. Pentru ei viaţa nu e niciodată plictisitoare, fiindcă se apropie de ea cu o sinceritate puerilă şi naivă. Nu au rafinament decît în croiala hainei, în ciorapii cu careuri mari, ca ţesătură scoţiană, în tocurile pantofilor, foarte late, în gulere şi în papioane. Dar sînt oameni adevăraţi.

Cîţiva se apropie de mine, patinînd de parcă ar fi beţi.

– Unde sînt ruşii? întreabă, aplecîndu-se peste balustradă, ca să desluşească ceva în întuneric.

E o noapte neagră; luna răsare înspre ziuă şi stelele sclipind pe cerul rece nu izbutesc să împrăştie întunericul. Sîntem ancoraţi la marginea apelor ruseşti, dar Rusia e foarte departe.

Mă gîndesc că aseară, dacă ar fi venit la petrecerea de dincolo ar fi putut să vadă ceva din ea.

– Cum sînt ruşii? Cum sînt? mă întreabă, cu o curiozitate copilărească, privindu-mă stăruitor, ca să nu le scape răspunsul de pe chipul meu.

Cine poate şti cum sînt? Dacă s-ar fi dus la numai treizeci de mile mai spre răsărit, ar fi debarcat la Odesa şi acolo ar fi înregistrat, pe cîţiva metri de peliculă fotografică, tot ce nu le puteam spune eu acum. Dar ce revelator din lume ar fi fost în stare să developeze apoi, în adevărata lor lumină, aceste fotografii? Ce-ar fi putut ei înţelege din nişte imagini, în alb şi negru? În colecţia de fotografii de pe tot pămîntul, ar fi avut nişte chipuri noi, şi atît... Ce-ar fi putut să spună fotografiile, despre viaţa acestor oameni, despre obiceiurile lor, despre sufletul lor, cînd ei înşişi nu ştiu prea mult, nici marii lor scriitori nu ştiu tot, fără greşeală?

Iat-o pe doamna Learst, strecurîndu-se printre dansatori, cu bloc-notesul şi cu stiloul în mînă, ca să vină lîngă noi.

– Spune-mi, ai stat mult aici, la frontieră; cunoşti vreo întîmplare cu contrabandişti? mă întreabă, gata să însemne în carnet.

Doamna Learst scrie pentru un magazin ilustrat, de la New-York. Scrie neîntrerupt, în tovărăşie cu soţul ei. El se oprise acum la Constanţa, ca să viziteze staţiunile de pe litoralul dobrogean. Aşa îşi împărţeau totdeauna munca lor de reporteri; trebuiau să scrie două mii de cuvinte pe zi, fiecare. Doamna Learst se plîngea totuşi că nu cîştigă de-ajuns. Magazinul lor ilustrat le plătea douăzeci de centi rîndul, destul ca să poată trăi cineva din plin. Ei cheltuiau însă numai un sfert, de aceea era puţin; restul îl capitalizau, în aşteptarea unui moment potrivit, ca să pună mîna pe acţiunile unei societăţi de editură. Visul doamnei Learst era să nu mai colinde lumea, să nu-şi mai însemne impresiile, să stea într-un birou propriu şi să calculeze, cu liniametrul, numărul cuvintelor scrise de angajaţii săi. Pentru împlinirea acestui ideal, umbla necoafată, cu părul atîrnîndu-i în dezordine pe ceafa brună, purta pantofi bărbăteşti, cîrpiţi de mîna ei albă, seara, în cabină şi rochii trainice, din piele de drac, cusute grosolan, care îi dădeau o graţie primitivă, de cow-boy, sau de pionier al unui ţinut american încă neexplorat.

Doamna Learst nu dansa, nu cocheta, nu pierdea niciodată vremea: scria. Poate nu cunoştea nici un sentiment. Zîmbea tuturor cu acelaşi zîmbet întreg, sincer, dar zîmbetul ei nu însemna niciodată ceva nou; era egal de prietenă cu toată lumea, cu cunoscuţii şi cu necunoscuţii, de la bucătar pînă la comandantul vasului, care, cu o curtoazie neoficială, cobora din sfert în sfert de oră de pe puntea de comandă, ca să-i ofere ţigarete; doamna Learst mulţumea, îl privea o clipă pe sub genele lungi şi grele, zîmbindu-i cu ochii negri, mari şi catifelaţi, apoi se apleca peste carnet şi începea să scrie.

– Spune-mi, poţi să-mi povesteşti ceva? Poţi să-mi arăţi un contrabandist, să stau de vorbă cu el?

– Nu! Aici nu se face contrabandă. Cunosc însă altfel de întîmplări. Aici se trag mai multe focuri de puşcă decît la alte frontiere, dar nu se ştie cine le trage.

Ridică ochii şi mă priveşte mirată:

– Dar de ce să tragă dacă nu sînt contrabandişti?

– Sînt întîmplări sîngeroase, doamnă; sînt pescari, pe care îi prind noaptea, pe Liman, şi-i trag dincolo, dar, fără martori, e imposibil de dovedit. Sînt spioni, sînt...

– Oh! Ce istorie banală! La noi nu mai merge; s-a săturat lumea de poveşti cu spioni. Nu ştii chiar nimic despre contrabandişti?

Doamna Learst îşi cunoaşte cititorii; pentru banii care îi cheltuiesc pe magazinul ei, trebuie să li se dea fotografii frumoase, de pe plajele Californiei, unde se văd femei în costume de baie, excentrice, să li se dea sfaturi de frumuseţe şi de dragoste, să li se povestească istorii cu sfîrşit frumos şi întîmplări cu contrabandişti.

Comandantul urcă scările din careu şi vine să ne spună bună seara. Aşa cum a îmbrăcat fracul alb, fără coadă, haina de gală a marinarilor, peste cămaşa cu pieptul tare, scrobit, pare un personaj din filme. Dar, cu toată îmbrăcămintea lui de gală, este comandantul unui vapor adevărat, care a traversat

Atlanticul şi va pleca mai departe, în jurul lumii. M-aş simţi umilit cu îmbrăcămintea mea de bord, cu tricoul negru închis la gît, cu pantalonii de dril şi cu pantofii de tenis, dacă n-ar fi doamna Learst alături, mai simplu îmbrăcată decît mine. Dar la drept vorbind, nici ceilalţi nu sînt toţi îmbrăcaţi altfel decît azi dimineaţă. Bărbaţii au rămas în hainele de călătorie; cîţiva şi-au scos chiar sacoul şi dansează în cămaşă, cu mînecile sumese; par mai degrabă nişte boxeri la antrenament. Unele din femei au venit îmbrăcate în rochii de seară, decoltate şi cu bijuterii; fetele însă, sportive şi camarade, care se tutuiesc cu toată lumea şi spun "darling" oricui, cum l-au cunoscut, se simt bine în fustele lor scurte şi-n bluzele subţiri, strînse pe mijlocul zvelt. Această îmbrăcăminte le îngăduie să se mişte în libertate, ducînd pahare cu cocktail de la un grup la altul, silindu-ne pe toţi să bem, ca toată lumea să fie egală.

O caut între ele, pe Nadia, dar n-o văd. Poate este la bar.

Comandantul mă apucă de braţ şi urcăm împreună scările punţii de comandă; îmi arată cabina de navigaţie şi instrumentele de bord.

– Am trei sextante, spune, deschizînd capacele cutiilor. Unu ţi-l dau dumitale.

Nu ştiu cum să primesc darul lui.

– Vroiam să cumpăr unul, la Constanţa, spun, ezitînd.

– Te rog să-l iei pe al meu; e cel mai modern sistem.

– Domnule comandant... încerc să protestez, cu sfială.

– E un foarte modest dar pe care vreau să-l fac unui tînăr navigator, spune, silindu-mă să-l primesc.

Îmi arată apoi cum se manevrează vernierul şi, după ce îi deprind mecanismul, ieşim pe puntea de comandă să caut pe cerul negru, la nord, steaua polară, ca s-o prind în oglindă şi s-o cobor pe orizont. Comandantul stă alături, explicîndu-mi această operaţiune foarte simplă, pe care de altminteri o cunosc; îmi lipseşte numai îndemînarea şi precizia... Dar nu văd steaua

polară. Jos, pe punte, sub reflectoare, Nadia dansează, cu capul dat pe spate, îmbujorată, veselă, poate puţin ameţită. Sub buclele de pe frunte, şi-a prins o diademă îngustă, cu strasuri albe, sper că nu sînt briliante; cum scînteiază între şuviţele de păr, diadema dă chipului ei o strălucire care nu i se potriveşte, e prea frapantă şi prea rece. Şi-a vopsit buzele şi obrajii, cu roşu. Nu-mi vine să cred. Şi nu ştiu în care colţ al camerei ei inocente poate ţine ascunse aceste vopsele. Cînd ne-am întîlnit pe chei, ca să venim aici, era prea întuneric ca să-i pot distinge culorile din obraz. Acum n-o mai recunosc, sub fard. Nu recunosc nimic din fiinţa ei, care aseară tremura, speriată, pe cheiul portului, care în zori, cînd locotenentul Ilinca îşi dăduse duhul sus pe mal, între salcîmi, plîngea, zbuciumată, cu capul pe umărul meu. De unde, din ce dulap, din ce cufăr, din ce ascunzătoare secretă, – fiindcă niciodată nu le-am putut bănui, – a scos rochia aceasta lungă, de tulle, şi pantofii argintii, cu tocurile înalte, şi cingătoarea de fir alb, care îi strînge mijlocul şi îi dezvăluie supleţea?

Dansează, veselă, cu capul dat pe spate, privind în sus, în ochii partenerului, care nu conteneşte să-i vorbească. E unul din tinerii pe care nu ştiu cum îi cheamă, Bob, sau Jim, sau John, sau Tomm, ca pe recruţii ei de pe plajă. E înalt, cu umerii largi, de sportiv, cu gîtul cam scurt, dar mobil. Părul lui castaniu e pieptănat îngrijit, cu cărarea într-o parte, şi stratul gros de gomină îl fixează, să nu se deranjeze pînă dimineaţa. Are ochii albaştri şi obrazul trandafiriu, de copil. Nu poţi să ştii dacă şi-a dat vreodată cu briciul pe faţă. Mişcările lui nesilite, hotărîte, îl arată însă ca pe unul care ştie cum trebuie ţinută viaţa în frîu. E poate un bussinesman de douăzeci şi patru de ani, care îşi va struni cu mîna puternică afacerile şi va rămîne în viaţa lui particulară totdeauna copil, pînă la bătrîneţe, cînd părul fixat acum în gomină va deveni sur. Ce ar putea să-i spună Nadiei, acest tînăr mînuitor de cifre şi de dolari? Nadia îl ascultă şi în timp ce el vorbeşte, serios, puţin încruntat, ea îl priveşte în ochi, încîntată şi rîde, cu capul dat pe spate...

Ridic sextantul la ochi şi mă silesc să prind steaua polară.

– Acum, îmi arată comandantul, învîrteşte vernierul pînă ce oglinda aduce steaua la orizont.

Învîrtesc vernierul şi steaua cade, vertiginos, în întunericul mării; am mişcat butonul prea mult, şi am pierdut-o. Ar trebui să mă întorc, s-o iau iarăşi de sus, dar ochii mi se opresc pe diadema Nadiei, care luceşte, cu acelaşi luciu şi cu aceeaşi răceală ca şi steaua polară pierdută în mare.

– Oh, mă ierţi, face comandantul, văzînd-o jos pe doamna Learst, plimbîndu-se în lungul balustradei. Te rog continuă; mă întorc într-o clipă.

Coboară treptele, cîte două, tinereşte, cu paşi elastici, să-i ducă doamnei Learst, ţigarete.

Rămîn singur, cu steaua polară şi cu celelalte stele. Le prind în oglindă şi le răstorn în mare, cu o pornire nervoasă, cum aş vrea să le sting pe toate. Dar stelele, îndată ce scapă din oglinda sextantului, se reîntorc pe cer şi clipesc, neştiutoare şi nevinovate.

Comandantul întîrzie jos, cu doamna Learst sau cu altcineva; nu-l mai văd. Muzica a contenit pentru o clipă, se aud strigătele fetelor care oferă tuturor pahare cu cocktail. Nadia s-a oprit în mijlocul punţii, cu dansatorul ei, alături. O doamnă în rochie lungă vine în faţa ei şi-i mîngîie obrazul cu mîna împodobită de inele. Mă gîndesc la Luisa Antonovna, care n-a mîngîiat-o niciodată aşa, şi îmi dau seama că o mamă i se poate substitui cu un singur gest. Dar nu, doamna cu diamante nu e mama tînărului american; e mătuşa lui. Îmi va spune Nadia, peste cîteva clipe, cînd ne vom întîlni la picioarele scării, întîmplător, surprinşi, ca şi cînd am fi uitat unul de altul.

Îmi dezlipesc ochii de pe punte şi privesc spre ţărm, unde farul, cu lamele lui mari de lumină, sfîşie întunericul ca pe o perdea pe care ar vrea s-o dea la o parte, dar care revine de fiecare dată înapoi, îndărătnică. Pe obraz simt briza de la nord, întărindu-se, aducînd fîşîitul sălciilor de pe insula Carolina. Comandantul nu mai vine; pun sextantul în cutie şi cobor scările punţii de comandă, fără să ştiu încotro vreau să mă duc. Jos, o întîlnesc

pe Nadia. Tresare, de parcă acum şi-ar fi adus aminte că are un prieten închis, care se eliberează astăzi. Dar după o clipă îşi revine şi ridică privirea, cu îndrăzneală. Numai zîmbetul i-a murit pe buze:

– Tommy vrea să mă mărit cu el, spune, bătîndu-şi repede pleoapele peste ochii care lucesc în lumina piezişă a reflectoarelor.

Tommy? Îl cheamă aproape aşa cum mi-am închipuit; ca pe unul din băieţii de pe plajă. Ce-or fi făcînd acum băieţii? De o săptămînă nu i-am mai văzut. Ei îşi închipuie că Nadia e cu mine şi poate mă urăsc. Dar, iat-o cu altcineva, cu acest Tommy, american cu umerii largi, cu sufletul curat şi naiv, care ştie să-şi conducă afacerile, simplu şi sigur.

– Îmi pare bine, Nadia.

Şi mă gîndesc: "Da, îmi pare bine. Sînt tineri, plini de viaţă, plini de sănătate. Copiii lor vor fi voinici şi frumoşi."

Ea mă priveşte, puţin dezorientată, cu zîmbetul mort pe buze. În obrazul din care sîngele a fugit, fardul lasă două pete ţipătoare.

– Îmi pare bine, Nadia! repet.

Şi-mi spun iarăşi, în gînd: "Da, îmi pare bine!" Îi trebuia acest băiat sincer şi bun, cu nevinovăţia din ochii lui albaştri, care ştiu totuşi să vadă ceea ce trebuie văzut, acest băiat care ştie în orice clipă ce vrea, ce trebuie să facă, nu pierde zadarnic nici unul din cele şaizeci de minute ale unei ore. "Îmi pare bine!"îmi spun. Şi încerc să mă bucur, pentru fericirea ei viitoare, pentru casa ei luminoasă, pe care o şi văd, într-un parc la marginea oraşului, înconjurată cu glicină. Mă gîndesc la odăile curate, cu mobilă albă, la florile de cîmp care îi plac atît, puse în glastre, în fiecare colţ al încăperilor, pe fiecare dulap, pe fiecare masă, pe fiecare poliţă.

– Să mă duc cu el, tocmai acolo? mă întreabă, cu un fel de teamă.

Acum o sperie drumul lung. Celelalte temeri au trecut?

– Da, Nadia, spun; să te duci!

Şi mă gîndesc: "Să se ducă, în casa aceea luminoasă. I se cuvine, după ce o copilărie a tremurat de frică şi de frig în temniţa blîndului doctor Rabega, la Chişinău. Să se ducă. Sîmbăta vor pleca la ţară, cu maşina sport, pe o şosea asfaltată, vor merge la o fermă, se vor tăvăli în fîn, vor bea lapte nefiert, cu miros de iarbă grasă, vor umbla, ţinîndu-se de mînă, pe malul unui rîuşor cristalin, pe sub nişte copaci verzi, vor culege flori, galbene sau roşii şi se vor întoarce arşi de soare.

– Tommy are acţiuni la nişte mine de fier de la Minneapolis. Dacă se însoară, peste un an tatăl lui îi dă conducerea şi mai capătă zece la sută din acţiuni, spune Nadia.

E o lecţie învăţată bine; Tommy ştie să explice.

– Locuieşte la St.Cloud, pe Mississipi în sus, cu părinţii lui; sînt foarte cumsecade. Mătuşa lui a spus să merg; au să fie cu toţii foarte buni cu mine.

– Du-te Nadia! Te sfătuiesc din tot sufletul, să te duci.

Încet, sîngele îi revine în obraji; petele ţipătoare de fard se şterg şi chipul, puţin crispat, i se destinde. Deasupra dinţilor ei albi, buzele şi-au pierdut rigiditatea. Mă priveşte cu un fel de recunoştinţă care nu mă doare, fiindcă şi aşa îmi dă ceva al ei, în clipa cînd nu mai aşteptam nimic.

– Spune, chiar mă sfătuieşti să plec?

– Sigur!

Lasă capul pe spate, şi rîde, încîntată.

– Ştii, spune ridicînd deodată pleoapele, ca să-i văd ochii plini de strălucire, Tommy e campion de tenis şi de înot.

Totul e aşa cum mi-am închipuit.

– La casa pe care ne-o facem lîngă Duluth, o să avem un parc mare şi o piscină. O să înotăm în fiecare dimineaţă, împreună. Spune, n-are să fie frumos? Şi lacurile, sînt foarte aproape; o să facem plajă tot timpul...

Da, totul va fi aşa cum mi-am închipuit. Tommy al ei e un băiat şi un om de nădejde, cu toată înfăţişarea lui de copil.

– Du-te, Nadia!

O umbră de îngrijorare i se lasă, deodată, pe obraz.

– Şi Ştefănel? întreabă, privindu-mă cu teamă.

– Pe Ştefănel să-l luaţi cu voi; acolo copiii sînt îngrijiţi altfel; se va face bine mai repede.

Nu-mi răspunde; dar ochii ei în care recunoştinţa se scaldă în lacrimi, vorbesc pentru ea: "Îţi mulţumesc, spun ochii, îţi mulţumesc. Îţi mulţumesc, spune mîna ei, strîngîndu-mi braţul."

– Şi doctorul? şi Luisa Antonovna?

Răsuflu adînc, ca după un drum greu.

– Doctorul? El rămîne cu bolnavii lui şi cu Stan. Luisa Antonovna se va gîndi la tine şi va da la pasenţe. Tu ia-l pe Ştefănel şi pe Năstase.

Amintirea motanului de catifea o face să se înveselească.

– Nu-ţi baţi joc de mine? Să-l iau pe Năstase în America?

Rîdem amîndoi, şi fiindcă-i ultima întrebare, îi răspund, din toată inima:

– Să-l iei! Nu e motanul tău?

Vîntul se întăreşte. Îl simt cum trece printre noi, ca să ne despartă cu adierea lui rece.

– Tu ce faci? mă întreabă după un timp, ţinîndu-şi privirea plecată.

Cum aş putea să-i mulţumesc pentru sfiala din această întrebare?

– Eu, bine, am să plec, îndată după miezul nopţii, cînd răsare luna. Am întîrziat foarte mult aici.

Îmi mîngîie braţul.

– Îţi pare rău?

– Nu, Nadia, nu-mi pare rău că am stat, nu-mi pare rău că plec. A fost o vară frumoasă. Acum vine toamna şi se întoarce comandorul.

Stă cu capul plecat, urmărind cu privirea vîrful pantofului care se joacă pe scîndura punţii.

Şi nu mai pot să-i văd ochii. Comandantul vine dintr-o parte, tocmai în clipa cînd vine Tommy, din cealaltă, s-o ia la dans.

– Domnule comandant, spun, dumneavoastră sînteţi singurul de la care îmi iau rămas bun, fiindcă mă înţelegeţi şi n-o să mă opriţi. Mai am de făcut pregătiri.

Se duce sus, după sextant.

– Îţi doresc drum bun, spune punîndu-mi-l în braţe.

Aşa cum stă, cu spatele în lumină, acum seamănă cu comandorul Maximov, comandorul Maximov din vremea cînd era mai tînăr, cînd umbla pe mare. Mă despart cu emoţie de acest om deşi l-am cunoscut abia azi dimineaţă. O barcă mă aşteaptă în întuneric, jos, la tangon. În clipa cînd ne desprindem de bord, îl văd pe comandant, sus, în lumină, făcîndu-mi semn cu mîna. Şi cu toate că aud muzica, uit cu desăvîrşire că Nadia e acolo şi dansează, îmbujorată, cu capul dat pe spate în lumina reflectoarelor.

Îl văd doar pe comandant, rezemat de balustradă; cum simt cutia sextantului în braţe mi se pare că înăuntru, el mi-a pus un elixir, ca să uit mai uşor oamenii de care mă despart.

Cheiul este pustiu; ca să pot pleca pe întuneric, am ancorat barca de aseară, în mare, în faţa sanatoriului, într-unul din canalele care se formează între bancurile de nisip. Nu-i nici un barcaz la chei, nu mai este grîu de încărcat, portul rămîne părăsit, pînă la anul. Din cînd în cînd va mai veni cîte un vaporaş, să aducă fier, var şi ciment pentru nişte case care nu se vede unde se clădesc. Ascult paşii grănicerului, cum se duc spre far şi mă întreb, ce păzeşte el aici? Poate vîntul şi sălciile, care plîng pe ţărmul celălalt, pe insula Carolina. La uşa căpităniei arde un felinar afumat, singura lumină rămasă in port, după ce şlepul lui Nail a plecat. Eclaturile rare ale farului, varsă peste cheiul pustiu o lumină neclară, dezvelind din întuneric pereţii magaziilor. Pe

acolo e poteca înspre sanatoriu, drumul obişnuit pe care plecam din port, cu Nadia. Mă gîndesc înduioşat la Ştefănel, şi la lungile lui zile de boală. Aş vrea să-i dăruiesc ceva, înaintea plecării, cum n-am putut să-i dăruiesc Nadiei, să aibă o amintire de la mine. Îmi revizuiesc în gînd averea de pe bord şi nu găsesc nimic.

Mă îndrept fără gînd, mecanic, spre sanatoriu. Bolnavii nu dorm; cei care se pot da jos din pat, s-au apropiat la marginea terasei şi, rezemaţi de parapet, ascultă muzica gălăgioasă care vine din larg. Luminile "Princesitei" se văd, strălucitoare; pentru ei e o feerie.

– Unde-i Nadia? mă întreabă Ştefănel, surprins că mă vede singur.

– N-a putut să vină, e obosită, mint, şi mă aşez pe un scăunel, la picioarele patului.

Lui Ştefănel îi este somn, dar fiindcă am venit, ţine să-mi mai spună o dată, că peste două-trei zile îi scot ghipsul.

– Atunci merg şi eu cu voi pe mare!

Tac; mă gîndesc la atîtea deodată. La doctorul Rabega, pe care îl ştiu aşa de bine, fără să-l cunosc; la casa lor întunecoasă, de la Chişinău, la parcul lor sălbatic, la dogul uriaş.

– Îţi pare bine că te întorci acasă, Ştefănel?

– O, da, îmi pare bine. Îmi pare bine că am să pot umbla.

După o pauză în care mi-am adunat gîndurile, cu capul aplecat, ca să nu-mi întîlnească privirea, reîncep:

– Luisa Antonovna a fost azi pe aici?

Se sileşte să-şi amintească:

– Azi? A fost, ba nu, nu; ieri a fost, azi nu...

Nu-l încălzesc vizitele ei.

– Ştefănel, întreb, dacă ai pleca undeva, într-o călătorie lungă şi frumoasă, nu ţi-ar fi dor de casă?

Răspunde repede:

– Nu, nu; mi-ar fi dor numai de Nadia.

– Şi dacă ai pleca împreună cu ea?

– O! Nu ştii cît o iubesc!?

– Şi ea te iubeşte, Ştefănel.

– Ştiu. Noi am crescut împreună. La noi acasă e foarte urît.

Ce familie ciudată, mă gîndesc, amintindu-mi povestirile Nadiei, despre serile lor de iarnă, cînd tăceau toţi patru, sorbindu-şi ceaiul în faţa căminului din salon.

– Voi aveţi nevoie de soare, Ştefănel, spun. De soare, de aer mult, de lumină; voi trebuie să fiţi mereu veseli.

Acum i se pare că purtarea mea are ceva neobişnuit şi mă priveşte îngrijorat.

– Unde e Nadia?

– Doarme.

– Nu mă minţi?

– Nu.

– Spune drept: v-aţi certat?

Zîmbesc.

– Cum aş putea să mă cert cu ea?

– Atunci de ce n-a venit?

Mi-e silă să mai mint.

– Nadia se pregăteşte pentru o călătorie, mărturisesc, fără să mă uit la el, gîndindu-mă la planurile pe care şi le face ea acum, cu Tommy.

– Ce călătorie? întreabă Ştefănel, surprins, încercînd să se ridice într-un cot. Mie nu mi-a spus nimic.

– O călătorie lungă şi frumoasă; ai să pleci şi tu cu ea.

– Ce înseamnă asta? Ce s-a întîmplat? De ce vorbeşti pe ocolite?

Ridic ochii şi îl privesc, zîmbind.

– Nu s-a întîmplat nimic rău, Ştefănel. Dimpotrivă, ceva foarte frumos. Are să-ţi pară bine; ai să vezi o lume nouă,

luminoasă, unde nu-i frig şi întuneric şi unde nu umblă nimeni încruntat.

– Mergi şi tu cu noi?

Clatin din cap, zîmbind.

– Nu, eu nu merg.

– De ce?

– E prea departe pentru mine; şi nici n-am ce să caut acolo.

În larg se aude muzica, începînd un cîntec nou. E un cîntec de dans, cu ritmul sacadat, îndulcit însă de marea depărtare. Doi bolnavi se prind de umeri şi încep să danseze, între paturi. Unul are un picior mai scurt şi cum şchioapătă, dansul lor pare o batjocură. Celorlalţi însă nu le pasă, întîmplarea îi înveseleşte, bat din palme cu însufleţire.

– Ca la bal, ca la bal! strigă rîzînd, în vîrful paturilor.

Alţi cîţiva se dau jos şi, prinzîndu-se doi cîte doi de umeri, încearcă să danseze. Sînt adolescenţi care au început să înveţe primii paşi de dans la şcoală, în recreaţii; acum visează cu melancolie ceaiuri şi serate la care nu se pot duce, la care poate nu se vor duce niciodată. Aici, unde toţi sînt infirmi, picioarele lor anchilozate, strîmbe, cu glezna sau cu genunchiul înţepenit, nu-i fac să se ruşineze.

– Ca la bal, ca la bal! exclamă cu toţii, bătînd din palme, contaminaţi de veselie.

Şi perechile schiloade se învîrtesc, împreunate sinistru, între paturi, pe terasă. Sub paşii lor tîrşiţi pe ciment, muzica aproape că nu se mai aude, dar ei continuă să danseze, fiecare în ritmul lui.

– Cînd are să-mi scoată ghipsul, am să dansez şi eu, spune Ştefănel, privindu-i, cu ochii sticlind. Nadia are să mă înveţe.

Strîng pumnii, cutremurat de spectacolul grotesc, şi mi se duce gîndul la băieţii aceia tineri, de pe "Princesita", zvelţi şi sănătoşi, la fetele cu fuste scurte, cu picioarele lungi, bine făcute,

de sportive, cum dansează la lumina reflectoarelor, ameţiţi de tinereţea şi de sănătatea lor.

– Dacă-i bal, să ne dea vin! strigă o voce subţire, din fundul terasei.

E o voce de copil; dar de unde a putut să împrumute tonul dezmăţat?

– Să ne dea vin, să petrecem! continuă să strige, cu o veselie de beţiv, bătînd cu cana de fier în marmura noptierei.

Alte glasuri subţiri, devenind parcă toate deodată dezmăţate, se ridică în jurul lui:

– Să ne dea vin! Să ne dea vin! Să petrecem!

Şi încep să izbească toţi, contaminaţi, cu cănile, în noptiere, iscînd un zgomot îngrozitor, sec, de oase lovite între ele. După o clipă loviturile intră toate în acelaşi ritm, un ritm rar, apăsat, imperativ.

– Să ne dea vin! Să petrecem! ţipă glasurile lor subţiri, îmbătate ca de orgie.

E ceva în organismul lor, în nervi, în creier, în suflet de asemenea, care se răzbună, după lungile luni de boală. E o dezlănţuire care te îngrozeşte şi în acelaşi timp îţi sfîşie inima.

– Vrem să petrecem! Să facem bal! strigă ritmat, cu glasurile unite.

Muzica din larg nu se mai aude, poate a încetat de mult. Perechile de dansatori schilozi continuă însă să se învîrtească pe terasă, cu înverşunare, tîrşîindu-şi paşii bolnavi după ritmul cănilor de fier care lovesc în noptiere.

Chiar şi în ochii lui Ştefănel văd aprinzîndu-se flăcările sticloase ale acestei beţii de nervi. Întinde mîna, cu o veselie bolnavă, apucă şi el cana de pe noptieră. Îl opresc, cutremurat şi mă gîndesc la sora lui care acum rîde, inconştientă, la bar şi bea cocktail, ameţită, cu capul dat pe spate, cu diadema de pe frunte răspîndind în jur fulgere şi stele.

Zgomotul se întinde, contagios, de pe o terasă pe alta. Pînă să vină infirmierele, nebunia a cuprins toată faţada sanatoriului. Chiar bolnavii maturi, înveseliţi de revoluţia copiilor, bat cu cănile în noptiere, ştiind că nu vor putea fi pedepsiţi în număr atît de mare, şi strigă, cu glasurile groase:

– Să ne dea vin, să ne dea vin! Să petrecem!

Cînd copiii îşi dau seama că şi cei mari s-au molipsit, o nouă furie de veselie se răspîndeşte pe terase. Zgomotul creşte, din el însuşi, pînă la asurzire.

– Vrem bal! Vrem bal! Să ne dea băutură!

Infirmierele vin, trezite din somn, cu părul ciufulit, cu halatele descheiate, dar nu au cum potoli izbucnirea de nebunie. Bolnavii îşi continuă dansul monstruos, în mijlocul terasei, tîrîndu-şi pe ciment infirmităţile jalnice.

Vin medicii, buimaci de somn, vin servitorii, paznicii, directorul sanatoriului, dar revoluţia creşte.

Acum mi se pare că prezenţa mea aici e o jignire pentru fiecare din aceşti mici schilozi, exasperaţi. În timp ce medicii şi infirmierele aleargă de la un pat la altul, să smulgă cănile rebelilor din mînă, mă ridic, zăpăcit, dezorientat, ca şi cînd ar fi bătut cu cănile în capul meu, nu în noptiere.

Treptat se face linişte; numai creierul meu continuă să vîjîie. Nu ştiu ce aud: murmurul mării, sau un alt murmur asemănător, care porneşte însă dinăuntrul fiinţei mele şi mă chinuieşte.

– Cînd mai vii? mă întreabă Ştefănel, sfîrşit de oboseală.

– Tocmai la anul!

Nu înţelege; e gata să adoarmă. O clipă ochii mă mai privesc, nedumeriţi, printre pleoapele întredeschise.

– La anul? murmură. De ce tocmai la anul?

Nu e o mirare, ci numai curiozitate.

– Dar la anul tu n-ai să mai fii aici, urmez. Ai să faci plajă, la Ashland, la ferma lui Tommy.

Nu-l miră Tommy; îl miră Ashland. Încruntă puţin sprîncenele, ca să-şi aducă aminte.

– Unde e Ashland?

– În America.

– Ştiu, murmură, înseninîndu-se. Imi aduc aminte. Am citit ceva, despre Ashland; şi despre insulele Apostolului; n-ai auzit de ele? E o legendă... Odată am să ţi-o spun.

Adoarme, împăcat. Infirmierele sting luminile pe terase; îndată sanatoriul se cufundă în întuneric. Numai farul clipeşte obosit, şi luminile "Princesitei" se scaldă în marea neagră.

"Insulele Apostolului, îmi spun, tîrîndu-mi încet paşii, pe terasă, spre ieşire. Am învăţat vreodată despre ele, în şcoală? În ce parte a Americii or fi?..."

Mai trec o dată pe poteca gloduroasă, de la sanatoriu la gară, drumul pe care îl făceam seara, cu Nadia, ca să o duc spre casă. Vilele sînt adormite şi la ferestrele lor salcîmii bătuţi de vînt se mişcă tainic, cum ar face semne cuiva, să umble încet, să nu tulbure somnul oamenilor. La gară, jazzul a contenit şi lumea se pregăteşte să plece. Apropierea lui septembrie a gonit mulţi vilegiaturişti. Trenurile încarcă în fiecare zi zeci de fiinţe obosite şi încetul cu încetul Bugazul se goleşte.

Casa Nadiei doarme, în fundul grădinii, sub salcîmi. Nu se vede la nici o fereastră vreo lumină care să arate că este cineva viu înăuntru. Luisa Antonovna a aţipit poate, în jilţul ei, din colţul sufrageriei, cu cărţile uitate pe genunchi. Mă gîndesc la camera Nadiei, la mirosul florilor de cîmp veştejite, la motanul de catifea, trîndăvind pe divan. Acum, casa ei e cufundată în întuneric şi ea dansează cu un logodnic, pe puntea "Princesitei".

Mă întorc pe drumul gării, pînă la Crasaviţa unde se mai vede lumină. Un felinar arde în uşa barăcii. După ultimele barcazuri cu grîu încărcate în port, într-o dimineaţă, hamalii au plecat. Dumnezeu ştie unde vor hiberna. Crasaviţa se pregăteşte să

închidă prăvălia, fiindcă după plecarea lor nu-i mai rămîn alţi cumpărători statornici.

În timp ce la lumina felinarului ea îşi goleşte dulapurile, îngrămădindu-şi resturile mărfii în coşuri, ca să le ducă la oraş, Ifim, aşezat pe masa de sub umbrar, cîntă încet cu armonica pe care o ţine ascunsă în pumni, ca să-i înăbuşe sunetele tînguioase.

– Tot n-ai plecat, Mihailiuc?

I-am dat astăzi banii, pe toată luna. Trebuie să-şi întîlnească familia, la Hotin.

– Mîine dimineaţă plec; este tren personal şi plătesc mai puţin.

Ce determină plecările şi sosirile unor oameni? mă întreb. Şi nu ştiu, cînd am întîrziat aici cincizeci de zile, de ce nu mai pot aştepta cîteva ore, ca să ridic ancora pe lumină?

– Domnu, întreabă Ifim, coborînd de pe masă, adevărat că la oraş sînt maşini care spală rufe, cum spală femeile cu mîna?

– Sigur că sînt.

Mă priveşte, neîncrezător.

– Mie a spus Marin, de la grăniceri, dar nu a rîs de mine? Cum poate o maşină să spele rufe?

– N-a rîs de tine, Mihailiuc, e adevărat. Sînt asemenea maşini, ştie toată lumea.

– Şi spală rufa bine, aşa cum spală femeia?

– Sigur, mai bine chiar, şi mai repede.

Se minunează, ca un copil.

– Asta-i lucru straşnic! spune, rîzînd, doar cu o urmă slabă de neîncredere în ochi. Dumneavoastră aţi văzut o maşină de rufe?

– Am văzut.

– E o maşină mare, cît maşina de la tren?

– Nu, Mihailiuc; e cît un butoi; încape în bucătărie.

– Şi o maşină aşa mică poate să spele rufa curat?

– Poate.

Iarăşi îşi pierde încrederea:

– Asta este şmecherie.

– Nu-i nici o şmecherie, e lucru cinstit, poate să vadă oricine.

O clipă mă priveşte atent, ca să vadă dacă într-adevăr nu-mi bat joc de el.

– Domnu, reîncepe apoi, cu glasul mai încet, puţin misterios, şi cît costă o maşină?

– Nu ştiu, Mihailiuc.

– Costă mai mult decît un pogon de pămînt?

– Gîndesc că da.

(Vorbe. Nu ştiu cît costă pogonul, nici maşina.)

– Decît două pogoane?

– Poate.

Se scarpină în cap, încurcat. După o clipă reia, cu o hotărîre nouă, ca omul dispus să rişte:

– Da' spală rufa bine?

– Spală.

– Mai bine decît cumnata, şi decît sora?

– Nu ştiu cum spală ele.

– Spală bine, scoate rufa albă, boierii sînt mulţumiţi.

Rămîne un timp pe gînduri apoi mă mai măsoară o dată de sus pînă jos, ca să vadă dacă merit această mărturisire:

– Domnu, eu vreau să cumpăr o maşină. Să vînd pămînt, un pogon, şi să cumpăr maşină, pentru cumnate, să nu mai spele cu mîna. Pămînt e bun, dar şi maşina e bună.

– Păi nu mai vrei să faci săpun?

Oftează:

– Cu săpun e şmecherie.

– De ce-i şmecherie, Mihailiuc?

– Este şmecherie! Bagi grăsime proastă, sodă puţină şi iese săpun bun. Şmecherie! Asta numai ingineru ştie, şi stăpînu' fabricii. Valodea nu ştie; noi nu putem să facem săpun. Stăpînu'

fabricii ţine şmecheria pentru el. Dacă noi facem, altu' face, toată lumea face, cine mai cumpără de la fabrica lui?

– Lasă, Mihailiuc, du-te la pămîntul vostru. Fabrica nu-i pentru tine. Ţie îţi place să munceşti altfel...

– Şi maşina de spălat rufe?

– Nici ea nu-i pentru voi.

– Jenea şi Raia şi Zina să spele cu mîna, mereu?

– Da, mîinile lor sînt obişnuite să spele. Cînd ai să le iei maşină, n-are să le pară bine.

Am cerut o sticlă Crasaviţei, ca să iau apă de la pichet şi am plecat în lungul căii ferate, mai departe. Vîntul de la nord se întărea şi aducea din sus răceala Limanului. Am mai străbătut o dată, pe întuneric, strîmbîndu-mi picioarele în gloduri, aceste locuri adormite. O tăcere grea se lăsase peste Bugaz.

Cînd am coborît pe plajă, trecuse miezul nopţii. La o jumătate de milă în larg, acolo unde le lăsasem, se vedeau încă luminile "Princesitei", puţin şterse de negurile reci ale celei de a doua jumătăţi a nopţii. Petrecerea continua; ştiam că îi aţîţă mai puţin băuturile lor tari decît vecinătatea apelor ruseşti. Necunoscutul slav li se părea tainic, fiindcă n-aveau să ajungă la Odesa. Acolo, cincizeci de imagini pe peliculă le-ar fi potolit curiozitatea şi n-ar mai fi stat acum aplecaţi peste balustradă, adulmecînd pe jumătate beţi, ca şi cînd vîntul care le lărgea nările ar fi putut să aducă semne de viaţă de la uscat.

Nadia mă aştepta ghemuită pe nisip, lîngă ţărm. Este ciudat că văzînd-o aici, nici măcar nu am tresărit. În locul rochiei de bal îmbrăcase una de stofă neagră, strînsă pe mijloc cu cordonul ei îngust, băieţesc. În picioare avea sandale de piele, fără ciorapi. Genunchii goi şi-i acoperise cu pelerina de ploaie. Tremura puţin de frig, nisipul era rece.

Cînd mă văzu, se ridică. Nu-i distingeam chipul în întuneric; doar buzele umede şi ochii, luceau.

– Cînd te-ai schimbat? am întrebat-o, mirat, nu că era aici, ci, că nu mai avea rochia de bal.

– Acum; am fost acasă.

– Tommy nu-i cu tine?

– Nu.

– V-aţi certat?

– Nu.

– Atunci de ce-ai plecat?

Lasă capul în jos, parcă obosită.

– Nu mi-a mai plăcut să mai stau acolo.

– S-au purtat urît cu tine?

– Nu, sînt toţi foarte buni şi atenţi.

Apoi după o clipă ridică încet capul, în întuneric.

– Pleci chiar acum? mă întreabă, avînd în glas calmul omului care rămîne şi nu are nimic de împărţit cu celălalt.

Vocea ei nu mă uimea, fiindcă acum, după ce ne despărţisem o dată, nu mai păstram nici un simţămînt pentru o nouă despărţire. Am privit-o fără nici un gînd, ca pe o străină. Era atît de aproape, încît, în mijlocul nopţii reci îi simţeam mirosul cald de buruiană ţinută la sîn. Acum o oră încă mai dansa pe puntea inundată de reflectoare, sau bea şampanie la bar şi rîdea, cu capul dat pe spate. Zgomotul îndepărtat al petrecerii, sunetele şterse ale orchestrei care tot mai cînta melodii de dans, mi-o aduceau în minte cum era acolo, ameţită de lumină şi de veselie, în rochia lungă de tulle, cu pantofi argintii, cu obrazul vopsit, cu părul prins într-o diademă cu strasuri. (Şi dacă, totuşi, erau briliante?) Acum venise aici, cu înfăţişarea ei dinainte, dar îmi era peste putinţă s-o regăsesc, s-o recunosc.

– Ai vînt bun, mai spuse, fiindcă treceau clipele, fără să-i răspund.

Era ora cînd vîntul de la nord, puţin umed şi rece, se întărea. Deasupra sanatoriului, cele două pavilioane care

rămîneau ridicate toată noaptea, se zbăteau pe cerul neclar, ca nişte aripi negre, fără contur, chinuite de beznă şi de vînt. Fîşîitul lor aspru, de pînză sfîşiată stăruia în aer, neliniştitor, prevestind parcă apropierea unei primejdii, pe uscat sau pe apă.

Am întors capul şi am privit spre mare. "Miladul" era ancorat aproape, la cîţiva paşi de ţărm. Liniile lui se pierdeau în întuneric; numai catargul se vedea, ca o umbră mai neagră decît întunericul, plimbîndu-se printre stele. Dar scîrţîitul parîmelor întinse, plînsetul slab al scripeţilor, fîşîitul ritmic al valurilor sparte în bordaj, întreg concertul acesta monoton îi preciza conturul, mi-l aducea în minte întreg, aievea, fără nici o lipsă, mai bine decît mi-l aducea în ochi lumina zilei.

Nadia mă urmărea, îmi aştepta gesturile sau cuvintele cu o stăruinţă care mă stînjenea, fiindcă mi se părea plină de îndrăzneală. Dacă n-aş fi fost stăpînit de aceeaşi îndîrjire ca în clipa cînd hotărîsem plecarea, privirea ei mi s-ar fi părut puţin nedumerită, puţin speriată.

Văzu sticla în care luasem apă de la pichet.

– Ce ai acolo? întreabă, agăţîndu-se în sfîrşit de acest obiect.

– Apă de băut; am uitat să umplu rezervorul.

– Am şi eu un termos cu ceai, spuse, aplecîndu-se să ridice de pe nisip săculeţul de pînză colorată în care îşi ţinea lucrurile la plajă.

Nu atît vorbele ei cît prezenţa acestui obiect pe care la început nu-l văzusem, mă făcu să tresar.

– De ce-ai venit? am întrebat, mirîndu-mă abia acum că o întîlneam aici.

Atunci am văzut încă o dată buzele ei umede şi ochii lucind în întuneric, un luciu enigmatic; peste o clipă însă pe chipul ei a apărut un zîmbet banal, zîmbet de toate zilele care îndepărta dintr-odată orice urmă de mister a felului ciudat cum o găsisem pe plajă.

– Ia-mă cu tine pînă la Burnas. Vreau să-l văd pe Eusebiu. Mîine am să mă întorc cu trăsura.

Încercam zadarnic să văd în ochii ei ceva care să aducă o lămurire.

– Nadia, dar cum pleci aşa? Ce s-a întîmplat? Ce-i cu tine?

Clătină capul, cu indiferenţă:

– Nimic. Vreau să plec.

– Şi Tommy?

Nu-mi răspunse. După o clipă îmi apucă mîna, plină de sfială.

– Nu mă întreba nimic, spuse, rugător. Te rog nu mă întreba. Vreau să plec; vreau să văd alţi oameni; nu ştiu de ce, nu ştiu de cînd. Nu mă întreba nimic. Mîine, pe lumină poate am să-mi dau seama de ce. Acum vreau să plec. Ia-mă pînă la Burnas.

Nu ştiam ce trebuie să fac. Plecasem de atîtea ori noaptea la drum, împreună, dacă vîntul era bun. Acum mi se părea însă că începe o altfel de călătorie.

– Ştii că sînt un matelot disciplinat, a stăruit Nadia, văzîndu-mă că ezit. Te rog, ia-mă; n-am să-ţi ies din cuvînt!

Da, era un matelot bun. Am întins încet mîna şi i-am mîngîiat braţul rece cu un gest prietenesc în care se amesteca o uşoară tristeţe prezentă, şi o tristeţe grea, viitoare. Era ceva amar în răspunsul pe care i l-am dat aşa. Peste o clipă am şoptit:

– Bine! fiindcă înaintea acestei ultime călătorii trebuia să fie şi un cuvînt, cum trebuie să fie un prag între două camere.

Apoi ne-am apropiat de ţărm fără altă vorbă. Ea şi-a scos sandalele, a intrat în apă înaintînd cu grijă în lungul bancului de nisip şi cu o mişcare elastică a sărit pe punte, fără să-şi ude lucrurile. Am urmat-o, surprins de căldura mării în mijlocul unei nopţi atît de reci.

Pînzele le-am ridicat împreună, fără schimb de cuvinte, ca doi mateloţi care au lucrat mult timp alături şi ştiu dinainte tot ce trebuie făcut. Trăgînd ancora, mîinile mele le-au întîlnit pe ale ei, mici, subţiri, pe parîma udă, într-o intimitate veche

dar tot atît de tulburătoare ca la primele lecţii de matelotaj. În timp ce ea strîngea parîma pe punte, am trecut la cîrmă şi am lăsat prova sub vînt, în direcţia "Princesitei", după cum îmi dădusem seama că era orientat canalul, ca să nu intrăm în bancurile de nisip. Eclaturile farului făceau să lucească, în stînga, linia geamandurilor, pînă departe în larg. Simţeam vîntul pe obraz, întărindu-se, asprindu-se, cu cît ne îndepărtam de ţărm, şi prova, sărind în întuneric peste valurile negre, ridica din ce în ce mai puternic, mai cuceritor, fîşîitul ei ritmic, triumfal, eroic ca un marş şi dulce ca o barcarolă, al tuturor plecărilor.

Aveam vîntul în coastă, plin; în freamătul pînzelor întinse, aplecate peste valuri şi-n tresăririle cîrmei, regăseam aceeaşi veche senzaţie de siguranţă şi de energie care mă făcea uneori să cred că înfrîng marea cu propriile mele forţe, ca şi cînd pînzele mi-ar fi aparţinut organic.

Am trecut prin prova "Princesitei", cu acest vînt plin. Noaptea, întîlnirile pe mare se consumă repede; cineva de sus ne văzu totuşi şi avu timp să-i cheme şi pe ceilalţi; o bucată de vreme ne-au urmărit cu reflectorul.

Recunoscusem glasul doamnei Learst, singura care nu băuse, şi căreia nu-i scăpa nimic din ce se întîmpla în jur. În timp ce intram în întuneric, am văzut-o făcîndu-ne semne de rămas bun, cu mîna; silueta ei se suprapunea pe decorul luminat al punţii, unde perechile continuau să danseze obosite. I-am răspuns, înduioşat o clipă, ca la orice despărţire, cu acelaşi gest, fără să ştiu dacă ea îl mai vedea; pe urmă, tabloul lăsat în urmă, petrecerea lor zgomotoasă, luminile orbitor de albe, gîlgîitul saxofonului şi ţipătul trompetelor imitînd barbar chemările triste ale pescăruşilor, mi-au revărsat în sînge o iritare de nestăpînit. Eram în dreptul ultimei geamanduri; am adus cu o mişcare bruscă, aproape cu ură, bara cîrmei în bordul dinspre vînt; prova se lăsă spre sud, alunecînd după valuri. Cu aceleaşi mişcări nestăpînite am tras şcota randei; ghiul trecu fulgerător peste punte şi se opri cu un sunet sec, în bordul celălalt. Atunci vîntul

parcă se întări, deodată; sarturile tresăriră şi prova se înfipse sub apă, cu un fîşîit sălbatic, ca un nechezat de cal. Acum abia eram pe drum, înaintînd victorios cu vîntul larg, spre sud.

Nadia sări de pe puntea din faţă, alunecă pe lîngă ruf şi se opri în cockpit. Valul care spălase puntea o udase pînă la brîu. Ar fi trebuit s-o chem, înainte de a face manevra nu lipsită de primejdie. Ea însă nu se plînse; pe mare avea totdeauna o supunere de matelot disciplinat, care nu cîrteşte nici atunci cînd ar fi îndreptăţit; era obişnuită cu toate violenţele acestei vieţi, tot atît de fireşti ca însăşi violenţa mării.

– Îmi dai ceva să mă schimb? întrebă, sfioasă şi neajutorată.

Altădată aş fi zîmbit, fiindcă era fermecătoare; de data asta încordarea îmi asprea şi glasul, şi privirea.

– Coboară în cabină şi caută ceva, am răspuns, străduindu-mă să păstrez drumul în întuneric.

Valurile care se ridicau din urmă şi ne întreceau, aveau pornirea să ne întoarcă de-a curmezişul.

Noaptea continua să fie foarte neagră; luminile "Princesitei" rămîneau repede în urmă, ştergîndu-se; deasupra lor, eclaturile farului deveneau neterestre; semănau mai degrabă cu clipitul unui ochi de ciclop, ascuns între nori, sau cu un astru cuprins de convulsiuni. Ţărmul îl simţeam în dreapta, la o jumătate de milă, după zgomotul valurilor răsturnate pe plajă, acel fîşîit obsedant, pe care micii corăbieri, obişnuiţi să navigheze noaptea de-a lungul coastelor, nu îl pot uita nici pe patul de moarte. În zare licăreau cîteva lumini plăpînde, pe faleza de la Cordon, unde lumea, mai gălăgioasă decît cea de la Bugaz, continua să petreacă pînă tîrziu noaptea.

Mergeam către sud, îndepărtîndu-ne repede de mal ca să ocolim reţeaua talienelor de ai căror piloni era să ne ciocnim într-o noapte. Aş fi vrut să ştiu dacă Nadia îşi amintea noaptea de atunci, cînd stătusem îmbrăţişaţi pe puntea din spate, lîngă cîrmă. Ea îmi cîntase un cîntec ciudat, la ureche, un murmur

care semăna cu murmurul valurilor, cum se aud de departe răsturnîndu-se peste plajă...

Cînd ieşi din cabină, îmbrăcată comic, cu pantalonii mei de trening strînşi pe gleznă şi răsfrînţi deasupra, ca nişte şalvari, n-am avut timp să rîd, fiindcă apropierea pilonilor, cu vîntul tare, din spate, era mai primejdioasă acum, decît fusese atunci. Am trimis-o la prova, să supravegheze marea. Avea ochi buni şi-şi cunoştea rolul, aşa încît, simţind că din acel moment împart egal cu ea răspunderea navigaţiei, încordarea mi-a slăbit.

Peste o jumătate de oră, care se scurse în tăcere, din spate răsări un colţ de lună întîrziată; întunericul vărsat peste apă căpătă umbre roşii, un roşu mort, de jăratic adormit, şi orizontul se lărgi puţin deasupra unei mări pustii şi triste.

Nadia se ridică de la prova şi se apropie tăcută ca o umbră.

– Am trecut, spuse, aşezîndu-se pe banchetă, lîngă mine.

Într-adevăr, vedeam în bordul drept fanarul cherhanalei de la Serghievka, pîlpîind şters. Am slăbit puţin cîrma, fiindcă nu mai era nevoie să ne depărtăm de ţărm şi odată cu acest gest de eliberare, veniră alte simţăminte. M-am regăsit ca altădată, în alte drumuri, al căror farmec nu puteam să-l uit. Nadia stătea alături, cuminte, puţin încovoiată, cu coatele pe genunchi şi cu bărbia sprijinită în pumni. Am întins mîna încet şi i-am lăsat-o pe umăr, cu un gest nehotărît, poate ca o întrebare greu de rostit. Ea a întors blînd capul, dar nu atît cît să mă poată privi; pe urmă i-am simţit obrazul, catifelat şi rece ca noaptea dimprejur, lăsîndu-se pe mîna mea, apăsat, ca un răspuns. Atunci am înţeles că nu se va opri la Burnas, nici în altă parte. Şi că vom reîncepe viaţa de aici, din locul unde ne despărţise un pescăruş într-o noapte îndepărtată, cînd era să ne izbim de piloni. Ea ar fi putut să-şi reînceapă cîntecul întrerupt... Dar marea nu era liniştită, ca atunci, şi faptele aveau acum alt înţeles.

Era puţin frig; vîntul se întărea.

Aşa a început, ca o halucinaţie, cruciera noastră de dragoste şi de moarte.

PARTEA A TREIA

Acum o altă iarnă se pregăteşte să vină de pe Liman. Stau rezemat cu spatele de zidul încălzit şi privesc pe fereastră, în grădina Gutulenkei, vişinii desfrunziţi pe care îi bate vîntul. Dinspre stradă se aud căruţele, trecînd în şir, chinuindu-şi roţile în caldarîmul desfundat; aduc stuf pentru încălzit casele. Vîrfurile snopilor atîrnă pe jos, lăsînd fire galbene în lungul străzii şi trimiţînd pînă aici fîşîitul lor, neîntrerupt de dimineaţa pînă seara.

Cerul vînăt ar stoarce o bură de ploaie, dar aerul e prea rece şi norii stau deasupra, nehotărîţi. Închid o clipă ochii, să nu mai văd în cadrul ferestrei decorul plumburiu. O toropeală rece, grea, dureroasă, îmi cuprinde încet fiinţa. Aud paşi afară şi mi se pare că visez. A trecut cineva pe la fereastră, poate a privit pe furiş înăuntru, şi n-a îndrăznit să ciocănească. După un timp îl simt pe Nagavişka venind din fundul curţii, călcînd apăsat în tocurile bocancilor, gîfîind sub maldărul de stuf pe care îl aduce în spinare.

Se apropie iarna, o simt cum se rostogoleşte, din sus, de la gura Nistrului, pe apa vînătă a Limanului. Vine cu paşii siguri, ştie unde să ajungă, n-are să ne ocolească, fiindcă în calea ei căruţele au lăsat o lungă dîră de stuf scuturat, ca să-i arate drumul.

Ce ciudat mi se pare fîşîitul stufului uscat tîrît de căruţe pe stradă! Cum stau cu ochii închişi, cu spinarea lipită de zidul cald, toropind, el îmi aduce alte imagini în minte. După un timp mi se pare că încăperea se mişcă, într-o legănare uşoară, cum ar pluti pe apă ca o corabie, şi atunci fîşîitul stufului de pe stradă începe să semene cu murmurul valurilor sparte în bordaj. Uit unde sînt şi ce anotimp aşteaptă afară, şi mă văd deodată pe mare, în lungul ţărmului nisipos, sub lumina soarelui care învinge norii de la orizont.

Şi aşa, în timp ce iarna vine din sus, de pe Liman, în timp ce Nagavişka înfundă snopii de stuf în sobă, în timp ce vişinii din grădina desfrunzită a Gutulenkei se leagănă trist sub vînt, mai fac încă o dată drumul halucinant. Mai văd o dată coasta nisipoasă, faleza cu salcîmi şi satele părăsite de vilegiaturişti. Mai simt o dată vîntul rece al toamnei care ne împinge repede din urmă, către sud. E drumul vechi, făcut de atîtea ori împreună. În atîtea locuri am aruncat ancora, dar valurile mării şterg îndată locul unde altădată te-ai oprit. Mă revăd ca în zorii aceia, stînd lîngă ea, la cîrmă, lipiţi unul de altul, fără să vorbim. Cu fiecare milă lăsată în urmă, soarele se ridică mai sus. Budachi, Balabanca, Burnas... Aici începe Cosa, fîşia îngustă de nisip, ca o şosea dreaptă, între lacuri şi mare. Se pierde departe, în zare şi sticleşte, cu nisipul ei alb, curat, pe care apa mării îl spală la fiecare furtună. Mergem în lungul ei, către sud.

Abia cînd simt soarele în creştet, fierbinte, făcînd să sticlească viu faţa mării, îndrăznesc să întorc încet capul, şi s-o privesc. Stă în acelaşi loc de astă-noapte, nemişcată, cu bărbia rezemată în pumni. De ce trebuie să vorbesc eu, dacă ea n-a spus pînă acum nici un cuvînt?

– Nadia, ce s-a întîmplat?

Îşi pune mîna peste a mea, pe cîrmă şi o apasă, ca să nu îmi mai dea alt răspuns.

Dar o întreb mai departe, fiindcă în micimea mea am nevoie de cuvinte; gesturile, oricît ar spune de mult, nu-mi sînt de-ajuns.

- Spune-mi ce a fost? Ştie cineva că ai plecat?

Cît de puţin am cunoscut-o! Cît de puţin am învăţat să citesc în ochii ei! Mă priveşte o clipă, cu un fel de milă; nu ştiu dacă mila e pentru mine, sau pentru ea. Apoi mîinile i se desprind încet de pe cîrmă şi mi se aşază pe umeri, cu o oboseală plină de graţie, ca nişte aripi triste.

– De ce atîtea întrebări? şopteşte, cu ochii puţin umezi.

Şi îşi împinge braţele înainte, ca să-mi încercuiască încet grumazul, în timp ce-şi lasă capul pe pieptul meu. Acum îi simt căldura şi mirosul de floare sălbatică. Are un singur răspuns, la toate întrebările mele. Mi-l şopteşte la ureche:

– Vreau să merg cu tine!

Asta e tot. Atît de simplu! Dar e un răspuns prea mare pentru mine. Tot, tot ce mi se întîmplă e prea mare pentru mine. Vîntul e prea mare pentru mine, lumea e prea mare, apa pe care plutim prea mare.

Şi-a ascuns ochii în părul meu, şi îmi mîngîie grumazul încet, cu amîndouă mîinile, ca şi cum s-ar teme să nu mă piardă.

– Nadia! şoptesc.

– Taci, să nu mai întrebi nimic!

– Nadia, spun, sînt mic, umilit şi fericit.

Îmi astupă gura cu obrazul ei catifelat care, spre amiază, mai păstrează încă răceala nopţii.

– Taci! şopteşte, o şoaptă melodioasă. Taci, să nu mai spui nimic!...

*

* *

Cosa, Cosa, Cosa...

Vîntul a slăbit şi mergem în lungul acestei fîşii scînteietoare de nisip. Numai nisip, numai apă şi soarele sticlind. La amiază căldura a ajuns înăbuşitoare. Am legat cîrma şi şcotele şi ne căutăm un pic de umbră, la adăpostul velei mari. Nadia stă rezemată de catarg şi îmi mîngîie părul. Aş putea s-o ţin toată viaţa lîngă mine pentru acest gest fără de care nu ştiu de ce-aş mai trăi.

Apoi vîntul conteneşte şi rămînem nemişcaţi, în mijlocul mării.

– Ţi-e sete? o întreb, cu gîtul uscat.

Clatină capul: nu.

Dar ştiu că suferă, cum sufăr şi eu, sub soarele arzător, ajuns sub zenit. Nu mai aveam nici o picătură de apă. Îmi las umerii în jos, descurajat. Nu se pleacă la drum aşa! Pînă la ţărm sînt poate două mile. Ne-am îndepărtat, pentru a scăpa de obsesia acelei nesfîrşite coaste de nisip. Dacă vîntul va întîrzia, vom muri de sete aici, în mijlocul mării încinse. Şi dacă va veni, şi dacă ne vom apropia de ţărm, unde vom găsi apă pe coasta pustie?

Cosa...

Aşa îi spun pescarii acestei curele de nisip, acestei fîşii de Sahară, care, lată doar de cîteva zeci de metri, izbuteşte să dea imaginea deşertului, ca şi cînd n-ar fi mărginită de lacuri şi de imensitatea mării. Unde duce acest drum alb-sticlos, în care miliarde de cristale sclipesc sub soarele aprins? Ce lumi leagă între ele, ce destin li se pregăteşte călătorilor porniţi în lungul lui?

Nisipul, marea şi soarele, şi nici o picătură de apă de băut. Sudoarea, după ce mi se prelinge de pe frunte pe obraz, îşi găseşte un locaş la baza gîtului, deasupra claviculei, unde pulsează o vînă aprinsă, şi se adună acolo, picătură cu picătură, fierbînd. În această lume incandescentă, numai mîna Nadiei, care îmi mîngîie părul, e rece şi-i singurul lucru pentru care în clipa asta de sfîrşeală, nu vreau să mor.

Toropesc. Soarele s-a ridicat în vîrful catargului: acum vela nu mai ţine umbră. Îmi las, frînt, capul pe puntea încinsă; nu mai am putere să mă gîndesc la nimic, nici înainte, nici în urmă. Toropesc. Valurile potolite, spărgîndu-se uşor în bordaj, scot un sunet ritmic, asemănător cu fîşîitul măturilor care curăţă străzile, în zori. Mă văd într-o dimineaţă răcoroasă, întorcîndu-mă acasă după o trudă dulce. Ameţit m-am trîntit în patul cu cerşafuri reci, proaspăt înfăţat. E un pat moale, şi-o pernă mirosind a

lavandă; închid ochii să dorm dar în clipa cînd încep să aţipesc, vin măturătorii, odată cu zorile...

Şi valurile foşnesc la fel, spărgîndu-se în bordaj.

Am adormit greu, chinuit, bolnav, un somn care n-a putut să se prelungească sub soarele arzător. Cînd mă trezesc, o găsesc pe Nadia deasupra, stropindu-mi obrajii cu apă din ghiordel.

– Eram obosit, spun, ruşinat.

Îmi zîmbeşte şi, cu mîna udă, începe să-mi mîngîie părul.

Cosa...

Care este rostul ei? Ce-a vrut să arate natura aici? Nici un copac, nici un fir de iarbă, nici o colibă de pescari; numai nisipul în care sticleşte soarele. Încep să mă usture ochii, îi întorc în partea cealaltă să-i odihnesc pe faţa albastră a mării, dar Cosa mă atrage, ca un miraj. Ce vreau să văd în lungul acestui drum de nisip încins? Ce poate să răsară din nemărginirea lui uniformă? Privesc în lung, spre zarea alburie, cu ochii pe jumătate închişi, încercînd să opresc între pleoape scînteile trimise de soare, din nisip. De cîteva ori mi se pare că zăresc departe, la orizont, în pîclă, contururi de copaci, dar imaginea falsă se destramă numaidecît. Pe urmă văd ziduri albe, dar şi ele dispar.

Nadia se ridică în picioare; a prins în aer o înviorare care a făcut-o să tresară.

– Vine vîntul, spune, privind spre larg.

Cîţiva nori rotunzi, cu conturul bine desenat, nori de ploaie, gata să plesnească, vin pe negîndite înspre noi. Sub ei, marea se încreţeşte, luînd umbre negre.

Mă ridic şi mă apropii de Nadia. Stăm în prova, ţinîndu-ne de strai, absorbind cu nesaţ aerul umed. Dar norii trec pe deasupra, duşi repede de vînt, şi nu varsă nici un strop de ploaie. În urma lor marea şi cerul se luminează tot atît de repede pe cît s-au întunecat. Umărim cu necaz umbra care fuge spre uscat, ca să treacă peste fîşia de nisip, peste lacuri şi să se piardă pe cîmp, în stepă. Vîntul însă a coborît şi peste noi; e neliniştit, nehotărît,

plin de rafale. Pînzele flutură, cuprinse de îndoieli, şi, chinuit, "Miladul" alunecă în lungul ţărmului, spre sud.

Cosa...

Unde se termină? Cine a construit o şosea de nisip?

Intr-un tîrziu la capătul ei, în zare, se vede un zid alb, umbrit de nişte copaci încă verzi. Este poate ceea ce adineauri mi se părea închipuire.

– Ce se vede? întreabă Nadia.

– Poate că un pichet de grăniceri.

Un pichet, într-adevăr. După o oră aruncăm ancora în larg, în faţa lui. Ne dăm drumul în apă şi înotăm spre ţărm. Un soldat cu pantalonii sumeşi, în cămaşă albă, pe care se văd ştampile cazone, ne primeşte neînţelegînd de unde am venit. Pare mai degrabă un pescar, decît un grănicer. Îi cerem apă, gîfîind. Ne duce sub un umbrar, făcut din ramuri de salcie, care se usucă, lăsînd în aer mirosul apăsător al luncilor, toamna.

– Acu, fiindcă aţi venit, ăţi sta puţin să vă hodiniţi, spune soldatul, cu glas blajin, de moldovean.

Apoi, întorcîndu-se spre uşa pichetului, merge să ia din cui o găleată albă. Un cîine mare, ciobănesc, toropit de căldură, se ţine pe urmele lui.

– Singur eşti aici? îl întreb, fiindcă în jurul pichetului nu se vede nici o fiinţă mişcînd.

– Amu îs singur, că un schimb îi în patrulă, iar alţii s-or dus cu lotca pe lac, la pescuit. Vedeţi dumneavoastră, plutonul e tare departe şi acu, vara, carnea nu ţine pe două zile, cum ne-o dă de acolo; o mai ducem cu peştele.

Dispare cu găleata, pe o potecă, în stuf; cîinele îl urmează, cu statornicie, deşi după felul cum îşi fereşte labele de nisipul încins, se vede că i-ar prinde bine să se tragă undeva, la umbră.

– Nu prea avem apă bună aici, spune grănicerul, întorcîndu-se; s-o nimerit să dăm peste o ţîră de izvor, dar tare e sălcie. Că nici

nu se putea altfel; şi aşa e mare minune, aici, între mare şi lacul aista clocit.

Pune găleata la picioarele mesei de sub umbrar şi aleargă, cu cîinele după el, să aducă o bărdacă, din care să bem. Apa e caldă şi sălcie; gîtul se contractă la atingerea ei, dar ne potolim setea. O bem astăzi; ei o beau un an, fără întrerupere.

Grănicerul aşteaptă deoparte, cu un fel de sfială, fiindcă el ştie ce apă proastă ne-a dat. E un flăcău scund, îndesat, cu capul colţuros, negru, dar cu o privire blajină.

– Cum îţi zice? îl întreb.

– Sergentul Grigore Cumpănă, răspunde, luînd un glas puţin milităresc.

– Eşti cel mai mare la pichet?

– Eu îs, de astă-primăvară.

– Şi pînă cînd mai stai?

– Gîndesc că pînă la primăvara cealaltă, dacă nu ne-or schimba.

– Îţi place aici?

Ridică din umeri, într-un gest neclar; nepăsare, sau supunere.

– D-apoi, aici, ori în altă parte...

– Ce faceţi toată ziua?

– Ia, ce scrie la regulament.

– Dar cînd nu aveţi treabă?

– Atunci hodinim.

– Şi altfel?

– Ori mergem după peşte.

– Dar iarna?

Ridică iar din umeri.

– Că despre iarnă, n-am apucat nici una pe aici. Gîndesc c-o să fie mai greu.

Iar după o clipă, înviorat:

– Las' că trece şi asta. N-o să murim aici, pe malul mării. Ne întoarcem noi, la treaba noastră.

– Ce sate sînt mai aproape?

– Chiar pe aici, nu-i nici unul. Tocmai Tuzla, dar e la zece kilometri. Nu prea avem drum pe acolo.

Pe urmă îşi aduce aminte că amiaza a trecut:

– Da' dumneavoastră nici n-ăţi fi mîncat azi.

– N-am mîncat. Ne-a fost sete.

– Să vă dau o ţîr de peşte uscat?

– Lasă, avem de mîncare.

– Acu, dacă aţi venit aici, spune Grigore Cumpănă, pornind spre pichet, cu cîinele după el, se zice că aţi nimerit la o casă de oameni. Că şi dacă e a statului, omenia tot omenie se cade să fie. N-o să se supere statul de nişte musafiri.

Aduce, într-o strachină, un pumn de aterine, cu pîntecul lucios, uscate la soare. Miros a cherhana, a port, a năvod, mirosul putred, marin. Uscîndu-se cu sarea pe ele, s-au întărit atît, încît se sfarmă în dinţi, ca pesmetul. Au gustul sărat şi amărui, al apei de mare, plin de nostalgii, dar nu se pot mînca.

Sergentul ne urmăreşte, cam ruşinat de mîncarea lui proastă.

– Noi ne-am obişnuit cu pustiile astea de aterine. Le punem în ciorbă, în loc de fasole. Da' dumneavoastră nu vă place; să nu vă fie cu supărare, azi s-a întîmplat să n-avem altceva la pichet. Doar dacă aşteptaţi pînă vin flăcăii, cu lotca.

– Nu, o să plecăm.

– Aşa? Şi vă duceţi departe?

E întrebarea pe care noi nu am îndrăznit să ne-o punem. Ridic din umeri:

– Acum, poate să ne mai oprim tocmai la Sulina.

– Văleu, dar ştiţi dumneavoastră unde-i Sulina? Vă apucă noaptea pe drum.

– Nu-i nimic, mergem şi noaptea.

– D-apoi cum mergeţi pe întuneric?

Dar el ştie prea bine că pe mare se merge şi noaptea; în capul lui puritan întrebarea ascunde alt gînd: ce caută noaptea pe mare, singuri, un bărbat şi o fată?

– Fraţi sînteţi? Parcă aduceţi unul cu altul.

Clatin din cap.

– Nu sîntem fraţi.

El ne priveşte, uimit.

– Că n-ăţi fi cununaţi?!... O copilă, ca dumneaei!

Mă roşesc şi simt, fără să întorc privirea spre ea, că şi Nadia s-a roşit.

– Ba sîntem cununaţi, mint, cu o îndrăzneală care nu ştiu de unde porneşte, pe care nu o recunosc ca a mea.

El ne priveşte cu neîncredere, întîi pe mine, apoi pe ea şi observă, cu nedumerire:

– D-apăi văd că n-aveţi verigi pe deget, ca pe la noi.

Iată că, în acest ţinut pustiu, între mare şi lacuri, la umbra acestor sălcii pălite de soare, sergentul Grigore Cumpănă, ţăran moldovean, cu privirea blajină şi cu glasul sfătos ca de moşneag, pune întrebări în numele lumii de unde am fugit. Acest ţăran scund şi îndesat, cu cămaşa lui de americă pe care se pot citi matricolele cazone, ne face, cu un singur cuvînt, pe noi şi întreaga natură sălbatică din jur, prizonierii lui. Cît e de nemărginit cerul, cît de nemărginită coasta de nisip sticlind în bătaia soarelui, de la un orizont la altul, singurul judecător al nostru deocamdată este Grigore Cumpănă, care ne priveşte cu ochii lui iscoditori.

– Ba avem şi verigi, mint, dar le-am lăsat în barcă să nu le pierdem.

– Aşa? face sergentul, întorcînd capul spre mare, ca şi cînd ar vrea să vadă acolo, lucind undeva, pe puntea "Miladului", verighetele noastre de aur.

– Şi de mult v-aţi luat? ne iscodeşte mai departe.

– Nu chiar de mult, răspund, în neputinţă de a găsi o dată certă, care să evite o nouă întrebare.

– Aşa? Şi eu am făcut nuntă, înainte de oştire; acum doi ani.

Poate e tot ce vroise să spună acest biet ţăran, de aceea ne torturase cu întrebările lui.

– Da' copii n-aveţi?

Nu mă mai roşesc, şi nu mă supăr; ştiu unde vrea să ajungă.

– Dumneata cîţi ai? îl întreb, ca să i-o iau înainte.

– Apăi doi am lăsat acasă şi unul trebuie să vină, cam înspre Crăciun. Am să cer puţintică învoire de la domnu căpitan.

Ne ridicăm să plecăm.

– Ce se vede în zare? întreb, privind spre sud, unde parcă disting contururi neclare de arbori şi de case, pe orizont.

– Acolo-i Zibrienii, sat de pescari. Dacă vă opriţi, găsiţi de toate ale gurii, că vara vin şi boieri, de plăcere.

După ce ne luăm rămas bun de la grănicer şi de la cîinele lui, intrăm în apă, ţinîndu-ne de mînă. Dulăul face cîteva salturi vesele în valuri, ca să ne urmeze, dar apa mării îl descurajează repede şi se întoarce pe plajă, scuturîndu-se.

În timp ce înotăm alături, o clipă mă întreb dacă nu vom găsi, într-adevăr, pe bord, nişte verigi de aur, ca să ni le punem în deget. Cînd ridicăm pînzele şi pornim mai departe spre sud, privesc în urmă pichetul, ale cărui ziduri albe lucesc în soare. Grănicerul se duce spre umbrar, cu cîinele după el.

Cosa...

Cum nu înnebunesc pescarii care merg în lungul ei? Ce rost are această lamă de foc? Cine a lăsat această urmă, ca să ştie pe unde să se întoarcă, şi de unde trebuie să vină călătorul necunoscut: dinspre miazăzi, sau dinspre miazănoapte? Mergem încotro se duce el, sau într-acolo de unde a venit?

Mergem cu vîntul dinspre larg; kilometru după kilometru, catargul răzuie nisipul de pe mal, dar în urma lui Cosa rămîne intactă, nedestrămată, lucind orbitor în soare.

Nadia stă la cîrmă, puţin încruntată, cum e totdeauna cînd are o răspundere. M-am aşezat cu capul pe genunchiul ei gol. Pielea încălzită de soare, acum nu îmi mai trezeşte altceva decît mulţumire, fiindcă în modul cel mai cert îmi aparţine. Nu întind mîna, să o mîngîi, nu întorc capul, să-mi lipesc buzele de ea. Avem atît timp înainte. Marea e nemărginită şi noi sîntem singuri. Faptele îşi urmează cursul, limpede, alunecînd încet, dar neputînd să se oprească sau să-şi schimbe drumul, ca un val care, oricît ar veni de încet, tot trebuie să ajungă la ţărm, ca la singurul lui sfîrşit posibil.

O privesc, printre pleoapele întredeschise şi-i văd capul cu buclele căzute pe frunte, aplecat deasupra mea.

"Acum nu mai putem fugi unul de altul, îmi spun. Noaptea va cădea peste noi; într-un loc, departe de oameni, vom arunca ancora, cum se aruncă nişte zaruri, şi vom rămîne singuri."

Nu mai există îndoieli. Şi tot neîndoios, ea cugetă la fel cum cuget eu. Oricine ar veni acum să ne ceară socoteală de faptele care vor urma, n-ar mai putea să ne schimbe destinul.

– Ia uite, spune Nadia, de ce e apa aşa acolo?

În depărtare o dungă cenuşie care vine din larg şi se pierde spre ţărm desparte marea în două. Dincolo de ea, se vede limpede, valurile se potolesc deodată, învelite într-o pînză cenuşie de mîl vărsat peste apă. Şi cerul pare că e altul, şi vîntul; pare că de aici intrăm într-o altă împărăţie. Un miros verde, de salcie, vine de peste apă, mirosul pe care-l are Limanul, cîteodată, cînd furtuna rupe ramuri de la gura Nistrului. În faţă, la orizont, se desenează o linie verde, însăilînd, ca un fir de aţă, cerul de mare, ca pe două pînze felurit colorate. Acum abia, ochii obosiţi de răsfrîngerea soarelui în apă, văd sfîrşitul mării în începutul cerului. Şi, deodată, cînd întorc capul spre ţărm, fără să ştiu cum, fără să ştiu unde, coasta de nisip a dispărut. Poate s-a

înecat în mare, căci marea năvăleşte acolo peste ţărm, se întinde, departe, peste lacuri, peste stepă alcătuind un golf adînc, cu valuri cenuşii, deasupra cărora se ridică, puzderie, păsări de apă. Sînt pescăruşi, albi-argintii, cu o urmă de funingine pe aripi, bîtlani cenuşii, mari, cu gîtul şi cu picioarele lungi, subţiri, întinse pe linia de zbor, bîtlani roşii, cu capul negru, cu pieptul şi spatele sîngerii, stîrci galbeni, cu ciocul verde, ascuţit, lişiţe, fundaci, cormorani, pasări de deltă, un mare fenomen al naturii care dovedeşte că Dunărea e aproape. De la un ţărm la altul, în golful cu ape cenuşii, se întind taliene de prins peşte, ca nişte pînze de păianjeni pe un cîmp unde nu trece nimeni să le destrame. Vîntul aduce dinspre ţărm mirosul de luncă înverzită, împrăştiind boarea sărată a mării. Mergem parcă spre marginea unei păduri, care şi-a despletit toate ramurile în vînt. Sînt sălciile Deltei, sălcii bătrîne, cu trunchiuri scorburoase, cu rădăcinile înfipte adînc în mîl, plante amfibii, trăgîndu-şi viaţa şi din pămînt, şi din apă. Rădăcinile lor împletite fac o urzeală imensă, aşa cum ramurile împletite fac altă urzeală, deasupra mării.

În fundul golfului, pe o fîşie albă de plajă, între sălciile verzi, se văd casele de la Zibrieni, cu acoperişuri ascuţite de şindrilă cenuşie, surprinzător de nepotrivite cu peisajul. Ne oprim să umplem rezervorul cu apă. În timp ce străbatem golful printre plasele talienelor, vîntul se întăreşte. În spatele nostru valurile încep să crească, şi-n ele fierbe tot mîlul Europei. Marea nu-l primeşte; se fereşte din calea lui, se apără, îi pune în faţă ca un scut, apa ei sărată, mai densă decît apa dulce, şi-l sileşte să se aşeze încet-încet pe fundul golfului mărginit de sălcii; abia după aceea, curăţate de mîl, apele se contopesc şi Dunărea se sfîrşeşte.

Înspre ora patru, lăsăm ancora în faţa Zibrienilor. Pe ţărm cîţiva pescari se strîng în jurul nostru, curioşi să ştie de unde am venit. Li se pare totdeauna ciudat că mai sînt şi alţii care se încumetă să plece la un drum lung, pe mare, de aceea cercetează cu multă curiozitate liniile "Miladului", în larg, clătinînd din cap neîncrezători.

Dincolo de plajă, într-una din clădirile de lemn, ca nişte hambare, cu acoperişul de şindrilă ascuţit, e restaurantul vilegiaturiştilor. Vine puţină lume aici, fiindcă locul e necunoscut şi are legături grele cu restul lumii. De la Galaţi, trebuie să iei vaporul pînă la Vîlcov, de acolo, cu o şalupă astmatică să străbaţi păpurişul Deltei, prin cel mai de nord canal al ei, să ieşi în mare şi să traversezi tot golful, strecurîndu-te anevoie, printre taliene. Pentru aceşti îndrăzneţi vizitatori, localnicii au însă o grijă înduioşătoare, ca aborigenii unor insule binecuvîntate din Pacific. Din clipa cînd sosesc, toată lumea, începînd cu primarul şi terminînd cu ultimul copil care adună scoici pe plajă, le stă în mod desinteresat la ordine, însoţindu-i peste tot, lămurindu-i, gata să îi ajute, ziua sau noaptea, sfătuind pe restaurator ce mîncăruri să gătească, ce vinuri să pună la gheaţă, rugîndu-se lui Dumnezeu cînd să ardă soarele şi cînd să se potolească, îngrijindu-se statornic de bunul trai al oaspeţilor, tremurînd pentru toate nemulţumirile lor, mai ales pentru acelea care ar putea să vină pe neaşteptate, fără să le poată preveni. E neobişnuit felul de a se purta al oamenilor, aici unde ei prea bine ar putea uita de lume, izolîndu-se între păpuriş şi apă, ca într-o insulă pe unde nu trec vapoare.

Sub umbrarul restaurantului, vîntul răcoros flutură feţele de masă, atît de albe încît pare că nu fac parte din decor. Ne aşezăm într-un colţ, uimiţi, încă necrezînd că ni se va da mîncarea în farfurii, în loc de strachini. O clipă, chelnerul care apare pe uşă în bluza lui albă, mi se pare că-i sergentul de la pichet, în cămaşă şi mă mir că nu-i văd matricolele cazone. E un început de confort care mă îmbie. Văd, nemulţumit, că marea mă oboseşte. Nu atît încît să renunţ la ea, dar destul ca să mă simt bine sub acest umbrar, unde ni se aduce mîncare în farfurii de porţelan şi avem înainte o faţă de masă, albă.

Numai apa nu e bună; trebuie să bem vin. Un vin plăcut, şi prea rece ca să-mi dau seama că mă înmoaie.

Cînd coborîm pe plajă, după masă, vîntul a crescut; valurile se ridică ameninţătoare şi pe faţa mării încep să se vadă creste

albe. "Miladul" se chinuieşte la ancoră, departe de ţărm; aproape mi-e milă că l-am lăsat acolo, singur.

Un pescar se învoieşte să ne aducă două găleţi cu apă cu barca lui; ne va fi de-ajuns pînă la Sulina. După ce deşertăm găleţile şi el se desprinde de bord, să se întoarcă la ţărm, simt, în sfîrşit, oboseala. Privesc marea cenuşie, răscolită adînc de vînt şi îmi trece o înfiorare pe şira spinării. Ridic pînzele cu mîinile amorţite. Un somn greu îmi apasă pleoapele, umerii, pieptul; ar trebui să-mi dau drumul jos, în cabină, să mă trîntesc în pat, să dorm.

Numai Nadia e zglobie ca mai înainte. A trecut la prova şi se pregăteşte să ridice ancora.

– Haide, îmi strigă, fii gata!

Trebuie să am grijă de valurile mari, să nu ne întoarcă de-a curmezişul. Aş vrea să o ajut, să n-o las singură cu cele douăzeci şi cinci de kilograme ale ancorei, dar pe valurile mari şi pe vîntul care creşte, nu am îndrăzneala să părăsesc cîrma. Mă gîndesc cu un fel de descurajare la navigatorii solitari care au mers luni de zile şi ani pe mări, fără nici un ajutor. Eu nu pot nici măcar ancora să mi-o ridic singur.

Mă gîndesc, cu pleoapele grele şi cu mîinile moleşite, că m-aş simţi mai bine acum într-o altă haină, pe o altă coastă de mare, pe un bulevard asfaltat, în lungul falezei, într-o localitate internaţională, plimbîndu-mă cu Nadia alături.

Dar nu-mi dau seama acum; curînd va trebui să înţeleg limpede că ea, dacă e aici cu mine, dincolo de orice raţiune, e tocmai fiindcă drumul nostru merge pe mare.

Ancora s-a desprins de pe fund. Prova cade repede sub vînt, şi cu toate sforţările, nu pot s-o aduc pe direcţia care să ne scoată afară din golf. Va trebui să facem două sau trei volte, fiindcă vîntul şi valurile cresc, din faţă. E un drum greu; "Miladul" se apleacă mult pe o coastă,sarturile troznesc la fiecare val şi cîrma smuceşte atît de tare, încît îmi simt braţul obosit de la început.

Nadia vine însă înveselită de marea montată şi îşi şterge mîinile ude, pe umerii mei arşi de soare. O clipă mă înfior, neplăcut. Se aşază lîngă mine, rîzînd, fără să-şi dea seama ce sforţări fac să merg contra vîntului. Înaintăm cu o derivă atît de mare, încît parcă mergem lateral, spre fundul golfului. Fac o voltă, trecînd prova printr-un val care se varsă pe punte, stropindu-ne de sus pînă jos.

Nadia rîde:

– Mai vreau o dată! Te rog! Mai vreau!

Pe mine însă, această muncă trudnică mă face să-mi pierd firea. Acum am luat vîntul în bordul drept, punînd prova spre larg şi pare că nu mai înaintăm deloc; ne întoarcem în derivă, spre Zibrieni. Nu pot să-mi dau seama ce se întîmplă, mi se pare că vîntul aici nu lucrează după aceleaşi legi ca în alte părţi şi pînzele suportă forţa lui altfel; mi se pare că în apa cenuşie, aleargă curenţi perfizi ascunşi pe sub valuri. Fac iarăşi o voltă, sparg iarăşi un val pe punte şi ne ducem din nou spre fundul golfului. E peste putinţă să înaintăm împotriva vîntului. Sînt descurajat, nu ştiu ce manevre trebuie să fac, nu mai ştiu nimic despre "Milad", despre vînt şi despre mare.

– Nadia, murmur, învins, n-am ce face, cum bate vîntul acum nu putem ajunge la Sulina.

Parcă nu i-am vorbit ei; priveşte marea cenuşie, peste ale cărei valuri, soarele, coborînd în spatele nostru, spre apus, varsă flăcări roşii. Spre sud, unde trebuie să mergem, orizontul e sumbru; vîntul aduce dintr-acolo întuneric şi nelinişte.

– Nadia, spun încă o dată, nu putem să mergem la Sulina.

– De ce trebuie să mergem la Sulina? întreabă, cu nevinovăţie.

Nepăsarea ei mă înfurie.

– Tu unde vrei să mergi? strig.

Crede că vorbesc tare, ca să acopăr vuietul valurilor, şi se veseleşte. E un început de luptă cu natura.

– Unde vrei să mergi? strig încă o dată.

– Pe mare! răspunde, cu acelaşi glas ca al meu.

Da, pe mare! Nu are altă dorinţă. Marea, care nu duce nicăieri, care mulţumeşte prin ea însăşi. Nu mi-e atît de cunoscut acest simţămînt?! De ce trebuie să-l reneg?

Ar trebui să-i zîmbesc, dar valurile se sparg în prova trecînd înspumate peste punte, şi vîntul smuceşte furios şcotele... Alunecăm lateral, spre fundul golfului. Acolo, linia sălciilor are o spărtură în care luceşte un fir de apă liniştită; trebuie să fie canalul Belogorod, cea mai de nord gîrlă a Deltei şi drumul cel mai scurt la Vîlcov. E inutil să mă mai lupt cu valurile. Slăbesc cîrma lăsînd prova să se îndrepte în voie spre această spărtură, unde apa se vede potolită. Acum am luat vîntul aproape din coastă şi înaintăm fulgerător.

Nadia se bucură de viteză.

– Unde mergem? strigă, mai tare decît ar fi nevoie, numai ca să-şi dea iluzia luptei cu furtuna.

Îmi vine, cu tot necazul, să zîmbesc; de ce aş fi nedrept cu ea?

– Unde mergem? strigă iarăşi.

Întorc capul şi o privesc, rîzînd.

– Pe uscat! spun, punînd în aceste vorbe, dar fără nici o răutate, ciuda de mai înainte.

Nu-şi ascunde deziluzia:

– Cum, pe uscat?

Între cele două capete ale şirului de sălcii care se ridică din valuri, se vede acum apa canalului, necrezut de liniştită, ca faţa unei oglinzi, lucind la soare.

– Nadia, spun, rămînem aici peste noapte. Avem vîntul prost; nu putem merge la Sulina.

Şi astfel, puţin înaintea amurgului, intrăm în apa odihnitoare a canalului. Ne întîmpină o simfonie nebănuită; e freamătul pădurii de stuf, în care vîntul face să cînte o mie de glasuri, flaute mici, dogite, împletindu-se într-o armonie afonă şi fără răsunet,

ca şi cînd fiecare fir de plantă dezacordat de celelalte, ar avea şi o surdină.

Mi se pare ciudat să văd catargul "Miladului" alunecînd liniştit între ţărmurile gîrlei, în mijlocul peisajului verde, ca pe o potecă de pădure; mă tem că va deveni copac, că-şi va recăpăta ramurile, că va reînverzi, că se va opri undeva să-şi fixeze rădăcini în pămînt. Şi deodată mi se pare că şi barca şi noi am capătat caracteristici terestre. Nadia priveşte în jur, nedumerită. Înainte de a o cîştiga multitudinea de glasuri ale stufului, în pauzele cărora simţim liniştea vastă a Deltei, uscatul o deziluzionează. Priveşte în jur fără hotărîre, ca un călător căruia i se arată o cameră unde nu-i va plăcea să rămînă. "Miladul" înaintează încet, pe firul îngust al apei, între stuf şi sălcii. Pe deasupra noastră se întorc, spre culcuşurile lor din Deltă, ca să înnopteze, păsările de pe mare. Zboară obosite, cu mişcări rare de aripi şi odată cu trecerea lor, coboară şi înserarea, parcă adusă din larg.

După un timp vîntul se opreşte în copaci şi ne pomenim stînd pe loc, ca o căruţă ai cărei cai au obosit şi s-au oprit singuri o clipă, să-şi tragă răsuflarea. În timp ce numai vîrfurile copacilor mai freamătă, la cîteva sute de paşi în urma noastră, pe mare, e furtună.

Aruncăm ancora aproape, pe ţărm, la umbra unei uriaşe sălcii bătrîne. De deasupra, din cuibul de găteje rămas dezgolit între ramurile pălite ale copacului, un cormoran, domestic ca o raţă, scoate gîtul lui gros afară şi îşi apleacă, foarte mirat, capul, să ne privească. Mai departe, între smîrcuri, un pelican s-a oprit şi ne priveşte de asemenea; dacă marea lui pungă galbenă de sub cioc, n-ar atîrna în jos, a plictiseală, ai zice că venirea noastră îl interesează.

Nadia, pe care la început peisajul o nedumerise, şi-a regăsit veselia.

– Uite mure! strigă, sărind pe uscat şi alergînd în lungul malului, pe potecă.

O privesc, uimit. Pentru ea, această escală forţată nu are nimic îngrijorător; parcă nu s-ar înnopta, ci s-ar lumina de ziuă. Şi dezorientat mă uit o clipă la lumina roşie a amurgului, peste stuful legănat de vînt. "Ce-i acolo? mă întreb, buimăcit, ridicîndu-mi cu mîna părul de pe frunte. Apune, sau răsare soarele?"

Noaptea se strecoară prin stuf, foşnind. Mi-aduc aminte de nişte înserări, dintr-o vreme îndepărtată, cînd mă prindea întunericul venind de pe cîmp, în lungul unui lăstăriş; atunci fiecare tufă mi se părea un om, gata să-mi iasă în cale, şi mă speria. Acum aud noaptea venind şi mă aştept cu teamă să o văd la marginea păpurişului, ca pe o vrăjitoare învelită în pînze negre.

Nadia alerga pe mal, înveselită. O strig, îngrijorat:

– Nadia, nu putem să rămînem aici.

Se opreşte surprinsă, şi dintr-odată chipul ei devine grav. Pare că abia acum îşi dă seama cît sîntem de singuri aici. S-a oprit în mijlocul potecii, cam speriată, cu mîna apăsată pe inimă. În spatele ei, un fundac, cenuşiu-roşcat, cu pieptul alb, a scos capul moţat dintre trestii şi ne examinează cu luare-aminte, parcă trimis de cineva, din stufăriş, să ne spioneze.

Mi-e teamă de stuful care foşneşte, de copacii care freamătă, de cîmpul pe care nu-l văd dincolo de stufăriş. Mi se pare că am poposit pe un drum primejdios, la marginea unui codru de unde pot să vină atîtea spaime. E prima dată cînd îmi dau seama că viaţa pe mare e mai simplă: apa, cerul şi vîntul... Nimic altceva. Aici, în stuful peste care se lasă întunericul, se ascund mii de taine. şi pasărea aceea ciudată, cu moţul roşcat, ne spionează mai departe.

– Nadia, trebuie să mergem de aici, să nu ne apuce noaptea pe cîmp.

A rămas cu ochii plecaţi. Acum înţelege, în sfîrşit, ce gravitate va avea noaptea care cade peste noi.

– Unde să mergem? întrebă stins.

– Nu ştiu. Să mergem în sus, poate găsim o casă; poate dăm de pescari.

– Dar nu mai avem vînt.

– Tragem la edec.

Am văzut în copilărie, în lungul Dunării, lungile convoiuri de pescari trăgînd bărcile după ei, de pe mal, opintindu-se în parîme, ca în jug.

– O să putem?

– Trebuie să putem!

Şi aşa, în timp ce noaptea cade, începe acel trudnic drum, spre Vîlcov. Mă văd, în cămaşa lipită de sudoare pe piele, cu parîma ancorei trecută peste piept, ca un ham, aplecat înainte, încordat, trăgînd în lungul malului înverzit, corpul greu al corabiei. "Miladul" a devenit acum odios; parcă nu mai alunecă pe apă ci se tîrăşte pe uscat, ca o căruţă cu roţile împiedicate. Nadia, înhămată la aceeaşi parîmă, în spatele meu, se chinuieşte şi ea; îi aud respiraţia grea.

O jumătate de oră mergem fără un cuvînt, trăgînd din greu la parîmă. Nu se vede nici o casă, nici o colibă, nici o fiinţă omenească. Numai stuful în care fîşîie vîntul şi din cînd în cînd cîte o salcie bătrînă cu ramurile ridicate fantomatic pe cer. Canalul face cîteva coturi peste cîmp, ca o şosea care îşi caută locul printre ogoare. Apoi, în depărtare licăresc cîteva lumini, după o perdea neagră de arbori, de unde se aude lătrat înfundat de cîine.

Întunericul înşelător face să-mi pară foarte aproape acele lumini. Mă întorc înviorat, spre Nadia:

– Vîlcovul! Mai poţi?

Nu răspunde, dar trage înainte, îndîrjită.

Aş vrea să mă opresc, s-o mîngîi pe obrazul îmbujorat, cu mîna bătătorită de parîme şi să-i spun: "Am să-ţi dau o decoraţie, pentru vitejie!"

Canalul face încă un cot; în faţă, sub cerul care mai păstrează o slabă urmă de lumină, deasupra liniei negre a arborilor, se văd lucind turle de biserică. N-am auzit clopotele bătînd; poate slujba de vecernie s-a făcut de mult, cînd eram în gura Deltei.

Aici, în locul stufului creşte porumb; frunzele lui uscate scot un altfel de foşnet, mai domestic, care nu mă mai înfioară atît. Privesc luminile din faţă şi mă gîndesc că oamenii acolo se pregătesc de cină. Aş vrea să ajung mai repede lîngă ei, să mă poftească la masa lor scundă, pusă afară, în bătătură, sub plopii legănaţi de vînt, să sorb din strachina de lut ciorba lor de peşte şi pe urmă să ne dea un culcuş, pe prispa păzită de dulăi roşcaţi cu blana plină de ciulini.

Dar, dinspre satul la care visez atît de paşnic, se ridică deodată, pe neaşteptate, un zvon agresiv. Un bîzîit subţire, neîntrerupt, cu modulaţii continue, se scurge deasupra capetelor noastre, din întuneric. Simt, într-o singură clipă, pe frunte, pe obraz, pe gît, pe braţele cu mînecile sumese, pişcăturile lor înveninate. E peste putinţă să te aperi de aceşti nevăzuţi duşmani nocturni.

Nadia lasă parîma şi îşi acoperă faţa cu mîinile, speriată. Legiuni de ţînţari, stăpînii de noapte ai Deltei, curg din întuneric peste noi. Cum ai putea să te fereşti de ei? Îţi chinuiesc la fel de insuportabil pielea pe care o înţeapă, ca şi urechile, cu bîzîitul lor subţire, pătrunzător; te aştepţi ca sunetul să se înfigă în timpan, să-l străpungă şi să-l înveninezе, luîndu-ţi auzul.

Ne oprim, înspăimîntaţi şi ne apărăm faţa cu mîinile. Micile bestii vin în valuri nesfîrşite, ne caută ca pe o pradă sigură, ne simt pielea goală şi nimeresc prin întuneric drumul pînă la ea, ca să-şi găsească locul de unde să sugă sîngele.

– Nadia, fugi în cabină, spun, continuînd să mă apăr zadarnic.

Îmi cobor repede mînecile cămăşii şi le închei, dar mai rămîn atîtea locuri descoperite, pe care ei le găsesc, în întuneric: fruntea, obrazul, gîtul, ceafa, gleznele. Nadia se întoarce din cabină cu obrazul învelit într-un prosop, cum se apără arabii de nisip, cînd

străbat deşertul. Numai ochii i se mai văd. Mi-a adus şi mie un prosop şi mi-ajută să-mi acopăr capul. Acum ţînţarii îşi caută, înnebuniţi, alte locuri unde să înţepe. Îi auzim ţiuind, ascuţindu-şi acele în jurul nostru.

– Să mergem repede, spune Nadia. Dacă ajugem la lumină scăpăm de ei.

Deloc! Lumina îi atrage şi îi face mai agresivi.

Începem iarăşi drumul, în lungul canalului, strîmbîndu-ne picioarele în gloduri. Firul de apă intră în sat, ca o şosea. În dreptul primei case, un om scund, cu obrazul bărbos, pare că păzeşte poarta.

– Bună seara, spun.

– Zravstvuite!

– Ce-a spus? întreabă Nadia, cu glasul înăbuşit sub prosop.

– Ne-a mulţumit, în limba lui lipovenească.

Îmi vine să rîd, fiindcă intrarea noastră în Vîlcov e plină de haz. Turiştii vin cu vaporul, prin partea cealaltă a satului şi lor li se asigură un confort, căci mersul vapoarelor este organizat în aşa fel ca sosirile şi plecările să nu se nimerească la orele cînd năvălesc ţînţarii.

Acum malul devine noroios: punţi înguste de lemn sînt întinse deasupra smîrcurilor şi anevoie ne ţinem echilibrul pe ele, trăgînd la edec. Mergem din ce în ce mai greu, nu găsim pe nimeni care să ne dea ajutor. La fiecare poartă străjuieşte cîte un om, în haine negre, cu obrazul bărbos, dar ei îşi fumează ţigara în tăcere, uitîndu-se nepăsători la truda noastră.

– Oare pe ei nu-i pişcă ţînţarii? se miră Nadia, de sub prosop.

– Poate că sînt obişnuiţi.

– Trebuie să luăm chinină; altfel ne îmbolnăvim de friguri.

După cîţiva paşi ne oprim: puntea se depărtează de mal. Ca să putem trage corabia noastră mai departe, ar trebui să coborîm în noroi, să ne înglodăm pînă la genunchi.

Ţînţarii ne ţiuie încă în urechi, ţinîndu-ne în stare de alarmă. Nu-i cu putinţă să mai stăm mult timp în loc.

– Lăsăm barca aici şi mergem să ne căutăm un adăpost.

– Dacă ne ia ceva din cabină?

– N-are cine.

Simt că oamenilor nemişcaţi din porţi "Miladul" le este tot atît de indiferent, pe cît le sîntem noi; totul, poate, le este acum indiferent. Dacă aş lăsa să cadă în faţa unuia o monedă lucioasă, nu s-ar apleca s-o ridice.

Legăm parîma de un picior al punţii, şi pornim mai departe, în fugă, unul după altul, pe scîndura îngustă. După o sută de paşi locul se lărgeşte, ca un fel de piaţă. Un pod arcuit uneşte cele două maluri ale canalului; de acolo porneşte strada principală, pe care se plimbă lumea. Sînt fete, în rochii de stambă colorată, lungi pînă în pămînt, cu tulpane albe căzîndu-le pe umeri. Se ţin înlănţuite cîte cinci-şase, pe toată lărgimea străzii şi, alunecînd în lungul ei, pe întuneric, cîntă în cor pe mai multe voci, un cîntec cu note argintii. Cum se pot oare plimba atît de liniştite, cîntînd atît de frumos, de cristalin, cînd în jurul lor roiesc ţînţarii?

La capătul străzii se deschide o mică piaţă prăfuită, luminată de felinare cu petrol, aninate de jur-împrejur, pe nişte pari subţiri şi strîmbi. Vîntul le mişcă şi umbrele oamenilor, alungite, joacă pe pereţi. În faţă se văd ferestrele mari, cu clondire colorate, ale unei cîrciumi. Acolo găsim un om care să ne ducă barca pînă la pod şi să ne-o păzească peste noapte; nu mai avem curaj să ne întoarcem astă seară pe bord, înfruntînd ţînţarii; cîrciumarul ne va găzdui la el. Întîi ne dă să mîncăm, pe o masă şubredă, afară. Curtea miroase a fum; un băieţaş aţîţă în jurul casei cîteva focuri cu găteje verzi; nu ard, ci doar fumegă, ca să alunge gîzele înveninate. Iată şi dulăul la care mă gîndeam adineauri; aşteaptă cuminte lîngă masă, să-i zvîrlim ceva. Are blana roşcată şi plină de ciulini. Ce animal minunat! mă gîndesc. Trăieşte şi la munte şi la cîmpie; poate fi prieten şi ciobanului şi plugarului

ca şi pescarului şi nu arată niciodată mai puţină credinţă unuia, decît altuia.

În fundul curţii, peste un gard cu zăbrele negre, începe grădina, în care se văd lucind, la lumina felinarelor, gutui mari, în copacii cu ramurile aplecate peste zăplaz. Acolo, între copaci, e o căsuţă lungă, albă, cu pridvor de scînduri. După masă negustorul vine cu o lampă în mînă, să ne arate unde vom dormi. Ne va da o odăiţă, în căsuţa dintre gutui. Merge înaintea noastră, pe potecă şi ţine lampa ridicată deasupra capului, ca să gonească ţînţarii. Îi strîng mîna Nadiei, şi aş vrea să înţeleagă atîtea gînduri în acest gest, dar mîna ei e rece; poate nu o simte pe a mea, sau se sperie de ceea ce îi transmit. Apoi mă apucă deodată o teamă care mă face să micşorez paşii, descurajat: dacă ne va da două camere; dacă nu va decurge totul firesc?

Ar fi aşa de simplu să deschidă o uşă, pe pridvor, să intre în cameră, să pună lampa pe masă şi noi să îl urmăm. Simplu, fără nici o vorbă, fără nici o întrebare şi fără nici un răspuns.

Uşa scîrţîie în ţîţînă, un scîrţîit muzical, făcîndu-mi inima să-mi bată. Seara noastră începe de aici, cu acest scîrţîit al ţîţînilor, pierdut în întunericul grădinii cu gutui. Gazda se apleacă şi intră pe uşa scundă, înaintea noastră, pune lampa pe masă, apoi se întoarce repede, să plece.

– Bună seara! spune, privindu-ne puţin orbit de lumina ţinută în ochi. Să n-aveţi nici o grijă; o să dormiţi în tihnă, aici n-are cine să vă supere.

Şi pleacă, fără altă vorbă, aşa cum am dorit. Iarăşi scîrţîie uşa, în urma lui, trăgînd o linie apăsată între noi şi el, între noi şi restul lumii.

Sîntem singuri, faţă în faţă. Ce drum lung a trebuit să facem ca să ajungem aici! Simt acest drum, în mădularele care mă dor, în ochii care îmi ard, în inima sugrumată, îl simt în pielea care mă arde şi în sînge, zvîcnind.

O clipă mă gîndesc că am venit prea departe şi că drumul a fost prea greu, pentru ceremonia care începe aici, şi care nu

mai păstrează nimic necunoscut, nimic neprevăzut. Văd toate gesturile care vor urma şi sînt aproape deziluzionat, fiindcă ele acum mi se par împlinite. E o noapte lungă în faţa noastră, destul timp ca totul să decurgă fără grabă, armonios şi în linişte; e ceva prea sigur, şi la acest gînd emoţia se şterge. Îmi pare că nu va fi nimic nou, vom da curs unui contract, încheiat dinainte.

Îmi rotesc privirile în odaie, să-mi apropii acest interior pentru care am făcut atîta drum. Patru pereţi văruiţi albastru,o uşă, o fereastră mică, spre partea cealaltă a grădinii, o masă acoperită cu pînză roşie, brodată şi două paturi albe, de fier, ca la sanatorii, despărţite de un preş cenuşiu, pus pe duşumea, la mijloc. Care dintre ele este al ei şi care al meu? Nu, unu singur trebuie să fie al nostru.

Îi apuc mîinile; ea stă nemişcată în faţa mea; nu-i pot vedea chipul, la lumina slabă a lămpii. Simt numai că mîinile ei sînt reci, în timp ce ale mele ard.

– Nadia!

Nu-mi vine nici un gînd ca să continui, poate fiindcă ea nu aşteaptă nici un cuvînt.Mi se pare că ar trebui să fie altfel; altfel mîinile ei reci, altfel chipul împietrit în întuneric. Întind braţele şi-i cuprind umerii, încercînd s-o apropii de mine; se fereşte, puţin speriată.

– Nadia!

În afară de numele ei, spus în şoaptă, nu găsesc nici un cuvînt pentru începutul nopţii. O trag încet după mine şi o aşez pe pat. Rămîne nemişcată, e un loc unde nu se simte bine, de unde trebuie să se ridice, să plece. Acum lampa o luminează dintr-o parte; nu recunosc nimic din chipul ei. Mă apucă teama că poate nici ea nu mă recunoaşte, că poate îi par un străin, cum îmi pare ea, mie. Mă las în genunchi în faţa ei, nu ştiu cu ce gînd, poate cu nădejdea că din acest loc o voi vedea altfel. Dar nici aşa nu pot s-o recunosc. Ea mă priveşte într-un fel ciudat, cu ochii ficşi, puţin rătăcită, de parcă s-ar fi trezit din somn acum şi se vede

în această cameră străină, cu un necunoscut îngenuncheat în faţa ei.

Îi apuc mîinile şi i le mîngîi apăsat, cu mişcări repezi.

– Nadia, spun, nu te uita aşa! Te rog, nu te uita aşa!, închide ochii! Lumina e îngrozitoare.

Aş vrea să sting lampa, poate pe întuneric ne-am recunoaşte, dar n-am îndrăzneala să mă mai ridic.

Nu ştiu ce gesturi să fac, ce cuvinte să spun. În faţa mea sînt genunchii ei goi, rotunzi, arşi de soare. Azi dimineaţă am stat cu obrazul pe ei, ca pe o pernă care îmi aparţinea, pe care nu putea să mi-o ia nimeni. Dacă aş putea regăsi liniştea şi siguranţa de azi dimineaţă!

Îmi aplec capul şi îmi lipesc buzele pe piciorul ei, deasupra genunchiului dezvelit. Tresare. Dar în pielea atît de catifelată şi de rece sub buzele mele fierbinţi, simt un început de linişte, un început de regăsire, ca în clipele cînd te închini cu credinţă în faţa unei icoane. E un gest pe care îl fac cucernic, înfiorat nu de chemarea femeiască a pielii ei, ci de castitatea pe care o emană. Sărutînd această piele de zeitate, mi se pare că mă cuminec şi deodată gîndurile mi se luminează.

– Nadia, îmi eşti foarte dragă. Am uitat ce aştept de la tine: vreau doar să-mi simţi adoraţia.

Nu mă aude, sau nu înţelege. Mă priveşte ca pe un necunoscut.

– Nadia!

Buzele i se mişcă, fără să poată articula un cuvînt.

– Nadia, ce-i cu tine?

Mă gîndesc că emoţia o paralizează. Tremură, ca de frig. Nu ştiu dacă e nevoie de un gest, sau de un cuvînt, ca s-o încălzesc. Împing încet, uşor de parcă nici n-o ating, mîinile pe coapsele ei. Sub rochie, pielea care azi dimineaţă era dezgolită în lumina soarelui, neutră, impersonală, acum îşi dezvăluie sensul secret, pe care, în sfîrşit îl dezleg, ca pe o enigmă, şi îmi taie respiraţia.

Tresare, se fereşte. Simte şi ea că pielea ei a devenit altceva, un adevăr, şi se teme de el.

Mă ridic spre ea; se trage în lături.

– Nu!

Nu aud, sau nu înţeleg. Îmi urmez drumul, înfrigurat. Se smuceşte.

– Nu! Te rog, nu!

Nu-i recunosc glasul. Mă opresc, nehotărît, şi îi caut ochii în lumina strîmbă a lămpii. Nu sînt ochii ei. Încerc să-i cuprind umerii, să refac în gesturi vechea noastră înţelegere.

Se trage speriată, în partea cealaltă a patului. Chiar acest gest, scurt, violent, nu-i al ei, gesturile ei sînt totdeauna unduioase, ca ale unei dansatoare care se mişcă după muzică.

– Nadia!

– Nu, nu!

De unde vine acest glas şi această îndîrjire? Cum stau aplecat spre ea, acopăr lampa cu spinarea şi capul ei se ascunde în umbră. O clipă mă văd în altă parte, văd o altă fiinţă în locul ei, îmi amintesc de o întîmplare, începută aşa şi terminată brutal.

– Nadia! scrîşnesc.

Îmi pune, speriată, mîinile în piept.

– Nu, te rog nu!

Simt sîngele urcîndu-mi-se în cap. Înţepăturile de ţînţar încep abia acum să mă usture, pe gît, pe obraz, pe frunte; mi se pare că pielea congestionată e plină de băşici. Mi se pare că veninul acestor mici bestii îmi aleargă în sînge, aprins, amestecîndu-se cu vinul rece de la Zibrieni, cu toxinele unei zile chinuitoare pînă la paroxism, pînă la pierderea minţilor.

Mă aplec peste ea, fără să mă pot stăpîni, şi-i apuc umerii, întărîtat. "Ce cauţi aici? aş vrea să-i scrîşnesc în obraz. Nu te-ai gîndit? Nu te-ai aşteptat?"

Ba da, ştia ce are să se întîmple şi a avut timpul să se gîndească la apărare. Îi simt mîinile proptindu-mi-se în piept, cu îndîrjire.

– Nadia! bîigui, căutînd zadarnic alte cuvinte.

Veninul din sînge mă îndîrjeşte, la fel ca şi mîinile ei duşmănoase.

– De ce-ai venit aici, spune? Nu te-ai gîndit ce-o să fie?

Tresare de parcă aş fi pălmuit-o.

– Nu fi rău! îngînă cu un amestec de spaimă şi de mîhnire.

Simt că umerii îi tremură; mîinile îi slăbesc. Gîndesc că nu se mai poate împotrivi. Acum, cînd o simt moale, prăvălită în pat, la îndemîna mea, trupul ei îmi vine în minte aşa cum într-o noapte stătuse gol, sub pătură, în cabina inundată, în mijlocul mării. "Noaptea de atunci trebuie plătită, îmi spun, în timp ce sîngele îmi aleargă, otrăvit, în vine. Trebuie plătit timpul pe care l-am sacrificat pentru ea. Trebuie plătit, cu preţul întreg. Oricît de urît s-ar termina, orice pată ar rămîne pe amintirea unei veri minunate".

Şi o atît de neomenească încordare, o atît de lungă şi neştiută aşteptare, mă fac să mă prăbuşesc peste ea. A rămas speriată, cu mîinile moi date în lături, crucificată. Îi simt trupul tînăr, lipit de al meu, tremurînd. Îi simt şoldul rotund, coapsele dezarmate şi sînii, turtindu-se în pieptul meu, cu elasticitatea lor înnebunitoare.

– Te rog, nu! mă imploră sfîrşită, mişcînd mîinile ca pe nişte aripi rănite. Nu, nu, nu!...

Îi caut, gîfîind, gura, în întuneric; buzele mi se udă de lacrimile sărate, care îi alunecă pe obraz.

"De ce plînge?" mă întreb, exasperat.

Nu pot să mă gîndesc la o noapte pe mare, cînd obrazul meu a alunecat încet peste obrazul ei, pînă ce colţul buzelor ni s-au întîlnit. Întîmplarea de atunci şi cea de acum, nu au nici o legătură. Acum îi adulmec învrăjbit tinereţea care vibrează sub pielea speriată.

– Nu, spune, nu!

Nu se mai apără, se roagă. Poate de la început, nu s-a apărat, şi n-am înţeles. Poate mîinile ei, care mi s-au proptit în piept, vroiau să mă mîngîie, să-mi spună în limba lor ceva, ce ea nu putea spune în cuvinte. Eu m-am apăsat în ele, am schimbat, poate, gestul ei într-o brutalitate.

– Nu, se roagă, te rog, nu!

Îi găsesc gura şi i-o înăbuş. Acum gura ei e rece şi uscată, fără nici un gust, fără nici un parfum, ca o bucată de iască. Nu mai are frăgezimea de atunci şi mirosul de fruct exotic, puţin dulce şi amărui.

E o bucată de iască; dezgustat de mine şi de toate, mă ridic.

Nadia îşi duce repede mîinile la ochi, ca să se apere de lumină şi aşa, cu faţa ascunsă, plînge cu sughiţuri. Rochia i s-a ridicat pînă la şold, dezgolindu-i coapsa lungă, bronzată. La sfîrşitul ei se vede o margine a pantalonului alb, întins pe piele; pînza subţire şi curată mi se pare că pune acolo o pată trivială. Totul mi se pare trivial: camera, cele două paturi de spital, ţolul de pe jos, lampa afumată, de bordel, plînsul ei ca de fecioară dezverginată.

– Taci, taci, taci! scrîşnesc, oprindu-mi strigătul între dinţi, ca să nu audă vecinii. Taci, încetează!

Deschid uşa furios şi mă reped afară. În cadra de lumină pe care lampa o aruncă din spate, în grădină se văd gutuile mari, lucînd pe ramuri, ca nişte podoabe. Le privesc şi îmi vine gîndul că fiind pîrguite, în curînd oamenii au să le culeagă, e firesc, de cînd lumea şi pămîntul. Ce armonie desăvîrşită este în această natură, care face copacii să înflorească, să dea rod şi apoi să-şi lase ramurile încărcate spre pămînt, ca să fie scuturate! Dacă aş întinde mîna şi aş apuca o gutuie galbenă, rotundă, ea s-ar desprinde de pe ram şi ar rămîne în mîna mea, ca un sîn de femeie. Iar în spatele meu, întinsă pe pat, Nadia plînge, cu sughiţuri. Trupul ei este împlinit şi pîrguit, ca gutuile din grădină. Ar fi tot atît de firesc s-o culeg, cum aş culege o fructă împlinită. Dar în

timp ce copacii freamătă, aşteptînd să se dăruiască, Nadia plînge înăuntru... "De ce mai plîngi?" aş vrea să-i strig.

Apoi, trag uşa după mine, scos din fire. Clanţa se închide cu un sunet scurt şi ferm ca un punct la sfîrşitul unei fraze lungi, greu de înţeles.

Numai scîrţîitul ţîţînilor stăruie puţin în aer, înainte de a se pierde, fără ecou, între gutuii din grădină. Pare sunetul unui arcuş alunecînd strîmb pe o coardă de vioară.

În cîrciumă pîlpîie aceleaşi felinare afumate, ca în curte. Nicăieri nu e lumină de-ajuns. Cîţiva pescari, cu bluze cenuşii desfăcute pe pieptul păros, cu bărbi mari, castanii, ca ale unor sfinţi, stau la o masă lîngă uşă şi beau rachiu în tăcere. Pe pereţii afumaţi ai cîrciumii sînt lipite afişe colorate, ale unor partide politice, care în schimbul unor promisiuni gogonate, cer votul pescarilor. Poate nu le-a citit nimeni, niciodată.

În fund, printr-o uşă dată de perete, se vede o altă încăpere, luminată mai bine şi cu altfel de feţe. Acolo e aşezată o masă lungă, acoperită cu hîrtie albă; deasupra ei ard lămpi cu gaz, prinse de tavan, luminînd capetele oamenilor. Sînt vreo douăzeci de orăşeni, veniţi în excursie, cu vaporul. Au vizitat mînăstirea şi canalele; rămîne să afle ce este ciorba pescărească.

N-ar fi peste putinţă să am cunoscuţi între ei dar acum, mai mult decît oricînd, mi-ar fi silă şi groază să întîlnesc vreunul. Întorc repede capul, şi mă lipesc de tejgheaua udă.

– Dă-mi un rachiu mare!

– Aţi lăsat-o pe coniţa să doarmă! rîde cîrciumarul, cu un fel de înţeles.

Ne crede căsătoriţi şi asupra căsătoriei are o concepţie dezvăluită de rîsul lui înţelegător şi complice.

Încerc să rînjesc la fel, în timp ce-mi primesc paharul.

– Domnule, să fie femeia cît o fi, degeaba! face negustorul, pocnindu-şi degetele în aer. Degeaba!...

Îl privesc prostit.

– Cum adică, degeaba?

– Degeaba! De băutură nu ţi se acreşte niciodată.

Şi se aţine cu sticla, să-mi umple încă o dată paharul. Desigur n-a privit-o pe Nadia!

Obrazul băşicat de ţînţari, pe care mi-l simt arzînd, îmi dă poate o înfăţişare de beţiv. Aş vrea să mă uit în oglindă, să văd ce nu se mai poate recunoaşte în fiinţa mea, să văd cîte piei am lepădat pînă azi pe drum şi cîte îmi mai rămîn.

– Bun rachiul? mă iscodeşte cîrciumarul, cu ochii lucînd de satisfacţie.

Nu-i răspund. La lumina slabă a lămpii care atîrnă în mijlocul prăvăliei, caut ceva în rafturi, în spatele tejghelei. Sticlele mi se par că seamănă cu nişte cărţi în bibliotecă, volume rare, incunabule.

Negustorul îmi vede privirea şi se întoarce înspre raft:

– Ce-aţi dorit?

Nu răspund; caut mai departe.

– Poate vreţi un coniac?

Nu, caut o sticlă cu vin, din care am băut odată, foarte demult. Un vin aromat, cu miros de fragă.

– N-ai Muscat? întreb. Muscat de la Efleri.

Nu are. Mă simt mîhnit ca de lipsa unei cărţi esenţiale.

– Da' nu-i bun rachiul? se miră negustorul.

Poate că e bun. Gîndul meu e acum în altă parte... De ce mă înduioşează oare, atît de mult amintirea acelui vin cu arome de primăvară? Ce-aş putea să regăsesc în gustul lui de fragă?

Caut mai departe, în rafturi. Nu recunosc etichetele; pe aici se aduce vin din alte podgorii. Nu-i nici Pinoul gri al lui Titorenco, nici rubiniul lui Damian, nici cupajul roşu de Bordeaux, pe care îl beam la "Ural", spre ziuă, cînd ne găteam de plecare. Pe aici se beau altfel de vinuri... Dar într-un colţ al raftului, tot recunosc

ceva: sticlele mici, sferice, cu gîtul lor lung ca al unor piese de laborator, din care beam cu Ronsky. Întind mîna:

– Dă-mi Zubrovka!

Şi beau, paharele, unul după altul. Acum mi se pare că în cîrciumă s-a făcut lumină; în jurul capetelor pletoase ale lipovenilor văd cercuri strălucitoare, ca nimbul unor sfinţi. Unii sfinţi nu au fost pescari? Pe sfîntul Petru nu l-a luat Iisus Cristos de pe malul mării, unde îşi cîrpea năvodul?

Negustorul îmi mai aduce o sticluţă.

"E bine că beau, mă gîndesc; n-am să mă îmbolnăvesc de friguri. Ea n-are decît să se îmbolnăvească!"

Cu cine vorbesc oare, în cugetul meu? Nu cumva cu Ronsky? Nu ciocnesc oare cu el, acest păhărel, cum am ciocnit de atîtea ori?

– N-are decît să se îmbolnăvească! spun.

Cine? Nadia sau Tamara?

Tamara!... Tamara e fiinţa aceea cu chipul de copilă, pe care am lăsat-o într-o seară, rezemată în coate, pe divan, fremătînd sub rochia neagră, de catifea? Dar Nadia, cine e? Fata care doarme în căsuţa din grădina cu gutui?

"Gospodin Ronsky, spun în gînd, care dracu ţi-e nevasta? Mi se pare că le încurc numele. Nevasta ta ştie să înoate? Unde a învăţat? La Iaşi, la călugăriţe? Atunci cum aş putea să le mai deosebesc în minte? Şi tatăl ei e doctorul Rabega, Ursul Negru? Chiar aşa? Dar atunci, gospodin Ronsky..."

– Mai dă-mi o sticluţă! Negustorul mi-o aduce, cu un început de îndoială; e a treia.

– O să se supere coconiţa, spune, uitîndu-şi pentru o clipă datoria lui de cîrciumar.

"Care coconiţă? mă întreb. Hei, gospodin Ronsky, unde sînt becurile tale luminoase? Să pui şi-n această cîrciumă unul, şi-n grădina cu gutui altul, şi-n capul meu..."

Iau sticla în mînă şi mă mut, de la tejghea, la masa lipovenilor; nu mă mai ţin picioarele. Ei se dau în lături şi-mi fac loc, cu un fel de nehotărîre şi neînţelegere; li se pare că am venit la ei numai din greşeală.

– Zdravstvuite, gospoda! spun, ridicînd paharul.

Se privesc, nedumeriţi, apoi îşi pleacă frunţile deasupra mesei şi nu răspund nimic.

– Zdravstvuite!

Tac, cu bărbile stufoase băgate în piept.

– Măi sfînţilor, măi pescarilor, ce dracu sînteţi aşa de sălbatici? spun, nedumerit de tăcerea lor încruntată.

Negustorul îmi face semn, de după tejghea, să-i las în pace. Mă ridic şi mă tîrşîi spre marginea cealaltă a prăvăliei.

– Lăsaţi-i, spune împăciuitor negustorul, aşa sînt de felul lor; se tem să intre în vorbă cu străinii. Bănuiesc de mici că toţi sînt oameni de-ai poliţiei.

La masa lor, lipovenii au rămas aşa cum i-am lăsat, cu frunţile plecate, cu mîinile împreunate pe genunchi, neîndrăznind să ridice capul, trăgînd doar cu coada ochiului, ca nişte cîini care se tem să nu le dai cu piciorul în burtă.

– Poate c-ar fi bine să mergeţi la culcare, reîncepe negustorul, privindu-mă şi el bănuitor. Acum închidem prăvălia.

Să mă duc la culcare? Unde? Este undeva o casă unde să pot intra?

În uşa cîrciumii, în întuneric, aşteaptă dulăul cu blana roşcată plină de ciulini, care ne-a ţinut tovărăşie la masă. Iată, în sfîrşit, un prieten. Mă îndrept spre el, clătinîndu-mă; mă priveşte cu teamă, gata să se smucească în lături. Ce-ar fi să fugă şi el de mine? Aş rămîne singur, cu desăvîrşire singur, rătăcit în acest ţinut îndepărtat, unde nu ştiu pe unde am venit, nu ştiu ce caut.

Îi vorbesc cu blîndeţe. Are ochi galbeni, cu privire omenească. Poate ochii lui spun ceva, poate au o durere de mărturisit, dar

cum aş mai putea citi acum în ochii lui? Întind mîna transpirată pişcată de ţînţari, şi îi mîngîi capul. Nu se mai teme; se gudură.

Nu seamănă oare cu cineva, cîinele plin de ciulini cu ochii lui mari şi galbeni, atît de blînzi şi de iubitori?

– Mă, cîine! spun, aplecîndu-mă spre el, să-l mîngîi. De unde te ştiu eu pe tine?

Coborîm treptele cîrciumii, alături, ca doi prieteni care au chefuit împreună.

– Mă cîine! vorbesc, mîngîindu-i capul, în timp ce mă urmează spre grădina cu gutui. Mă, cîine, pe tine nu te cheamă Ronsky?

Aştept să-mi răspundă, şi nu înţeleg de ce tace.

– Mă, nu eşti tu Ronsky? Ronsky, polonezul îngîmfat?

Deschid portiţa grădinii, făcînd-o să scîrţîie prelung; cîinele se opreşte o clipă, nehotărît; să mă urmeze, sau nu.

Îl chem blînd:

– Hai, mă, cuţule, mă Ronsky, hai, nu mă lăsa singur!

Vine cu o bucurie care mă înduioşează.

În faţa căsuţei ne oprim, nedumeriţi. Cîinele stă alături, privindu-mă din întuneric cu ochii lui galbeni, aşteptînd să vadă ce am de gînd. O adiere de vînt trece prin frunzele gutuilor. Sînt prea înfierbîntat ca să simt frigul toamnei, dar tristeţea din foşnetul frunzelor mă înfioară. Mă aşez jos pe marginea pridvorului. Cîinele îşi lasă grumazul pe genunchii mei. Îl mîngîi.

– Mă Ronsky, mă! spun în şoaptă. Vine toamna, ce ne facem?

Scheaună încetişor, de parcă mi-ar înţelege durerea. Cum aş mai bea acum încă un păhăruţ cu spirt tare! Vîntul se joacă rece prin ramurile gutuilor. Cîtă toamnă este în fructele galbene, lucind în întuneric!

– Mă Ronsky, murmur, lăsîndu-mi capul să-mi cadă moale, pe pălimar. Unde ţi-e acum Tamara?

Şi cum am lăsat capul jos, mi se pare că pălimarul se clatină, se cufundă într-o apă rece, cu mine după el. Nu-mi dă în minte

să mă scutur, să mă apăr; mi-ar părea bine să mă înec, fără nici un gînd.

Aud vîntul jucîndu-se trist în grădina părăsită, şi scîrţîitul muzical al ţîţînelor, care se pierduse mai înainte între copaci, se întoarce înapoi, ca un ecou foarte întîrziat. În spatele meu scîndurile pridvorului troznesc; nu-mi pot da seama cine a venit. Pe urmă o mînă mi se aşază pe umăr. O mînă a cărei greutate o cunosc, cum ar fi propria mea mînă. Şi parfumul ei îl cunosc. Nu-i oare mîna Tamarei? Dar cînd a stat mîna ei pe umărul meu? În seara cînd am fost în odaia ei, ce s-a întîmplat?

– Mă polonezule, îngîn,fără să-mi pot opri capul de a se duce mai departe, la fund. Ce vrea nevasta ta cu mine?

Şi-n timp ce adorm, chiar mi se pare că aud cîinele vorbind, cu glasul batjocoritor al lui Ronsky: "Ce ţi s-a năzărit dumitale cu Tamara, dragul meu inginer? Nu ştii dumneata că Tamara acum joacă pocher cu locotenentul de pompieri şi cu Liuda, nepoata? Hi! Hi! Ce te-ai mai îmbătat, dragul meu!"

*

* *

Acum, în lumina după-amiezii, canalul are altă înfăţişare, nu e drumul pe care am venit aseară. În foşnetul stufului nu se mai ascunde nici o spaimă. Ştiu ce este dincolo de el: smîrcurile Deltei, goale, fără nici un mister.

Sălciile bătrîne, scorburoase, pe care arar le întîlnim în cale, legănîndu-se deasupra apei, par mai scunde, şi mă mir că aseară siluetele lor negre mi-au dat fiori.

În apa canalului se vede mîlul, ca nişte vinişoare cenuşii, care se destramă şi iar se împletesc, urzind sub valuri o ţesătură

efemeră. Prin spărturile stufului, apare cîmpul, între smîrcuri, pămînt bolovănos, cu ierburi groase, pălite de toamnă.

Alunecăm la vale, cu vîntul plin din pupa şi cu soarele obosit, coborînd pieziş din înaltul cerului. Cum stau la cîrmă, cu privirea pe mal, uneori pierd din ochi firul îngust al apei şi atunci mi se pare că merg peste cîmp, prin stuf, cu un poştalion care saltă lin pe arcuri. Şcotele mi se pare că sînt nişte hăţuri. M-aştept să aud trupul cailor înfundat în iarbă, şi aşa, clipe lungi, uit de unde vin şi unde merg; mi se pare că refac un drum vechi, cine ştie dacă nu din altă viaţă.

Nadia stă în partea cealaltă a cockpitului, nemişcată, cu privirea plecată. N-am schimbat toată ziua, o singură vorbă. Spre prînz, cînd m-am trezit, cu capul greu, cu ceafa înţepenită, cu mădularele frînte, nu era în odaie. Atunci mi-am amintit întîmplările din ajun şi mi-am dat seama, cu silă, că mă găsise beat pe pridvor, şi mă tîrîse în cameră. Dormisem îmbrăcat, cu faţa în jos, inert. Pe genunchi îmi rămăsese păr roşcat, şi mîinile îmi miroseau a cîine. Nu ştiam unde poate fi Nadia, dar îmi dădeam seama că se ferea să fie de faţă, cînd mă voi trezi.

Pe fereastra îngustă a odăii intra pieziş o rază adormită de soare; în grădină se vedeau copacii, cu frunzele îngălbenite şi gutuile lucioase, atîrnînd greu, pe ramuri.

Am stat mult timp în pat, ca mort. Peste o oră, cînd mi-am făcut curaj să cobor şi mi-am văzut chipul în oglindă, m-am cutremurat. Fruntea îmi era înroşită de înţepăturile ţînţarilor, peste noapte barba îmi crescuse, punîndu-mi o pată ca de boală pe obrazul tras, ochii, injectaţi, erau ascunşi în fundul orbitelor cu cearcăne vinete. Am încercat să-mi netezesc părul cu degetele, să capăt o înfăţişare mai omenească dar nu puteam să schimb nimic pe chipul meu, fiindcă sufletul şi nervii îmi erau la fel de răvăşiţi.

Cînd am deschis uşa, o boare călduţă, cu miros dulceag de toamnă, m-a întîmpinat în prag. Nadia stătea pe marginea pridvorului, unde stătusem eu aseară, puţin adusă de umeri, cu

bărbia rezemată în pumni. A întors capul şi a încercat să-mi zîmbească, însă zîmbetul se adresa nu mie, ci amintirilor noastre.

"Acum nu mai e nimic de explicat, îmi spuneam. E zadarnic să mă mai ruşinez. Faptele au trecut într-un alt capitol al vieţii; e zadarnic să le mai urmărim acolo, cu gîndul, să le căutăm un înţeles. Trebuie uitate, înaintea oricărei explicaţii."

Trecuse amiaza. Am mîncat în tăcere, sub un umbrar de scînduri, în curtea cîrciumii. Peste o bucată albă de nisetru fript pe grătar, am stors două lămîi căutînd să acopăr cu gustul lor acru şi amar gustul peştelui, să nu recunosc sensul lui gastric, să-l asimilez printr-o penitenţă.

– Cînd pleacă primul vapor la Galaţi? l-am întrebat pe negustor.

– Mîine dimineaţă, la patru.

Nu puteam să mai aştept aici pînă mîine dimineaţă.

– Plecăm numaidecît! i-am spus Nadiei, fără altă explicaţie.

"Miladul" stătea liniştit, la picioarele podului, puţin ne la locul lui în peisajul terestru, cu case mici, albastre, ascunse după gardurile negre plecate peste apă. Cîţiva străini, curioşi, priveau de pe pod canalul, care se pierdea printre sălcii. Erau şi cîţiva copii de lipovean, despuiaţi, arşi de soare, dînd cu tragere de inimă vizitatorilor reprezentaţii nautice, în speranţa că vor căpăta un gologan; se scufundau în apa cenuşie şi apăreau pe neaşteptate în alt loc, mai departe, lîngă trunchiul unei sălcii; sau scoteau în pumnul strîns, mîl negru, ca să arate că au atins fundul.

Am ridicat pînzele singur, nelăsîndu-i Nadiei timpul să mă ajute şi am plecat la vale, pe canal, duşi mai mult de curent decît de vînt. După un timp, întorcînd capul, am văzut că pe podişca pe care venisem ieri, ne urma, la cîţiva paşi, cîinele de aseară, de la cîrciumă. Era un fel de nehotărîre în mersul şi în privirea lui galbenă; credea poate că după prietenia de ieri va trebui să meargă cu mine şi acum îl mira că nu l-am chemat. Am întors capul înainte, ca să-i evit privirea. După un timp, cînd m-am

mai uitat pe furiş, să văd ce face, se oprise la cotul canalului şi ne privea, cu o nedumerire tristă. Curînd sălciile l-au acoperit şi-am fost împăcat că nu mai trebuie să mă uit în urmă.

La marginea satului vîntul s-a desprins dintre case lăsîndu-se plin în pînze; prova s-a înfipt în apa cenuşie, şi ne-am pomenit străbătînd cîmpul, repede, parcă mînaţi de teamă, să nu regăsim pe drum vreuna din amintirile de aseară...

Acum, în jos, dincolo de sălciile care ascund gura canalului simt apropierea mării. Deasupra, cerul este mai vînăt, răsfrînge faţa ei frămîntată. După vîntul care culcă stuful la pămînt şi face sălciile să se aplece pînă deasupra apei, îmi dau seama că marea trebuie să fie furtunoasă. Un muget surd se ridică de la coastă, ca huruitul îndepărtat al unei mori, ale cărei scocuri se întrec unul cu altul. Mă bucură adînc gîndul de-a întîlni o mare montată; aş vrea să fie furtună, să ne sfîşie pînzele, să ne arunce valuri peste punte, să-mi răcorească fruntea aprinsă şi să-mi spele toate umbrele negre din suflet.

Nadia priveşte încruntată, înainte. Cu toate că soarele dogoreşte a rămas cu rochia neagră, de stofă groasă şi nici eu nu m-am dezbrăcat. Acum, după întîmplările de aseară, mi se pare stînjenitor să mai stăm unul în faţa altuia în costum de baie. Trupurile noastre, care altădată au respirat cu seninătate alături, acum se ştiu altfel, îşi cunosc neîmplinirea şi se tem unul de altul, sau se duşmănesc.

Acum, drumul nostru mi se pare o rătăcire. Nu ştiu care parte a conştiinţei mele trebuie învinuită. Dar sînt bucuros că o limpezire a venit, în folosul amîndurora, sau al unuia din noi.

– Nadia, spun, silindu-mă să nu fiu nici aspru, nici înduioşat, iartă-mă că te-am tîrît după mine, aici!

Îşi lasă capul în piept.

– Trebuie să uiţi, urmez.

Ar fi trebuit ca totul să se termine fără cuvinte, aşa cum fusese începutul. Dar mai bine să nu rămînă nici o îndoială între noi, să ştim fiecare ce avem de făcut.

Spun, hotărît:

– Ai să mergi la Sulina; înţelegi că nu te pot duce înapoi, la Bugaz; am intrat în septembrie. Ai să iei primul vapor, pînă la Reni, de acolo trenul, unde vrei, spre Chişinău, sau spre Bugaz.

Stă cu capul în piept.

– Ai un plan mai bun? întreb.

Clatină capul: nu.

Între şirul de sălcii, se vede gura canalului şi marea, cenuşie, cu creste albe.

– Închide, te rog hublourile!

Se supune, este încă matelot. Cînd termină treaba revine în acelaşi loc şi iarăşi îşi lasă capul în piept.

– Mîine seară ai să fii acasă, reîncep, fiindcă simt nevoia să-i spun o vorbă prietenoasă.

Nu mi-e datoare nimic, nu am dreptul s-o pedepsesc.

Da, a fost o rătăcire! Unde plecasem? Cine avea să ne poarte de grijă, cine să răspundă de noi? Cîtă nesocotinţă! Ea n-avea nici măcar un act de identitate, şi la primul port dincolo de frontieră, poliţia ar fi întors-o înapoi, ca pe o fugară. Caut să-mi amintesc din unele lecturi juridice, dacă nu port o răspundere penală. Cu ce drept am luat de acasă această fată, ce viitor pot să-i asigur, lîngă viitorul meu el însuşi nesigur şi fără program?

O clipă amintirea verii petrecute împreună, mă mai înduioşează. A fost o prietenie ciudată, aşa cum este ciudată întreagă fiinţa ei. Aş vrea acum, în ultimul drum, cum mai vroisem odată, să-i deschid craniul, şi pieptul, să văd ce-i în creierul şi-n inima ei. Ce poate gîndi, ce poate simţi ea acum? Stă nemişcată, pe marginea cockpitului, cu capul lăsat în piept. O chem:

– Nadia!

Ridică ochii rătăciţi. Mi se pare că privesc dincolo de mine.

– M-am purtat urît, spun. Te rog să mă ierţi dacă n-am putut să te înţeleg. Şi să uiţi!... Eşti foarte tînără. Ai nevoie de un cuget curat... Să nu te mai gîndeşti la drumurile noastre! Să nu te mai gîndeşti la marea asta nesigură...

Întoarce deodată capul spre larg, cu un fel de trufie. Marea se deschide în faţa noastră, cu creste albe, sub un cer scund, vînăt, cu orizontul înecat în neguri plumburii. Nu se mai văd nici coasta de la Zibrieni, nici talienele pescarilor. Cîţiva stîrci roşcaţi, cu aripile mari, zboară repede spre ţărm, duşi de vînt. O pînză de corabie se pierde în negură, la orizont. E poate ultimul barcaz care face drumul de la Sulina, la Bugaz.

Ţin prova spre larg, ca să ocolim pe departe cotul împădurit al Deltei. Cîteva valuri se varsă peste punte; aş fi putut să le ocolesc, dar las cu nepăsare prova să le izbească, în plin. "Miladul" se cutremură. Ce ciudat mi se pare că nu îmi e milă de el. Nu mi-ar fi milă dacă s-ar sparge bordajul şi marea ar năvăli înăuntru. Mă gîndesc la lucrurile din cabină, şi nu ştiu dacă am acolo un obiect pe care aş putea să-l regret, pe care aş dori să-l salvez dintr-un naufragiu.

Gonim către sud, pe marea pustie. Nadia a rămas cu capul ridicat, privind neclintit în larg. Poate acum ea înţelege marea altfel decît mine. Poate, dacă s-ar întoarce şi mi-ar spune gîndurile ei, m-aş simţi mic şi m-aş dispreţui. Dar ea nu întoarce capul şi nu găsesc nici un motiv s-o chem; drumurile noastre s-au despărţit, ea merge acum spre Bugaz, sau spre Chişinău, eu spre Mediterană; numai întîmplător ne mai aflăm alături, cum se întîmplă să fie alături, unul în faţa altuia, în ferestrele vagoanelor, doi călători care se duc în părţi diferite, dar ale căror trenuri au plecat amîndouă odată din gară şi merg un timp aşa, pînă se îndepărtează şinele, una de alta.

Mergem spre sud, departe de ţărmul împădurit; sălciile Deltei, chinuite de vînt deasupra valurilor, se pierd în zarea cotropită de neguri. Ieri era nisipul, în care se răsfrîngea soarele; astăzi

sînt aceşti copaci, cu rădăcini jumătate terestre, jumătate marine, absorbind în ramurile lor toată lumina soarelui.

Se întunecă, timpuriu.

Aştept cu îndrîrjire bolnavă să se întărească vîntul. Nu înţeleg de ce, fiindcă tuturor întrebărilor din cuget le-am răspuns, fiindcă drumul de la Sulina mi se deschide înainte liber şi clar. Am două luni întîrziere, atît. Nu mă voi mai opri la Constanţa, nu mai e nevoie să caut acolo sextantul. De la Sulina voi da o telegramă, să mă aştepte cineva în port, cu banii şi cu actele. Voi ţine drumul pe lîngă coastă, ziua şi noaptea, ca să nu mă prindă furtunile toamnei în Marea Neagră. Numai la Buiuk Dere, în golful însorit al Bosforului, voi lăsa ancora, să mă odihnesc.

Mergem în volte largi, înspre sud, împotriva vîntului. Sulina este încă foarte departe; pînă acum n-am lăsat sub orizont nici cotul de la Zibrieni. Înaintăm greu, pe valurile care se sparg cu furie în etravă. Dar nu doresc altceva decît să mergem, să navigăm, indiferent cînd vom ajunge. Acum mersul în sine îşi are scopul lui. Sulina poate fi oricît de departe, nu mă gîndesc, nu am nevoie de port: am nevoie să merg, cu vîntul, cu valurile, sau împotriva lor.

Spre seară, îmi simt mîinile amorţite. Nadia se întoarce şi îndrăzneşte să vorbească ţinîndu-şi capul plecat, ca mai înainte.

– Vrei să te schimb?

Este încă secundul meu; s-au scurs de mult cele patru ore de cart. Dar ea nu ştie că de acum înainte voi merge singur, şi carturile mele vor fi fără sfîrşit.

Trec orele; curînd, dinspre sud se ridică vălurile serii. Intrăm sub ele, ca sub o pătură uriaşă, care să ne ţină cald la noapte. Vîntul încearcă nehotărît să-şi schimbe direcţia; trec de cîteva ori ghiul, dintr-un bord în altul, în timp ce înapoi, la linia sălciilor care se pierd în mare, soarele apune într-un lac însîngerat. Apoi vîntul se fixează, dinspre uscat, şi scade. Odată cu venirea întunericului, coamele albe ale valurilor se potolesc.

Nadia se mai întoarce o dată. Mi se pare că umerii i se înfioară de frig.

– Vrei să-ţi fac un ceai? mă întreabă.

Mai este oare jos în cabină, samovarul comandorului Maximov? Nu l-am aruncat încă peste bord? Dacă vreodată ne-am duce la fund, ce satisfacţie aş simţi să înghită marea acest obiect!

O privesc ca pe o străină.

– Nu vrei să-ţi fac un ceai? repetă.

Clatin din cap: nu. Undeva, pe ţărm, se vede pîlpîind o luminiţă; este poate o colibă de pescari, pe care noaptea a acoperit-o. Nadia coboară în cabină apoi revine cu haina de ploaie pe umeri.

– Ia mantaua mea, îi spun, gîndindu-mă că trebuie să-i fie frig.

N-are nimic gros de îmbrăcat; da, nu era pregătită să urmeze drumul meu.

Nu răspunde. A adus cutia cu chibrituri şi aprinde felinarul, pe catarg.

Mă văd o clipă acasă, în serile copilăriei, cînd se aprindeau luminile şi priveam, clipind din ochi, mobilele, cum răsăreau din întuneric.

Ar trebui să-i spun: "Bună seara, Nadia!" cum ne spuneam unii altora, atunci.

Ea potriveşte flacăra felinarului, apoi se aşază tăcută. pe puntea din faţă, lîngă catarg. Nu-şi uită nici una din îndatoririle ei de matelot. Mîine seară îmi voi aprinde luminile, singur.

Mergem în tăcere, cu vîntul descrescînd. Ţărmul nu se mai vede, în noapte. Ţin drumul după stele, şi fiindcă deriva ne scoate în larg, nu mi-e frică de uscat. Tîrziu, în zare apare încă o luminiţă, pîlpîind între sălcii; tot o colibă de pescari. Mă înfior de frig. Noaptea, venirea toamnei se simte mai bine. Trebuie să mă grăbesc către mări mai calde.

Nu ştiu de ce nu mă hotărăsc să privesc ceasornicul; stau la cîrmă, neclintit, încordat, în locul în care am rămas din clipa plecării. Acum nu mă mai dor nici mîinile, nici umerii; nu simt nimic rău şi nimic bun. Vreau numai să merg, e singura mea grijă, singura mea dorinţă.

Poate să fie miezul nopţii; un colţ de lună răsărit sus pe cer de cu ziuă, a coborît treptat, înroşindu-se şi s-a topit în valuri ca într-un cazan cu smoală; e o noapte neagră. Cîteva stele clipesc sus, fără a izbuti să scoată din întuneric faţa mării. Din cînd în cînd etrava izbeşte strîmb cîte un val şi atunci catargul trosneşte, iar sarturile zbîrnîie.

Nu ştiu de ce Nadia a rămas acolo, lîngă catarg. Nu ştiu dacă veghează, sau a adormit.

O strig.

– Nadia!

Ce ciudat îmi sună acum, în întuneric, glasul, deasupra acestei mări pustii. Parcă nu se va opri nicăieri, nu va avea cine să-i răspundă; parcă sînt singur şi chemarea mea s-a dus în vînt. Dar o văd pe Nadia, desprinzîndu-se din umbră şi alunecînd, cu haina de ploaie pe umeri, în lungul cabinei, tremurînd de frig. Cine ştie de cînd tremura pe puntea udă, stropită de valuri. Mi-e teamă că ar putea să se îmbolnăvească tocmai acum, şi să-mi zădărnicească planurile.

– Te rog, du-te jos! îi spun. Ai să răceşti.

O clipă şovăie.

– Du-te; n-am nevoie de nici un ajutor.

Se supune, poate se teme că a treia oară voi fi aspru. În urma ei rămîn singur, cu marea pustie care nu-mi poate opri gîndurile. Îmi amintesc ziua cînd am sosit la Bugaz, dimineaţa cînd am întîlnit-o hoinărind pe chei, cu pardesiul stropit de valuri, ca o haimana din port. Îmi amintesc după amiaza, cînd am stat la soare, pe insula Carolina şi am început lecţiile de înot; şi celelalte zile, îmi vin, una după alta în minte, cu întîmplările lor, cărora

acum nu le pot găsi înlănţuirea logică. Parcă am fost alţii în fiecare zi, şi a trebuit să uităm tot ce se petrecuse cu o zi înainte între noi. Dacă acum aş putea să uit ce s-a întîmplat în toate zilele, la un loc! Să nu-mi mai pun întrebări, să nu mă mai gîndesc în urmă!

Vîntul slăbeşte; dinspre ţărmul împădurit, vin valuri de frig, cu miros umed de salcie veştejită. Îmi dau deodată seama că tremur, încetişor, ca un cîine care aşteaptă la o uşă, să i se deschidă şi nu speră. Aşa trec orele, fără să mă uit la ceasornic. După o bucată de drum, între sălciile de pe mal se văd împletindu-se limbi de foc şi-n lumina lor se mişcă umbrele unor oameni. Sînt pescarii care s-au sculat, şi înainte de a pleca pe mare îşi fierb mămăliga în ceaun. Poate se apropie dimineaţa; miezul nopţii a trecut de mult, fără să-l simt. Însă acum, dimineţile vin tîrziu. Acum încep să se culeagă viile şi se deschid şcolile...

De pe mal, focul pescarilor trimite umbre pîlpîitoare peste ape; o clipă, pînzele se colorează roşu. Le văd fluturînd, moi; nu mi-am dat seama, cînd a căzut vîntul. La orizont, spre sud, zăresc o licărire de lumină; ar putea să fie farul, sau doar o stea care sclipeşte de frig.

Acum, răceala mă înconjoară din toate părţile; mă simt obosit şi fără apărare. Douăsprezece ore am stat neîntrerupt la cîrmă. Mă gîndesc, că într-un fel mi-am măsurat puterile; voi fi în stare să mă lupt cu marea, dar gîndul nu mă încălzeşte. Mintea mi se duce la o casă mică şi caldă, în care să fie un pat curat, să mă pot întinde, să-mi pot lăsa capul pe o pernă moale şi să dorm.

E fără rost să mai stau de veghe; pînă dimineaţă vîntul nu va veni şi ţărmul e prea departe ca să mă tem de el. Las pînzele ridicate şi cobor în cabină, tremurînd. În capul scării mă primeşte aerul călduţ dinăuntru pe care îl cunosc; acum recunosc pe deasupra lui, parfumul Nadiei. Parfum ciudat; nu-l pot asemui cu mirosul nici unei flori. E poate mirosul întreg al cîmpului, toamna, miros cald şi dulce de buruiană şi de fîn cosit.

Ea stă nemişcată, pe marginea patului, cu mîinile pe genunchi. Seamănă cu unul din călătorii aceia care n-au găsit loc într-un compartiment şi aşteaptă pe coridor, pe cîte un colţ de geamantan, să se termine călătoria.

– Nu te-ai culcat? o întreb.

Răspunde foarte încet, sfios:

– Nu.

Apoi, fiindcă nu ştie de ce am coborît, tresare, şi se ridică:

– Trebuie să te schimb?

– Nu; nu mai bate vîntul. Am venit să mă încălzesc puţin.

– Vrei să te culci?

– Nu, am să mă întind pe banchetă.

Mă aplec să iau o pătură şi fără să vreau obrazul meu îi atinge braţul gol. Mi se pare că recunosc în căldura lui un freamăt. Cînd mă ridic, braţul vine după mine. Din felul în care mîinile ei, altfel atît de sfioase, îmi caută umerii în întuneric, înţeleg că a aşteptat de mult să facă gestul, să împlinească în el o datorie.

Nu spune un cuvînt; îşi lasă capul pe pieptul meu, în dreptul inimii.

Stau nemişcat, cu mîinile în jos, neînţelegînd ce se întîmplă, neştiind ce trebuie să fac. Trupul ei mă învăluie, de sus pînă jos, în căldura lui moale şi dulce. Acum mi se pare că nişte porţi se deschid în faţă şi ea mă duce, visînd, în lumea la care mă gîndeam mai înainte, cînd tremuram de frig, sus pe punte. Mi se pare că ea mă cunoaşte mai bine decît mă cunosc eu, că îmi ştie şi durerile şi dorinţele, că îmi cunoaşte destinul, şi e aşa de bine să mă las în braţele ei, să nu mă mai gîndesc la nimic, să nu mă mai întreb nimic, să închid ochii, să las ca ea să mă ducă mai departe.

Simt în nări mirosul cald şi moale al părului ei mătăsos. Aş vrea să ridic mîna, să i-l desfac, să-l las să-i atîrne pe umeri şi să i-l mîngîi, cu toată palma, să nu rămînă nici o părticică a mîinii, care să nu se desfete în părul ei. Dar nu îndrăznesc să fac nimic; nici să mă mişc, nici să mă gîndesc la ce se întîmplă. Mi-e teamă

că un gest sau un cuvînt ar risipi farmecul clipei. Nu ştiu dacă eu am acum vreun drept, sau toate drepturile sînt numai ale ei.

Îşi apasă capul mai tare pe pieptul meu şi mîinile îmi mîngîie umerii, căutîndu-le conturul în întuneric, cum ar vrea să-şi dea seama că sînt acolo, neschimbat. Aşa cum m-a cunoscut.

– Să nu fii rău! şopteşte cu o teamă care mă umple de remuşcări.

– Nadia!

A recunoscut în această chemare uimită glasul meu vechi. Îndrăzneşte să ridice capul spre mine. Nu-l văd, dar îi simt dogoarea în întuneric. Acum, dacă m-aş apleca, ştiu că aş întîlni obrazul ei îmbujorat şi buzele ei umede, dar nu am curaj să mă mişc.

Mîinile ei îmi mîngîie apăsat umerii; nu-mi dau seama dacă acest gest nu-i o chemare.

– Cît de rău poţi să fii! repetă, dar fără ton de reproş, ci mai degrabă de dragoste.

Îi cuprind încet umerii, cu grija de a nu o speria, de a nu o face să fugă, de-a nu o pierde, acum cînd nu mă mai pot lipsi de căldura ei.

– Nadia! şoptesc.

Apoi, încet ridic mîinile şi îi cuprind capul în palme, îndreptîndu-l spre mine, încercînd să-i văd ochii, în întuneric. Stă moale şi cuminte, în mîinile mele, nimic din fiinţa ei nu se mai fereşte de mine. Îmi aplec încet capul; întîi îi simt respiraţia caldă pe obraz, apoi îi întîlnesc buzele umede, cu gestul lor cunoscut. Freamătă; pare că şi ele aşteptau. Se destind, cu o sfială plină de farmec, uimite, ca nişte petale pe care soarele le face să se dezbobocească. Simt acum în buzele ei vibrînd deopotrivă trupul ei tînăr şi cast, şi sufletul dăruit cu toată căldura. E o înţelegere atît de deplină, între fiinţa ei şi fiinţa mea, încît pare că ne-am cunoaşte de totdeauna, că nu ne ascundem nimic, că în seara asta nu facem altceva decît să ne regăsim.

– De ce nu înţelegi? murmură, ascunzîndu-şi capul pe umărul meu.

Glasul scade, se topeşte.

– Nu te cunoşteam acolo; îmi era frică, nu te cunoşteam. Aici eşti tu... Eşti tu!

Îmi mîngîie umerii repede, apăsat, ca să-şi arate că mă recunoaşte.

– Eşti tu, tu... şi e marea... O auzi?

Aud murmurul stins al mării ca acordurile calme ale unui sfîrşit de simfonie. Un val leneş, larg ne culcă pe o coastă. O clipă văd prin hublouri focul pescarilor, pe ţărmul îndepărtat, împletindu-se printre sălcii.

Ninge, peste vişinii desfrunziţi din grădina Gutulenkei. Stau cu mantaua pe umeri, rezemat de zidul cald, ca într-o casă străină, unde nu-ţi vine să te dezbraci şi să te aşezi. De aici văd, pe fereastră, copacii în care zăpada scînteiază, şi o bucată de cer acoperit de ninsoare.

Ninge liniştit, frumos, ca în iernile copilăriei. Îmi sună în urechi clopoţei argintii. Umblă pe undeva copiii cu Ajunul? Sau sînt zurgălăii săniilor cu cai albi, de pe stradă?

Ninge frumos, aşezat, egal, din tot cerul şi ramurile goale ale vişinilor se îmbracă în puf rece, sclipitor, ca pentru o serbare.

Tresar şi caut în încăpere un obiect pe care să-l recunosc, să-mi amintească unde mă găsesc.

Iată abajurul de foiţă albastră, care tot mai atîrnă în mijlocul odăii; iată dulapul negru de nuc şi masa de la fereastră şi oglinda. Fotografia Şurei a rămas tot acolo, prinsă într-un colţ al ramei. Iată ciudatul tablou, de pe perete: oamenii care se ospătează pe iarbă, la marginea unei păduri. Cînd se va întuneca vor părea nişte războinici; stacanele pe care le deşartă, vor semăna cu nişte coifuri, iar copacii subţiri din marginea pădurii, cu nişte suliţe.

Nu s-a schimbat nimic în această încăpere, de cînd am văzut-o ultima oară, într-o noapte cînd am băut aici un pahar de vin cu locotenentul Ilinca. Numai în locul patului înalt, baba a adus iarăşi, divanul.

Stau rezemat de zid şi privesc ninsoarea de afară. Va conteni oare vreodată? Şi vişinii din grădină, vor mai avea puterea să înverzească? Va mai sosi aici încă o dată, primăvara?

Aud paşii îndesaţi ai lui Nagavişka, venind dinspre magazie; aduce un maldăr de stuf, ca să-l bage în foc. În prag se opreşte să-şi scuture bocancii de zăpadă, apoi intră în sală, trăgînd stuful după el, pe uşa îngustă. Timp îndelungat îl aud robotind la sobă, îndesînd stuful înăuntru; pe urmă ciocăne la uşă şi se iveşte în prag, plin de funingine pe faţă.

– Ce-i, Nagavişka?

– Nu-i nimic rău, căcoane.

– Frig afară?

– Aş, da'de unde? Îi tocmai cum nu se poate mai bine. Acuma să pui şuba pe spate şi să porneşti la plimbare. Ştii dumneata, căcoane, că la cafinea a venit o casieriţă nouă?

Îl privesc fără nici un gînd cum şade în prag, mare cît uşa, cu spinarea puţin încovoiată, ţinîndu-şi împreunate pe pîntec mîinile înnegrite de fum, ca muierile care trăncănesc. Şi-n timp ce afară ninge, Nagavişka îmi povesteşte întîmplările din oraş; pe Lenka, fata care vinde timbre la tribunal şi pe mama ei, le-au mîncat lupii, astă-noapte, cînd se întorceau de la Budachi. Ele au acolo o vilă, şi-au fost să vadă dacă nu ninge înăuntru.

De Crăciun, nu se mai face bal la Prefectură, că prefectul s-a supărat cu nu se ştie cine din oraş şi nu vrea să mai audă de nimic. Acu umblă primarul pe la directorul liceului de băieţi, poate o să fie balul la liceu. Cucoana lui Agopian a şi plecat la Bucureşti, să-şi facă rochie, dar n-a plecat numai ea, că alaltăieri de dimineaţă, trenul a fost plin de cucoane. Numai de Tamara Ronsky, nimeni nu ştie nimic; oare o să ţină doliu, şi n-o să vină la bal?

Nagavişka mă priveşte din uşă şiret, pe sub sprîncene.

– Să fie adevărat, căcoane, că s-a certat căcoana Tamara cu lăcătinientul de pompieri?

Şi fiindcă nu-i răspund, schimbă repede vorba, parcă ferindu-se, să nu-l lovesc:

– Iar a fost foc astă-noapte; a ars la Mailachi, ştii dumneata căcoane, unde a mai ars şi anul trecut. Şi iarăşi a rămas bietul Mailachi fără acoperiş; că a ars tot, şi gardul a ars; numai coteţul cîinelui, acum a scăpat; se vede c-a avut potaia noroc. Lăcătinientul era foarte mînios, că îngheţase apa în saca, ori dracu ştie de ce era mînios.

Privesc pe fereastră cît ninge de frumos. În ramurile vişinilor, o dată cu zăpada se aştern umbrele amurgului. Nagavişka pleacă să mai aducă un braţ de stuf. În urma lui în odaie rămîne o linişte atît de grea, încît mi se pare că aud afară suflul de puf al ninsoarei.

Stau rezemat de zid, cu mantaua pe umeri, neîndrăznind să mă mişc. Seara mă găseşte în acelaşi loc. Apoi tîrziu, cînd nu mai văd nimic afară, bate cineva la geam. Deschid uşa, încredinţat c-a fost numai o părere, că-i numai iarna, care aşteaptă în prag.

– Tot la noi ai rămas?

În prima clipă, nu o recunosc.

– Tu eşti Iris? Cînd te-ai întors?

Închide oblonul şi aprinde lumina, ca la ea acasă.

– Bună seara, spune, rîzînd, cercetînd odaia de jur împrejur. Nu s-a schimbat nimic aici.

Îşi scoate căciuliţa, aruncînd-o cu fulgi scînteietori de zăpadă, pe pat. Acum îi recunosc chipul palid, cu pielea subţire sub care se văd vinele albăstrii, pulsînd.

– De ce te-ai pieptănat aşa? o întreb.

– Nu-mi stă bine? se alintă, ducîndu-se să se privească în oglindă.

Are pe frunte bucle care dau chipului ei mic, speriat, cu nasul în vînt, un aer ştrengăresc. Toate aici se piaptănă acum, aşa.

Astă-primăvară, cînd ne plimbam împreună pe malul Limanului purta cărare la mijloc, şi părul îi flutura liber pe umeri. Acum l-a strîns de pe ceafă în creştet şi sub el gîtul subţire pare firav, bolnăvicios.

– De ce vă pieptănaţi aşa? o întreb, cu o nedumerire în care ea nu-mi poate citi gîndul adevărat.

– Cum, dar asta-i pieptănătura la modă! răspunde, mirată că încă n-am aflat.

– Pe unde ai fost? încep din altă parte, privind-o ca pe o străină.

Colţul buzelor i se lasă cu amărăciune în jos, într-un zîmbet strîmb. Ce s-o mai întreb!? N-are să-mi spună nimic bun.

– Tata nu mai poate să umble bine. Nu ştiu nici doctorii ce are la picioare. Acum l-au scos la pensie, şi ne-am întors aici, că aveam casa noastră.

Apoi îşi scutură tristeţea.

– Dar tu n-ai mai plecat?

Înclin capul şi privesc duşumeaua roasă.

– Ba da, răspund.

Şi mă întreb: "De ce şi-o fi lăsat buclele pe frunte? De ce nu o mai recunosc, aşa cum era astă-primăvară, cînd rătăceam pe malul Limanului şi ne tăvăleam prin stuf? Iris! Ce vrea să spună numele ei? Prin ce îi aparţin aceste patru litere? De ce nu o pot numi altfel?"

– Iris!

– Da.

– Cum ai fi fost dacă te-ar fi chemat Nadia?

Rîde:

– Cum să fi fost? Tot aşa cum sînt!

– Crezi?

Ridică umerii nedumerită.

– Am cunoscut o fată care se pieptăna aşa, urmez, ridicînd mîna să-i mîngîi buclele de pe frunte.

Şi aşa cum stăm faţă în faţă, în camera cu abajur albastru, mi se pare deodată că sîntem în altă parte, sub umbrarul unei ceainării, pe cheiul gol al Sulinei.

– Iris, spun, de ce-ai venit?

Peste ochii ei pleoapele se bat, nedumerite.

– Am auzit că eşti aici, şi-am venit să te văd. Dacă te superi, pot să plec.

– Nu, Iris, rămîi!

Şi iarăşi îi mîngîi buclele de pe frunte, cu gîndul că fac un gest vechi.

– Tu ai fost vreodată la Sulina? o întreb.

– Am trecut o dată, cu vaporul.

– Cunoşti ceainăria lui Vanghele, din port?

– Nu.

Acolo ne oprisem, în dimineaţa sosirii.

– E o ceainărie mică, urmez; poate acum a acoperit-o zăpada. Are în faţă un umbrar de scînduri, sub care vin să-şi bea ceaiul grecii bătrîni. din port.

În dimineaţa aceea, soarele palid de toamnă se strecura printre scîndurile umbrarului şi razele lui tremurătoare se jucau în pătrăţelele albastre de pe feţele de masă. Sosise un vapor în port; lumea era grămădită în jos, la capul cheiului, unde acostase, ca şi cînd fiecare în acest orăşel aştepta să i se întoarcă din călătorie vreo rubedenie.

Stăteam faţă în faţă, Nadia îmi mîngîia mîinile, deasupra mesei. Eram liniştiţi şi senini, fiindcă, din clipa cînd răsărise soarele ştiam ce avem de făcut, şi nu ne mai temeam că ar veni cineva să ne zădărnicească planurile. Acum puteam să lăsăm orele să treacă, timpul nostru mergea în acelaşi ritm al amîndurora.

În faţa ceainăriei, "Miladul" se legăna încet în parîme, la chei.

– N-o să-ţi pară rău, să te desparţi de el? mă întrebă Nadia, privindu-mă cu un fel de teamă.

Nu, nu-mi părea rău. Trebuia să mă întorc, repede, fără nici o întîrziere, să-i înapoiez această corabie comandorului Maximov, să mă eliberez de el, ca de o povară, să încep alt drum, să

nu mai fiu alungat din urmă de amintirea lui, să-mi recapăt independenţa, să merg în orice parte a pămîntului aş vrea, să ştiu că nu mă mai urmăreşte cu gîndul, că nu mai trebuie să-i dau vreodată socoteală, jurnalul meu de bord.

În timp ce ne apropiam de port, azi dimineaţă, cu soarele vesel răsărind în urmă, făcusem toate planurile.

– La Sulina ai să dai o telegramă.

Nadia, ghemuită în cockpit, la picioarele mele, repeta, cu capul pe genunchii mei pe care mi-i ţinea îmbrăţişaţi:

– Am să dau o telegramă.

– Ştii cui?

– Oricui vrei tu. Fac tot ce-mi spui. Eu sînt matelot, nu căpitan.

– Ai să dai o telegramă doctorului, la Chişinău.

– Ursului Negru?

– Lui.

A oftat cu tristeţe, apăsîndu-şi capul pe genunchii mei. Aş fi vrut să-i mîngîi obrazul, dar mîna îmi era udă, de pe şcote.

– Bietul de el!

– De ce oftezi?

– N-a primit în viaţa lui o telegramă. I-a fost dat să i-o trimit eu!

– Crezi că are să se sperie?

– Ursul Negru? Nu-l cunoşti!

– Ai să spui aşa: "În curînd plec pe mare cu un prieten. Pentru lămuriri vino urgent la Bugaz!"

– Nu-şi lasă el cărţile pentru atît! Are să-mi răspundă: "Treaba ta!"

Intrasem în port, cu toamna după noi, dar aveam planurile făcute, ca să fugim de ea. La Marsilia, văzusem o dată, la capul unui chei de piatră albă, o pădure de catarge: erau cutere, cu pînze vopsite roşu, ketchuri şi brikuri şi clippere, urmele unei

minunate flote de veliere. Acolo aveam să ne căutăm o corabie mică, pe care s-o conducem amîndoi, care să fie a noastră, să nu ne mai lege de amintirea nimănui. Într-o săptămînă puteam să-mi vînd pămînturile, pe care nu le cunoşteam, pe care nu aveam de ce să le regret, şi-n zece zile să fim pe malul Mediteranei.

– Nadia, cînd aici încep ploile reci de toamnă, Mediterana este albastră. Vrei să mergem spre sud? Să începem cu o traversadă? În cincisprezece zile, cel mult, am fi la Alger, la umbra palmierilor. Ai văzut palmieri vreodată, copacii aceia cu capul în nori, care trăiesc ca nişte filosofi, meditînd, la marginea deşertului?

Iar în gînd îmi spuneam: "Doamne, am să scap de sălcii, de stuf şi de salcîmi! Am să scap de recea lor înfiorare, pe care o simt la sfîrşitul verii, cînd frunzele încep să păleasca. Am să scap de freamătul lor plin de nelinişte. Am să fug de ramurile lor desfrunzite, pe care le chinuieşte viscolul. N-am să mai aud fîşîitul stufului pe străzi, cînd îl tîrăsc în căruţe, ca să aibă ce băga în foc."

– Nadia, ştii că la Alger casele nu au sobe?

Ce minunat mi se părea, să fie case fără sobe! Şi să nu simţi niciodată frigul.

Acum stătea cuminte în faţa mea, şi îmi mîngîia mîinile, deasupra mesei. Cheiul, luminat de soarele obosit, se vedea gol, pînă departe. Mi se părea că portul a fost făcut numai pentru noi şi mă sîmţeam stînjenit că l-au greşit atît de mare. Dincolo, pe ţărmul nordic al canalului, la şantiere, cîteva vapoare erau trase pe uscat şi li se vopsea carena, cu roşu. Din spatele lor se auzea păcănit de ciocane pneumatice.

– Îmi plac mai mult corăbiile, spuse Nadia, privind o goeletă care cobora tăcută, către mare. Nu se face atîta gălăgie în jurul lor. Pe ele cînd le repară nu ştie nimeni; n-am văzut niciodată o corabie trasă pe uscat. Ele parcă se ascund, ca unele animale care nu vor să fie văzute, cînd bolesc.

Apoi, după ce corabia se pierduse cu pînzele ei albe, spre mare, descoperind iarăşi fierăria şantierelor de pe malul celălalt al canalului, îşi reluă vorba.

– Nu ţi se pare că vapoarele scoase pe uscat au ceva monstruos? Sînt ca nişte bivoli de fier. Cum aş putea să le compar? Corăbiile mi se par nişte păsări care au coborît să se odihnească pe apă. Cînd le vezi, cu pînzele întinse, nu ţi se pare că au să-şi ia zborul? Seamănă cu pescăruşii. Crezi că n-au suflet, corăbiile? Nu glumesc. Nu ştiu unde, în pînze, în catarge, trebuie că au sufletul lor. Uneori mi se pare că sînt nişte fiinţe, şi-mi vine să le fac semn, cu mîna.

Am aşteptat la ceainăria lui Vanghele, pînă tîrziu, cînd am aflat că s-a deschis oficiul poştal; atunci am plecat să dăm telegramele, ea la Chişinău, eu la Bucureşti, ca să-mi aranjez plecarea.

– Şi aici e tot stuf, am spus, înfiorat, în timp ce ne întorceam spre port.

După două–trei rînduri de case mici, aşezate pe nisip, începea balta, plină de stuf îngălbenit. Poate vreodată, tîrziu, după multe generaţii, mă gîndeam, oamenii care trăiesc aici, pe o fîşie de nisip lată de cîteva sute de metri, între canal şi baltă, vor pierde legătura cu semenii lor de pe uscat şi vor crea o altă specie, un amestec de om, de broască, de peşte şi de bîtlan, pasărea cenuşie care zboară cu aripile mari întinse, deasupra domeniului ei, stufărişul.

Restul dimineţii ne-am pregătit de plecare. Am fost la căpitănie să vizez hîrtiile şi să cercetez barometrul. Am primit un buletin meteorologic liniştitor: cea mai apropiată zonă de depresiune era undeva, înspre Caucaz.

– Cîteva zile o să avem vîntul de la vest. socotea căpitanul portului. Puteţi să plecaţi, fără frică.

– Nu mai mergem de-a lungul coastei, i-am spus Nadiei, ieşind pe chei; tăiem drumul, drept la Liman. În şaizeci de mile, chiar

dacă am deriva, nu putem să ieşim de pe direcţie atît ca să pierdem din vedere farul de la Bugaz şi să nimerim la Odesa.

Ne-am întors în port şi am umplut rezervorul cu apă. Spre amiază însă, cînd eram gata de plecare,vîntul a stat; vaporul care sosise de dimineaţă ridica ancora ca să pornească în susul Dunării. Lumea s-a răspîndit numaidecît pe străzile oraşului, parcă suptă de stuf şi de nisip, ca de un burete, şi portul a rămas pustiu, sub lumina palidă a soarelui de toamnă.

Sub umbrarul unde grecii bătrîni îşi sorbeau ceaiul privind gînditor pe apă, Vanghele ne-a dat să mîncăm, chefali graşi şi scrumbii de Dunăre la grătar.

– Dacă ne grăbeam puţin acum am fi fost pe mare, spuse Nadia cu părere de rău.

– Da, şi în loc de scrumbii ai fi mîncat guvizi!

Dar am fi fost singuri pe corabia noastră. Singuri! Acest gînd dădea acum alt înţeles călătoriei noastre. Acum, cînd nu ne mai ascundem nimic unul altuia, cînd tainele noastre se împleteau, cînd "Miladul" şi marea ne erau complici, ne contopeam toţi patru, într-o învolburare de simţuri şi simţăminte.

Abia spre seară am ridicat pînzele. Cîţiva marinari bătrîni, cu bărbile sure, foşti căpitani de bărci, de barcazuri, de mahoane, de corăbii sau de vapoare, ne priveau de pe chei cu tot atît dispreţ cît melancolie.

– Aba, asta ce corabie este, bre, căpitan Iani? se întrebau, cu neîncredere.

– Asta nu-i corabie bre, asta coşciug este! Asta nu merge două mile pe mare! Asta scufundă la noapte, ce-ţi spun eu dumitale!...

Dar ştiu că ar fi plecat atunci cu noi, dacă îi luam, să meargă oriunde, înspre orice parte a lumii, să mai simtă o dată şcotele şi echea în mînă, să mai audă filfîitul pînzelor şi ţiuitul vîntului în sarturi, chiar dacă ar fi trebuit să se scufunde la noapte, sau în una din nopţile următoare.

Vîntul bătea de la ţărm, liniştit, nu prea rece, şi umfla pînzele plin. Cînd am ieşit din port, farul începea să clipească; apoi, curînd, am văzut luminile aprinzîndu-se în case, abia la o palmă deasupra apei şi în timp ce întunericul se lăsa, am rămas cu gîndul că la noapte marea se va ridica să le stingă, şi să acopere pentru totdeauna oraşul, ca pe un teritoriu condamnat.

Am îndreptat prova spre larg, cu 33 de grade la busolă, drumul drept la Bugaz. Farul rămînea încet, în urmă. Jumătate din noapte clipitul lui ne-a urmărit parcă vrînd să ne arate drumul, apoi s-a stins în apă şi întuneric, lăsîndu-ne singuri. Acum eram în plină mare, departe de uscat, şi primul drum cînd părăseam coasta, mergînd după busolă, mi se părea tot atît de simplu ca şi celelalte, în auzul valurilor răsturnate pe plajă. Mi se părea că merg de mult aşa, că vin de pe nişte mări îndepărtate, cu Nadia alături şi că nimic rău nu mi se poate întîmpla atît timp cît sîntem împreună.

În legănarea leneşă a valurilor, aveam impresia că deasupra cerul basculează, ca o cupolă înstelată, şi legănarea lui în jurul catargului mă ameţea uşor. Mi se părea că am pierdut simţul timpului, al lunilor, al zilelor, al orelor, şi-ale celor din urmă şi ale celor următoare. Nu ştiam de cît timp ne cunoaştem; nu-mi aminteam nimic dinaintea ei, ca şi cînd am fi pornit în lume de la început, amîndoi alături, şi aşa trebuia să mergem pînă la sfîrşit, pe această corabie, sau pe alta, care ne unea existenţele tot atît de firesc cît le uneşte pe ale oamenilor aflaţi sub acelaşi acoperiş.

Într-un tîrziu mi s-a părut că vîntul se încălzeşte; îl simţeam, blînd, ca astă-vară, mîngîindu-mi tîmplele şi nu ştiam de unde mai găsea această urmă de căldură.

Îmi aminteam, cu o dulce înfiorare nopţile acelea, care ne găseau pe drum, stînd unul lîngă altul pe puntea din spate, lîngă cîrmă, cum stăteam acum. Dar de data asta drumul era altfel; şi noi eram altfel şi marea chiar, nu mai era aceeaşi. Acum o taină caldă ne lega pe toţi, sub cerul acestei nopţi calde de toamnă.

Am întins mîna încet şi i-am cuprins umerii. Era ca o tulpină de crin, care se frînge cum o atingi. Am simţit-o, fragilă, moale şi caldă, lipindu-se de mine, fără nici o sfială, cu încredere, cu daruire definitivă, cum ar fi ştiut dinainte toate gesturile de dragoste viitoare.

M-am aplecat deasupra ei, încet, fără grabă, ştiind cît de mult era pînă la ţărm, şi am dezgolit-o în faţa mării caste. Rochia ei de stofă groasă mi se părea o pînză de corabie şi ridicînd-o, cu religiozitate, în lungul coapselor, al şoldurilor, al trunchiului, care rămînea dedesubt gol, bronzat, mi se părea că desfac pînzele corabiei de pe ghiu ca să le întind în vînt. Şi în timp ce eu o dezgoleam aşa, o dezgolea şi întunericul, ridicîndu-şi vălul negru de deasupra nudităţii ei. În lumina palidă a dimineţii ea stătea răsturnată pe punte, cu capul în parîme, înfiorîndu-se de vînt şi de mîinile mele. Tainele feminităţii ei erau strînse în pielea albă de pe sîni şi de pe pîntece, pe care soarele nu o atinsese niciodată. M-am aplecat înfiorat şi am urmărit cu buzele conturul acestor zone secrete, pe care acum mi le dezvăluia, dăruindu-mi-le fără şovăire. Era necrezut de fierbinte trupul ei, în dimineaţa de toamnă. În timp ce suflul umed şi rece al mării îmi înfiora umerii, ea întindea deasupra braţele ei fierbinţi, lipindu-mă de ea, să mă încălzească. Şi cînd buzele ni s-au atins, ştiind tot ce va urma, dinţii încleştaţi mai înainte i s-au destins, şi ea s-a lăsat dintr-odată moale, topindu-se, pierzîndu-şi conturul ca o bucăţică de zahăr într-un pahar cu apă caldă. Şi tot ce era dulce în fiinţa ei, se prelingea pe pielea mea înfiorată.

Soarele ne-a găsit îmbrăţişaţi între parîme. Cîrma şi ghiul scîrţîiau deasupra, părăsite şi marea redevenea albastră.

– De cînd vroiam să înot fără costum de baie! se bucură Nadia, pregătindu-se să sară în apă.

Cîte dezlegări adusese această crucieră! Şi ea ştia să nu piardă nici o bucurie.

Într-o după-amiază, acum două luni, stătea în acelaşi loc, gata să sară în apă, dar atunci eram nişte străini. Acum ea se arăta goală în lumina soarelui, fără sfială, îşi plătise acest drept cu sîngele ei.

Ó clipă mai înainte, cînd se ridicase în genunchi, în faţa mea, privindu-mă cu o curiozitatea neascunsă cum stăteam întins pe punte, îmi spusese:

– De ce, de ce nu mă feresc de tine, deloc, parcă am fi crescut împreună? Mi-e ruşine doar că nu sînt toată arsă de soare. Spune-mi, de ce să mă ascund, cînd tu ştii tot, tot, despre mine? Îmi pare bine că ştii tot, şi-mi pare rău că nu mai am ceva să-ţi destăinui.

Apoi chipul ei fusese străbătut de o înfiorare.

– Spune-mi, poate fi ceva mai frumos, decît să dai, să dai! O! În două zile am să mă bronzez peste tot, atunci am să fiu nou născută. Pentru tine. Cînd o să fim pe mare o să umblăm întotdeauna aşa! Spune-mi, ce poate fi mai frumos: soarele, marea, cerul şi trupul gol!...

Ce albastră era marea în această dimineaţă de toamnă. În lumina gălbuie a soarelui care se ridica obosit pe cer, învăluit într-o pîclă subţire, albicioasă, valurile se urmăreau spre răsărit în drumul lor fără capăt. Cine poate şti, cine poate vedea, unde încep, şi unde se pierd? Odată credeam că însăşi apa mării se deplasează cu ele, că se rostogoleşte, după vînt, şi nu mă întrebam cum de nu se golea marea, în urma lor! Acum, cînd ştiam că apa mării nu se deplasează odată cu valurile, acestea fiind doar o unduire înfiorată, cum, la altă scară se înfioară uneori pielea pe un trup omenesc. Dar aşa, procesiunea valurilor mi se părea mai misterioasă. Cine va putea afla vreodată înţelesul ascuns al acestei talăzuiri fără sfîrşit? Cine va smulge mării taina nepătrunsă pe care o lasă să se ducă odată cu valurile, în timp ce ea de mii de mii de ani nu s-a mişcat din loc?

– Vii? mă chemă Nadia.

Vîntul întindea uşor pînzele şi "Miladul" tăia leneş valurile, către răsărit.

– Haide, sări! Te ajung.

Îşi făcu vînt şi se aruncă în lung, într-o învolburare de apă. Ştiam cît de bine înoată, dar acum nici eu nu eram mai prejos decit ea; fusesem şi unul şi altul tot atît de buni ucenici. Se ducea repede, pe dîra luminoasă a soarelui în care braţele ei, cînd ieşeau din apă, aveau luciri de aramă. Din cîteva mişcări am ajuns-o şi i-am prins mijlocul în mîini.

– Ştii, spuse, întorcîndu-se şi respirînd ud, acum nu mai mi-e necaz cînd mă întreci. Eşti mai puternic decît mine, e dreptul tău.

– Dar tu m-ai învăţat să înot.

– Nu, simţul înotului era în tine, în trupul tău, eşti făcut pentru el. Eşti făcut odată cu el. Am văzut de la început.

Am ridicat mîinile încet, pe mijlocul ei, pe tors, în sus, pînă la subţiori. Picioarele, călcînd ritmic apa, ni se întîlniră, ca in ziua primei lecţii de înot, cînd atingerea ei îmi transmisese un spasm în inimă. Dar acum aveam alt drept asupra ei şi nu mai trebuia să-mi ascund dorinţa. Am lipit-o de mine în apa rece şi ne-am simţit goliciunea, de sus pînă jos.

Nu credeam că aici trupurile noastre şi-ar mai putea trimite unul altuia, căldura. M-am lăsat pe spate şi am tras-o deasupra mea, într-un joc necunoscut pînă atunci, mîngîind-o pe ea şi luptîndu-mă fermecat cu marea, a cărei atingere mă tulbura tot atit cît mă tulbura trupul ei lăsat peste mine. Buzele ni s-au atins şi s-au împreunat, sărate de apa mării. Capul mi-a alunecat la fund; ea a venit după mine. Am deschis ochii şi am văzut deasupra lumina soarelui irizîndu-se în valurile albastre. Nadia mă înlănţuia, cu o forţă nebănuită, ca un înecat care-şi înăbuşă salvatorul. Apa ne intra în nări, în urechi, şi, în spasmurile buzelor, se strecura sărată în gură, dar eu nu simţeam acum alt gust, decît gustul buzelor ei. Ne scufundam încet, se făcea întuneric, apa era mai rece. Urechile captau un murmur

vag, îndepărtat, trimiţîndu-mi în creier o apăsare surdă, care îl paraliza. Mi s-a părut că o să ne înecăm şi am socotit că era cea mai firească dezlegare a îmbrăţişării noastre. Dar după o clipă braţele Nadiei slăbiră; capul îi căzu moale pe umărul meu şi deodată, în locul voluptăţii, m-a cuprins spaima. Mi s-a părut că marea ne întinsese o cursă, că ne vrăjise cum vrăjea odată pe navigatori trimiţîndu-le în cale sirenele. Cu o mişcare bruscă m-am desprins din toropeală şi mi-am făcut vînt în sus, trăgînd-o pe Nadia după mine.

Cînd am respirat adînc, aerul ud de deasupra apei, am simţit capul plesnindu-mi de durere. Ea avea ochii roşii şi colţurile buzelor îi atîrnau în jos, cu o grimasă de oboseală şi suferinţă.

– Am ameţit, şopti, trăgînd aer în pieptul cuprins de spasme.

Acum, deasupra noastră cerul părea mai mare şi soarele mai luminos; pe dîra argintie lăsată de razele lui în apă, "Miladul" se ducea singur, încet, cu pînzele întinse, spre răsărit.

O clipă m-a străbătut gîndul că ieşisem zadarnic deasupra valurilor, că eram destinaţi să rămînem aici, să ne contopim cu marea. Şi am simţit nu nelinişte ci, paradoxal, o părere de rău, o îndoială cînd m-am pomenit înotînd, cu Nadia alături, umăr lîngă umăr, pe urma "Miladului".

A fost o luptă grea, aş putea s-o numesc deznădăjduită, dacă aş fi simţit deznădejdea. Ciudat, luptîndu-mă cu apa, poate fără speranţă, simţeam o împlinire; fiindcă Nadia era lîngă mine; şi orice ar fi fost să se întîmple, rămîneam împreună.

– Cum se termina dacă nu l-am fi ajuns? întrebă ea, la urmă, prinzîndu-mă cu mîna de o parîmă care atîrna la pupa.

M-am agăţat de marginea punţii, aşteptînd să-mi recapăt respiraţia. Marea se vedea, de jur-împrejur, albastră şi pustie, fără nici un coş de vapor, fără nici o urmă de fum, fără nici o pînză de corabie. Numai pînzele noastre.

M-am urcat pe punte şi am întins mîna s-o ridic. Ea a ieşit din valuri, goală, cu umerii bronzaţi, cu sînii albi, cu mijlocul subţire, cu şoldurile rotunde, şi mi se părea că se naşte acum din

apa mării ca Venus. Respira încă pripit şi sub sînul stîng, pielea subţire lăsa să se vadă inima bătînd. Mi-am lipit buzele pe gîtul ei, apoi pe umăr, pe sîni, pe mijloc, am îngenuncheat şi m-am oprit cu obrazul pe pîntecele alb.

– Nadia, am spus, înlănţuindu-i şoldurile, tu eşti curată ca marea.

Mă gîndeam că de nimic al ei nu m-aş fi ferit, cum nu-mi era silă şi nu mă feream de mare cînd îmi atingea obrazul, ochii, cînd apa ei sărată–amăruie îmi intra în nări, în urechi, în gură, învăluindu-mă în cea mai intimă şi mai completă îmbrăţişare.

Se aplecă şi-mi cuprinse capul în mîini; am lăsat buzele să-mi alunece, pe pîntecele ei pur.

– Tu eşti din altă rasă, am spus, transportat, gîndindu-mă la celelalte fete, pe care le îmbrăţişam astă–iarnă. Trupul tău e tot atît de armonios şi pur cum îţi este şi sufletul.

Privind-o cum stătea goală în faţa mea, mă întrebam, ce îmi place mai mult: gleznele subţiri, genunchii rotunzi, coapsele lungi, cu pielea netedă şi parfumată, şoldurile elastice şi calde, părul arămiu, moale ca mătasea porumbului, care îi umbrea atît de tulburător pîntecele?

Ea se lăsa încet, în jos, în faţa mea, sub buzele mele care urmau acum drumul înapoi.

– Nadia, spuneam, pielea ta e sărată ca marea şi totuşi tu eşti neînchipuit de dulce. De unde vine gustul pielii tale? Din suflet, sau din sînge? Ce ai tu mai dumnezeiesc? Inima, care bate aici, sau sînii, care o acoperă, sau braţele care mă mîngîie, sau umerii pe care îmi reazăm capul? Ce iubesc mai mult la tine? Obrazul tău arămiu, buzele tale umede, sărate... De ce ai buzele umede şi roşii? Ce iubesc: buclele mătăsoase de pe fruntea ta, sau ochii tăi negri? Urechile tale mici, ca nişte scoici sidefii, sau puful tău auriu de pe fruntea dezgolită?

Stăteam acum în genunchi, unul în faţa altuia.

– Să nu mai spui nimic! şopti. Tu singur, îmi eşti de-ajuns.

Braţele încălzite de soare, îmi încercuiră umerii; buzele fierbinţi găsiră pe ale mele, care adunaseră sarea de pe trupul ei, şi am alunecat contopiţi peste parîme, în toată lumina amiezii.

*

* *

Vîntul conteni îndată după prînz. Marea luase o culoare neobişnuită, lăptoasă, care o făcea să se confunde, la orizont, cu cerul. Părea că sîntem prizonieri sub un imens glob de sticlă.

Am lăsat-o pe Nadia dormind, în cabină. Avea somnul cuminte, ca de copil; capul ei stătea senin, în pernă. Numai pumnul strîns, apăsat pe inimă sub sînul gol, părea că îi păzeşte fericirea. Am ieşit pe puntea luminată palid de soarele obosit şi am încercat să-mi limpezesc în minte o metodă ca să aflu poziţia unde ne găseam. Sextantul nu-mi folosea însă la nimic, fiindcă înaintea plecării nu-mi reglasem cronometrul. Şi, oricum, tot nu puteam să iau înălţimea soarelui: orizontul juca neclar, în lumina lăptoasă a după-amiezii. Dacă Nadia ar fi fost lîngă mine, m-aş fi sfătuit cu ea, dar ea dormea, obosită, şi nu îndrăzneam să-i tulbur somnul.

Nu ştiam unde sîntem. După şaptesprezece ore de drum, cu vîntul potrivit pe care îl avusesem, mergînd numai cu trei noduri pe oră, ar fi trebuit să se vadă farul de la Bugaz, la zece–cincisprezece mile spre nord-est. Încercam zadarnic să străbat cu privirea pîcla de la orizont, să desluşesc în depărtare scheletul lui vopsit alb şi negru. M-am urcat de cîteva ori în vîrful catargului, dar n-am putut vedea altceva decît aburul în care se irizau razele soarelui.

O linişte înfiorătoare se lăsase peste ape; marea îşi reţinea suflul, parcă se pregătea pentru o luptă, şi atunci,dintr-odată, am

avut intuiţia că în depărtarea apăsată de pîclă se întîmpla ceva neobişnuit. Am simţit că în adîncul mării încremenite sînt forţe care se pregătesc să răzbată deasupra, ca nişte vulcani care înainte de a erupe stau într-o linişte ciudată; liniştea în care încremenesc frunzele copacilor cînd se apropie furtuna. Şi înainte de a se fi întîmplat altceva, înainte de a se fi înnegrit orizontul, înainte de a fi fluturat velele, înainte de a se fi încruntat faţa mării, s-a făcut deodată, foarte frig. Nu ştiam de unde vine frigul; dinspre orizont ar fi trebuit să vină cu vîntul, şi vîntul nu se simţea; din sus, ar fi trebuit să schimbe culoarea cerului; din fundul apei, ar fi schimbat faţa mării. Părea că ia fiinţă asupra noastră din nimic, ca un duh care se prelinge nevăzut de pe pînzele albe ale corabiei. Apoi deodată soarele a pălit şi peste apă s-a lăsat o umbră cenuşie. S-a întunecat nefiresc de repede, ca la teatru unde timpul nu se scurge în ritmul lui real. Şi tot atunci, întreg orizontul s-a făcut negru de jur împrejur, într-o singură clipă. Pe urmă natura a încremenit, să aştepte.

M-am văzut, uimit, pe o mare vînătă dar liniştită, înconjurat de un brîu negru, ca un zid înalt prin care nu se putea trece. Nu ştiam dacă sînt nori, sau umbre. Deasupra, cerul se vedea ca printr-o sticlă afumată şi în jurul soarelui se desena un mare cerc roşu, cu marginile estompate. Era o încremenire, marea nu respira, umbrele negre stăteau în loc şi deasupra soarele se stingea. Numai frigul continua să cadă şi acum aducea umezeală, ca o ceaţă de toamnă.

Un timp am stat aşa pe punte, neştiind ce să fac, în ce parte să mă întorc, ca să văd primejdia, cum arată şi de unde vine. Dar era atît de încremenită marea, încît şi cugetul meu încremenea.

Nadia se trezise, mă întrebă din cabină, mirată:

– E seară? Dar cît s-a făcut ceasul?

Era abia patru după amiază.

– Pot să aprind lumina? Nu văd să mă pieptăn.

În cabină nu intrase frigul; glasul ei era încă somnoros. M-am aplecat pe tambuchi şi am privit-o. Se alinta, pieptănîndu-şi cu dosul mîinilor sprîncenele şi umezindu-şi buzele roşii.

Am întors capul, neliniştit, aşteptînd să văd poate farul aprinzîndu-se în întuneric. Gîndul îmi fugea înaintea ceasornicului şi mi se părea că se făcuse noapte. Ochii mi se opriră pe catarg; iconiţa Sfintei Mării nu mai era acolo. Se vedea numai cuiul în care fusese prinsă.

– Nadia, ai luat tu icoana?

– De unde?

– Icoana ta, de pe catarg.

– Nu, n-am luat-o, răspunse, apărînd mirată, în capul scărilor.

Am tresărit. Era cu pieptenele în mînă, şi îşi lăsase părul lung, pe umeri, peste gulerul alb al rochiei.

– De ce te piepteni aşa? am întrebat-o, cu stupefacţie.

Ce schimba în înfăţişarea ei pieptănătura nouă?

– Nu-ţi place? făcu, dezamăgită.

N-am răspuns; o priveam, împietrit. Ea încerca să zîmbească, trecîndu-şi pieptenele prin părul căzut pe umeri.

– Pentru tine mă pieptăn aşa, spuse. Ce te supără?

Capul ei, cu buclele arămii se proiecta pe orizontul negru. O adiere de vînt, îi flutură părul. Umerii i se înfiorară, ca de frig.

– Nu-ţi place? Vroiam să înnoiesc ceva din mine; aş vrea să mă înnoiesc în fiecare zi.

În spatele ei o pată neagră răscolea marea, apropiindu-se repede, din bordul drept. Pînzele fluturară.

M-am ridicat în genunchi, cu privirea înmărmurită, neputîndu-se dezlipi de pe chipul ei, pe care nu-l mai recunoşteam şi care-mi aducea aminte de ceva. Unde îl mai văzusem, privindu-mă cu ochii mari, puţin uimiţi? Şi părul căzut pe umeri, şi rochia, cu gulerul alb, care îi dădea o înfăţişare atît de nevinovată?

Un fulger scurt, ca flacăra unei arme, scînteie în vălurile negre, destrămîndu-le.

Nadia tresări; şi atunci, în clipa cînd zîmbetul ei împietri pe buze, am recunoscut-o. Era la fel ca în rama neagră, de pe dulapul comandorului.

– Ludmila! am bîiguit.

Ea nu auzi. Mă privea, nedumerită, cum mă apropiam de ea, cu ochii împietriţi. Stătea la intrarea cabinei, cu mîinile în lături, ţinîndu-se de marginea roofului, în locul unde altădată stătuse Ludmila Maximov. O trîmbă de vînt, ridicîndu-se udă de pe faţa mării, îi flutură părul de pe umeri; mi se părea că-i un semn din altă lume. Sfîrşeala îmi cuprinse sufletul, mă simţeam mic, slab, neputincios în faţa furtunii care se apropia. M-am tîrît pînă la ea şi m-am rezemat în faţa ei, cu mîinile în marginea roofului. Părul adus de vînt în ochi îmi întuneca privirea.

– Nadia, am murmurat confuz, cu teamă şi cu durere, fără să-mi înţeleg simţămintele. Nadia, de ce ai nume rusesc?

Îşi duse uimită mîna la gură, şi se trase înapoi, pe scară, spre întunericul cabinei. Acum chipul ei se confunda şi mai mult cu al celeilalte. Mă sileam din răsputeri să o păstrez în conştiinţa mea, să nu uit fiinţa ei reală, să nu rămîn cu duhul înecatei. Îi repetam numele, în gînd, ca să nu mă trezesc rostind alt nume.

O rafală de vînt ridică pe neaşteptate un val, cum l-ar fi luat cu găleata şi îl vărsă pe punte. L-am simţit pe obraz, ca o palmă rece. M-am aplecat în întuneric, după ea.

"Nadia, îmi spuneam privind-o ameţit, de ce ai un nume rusesc? De ce iubeşti marea? De ce nu te temi de ea? De cînd ai învăţat să înoţi? Şi de ce ai venit cu mine, pe corabia asta care nu-i a mea?..."

– Vine furtuna, ce faci? strigă ea, făcîndu-şi loc să iasă pe punte.

Capacul magaziei era ridicat şi vroia să-l închidă.

I-am ţinut calea:

– Tu ştii a cui e corabia asta? am întrebat-o, cu nervii intraţi în furtună. Ştii a cui e? Ştii ce înseamnă "Miladul"? M-ai întrebat odată. E a Ludmilei Maximov, pe care au înecat-o, la Sevastopol... De ce semeni cu ea? De ce i-ai luat locul, pe corabia ei?

Un alt fulger spintecă valurile negre în lungul orizontului. Atunci vijelia se năpusti deasupra mării. O vedeam venind, ridicînd mari lame negre din apă, rostogolindu-se, mugind. Nadia mă dădu la o parte şi alergă să închidă capacul magaziei. În aceeaşi clipă pînzele se smuciră şi, prinse în şcote, traseră nava după ele. Ghiul se înfundă, trosnind, în apă.

– Treci la cîrmă! strigă Nadia, din faţă, unde rămăsese agăţată cu mîinile de sarturi.

Acum două zile dorisem furtuna, avusesem nevoie de ea, şi nu venise. Acum, cînd navigam împăcat, cînd aşteptam să se încheie în linişte această ultimă parte a ciudatei noastre călătorii, ultima latură a triunghiului pe care încrucişasem marea, furtuna venea şi nu ştiam de ce. Stăteam cu mîinile înţepenite în marginea roofului, privind încremenit valurile, cum se înălţau mugind surd din beznă. Un brizant alb se răsturnă pe puntea din prova; "Miladul" se ridică din apă trosnind şi puntea rămase albă de spumă.

– Treci la cîrmă! Ce faci? strigă Nadia, neputînd să dea drumul sarturilor din mînă.

O lamă de apă i se vărsă peste picioare; valurile nu ajungeau încă pe punte, dar vîntul le prindea şi le arunca în pînze, spulberate. Sarturile, întinse ca nişte coarde, scoteau un şuierat plin de spaime. În întunericul care cădea repede, am văzut părul Nadiei fluturînd pe pînzele albe. Aşteptam să se mai întîmple ceva; simţeam că furtuna n-a venit întreagă, că trebuie să se spargă undeva nişte nori, să se reverse asupra noastră o ploaie rece. Undeva foarte departe fulgera, fulgere scurte, dese, ca tirul unei baterii de tunuri, ale căror bubuituri nu puteau ajunge pînă

la noi. Mi se părea de necrezut că încă nu ploua, că aveam încă hainele uscate, şi nu ştiam cine ne cruţă...

O nouă rafală de vînt ne culcă pe-o coastă; Nadia îşi dădu drumul pe punte şi alunecă în lungul roofului, pe brînci, pînă în cockpit. Venirea ei mă dezmetici.

– Ce faci? strigă, scuturîndu-mi braţul. Vrei să ne înecăm?

M-am repezit la cîrmă, fără alt gînd decît că trebuie s-o salvez pe ea, să n-o las pradă mării, să rup destinul ei de-al Ludmilei, să nu-l urmeze pînă la sfîrşit. Dar regăsindu-mi locul meu acolo, aşa cum mai înfruntasem şi alte furtuni, siguranţa mi-a revenit deodată, deplină. Acum nu-mi mai era teamă nici de mare, nici de gînduri, şi halucinaţiile pieiră.

– Sînt toate hublourile închise? am întrebat-o, întinzînd şcotele cu toată forţa, în faţa vîntului dezlănţuit.

Nadia coborî în cabină, apoi se întoarse şi închise capacul tambuchiului.

– Vezi dacă n-a mai rămas ceva deschis! am urmat, cu faţa crispată de un zîmbet provocator.

Acum vroiam eu să ne luptăm cu furtuna, să nu fugim din calea ei.

– Ar trebui să micşorăm vela, spuse Nadia, înspăimîntată de forţa vîntului.

Pînza era atît de întinsă, încît cusăturile ei se curbau, ca nişte cercuri, şi fiecare părea o nervură gata să plesnească.

Prinzînd vîntul în plin, din bordul drept, "Miladul" se avîntă icnind peste valuri. Acum cînd şcotele şi cîrma erau în mîna mea, cînd corabia asculta de mine şi puteam să o îndrept într-acolo unde vroiam, furtuna nu mi se mai părea atît de puternică şi nu mă mai înspăimînta. Şi eu, şi "Miladul", ne regăsisem echilibrul, pe marea furtunoasă.

– Încotro mergem? întrebă Nadia, aşezîndu-se alături, pe marginea cockpitului ud de apă.

– Spre Bugaz.

Spuneam aşa, dar nu puteam să ştiu dacă într-adevăr mergem în direcţia bună. Rafalele aduceau de fiecare dată prova în vînt şi ar fi trebuit să-mi dau seama că, treptat, pierdeam drumul. Uneori cadranul busolei arăta cincizeci de grade în loc de treizeci şi trei, şi îmi trebuia mult timp pînă să-l aduc la loc.

Abia dacă se mai vedea la douăzeci de paşi. Dincolo de linia neagră a acestui orizont de furtună continua să fulgere des şi scurt, fără să se audă tunetele. Deasupra noastră se rostogoleau nori cenuşii, destrămaţi, mînaţi repede de vînt, dar păreau mai degrabă trîmbe de fum, fiindcă nu scuturau nici o picătură de ploaie.

La ora şase, după ce mersesem neîntrerupt, cu viteză vijelioasă, duşi de furtună, nu se vedea încă nimic. Ar fi trebuit să fim aproape de ţărm; dar cine ştie încotro ne ducea busola? Nu mai vedeam nici soarele, ca să ne îndreptăm spre apus. O clipă păru că vîntul scade şi în prova valurile slăbiră.

– Facem o voltă, am spus, împingînd în acelaşi timp cîrma.

– De ce ne întoarcem? întrebă Nadia, neliniştită.

Mă mira teama ei, fiindcă totdeauna îi plăcuse marea pe furtună.

– Nu ne întoarcem; căutăm alt drum; mi-e teamă că ne-am îndepărtat de malul românesc.

Mergeam acum spre nord-vest, cu vîntul larg în bordul stîng. Aşa trebuia să ajungem undeva, pe coasta basarabeană... După încă o oră de mers, nu se vedea nimic. Acum, cînd noaptea cădea peste întunericul furtunii, mi se părea că ne-am depărtat prea mult înspre apus, că nu voi mai vedea farul şi chiar dacă vom ajunge undeva la ţărm, vom da peste acea nesfîrşită Cosa, unde nu vom găsi nici un loc adăpostit ca să aruncăm ancora.

Îmi amintesc că am însemnat toate schimbările de direcţie în jurnalul de bord, în timp ce o lăsam pe Nadia să ţină cîrma, dar jurnalul de bord s-a pierdut, şi astfel fazele acestei ultime călătorii mi-au rămas doar în minte, neclar.

La ora şapte, în plină noapte, am trecut iarăşi prova prin vînt şi am luat vechea direcţie, de treizeci şi trei de grade. Mi se părea că nici cadranul busolei nu-şi mai poate găsi poziţia; dansa în cutie, bezmetic, ca şi cînd pămîntul s-ar fi demagnetizat. O jumătate de oră am mers orbeşte; mi se părea doar că am izbutit să fugim din calea furtunii, fiindcă după un timp vîntul începu să se potolească. În schimb, nu mai puteam să văd valurile în întuneric, ca să le ocolesc şi prova le izbea sec, răsturnîndu-le pe punte, reci şi înspumate.

Un timp am mers în tăcere, cu vîntul care se stabilea, plin, dinspre larg. Din cînd în cînd, cîte un val, izb[illegible] [illegible]ndat în bordaj, făcea catargul să troznească. Fulgerele continuau să lumineze cerul, în urmă, dincolo de orizont. Apoi întunericul din faţă păru că se limpezeşte. Între sarturi se văzu, o clipă, o stea lucind. Dar acest moment de linişte mi s-a părut înfiorător.

Nu ştiam nimic despre poziţia noastră. M-am gîndit deodată că mersesem uluitor de repede, duşi de furtună, că puteam fi nu la Bugaz, ci la Odesa, sau dincolo de ea. Teama a făcut să-mi îngheţe sîngele în vine. Mi-am simţit mîna pe cîrmă, amorţind. Şi chiar în clipa aceea, mi-am amintit de iconiţa Sfintei Marii, care nu mai era pe catarg; mi se părea ciudat că se pierduse tocmai acum.

– Nadia, am întrebat, cu glasul tremurînd, de frig, sau de oboseală, sau poate de o teamă ascunsă, cînd ai văzut ultima oară iconiţa?

Nu-şi amintea. La Vîlcov parcă fusese, dar la Sulina nu ştia dacă o mai văzuse.

– Am să-ţi dau alta, spuse. Poate a luat-o un val.

– Tu crezi în Dumnezeu?

Trebuia să vorbesc; trebuia s-o întreb ceva, trebuia să-mi răspundă, trebuia să umplem într-un fel tăcerea neagră din jurul nostru. Fulgerele dinapoia orizontului, care slăbeau, puneau pete roşii, stinse, pîlpîitoare, pe pînzele întinse de vînt.

– Cred, răspunse. Nu ştiu dacă în Dumnezeu, sau în altă forţă, dar cred că există cineva care ne poartă de grijă; poate providenţa.

Cum poţi să fii singur pe mare, noaptea, cu furtuna în coastă, fără să ştii unde mergi şi să renegi pe Dumnezeu?

Ea stătea alături, cu spatele în vînt şi părul, fluturat, îi îmbrăca obrazul ca într-o broboadă mătăsoasă. N-o recunoşteam; nu recunoşteam nimic din noi; mi se părea că asist la călătoria unor străini şi mă miram că trebuie să le port de grijă.

Chipul Nadiei nu l-am mai văzut niciodată; atunci semăna cu Ludmila, şi aşa mi-a rămas în minte.

– Voi n-aveaţi o capelă, la călugăriţe? am urmat. Nu vă ducea duminica, să vă rugaţi?

– Ba da, ne ducea în fiecare dimineaţă.

– Şi cînd intrai acolo, nu te gîndeai la Dumnezeu?

– Nu ştiu, ţi-am spus. Nu ştiu dacă la Dumnezeu, sau la altă fiinţă. Cred în ceva...

Un val se sparse sec, în bordaj; "Miladul" se clătină, înclinîndu-se pe o parte, apoi se ridică încet, cuminte, urmîndu-şi drumul în întuneric. O clipă pînzele fluturară moi, sub vîntul nehotărît şi nu se mai auzi alt zgomot, decît al valurilor. Dar era ciudată această linişte a mării, parcă se pregătea altceva. De departe venea un muget înfundat, ca al unui munte care se prăvăleşte. În aceeaşi clipă am văzut farul, clipind în bordul stîng. Era nebănuit de aproape, poate fiindcă noaptea distanţele sînt înşelătoare. Mi se părea că pînă la ţărm nu-i mai mult ca o jumătate de milă şi mă miram că nu auzisem valurile rostogolindu-se pe plajă.

– Nadia! am strigat, pierzîndu-mi cumpătul de bucurie. Am ajuns! Priveşte, farul de la Bugaz!

Îl recunoşteam, nu trebuia să mai am nici o îndoială. Cunoşteam lumina lui lungă, treizeci de secunde, şi eclatul scurt cu care se termina, apoi pauza de cinci secunde.

– Am ajuns, Nadia! strigam, fără să-mi pot veni în fire.

Dar cum ai putea să-ţi stăpîneşti bucuria, cînd ajungi într-un port, mînat de furtună, după ce o zi întreagă ai rătăcit pe mare, fără să ştii unde eşti?

Nadia îmi cuprinse grumazul, cu braţele reci, îmbrăţişîndu-mă, într-o explozie de bucurie.

– Ştii, mărturisi, de data asta mi-a fost frică. Am crezut că nu mai ajungem.

Un val rece se sparse în bordaj şi trecu peste punte acoperindu-ne şi desprinzîndu-ne din îmbrăţişare.

– Fii atent! îmi strigă Nadia.

În aceeaşi clipă, o rafală dezlănţuită pe neaşteptate din întuneric, ne culcă pe un bord, cu catargul aproape de apă. Nadia căzu pe panourile cockpitului inundat de valuri. Furtuna revenea, din vechea direcţie, cu o forţă nouă. Acum, odată cu vîntul se apropiau şi fulgerele pe cer, ca nişte harapnice, mînînd norii, ca pe o cireadă înnebunită.

"Miladul" se ridică din valuri şi prinse iarăşi vîntul, în pînzele ude. Pînă să mă dezmeticesc, am văzut că alunecam spre răsărit, fulgerător de repede, goniţi de furtună în lungul ţărmului. La lumina fulgerelor, apăreau deasupra valurilor sălciile de pe insula Carolina, smulse de vînt. Farul rămînea repede în urmă. La forţa vîntului se adăuga parcă un curent ascuns, care ne absorbea cu o viteză nefirească. Văzînd că ne îndepărtăm de port, Nadia îmi strigă, înspăimîntată:

– Ce faci? Ne duce dincolo, nu vezi? Întoarce!

Priveam încremenit alunecarea ţărmului şi nu-mi găseam mişcările, nu ştiam ce manevră trebuie să fac.

– Ne duce dincolo! strigă Nadia, în panică.

Un muget furibund se ridica din larg. Toată mînia strînsă în fundul mării în zilele de acalmie, se revărsa acum deasupra, într-o erupţie gigantică. Unul după altul cîteva valuri trecură peste bord, lăsîndu-ne îmbrăcaţi în spumă.

Mecanic am slăbit şcota focului, ca să încerc o voltă dificilă şi primejdioasă pe o mare la ultima treaptă a dezlănţuirii.

– Întoarcem, Nadia! Ţine-te bine!

Prova trecu trosnind pe sub valuri. O clipă puntea se scufundă adînc, apa ne ajunse pînă la brîu. Cînd reveni la suprafaţă, prinsesem vîntul în bordul celălalt, şi ne întorceam repede spre far, dar nu mai puteam manevra focul; vîntul îl smulsese cu şcotă cu tot, acum flutura pe strai, scoţînd plesnituri ca de bici, mai puternice decît mugetul mării. Nu vedeam decît farul; la lumina fulgerelor, marea părea apocaliptică, rostogolindu-se spre ţărm, consumînd cu furie forţa adîncurilor, unită cu a văzduhurilor. Un munte de apă se prăvăli peste punte; "Miladul" gemu, catargul se legănă şi unul din sarturi plesni, cu un ţiuit care-mi făcu inima să se oprească, explodată. Acum nu ştiam ce se mai poate face; aşteptam să plesnească şi sarturile celelalte şi catargul, rămas fără sprijin, să se rupă. O rafală, o plesnitură de cnut se despleti peste velă; ca un ţipăt pînza se sfîşie, de la o margine la alta. In lungul rupturii, cele două părţi se zbăteau acum deznădăjduite, cum se zbat deasupra apei mîinile unui om care se îneacă. Această ruptură uşură catargul; păru că "Miladul" îşi regăsea echilibrul pe valuri. Dar acum ne pîndea o altă primejdie: la lumina fulgerelor, am văzut şirul negru al geamandurilor care marcau intrarea în port.

– Nadia! am strigat fără să-mi pot stăpîni groaza. Treci la prova, şi vezi geamandurile.

Se ridică şi porni, tîrîndu-se pe puntea udă, în lungul roofului.

– Ţine-te să nu cazi! i-am strigat în urmă.

Au fost ultimele cuvinte.

La lumina fulgerelor am văzut-o la prova, culcată pe punte, cu capul în afara bordului, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de strai. Ochii ei se străduiau să distingă în întuneric monstruoasele butoaie de fier, ancorate pe bancul de nisip. Mergeam acum în lungul lor, cu vîntul din spate, dar pînza fiind sfîşiată, mai mult

ne împingeau valurile. Apoi am văzut deodată că intrasem în alt curent, care ne ducea, pe un bord, spre malul rusesc.

– Mai la stînga! La stînga! strigă Nadia.

Nu-i mai recunoşteam nici glasul.

– La stînga! Mult la stînga!

Am împins bara cîrmei pînă în bord, dar am simţit numaidecît că era moale; cîrma nu mai asculta, valurile ne duceau, în voia lor.

– Ce faci? mai strigă încă o dată Nadia.

Glasul ei fusese mai degrabă un ţipăt. M-am ridicat, speriat. În aceeaşi clipă un fulger lung brăzdă cerul, aruncînd deasupra mării o lumină albă, strălucitoare, lumină de cataclism. Nadia era la prova, încercînd să se ridice, înspăimîntată, să se ferească de o primejdie pe care eu nu o vedeam; ştiam doar că totul era primejdie în jurul noastru. Prova înainta dezordonat spre un val care se ridica cenuşiu asupra noastră. Şi în clipa cînd fulgerul se stingea, lăsînd întunericul să cadă iarăşi peste marea răsculată, am văzut deasupra valului, butoiul negru de fier, în proporţii de coşmar, ca un fund de vapor aruncat în aer.

În clipa următoare lemnul a trosnit şi "Miladul" s-a cutremurat din toate fibrele; am simţit chila trosnind; cu un pîrîit slab, obosit, o bucată de catarg s-a prăvălit pe punte, la picioarele mele, trăgînd pînza după el, ca pe un steag care, învins, se înclină.

– Nadia! am strigat, cuprins de groază, repezindu-mă spre prova, peste catargul rupt, peste sarturile încolăcite pe punte.

– Nadia!

Vîntul îmi lua furios glasul şi îl arunca în valuri, de unde nu-mi răspundea nimeni, afară de mugetul mării.

– Nadia! Nadia! strigam, înspăimîntat de propriul meu glas.

La lumina fulgerelor am văzut, o clipă, spărtura largă, din punte, la prova. Printre aşchii, valurile se rostogoleau înăuntru, fierbînd. M-am aplecat peste bord încercînd să străbat întunericul cu privirea, să aud o chemare în mugetul mării. Acum furtuna

era deasupra, dezlănţuită cu ultimele ei forţe. Fulgere dese, lungi, spintecau norii. O ploaie vijelioasă, dusă de vînt, orizontal, îmi izbi obrazul, ca o palmă. Prova intra în apă, trăgînd după ea restul pînzelor fluturate de vînt. Nu ştiam de ce aşteptam, ce trebuia să fac, ce datorie mai aveam de împlinit. M-am gîndit o clipă la lucrurile rămase pe bord. Oare Nadia nu era în cabină? m-am întrebat, fără judecată. Nu, acolo era numai fotografia comică, a lui Stan. Nadia fusese aici, în locul spărturii care se scufunda.

Am mai strigat o dată:

– Nadia! nu ca s-o chem pe ea, ci ca să-mi dau seama că nu mi-am pierdut glasul.

Apoi mi s-a părut că văd departe, pe valuri, o umbră zbătîndu-se. M-am aruncat în apă, inconştient, înotînd dezordonat în întuneric. Înotam ca înainte de a o fi cunoscut; uitasem şcoala ei. Îmbrăcămintea atîrna greu şi-mi împiedica mişcările; mă zbăteam, luptîndu-mă, cu apa care mi se vărsa în cap.

– Nadia! strigam. Nadia!

Un val se rostogoli deasupra şi mă duse la fund, într-o volbură înspumată. Umărul mi se izbi în nisipul moale; nu eram departe de ţărm. Mi-am făcut vînt deasupra şi am continuat să înot, disperat, într-acolo unde mi se păruse că se ducea umbra neagră.

– Nadia! strigam, înecat, cu apa sărată în gît. Nadia!

Apoi m-a cuprins oboseala; am început să uit unde sînt şi ce caut. Uitasem că în urmă "Miladul" se scufunda, uitasem îngrozitoarea lui rană, şi catargul lui sfărîmat, şi pînzele sfîşiate.

– Nadia! bolboroseam, cu gura plină de apă.

Şi aproape visînd, îmi spuneam: "Ea se duce, se duce, în apele ruseşti! Se duce, cu valurile, se duce, dincolo de Odesa, spre Crimeea, se duce, împăcată, spre portul unde o aşteaptă Ludmila Maximov."

Nu mă mai luptam cu valurile, nu o mai strigam.

"Dacă marea mă duce pe acelaşi drum, de ce să mă împotrivesc? gîndeam ca în vis. Să mă duc după ele, să mă duc... Nadia, şi Ludmila Maximov..."

Apa sărată a mării care îmi intra în gură, mi se părea dulce. Visam... Şi nu ştiu după cît timp, am auzit glasuri; păreau glasuri din cer. O mînă puternică m-a cuprins şi m-a ridicat din apă; mi s-a părut că mă duc cu o luntre neagră, peste apa Styxului.

– Cine sînteţi voi? întrebam.

Dar ei nu-mi răspundeau. Erau într-adevăr coborîţi din cer, şi nu înţelegeau glasul meu pămîntesc.

Cînd mi-au dat drumul pe nisip, am auzit freamătul sălciilor; mi s-a părut un freamăt cunoscut.

Mai departe era o colibă, în uşa ei scînteiau nişte tăciuni.

"Pe aici n-a plouat? mă miram. De ce nu se mai vede farul? Unde am ajuns?"

– Voi sînteţi ruşi? am întrebat.

N-au răspuns; îşi trăgeau barca, pe ţărm. O femeie se apropia, dinspre colibă, aducînd un suman în braţe; era poate pentru mine. Am întors ameţit capul, spre ea.

– Unde sînt? am întrebat-o, cu teama că nici ea nu mă va înţelege.

– Pe insula Carolina, mi-a răspuns, aplecîndu-se să mă ridice.

Insula Carolina! Acum ştiam de unde cunosc freamătul sălciilor. În partea cealaltă a ei, înspre port, stătusem într-o după-amiază cu Nadia.

Am lăsat capul pe nisip:

– Sînt la noi! am murmurat, ultimul gînd. Nu sînt la ruşi! Atunci, lăsaţi-mă să dorm!...

Prin desenele fanteziste puse de ger pe fereastră, văd în grădina Gutulenkei ramurile vişinilor, încremenite, în îmbrăcămintea lor de gheaţă. Un amurg trist colorează în violet cerul gol al iernii. Dintr-un horn, dincolo de garduri, se deapănă în legănarea vîntului nehotărît, un fir subţire de fum. E tot ce se vede afară, pe fereastra îngheţată.

Stau cu mantaua pe umeri, rezemat de zidul care se răceşte. Nagavişka n-a venit să aprindă focul după-amiază, şi pe măsură ce afară se lasă înserarea, simt cum mă cuprinde frigul. Nu ştiu cît poate fi ora; mi-e silă şi de calendar şi de ceasornic. Numai lumina şi întunericul îmi amintesc că trec zilele.

Văd pe fereastră fumul topindu-se pe cer şi mi se pare că murdăreşte culoarea violet–tristă, a amurgului. Curînd ramurile vişinilor capătă umbre negre şi marginile ferestrei, care încadrează ca o ramă peisajul sărac, îşi pierd conturul.

Cade repede seara de iarnă. Îmi ridic mai bine mantaua pe umeri, o închei la gît, pe urmă rămîn nemişcat, cu ochii pe tabloul din perete, unde comeseni paşnici au început să semene cu nişte cavaleri în armuri. Apoi se topesc şi cavalerii, rămîne doar o pată neagră. Atunci aud paşii lui Nagavişka, apropiindu-se dinspre poartă prin zăpada care scîrţîie sec, fără ecou, în curtea îngheţată. Uşa săliţei se izbeşte de perete, ca să facă loc maldărului de stuf. După un timp aud chibritul frecîndu-se pe cutie; e atîta linişte încît sunetul ajunge distinct pînă la urechea mea. Nagavişka se aşază pe duşumea, îi recunosc toate gesturile după zgomot şi începe să îndese snopii de stuf pe gura sobii. Aud tijele uscate plesnind în foc, ca nişte vreascuri călcate în picioare. Pe sub uşă

intră în odaie vîlvătaia lor veselă, punînd umbre pîlpîitoare pe peretele din faţă, unde oglinda luceşte rece.

Trece mult timp aşa, apoi îl simt pe Nagavişka, umblînd la uşă, cu sfiala lui obişnuită; nu ştie dacă sînt singur în odaie.

– Intră, Nagavişka!

Trupul lui mătăhălos îşi face loc în uşa strîmtă, pe care e gata s-o dea jos. Are ceva pe suflet, fiindcă nu îndrăzneşte să înceapă vorba, ca de obicei.

– M-ai cam lăsat în frig, Nagavişka! îl mustru, numai ca să scap de o grijă.

Îmi aruncă pe sub sprîncenele stufoase o privire care e totodată vicleană şi nevinovată.

– V-am cam lăsat, căcoane! mărturiseşte, ridicînd din umăr, a fatalitate. V-am lăsat, aşa-i, merit o bătaie bună, v-am lăsat.

Şi îşi încrucişează mîinile în faţă, aşteptînd cu supunere, osînda.

În lumina pe care o aruncă din sală soba, îi văd faţa asudată, plină de funingine.

– Căcoane, v-am lăsat în frig, aşa-i, am toată vina. M-a pus dracu şi m-am îmbătat oleacă.

– Parcă nu beai, Nagavişka.

– Că-i adevărat, nu beau, păcatele mele, dar cînd nu mai răzbeşti cu necazurile, ce să-ţi faci? Am dat de duşcă şase cinzece cu basamac, la Vasilenchi, colea, la colţ, şi m-am turtit.

– Şase cinzece nu-i mare păcat, spun, ca să-l liniştesc.

– D-apoi mai băusem şase, la Mitache, lîngă grădina publică, unde a fost mortu.

– Care mort?

– Aşa-i, că nici nu ştiţi. Maioru, săracu, de la Cerc, a murit noaptea trecută; nici n-au apucat să-l împărtăşească. A murit, fără popă, fără lumînare. Păi şi el, dacă a murit fără să spună la nimeni! Unde s-a mai pomenit?!

Nagavişka îmi povesteşte mai departe cum pe maior l-au pus într-un coşciug, pe masă, în sufragerie, la răcoare, unde adusese cu două zile mai înainte bradul verde, să-i facă băiatului pom de Crăciun.

– Îl ştii dumneata, căcoane, pe băiatul maiorului? mă întrebă, clătinîndu-se pe picioare în uşa deschisă.

Nu-l ştiu; de unde să ştiu toate sufletele din oraş?

– Vino înăuntru, spun, şi închide uşa că intră fumul.

– Văleu, că tare prostănac copil! îşi urmează Nagavişka povestirea. Maiorul era om deştept, nu spun eu, că mi-a făcut odată un bine, spune toată lumea; şi nici ea, căcoana Olga, femeia lui, nu e proastă! Ce proastă, că altfel cum l-ar fi dus pe maior de nas! Da' copilul s-a nimerit să iasă netot; se întîmplă şi aşa, cînd nu te gîndeşti.

Nagavişka s-a rezemat de pervazul uşii, şi povesteşte cu cugetul limpede, de n-ai crede că s-a îmbătat. Din vorbele lui înţeleg tot ce se întîmplă cu mortul, ca şi cînd l-aş vedea eu însumi. Alături de sufrageria unde stă maiorul cu iconiţa pe piept, în dormitor, s-au adunat femeile, la veghe: nevasta celuilalt maior, cu sora ei, nemăritată, profesoară la liceu, nevasta şefului de gară, a perceptorului, a dirigintelui poştal, a chestorului, toate rusoaice şi încă alte multe femei.

– Şi ce crezi, căcoane, că pun la cale femeile acolo? Cîţi popi să slujească? unde să facă slujba? ce năframe să împartă? ce colivă să-i facă bietului maior, că a fost om de treabă? Aşi! Nevasta chestorului a venit cu legea, că bărbatul ei are dulap de legi, şi citesc în lege, şi fac sfat, cum să umble Olga să-şi ridice pensia, că le e teamă să n-o înşele statul. Că dacă o viaţă întreagă am stat cu el, şi l-am îngrijit şi mi-am pierdut frumuseţea, plînge căcoana Olga, se cuvine să iau acum pensia lui. E dreptul meu, nu aştept pomană de la stat; dar dacă este drept, păi ia vezi acolo în lege, cît se cuvine să iau, că nu vreau să mă înşele.

Şi femeile caută în lege, tot ce scrie, şi ce acte se cer, şi ce trebuie făcut, şi-i traduc Olgăi în ruseşte, că ea greu înţelege limba

românească. Apoi domnişoara profesoară, cumnata celuilalt maior, trece în colţul odăii, la măsuţă, să scrie cererea cucoanei Olga, către stat, cum spune în lege, că legea spune să faci cererea în pripă, altfel nu mai e bună.

Din cînd în cînd cîte una se ridică şi crapă uşa, să vadă ce face mortul, dincolo. Mortul, ce să facă? Stă cuminte, cu icoana pe piept şi ascultă rugăciunile pe care i le citeşte dascălul, la ureche. Ce altceva poate să facă un mort? Femeia închide repede uşa, să nu intre frigul şi fumul de lumînări, şi iarăşi încep sfatul.

– Diseară soseşte tatăl maiorului, de la Turda, spune Nagavişka. Maiorul era de peste munţi, şi tatăl lui e învăţător, acolo. Două zile face bătrînul, cu trenul. Vai de necazul lui!

Apoi, mutîndu-şi greutatea de pe un picior pe celălalt, şi lăsîndu-se uşor în tocul uşii, povesteşte mai departe, cum l-au luat femeile pe băiat, să-l dăscălească, să se poarte cum se cuvine cu bunicul. Băiatul nu ştie româneşte, că mai mult cu mă-sa a crescut. Acum femeile îl învaţă să spună: "Bine ai venit, dragă bunicule!" El nu prea înţelege despre ce e vorba; îşi roteşte capul, pe gîtul subţire, de slăbănog, de la una la alta, şi de ce nu înţelege, mai rău i se lasă urechile străvezii în jòs, de parcă i-ar sta mintea în urechi.

"Ia să vedem acum, eu sînt bunicul, ce ai să-mi spui?" face Pena, nevasta şefului de gară, ieşind pe sală, ca să intre apoi, cu altă înfăţişare, cum poate ea să semene a bunic.

Copilul se trage înapoi, cu urechile blegi şi nu înţelege despre ce-i vorba.

– Spune bună ziua bunicului! îl îndeamnă celelalte. Uite bunicu, bunicu! E bunicu tău. Spune-i bună ziua!

– Zdravstvuite! îngînă băiatul, uitîndu-se zăpăcit în jur.

– Nu aşa, spune pe româneşte, cum te-am învăţat: "Bine ai venit, dragă bunicule!"

– Bigne ai vegnit, dragă bugnicule! silabiseşte copilul, apucat de ameţeală.

Şi deodată, crezînd că toată lumea îşi bate joc de el, îl prinde plînsul.

Femeile îl dau afară, să plîngă la bucătărie, căci acum domnişoara profesoară, care şi-a terminat cererea de pensie, trebuie să o citească. Ea se întoarce spre fereastră, ca să aibă mai multă lumină, în timp ce femeile îşi mai aprind un rînd de ţigări. E ora cinci, şi, după obicei, servitoarea intră pe uşă, cu tava, aducînd păhărele şi sticla cu rachiu fiert. Acum începe să se lase întunericul. În odaia mortului, dascălul a terminat de citit rugăciunile; îşi împăturеşte cartea, o bagă în buzunarul de la sîn al paltonului, îşi caută căciula, apoi, înainte de a ieşi îşi aprinde de la lumînare ţigara, în care tutunul îndesat arde într-o parte. De dincolo se aude glasul profesoarei citind: "... Eu Olga Gherghel, văduva iubitului meu soţ maior, avînd copilul Mihail, în viaţă, prin aceasta vin cu cele de cuviinţă să vă rog, după dreptul care mi-l dă legea..."

– Numai o clipă, căcoane, se întrerupse Nagavişka, să mai bag o ţîr de stuh în sobă.

Simt, în spinare, zidul dezmorţindu-se; ar fi bine dacă s-ar înmuia puţin şi gerul de afară.

– Care va să zică, o duzină de cinzeci dinainte, şi cu şase de la mort, fac una peste alta...

– Şi la mort ai băut?

– D-apăi? Că mi se cuvenea! Nu le-am adus eu sfeşnicile de la biserică? Te poţi bizui pe dascăl, vreodată? Nu ştii dumneata cum sînt dascălii, căcoane, cu gîndul la pomană?... Şi apoi, urmează, ridicînd iarăşi umărul a fatalitate, şi apoi, pentru necazurile mele, am băut încă prea puţin! Dumneata ştii, că altfel nu beau, dar astăzi prea au fost toate din cale afară.

– Ce ţi s-o fi întîmplat?

– Văleu! se jeluieşte Nagavişka, apucîndu-se cu miinile de cap. Văleu, dar cîte nu mi s-au întîmplat! Mai întîi şi mai întîi, azi dimineaţă, cînd m-am sculat, mi-am găsit nădragul rupt în tur, cum îl lăsasem de cu seară. Dreptu-i, că nu-i spusesem muierii să

mi-l coasă, dar ea ce treabă are, dacă nu să-mi caute rupturile? Asta-i una, care va să zică. Pe urmă mi-a dat muierea să mănînc un ou copt în spuză. Ei iaca, să te cruceşti şi să scuipi în sîn, dacă ai mai pomenit una ca asta: ou clocit, în miezul iernii! Ptiu, uite ce noroc am eu! Atunci, ce-am spus: trebuie să-mi torn năcazul într-o înghiţitură de rachiu; şi am trimis muierea la cîrciumă să ia o litră...

– Pe asta n-ai mai pus-o la socoteală! spun, zîmbind.

– Păi cum s-o pun, se leapădă Nagavişka, dacă nici n-am băut-o?... Ca să vezi, care-i norocul meu! Că s-a împiedicat muierea în prag, şi-a vărsat rachiul pe jos. Ai să crezi poate că pentru asta i-am tras vreo scatoalcă? Aşi, nu s-a pomenit! Nici pentru nădrag, nici pentru ou, nici pentru rachiu. Am lăsat-o în plata Domnului şi am plecat, cu gîtul gol, numai bine să iau anafură. Da, ce să iau anafură, că la colţ m-am întîlnit cu profesorul şi profesorul mi-a spus, mă cunoaşte, i-am tăiat lemne: Nagavişka, băiatul tău nu a venit la şcoală! Ca să vezi, căcoane, eu la şcoală l-am trimis, dar el a nimerit la gheţuş, în deal la Cetate, să prăpădească pingelele, după ce sînt foc de sumpe. Şi-am spus: Fir-ai al ciorilor de băiet, las'că-ţi arăt eu ţie! Dar la colţul celălalt, pe cine întîlnesc? Pe perceptoru. Şi spune perceptoru: "Nagavişka, revizorul ţi-a dat amendă, că ţi-a lipsit băietul de la şcoală!" "Bine, că doar numai astăzi a lipsit!" El rîde: "Ehe, să fii tu sănătos, de cînd lipseşte haimanaua!" Şi-mi arată hîrtia. De cînd crezi, căcoane? De o lună în cap! Să plătesc acum patru sute de lei pentru el. Spun: Bine! Încaltea am să-l bat de patru sute de lei! Şi plec. Da' pe uliţa mare, pe cine întîlnesc? Pe simigiu. Pune mîna pe mine şi strigă: "Nagavişka, băiatul tău mi-a furat aseară un pumn de seminţe; dacă vrei să nu-l duc la poliţai, să-mi dai numaidecît douăzeci de lei!" "De ce douăzeci de lei mă, că un pumn de seminţe nu face mai mult ca un leu?" "Douăzeci, ca să-ţi înveţi minte plodul, altfel îl bagă la beci." Şi dau douăzeci de lei. Spun: Am să-l bat şi pentru cei douăzeci de lei. Da, ca să vezi care-i norocul meu: intru la Vasilenchi şi beau cele şase cinzece, ca să-mi mai potolesc din necaz. Şase cinzece,

treizeci de lei. Dau banu şi spun: Astea tot pe pielea lui am să le scot. Căcoane, şi cînd vin acasă, bate pe cine, dacă poţi! "Unde-i băiatu, femeie?" întreb. "Nu-i!" "Nu-i? Bine, mă duc la gheţuş după el." "Nu te mai duce, c-a venit!" "Şi dacă a venit, unde mi l-ai ascuns?" "Nu l-am ascuns nicăieri." "Femeie, cu mine să nu te joci, mă răstesc. Ştii unde-i băiatul, ori nu ştii?" "Ştiu!" "Unde-i?" "Unde să fie? La spital!" "De ce s-a dus la spital?" "Că nu s-a dus el. L-au dus alţii! Că avea piciorul rupt."

– Şi-a rupt piciorul la gheaţă, căcoane! Ca să vezi norocul meu! Abia astă-vară şi l-a mai rupt o dată, cînd a căzut din pom. Spun: Mă duc la spital să-l bat aşa, cu piciorul rupt! De patru sute cincizeci de lei îl bat, să se înveţe minte, pentru cînd s-o face sănătos! Da' la spital nu m-a lăsat inima să-l bat...

Glasul lui Nagavişka se pierde într-un fel de plîns, încetişor. Ridică mîna mare, murdară de funingine, şi-o trece peste ochi.

– Căcoane, mi-am făcut mare păcat! suspină, cuprins de remuşcări. Mi-e şi ruşine să spun. Iar am băut şase cinzeci.

–Acelea de la Vasilenchi, şi şase de la Mitache; doar mai mi-ai spus o dată.

– Da, şase colo, şi şase dincolo, dar am mai băut şase.

– Aşa-i; la mort.

– Nu la mort, căcoane. La mort s-a întîmplat după masă. Am mai băut şase la Patraulea şi şase la jidan, lîngă cişmeaua mare, şi şase la dugheana de peste drum.

– Măi, dar ai întrecut măsura!

– Întrecut, căcoane!... Şi p-ormă am venit acasă, aşa beat, şi mi-am bătut muierea, pînă am lăsat-o jos.

Îl privesc cum plînge pocăit în uşă, şi mi se pare că niciodată n-o să înţelegem cum sînt făcuţi semenii noştri.

– Bine, Nagavişka, dar ce-ai avut cu femeia?

– Nimic, căcoane, nimic! Am bătut-o de pomană. Ea crede c-am bătut-o pentru nădrag ori pentru ou, ori poate pentru rachiu şi socoteşte c-am fost în drept s-o bat. De aceea, nici pis n-a spus.

Că femeie mai ascultătoare nici n-am pomenit. Dar eu am bătut-o aşa, de pomană, fiindcă n-am apucat să-l bat pe băiat. Mi-am vărsat focul pe biata muiere. De patru sute cincizeci de lei mi l-am vărsat!...

Un timp îl aud suspinînd, în cadrul uşii. Peste fereastră s-a lăsat întunericul; ramurile vişinilor nu se mai văd; numai pe cer, piere ultima pată violetă a apusului. E o clipă grea de tăcere; pe urmă răzbesc slab, pînă aici, prin ger, clopotele de bronz ale Soborului, vestind slujba de vecernie. E un sunet tînguios, care se răspîndeşte peste tot oraşul, pătrunde prin toate zidurile, prin toate uşile, prin toate ferestrele şi scoală din somn toate conştiinţele. Îl văd pe Nagavişka urnindu-şi trupul mătăhălos din uşă. Caută, smerit, o icoană, dar nu se află nici una, ca într-o casă de păgîn. Îmi aruncă o privire încurcată, apoi se întoarce cu spatele la mine şi îngenunche, ca un munte care se prăvăleşte, cu capul în peretele de la răsărit. Mîna lui mare, bătătorită, plină de funingine, cu degetele unite, se ridică, să facă rar, apăsat, semnul crucii. Pare că m-a uitat pe mine, pare că a uitat unde se află; se crede poate singur, într-o biserică sau într-o încăpere de rugăciune, cu pereţii acoperiţi de icoane. Nu se mai aude decît focul, trosnind slab, în sală, şi clopotele de bronz, pătrunzînd prin zidurile îngheţate. Nagavişka şi-a împreunat mîinile pe piept, şi cu capul plecat îşi murmură rugăciunea, copleşit de smerenie: "...eşti în ceruri... numele Tău, vie împărăţia Ta..."

Mă gîndesc la rachiul care i-a îngheţat în măruntaiele cucernice şi la femeia lui, care zace, cu mădularele zdrobite, pe laviţa tare de lemn. Nagavişka se închină, rar, apăsat, plin de credinţă, ducîndu-şi mîna mare la frunte, la mijloc, la umărul drept şi apoi cel stîng, în ritmul cumpănit în care bat clopotele Soborului, şi bolboroseşte, cu capul în piept:

– ...cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi...

Apoi glasul i se ridică deodată, mai clar; rugăciunea lui vibrează de o credinţă cutremurătoare:

– Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri...

Cerul e acum negru şi noaptea goală; numai întuneric şi ger. Nagavişka şi-a sfîrşit rugăciunea. Se mai închină o dată, în ritmul clopotelor care se sting:

– ...Şi ne mîntuieşte de cel rău. În numele Tatălui...

Se aude clopotul de bronz, pierzîndu-şi sunetul slab, în întuneric. Nagavişka lasă mîna să-i cadă încet, măsurat, ca o cumpănă de fîntînă.

– ...Şi al Fiului...

Acum poate să se ridice, iertat. Clopotele care i-au tulburat conştiinţa au amuţit. Iar el şi-a lăsat păcatele, în seama lui Dumnezeu.

Mai rămîne o clipă cu degetele apăsate în partea stîngă a pieptului, acolo unde şi-a încheiat rugăciunea. Apoi se ridică şi se trage înspre uşă, de-a-ndaratele. E împăcat.

"Da, mă gîndesc, există un Dumnezeu, care ne poartă de grijă şi ne iartă greşelile. Noi sîntem făcuţi să greşim, şi Dumnezeu există, ca să ne ierte. E zadarnic să ne mai întrebăm despre rosturile vieţii; numai Dumnezeu i le ştie. Viaţa trebuie trăită, fără a fi înţeleasă. Seara cînd sună clopotele la biserica Soborului şi Dumnezeu coboară pe pămînt să adune păcatele, trebuie să îngenuchem şi să ne închinăm, în numele Tatălui..."

Acum, sufletul lui Nagavişka este senin, şi faţa limpede, ca după împărtăşanie. La sfîrşitul unei zile pline de necazuri, e în prietenie cu Cel de sus, şi tot ce era de neînţeles în întîmplările lui de astăzi, s-a topit.

Iese să mai îndese un braţ de stuf în sobă, apoi se pregăteşte de plecare.

Un timp rămîn cu întunericul, pînă ce aud zăpada în curte scîrţîind sub alţi paşi, mai uşori; o mînă sfioasă ciocăne la fereastră. Numai pe aici se poate ciocăni aşa, atît de încet, de sfios, cum ar încerca geamul, cu ciocul ei mic, o pasăre îngheţată.

– Este voie?

Capul Verei, cu basca albă îşi face loc prin crăpătura uşii. Nu-mi amintesc de cînd o cunosc şi nici ce prietenie ne leagă. Cred că ea e fata care a venit aici prima seară.

– Intră, Vera.

Suceşte întrerupătorul lămpii, apoi clipind, cu ochii jenaţi de lumină, se duce să închidă oblonul.

– Bună seara! spune, zîmbind, cu gropiţe în obrazul rotund.

Dă un ocol odăii, ca să-şi găsească un loc unde să stea. Alege scaunul de lîngă oglinda în a cărei ramă a rămas de atîta vreme, fotografia Şurei. Înainte de a se aşeza, mai priveşte o dată fotografia.

– Ştii că se mărită Şura?

– S-a întors locotenentul ei?

– Nu, lăcătinienţii care pleacă, nu mai vin ei înapoi. Se mărită cu Lascăr, de la gară. Îl ştii dumneata pe Lascăr?

– Nu, n-am auzit de el.

– E băiat bun. Munceşte unde se repară maşini de tren şi seara nu vine acasă fără o găleată cu cărbuni. Acum e bine să faci foc de cărbuni. Da şi aicea esti cald, urmează, întinzîndu-şi mîinile mulţumită, în jos, pe genunchi.

Şade în acelaşi loc ca prima oară cînd a venit aici. Nu îndrăzneşte să-şi scoată nici bascul, nici paltonul. I se văd genunchii, în ciorapi groşi, de lînă.

– Tot nu esti radio? întreabă, ridicînd ochii cu teamă şi cu părere de rău.

– Nu.

– Nici patifon?

Rămîn un timp pe gînduri.

– Poate că am să pun şi radio, spun apoi, cu un fel de tristeţe, sau de oboseală.

Vera se bucură:

– Zău? Chiar ai să pui? Nu mă amăgeşti?

Mă ridic de lîngă zid, şi-mi înfăşor fularul la gît.

– Vera, trebuie să plec.

Nu poate crede.

– Dar unde te duci acu, pe întuneric? întreabă, dezamăgită.

– Mă duc la un prieten bolnav.

O iau fără milă după mine, afară, sub cerul care sticleşte de ger.

– Tu în ce parte stai? o întreb.

– Sus, dincolo de regiment.

– Mergem împreună pînă la colţ.

Strada e albă şi goală. Alunecăm prin zăpadă, ca nişte umbre rătăcite într-un oraş încremenit. Cînd ieşim la capul străzii, pe malul Limanului prins de gheţuri, vîntul ridică de jos un val de ger uscat, care taie respiraţia. Vera tremură, în paltonul ei subţire. Mi se face milă de ea.

– Vera, spun, poţi să te întorci acasă, dacă vrei. Să mă aştepţi la căldură.

– Da nu stai mult?

– Nu. Am să vin îndată. Ţine cheia.

– Nu poţi să vii cu mine, acum?

– Nu, trebuie să mă duc. Nu stau mult, nu te teme.

– Ce să faci dumneata la bolnav? stăruie. Ce, dumneata eşti doctor, ca să-l faci bine?

– Du-te, Vera, hai, du-te!

Pornesc în jos, pe malul Limanului, mînat de vîntul tăios. La capătul nopţii îngheţate se vede farul de la Bugaz, clipind. Acum gerul îl face să aibă o lumină mai puternică, sticloasă şi rece, răsfrîntă parcă dintr-un cristal de gheaţă. Şi cum merg în jos, cu lumina farului în ochi, îmi mai amintesc o dată portul şi ziua cînd am fost chemat la căpitănie, în faţa comandorului. Revăd cheiul de piatră, ud, şi apa Limanului scurgîndu-se vînătă la vale, prin

canal, ducînd cu ea toate tristeţile toamnei. Văd ţărmul mării pierzîndu-se în ceaţă, cu valurile albe rostogolindu-se pe plajă, ca o broderie. Văd dincolo, pe insula Carolina, stuful bătut de vînt...

Era o dimineaţă tristă, amestec de întuneric şi ploaie. La căpitănie ardea lampa cu petrol din tavan şi lumina ei afumată, căzînd peste lumina tulbure de afară, părea înfiorător de rece şi de murdară. Părea o lampă de tavernă, dimineaţa, cînd cheflii pleacă în zori plini de ceţă, şi o lasă cu sticla înnegrită de fum. Comandorul stătea în faţă, la birou, cu gulerul ridicat şi cu mîinile trase, friguros, în mînecile largi ale mantalei. Îl regăseam cum îl lăsasem astă-vară; nimic nu se schimbase în înfăţişarea lui; doar lumina urîtă îl făcea să pară mai tras la faţă. Sosise atunci cu şalupa, chemat să îndeplinească o formă legală. Pe mantaua lui se mai vedea încă umezeala de afară.

Căpitanul Ioniţă stătea alături, într-o margine a biroului şi citea monoton, ca ploaia de pe chei, începutul procesului verbal:

– "În noaptea de 4 spre 5 septembrie, către orele 21, iahtul "Miladul", de 5 tone, proprietatea domnului comandor Daniil Maximov..."

Mă oprisem în uşă, cu umerii coborîţi, cu spinarea adusă, ca de oboseală. Nu recunoşteam nimic aici, nici încăperea, nici oamenii, sau totul îmi era atît de indiferent încît nu mă sileam să-mi amintesc.

Vedeam pe fereastră cheiul pe care se plimba grănicerul, prin ploaia măruntă. În uşa pichetului, cîinii dormeau, făcuţi colac pe bucata de nisip uscată, de sub streaşină; mai departe erau calea ferată, magaziile, apoi poteca, drumul la sanatoriu, printre ciulinii veştejiţi. Mi se părea că pe acolo trebuia să vină Nadia, în pardesiul ei cenuşiu ud de ploaie...

Comandorul stătea nemişcat, tăcut, în spatele biroului. Nu avea nimic dramatic revederea noastră; era doar obositoare. Şi Ioniţă citea procesul verbal:

"...izbindu-se de o geamandură, a naufragiat, la intrarea portului Bugaz. Faptele nefiind consemnate în jurnalul de bord, care nici n-a putut fi găsit, urmează să fie declarate..."

Comandorul ridică ochii şi mă privi, clipind, pe sub lampa care atîrna din tavan. Nu-şi arăta surprinderea şi consternarea, părea că pentru el cuvîntul "naufragiu", n-avea nimic zguduitor, ca pentru cei care îl întrebuinţează fără să simtă înţelesul lui, ireparabil...

Priveam pe fereastra aburită cheiul cenuşiu, gol. Poteca sanatoriului era pustie şi dincolo, pe malul celălalt al canalului, sălciile plîngeau deasupra apei.

Comandorul aştepta calm să-şi scrie Ioniţă introducerea procesului-verbal. Îl nedreptăţeam, în realitate era împietrit. Mie însă mi se părea că regretă doar locul unde se petrecuse naufragiul, ar fi vrut să fie în altă parte, acolo unde mă credea plecat şi unde odată tot trebuia să se întîmple. Am strîns pumnii, cu un început de revoltă.

În lumina murdară a dimineţii credeam că îi citesc în ochi toate gîndurile. Ştia că naufragiul se va întîmpla, tot atît de bine cît ştia că voi întîlni furtuni în cale. Era în el atîta convingere, încît nici măcar nu-şi arăta dezamăgirea că se întîmplase înainte ca aventura să se fi consumat măcar în parte; era o ratare deplină. Pe cîtă vreme aventura ar fi justificat orice pierdere.

Dar acum, în dimineaţa ploioasă, cînd îmi aminteam atîtea întîmplări sfîrşite pentru totdeauna, nu mă socoteam în drept să-l judec şi să-i caut vina, socotindu-l autorul moral al naufragiului; în afară de mine nu era vinovat nimeni.

Am lăsat capul în jos, obosit de moarte. Nu ştiam cine îmi vorbea, Ioniţă, sau comandorul?

– Legea ne obligă să facem o cercetare, spuse unul din ei. După cum declară grănicerul şi paznicul farului, care au auzit strigînd, reiese că naufragiul s-a întîmplat la ora nouă seara, în plină furtună. Nu se pune la îndoială că a fost un accident

fatal; acest fapt fiind stabilit, rămîne doar să mai completăm în procesul-verbal, cum s-a întîmplat.

Şi după o pauză, aceeaşi voce necunoscută, urmă:

– Povestiţi-ne clar...

Mi-am trecut mîna rece peste frunte, ca să-mi adun gîndurile, să le deşert pe masa acestor inchizitori, în această cameră de tortură cu lumina ei mizerabilă.

– În seara zilei de 3 septembrie, am plecat de la Sulina la Bugaz, cu vîntul de la vest, de forţa 4–5, cu treizeci şi trei de grade la busolă...

Am simţit deodată că o privire aprinsă s-a pironit asupra mea. Cînd am ridicat capul, ochii mei s-au întîlnit cu ai comandorului şi atunci mi-am amintit deodată tot ce uitasem despre el. Chipul tras, împietrit, umerii încovoiaţi sub manta, mîinile ascunse în mînecile largi, privirea de oţel, refăceau vechea imagine a lui, cel care luni întregi îmi vorbise obsedant despre călătoria pe mările lumii.

În iarna care trecuse, în casa de pe malul Limanului, unde stătea rezemat de perete, pe divan, învelit cu mantaua pe genunchi, veşnic friguros, îmi povestise călătoriile lui; cum pierduse corabia cu două catarge la Capul Lecuvin, cum se luptase cu taifunul în Mările Chinei, cum vîntul îl tîrîse, altădată, cu cîrma ruptă, înspre apele reci din sud şi-l aruncase pe insula Crozet, unde aşteptase trei luni ajutoare...

Acum îi povesteam naufragiul meu şi el asculta, cu o lumină parcă maladivă în ochii de oţel.

– În noaptea de 3 spre 4 septembrie, am navigat în aceeaşi direcţie, fără-întrerupere. Vîntul a început să scadă către ora 6 dimineaţa. La prînz a căzut şi am rămas în calm plat, pînă la ora 4 cînd a început furtuna...

Un val de sînge i se ridica în obraz, o flacără nouă i se aprindea în inimă şi redădea fluiditatea sîngelui îngheţat. Se aplecase puţin înainte, cu mîinile sprijinite în marginea mesei, atent, gata să se ridice.

– Furtuna s-a dezlănţuit din tribord, cred că era de tăria 7–8, cu rafale...

Povesteam mecanic, cu nepăsarea unuia care ar fi văzut întîmplarea din afară, fără să fi luat parte la ea. Nu izbuteam să reînviu în suflet simţămintele de atunci şi mi se părea că în lupta cu marea sufletul mi se veştejise. Căci tot ce călătoria însemnase pentru mine, dincolo de faptele care se înscriu în jurnalul de bord, nu mai găsea în fiinţa mea nici o coardă să vibreze. Apa mării şi vîntul sălbatic, şi fulgerele, şi zbaterea pînzelor sfîşiate, şi zgomotul surd al geamandurii căzînd cu valurile pe punte, şi pîrîitul etravei sfărîmate, al catargului rupt, trosnitura seacă, înfundată, ca de os fracturat, a chilei frînte, pe care încă le mai auzeam, îmi îmbrăcaseră sufletul într-un înveliş rece, îl simţeam material, undeva în cuprinsul fiinţei mele, ca pe o pînză udă, şi dedesubt sufletul era amorf. Mă revedeam, aproape cu nepăsare, luptîndu-mă cu valurile şi cu vîntul, ţinînd cîrma cu amîndouă mîinile, proptit cu picioarele în partea opusă a cockpitului, încercînd să zăresc ceva în întuneric. Simţeam încă toată această luptă, în braţe, în umeri, în mijlocul încordat, în picioare, în ochi, în urechi, în cuget chiar, numai în suflet nu puteam să simt nimic.

Şi povesteam, ca şi cum ar fi fost vorba de un necunoscut:

– La ora 8 şi jumătate am văzut farul; eram aproape de ţărm; curentul ne ducea repede spre coasta rusească. Am făcut o voltă, să ne întoarcem şi şcota focului s-a rupt. N-am mai putut prinde vîntul...

Mîinile comandorului strîngeau marginea mesei. Pe obrazul lui se răspîndise o roşeaţă nefirească, venită parcă nu dinăuntru, ci din afară, un abur de sînge, pîlpîind încet, ca o flacără care nu se ştie dacă se aprinde, sau se stinge.

– De ce n-ai aruncat ancora? mă întrebă, străpungîndu-mă cu ochii.

Aşa-i, trebuia să fi aruncat ancora; ar fi prins în fundul nisipos şi am fi fost salvaţi. Aşa-i, mă învăţase!

Dar ce ştia el despre seara aceea, despre vîntul de atunci, despre fulgere, despre geamandurile negre, despre iconiţa Sfintei Marii luată de pe catarg, despre curentul care ne ducea spre ţărmul rusesc? Ce ştia el despre sufletele noastre, despre Nadia şi despre mine, şi despre destinul ei care-l urma, predestinat, pe al fiicei lui, Ludmila?

Aşa-i, mă învăţase tot ce trebuia să ştiu despre navigaţie şi aştepta, cu obrazul aprins, să-i dau socoteală de învăţătura lui. Dar acum, cînd mă luptasem cu marea, chiar dacă eram înfrînt, nu mă mai temeam de privirea lui. Vorbeam, mai departe, cu indiferenţă:

– Am încercat să mă apropii de intrarea portului. Furtuna creştea: o rafală mi-a sfîşiat randa, de sus pînă jos; cîrma n-a mai ascultat şi atunci am intrat, dus de furtună, cu prova într-o geamandură...

Comandorul se lăsă să cadă, obosit, pe spatele scaunului. Sîngele îi fugi repede din obraz şi chipul lui redeveni palid. După o clipă l-am văzut ducîndu-şi mîna la piept, apăsîndu-şi mantaua deasupra ca să-şi înăbuşe tusea.

Pe geam încerca să intre o lumină mai curată; undeva cerul părea că se limpezeşte, dar deasupra portului ploaia continua să cadă. Pe canal, în lungul cheiului, vîntul mîna dinspre Liman, prin ploaia subţire, neguri cenuşii, destrămate.

Auzeam, şi mi se părea că vine dintr-o altă lume, glasul monoton, ca de ţîrcovnic, al lui Ioniţă, citind încheierea procesului–verbal:

"...în momentul accidentului, Nadia Rabega se afla în prova; se crede că a fost lovită de geamndură şi a căzut în valuri. Cu toate cercetările, corpul ei n-a fost găsit. Curentul a dus-o, probabil, în apele ruseşti..."

Comandorul tuşea încet, apăsîndu-şi mîinile pe piept. Lumina lămpii, amestecată cu lumina tulbure de afară, punea pe chipul lui umbre mortuare.

Afară, ploaia continua să cadă; vedeam grănicerul, cu gluga pe cap, cu puşca sub manta, plimbîndu-se, în lungul cheiului. Dincolo de canal, pe insulă, sălciile îngălbenite se legănau ude, bătute de vînt. Mai departe ţărmul se pierdea în neguri spre apele ruseşti.

Mai trebuie să amintesc drumul făcut în ziua aceea, înaintea plecării, la doctorul Rabega. În gară, cîţiva vilegiaturişti întîrziaţi, prinşi de toamnă, aşteptau trenul. Nu cunoşteam pe nimeni; plutonul de recruţi ai Nadiei plecase de mult, fără s-o mai aştepte; se deschideau şcolile. Am mers în lungul căii ferate, pe poteca gloduroasă, printre vilele care erau acum pustii, cu uşile închise şi cu obloanele lăsate. Totul era părăsit, cenuşiu, ud... Frunzele uscate ale salcîmilor astupau poteca, o ştergeau, ca şi cum pînă la anul n-ar mai fi avut nimeni nevoie să treacă pe aici. Peste dune se auzea murmurul Limanului. La capătul copacilor, înspre cherhana, cîţiva pescari trăgeau o barcă pe nisip.

Casa Nadiei se ascundea în fundul curţii, sub salcîmii desfrunziţi. Chira a venit să-mi deschidă, fără să-mi spună un cuvînt. Avea capul îmbrobodit într-o basma neagră, şi îşi ţinea privirile în pămînt.

În clipa cînd am intrat, sufrageria cufundată în întuneric, părea goală. În fund, pe vatra căminului, fumega o rădăcină de copac, înnegrită de foc. Am rămas în uşă, neştiind în ce parte să înaintez. Apoi ochii mi s-au deprins cu întunericul şi în colţul încăperii, lîngă cămin, am văzut trei umbre, împietrite, Luisa Antonovna şedea în jilţ, cu şalul ei negru strîns pe umerii plăpînzi. Alături stătea Ştefănel, în picioare, rezemîndu-se de braţul jilţului, iar în spatele lui, Leon Rabega.

L-am recunoscut îndată, ca şi cînd l-aş fi ştiut de mult. Era un urs negru, într-adevăr, cum spunea Nadia, un urs mare şi negru, care părea însă foarte blînd. Doctorul purta surtuc cenuşiu, larg, din alte vremuri, cu şiret negru pe revere. Manşete albe, tari, cu luciu, ieşeau din mîneci şi-i acopereau pînă la jumătate mîinile

mari. O legătură de mătase albă, îi înfăşura gîtul şi cobora sub revere, după o modă veche, şi contrasta cu barba lui neagră.

Mă priveau toţi trei, nemişcaţi, împietriţi; o clipă mi s-a părut că nu sînt oameni, ci nişte figuri de ceară. Între noi rămînea, rece, vastă, de netrecut, ca o prăpastie, toată lungimea încăperii întunecate. Pe urmă am văzut că Luisa Antonovna strîngea în mînă o batistă mică, albă, cum ar fi ţinut o floare, o crizantemă udă adusă din grădina plouată. Un suspin potolit făcea să i se mişte umărul pe care se sprijinea mîna băiatului.

Nu ştiam cum să mă apropii de ei, cu ce gest, şi cu ce cuvînt. Prin uşa deschisă vedeam un colţ din odaia Nadiei; perdeaua albă atîrna la geam, peste toamna de afară, ca un voal de mireasă; alături era cufărul ei, cu amintiri; de acolo scosese iconiţa Sfintei Marii, pe care o luase valurile. Fotografia lui Stan, cu capul lui comic, de viţel tărcat, se pierduse şi ea în mare.

"Dogul doctorului Rabega a rămas singur, la Chişinău", mă gîndeam. Şi-mi închipuiam parcul mare, sălbatic, în care cîinele, înnebunit de singurătate, adulmeca urme vechi, căutîndu-şi stăpînul.

Pe colţul divanului atîrna strîmb, capul de catifea al motanului Năstase, cu gura lui pictată trandafiriu şi cu mustăţile comice. Deasupra rămăsese, din seara plecării, ca o aripă ruptă, rochia ei lungă de tulle şi cordonul argintiu, nimeni nu-i dereticase odaia. Cine şi de ce i-ar fi dereticat-o acum?

Luisa Antonovna îşi duse batista la ochi, suspinînd încetişor, ca şi cînd s-ar fi temut să nu tulbure cu plînsul ei pe cineva, în camera întunecoasă. Doctorul îşi lăsă încet mîna lui mare, pe umărul ei, întîlnindu-se cu mîna mică, albă, a copilului. Părea că în acel punct se întîlnesc şi se sudează durerile lor trei. Acum Luisa Antonovna nu mai semăna cu fiinţa nereală, rătăcită, pe care o cunoscusem; plînsul o cobora pe pămînt şi o umaniza, era abia acum un suflet de mamă; dar un suflet zdrobit.

Stăteam în faţa lor, cu capul plecat, neîndrăznind să mă mişc, să vorbesc, ca un străin blestemat, venind să le ceară fata lor

moartă. Simţeam că mă vor alunga, că nu mă vor primi între ei, voi rămîne afară, străin de durerea care se suda pe umărul zguduit de plîns al Luisei Antonovna, unde se întîlneau durerile lor.

Am înaintat, cu capul în jos. Mă aşteptau nemişcaţi, tăcuţi. Nu aveau nici o întrebare de pus. Totul era închis, terminat, ireparabil, ireparabil...

La un pas m-am oprit, cu sîngele îngheţat în inimă; aş fi vrut să îngenunchi în faţa lor, să-mi las fruntea pe duşumea şi să spun: "Acum loviţi! Loviţi! Poate din loviturile voastre am să înţeleg rostul existenţei mele pe pămînt."

Ochii lui Ştefănel mă priveau, mari, umbriţi; erau ochii Nadiei; şi obrazul ei, şi gura, care doar la ea avea conturul împlinit, mai cald, feminin. Lui trebuia să-i vorbesc. În el găseam o amintire, de care să mă leg. Am întins încet mîna, să-i mîngîi obrazul. S-a ferit cum te fereşti de o ramură, la fereastra unui tren în mers: fără ură. Nu era nimic duşmănos în privirea lui; numai o împietrire care îl făcea să pară matur.

– Ştefănel! am murmurat, cu capul plecat, simţind abia acum că n-avusese nici un rost să vin aici. Ştefănel...

Şi alt cuvînt n-am mai putut spune. Ei nu vroiau nimic de la mine; era zadarnic să mai adaug ceva: un gest sau un cuvînt. Totul era ireparabil... M-am întors, încovoiat, şi am străbătut în neştire întunericul odăii. Cînd am deschis uşa, un val de vînt a năvălit înăuntru; am văzut în fund, în camera Nadiei, perdeaua albă fluturînd şi mi s-a părut că ea mă aşteaptă la fereastră. Apoi curentul a izbit uşa de perete, cu un sunet grav, definitiv, cum sună uşile de fier ale cavourilor, şi camera ei cu perdelele albe s-a despărţit de mine, pentru totdeauna.

Pe drum, în ploaie, mi-am amintit că piciorul lui Ştefănel era prins într-o jambieră de piele neagră, cu montură de metal nichelat, care lucea în întuneric, ca o jucărie nouă.

Plecase ultimul tren din gară; la Crasaviţa obloanele erau închise, cu drugi de fier puşi cruciş, ca un semn pecetluit al sfîrşitului.

A rămas să mai amintesc plecarea. În ultimul ceas petrecut acolo, m-am plimbat cu comandorul pe plajă. La amiază ploaia contenise şi printre norii destrămaţi se arătase soarele, coborînd pieziş, spre apus. Era umezeală, îmi simţeam îmbrăcămintea jilavă şi sufletul la fel. Tîrîndu-mi paşii pe nisipul ud, în lungul ţărmului mă întrebam cum de nu oboseşte marea niciodată?

O mare vînătă, mare de toamnă, pustie şi rece. Nici un pescar nu ieşise în larg; nu se vedea nici o pînză de corabie, nici un pescăruş care să se întoarcă ţipînd, la ţărm; doar murmurul valurilor.

Am mers în lungul plajei, pînă la marginea vilelor; de acolo începea Cosa, firul îngust de nisip dintre ape, pierzîndu-se în neguri. Acum părea iarăşi un drum necunoscut, părea că niciodată nu-l străbătusem, că niciodată nu ajunsesem la capătul lui. Dar am ştiut vreodată cu adevărat unde se sfîrşeşte? Şi ce începe dincolo?

Cînd ne-am întors, soarele lua culoarea sîngerie dinaintea apusului şi amesteca pe faţa vînătă a mării o lumină roşiatică. Umbrite, zidurile sanatoriului păreau cenuşii; pe terase nu se vedea nici o mişcare. La o fereastră ardea un bec plăpînd şi lumina lui stingheră, în timpul zilei, era plină de tristeţe.

Acum, cînd cei din urmă străini erau plecaţi, infirmierele rămase singure cu bolnavii, se închideau în camerele lor reci şi căutau un ghem de lînă lăsat de iarna trecută în fundul cufărului, ca să reia un tricotaj cu mîinile amorţite.

La cotul ţărmului, spre port marea aruncase pe ţărm frînturi din epava "Miladului". Le priveam fără emoţie; ştiam că nu avusesem acolo nici un obiect la care să ţin.

Comandorul se aplecă şi dădu o scîndură la o parte. Dedesubt era o frîntură a etravei de care se ţinea o bucată albă de bordaj.

Cîteva din literele de bronz de la prova erau încă la locul lor ca nişte semne fără înţeles. Sub ele, vopseaua ştearsă lăsa să se vadă semnele celeilalte ordini a lor, cea adevărată.

"Miladul". Ce fără sens împerechere de silabe! Cui va aminti vreodată ceva, acest cuvînt de neînţeles?

Comandorul se aplecă să ridice o scîndură de jos. Vechii marinari păstrau o bucată de lemn din copastie, cînd îşi pierdeau corăbiile. Am privit nehotărît resturile epavei care rămîneau părăsite pe ţărm. N-aveam nimic de luat cu mine. Scria "Miladul" şi mie nu-mi spunea nimic acest nume. Comandorul citea altfel literele, el nu încetase niciodată de a le citi altfel, ca la origine.

Priveam în zare în lungul insulei Carolina, ţărmul pierdut în neguri, cu sălciile bătute de vînt şi fără să-mi pot aduna gîndurile îmi spuneam: "Nadia!" Spuneam: "Nadia!" Dar numele ei nu fusese scris nicăieri.

De unde venise? Într-o dimineaţă de vară, cînd acostasem aici, se plimba pe chei, cu picioarele goale, stropite de valuri. Tatăl ei era Ursul Negru, şi mama ei, Luisa Antonovna. Fratele ei stătea cu spatele în ghips, la sanatoriu. Acum i se scosese ghipsul, dar genunchiul bolnav rămînea într-o maşină de piele şi nichel, care avea să scîrţîie la fiecare pas. "Mă cheamă Nadia, îmi suna glasul ei, în ureche, în timp ce mergeam gînditor, cu comandorul alături, spre port. Tatăl meu îmi spune Dada; mama are alte griji..."

Da, grijile Luisei Antonovna: asul de pică şi şaptele de caro: veste întemeiată cu vorbe proaste... Acum Luisa Antonovna şedea în jilţul ei, din colţul întunecos al sufrageriei, în rochie de doliu şi în mîna mică ţinea pe genunchi o batistă albă ca o crizantemă.

Mergeam, cu comandorul alături şi spuneam în gînd: "Nadia!"

Nu-i spusesem destule cuvinte de iubire; nu fusese timp nici s-o mîngîi, nici s-o înţeleg de-ajuns.

Acum, în locul unde acostasem atunci, ne aştepta o şalupă cu motorul duduind. Deasupra cheiului se ridica fum negru, de

motorină arsă. Aşa îmi era dat să mă întorc, după ce plecasem fără zgomot şi fără fum, numai cu vîntul şi cu murmurul apei.

Peste întunericul toamnei se lăsa lumina roşiatică a apusului. Soarele se mai răsfrîngea o dată în Liman, înainte de a coborî în stuful galben de la gura Nistrului.

Ne-am aşezat în careul îngust de la pupa, şalupa s-a desprins de mal. Am privit un timp, cum rămîneau în urmă, cheiul de piatră înnegrită, căpitănia cu ferestrele ei mici, pichetul grănicerilor, magaziile, canalul ducîndu-se pustiu spre mare. Apoi am cotit, şi unul cîte unul salcîmii au alunecat pe ţărmul nisipos, acoperind portul cu ramurile lor desfrunzite. Numai scheletul farului a rămas deasupra, vopsit în dungi negre şi albe.

Acum, pe apă, îmi era frig în îmbrăcămintea mea subţire. Un marinar mi-a adus o manta din cabină; mirosea a ulei de motor, dar era caldă. Şi în timp ce mi-o strîngeam tremurînd pe umeri, m-am gîndit că n-aveam nimic, nimic; că mă întorceam sărac, ca un călător prădat.

– Domnule comandor, am spus după un timp, cînd tăcerea devenea chinuitoare, am scris la Bucureşti. Voi primi bani în curînd şi am să te despăgubesc.

A ridicat mîna albă, făcînd un gest de nepăsare. Apoi a întors capul, să privească spre malul rusesc, peste care cădea seara. Ce putea să vadă în depărtarea aceea acoperită de umbre? Un cer de amurg şi o linie de pămînt care acum părea neagră. Iar dincolo... Odesa, Cherson, Crimea, Sevastopol... Unde, cît de departe?

Îmi venea în minte, ca un glas de înger, vocea Nadiei: "Nu sînt rusoaică, să ştii; tatăl meu e de la Roman; doar mama e de la Chişinău..."

Acum zgomotul motorului însoţea într-un ritm barbar confesiunea copilărească: "...dar nici ea nu-i rusoaică. Îi spunem Luisa Antonovna, numai aşa, în glumă, fiindcă a făcut şcoala la Odesa şi a învăţat ruseşte..."

La Odesa... Într-acolo privea comandorul.

Apoi el întoarse capul, şi mă privi stăruitor.

Mă gîndeam: "Oare Tamara, văduva lui Ronsky, o mai avea nevoie de mine la uzină? Şi am să găsesc liberă casa Gutulenkei? Casa cu vişini în grădină..."

– Îl ştii pe Nicolae, tîmplarul? mă întrebă comandorul.

Am ridicat din umeri: nu-mi aminteam.

– A lucrat în arsenalul marinei, de la Sevastopol. E cel mai priceput marangoz din părţile noastre. La iarnă îl luăm cu noi, şi începem să construim o corabie nouă; am planul unui ketch de unsprezece metri.

Deodată ochii lui căpătară o lumină vie.

– Dacă lucrăm cu tragere de inimă, urmă, înflăcărat, la primăvară putem să-i dăm drumul pe apă...

Un zîmbet crispat mi se lăsă pe faţă, în timp ce un val de căldură, şi dulce, şi amară, îmi învelea inima.

"Vagabondule, vagabondule! îi spuneam, în gînd, privindu-i ochii cuprinşi de febră. Vagabondule... Inimă generoasă!... Cînd ai să-ţi strîngi sufletul călător de pe ape?"

De pe Liman soarele la apus îşi strîngea cu grebla lui ruginită, ultimele pete roşii.

"Vagabondule, vagabondule, inimă generoasă, mă gîndeam. Vom face corabia pe care o vrei tu; vom pune-o pe apă la primăvară, dacă ai să mai trăieşti atît, voi pleca iarăşi, dacă ai să mă îndemni, dacă ai să mă vrăjeşti iarăşi, dar pînă atunci, pînă atunci..."

Cunoşteam locurile, ţărmul în lungul căruia ne ducea şalupa, viile de la Şaba, şirurile de caişi desfrunziţi, carierele de nisip, de la marginea oraşului, cimitirele cu cruci albe care mai luceau în lumina serii...

"Vagabondule! Suflet neodihnit! mă gîndeam, voi pleca; dar eu nu sînt făcut din aceeaşi materie ca tine. Voi pleca, dacă ai să vrei, depinde de voia ta, dar pînă atunci... Eu am nevoie acum de o casă caldă, de un pat cu cearşafuri albe, de o pernă moale, cu miros de lavandă. Sînt atît de îngheţat! Vreau să mă încălzesc

şi să dorm. E tot ce-mi trebuie, de neînţeles ce puţin, la sfîrşitul unei călătorii mirifice şi nenorocoase."

În faţă, pe malul cenuşiu, apăreau luminile oraşului clipind încă neclar, între salcîmii scheletici.

"Pînă atunci! Pînă atunci!..." îmi spuneam, strîngîndu-mi mantaua la gît...

Şi mă gîndeam, la unele case, unde stau pisici la geam privind mirate pe stradă. Mă gîndeam la unele beciuri, înecate în fum de tutun, unde hîrîie întruna un aparat de radio şi unde muncitorii beau rachiu prost. Mă gîndeam la fetele necăjite, la bietele fete cu paltoane subţiri şi cu pantofii scîlciaţi, care umblă din casă în casă, să se încălzească. Mă gîndeam la nopţile din ajunul sărbătorilor, cînd toţi oamenii se îmbată şi nimeni în oraş nu mai are griji. Mă gîndeam că, deşi o renegasem, băutura rămînea un balsam în zile de cumpănă...

"Pînă atunci!..."

Simţeam frigul înserării de toamnă strîngîndu-mi umerii obosiţi şi îmi aminteam, cu o îmbătare bolnavă de Tamara, cu pielea albă, cu braţele primitoare... Mă gîndeam la camera ei parfumată, în lumina caldă a lămpii japoneze, la căminul în care toamna se aprinde focul, atît de frumos, atît de dulce, cu atîta putere de a-ţi mîngîia sufletul. Şi, înfiorat de frigul care se lasă peste apă, nu mai aveam alt gînd decît să ajung la căldură. Aproape amorţit, îmi spuneam: "O, să-mi culc capul pe perna ei, să-mi bag mîna pe sub mijlocul ei, s-o apropii de mine, molatică şi caldă, să adorm, să adorm, cu buclele ei pe pieptul meu... Să nu îmi mai simt sufletul învelit în cîrpe reci... Atîtea cîrpe reci...

În urmă, deasupra orizontului acoperit de întuneric, unde insula Carolina pierea în noapte, farul de la Bugaz începea să clipească, clipitul lui rar, scăpînd mari lame de lumină, ca nişte aripi larg întinse, ca nişte braţe care fac semne departe, unei corăbii, unor suflete rătăcite pe mare.

— SFÎRŞIT —

La apariţia semnalului au fost remarcate greşelile de mai jos ce nu pot fi puse în sarcina autorului şi pentru care vă cerem scuze. Vă rugăm să ţineţi cont în timpul lecturii de indicaţiile cuprinse în prezenta

ERATĂ

La pag.	81	rîndul	18	de sus	în loc de	Bea	se va citi	Beau
„	100	„	12	de sus	„	trimise	„	trimite
„	238	„	13	de jos	„	nu	„	am
„	247	„	10	de sus	„	de ar	„	de ce ar
„	250	„	5	de jos	„	alergă	„	aleargă
„	282	„	6	de jos	„	răpuns	„	răspuns
„	309	„	13	de jos	„	genuciul	„	genunchiul
„	347	„	11	de sus	„	scolele	„	şcolele
„	429	„	8	de jos	„	gestul	„	gustul
„	444	„	8	de jos	„	prinzîndu-mă	„	prinzîndu-se

Cartea aceasta a fost interzisă iar autorul ei anatemizat, în 1944, fiindcă faptele descrise aici se petreceau în Basarabia interbelică, denumire geografică și istorică veche de secole. Dar și mai rău era incriminată în carte neînțelegerea vizibilă nu doar printre rînduri, între spiritul latin și cel răsăritean, întrepătrunse și totuși ireconciliabile pe vremea aceea.

ISBN 973-9010-09-1

Lei 3